

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๓ สุตตันตปิฎกที่ ๒๕ ขุททกนิกาย อปทาน ภาค ๒ พุทธวงศ์ จริยาปิฎก
พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. กัททาลีวรรค] ๑. กัททาลีเถราปทาน

พระสุตตันตปิฎก

ขุททกนิกาย อปทาน ภาค ๒

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๔๒. กัททาลีวรรค

หมวดว่าด้วยพระกัททาลีเป็นต้น

๑. กัททาลีเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกัททาลีเถระ

(พระกัททาลีเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] พระพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ ผู้เลิศ
ผู้ทรงเปี่ยมด้วยพระกรุณา ทรงเป็นผู้เลิศในโลก
ทรงเป็นมุณี เมื่อประสงควิเวก^๑
จึงได้เสด็จไปยังภูเขาคิณนิพพานต์
- [๒] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ทรงองอาจกว่าบุรุษ
ครั้นเสด็จไปยังภูเขาคิณนิพพานต์แล้ว ได้ประทับนั่งขัดสมาธิ
- [๓] พระพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

เชิงอรรถ :

^๑ วิเวก ในที่นี้หมายถึงกายวิเวก(ความสงบกาย)และจิตตวิเวก(ความสงบจิต) (ข.อป.อ. ๒/๔๓/๑๙๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลิวรรค]

๑. ภัททาลิเถราปทาน

- ผู้เป็นบุรุษสูงสุด^๑ พระองค์นั้น
 ประทับนั่งเข้าสมาบัติตลอด ๗ วัน ๗ คืน
- [๔] ข้าพเจ้าคอนหาบเข้าไปถึงกลางป่า
 ณ ที่นั้นได้เห็นพระพุทธเจ้า
 ผู้ข้ามโอชะ^๒ ได้แล้ว ไม่มีอาสวะ
- [๕] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้หิยาไม้กวาดมากวาดอาศรม
 ปักไม้เป็น ๔ เล้า ทำเป็นมณฑป
- [๖] ข้าพเจ้าเก็บดอกสาละมาดองเป็นหลังคามณฑป
 เป็นผู้มิจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
 ได้ไหว้พระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกแล้ว
- [๗] พระพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ
 ที่ชนทั้งหลายสรรเสริญกันว่า
 มีพระปัญญาตั้งแผ่นดิน มีพระปัญญาดี
 ประทับนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ กำลังจะตรัสพระคาถาเหล่านี้
- [๘] เทวดาทั้งปวงทราบว่ พระพุทธเจ้าจะทรงเปล่งวาจา
 จึงพากันมาประชุมด้วยคิดว่า พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 ผู้มีพระจักขุ จะทรงแสดงธรรมโดยแน่แท้
- [๙] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ
 ผู้สมควรรับเครื่องบูชา ประทับนั่งในท่ามกลางหมู่เทวดา
 ได้ตรัสพระคาถาดังต่อไปนี้ว่า
- [๑๐] เราจักพยากรณ์ผู้ตั้งมณฑป
 มีดอกสาละเป็นเครื่องมุงสำหรับเราตลอด ๗ วัน
 ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าวเถิด

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้เป็นบุรุษสูงสุด หมายถึงผู้สูงส่งกว่ามนุษย์ด้วยคุณธรรม (ข.อป.อ. ๒/๑๒๙/๓๕)

^๒ โอชะ หมายถึงกิเลสท่วมทับใจสัตว์มี ๔ คือ (๑) กาโมชะ โอชะคือกาม (๒) ภโวชะ โอชะคือภพ (๓) ทิฏฐิโชะ โอชะคือทิฏฐิ (๔) อวิชโชะ โอชะคืออวิชชา (ข.เถร.อ. ๑/๑๕/๑๐๐, ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๑๒/๒๙๒)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. กัททาลีวรรค]

๑. กัททาลีเถราปทาน

- [๑๑] ผู้นี้จักเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
 จักเป็นผู้มีผิวพรรณเหมือนทองคำ
 จักเสวยกามสุข มีโคคะลันเหลือ
- [๑๒] ข้างมาตั้งคะ ๖๐,๐๐๐ เชือก
 ประดับด้วยเครื่องอลังการทุกอย่าง
 รัดประโคนพานหน้าและพานหลังที่ทำด้วยทอง
 ประกอบด้วยเครื่องประดับศิระและชายทอง
- [๑๓] มีนายความข้างผู้ถือหอกขัดและขอขึ้นขี่บังคับประจำ
 จักมาสู่ที่บารุงของผู้นี้ ทั้งเวลาเช้าและเวลาเย็น
 ผู้นี้จักเป็นผู้ที่ข้างเหล่านั้นแวดล้อมแล้ว รื่นรมย์อยู่
- [๑๔] ม้าสินธพชาติอาชาไนย ๖๐,๐๐๐ ตัว
 ประดับด้วยเครื่องอลังการทุกอย่าง เป็นพาหนะที่มีฝีเท้าเร็ว
- [๑๕] มีทหารม้าผู้เหินขี่มดสัน ถือธนูขึ้นขี่บังคับประจำ
 จักแวดล้อมผู้นี้ผู้นี้เป็นนิตย์
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๖] รถ ๖๐,๐๐๐ คัน ประดับด้วยเครื่องอลังการทุกอย่าง
 หุ้มหนังเสือเหลืองบ้าง หนังเสือโคร่งบ้าง มีธงปักหน้ารถ
- [๑๗] มีพลขับถือธนูสวมเกราะประจำรถ
 จักแวดล้อมผู้นี้ผู้นี้เป็นนิตย์
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๘] หมู่บ้าน ๖๐,๐๐๐ หมู่ บริบูรณ์ด้วยเครื่องใช้ทุกอย่าง
 มีทรัพย์และข้าวเปลือกกลั่นเหลือ บริบูรณ์ดีทุกประการ
 จักปรากฏอยู่ทุกเมื่อ
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๙] กองทัพ ๔ เหล่า คือ พลช้าง พลม้า พลรถ
 และพลเดินเท้า จักแวดล้อมผู้นี้ผู้นี้เป็นนิตย์
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. กัณฑ์ลิวรรค]

๑. กัณฑ์ลิวรรค

- [๒๐] ผู้นี้จักรัณมย์ในเทวโลกตลอด ๑๑๘ กัป
 จักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๑,๐๐๐ ชาติ
- [๒๑] และจักรครองเทวสมบัติตลอด ๓๐๐ ชาติ
 จักเป็นเจ้าประเทศราชอันไพบูรณ์นับชาติไม่ถ้วน
- [๒๒] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
 พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
 ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๒๓] ผู้นี้จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น
 เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
 กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว จักอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
- [๒๔] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
 ข้าพเจ้าได้เห็นพระศาสดา ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 และได้แสวงหา**อมตบ^๑** ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา
- [๒๕] การที่ข้าพเจ้ารู้**ศาสนธรรม**นี้
 เป็นลาภที่ข้าพเจ้าได้ดีแล้ว
 วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๖] ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษอาชาไนย
 ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
 ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษผู้สูงสุด
 ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
 ข้าพระองค์ได้บรรลุ**อมตบ**แล้ว
 เพราะกล่าวสดดี**พระพุทธญาณ**

เชิงอรรถ :

^๑ **อมตบ** หมายถึงพระนิพพาน (ข.อป.อ. ๑/๒๖๗/๒๗๖, ข.อป.อ. ๒/๖๗/๑๐๒)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. กัททาลิวรรค]

๑. กัททาลิเถราปทาน

- [๒๗] ข้าพเจ้าเกิดในกำเนิดใด ๆ
 คือจะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
 ย่อมเป็นผู้มีความสุขในที่ทุกสถาน
 นี่เป็นผลที่ข้าพเจ้ากล่าวสดดีพระพุทธานุ
- [๒๘] ภพนี้เป็นภพสุดท้ายของข้าพเจ้า
 ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพัน^๑ ได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๙] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓^๒ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔^๓ วิโมกข์ ๘^๔
 และอภิญญา ๖^๕ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบวาทานพระกัททาลิเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

กัททาลิเถราปทานที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ กิเลสเครื่องผูกพัน หมายถึงสังโยชน์ ๑๐ (ขุ.พุทท.อ. ๒/๒๕๓)

^๒ ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๐๕/๒๗๕, อัง.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๐๒/๒๔๓-๒๔๔

^๓ อัง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๑๗๒/๒๔๒-๒๔๓

^๔ ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๓๙/๓๕๐-๓๕๑

^๕ อภิญญา ๖ หมายถึงญาณพิเศษมี ๖ คือ (๑) อิทธิวิธี(แสดงฤทธิ์ได้ต่าง ๆ) (๒) ทิพพโสด(หุทิพย์)
 (๓) เจโตปริยญาณ(ญาณกำหนดรู้ใจผู้อื่นได้) (๔) ปุพเพนิวาสญาณ(ญาณเป็นเครื่องระลึกชาติได้)
 (๕) ทิพพจักขุญาณ(ญาณคือตาทิพย์เห็นสัตว์ที่กำลังจุติและอุบัติได้) (๖) อาสวักขยญาณ(ญาณคือการ
 ทำลายกิเลสให้สิ้นไป) (ขุ.อป.อ. ๑/๓๒/๑๒๙)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๒. เอกฉัตตยเถราปทาน

๒. เอกฉัตตยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกฉัตตยเถระ

(พระเอกฉัตตยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๓๒] ข้าพเจ้าได้สร้างอาศรม เกื่อนกล่นด้วยทรายขาวสะอาด
ใกล้แม่น้ำจันทภาคา และได้สร้างบรรณศาลาไว้
- [๓๓] แม่น้ำจันทภาคานั้น เป็นแม่น้ำสายเล็กที่มีฝั่งลาด
และมีท่าราบเรียบ นารี نرمย์ใจ มีปลาและเต่าชุกชุม
ทั้งยังเป็นที่พักอาศัยของจระเข้
- [๓๔] หมิ นกยูง เสือเหลือง นกการเวก และนกสาธิกา
ร่ำร้องระงมอยู่ทุกเวลา ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๓๕] นกดุเหวามีเสียงไพเราะ และหงส์มีเสียงเสนาะ
ก็ส่งเสียงร้องอยู่ใกล้อาศรมนั้น
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๓๖] ราชสีห์ เสือโคร่ง หมูป่า หมิ หมาป่า และหมาใน
เที่ยวส่งเสียงคำรนอยู่ตามชอกเขา
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๓๗] เนื้อทราย กวาง สุนัขจิ้งจอก สุกร ก็มีมาก
ต่างส่งเสียงร้องอยู่ตามชอกเขา
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๓๘] ดันราชพฤกษ์ ดันจำปา ดันแคฝอย
ต้นยานทราย ดันอุโลก^๑ และตันอโศก
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม

เชิงอรรถ :

^๑ **ตันอุโลก** เป็นไม้ชนิดหนึ่ง เนื้อไม้สีขาว (ใช้ทำยาได้) เวลาไม้ดอกส่งกลิ่นหอมฟุ้งไปทั่วทุกทิศ (ข.อิตติ.อ.
๖๘๔/๑๙๙)

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๒. เอกฉัตตยเถราปทาน

- [๓๙] ตันปรุ ตันคัดเค้า ตันตื่นเปิด ตันมะกล่ำหลวง
ตันคนที่สอ และตันกรรณิการ
ล้วนมีดอกบานสะพรั่ง อยู่ใกล้ ๆ อาศรมของข้าพเจ้า
- [๔๐] ตันกากะทิง ตันสาละ และตันสน
รวมทั้งตันมะม่วงป่า ล้วนมีดอกบานสะพรั่ง
ส่งกลิ่นหอมอบอวลคล้ายกลิ่นทิพย์
งดงามอยู่ใกล้ ๆ อาศรมของข้าพเจ้า
- [๔๑] และที่ใกล้อาศรมนั้น มีต้นโพธิ์ ตันประดู่
ตันกระท้อน ตันสาละ และตันประยงค์
ล้วนมีดอกบานสะพรั่ง งดงามอยู่ใกล้ ๆ อาศรมของข้าพเจ้า
- [๔๒] ตันมะม่วง ตันหว่า ตันหมากหอมควาย
ตันกระทุ่ม ตันขานาง
ส่งกลิ่นหอมอบอวลคล้ายกลิ่นทิพย์
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๔๓] ตันอโศก ตันมะขวิด และตันกุหลาบ
ล้วนมีดอกบานสะพรั่ง
ส่งกลิ่นหอมอบอวลคล้ายกลิ่นทิพย์
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๔๔] ตันกระทุ่ม ตันกล้วย ถั่วเหลือง
และตันมะกล่ำดำ ล้วนผลิผลอยู่เนื่องนิตย์
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๔๕] ตันสมอ ตันมะขามป้อม ตันมะม่วง
ตันหว่า ตันสมอพิเภก ตันกระเบา ตันรกฟ้า
ตันมะตูม ก็ผลิผลอยู่ใกล้ ๆ อาศรมของข้าพเจ้า
- [๔๖] ในที่ไมใกล้จากอาศรม มีสระโบกขรณี
ซึ่งมีท่าราบเรียบ น่ารื่นรมย์ใจ
ดาดด้วยดอกบัวเผื่อน ดอกบัวหลวง และดอกบัวเขียว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๒. เอกฉัตตยเถราปทาน

- [๔๗] ปทุมบางกอกกำลังมีดอกตูม บางกอกกำลังมีดอกบาน
บางกอกก็มีกลีบและเกสร หลุดร่วง
อยู่ใกล้ ๆ อาศรมของข้าพเจ้า
- [๔๘] ปลาสลาด ผุงปลากระบอก ผุงปลาสวาย
ผุงปลาเค้า และผุงปลาตะเพียน ต่างว่ายวนอยู่ในน้ำใส
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๔๙] ต้นดาเลื้อย ต้นจกกลนี
และต้นลำเจียกซึ่งขึ้นอยู่ที่ริมฝั่ง
ส่งกลิ่นหอมอบอวลคล้ายกลิ่นทิพย์
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๕๐] น้ำหวานไหลออกจากเหง้าบัว
นมสดและเนยใสไหลออกจากก้านบัว
ส่งกลิ่นหอมอบอวลคล้ายกลิ่นทิพย์
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๕๑] ใกล้อาศรมนั้น มีเนินทรายที่สวยงามตาสดชื่น
มีไม้ดอกที่อาศัยน้ำเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง
ผลิดอกขาวบานสะพรั่ง
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๕๒] ฤๅษีทั้งหลายผู้สวมนาและเครื่องบริวาร
นุ่งห่มผ้าหนังสัตว์ ทรงผ้าเปลือกไม้
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๕๓] ฤๅษีทั้งหลายมีปกติทอดสายตาดูประมาณชั่วแอก
มีปัญญารักษาดน มีความประพฤติสงบ ไม่มีความยินดี
ไม่มีความกำหนดในกาม อยู่ใกล้อาศรมของข้าพเจ้า
- [๕๔] ฤๅษีทั้งหลายผู้มีขนรักแร้ เล็บ และมีขนงอกยาว
มีฟันเขรอะ มีธุลีบนศีรษะ คลุกฝุ่นและละออง
ล้วนอยู่ใกล้อาศรมของข้าพเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๒. เอกฉัตตยเถราปทาน

- [๕๕] ฤาษีเหล่านั้นล้วนเชี่ยวชาญภิญญา
เหาะไปในท้องฟ้าได้ เมื่อเหาะขึ้นสู่ท้องฟ้า
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๕๖] ครั้งนั้น ข้าพเจ้ามีศิษย์เหล่านั้นแวดล้อมอยู่ในป่าใหญ่
เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความยินดีในฌาน
จนไม่รู้จักกลางคืนและกลางวัน
- [๕๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพระนามว่า**อัสสชิ**
ผู้ทรงเป็นมหานี ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
เสด็จอุบัติขึ้น ก่้าจัดความมีดมนคือโมหะให้พินาศไป
- [๕๘] ครั้งนั้น ศิษย์บางรูปประสงค์จะเล่าเรียนคัมภีร์ลักษณะ
อันมีองค์ ๖^๑ ในคัมภีร์พระเวท^๒ ได้มายังสำนักของข้าพเจ้า
- [๕๙] พระพุทธเจ้าพระนามว่า**อัสสชิ** ผู้ทรงเป็นมหานี
เสด็จอุบัติขึ้นในโลก เมื่อจะทรงประกาศสัจจะ ๔^๓
จึงได้ทรงแสดง**อมตบท**^๔

เชิงอรรถ :

^๑ **ลักษณะมีองค์ ๖** ในที่นี้หมายถึงมนตร์พรหมจินดามีองค์ ๖ คือ (๑) กัมปศาสตร์ (ว่าด้วยวิธีเกี่ยวกับการบูชา) (๒) พยากรณ์ศาสตร์ (แสดงการแยกปกติ) (๓) นิรุตติศาสตร์ (แสดงศัพท์ เดิมปัจจัย) (๔) ลิงกศาสตร์ (แสดงฐานกรณ์และปดยนะของอักษร) (๕) ฉันทวิจิตรศาสตร์ (แสดงลักษณะของฉันท) (๖) โขติสตัดศาสตร์ (แสดงลักษณะของดวงดาวที่บ่งถึงความเจริญและความเสื่อมของมนุษย์) (ขุ.วิ.อ. ๙๙๖/๓๐๙)

ดูเทียบแนวทางศาสตร์ของพราหมณ์ มี ๖ อย่างคือ (๑) ศึกษา คือ วิธีออกเสียงคำในพระเวทให้ถูกต้อง (๒) ไวยากรณ์ (๓) ฉันท (๔) เขยติส คือดาราศาสตร์ (๕) นิรุกติ คือกำเนิดของคำ และ (๖) กัลปะคือ วิธีจัดทำพิธี (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ หน้า ๗๗๓)

^๒ **คัมภีร์พระเวท** หมายถึงคัมภีร์ของพราหมณ์ คัมภีร์ที่เขียนด้วยภาษาสันสกฤตของชาวฮินดู (ที.สี.อ. ๑/๒๕๖/๒๒๓)

^๓ **สัจจะ ๔** ได้แก่ (๑) ทุกข์ (๒) สมุทัย (๓) นิโรธ (๔) มรรค (ข.อป.อ. ๒/๗/๑๐๗)

^๔ ดูเชิงอรรถหน้า ๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๒. เอกฉัตตยเถราปทาน

- [๖๐] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีความยินดี ราเริงบันเทิงใจ
มุงหวังกองธรรมอันวิเศษ ออกจากอาศรมแล้วพูดดังนี้ว่า
- [๖๑] พระพุทธเจ้าผู้ทรงลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก มาเกิด ท่านทั้งหลาย
เราทุกคนจักไปยังสำนักของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- [๖๒] ศิษย์เหล่านั้นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนบรรลุมารมีในพระสัทธรรม
แสวงหาประโยชน์อย่างยอดเยี่ยม ต่างรับว่า สาธุ
- [๖๓] ครั้งนั้น พวกเขาสวมชฎาและทรงบริวาร
นุ่งห่มผ้าห่มสังฆะ
แสวงหาประโยชน์อย่างยอดเยี่ยมได้ออกไปจากป่า

เชิงอรรถ :

^๑ ลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ คือ (๑) มีฝ่าพระบาทราบเสมอกัน (๒) พื้นใต้พระบาททั้ง ๒ มีจักรปรากฏข้างละ ๑,๐๐๐ ชี่ มีกงและดุม มีส่วนประกอบครบบริบูรณ์ทุกอย่าง (๓) ทรงมีเส้นพระบาทยาว (๔) มีองค์สีขาว (๕) ทรงมีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทอ่อนนุ่ม (๖) ทรงมีลายจุดดาข้ายที่ฝ่าพระหัตถ์ และฝ่าพระบาท (๗) ทรงมีพระบาทเหมือนสังข์คว่ำ (๘) ทรงมีพระขงฆ์เรียว ดุจแข้งเนื้อทราย (๙) เมื่อประทับยืน ไม่ต้องทรงก้มก็ทรงลูบคลำถึงพระขานได้ด้วยพระหัตถ์ทั้ง ๒ (๑๐) ทรงมีพระคชฐานเร้นอยู่ในฝัก (๑๑) ทรงมีพระฉวีวรรณงดงามดุจห่มด้วยทองคำ (๑๒) ทรงมีพระฉวีละเอียดจนละอองธุลีไม่เกาะติดพระวรกาย (๑๓) ทรงมีพระโลมชาติดอกเส้นเดียวในแต่ละขุม (๑๔) ทรงมีพระโลมชาติสีเข้มเหมือนดอกอัลลูชันชดเป็นลอนเวียนขวามีปลายตั้งขึ้น (๑๕) ทรงมีพระวรกายตรงดุจกายพรหม (๑๖) ทรงมีพระมังสะพูนเต็มในที่ ๗ แห่ง (คือ หลังพระหัตถ์ทั้ง ๒ หลังพระบาททั้ง ๒ พระอังสะทั้ง ๒ และลำพระศอก) (๑๗) ทรงมีส่วนพระวรกายบริบูรณ์ดุจกึ่งกายท่อนหน้าของพญาราชสีห์ (๑๘) ทรงมีพระปฤษฎางค์เต็มเรียบเสมอกัน (๑๙) ทรงมีพระวรกายเป็นปริมณฑลดุจปริมณฑลคันไทร พระวรกายสูงเท่ากำบวาชของพระองค์ (๒๐) ทรงมีพระศอกกลมงามเต็มเสมอ (๒๑) ทรงมีเส้นประสาทสำหรับรับรสพระกระยาหารได้อย่างดี (๒๒) ทรงมีพระหนุดุจคางราชสีห์ (๒๓) ทรงมีพระทนต์ ๔๐ ชี่ (๒๔) ทรงมีพระทนต์เรียบเสมอกัน (๒๕) ทรงมีพระทนต์ไม่ห่างกัน (๒๖) ทรงมีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม (๒๗) ทรงมีพระชิวหาใหญ่ (๒๘) ทรงมีพระสุรเสียงดุจเสียงพรมดรัสมีสำเนียงจนกการเวก (๒๙) ทรงมีพระเนตรดำสนิท (๓๐) ทรงมีดวงพระเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโคเพิ่งคลอด (๓๑) ทรงมีพระอุณาโลมระหว่างพระโขนงสีขาวอ่อนเหมือนปุยขน (๓๒) ทรงมีพระเศียรงดงามดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์ (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๒๐๐/๑๕๙-๑๖๓, ม.ม. (แปล) ๑๓/๓๘๖/๔๗๔-๔๗๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑๐ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๒. เอกฉัตตยเถราปทาน

- [๖๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพระนามว่า**อัสสชิ**
มีพระยศยิ่งใหญ่^๑ เมื่อจะทรงประกาศสัจจะ ๔
จึงได้ทรงแสดง**อมตบท**
- [๖๕] ข้าพเจ้ายืนถือเศวตฉัตรกันถวายพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
ครั้นกันถวายตลอดวันหนึ่งแล้ว
ได้กราบไหว้พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๖๖] อนึ่ง พระผู้มีพระภาคพระนามว่า**อัสสชิ**
ผู้เจริญที่สุดในโลก ทรงองอาจกว่านรชน
ประทับนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์แล้ว ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า
- [๖๗] เราจักพยากรณ์ผู้ที่มีจิตเลื่อมใส
ซึ่งได้กันเศวตฉัตรให้เราด้วยมือทั้ง ๒ ของตน
ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าวเถิด
- [๖๘] เมื่อผู้นี้เกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
ประชาชนจักคอยกันฉัตรให้ทุกเมื่อ
นี้เป็นผลแห่งการกันฉัตรถวาย
- [๖๙] ผู้นี้จักรื่นรมย์ในเทวโลกตลอด ๗๗ กัป
จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๑,๐๐๐ ชาติ
- [๗๐] และจักครองเทวสมบัติตลอด ๗๗ ชาติ
จักเป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบูลย์นับชาติไม่ถ้วน
- [๗๑] ในกัปที่ ๑๑๘ (นับจากกัปนี้ไป)
พระศาสดาพระนามว่า**โคตมศากยะ** ผู้ประเสริฐ
ผู้มีพระจักขุ จักเสด็จอุบัติขึ้น
กำจัดความมืดมนให้พินาศไป

เชิงอรรถ :

^๑ มีพระยศใหญ่ หมายถึงมียศแผ่ไปในโลก ๓ คือ มนุษยโลก เทวโลก พรหมโลก (ข.อป.อ. ๑/๖๑๔/๓๖๔,
ข.อป.อ. ๒/๓๕๑/๓๓๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑๑ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๒. เอกฉัตตยเถราปทาน

- [๗๒] ผู้นี้จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น
เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงเป็นผู้ไม่มีอาสวะแล้วนิพพาน
- [๗๓] นับแต่กาลที่ข้าพเจ้าได้ทำกรรม
คือการได้กั้นฉัตรถวายพระพุทธเจ้าเป็นต้นมา
ในระหว่างนี้ข้าพเจ้าไม่รู้ภาวะที่ตนไม่เคยได้รับการกั้นเศวตฉัตรให้
- [๗๔] ภพนี้เป็นภพสุดท้ายของข้าพเจ้า
ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่
ทุกวันนี้เหนือศีรษะของข้าพเจ้า
ก็ได้มีการกั้นฉัตรตลอดกาลเป็นนิตย์
- [๗๕] โอหนอ กรรมข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้ว
ในสำนักพระพุทธเจ้าพระนามว่า **อัครกัณฐะ** ผู้มั่นคง
อาสวะทั้งปวงสิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๗๖] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉัพพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๗๘] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระเอกฉัตตยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เอกฉัตตยเถราปทานที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๓. ดิณสุลกจาทนียเถราปทาน

๓. ดิณสุลกจาทนียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระดิณสุลกจาทนียเถระ

(พระดิณสุลกจาทนียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๗๙] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้พิจารณาความเกิด ความแก่
และความตายแล้วปลื้มตัวออกบวชเป็นบรรพชิตแต่ผู้เดียว
- [๘๐] เมื่อข้าพเจ้าเที่ยวไปโดยลำดับ ได้ไปถึงฝั่งแม่น้ำคงคา
เห็นพื้นดินที่ฝั่งแม่น้ำคงคานั้นราบเรียบ
- [๘๑] จึงได้สร้างอาศรมที่ฝั่งแม่น้ำคงคานั้น
อยู่ในอาศรมของข้าพเจ้านั้น
ที่จกรมซึ่งประกอบด้วยหมูนกนานาชนิด
ซึ่งข้าพเจ้าสร้างไว้ดีแล้ว
- [๘๒] สัตว์ทั้งหลายอยู่ใกล้ข้าพเจ้า ก็ส่งเสียงน่านรรมย์ใจ
ข้าพเจ้ารื่นรมย์กับสัตว์เหล่านั้นอยู่ในอาศรม
- [๘๓] ที่ใกล้อาศรมของข้าพเจ้ามีราชสีห์สามารถก้าวไปได้โดยทิศทั้ง ๔
ออกจากที่อยู่แล้ว คำรามเหมือนเสียงอสนีบาต
- [๘๔] ก็เมื่อราชสีห์คำรน ข้าพเจ้าเกิดความรำเริง
คันทาราชสีห์อยู่ จึงได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
- [๘๕] ครั้งได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก
พระนามว่าติสสะ ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
ข้าพเจ้ามีจิตรำเริง บันเทิงใจ จึงบูชาพระองค์
ด้วยเกสรดอกกาละหิิง
- [๘๖] ได้ชื่นชมพระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ผู้เหมือนดวงอาทิตย์กำลังอุทัย
เหมือนต้นพญาไม้สาละซึ่งมีดอกเบ่งบาน
เหมือนดาวประกายพริกกำลังทอแสงสว่างไสวว่า

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๓. ดิณสุลกจาทนียเถราปทาน

- [๘๗] **พระสัพพัญญู** พระองค์ทรงยังโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก
ให้สว่างด้วยพระญาณของพระองค์
เขาเหล่านั้นทำให้พระองค์ทรงพอพระทัยจึงพ้นจากชาติได้
- [๘๘] เพราะไม่ได้เฝ้า**พระสัพพัญญูพุทธเจ้า**ผู้เห็นธรรมทั้งปวง
สัตว์ทั้งหลายจึงถูกราคะและโทสะครอบงำ
แล้วพากันตกไปในนรกอเวจี
- [๘๙] เพราะอาศัยการได้เข้าเฝ้าพระองค์
ผู้สัพพัญญู ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
สัตว์ทั้งปวงจึงหลุดพ้นจากภพแล้วบรรลุ**อมตบท**
- [๙๐] เมื่อใด พระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้มีพระจักข
มีพระรัศมี เสด็จจุบัตขึ้น
เมื่อนั้น พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้นจะทรงแผ่พระรัศมีมีแสงสว่าง
แผดเผากิเลส(ของเหล่าสัตว์) ให้สิ้นไป
- [๙๑] ข้าพเจ้าได้สดดีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**ติสส**
ผู้ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของสัตว์โลกแล้ว มีจิตราเริง
บันเทิงใจ ได้บูชาพระองค์ด้วยดอกมะลิซ้อน
- [๙๒] พระพุทธเจ้าพระนามว่า**ติสส** ผู้ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก
ทรงทราบความดำริของข้าพเจ้า
ประทับนั่งบนอาสนะของพระองค์แล้ว ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า
- [๙๓] เราจักพยากรณ์ผู้ที่เลื่อมใส ถีอดอกไม้กัน(แดด)ให้เรา
ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าวเถิด
- [๙๔] ผู้นั้นจักครองเทวสมบัติในเทวโลกตลอด ๒๕ ชาติ
จักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๗๕ ชาติ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลิวรรค]

๓. ดิณสุลกจาทนียเถราปทาน

- [๙๕] จักเป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบูลย์นับชาติไม่ถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการกระทำการบูชาด้วยดอกไม้
- [๙๖] ก็คนที่ใช้ดอกไม้กัน(แดด)ให้เราตั้งแต่เช้าจดเย็น
จักเป็นผู้ประกอบด้วยกรรมดีปรากฏต่อไปในภายภาคหน้า
- [๙๗] เขาปรารถนาสิ่งใด ๆ
สิ่งนั้น ๆ จักปรากฏตามความประสงค์
เขาทำความดำริชอบให้บริบูรณ์
จักเป็นผู้ไม่มีอาสวะแล้วนิพพาน

ภาณวารที่ ๑๘ จบ

- [๙๘] ข้าพเจ้านั่งบนอาสนะเดียว มีสติสัมปชัญญะ
เผากิเลสทั้งหลายแล้ว ได้บรรลุพระอรหัต
- [๙๙] ไม่ว่าข้าพเจ้าจะเดิน ยืน นั่ง นอนอยู่ก็ตาม
ย่อมระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดอยู่ทุกขณะ
- [๑๐๐] ความพร่องในปัจจุบันนั้น ๆ
คือจิวร บิณฑบาต คิลานปัจฉยเภสัชบริหาร ที่นอน ที่นั่ง
มิได้มีแก่ข้าพเจ้า
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๐๑] บัดนี้ ข้าพเจ้าบรรลุ**อมตบพ**ที่สงบระงับอย่างยอดเยี่ยม
กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
- [๑๐๒] ในกัปที่ ๙๒ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้บูชาพระพุทธเจ้าไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๔. มธมั่งสหายกเถราปทาน

- [๑๐๓] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภาพทั้งปวง^๑ ข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๐๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๐๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบวาทานพระติณสูลกจากทนิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ติณสูลกจากทนิยเถราปทานที่ ๓ จบ

๔. มธมั่งสหายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระมธมั่งสหายกเถระ

(พระมธมั่งสหายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๐๖] ข้าพเจ้าเป็นคนฆ่าสุกรอยู่ในกรุงพันธุมดี
 ได้ต้มเครื่องในแล้วใส่ผสมลงในเนื้อชั้นดี
- [๑๐๗] ข้าพเจ้าได้ไปยังที่ประชุมสงฆ์ รับบาตรมาใบหนึ่ง
 บรรจุบาตรนั้นจนเต็มแล้ว ได้ถวายภิกษุสงฆ์

เชิงอรรถ :

^๑ ภาพทั้งปวง ได้แก่ กรรมภาพ อุบัติภาพ, กามภาพ รูปภาพ อรูปภาพ, สัญญภาพ อสัญญภาพ เนวสัญญานา-
 สัญญภาพ, เอกโวการภาพ จตโวการภาพ ปัญจโวการภาพ (ขุ.เถร.อ. ๑/๑๒๑/๓๗๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑๖ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๓. ตินสูลกจาทนียเถราปทาน

- [๑๐๘] ครึ่งนั้น ข้าพเจ้าได้ถวายพระสังฆเถระด้วยคิดว่า
ด้วยผลแห่งการถวายบาตรที่บรรจุน้ำจนเต็มนี้
ข้าพเจ้าจักได้สุขอันไพบูรณ์
- [๑๐๙] เขาเสวยสมบัติ ๒ อย่างแล้ว
ถูกมุลกุศลกรรมเกาขัดให้
มาถึงภพสุดท้ายแล้วจักเผากิเลสได้
- [๑๑๐] ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในทานนั้น
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ณ ที่นั้น ข้าพเจ้ากิน ต้ม ได้สุขอันไพบูรณ์
- [๑๑๑] ไม่ว่าข้าพเจ้าจะอยู่ที่มณฑปหรือที่โคนไม้
ข้าพเจ้าก็จักนึกถึงบุพกรรมเสมอ
ในขณะที่ข้าพเจ้านึกถึงบุพกรรมอยู่นั้น
ท่าฝนแห่งข้าวและน้ำตกลงมาเพื่อข้าพเจ้า
- [๑๑๒] นี่เป็นภพสุดท้ายของข้าพเจ้า
ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่
ถึงในภพนี้ข้าวและน้ำก็ตกลงมาเพื่อข้าพเจ้าตลอดกาลทุกเมื่อ
- [๑๑๓] ด้วยอาณิสสแห่งการถวายเนื้อชั้นดีนั้นนั่นแหละ
เมื่อข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพแล้ว
จึงกำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
- [๑๑๔] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ให้ทานไว้ในครั้งนั้น
ไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายเนื้อชั้นดี
- [๑๑๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉัพพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. กัททาลีวรรค]

๕. นาคปัลลวกเถรอปทาน

- [๑๑๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๑๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระมธมสังสหายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

มธมสังสหายกเถรอปทานที่ ๕ จบ

๕. นาคปัลลวกเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระนาคปัลลวกเถระ

(พระนาคปัลลวกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๑๘] ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ที่พระราชอุทยานในกรุงพินธุมี
พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ได้ประทับนั่งอยู่ใกล้อาศรมของข้าพเจ้า
- [๑๑๙] ข้าพเจ้าได้ถ้อยอดอ่อนไม้มากะทิ้งบูชาพระพุทธเจ้า
มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี ได้ถวายอภิวาทพระสุตแล้ว
- [๑๒๐] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ใช้ยอดอ่อนบูชา(พระพุทธเจ้า)ไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๒๑] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๖. เอกที่ปิยเถราปทาน

- [๑๒๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๒๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระนาคปัลลวกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

นาคปัลลวกเถราปทานที่ ๕ จบ

๖. เอกที่ปิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกที่ปิยเถระ

(พระเอกที่ปิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๒๔] เมื่อพระสุคตพระนามว่าสิทธัตถะ
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ปรีณิพพานแล้ว
มนุษย์พร้อมทั้งเทวดาทั้งปวง
ต่างก็บูชาพระองค์ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์^๑ทั้งหลาย
- [๑๒๕] และเมื่อเขาช่วยกันยกพระสิทธัตถะ
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกขึ้นบนจิตกาธานแล้ว
ต่างก็บูชาจิตกาธานของพระศาสดาตามกำลังของตน
- [๑๒๖] ข้าพเจ้าได้ตามประทีปให้ลูกโพลงไว้ใกล้จิตกาธาน
ประทีปของข้าพเจ้าลูกโพลงอยู่จนถึงเวลาดวงอาทิตย์อุทัย
- [๑๒๗] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น

เชิงอรรถ :

^๑ เทวดาและมนุษย์ ในที่นี้หมายถึงเทวดา พรหม และมนุษย์ (ขุ.อป.อ. ๒/๙/๑๐๗)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลิวรรค]

๖. เอกที่ปิยเถราปทาน

ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว

จึงได้ไปเกิดยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๑๒๘] ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น

วิมานที่บุญกรรมได้ทำไว้เป็นอย่างดีเพื่อข้าพเจ้า

เรียกกันว่า**เอกที่ปิวิมาน**

มีประทีป ๑๐๐,๐๐๐ ดวง

ส่องสว่างอยู่ในวิมานของข้าพเจ้า

[๑๒๙] ร่างกายของข้าพเจ้าสว่างไสวอยู่ทุกเมื่อ

เหมือนดวงอาทิตย์อุทัย

สระของข้าพเจ้ามีแสงสว่างด้วยรัศมีในกาลทุกเมื่อ

[๑๓๐] ข้าพเจ้ามีจักขุมองทะลุฟ้า กำแพง

และภูเขา โดยรอบ ๑๐๐ โยชน์

[๑๓๑] รื่นรมย์อยู่ในเทวโลกตลอด ๗๗ ขาดิ

ได้ครองเทวสมบัติตลอด ๓๑ ขาดิ

[๑๓๒] ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๒๘ ขาดิ

และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน

[๑๓๓] ข้าพเจ้าจุติจากเทวโลกแล้วเกิดในครรภ์มารดา

แม้อยู่ในครรภ์มารดาข้าพเจ้าก็ไม่หลับตา

[๑๓๔] ข้าพเจ้าเกิดได้ ๔ ขวบ ก็ออกบวชเป็นบรรพชิต

ยังไม่ถึงกึ่งเดือนก็ได้บรรลุอรหัตตผล

[๑๓๕] ข้าพเจ้าชำระทิพยจักขุให้หมดจดวิเศษแล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

กิเลสทั้งปวงข้าพเจ้าก็ตัดได้แล้ว

นี้เป็นผลแห่งประทีปดวงเดียว

[๑๓๖] ข้าพเจ้ามองทะลุฟ้า กำแพง และภูเขาทั้งสิ้นได้

นี้เป็นผลแห่งประทีปดวงเดียว

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๗. อุจจิงคปุปิยเถราปทาน

- [๑๓๗] สำหรับข้าพเจ้า ภูมิภาคที่ขรุขระย่อมเป็นสภาพที่ราบเรียบ
 ความมิดย่อมไม่ปรากฏ ข้าพเจ้าไม่เห็นความมิด
 นี้เป็นผลแห่งประทีปดวงเดียว
- [๑๓๘] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้ถวายประทีปไว้ในครั้งนั้น
 จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
 นี้เป็นผลแห่งประทีปดวงเดียว
- [๑๓๙] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ศุขพญาง้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๔๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๔๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบวาทานพระเอกที่ปิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เอกที่ปิยเถราปทานที่ ๖ จบ

๗. อุจจิงคปุปิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอุจจิงคปุปิยเถระ

(พระอุจจิงคปุปิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๔๒] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นช่างดอกไม้อยู่ในกรุงพินธุมี
 ข้าพเจ้าเก็บ(ดอกไม้)ใส่เต็มชายพก แล้วได้ไปในย่านตลาด

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๗. อุจจิงคปุปผิยเถราปทาน

- [๑๔๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
มีภิกษุสงฆ์ห้อมล้อมแล้ว เสด็จออกไปด้วยอานาภาพใหญ่
- [๑๔๔] ข้าพเจ้าได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี
ผู้ส่องโลกให้โพล่งทั่ว ทรงช่วยสัตว์โลกให้ข้ามพ้น
จึงหยิบดอกไม้ออกจากช่อดอกบูชาพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๑๔๕] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
การที่ข้าพเจ้าได้บูชาพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๔๖] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๔๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๔๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระอุจจิงคปุปผิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อุจจิงคปุปผิยเถราปทานที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๘. ยาคุทายกเถราปทาน

๘. ยาคุทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระยาคุทายกเถระ

(พระยาคุทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๔๙] ครั้นนั้น ข้าพเจ้าได้พาแขกมาบ้าน
 เห็นแม่น้ำเต็มฝั่ง จึงเข้าไปยังสังฆาราม
- [๑๕๐] ภิกษุทั้งหลายผู้ถืออุตงค์ขอการอยู่ป่าเป็นวัตร
 เข้าฌาน มีจิวรเศราหมอง
 ยินดีในความสงัด เป็นนักปราชญ์
 อาศัยอยู่ในสังฆาราม
- [๑๕๑] ทางไปบิณฑบาตของภิกษุผู้หลุดพ้นดีแล้ว
 ผู้คงที่เหล่านั้น ถูกตัดขาดแล้ว
 ในเวลาต่อมาเมื่อน้ำท่วม
 ท่านไปบิณฑบาตไม่ได้
- [๑๕๒] ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
 เกิดปีติปราโมทย์ ประนมมือ
 ถือข้าวสาร (ต้ม) ข้าวยาคุแล้วถวาย
- [๑๕๓] ข้าพเจ้าเลื่อมใส ถวายข้าวยาคุที่ต้มด้วยมือทั้ง ๒ ของตน
 เมื่อปรารถถึงกรรมของตนแล้วจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๕๔] วิมานแก้วมณีได้เกิดแก่ข้าพเจ้าในหมู่เทพชั้นดาวดึงส์
 ข้าพเจ้าประกอบด้วยหมู่เทพนารี บันเทิงอยู่ในวิมานที่อุดม
- [๑๕๕] ข้าพเจ้าได้เป็นจอมเทพครองเทวสมบัติตลอด ๓๓ ชาติ
 ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิครองมหาราชสมบัติ ๓๐ ชาติ
- [๑๕๖] ได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพศาลย์นับชาติไม่ถ้วน
 เสวยยศในเทวโลกบ้าง ในมนุษย์โลกบ้าง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๘. ยาคูทายกเถรอปทาน

- [๑๕๗] เมื่อถึงภพสุดท้าย ข้าพเจ้าได้สละทรัพย์สมบัติทั้งปวง
ออกบวชเป็นบรรพชิต ขณะที่ปลงผมเสร็จ
- [๑๕๘] ข้าพเจ้าพิจารณาร่างกายโดยความสิ้นไปและความเสื่อมไป
ก็ได้บรรลอรหัตตผลก่อนการรับสิกขาบท
- [๑๕๙] ทานอันประเสริฐที่เกิดจากมือเรา
ซึ่งเราประกอบดีแล้ว เชื่อว่าเป็นอันให้ดีแล้ว
เพราะการถวายข้าวยาคุนั้นเอง
ข้าพเจ้าจึงได้บรรลบทที่ไม่หวั่นไหว^๑
- [๑๖๐] ข้าพเจ้าไม่รู้สึกรู้ว่ามีความเศร้าโศก ความร่ำไร
ความป่วยไข้ ความกระวนกระวาย
ความเดือดร้อนใจเกิดขึ้นเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายข้าวยาคุ
- [๑๖๑] โอหนอ ข้าวยาคุข้าพเจ้าได้ถวายดีแล้วหนอ
ข้าพเจ้าได้ถวายข้าวยาคุแด่หมู่พระสงฆ์
ผู้เป็นเนื่อนาบุญอันยอดเยี่ยม
จึงได้รับอานิสงส์ ๕ ประการ
- [๑๖๒] คือ (๑) ไม่มีความเจ็บไข้ (๒) มีรูปงาม
(๓) ตรัสรู้ธรรมเร็วพลัน (๔) ได้ข้าวและน้ำ (๕) มีอายุยืน
- [๑๖๓] บุคคลใด ๆ ยังโสมนัสให้เกิดอยู่
ถวายข้าวยาคุแด่หมู่พระสงฆ์
บุคคลนั้นเป็นบัณฑิตพึงได้รับอานิสงส์ ๕ ประการเหล่านี้
- [๑๖๔] กิจทุกอย่างที่ควรทำ^๒ ข้าพเจ้าก็ได้ทำเสร็จแล้ว
ภพทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพิกถอนได้แล้ว
อาสวะทั้งปวงสิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก

เชิงอรรถ :

^๑ บทที่ไม่หวั่นไหว หมายถึงพระนิพพาน (ข.อป.อ. ๑/๒๖๖/๒๗๖)

^๒ กิจทุกอย่างที่ควรทำ ในที่นี้หมายถึงการกำจัดกิเลสให้สิ้นไป (ข.อป.อ. ๑/๓๕๔/๒๘๔)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๙. ปัตถิโกทนทายกเถราปทาน

- [๑๖๕] ข้าพเจ้าจักเที่ยวไปในมัสการพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
และพระธรรมอันดี
จากบ้านหนึ่งไปยังบ้านหนึ่ง จากเมืองหนึ่งไปยังเมืองหนึ่ง
- [๑๖๖] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
การที่ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายข้าวยาคุ
- [๑๖๗] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญางัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๖๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๖๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระยาคุทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ยาคุทายกเถราปทานที่ ๘ จบ

๙. ปัตถิโกทนทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปัตถิโกทนทายกเถระ

(พระปัตถิโกทนทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๗๐] เมื่อก่อน ข้าพเจ้าชอบเที่ยวไปในป่า เป็นคนทำงานในป่าเสมอ
ถือข้าวสุกที่หุงจากข้าวสาลีแล่งหนึ่งแล้วได้ไปทำงาน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๙. ปัตถิโกทนทายกเถราปทาน

- [๑๗๑] ณ ที่นั้น ข้าพเจ้าได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า
ผู้ตรัสรู้เอง ไม่ทรงพ่ายแพ้
เสด็จออกจากป่าเพื่อบิณฑบาต
ครั้นเห็นแล้วก็ทำจิตให้เลื่อมใส (คิดว่า)
- [๑๗๒] เราทำการงานให้คนอื่น บุญเราก็ไม่มี
คงมีแต่ข้าวสุกที่หุงจากข้าวสาลีแล่งหนึ่งนี้
เราจะนิมนต์พระมุนีนี้ให้เสวย
- [๑๗๓] ข้าพเจ้าจึงหยิบข้าวสุกที่หุงจากข้าวสาลีแล่งหนึ่ง
ถวายพระสยัมภู ฝ่ายพระมุนีก็ได้เสวย
ขณะที่ข้าพเจ้าจงดูอยู่(นั่นเอง)
- [๑๗๔] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าจะกายมมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๗๕] ข้าพเจ้าได้เป็นจอมเทพครองเทวสมบัติตลอด ๓๒ ขาติ
ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓๓ ขาติ
- [๑๗๖] ได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน
ข้าพเจ้าเป็นผู้มีความสุข มียศ
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวสุกที่หุงจากข้าวสาลีแล่งหนึ่ง
- [๑๗๗] เมื่อข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
ได้ทรัพย์นับไม่ถ้วน ข้าพเจ้าไม่มีความบกพร่องในโภคะเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวสุกที่หุงจากข้าวสาลีแล่งหนึ่ง
- [๑๗๘] โภคะทั้งหลายเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าเหมือนกระแสน้ำ
ข้าพเจ้าไม่สามารถจะนับได้
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวสุกที่หุงจากข้าวสาลีแล่งหนึ่ง

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๙. ปัตถิโกทนทายกเถราปทาน

- [๑๗๙] ด้วยกรรมนั้น ข้าพเจ้าได้รับค่าเชิญว่า เชิญเคี้ยวกินสิ่งนี้
เชิญบริโภคละสิ่งนี้ เชิญนอนบนที่นอนนี้ ดังนี้แล
ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้มีความสุข
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวสุกที่หุงจากข้าวสาละแล่งหนึ่ง
- [๑๘๐] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวสุกที่หุงจากข้าวสาละแล่งหนึ่ง
- [๑๘๑] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๘๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๘๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบวาท่านพระปัตถิโกทนทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

ปัตถิโกทนทายกเถราปทานที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. กัฏฐาลีวรรค]

๑๐. มัญจทายกเถราปทาน

๑๐. มัญจทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระมัญจทายกเถระ

(พระมัญจทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๘๔] เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า **สิทธัตถะ**

ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

ผู้ประกอบด้วยพระกรุณา ปรีณิพพานแล้ว

เมื่อปาพจน์^๑ กำลังแพร่หลายไป

เทวดาและมนุษย์พากันสักการะแล้ว

[๑๘๕] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นคนจันทาล

มีอาชีพทำเตี๋ยงนอนและตั้ง ข้าพเจ้าเลี้ยงชีพ

และ เลี้ยงดูบุตรภรรยาด้วยการงานนั้น

[๑๘๖] ข้าพเจ้าเลื่อมใส(ในพระศาสนา)

จึงทำเตี๋ยงนอนอย่างประณีตด้วยมือของตน

แล้วได้เข้าไปถวายแด่ภิกษุสงฆ์ด้วยตนเอง

[๑๘๗] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น

และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น

เมื่อข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว

จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๑๘๘] ข้าพเจ้าถึงเทวโลก

ได้บันเทิงอยู่ในหมู่เทพชั้นดาวดึงส์

ที่นอนซึ่งมีราคามากเกิดขึ้นตามความปรารถนา

[๑๘๙] ข้าพเจ้าได้เป็นจอมเทพครองเทวสมบัติตลอด ๕๐ ชาติ

ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๘๐ ชาติ

เชิงอรรถ :

^๑ **ปาพจน์** หมายถึงพระไตรปิฎกที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ (ข.อป.อ. ๑/๖๒๔/๓๖๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๒๘ }

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

๑๐. มัญจทายกเถราปทาน

- [๑๙๐] และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน
เป็นผู้มีความสุข มียศ
นี้เป็นผลแห่งการถวายเตียงนอน
- [๑๙๑] ครั้นข้าพเจ้าจุติจากเทวโลกมายังภพมนุษย์แล้ว
ที่นอนอย่างดี อันเหมาะสำหรับผู้สูงศักดิ์เกิดแก่ข้าพเจ้า
- [๑๙๒] ภาพนี้เป็นภพสุดท้ายของข้าพเจ้า
ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่
แม้ในวันนี้ที่นอนก็ได้ปรากฏขึ้นในเวลาจะนอนเหมือนกัน
- [๑๙๓] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายเตียง
- [๑๙๔] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๙๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๙๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระมัญจทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

มัญจทายกเถราปทานที่ ๑๐ จบ

ภัททาลีวรรคที่ ๔๒ จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๒. ภัททาลีวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ภัททาลิเถราปทาน	๒. เอกฉัตตียเถราปทาน
๓. ดิณสุลกฉาพนียเถราปทาน	๔. มรุมังสทายกเถราปทาน
๕. นาคปัลลวกเถราปทาน	๖. เอกทียีเยเถราปทาน
๗. อุจจิงคปุปผียเถราปทาน	๘. ยาคุทายกเถราปทาน
๙. ปัตโถทนทายกเถราปทาน	๑๐. มัญจทายกเถราปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๒๐๑ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัชชกวรรค]

๑. สกิงสัมมัชชกเถราปทาน

๔๓. สกิงสัมมัชชกวรรค

หมวดว่าด้วยพระสกิงสัมมัชชกเถรเป็นต้น

๑. สกิงสัมมัชชกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสกิงสัมมัชชกเถระ

(พระสกิงสัมมัชชกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑] ข้าพเจ้าได้เห็นต้นไม้อันเลิศชื่อว่าปาฏลี(แคฝอย)

ซึ่งเป็นต้นไม้เป็นสถานที่ตรัสรู้อันสูงสุด

ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าวิปัสสี

แล้วทำใจให้เลื่อมใสในต้นไม้

[๒] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้ถือเอาไม้กวาดมากกว่าบริเวณที่ตรัสรู้

ครั้งแล้วได้ไหว้ต้นไม้เป็นสถานที่ตรัสรู้

[๓] ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในต้นไม้

ประนมมือเหนือศีรษะ

นมัสการต้นไม้แล้วกลับไปยังกระท่อม

[๔] ข้าพเจ้าเดินมาถึงต้นไม้เป็นสถานที่ตรัสรู้

อันสูงสุดไปตามหนทางสัญจร

งูเห่าตัวร้ายกาจมีกำลังมากกัดข้าพเจ้า

[๕] กรรมที่ข้าพเจ้าทำในเวลาใกล้ตาย

ได้ทำให้ข้าพเจ้ายินดีด้วยผล(ของกรรมนั้น)

งูเห่ามกลืนกินร่างข้าพเจ้า

ข้าพเจ้า(ตายไปแล้ว)เวียนว่ายอยู่ในเทวโลก

[๖] จิตของข้าพเจ้าไม่ขุ่นมัว บริสุทธิ์ผ่องใสในกาลทุกเมื่อ

ข้าพเจ้าไม่รู้จักลูกศรคือความเศร้าโศก

ที่เป็นเหตุทำจิตของข้าพเจ้าให้เร่าร้อนเลย

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัชชกวรรค]

๑. สกิงสัมมัชชกเถราปทาน

- [๗] ข้าพเจ้าไม่มีโรคเรื้อน ฝี โรคกลาก
โรคลมบ้าหมู คุดทะราด หิดเปื่อย และหิดดำน
นี้เป็นผลแห่งการกวาด
- [๘] ความเศร้าโศก ความเร่าร้อนไม่มีในหทัยของข้าพเจ้า
จิตของข้าพเจ้าเที่ยงตรง ไม่วอกแวก
นี้เป็นผลแห่งการกวาด
- [๙] ข้าพเจ้าเข้าถึงสมาธิ ใจก็บริสุทธิ์
สมาธิที่ข้าพเจ้าปรารถนาย่อมสำเร็จแก่ข้าพเจ้า
- [๑๐] ข้าพเจ้าไม่กำหนดในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด
ไม่ขัดเคืองในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคือง
และไม่ลุ่มหลงในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความลุ่มหลง
นี้เป็นผลแห่งการกวาด
- [๑๑] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการกวาด(บริเวณที่ตรัสรู้)
- [๑๒] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัชชกวรรค]

๒. เอกุสสทายกเถราปทาน

[๑๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระสกิงสัมมัชชกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สกิงสัมมัชชกเถราปทานที่ ๑ จบ

๒. เอกุสสทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกุสสทายกเถระ

(พระเอกุสสทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๕] ข้าพเจ้าเป็นคนหาบหญาขายอยู่ในกรุงหงสวดี
เลี้ยงชีพด้วยการหาบหญา เลี้ยงดูบุตรภรรยาด้วยการทำงานนั้น
- [๑๖] พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
ผู้ถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก กำจัดความมืดมนให้พินาศไป
เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๑๗] ครั้งนั้น ข้าพเจ้านั่งอยู่ในเรือนของตน
คิดอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว
ไทยธรรมก็ไม่มี
- [๑๘] ข้าพเจ้ามีแต่ผ้าสาฎกผืนเดียวนี้
ไม่มีใครให้ข้าพเจ้า การตกรรบกเป็นทุกข์
ข้าพเจ้าจักปลุกทักษิณา
- [๑๙] ครั้นคิดเช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้าจึงทำจิตของตนให้เลื่อมใส
ได้ถือผ้าผืนเดียวไปถวายพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตขวรรค]

๒. เอกทุสสทายกเถราปทาน

- [๒๐] ครั้นถวายแล้ว ได้ประกาศอย่างกึกก้องว่า
ข้าแต่พระมหามุนีผู้แก่วล้า
ถ้าพระองค์เป็นพระพุทเจ้า
ขอได้ทรงโปรดช่วยข้าพระองค์ให้ข้ามพ้น(จากนรก)ด้วยเถิด
- [๒๑] พระพุทเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ทรงรู้แจ้งโลก ผู้สมควรรับเครื่องบูชา
เมื่อจะทรงประกาศทานของข้าพเจ้า
ได้ทรงกระทำอนุโมทนาแก่ข้าพเจ้าว่า
- [๒๒] ด้วยการถวายผ้าผืนเดียวนี้
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
นุรุษนี้จะไม่ตกนรกเลยตลอด ๑๐๐,๐๐๐ กัป
- [๒๓] เขาจักได้เป็นจอมเทพครองเทวสมบัติตลอด ๓๖ ชาติ
จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓๓ ชาติ
- [๒๔] และจักได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน
เมื่อเธอเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพ
คือเทวโลกหรือมนุษยโลก
- [๒๕] จักเป็นผู้มีรูปงาม สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม
มีร่างกายสมส่วน จักได้ผ่านับไม่ได้ ประมาณไม่ได้
ตามที่ปรารถนา
- [๒๖] ครั้นพระสัมมาสัมพุทเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**^๑
ผู้เป็นนักปราชญ์ตรัสดังนี้แล้ว
ได้เสด็จเหาะขึ้นสู่ท้องฟ้า
เหมือนพญาหงส์ในอากาศ

เชิงอรรถ :

^๑ **ปทุมุตตระ** แปลจากศัพท์ว่า ชลชุตตมนายโก (ขุ.อป.อ. ๒/๒๘/๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตขวรรค]

๒. เอกทสสทายกเถราปทาน

- [๒๗] ข้าพเจ้าเกิดในกำเนิดใด ๆ
คือ จะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
ข้าพเจ้าไม่มีความบกพร่องในโกละเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายผ้าผืนเดียว
- [๒๘] ผ้าเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าทุกอย่างก้าว
ข้างล่างข้าพเจ้าก็ยืนอยู่บนผ้า
ข้างบนก็มีผ้าเป็นเครื่องมุงบัง
- [๒๙] ในวันนี้ จักรวาลพร้อมทั้งป่า ภูเขา
เมื่อข้าพเจ้าปรารถนา ก็จะพึงคลุมด้วยผ้าได้
- [๓๐] เพราะถวายผ้าผืนเดียวเท่านั้นแหละ
ข้าพเจ้าเมื่อยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
เป็นผู้มีผิวพรรณเหมือนทองคำ
เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
- [๓๑] ข้าพเจ้าได้ถึงความเป็นภิกษุ
เพราะผลแห่งการถวายผ้าผืนเดียว
ถึงชาตินี้จะเป็นชาติสุดท้าย
ผ้ายิ่งให้ผลแก่ข้าพเจ้าอยู่ในขณะนี้
- [๓๒] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายผ้าไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายผ้าผืนเดียว
- [๓๓] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

เชิงอรรถ :

๑ ภพน้อยภพใหญ่ ในที่นี้หมายถึงความเจริญและความเสื่อม หรือสมบัติและวิบัติ ความยั่งยืนและความขาดสูญ บุญและบาป (ขุ.จரிய.อ. ๒/๒๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๕ }

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัจจกวรรค]

๓. เอกาสนทายกเถรอปทาน

- [๓๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบว่ ท่านพระเอกุสสทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

เอกุสสทายกเถรอปทานที่ ๒ จบ

๓. เอกาสนทายกเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกาสนทายกเถระ

(พระเอกาสนทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๓๖] ในที่ไมไกลจากภูเขาคิณพินด์ มีภูเขาลูกหนึ่งชื่อกสิกะ
 ข้าพเจ้าได้สร้างอาศรมและบรรณศาลาไว้อย่างสวยงาม
- [๓๗] ข้าพเจ้ามีนามว่านารทะ
 แต่คนทั้งหลายเรียกว่ากัสสปะ
 ครั้งนั้น ข้าพเจ้าแสวงหาทางบริสุทธิอาศัยอยู่ที่ภูเขากสิกะ
- [๓๘] พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
 ผู้ทรงถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง
 ทรงประสงควิวะก จึงเสด็จมาทางอากาศ
- [๓๙] ข้าพเจ้าเห็นพระรัศมีของพระองค์ ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
 ซึ่งกำลังเสด็จมาเหนือยอดไม้
 จึงจัดแจงเตียงไม้และปูลาดหนังสัตว์ไว้

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตถกวรรค]

๒. เอกทสสทายกเถราปทาน

- [๔๐] ครั้นปลาดอาสนะเสร็จแล้วประนมมือเหนือศีรษะ
ประกาศถึงความโสมนัสแล้ว ได้กราบทูลอย่างนี้ว่า
- [๔๑] ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นนักปราชญ์ ผู้ทรงเป็นผู้นำ
ขอพระองค์ผู้เป็นดังศัลยแพทย์ผู้ถอนลูกศร
ผู้เยียวยาความเดือดร้อน
ได้โปรดประทานการเยียวยาแก่ข้าพระองค์
ผู้ถูกความกำหนดครอบงำด้วยเถิด
- [๔๒] ข้าแต่พระมุนี ชนเหล่าใดมีความต้องการบุญ
พบเห็นพระองค์ผู้เป็นพระพุทธรเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
ชนเหล่านั้นย่อมถึงความสำเร็จประโยชน์ที่ยั่งยืน
(และ)เขาเหล่านั้นจะพึงเป็นผู้ไม่แก่
- [๔๓] ข้าพระองค์หาได้มีไทยธรรมถวายพระองค์ไม่
เพราะข้าพระองค์บริโภคผลไม้ที่หล่นเอง
ข้าพระองค์มีแต่อาสนะนี้
โปรดประทับนั่งบนเตียงไม้เถิด
- [๔๔] พระผู้มีพระภาค ผู้ไม่มีความสะดุ้ง ผู้เป็นจตุราชสีห์
ได้ประทับนั่งบนเตียงไม้แล้ว สักครู่จึงได้ตรัสคำนี้ว่า
- [๔๕] ท่านจงเบาใจเถิด อย่าได้กลัวเลย
ท่านได้แก้วมณีโชติรสแล้ว
อาสนะที่ท่านปรารถนาทั้งหมด
จักสำเร็จบริบูรณ์แก่ท่าน
- [๔๖] บุญที่บุคคลบำเพ็ญไว้ดีแล้วในเนื่อบานบุญอันยอดเยี่ยม
เป็นบุญไม่น้อยเลย
ผู้ที่ตั้งจิตไว้ดีแล้วสามารถจะถอนตนเองขึ้นได้

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัมชกวรรค]

๓. เอกาสนทายกเถราปทาน

- [๔๗] ด้วยการถวายอาสนะนี้ และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มัน
เขาจะไม่ตกนรกเลยตลอด ๑๐๐,๐๐๐ กัป
- [๔๘] เขาจักเป็นจอมเทพครองเทวสมบัติตลอด ๕๐ ขาติ
จักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๘๐ ขาติ
- [๔๙] และจักได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน
จักมีความสุขในที่ทุกสถานเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ
- [๕๐] ครั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
ผู้เป็นนักปราชญ์ตรัสดังนี้แล้ว
ได้เสด็จเหาะขึ้นสู่ท้องฟ้า
เหมือนพญาหงส์ในอากาศ
- [๕๑] ยานคือช้าง ยานคือม้า
วอลและคานหาม ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการถวายอาสนะทีเดียว
- [๕๒] เมื่อข้าพเจ้าเข้าป่าแล้วต้องการอาสนะ
บัลลังก์ดังจะรู้ความดำริของข้าพเจ้าก็ปรากฏขึ้น
- [๕๓] เมื่ออยู่ท่ามกลางน้ำต้องการที่นั่ง
บัลลังก์ดังจะรู้ความดำริของข้าพเจ้าก็ปรากฏขึ้น
- [๕๔] ข้าพเจ้าเกิดในกำเนิดใด ๆ
คือจะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
บัลลังก์ ๑๐๐,๐๐๐ แวดล้อมข้าพเจ้าอยู่ทุกเมื่อ
- [๕๕] ข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพทั้ง ๒
คือ (๑) ภพเทวดา (๒) ภพมนุษย์
เกิดในตระกูลเพียง ๒ ตระกูล
คือ (๑) ตระกูลกษัตริย์ (๒) ตระกูลพราหมณ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตขวรรค]

๓. เอกาสนทายกเถราปทาน

- [๕๖] ข้าพเจ้าถวายอาสนะเพียงที่เดียวในเนื่อนานบุญอันยอดเยี่ยม
รู้ทั่วถึงบัลลังก์คือธรรมแล้ว จึงอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
- [๕๗] ใน ๑๐๐,๐๐๐ กัป นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายอาสนะที่เดียว
- [๕๘] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๕๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๖๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบว่า ท่านพระเอกาสนทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ

ฉะนี้

เอกาสนทายกเถราปทานที่ ๓ จบ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตชววรรค]

๔. สัตตกทัมพปุปผิยเถราปทาน

๔. สัตตกทัมพปุปผิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสัตตกทัมพปุปผิยเถระ

(พระสัตตกทัมพปุปผิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๖๑] ในที่ไมไกลจากภูเขาคิมพานต์ มีภูเขาลูกหนึ่งชื่อกทัมพะ
พระปัจเจกพุทธเจ้า ๗ องค์ อาศัยอยู่ที่ข้างภูเขานั้น
- [๖๒] ข้าพเจ้าเห็นดอกกระทุ่ม
จึงเก็บมา ๗ ดอก แล้วประนมมือ
โปรยบูชาด้วยจิตที่เปี่ยมด้วยกุศล
- [๖๓] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าจะกายมมนุษย์แล้วจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๖๔] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรูป
- [๖๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๖๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธรูป
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธรูป ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตชกวรรค]

๕. โกธัณทปฺปผิยเถราปทาน

[๖๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระสัตตกทัมพปฺปผิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

สัตตกทัมพปฺปผิยเถราปทานที่ ๕ จบ

๕. โกธัณทปฺปผิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโกธัณทปฺปผิยเถระ

(พระโกธัณทปฺปผิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๖๘] เมื่อชาติปางก่อน ข้าพเจ้ากับบิดาและปู่เป็นคณทำงานในป่า
เลี้ยงชีพด้วยการฆ่าสัตว์ กุศลกรรมของเราไม่มี

[๖๙] ใกล้ที่อยู่ของข้าพเจ้า พระศาสดาพระนามว่าติสสะ
ผู้ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก ผู้มีพระจักขุ
ได้ทรงแสดงรอยพระบาทไว้ ๓ รอย
เพื่ออนุเคราะห์(ข้าพเจ้า)

[๗๐] ข้าพเจ้าเห็นรอยพระบาทของพระศาสดาพระนามว่าติสสะ
ที่พระองค์ทรงประทับไว้
ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตร่าเริงบันเทิงใจ
ได้ทำจิตให้เลื่อมใสในรอยพระบาทนั้น

[๗๑] ข้าพเจ้าเห็นต้นอังกาบซึ่งงอกเลื้อยไปตามพื้นดิน
มีดอกบานสะพรั่ง จึงเด็ดมาพร้อมทั้งยอด
ได้บูชารอยพระบาทอันประเสริฐที่สุด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตชกวรรค]

๕. โกรัณฑปปิยเถราปทาน

- [๗๒] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๗๓] ข้าพเจ้าเกิดในกำเนิดใด ๆ
คือจะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
(ในกำเนิดนั้น ๆ) ข้าพเจ้ามีผิวพรรณดังดอกอังกาบ
มีศรีมีขานออกจากกาย
- [๗๔] ในกัปที่ ๙๒ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชารอยพระบาท
- [๗๕] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๗๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระโกรัณฑปปิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

โกรัณฑปปิยเถราปทานที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัมชกวรรค]

๖. ฆณฺ्हณททายกเถราปทาน

๖. ฆณฺ्हณททายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระฆณฺ्हณททายกเถระ

(พระฆณฺ्हณททายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๗๘] พระผู้มีพระภาคผู้ทรงดำริดีแล้ว
ผู้เจริญที่สุดในโลก ทรงองอาจกว่านรชน
เสด็จเข้าไปยังป่าใหญ่ ทรงพระประชวรด้วยโรคลม
- [๗๙] ข้าพเจ้าได้เห็นแล้วจึงทำจิตให้เลื่อมใส นำหัวน้ำมันเนยเข้าไปถวาย
เพราะบุญกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้และได้สั่งสมไว้แล้ว
แม่น้ำคงคาภาคีรี^๑นี้
- [๘๐] และมหาสมุทรทั้ง ๔ บันดาลเนยใสให้สำเร็จแก่ข้าพเจ้า
อนึ่ง พื้นปฐพีที่กว้างใหญ่ ประมาณมิได้ กำหนดนับมิได้
- [๘๑] ดังจะรู้ความดำริของข้าพเจ้า
จึงกลายเป็นน้ำผึ้งและน้ำตาลกรวด
ต้นไม้ที่งอกขึ้นบนแผ่นดินในทิศทั้ง ๔
- [๘๒] ดังจะรู้ความดำริของข้าพเจ้า
จึงกลายเป็นต้นกล้วยพฤกษ์ไป
ข้าพเจ้าได้เป็นจอมเทพครองเทวสมบัติตลอด ๕๐ ชาติ
- [๘๓] ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๑ ชาติ
และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบูลย์นับชาติไม่ถ้วน
- [๘๔] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายหัวน้ำมันเนย

เชิงอรรถ :

- ^๑ สาเหตุที่เรียกแม่น้ำคงคาว่าภาคีรี เนื่องจากเป็นแม่น้ำที่ไหลแยกเป็นแม่น้ำใหญ่ ๕ สาย เป็นเหตุให้
แผ่นดินชมพูทวีปแยกเป็น ๕ ส่วน (ขุ.อป.อ. ๑/๓๖๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๔๓ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตชกวรรค]

๗. เอกธัมมัสสนิยเถราปทาน

- [๘๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๘๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๘๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบวาทานพระขณฺฑมณฑาทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
 ฉะนี้

ขณฺฑมณฑาทายกเถราปทานที่ ๖ จบ

๗. เอกธัมมัสสนิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกธัมมัสสนิยเถระ

(พระเอกธัมมัสสนิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๘๘] พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
 ทรงถึงฝั่งความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง
 ประกาศสัจจะ ๔^๑ ทรงช่วยชนจำนวนมากให้ข้ามพ้นดีแล้ว
- [๘๙] สมัยนั้น ข้าพเจ้าเป็นขฤฬ มีตบะแก่กล้า
 สะบัดฝ่าเปลือกไม้ เหาะไปในท้องฟ้า ในครั้งนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ สัจจะ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค (ข.อป.อ. ๒/๖๗/๑๐๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๔๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตขวรรค]

๗. เอกธัมมัสสนียเถราปทาน

- [๙๐] ข้าพเจ้าไม่สามารถจะเหาะผ่านไปเหนือพระพุทธเจ้า
ผู้ประเสริฐที่สุดได้ ข้าพเจ้าเหาะไปไม่ได้
เหมือนนกเข้าไปใกล้ภูเขาแล้วบินผ่านไปไม่ได้
- [๙๑] ข้าพเจ้าพนมมหายใจออกเป็นไอน้ำลอยอยู่ในท้องฟ้าด้วยคิดว่า
เหตุที่ทำให้อิริยาบถของเราขัดข้องเช่นนี้ ไม่เคยมี
- [๙๒] เอาละ เราจักค้นหาสาเหตุนั้น
เพื่อจักได้ผล จึงลงจากอากาศ
ก็ได้ฟังพระสุรเสียงของพระศาสดา
- [๙๓] เมื่อพระศาสดาตรัสถึงสังขารไม่เที่ยง
ด้วยพระสุรเสียงที่น่ายินดี น่าฟัง ไพเราะ
ขณะนั้นข้าพเจ้าได้เรียนอนิจจลักษณะนั้นแหละ
ครั้นเรียนอนิจจลักษณะได้แล้ว ก็ได้ไปยังอาศรมของตน
- [๙๔] ข้าพเจ้าอยู่ในอาศรมนั้นแหละตราบเท่าสิ้นอายุ จึงได้ตาย
เมื่อจุติจิตซึ่งเป็นจิตดวงสุดท้ายกำลังจะเป็นไป
ข้าพเจ้าก็ระลึกถึงการฟังพระสัทธรรมได้^๑
- [๙๕] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าจะกายมนุษย์แล้วจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๙๖] รื่นรมย์อยู่ในเทวโลกตลอด ๓๐,๐๐๐ กัป
ได้ครองเทวสมบัติตลอด ๕๑ ชาติ
- [๙๗] ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓๑ ชาติ
ได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน

เชิงอรรถ :

- ^๑ สัทธรรม หมายถึงธรรมอันดี หรือศาสนามี ๓ ประการ คือ (๑) ปรียัติสัทธรรม (๒) ปฏิบัติสัทธรรม
(๓) อริยมสัทธรรม (วิ.อ. ๒/๔๓๘/๔๒๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๔๕ }

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตชกวรรค]

๗. เอกธัมมัสสนิยเถราปทาน

- [๙๘] ข้าพเจ้าเสวยบุญของตน
มีความสุขในภพน้อยภพใหญ่
ข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
ก็ยังระลึกถึงสัญญานั้นได้
ข้าพเจ้าหาได้แทงตลอดบทธอันไม่จติ
คือพระนิพพานด้วยธรรมใด ๆ ไม่
- [๙๙] ได้มีสมณะผู้อบรมอินทรีย์มานั่งที่เรือนบิดา
ท่านได้แสดงธรรมกถา
และยกอนิจจลักษณะในธรรมกถานั้นขึ้นว่า
- [๑๐๐] สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ
มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา
เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป
ภาวะที่สังขารเหล่านั้นสงบระงับเป็นความสุข
- [๑๐๑] ขณะที่สดับคาถา ข้าพเจ้าได้ระลึกถึงสัญญาทุกอย่าง
นั่ง ณ อาสนะเดียว ก็ได้บรรลุอรหัตตผลแล้ว
- [๑๐๒] ข้าพเจ้าได้บรรลุอรหัตตผลตั้งแต่อายุได้ ๗ ขวบ
พระพุทธเจ้าจึงให้ข้าพเจ้าอุปสมบท
นี้เป็นผลแห่งการฟังธรรม
- [๑๐๓] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ฟังธรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการฟังธรรม
- [๑๐๔] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัจจกวรรค]

๘. สุจินติตถะราปทาน

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ตจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๑๐๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๑๐๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาท่านพระเอกธัมมสวณียเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ

ฉะนี้

เอกธัมมัสสวณียเถระาปทานที่ ๗ จบ

๘. สุจินติตถะราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสุจินติตถะ

(พระสุจินติตถะ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๐๗] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นชวานาอยู่ในกรุงหงสวดี

เลี้ยงชีพด้วยกสิกรรม เลี้ยงดูบุตรภรรยาด้วยกสิกรรมนั้น

[๑๐๘] ครั้งนั้น นาของข้าพเจ้าสมบูรณ์ได้

ข้าวของข้าพเจ้าออกรวงแล้ว

เมื่อถึงเวลาข้าวสุก บัดนั้น ข้าพเจ้าคิดอย่างนี้ว่า

[๑๐๙] การที่เรารู้คุณโทษอยู่ ไม่ได้ถวายเป็นสังฆ

บริโภคนิสัยด้วยตนเอง เป็นการไม่เหมาะ ไม่สมควร

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตชกวรรค]

๘. สัจจินติตเถราปทาน

- [๑๑๐] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน^๑ ในโลก
ผู้ทรงพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๒
และพระสงฆ์ผู้ถือกำเนิด จากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
เป็นเนื่อนานุญอันยอดเยี่ยม
- [๑๑๑] เราจักถวายข้าวใหม่เป็นทาน แต่พระพุทธเจ้า
และพระสงฆ์เป็นปฐมฤกษ์ ครั้นคิดเช่นนั้นแล้ว
ข้าพเจ้าเป็นผู้มีใจร่าเริง ปลาบปลื้มด้วยปีติ
- [๑๑๒] จึงนำข้าวเปลือกมาจากนา เข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ครั้นเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เจริญที่สุดในโลก
ผู้ทรงองอาจกว่านรชน
กราบพระยุคลบาทพระศาสดาแล้ว กราบทูลคำนี้ว่า
- [๑๑๓] “ข้าแต่พระมุนี ข้าวมใหม่สมบูรณ์แล้ว
ทั้งพระองค์ก็ยังประทับอยู่ ณ ที่นี้
ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระจักขุ
ขอพระองค์จงทรงพระกรุณารับเถิด”
- [๑๑๔] พระศาสดาพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ผู้ทรงรู้แจ้งโลก ผู้สมควรรับเครื่องบูชา
ทรงทราบความดำริของข้าพเจ้าแล้ว ได้ตรัสคำนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน หมายถึงไม่มีใครเสมอเหมือนด้วยปัญญาเป็นเครื่องรู้ประโยชน์อย่างยอดเยี่ยม
(ข.อป.อ. ๑/๕๖/๑๓๓)

^๒ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตชกวรรค]

๘. สัจจินติตเถราปทาน

- [๑๑๕] บุรุษบุคคลผู้กำลังปฏิบัติ ๔ จำพวก
 และผู้ตั้งอยู่ในผล ๔ จำพวกนี้
 คือสงฆ์ เป็นผู้ซื่อตรง มีปัญญา
 มีศีล และมีสมาธิ
- [๑๑๖] มนุษย์ทั้งหลายผู้หวังบุญให้ทานอยู่
 ทำบุญปรารภเหตุแห่งการเวียนว่ายตายเกิด^๑
 ถวายทานแก่พระสงฆ์ใด จึงมีผลมาก
 และข้าพเจ้าของท่านก็ควรถวายพระสงฆ์นั้นจึงจะมีผลมากเช่นนั้น
- [๑๑๗] ท่านจงนำภิกษุทั้งหลาย ผู้ได้รับมอบหมายจากพระสงฆ์
 ไปยังเรือนของตนแล้ว
 ถวายสิ่งของที่มีอยู่ในเรือน
 ซึ่งท่านตระเตรียมไว้แต่ภิกษุสงฆ์เกิด
- [๑๑๘] ข้าพเจ้าได้นำภิกษุทั้งหลาย ผู้ได้รับมอบหมายจากพระสงฆ์
 ไปยังเรือนของตนแล้ว
 ถวายสิ่งของที่ข้าพเจ้าตระเตรียมไว้ในเรือนแต่ภิกษุสงฆ์
- [๑๑๙] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
 และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
 ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๒๐] ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น
 มีวิมานทองเปล่งปลั่งสูง ๖๐ โยชน์ กว้าง ๓๐ โยชน์
 อันกรรมสร้างไว้อย่างสวยงามเพื่อข้าพเจ้า

ภาณวารที่ ๑๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ ข.วิ. (แปล) ๒๖/๖๓๙/๗๐, ข.วิ.อ. ๖๓๘-๖๓๙/๑๗๔

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัชชกวรรค]

๘. สัจจินติตเถราปทาน

- [๑๒๑] วิมานของข้าพเจ้าเฝ้าแน่นไปด้วยหมู่เทพนารี
ข้าพเจ้ากิน ดื่ม และอยู่ในวิมานนั้นในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๒๒] ข้าพเจ้าได้ครองเทวสมบัติตลอด ๓,๐๐๐ ขาดิ
ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐๐ ขาดิ
และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบูลย์นับชาติไม่ถ้วน
- [๑๒๓] เมื่อข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
ได้ทรัพย์นับไม่ถ้วน ข้าพเจ้าไม่มีความบกพร่องในโภคะเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวใหม่
- [๑๒๔] ยานคือช้าง ยานคือม้า วอและคานหาม
ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวใหม่
- [๑๒๕] ผ้าใหม่ ผลไม้ใหม่ โภชนะที่มีรสเลิศใหม่ ๆ
ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวใหม่
- [๑๒๖] ผ้าใหม่ ผ้ากัมพล ผ้าเปลือกไม้ และผ้าฝ้าย
ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวใหม่
- [๑๒๗] หมู่ทาสหญิง ทาสชาย และเหล่านารี
ที่ประดับตกแต่งอย่างสวยงาม
ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวใหม่
- [๑๒๘] ความหนาว ความร้อนไม่เบียดเบียนข้าพเจ้า
ข้าพเจ้าไม่มีความร่ำร้อน
อนึ่ง ทุกข์ทางใจก็ไม่มีในหทัยของข้าพเจ้า

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัมชกวรรค]

๘. สัจจินติตเถราปทาน

- [๑๒๙] (คำเชื้อเชิญเช่นนี้ว่า) เชิญเคี้ยวกินสิ่งนี้ เชิญบริโภคลสิ่งนี้
เชิญอนบนที่นอนนี้ ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวใหม่
- [๑๓๐] บัดนี้ ภพนี้เป็นภพสุดท้าย
ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่
แม้ในวันนี้ไทยธรรมของข้าพเจ้า
ก็เป็นผลทำให้ข้าพเจ้ายินดีอยู่ทุกเมื่อ
- [๑๓๑] ข้าพเจ้าได้ถวายข้าวใหม่ในหมู่พระสงฆ์
ผู้เป็นคณะที่ประเสริฐสูงสุด
ย่อมได้รับอานิสงส์
ซึ่งสมควรแก่กรรมของข้าพเจ้า ๘ ประการ
- [๑๓๒] คือ (๑) ข้าพเจ้าเป็นผู้มีผิวพรรณผุดผ่อง
(๒) มียศ (๓) มีโภคะมากมายซึ่งใคร ๆ ก็ลักไปไม่ได้
(๔) มีพรรคพวกมาก (๕) มีบริวารไม่แตกแยกกันทุกเมื่อ
- [๑๓๓] (๖) สัตว์ที่อาศัยแผ่นดินทุกจำพวกล้วนยำเกรงข้าพเจ้า
(๗) ข้าพเจ้าได้ไทยธรรมก่อนผู้อื่น
- [๑๓๔] (๘) จะเป็นในท่ามกลางหมู่ภิกษุ
หรือเฉพาะพระพักตร์พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดก็ตาม
พวกทายกจะล่วงเลยท่านเหล่านั้นทั้งหมด
มุ่งมาถวายข้าพเจ้าเท่านั้น
- [๑๓๕] ข้าพเจ้าได้รับอานิสงส์เหล่านี้
เพราะได้ถวายข้าวใหม่ในหมู่พระสงฆ์
ผู้เป็นคณะที่ประเสริฐสูงสุดก่อน
นี้เป็นผลแห่งการถวายข้าวใหม่

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัทธกวรรค]

๙. โสณณกิงกณียเถราปทาน

- [๑๓๖] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายข้าวใหม่
- [๑๓๗] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช่างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๓๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๓๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระสุจินตเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สุจินตเถราปทานที่ ๘ จบ

๙. โสณณกิงกณียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโสณณกิงกณียเถระ

(พระโสณณกิงกณียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๔๐] ข้าพเจ้ามีศรัทธาได้ออกบวชเป็นบรรพชิต
อาศัยการบำเพ็ญตบะ จึงได้นุ่งห่มผ้าเปลือกไม้

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตถกวรรค]

๙. โสณณกิงกณียเถราปทาน

- [๑๔๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพระนามว่า**อัสสสี**
ผู้เจริญที่สุดในโลก ทรงองอาจกว่านรชน
เสด็จอุบัติขึ้น ทรงช่วยมหาชนให้ข้ามพ้น(วิญญูสงสาร)
- [๑๔๒] ข้าพเจ้าหมดกำลังเพราะป่วยหนัก
ระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
จึงก่อพระสกุ๊ปที่อุดมไว้ที่หาดทราย
- [๑๔๓] ครั้นแล้ว ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตราเริง
มีใจเบิกบาน โปรยดอกกระดังทองโดยพลัน
- [๑๔๔] ข้าพเจ้าปรนนิบัติพระสกุ๊ป
เหมือนกับปรนนิบัติพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเฉพาะพระพักตร์
อนึ่ง ด้วยจิตที่เลื่อมใสต่อพระพุทธเจ้า
พระนามว่า**อัสสสี** ผู้คงที่นั้น
- [๑๔๕] ข้าพเจ้าจึงได้ไปเกิดยังเทวโลก
ได้ความสุขอันไพบูรณ์ในเทวโลกนั้น
ข้าพเจ้ามีผิวพรรณเหมือนทองคำ
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๔๖] เทพนารีของข้าพเจ้ามีประมาณ ๘๐ โกฏิ
ประดับตกแต่งสวยงาม ต่างก็บำรุงข้าพเจ้าอยู่ทุกเมื่อ
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๔๗] เครื่องดนตรี ๖๐,๐๐๐ ชิ้น คือ กลอง
ตะโพน สังข์ บัณเฑาะว์ มโหระทึก กลองใหญ่
บรรเลงอย่างไพเราะในวิมานนั้น
- [๑๔๘] ข้างกุญชรตระกูลมาดั่งคะดกมันสามแห่ง^๑ อายุ ๖๐ ปี
จำนวน ๘๔,๐๐๐ เชือก ประดับตกแต่งสวยงาม
- [๑๔๙] คลุมด้วยชายทองคำ บำรุงข้าพเจ้า
ความบกพร่องด้วยกำลังพลและที่อยู่ย่อมไม่มีแก่ข้าพเจ้า

เชิงอรรถ :

^๑ สามแห่ง คือ (๑) ดา (๒) หู (๓) อวัยวะเพศ (ข.อป.อ. ๑/๕๕๓/๓๔๘,๖๕๗/๓๗๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๓ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมชกวรรค]

๙. โสณกิงกณียเถราปทาน

- [๑๕๐] ข้าพเจ้าเสวยผลวิบากของดอกกระดังทอง
ได้ครองเทวสมบัติตลอด ๕๘ ขาติ
- [๑๕๑] ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๗๑ ขาติ
และได้ครองสมบัติในมหาปฐพีตลอด ๑๐๑ ขาติ
- [๑๕๒] บัดนี้ ข้าพเจ้าได้บรรลุอมตบทที่ลึกซึ้ง
เห็นได้ยาก สัมโชนสิ้นแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๑๕๓] ในกัปที่ ๑,๘๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๕๔] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๕๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๕๖] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่า ท่านพระโสณกิงกณียเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

โสณกิงกณียเถราปทานที่ ๙ จบ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัจจกวรรค]

๑๐. โสวัณณโกตริกเถราปทาน

๑๐. โสวัณณโกตริกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโสวัณณโกตริกเถระ

(พระโสวัณณโกตริกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าว
ว่า)

- [๑๕๗] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้
 อบรมพระทัย ฝึกพระองค์แล้ว มีพระทัยตั้งมั่น
 เสด็จดำเนินอยู่ในทางอันประเสริฐ
 ทรงยินดีในการสงบระงับจิต
- [๑๕๘] ผู้ทรงข้ามโอชะ^๑ ได้แล้ว มีปกติเพ่งพินิจ
 ยินดีในฌาน เป็นมุนี เข้าสมาบัติ
 ไม่ละการสำรวมอินทรีย์
- [๑๕๙] ข้าพเจ้าเห็นแล้ว จึงใช้กะโหลกน้ำเต้าดักน้ำ
 เข้าไปหาพระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 ล้างพระบาทของพระพุทธรูปเจ้าแล้ว ถวายกะโหลกน้ำเต้า
- [๑๖๐] ก็พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า **ปทุมุตตระ** ได้รับสั่งว่า
 เธอจงใช้กะโหลกน้ำเต้านี้ดักน้ำมาวางไว้ใกล้ ๆ เท้าของเรา
- [๑๖๑] เนื่องจาก ข้าพเจ้ามีความเคารพต่อพระศาสดา
 จึงรับสนองพระพุทธรูปดำรัสว่า ขอรับ
 แล้วใช้กะโหลกน้ำเต้าไปดักน้ำมาถวาย
 พระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๑๖๒] พระมหาวิรพุกเจ้า
 เมื่อจะทรงยังจิตของข้าพเจ้าให้สงบเย็น

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ หน้า ๒ ในเล่มนี้

{ ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๕ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมัตตขวรรค]

๑๐. โสวัณณโกตริกเถราปทาน

- [๑๖๓] ข้าพเจ้าร่ำรมย์อยู่ในเทวโลกตลอด ๑๕ กัป
และได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓๓ ขาติ
- [๑๖๔] จะเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืนก็ตาม
เมื่อข้าพเจ้าเดินหรือยืนอยู่
คนทั้งหลายถือเอาธงชัยทองคำยืนอยู่ข้างหน้าข้าพเจ้า
- [๑๖๕] ข้าพเจ้าได้ธงชัยทองคำมา
เพราะการถวายกะโหลกน้ำเต้าแด่พระพุทธเจ้า
สักการะที่ทำไว้ในท่านผู้คงที่ทั้งหลาย
ถึงจะน้อยก็ย่อมเป็นของไพบุลย์
- [๑๖๖] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายกะโหลกน้ำเต้าไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายกะโหลกน้ำเต้า
- [๑๖๗] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๖๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๓. สกิงสัมมชชกวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

[๑๖๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่ ท่านพระโสวัณณโกนตริกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

โสวัณณโกนตริกเถรอปทานที่ ๑๐ จบ

สกิงสัมมชชกวรรคที่ ๔๓ จบบริบูรณ์

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สกิงสัมมชชกเถรอปทาน	๒. เอกทุสสทายกเถรอปทาน
๓. เอกาสนทายกเถรอปทาน	๔. สัตตกทัมพปผิยเถรอปทาน
๕. โกรัณทปผิยเถรอปทาน	๖. ฆฏมณฑาทายกเถรอปทาน
๗. เอกธัมมสนิยเถรอปทาน	๘. สุจินติตเถรอปทาน
๙. โสณณกิงกณิยเถรอปทาน	๑๐. โสวัณณโกนตริกเถรอปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๑๗๑ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิหารวรรค]

๑. เอกวิหาริยเถราปทาน

๔๔. เอกวิหาริวรรค

หมวดว่าด้วยพระเถระผู้อยู่ผู้เดียวเป็นต้น

๑. เอกวิหาริยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกวิหาริยเถระ

(พระเอกวิหาริยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร

ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของท้าวมหาพรหม มีพระยศยิ่งใหญ่

ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๒] พระองค์ไม่มีธรรมเป็นเครื่องเน้นข้า^๑

ปราศจากธรรมเครื่องห่วงเหนี่ยว

มีพระทัยเสมอด้วยอากาศ

มีปกติอยู่ในทีวิเวก เป็นผู้คงที่

ยินดีในอนิมิตตสมาธิ^๒ มีความชำนาญ(ในญาณ)

[๓] มีพระทัยไม่เกี่ยวข้องในอารมณ์

ไม่มีตัณหาแปดเปื้อน

ไม่คลุกคลีในตระกูล ในหมู่คณะ

ทรงประกอบด้วยพระมหากรุณา

ทรงเป็นนักปราชญ์ ทรงฉลาดในอุบายสำหรับแนะนำ

[๔] ทรงชวนชวายเป็นกิจของผู้อื่น

ทรงแนะนำทั้งมนุษย์และเทวดา

ทรงแนะนำทางไปสู่พระนิพพาน

อันสามารถยังเปือกตมคือคติให้เหือดแห้ง

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมเป็นเครื่องเน้นข้า ได้แก่ ตัณหา มานะ ทิฐิ (ที.ม.อ. ๒/๓๕๘/๓๓๖)

^๒ อนิมิตตสมาธิ ในที่นี้หมายถึงอนิมิตตวิโมกข์ (ข.อป.อ. ๑/๑๓๓/๒๔๕, ๕๑๖/๓๔๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๘ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิฬารวรรค]

๑. เอกวิฬารียเถราปทาน

- [๕] และทรงแนะนำพระนิพพานอันเป็นอมตะ
มีความเข้มแข็งอย่างยิ่ง
เป็นธรรมเครื่องกันความแก่และความตาย
พระองค์ประทับนั่ง ท่ามกลางบริษัทใหญ่
ทรงช่วยสัตว์โลกให้ข้ามพ้น
- [๖] ผู้ทรงเป็นที่พึ่ง มีพระสรเสียงไพเราะ
เหมือนเสียงนกการเวก
มีพระสรเสียงก้องดังเสียงพรหม
ทรงถอนเวไนยสัตว์ผู้จะฉิบหาย
เพราะขาดผู้แนะนำขึ้นจากมหันตทุกข์
- [๗] ข้าพเจ้าได้เห็นพระผู้มีพระภาคผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ผู้ทรงแสดงธรรมที่ปราศจากธุลีคือกิเลส
ได้ฟังธรรมของพระองค์แล้ว จึงออกบวชเป็นภิกษุ
- [๘] ครั้นบวชแล้วในกาลนั้น
ข้าพเจ้าถูกความคลุกคลี^๑ บีบคั้น
คิดถึงคำสอนของพระชินเจ้า
จึงได้ไปอยู่ในป่าที่นารีนรมย์แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น
- [๙] การดับแห่งสักกายทิฏฐิอันเป็นเหตุแห่งความยึดมั่น
เกิดแก่ข้าพเจ้าผู้มีความวิเวกแห่งจิต
ผู้เห็นภัยในความเกี่ยวข้อง
- [๑๐] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ตจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

เชิงอรรถ :

^๑ ความคลุกคลี มี ๕ อย่าง คือ (๑) คลุกคลีด้วยการเห็น (๒) คลุกคลีด้วยการฟัง (๓) คลุกคลีด้วยการสัมผัส
ทางกาย (๔) คลุกคลีด้วยการเจรจาปราศรัย (๕) คลุกคลีด้วยการกินอยู่ร่วมกัน (ข.อป.อ. ๑/๙๒/๑๘๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๙ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิหารวรรค]

๒. เอกสังขยเถรอปทาน

- [๑๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๓] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบว่ ท่านพระเอกวิหาริยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เอกวิหาริยเถรอปทานที่ ๑ จบ

๒. เอกสังขยเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกสังขยเถระ

(พระเอกสังขยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๓] ได้มีงานสมโภชตันมหาโพธิ์
 ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าวิปัสสี
 มหาชนมาชุมนุมกันบูชาตันมหาโพธิ์ที่ประเสริฐ
- [๑๔] (ข้าพเจ้าเกิดความดำริว่า)
 ตันมหาโพธิ์นี้ที่ควรบูชาเช่นนี้
 ของพระศาสดาพระองค์ใด(ย่อมแสดงว่า)
 พระศาสดาพระองค์นั้นจักเป็นผู้เว้นจากความเศร้าโศกมาก
 ทรง มีปัญญา เป็นพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๑๕] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าถือสังข์เป่าบูชาตันโพธิ์ตลอดวัน
 แล้วไหว้ตันมหาโพธิ์ที่ประเสริฐ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิหารวรรค]

๒. เอกสังขยเถราปทาน

- [๑๖] เมื่อร่างกายข้าพเจ้าล้มตายลง
กรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำในเวลาใกล้ตาย
ส่งผลให้ข้าพเจ้าถึงเทวโลก
และข้าพเจ้าได้รื่นรมย์อยู่ในเทวโลก
- [๑๗] เครื่องดนตรี ๖๐,๐๐๐ ชิ้น
มีเสียงนำยินดี น่าร่าเริง บันเทิงใจ
ขับกล่อมข้าพเจ้าอยู่ทุกเมื่อ
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๘] ในกัปที่ ๗๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้เป็นพระราชามีนามว่าสุทิสสนะ
มีชัยชนะเป็นใหญ่ในชมพูทวีป
มีมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็นขอบเขต
- [๑๙] ครั้งนั้น เครื่องดนตรี ๘๐๐ ชิ้น
แวดล้อมข้าพเจ้าอยู่ทุกเมื่อ
ข้าพเจ้าได้รับผลบุญของตน
นี้เป็นผลแห่งการบำรุงตันโปธิ์
- [๒๐] ข้าพเจ้าเกิดในกำเนิดใด ๆ
คือจะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
ถึงข้าพเจ้ายังอยู่ในครรภ์มารดา
กลองก็ประโคมอยู่ตลอดเวลา
- [๒๑] เพราะอุปัฏฐากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ข้าพเจ้าจึงได้เสวยสมบัติทั้งหลาย
และบรรลุนิพพานบอห์นไม่หวั่นไหว
เป็นแดนเกษมจากภัย เป็นอมตธรรม และไม่มีมลทิน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิหารวรรค]

๓. ปาฏิหาริย์บุญกเถราปทาน

- [๒๒] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๓] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๕] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระเอกสังขียเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เอกสังขียเถราปทานที่ ๒ จบ

๓. ปาฏิหาริย์บุญกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปาฏิหาริย์บุญกเถระ

(พระปาฏิหาริย์บุญกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๖] ครั้งนั้น พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตร**
ผู้สมควรรับเครื่องบูชา ได้เสด็จเข้าไปยังพระนคร
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ผู้ได้วสี จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ รูป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิฬารวรรค]

๓. ปาฏิหาริย์สัญญาเถรภาพทาน

- [๒๗] ทันทีที่พระพุทธเจ้า ผู้สงบ ผู้คงที่
เสด็จเข้าพระนคร ก็ได้มีเสียงกึกก้อง
ให้การต้อนรับตามถนน
- [๒๘] เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จเข้าพระนคร
พินิจที่ไม่มีคนติดคนเคาะ ก็บรรเลงขึ้นเอง ด้วยพุทธานุภาพ
- [๒๙] ข้าพเจ้านั้สการพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
พระนามว่า**ปทุมุตตระ** ผู้เป็นมหาราชา
และเห็นปาฏิหาริย์แล้ว ได้ทำจิตให้เลื่อมใสในปาฏิหาริย์นั้น
- [๓๐] พระพุทธเจ้า ช่างน่าอัศจรรย์ พระธรรม ช่างน่าอัศจรรย์
การที่เรามาประจวบกับพระศาสดา ช่างน่าอัศจรรย์
เครื่องดนตรีแม้ปราศจากจิตวิญญาณก็ยังบรรเลงได้เอง
- [๓๑] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
เพราะข้าพเจ้าได้ความประทับใจในพระพุทธเจ้า
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี่เป็นผลแห่งการประทับใจในพระพุทธเจ้า
- [๓๒] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬญาณช่างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิหารวรรค]

๔. ญาณัตถวิกเถราปทาน

[๓๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระปาฏิหิรส์ญญกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

ปาฏิหิรส์ญญกเถราปทานที่ ๓ จบ

๔. ญาณัตถวิกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระญาณัตถวิกเถระ

(พระญาณัตถวิกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๓๕] ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธเจ้า ผู้สูงสุด
แห่งเทวดาและมนุษย์รุ่งเรืองดังดอกกรรณิการ
โชติช่วงดั่งต้นพุกษาประทีป^๑ ไพโรจน์ดังทองคำ
- [๓๖] ข้าพเจ้าวางคนโทน้ำ ผ่าเปลือกไม้
ธมกรก(กระบอกกรองน้ำ) ทำหนึ่งเสื่อเจี๋ยงป่า
แล้วก็สดดีพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดว่า
- [๓๗] ข้าแต่พระมุนี พระองค์ทรงขจัดความมืดมน
ซึ่งอาภูลไปด้วยขำคือโมหะ
ทรงแสดงแสงสว่างคือญาณ แล้วเสด็จข้ามไป
- [๓๘] พระองค์ทรงถอนสัตว์โลกนี้ขึ้น(จากวัฏสงสาร) แล้ว
พระญาณอันหยั่งรู้สรรพสิ่ง(ของพระองค์) เป็นสิ่งที่ยอดเยี่ยม
คตินี้แหละก็มีอาจเปรียบได้กับพระญาณของพระองค์

เชิงอรรถ :

^๑ ต้นพุกษาประทีป หมายถึงดอกไม้ไฟ โคมไฟ (ข.อป.อ. ๑/๔๔-๔๕/๑๓๑, ข.พุทธ.อ. ๔๕/๗๙,๓๐/๑๘๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๖๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิหารวรรค]

๔. ญาณโตถวิภเถรอปทาน

- [๓๙] ด้วยพระญาณนั้น ชาวโลกจึงขนานพระนามพระองค์ว่า
 สัพพัญญู สัพพัญญู
 ข้าพระพุทธเจ้าไหว้พระองค์
 ผู้มีความเพียรอันยิ่งใหญ่
 ทรงทราบธรรมทั้งปวง หาอาสวะมิได้
- [๔๐] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้สดุดีพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดไว้
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี่เป็นผลแห่งการสดุดีพระพุทธญาณ
- [๔๑] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบวาทานพระญาณโตถวิภเถรได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ญาณโตถวิภเถรอปทานที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิฬารวรรค]

๕. อุจฺจุชฺฌนฺติกเถราปทาน

๕. อุจฺจุชฺฌนฺติกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอุจฺจุชฺฌนฺติกเถระ

(พระอุจฺจุชฺฌนฺติกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๔๔] ข้าพเจ้าเป็นคนเฝ้าประตูอยู่ในกรุงพันธุมดี

ได้เห็นพระพุทฺธเจ้าผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส

ผู้ทรงถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง

[๔๕] ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี

ได้ถือท่อนอ้อยมาถวายพระพุทฺธเจ้า

ผู้ประเสริฐที่สุดพระนามว่าวิปัสสี ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๔๖] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายอ้อยไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายท่อนอ้อย

[๔๗] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ฉจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๔๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทฺธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทฺธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๔๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทฺธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระอุจฺจุชฺฌนฺติกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อุจฺจุชฺฌนฺติกเถราปทานที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิฬารวรรค]

๖. กลัมพทายกเถราปทาน

๖. กลัมพทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกลัมพทายกเถระ

(พระกลัมพทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๕๐] พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโรมสะ

ประทับอยู่ที่ชอกกุเขา

ข้าพเจ้าเลื่อมใส ได้ถวายผักนึ่ง

แต่พระองค์ด้วยมือทั้ง ๒ ของตน

[๕๑] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผักนึ่ง

[๕๒] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๕๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๕๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระกลัมพทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

กลัมพทายกเถราปทานที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิหารวรรค]

๗. อัมพาทกทายกเถราปทาน

๗. อัมพาทกทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอัมพาทกทายกเถระ

(พระอัมพาทกทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าว
ว่า)

[๕๕] ที่ป่าใหญ่ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธรูป

ผู้ทรงเป็นพระสยัมภู ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้

จึงได้ถือผลมะกอกมาถวายพระสยัมภู

[๕๖] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

[๕๗] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๕๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธรูป

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธรูป ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๕๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธรูป ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระอัมพาทกทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

อัมพาทกทายกเถราปทานที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิหารวรรค]

๘. หรีตกทายกเถราปทาน

๘. หรีตกทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระหรีตกทายกเถระ

(พระหรีตกทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๖๐] ข้าพเจ้ากำลังนำผลสมอ ผลมะขามป้อม ผลมะม่วง
ผลหว่า ผลสมอพิเภก ผลกระเบา ผลรกฟ้า
และผลมะตูมมาด้วยตนเอง
- [๖๑] ข้าพเจ้าได้พบพระมหามณี ผู้มีปกติเข้าฌาน
ยืนดีในฌาน เป็นมุนี ถูกอาพาธเบียดเบียน
ทรงเดินทางไกล ประทับอยู่ที่เงื่อมภูเข
- [๖๒] ข้าพเจ้าจึงนำผลสมอมาถวายพระสยัมภู
เพียงข้าพเจ้าปรุงเภสัชเสร็จแล้ว
ความเจ็บป่วยก็หายไปในวันใดนั่นเอง
- [๖๓] พระพุทธเจ้าผู้ละความกระวนกระวายได้แล้ว
ได้ทรงอนุโมทนาว่า
ก็ด้วยการถวายเภสัชซึ่งเป็นเครื่องระงับความเจ็บป่วยนี้
- [๖๔] ท่านจะเกิดเป็นเทวดา เป็นมนุษย์
หรือเกิดในชาติอื่น ๆ ก็ตาม
ขอจงเป็นผู้มีความสุขในที่ทุกสถาน
และอย่าได้มีความเจ็บป่วยเลย
- [๖๕] ครั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นพระสยัมภู
ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้ ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์ตรัสดังนี้แล้ว
ได้เสด็จเหาะขึ้นสู่ท้องฟ้า เหมือนพญาหงส์ไปในอากาศ
- [๖๖] ข้าพเจ้าได้ถวายผลสมอแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้ทรงเป็นพระสยัมภู ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ในชาติใด
ความเจ็บป่วยจึงมิได้เกิดแก่ข้าพเจ้าอีกเลยจนถึงชาตินี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิหารวรรค]

๘. หรีดกทายกเถราปทาน

- [๖๗] ภพนี้เป็นภพสุดท้ายของข้าพเจ้า
ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๖๘] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายเกสัชไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายเกสัช
- [๖๙] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญางัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๗๑] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระหรีดกทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

หรีดกทายกเถราปทานที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิฬารวรรค]

๙. อัมพปิตฺตียเถราปทาน

๙. อัมพปิตฺตียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอัมพปิตฺตียเถระ

(พระอัมพปิตฺตียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๗๒] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นพญาช้างมึงางอนงาม^๑
 เหมาะที่จะเป็นราชพาหนะ
 เที่ยวอยู่ในป่าใหญ่ ได้เห็นพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
[๗๓] ข้าพเจ้าได้หยิบขึ้นมะม่วงมาถวายพระศาสดา
 พระมหาวิระพระนามว่าสิหัตถะ ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกทรงรับแล้ว
[๗๔] ขณะที่ข้าพเจ้าเพ่งดูอยู่ พระชินเจ้าได้เสวยแล้วในครั้งนั้น
 ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในพระชินเจ้าพระองค์นั้นแล้ว
 จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
[๗๕] ข้าพเจ้าจุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตนั้นแล้ว
 ได้เสวยสมบัติเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ โดยอุบายนั้นแล
[๗๖] ข้าพเจ้ามีจิตเด็ดเดี่ยวเพื่อบำเพ็ญเพียร
 มีจิตสงบระงับ ไม่มีอุปธิ
 กำหนดรู้อาสวะ^๒ ทั้งปวงแล้ว จึงอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
[๗๗] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
 จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
 นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

เชิงอรรถ :

^๑ มึงางอนงาม หมายถึงมึงางอนเหมือนงอนรด (ขุ.อป.อ. ๑/๖๕๗/๓๗๗, ขุ.อป.อ. ๒/๑๗๙-๘๐/๓๗๐)

^๒ อาสวะ หมายถึงกิเลสเครื่องหมักดองมี ๔ คือ (๑) กามาสวะ (๒) ภวาสวะ (๓) ทิฏฐาสวะ (๔) อวิชชาสวะ (ขุ.เถร.อ. ๒/๕๙๖/๒๓๕, ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๐๕/๒๖๔, อภ.จตุกก. (แปล) ๒๑/๑๙๘/๓๑๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๗๑ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิฬารวรรค]

๑๐. ชัมพูผลิยเถราปทาน

- [๗๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๘๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระอัมพปิตินิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อัมพปิตินิยเถราปทานที่ ๙ จบ

๑๐. ชัมพูผลิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระชัมพูผลิยเถระ

(พระชัมพูผลิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๘๑] เมื่อพระพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้คงที่ ทรงพระยศอย่างสูงสุด
ซึ่งกำลังเสด็จเที่ยวบิณฑบาต
- [๘๒] ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใส ได้ถือเอาผลหว่าไปถวายพระศาสดา
ผู้เป็นทักษิณยุบบุคคล ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์
- [๘๓] ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมแห่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
ผู้เจริญที่สุดในโลก ทรงองอาจกว่านรชน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิหารวรรค]

๑๐. ชัมพูผลิยเถราปทาน

เพราะกรรมนั้น ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้ละความชนะ^๑

และความพ่ายแพ้^๒ ได้แล้ว บรรลุนานะที่ไม่หวั่นไหว^๓

[๘๔] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลหว่า

[๘๕] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๘๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๘๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่ ท่านพระชัมพูผลิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ชัมพูผลิยเถราปทานที่ ๑๐ จบ

เอกวิหารวรรคที่ ๔๔ จบบริบูรณ์

เชิงอรรถ :

^๑ ละความชนะ หมายถึงละทิพยสมบัติและมนุษย์สมบัติ (ขุ.อป.อ. ๒/๙/๑๐๗)

^๒ ละความพ่ายแพ้ หมายถึงละทุกข์ในอบาย ๔ (ขุ.อป.อ. ๒/๙/๑๐๗)

^๓ ฐานะที่ไม่หวั่นไหว หมายถึงพระอรหัตตผลและนิพพาน (ขุ.เถร.อ. ๒/๖๕๑/๒๖๘, ขุ.อป.อ. ๑/๒๙๑/๒๗๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๗๓ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๔. เอกวิหารวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เอกวิหาริยเถรอปทาน ๒. เอกสังขิยเถรอปทาน
๓. ปาฏิหิรสังญญกเถรอปทาน ๔. ญาณโตถวิกเถรอปทาน
๕. อุจจุขัณฑิกเถรอปทาน ๖. กลัมพทายกเถรอปทาน
๗. อัมพาทูกทายกเถรอปทาน ๘. หรีตกทายกเถรอปทาน
๙. อัมพปิตนทียเถรอปทาน ๑๐. ชัมพูผลิยเถรอปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๘๖ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิเภทกัวรรค]

๑. วิเภทกพีชียเถราปทาน

๔๕. วิเภทกัวรรค

หมวดว่าด้วยพระวิเภทกะเป็นต้น

๑. วิเภทกพีชียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระวิเภทกพีชียเถระ

(พระวิเภทกพีชียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] พระมหาวีรพุทธเจ้า ผู้ทรงถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง
พระนามว่ากกุสันธะ พระองค์เสด็จออกจากคณะไปสู่ป่า
- [๒] ข้าพเจ้าได้ใช้เถาวัลย์ร้อยจาวตาลถึงเที่ยวไปแล้ว
สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเข้ามาณอยู่ที่ชอกกุเขา
- [๓] ข้าพเจ้าเห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพแล้ว
มีจิตเลื่อมใส ได้ถวายจาวตาลแด่พระพุทธรูปเจ้า
ผู้เป็นทักษิณียบบุคคล ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์
- [๔] ข้าพเจ้าได้ถวายพืชไว้ในครั้งนั้น
ในภัทรกัปนี้ จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายจาวตาล
- [๕] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธรูปเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธรูปเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิเภทกัวรรค]

๒. โกลทายกเถรอปทาน

[๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระวิเภทกพิชัยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

วิเภทกพิชัยเถรอปทานที่ ๑ จบ

๒. โกลทายกเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโกลทายกเถระ

(พระโกลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๘] ครั้งนั้น ข้าพเจ้านุ่งผ้าห่มสังฆวิ
ห่มผ้าเปลือกไม้ บรรจุผลพุทธาจนเต็มหาบ
แล้วหาบไปยังอาศรมของข้าพเจ้า
[๙] กาลนั้น พระพุทธเจ้าพระนามว่าสิขี
ผู้ทรงทำโลกให้สว่างไสวตลอดกาล
ได้เสด็จเข้ามายังอาศรมของข้าพเจ้าเพียงลำพังพระองค์เดียว
[๑๐] ข้าพเจ้าทำจิตของตนให้เลื่อมใส
และไหว้พระพุทธเจ้าผู้มีวิตรวดงาม
แล้วถวายผลพุทธาแด่พระพุทธเจ้าด้วยมือทั้ง ๒
[๑๑] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายผลพุทธาไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายผลพุทธา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิเภทกัวรรค]

๓. เวลุลยเถรปาทาน

- [๑๒] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญาง้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๔] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระโกลทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

โกลทายกเถรปาทานที่ ๒ จบ

๓. เวลุลยเถรปาทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเวลุลยเถระ

(พระเวลุลยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๕] ใกล้ฝั่งแม่น้ำจันทกาคา
ข้าพเจ้าได้สร้างอาศรมไว้อย่างดี
มีต้นมะตูมอยู่เรียงราย
เป็นที่รวมหมู่ไม้نانาพันธุ์
- [๑๖] ข้าพเจ้าเห็นผลมะตูมมีกลิ่นหอมแล้ว
ระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
ทั้งยินดีและตื่นเต้น ได้เก็บผลมะตูมใส่หาบจนเต็ม

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิภททิวรรค]

๓. เวลูผิยเถราปทาน

- [๑๗] เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพระนามว่า**กกุสันธะ**
 มีจิตเลื่อมใสได้ถวายผลมะตูมสุกแด่พระองค์
 ผู้เป็นเนื่อนาบุญ ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์
- [๑๘] ข้าพเจ้าได้ถวายผลมะตูมไว้ในตอนต้นแห่งภัทรกัปนี้
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี่เป็นผลแห่งการถวายผลมะตูม
- [๑๙] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบวาท่านพระเวลูผิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เวลูผิยเถราปทานที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิภททิวรรค]

๔. กัลลาดกทายกเถราปทาน

๔. กัลลาดกทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกัลลาดกทายกเถระ

(พระกัลลาดกทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๒] พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีพระฉวีวรรณดังทองคำ

มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑

ดุดันพญาไม้สาละที่มีดอกบานสะพรั่ง

กำลังเสด็จเหาะไปทางอากาศ

[๒๓] ข้าพเจ้าได้พลาดเครื่องลาดหญ้า

ทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด

ขอพระพุทธเจ้าจงอนุเคราะห์ข้าพระองค์

ข้าพระองค์ปรารถนาจะถวายภิกษา

[๒๔] พระพุทธเจ้าพระนามว่าอัสสชิ

ผู้ทรงอนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณา

มีพระยศยิ่งใหญ่ ได้ทรงทราบความด่าริของข้าพเจ้า

จึงเสด็จลงมาที่อาศรมของข้าพเจ้า

[๒๕] ครั้นแล้ว พระองค์ได้ประทับบนเครื่องลาดใบไม้

ข้าพเจ้าได้ถือผลรูกฟามาถวายพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด

[๒๖] ขณะที่ข้าพเจ้าเพ่งดูอยู่ พระชินเจ้าได้เสวยแล้วในครั้งนั้น

ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในพระชินเจ้าพระองค์นั้นแล้ว

ก็ในครั้งนั้นได้ไหว้พระชินเจ้าอีก

[๒๗] ในกัปที่ ๑๑๘ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิภททิวรรค]

๕. อุมานุปปติยเถราปทาน

- [๒๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญาง้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระภัลลटकทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ ฉะนี้

ภัลลटकทายกเถราปทานที่ ๕ จบ

๕. อุมานุปปติยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอุมานุปปติยเถระ

- (พระอุมานุปปติยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)
- [๓๑] เมื่อต้นไทรซึ่งเป็นต้นไม้อันเป็นสถานที่ตรัสรู้ งอกงามเขียวขจี
ข้าพเจ้าได้ประคองดอกฝักตบขึ้นบูชาต้นไม้อันเป็นสถานที่ตรัสรู้
- [๓๒] ในภพที่ภพนี้ ข้าพเจ้าได้บูชาต้นไม้อันเป็นสถานที่ตรัสรู้ไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี่เป็นผลแห่งการบูชาต้นไม้อันเป็นสถานที่ตรัสรู้
- [๓๓] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิภททิวรรค]

๖. อัมพากิยเถราปทาน

- ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบวาท่านพระอุมาปปมิตยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อุมาปปมิตยเถราปทานที่ ๕ จบ

๖. อัมพากิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอัมพากิยเถระ

- (พระอัมพากิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)
- [๓๖] พระมุนีพระนามว่าเวสสกุ เสด็จเข้าไปยังป่าไม้สาละ
 ซึ่งมีดอกบานสะพรั่ง ประทับนั่งอยู่ที่ชอกภูเขา
 ดุจพญาราชสีห์มีชาติสูง
- [๓๗] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
 ได้ใช้ดอกมะกอกบูชาพระมหาวิระ
 ผู้เป็นเนื่อนาบุญด้วยมือทั้ง ๒ ของตน
- [๓๘] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิภททิวรรค]

๗. สีหასนิกเถรอปทาน

- [๓๙] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระอัมพากุญเญเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อัมพากุญเญเถรอปทานที่ ๖ จบ

๗. สีหასนิกเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสีหასนิกเถระ

(พระสีหასนิกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๔๒] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
ได้ถวายพระแท่นสีหასน^๑แด่พระผู้มีพระภาค
พระนามว่า**ปทุมุตตระ** ผู้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสรรพสัตว์
- [๔๓] ข้าพเจ้าอยู่ในโลกใด ๆ
ก็จะเป็นเทวโลกหรือมนุษยโลกก็ตาม

เชิงอรรถ :

^๑ **พระแท่นสีหასน** ในที่นี้หมายถึงอาสนะที่มีรูปราชสีห์ ประดับด้วยเงิน ทอง และรัตนะ (ข.อป.อ. ๒/๒๑/๒๑๙) อีกนัยหนึ่ง หมายถึงอาสนะชั้นดี (ข.อป.อ. ๒/๒๗/๒๔๓)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิเภทกัวรรค]

๗. สีหसनิกเถราปทาน

ในโลกนั้น ๆ ข้าพเจ้าได้วิมานอันไพบุลย์

นี้เป็นผลแห่งการถวายพระแท่นสีหसन

[๔๔] บัลลังก์ทอง บัลลังก์เงิน บัลลังก์แก้วทับทิม

และบัลลังก์แก้วมณีจำนวนมาก

บังเกิดแก่ข้าพเจ้า ในกาลทุกเมื่อ

[๔๕] ข้าพเจ้าได้สร้างอาสนะไว้ที่ควงไม้สนอันเป็นที่ตรัสรู้

ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า **ปทุมุตตระ**

แล้วได้บังเกิดในตระกูลสูง

นำอัศจรรย์ พระธรรมเป็นธรรมดี

[๔๖] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ทำพระแท่นสีหसनไว้

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายพระแท่นสีหसन

[๔๗] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๔๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๔๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระสีหसनิกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สีหसनิกเถราปทานที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิภททิวรรค]

๘. ปาทปัสสิยเถราปทาน

๘. ปาทปัสสิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปาทปัสสิยเถระ

(พระปาทปัสสิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๕๐] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ

ผู้ประกอบด้วยพระกรุณา เป็นพระมหามุนี

พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่

ทรงช่วยเหลือสัตว์จำนวนมาก

ให้ข้ามพ้น(วัฏฏสงสาร) แล้วก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน

[๕๑] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี

ได้ใช้ให้คนทำตั่งสำหรับวางเท้าไว้ที่ใกล้พระแท่นสืหาสน์

ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๕๒] ข้าพเจ้าทำกุศลกรรมที่มีสุขเป็นผล

มีสุขเป็นกำไรแล้ว เป็นผู้ประกอบแต่กรรมดี

ได้ไปเกิดยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๕๓] ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น

เมื่อข้าพเจ้าผู้มีความเพียบพร้อมด้วยกรรมดี

ก้าวเท้าไป ตั่งทองก็ผุดขึ้น(รองรับ)

[๕๔] นรชนเหล่าใดได้ยินคำว่าพระพุทธเจ้า

นรชนเหล่านั้นนับว่าโชคดี

การที่พวกเธอทำสักการะในพระพุทธเจ้า

ผู้เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว

ได้สุขอันไพบูรณ์ นับว่าเป็นลาภที่พวกเธอได้ดีแล้ว

[๕๕] แม้กรรมข้าพเจ้าก็ทำไว้ดีแล้ว

ข้าพเจ้าประกอบการค้าขายไว้ดีแล้ว

ข้าพเจ้าทำตั่งสำหรับวางเท้า(ถวาย) จึงได้ตั่งทองคำ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิภททิวรรค]

๘. ปาทปัสสิเยราปทาน

- [๕๖] เมื่อข้าพเจ้ามีกิจธุระบางอย่างที่ต้องเดินทางไปสู่ทิศทางใด ๆ
ข้าพเจ้าต้องเหยียบไปบนตั้งทองคำในทิศนั้น ๆ
นี้เป็นผลแห่งกรรมดี
- [๕๗] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายตั้งสำหรับวางเท้า
- [๕๘] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๕๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๖๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระปาตปัสสิเยระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ปาตปัสสิเยราปทานที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิภททิวรรค]

๙. เวทีการกเถรอปทาน

๙. เวทีการกเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเวทีการกเถระ

(พระเวทีการกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๖๑] ข้าพเจ้าได้สร้างไฟที่^๑อย่างสวยงามไว้ที่ดวงไม้สน
อันประเสริฐอันเป็นที่ตรัสรู้
ซึ่งเป็นต้นไม้ที่สูงสุดของพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
แล้วทำจิตของตนให้เลื่อมใส
- [๖๒] เครื่องใช้หลายชนิด ซึ่งเลิศโอฬาร
ทั้งที่ทำเสร็จแล้วและยังทำไม่เสร็จ
ตกลงมาจากอากาศ
นี้เป็นผลแห่งการสร้างไฟที่
- [๖๓] ในสงครามทั้ง ๒ ฝ่ายประชิดกัน นาสะพริงกัลล
เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปก็ไม่พบสิ่งที่น่าหวาดกลัวเลย
นี้เป็นผลแห่งการสร้างไฟที่
- [๖๔] วิมานทั้งดงามและที่นอนซึ่งมีค่ามาก
ดังจะรู้ความดำริของข้าพเจ้าก็บังเกิด
นี้เป็นผลแห่งการสร้างไฟที่
- [๖๕] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้สร้างไฟที่ไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการสร้างไฟที่
- [๖๖] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ไฟที่ หมายถึงที่รอง แทนฐานบัวคว่ำบัวหงายที่พระเจ้าเจดีย์ ขานล้อมรอบที่จงกรม (ขุ.พุทธ.อ. ๑๔/๖๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๘๖ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิภททิวรรค]

๑๐. โพธิธรรการกเถราปทาน

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ตจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๖๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๖๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระเวทการกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ

ฉะนี้

เวทการกเถราปทานที่ ๙ จบ

๑๐. โพธิธรรการกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโพธิธรรการกเถระ

(พระโพธิธรรการกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๖๙] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี

ได้ใช้ให้คนทำเรือนโพธิ์ถวายพระผู้มีพระภาค

พระนามว่าสิทธัตถะ ผู้เป็นจอมแห่งเทวดาและมนุษย์ ผู้คงที่

[๗๐] ข้าพเจ้าเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต

อยู่ในเรือนแก้ว ความหนาว ความร้อน

หรือลมมิได้ถูกต้องตัวข้าพเจ้าเลย

[๗๑] ในกัปที่ ๖๕ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ

วิสุกรรมเทพบุตร ได้เนรมิตนครชื่อกาลสิกะ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิภททิวรรค]

๑๐. โพธิขรรการกเถราปทาน

- [๗๒] ยาว ๑๐ โยชน์ กว้าง ๘ โยชน์ เพื่อข้าพเจ้า
ในนครนั้นไม่มีไม้เครือเถาและดินเลย
- [๗๓] วิสสุกรรมเทพบุตรเนรมิตปราสาทชื่อ**มงคล**
ยาวหนึ่งโยชน์ กว้างครึ่งโยชน์ เพื่อข้าพเจ้า
- [๗๔] เสาปราสาท ๘๔,๐๐๐ ต้นล้วนเป็นทองคำ
พื้นสำเร็จด้วยแก้วมณี หลังคาทำด้วยแผ่นเงิน
- [๗๕] วิสสุกรรมเทพบุตรเนรมิตตัวเรือนสำเร็จด้วยทองคำล้วน
ข้าพเจ้าได้อยู่ครองปราสาทนั้น
นี้เป็นผลแห่งการถวายเรือนโพธิ์
- [๗๖] ข้าพเจ้าได้เสวยผลทั้งปวงนั้น
ในภพทั้งที่เป็นเทวดาและที่เป็นมนุษย์
ในวันนี้ ข้าพเจ้าบรรลุนิพพานซึ่งเป็นสันติบทอันประเสริฐ
- [๗๗] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้ใช้ให้คนทำเรือนโพธิ์ไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายเรือนโพธิ์
- [๗๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๕. วิเภทกัวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

[๘๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระโพธิชการกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

โพธิชการกเถรอปทานที่ ๑๐ จบ

วิเภทกัวรรคที่ ๔๕ จบบริบูรณ์

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้คือ

๑. วิเภทกพิชียเถรอปทาน	๒. โกลทายกเถรอปทาน
๓. เวลูพลียเถรอปทาน	๔. ภัลลาดกทายกเถรอปทาน
๕. อุมาปปผียเถรอปทาน	๖. อัมพาภูกียเถรอปทาน
๗. สีหาสนิกเถรอปทาน	๘. ปาทปัลลียเถรอปทาน
๙. เวทิการกเถรอปทาน	๑๐. โพธิชการกเถรอปทาน

ในวรรคนี้ บัณทิตนัับคาถาได้ ๗๙ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ชคติทายกวรรค]

๑. ชคติทายกเถรอปทาน

๔๖. ชคติทายกวรรค

หมวดว่าด้วยพระชคติทายกเป็นต้น

๑. ชคติทายกเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระชคติทายกเถระ

(พระชคติทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
ได้ให้สร้างแท่นบูชาไว้ที่ควงไม้โพธิ์
ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ประเสริฐของพระมณีพระนามว่าธัมมทัสสี
- [๒] ข้าพเจ้าพลัดตกเหวก็ดี ภูเขาก็ดี
ต้นไม้ก็ดี ย่อมได้ที่รองรับ
นี้เป็นผลแห่งการสร้างแท่นบูชา
- [๓] โจรไม่เบียดเบียนข้าพเจ้า กษัตริย์ก็ไม่ดูหมิ่นข้าพเจ้า
ข้าพเจ้ารอดพ้นจากศัตรูทุกจำพวก
นี้เป็นผลแห่งการสร้างแท่นบูชา
- [๔] ข้าพเจ้าเกิดในกำเนิดใด ๆ
คือจะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
ข้าพเจ้าย่อมเป็นผู้ที่เขามบูชาในที่ทุกสถาน
นี้เป็นผลแห่งการสร้างแท่นบูชา
- [๕] ในกัปที่ ๑,๘๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้ให้สร้างแท่นบูชาไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการสร้างแท่นบูชา
- [๖] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ขคติทายกวรรค]

๒. โมรหัตถิยเถราปทาน

- ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบวาทานพระขคติทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ขคติทายกเถราปทานที่ ๑ จบ

๒. โมรหัตถิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโฆรหัตถิยเถระ^๑

- (พระโฆรหัตถิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)
- [๙] ข้าพเจ้าถือพัดหางนกยูงเข้าเฝ้าพระพุทธองค์เป็นผู้นำสัตว์โลก
 ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี ได้ถวายพัดหางนกยูง
- [๑๐] ด้วยพัดหางนกยูงนี้ และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
 ไฟ ๓ กอง^๒ของข้าพเจ้าดับสนิทแล้ว
 ข้าพเจ้าจึงได้ความสุขอันไพบูรณ์

เชิงอรรถ :

^๑ พระโฆรหัตถิยเถระ หมายถึงพระเสนกเถระหลานของพระอุรวลภัสสปเถระ (ขุ.เถร.อ. ๒/๖/๑๗)

^๒ ไฟ ๓ กอง ได้แก่ ไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ และไฟคือโมหะ (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๐๕/๒๖๘)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ชคติทายกวรรค]

๒. โมรหัตถิยเถรอปทาน

- [๑๑] พระพุทธเจ้า ขำงน้าอัศจรรย พระธรรม ขำงน้าอัศจรรย
การที่ข้าพเจ้าประจวบกับพระศาสดา ขำงน้าอัศจรรย
เพราะถวายพัดหางนกยูง
ข้าพเจ้าจึงได้สุขอันไพบุลย์
- [๑๒] ไฟ ๓ กอง ของข้าพเจ้าดับสนิทแล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
อาสวะทั้งปวงสิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๑๓] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายพัดหางนกยูง
- [๑๔] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระโมรหัตถิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

โมรหัตถิยเถรอปทานที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ชคติทายกวรรค]

๓. สี่หาสนพีชียเถราปทาน

๓. สี่หาสนพีชียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสี่หาสนพีชียเถระ^๑

(พระสี่หาสนพีชียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๗] ข้าพเจ้าได้ให้วัดนโปธิ์ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าติสสะ
ได้ถือพัทธวัชรีมาถวายงานพัดพระแท่นสี่หาสนในที่นั้น

[๑๘] ในกัปที่ ๙๒ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายงานพัดพระแท่นสี่หาสนไว้

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายงานพัด

[๑๙] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

คุณพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๒๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๒๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระสี่หาสนพีชียเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สี่หาสนพีชียเถราปทานที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ พระสี่หาสนพีชียเถระ หมายถึงพระขัมพุกเถระ (ขุ.เถร.อ. ๒/๔/๑๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๙๓ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ชคติทายกวรรค]

๔. ตีณุกกธารียเถราปทาน

๔. ตีณุกกธารียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระตีณุกกธารียเถระ^๑

(พระตีณุกกธารียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๒] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี

ได้ถือคบเพลิง ๓ ดวง (บูชา)

ที่ใกล้ต้นโพธิ์ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ประเสริฐของพระพุทธเจ้า

พระนามว่า **ปทุมุตตระ**

[๒๓] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถือคบเพลิง (บูชา)

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายคบเพลิง

[๒๔] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๒๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๒๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระตีณุกกธารียเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ตีณุกกธารียเถราปทานที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ พระตีณุกกธารียเถระ หมายถึงพระนันทกเถระ (ขุ.เถร.อ. ๒/๔/๑๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๙๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ชคติทายกวรรค]

๕. อักกมนทายกเถราปทาน

๕. อักกมนทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอักกมนทายกเถระ^๑

(พระอักกมนทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๗] ข้าพเจ้าได้ถวายฉลองพระบาทแด่พระพุทธเจ้า

พระนามว่ากกุสันธะ

ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์ ลอยบาปได้แล้ว อยู่จบพรหมจรรย์

ผู้ทรงดำเนินไปสู่ที่ประทับในเวลากลางวัน

[๒๘] ในภัทธกัปนี้ ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายฉลองพระบาท

[๒๙] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๓๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๓๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระอักกมนทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

อักกมนทายกเถราปทานที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ พระอักกมนทายกเถระ หมายถึงพระสุริยเถระ (ขุ.เถร.อ. ๒/๓/๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๙๕ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ชคติทายกวรรค]

๖. วนโกรัณทียเถรอปทาน

๖. วนโกรัณทียเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระวณโกรัณทียเถระ

(พระวณโกรัณทียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๓๒] ข้าพเจ้าถือดอกอังกาบปามานูชา

พระผู้มีพระภาคพระนามว่าสิทธัตถะ

ผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้คงที่

[๓๓] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

[๓๔] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๓๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๓๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่ ท่านพระวณโกรัณทียเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

วณโกรัณทียเถรอปทานที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ชคติทายกวรรค]

๗. เอกฉัตตียเถราปทาน

๗. เอกฉัตตียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกฉัตตียเถระ^๑

(พระเอกฉัตตียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๓๗] แผ่นดินรอนดังถ่านเพลิง แผ่นดินดุมมีเถาร้างไหล

พระผู้มีพระภาคพระนามว่าปทุมุตตระ

เสด็จจรงกรมอยู่ที่กลางแจ้ง

[๓๘] ข้าพเจ้านั้นร่วมชาวเดินทางไกล

เพราะเห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่กลางแจ้งนั้น

ข้าพเจ้าจึงเกิดความคิดอย่างนี้ว่า

[๓๙] ภาคพื้นปกคลุมด้วยพยับแดด

แผ่นดินนี้จึงเป็นเหมือนถ่านเพลิง

พายุใหญ่ที่จะพัดร่างกายให้ลอยขึ้นก็ปรากฏ

[๔๐] ความหนาว ความร้อน ย่อมทำให้ลำบาก

ขอพระองค์โปรดรับร่มนี้ไว้เป็นเครื่องกันลมและแดดเถิด

ข้าพเจ้าจักได้สัมผัสพระนิพพานบ้าง

[๔๑] ในครั้งนั้น พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ

ผู้ทรงอนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณา

มีพระยศยิ่งใหญ่ ทราบความดำริของข้าพเจ้าแล้วทรงรับไว้

[๔๒] ข้าพเจ้าได้เป็นจอมเทพครองเทวสมบัติตลอด ๓๐ กัป

ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐๐ ชาติ

[๔๓] และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน

ข้าพเจ้าเสวยผลกรรมของตนที่ได้ทำไว้ดีแล้วในปางก่อน

เชิงอรรถ :

^๑ พระเอกฉัตตียเถระ หมายถึงพระนาคสมาลศากยบุตร (ขุ.เถร.อ. ๒/๑/๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๙๗ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ชคติทายกวรรค]

๗. เอกฉัตตยเถราปทาน

- [๔๔] ชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายของข้าพเจ้า
ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่
แม้ในวันนี้ชนทั้งหลายก็พากันกันรุมขาว
ให้ข้าพเจ้าตลอดกาลทุกเมื่อ
- [๔๕] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายร่มไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายร่ม
- [๔๖] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ศุขพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระเอกฉัตตยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เอกฉัตตยเถราปทานที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ชาติปปิยเถรคาถา]

๘. ชาติปปิยเถรคาถา

๘. ชาติปปิยเถรคาถา

ประวัติในอดีตชาติของพระชาติปปิยเถระ^๑

(พระชาติปปิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๔๙] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่ปรินิพพานแล้ว
ข้าพเจ้าได้ถือผอบซึ่งเต็มด้วยดอกไม้
ไปบูชาพระสรีระของพระพุทธเจ้า
- [๕๐] ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในการบูชาท่านแล้ว
ได้ไปเกิดยังสวรรค์ชั้นนิมมานรดี
ข้าพเจ้าแม้จะอยู่ในเทวโลก
ก็ยังประพฤติกกรรมดีอยู่
- [๕๑] ฝนดอกไม้ตกลงจากฟากฟ้าเพื่อข้าพเจ้าตลอดกาลทั้งปวง
ข้าพเจ้าเกิดในมนุษย์โลกแล้วก็เป็นพระราชามีพระยศใหญ่
- [๕๒] ในอัฐภavnัน ฝนแห่งบุปผชาติตกลงมาเพื่อข้าพเจ้าตลอดเวลา
เพราะอานุภาพแห่งการใช้ดอกไม้บูชาพระสรีระของพระพุทธเจ้า
ผู้ทรงเห็นเหตุทั้งปวง
- [๕๓] ภาพนี้เป็นภพสุดท้ายของข้าพเจ้า
ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่
แม้ในวันนี้ฝนดอกไม้ก็ยังตกเพื่อข้าพเจ้าตลอดเวลา
- [๕๔] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้
จึงไม่รู้จักทุกขเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระสรีระ

เชิงอรรถ :

^๑ พระชาติปปิยเถระ หมายถึงพระภคสาภกยบุตร (ช.เถร.อ. ๒/๒/๔)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ชคติทายกวรรค]

๙. สัตติปัญณียเถราปทาน

- [๕๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญาง้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๕๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๕๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระชาติปุပ္ผิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ชาติปุပ္ผิยเถราปทานที่ ๘ จบ

๙. สัตติปัญณียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสัตติปัญณียเถระ^๑

(พระสัตติปัญณียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๕๘] เมื่อมหาชนกำลังช่วยกันนำพระสรีระของพระพุทธเจ้าไป
เมื่อกลองบรรเลงอยู่ ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
ได้ใช้ดอกมะลิช้อนบูชาแล้ว
- [๕๙] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระสรีระ

เชิงอรรถ :

^๑ พระสัตติปัญณียเถระ หมายถึงพระวิมลเถระศิษย์ของพระโสมมิตตเถระ (ขุ.เถร.อ. ๑/๑๖/๕๘๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑๐๐ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ชคติทายกวรรค]

๑๐. คันธปุชกเถราปทาน

- [๖๐] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๖๑] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๖๒] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระสัทธิปัญญเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สัทธิปัญญเถราปทานที่ ๙ จบ

๑๐. คันธปุชกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระคันธปุชกเถระ^๑

(พระคันธปุชกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๖๓] เมื่อมหาชนกำลังช่วยกันทำจิตกาธานอยู่
เมื่อพวกเขานำของหอมนานาชนิดมา
ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
ได้ใช้ของหอมกำมือหนึ่งบุชาแล้ว
- [๖๔] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้บุชาจิตกาธานไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี่เป็นผลแห่งการบุชาจิตกาธาน

เชิงอรรถ :

^๑ พระคันธปุชกเถระ หมายถึงพระหริตเถระ (ขุ.เถร.อ. ๑/๙๑/๑๓๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑๐๑ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๖. ขคติทายกวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

- [๖๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๖๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๖๗] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระคันธกุฎกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

คันธกุฎกเถราปทานที่ ๑๐ จบ

ขคติทายกวรรคที่ ๔๖ จบบริบูรณ์

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้คือ

๑. ขคติทายกเถราปทาน	๒. โมรหัตถียเถราปทาน
๓. สีหาสนพีชียเถราปทาน	๔. ตินุกกธารียเถราปทาน
๕. อักกมนทายกเถราปทาน	๖. วนโกรัณขียเถราปทาน
๗. เอกจัตติยเถราปทาน	๘. ขาติปปุณียเถราปทาน
๙. สัตติปัญณียเถราปทาน	๑๐. คันธกุฎกเถราปทาน

ในวรรคนี้ บันทึกนับคาถาได้ ๖๗ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกุสมิยวรรค]

๑. สาลกุสมิยเถรอปทาน

๔๗. สาลกุสมิยวรรค

หมวดว่าด้วยพระสาลกุสมิยะเป็นต้น

๑. สาลกุสมิยเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสาลกุสมิยเถระ

(พระสาลกุสมิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าปทุมุตตระ ประินพพานแล้ว

เมื่อมหาชนกำลังช่วยกันยกพระสรีระ

ของพระพุทธเจ้าขึ้นบนจิตกาธาน

ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกสาละบูชาแล้ว

[๒] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการบูชาจิตกาธาน

[๓] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระสาลกุสมิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สาลกุสมิยเถรอปทานที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมียวรรค]

๒. จิตกပ္พชกเถราปทาน

๒. จิตกပ္พชกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระจิตกပ္พชกเถระ

(พระจิตกပ္พชกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๖] เมื่อเทวดาและมนุษย์พากันถวายพระเพลิง
พระผู้มีพระภาคพระนามว่าสิขี ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของโลก
ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกจำปา ๘ ดอกบูชาจิตกาธาน
- [๗] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชา(จิตกาธาน)ไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรเจ้า
- [๘] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธรเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนั้นแล
ได้ทราบว่า ท่านพระจิตกပ္พชกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

จิตกပ္พชกเถราปทานที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมยวรรค]

๓. จิตกนิพพาปกเถราปทาน

๓. จิตกนิพพาปกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระจิตกนิพพาปกเถระ

(พระจิตกนิพพาปกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๑] เมื่อเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายพากันถวายพระเพลิง
พระสรีระของพระพุทธเจ้าพระนามว่าเวสสภู ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ข้าพเจ้าได้นำเอาน้ำหอมมาดับจิตกาธาน
- [๑๒] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ใช้น้ำหอมดับจิตกาธานไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งน้ำหอม
- [๑๓] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ฉะนั้น

จิตกนิพพาปกเถราปทานที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมัยวรรค]

๔. เสตทายกเถราปทาน

๔. เสตทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเสตทายกเถระ

(พระเสตทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๖] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
ได้ให้สร้างสะพานในที่เฉพาะพระพักตร์
ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าวิปัสสี ผู้เสด็จดำเนินอยู่
- [๑๗] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ให้สร้างสะพานถวายไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายสะพาน
- [๑๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนั้นแล
ได้ทราบว่ ท่านพระเสตทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เสตทายกเถราปทานที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมียวรรค]

๕. สมนตาลวันฎิยเถราปทาน

๕. สมนตาลวันฎิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสมนตาลวันฎิยเถระ

(พระสมนตาลวันฎิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๑] ข้าพเจ้าได้ถวายพัดใบตาลที่ประดับด้วยดอกมะลิ

แต่พระผู้มีพระภาคพระนามว่าสิทธัตถะ

แล้วถวายงานพัดพระพุทธองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่

[๒๒] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายพัดใบตาลไว้

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายพัดใบตาล

[๒๓] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๒๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๒๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่ ท่านพระสมนตาลวันฎิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ

ฉะนี้

สมนตาลวันฎิยเถราปทานที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมียวรรค]

๖. อวฏฺผลิยเถราปทาน

๖. อวฏฺผลิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอวฏฺผลิยเถระ

(พระอวฏฺผลิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๖] พระปัจเจกพุทธเจ้าพระนามว่า**สดรังสี**

เป็นพระสยัมภู ผู้มีบุญ

ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้ ผู้ทรงประสงควิเวก

ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองเสด็จออกโคจรบิณฑบาต

[๒๗] ข้าพเจ้าถือผลไม้อยู่ ได้เห็นแล้ว

จึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ผู้องอาจกว่านรชน

ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี ได้ถวายผลไม้

[๒๘] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

[๒๙] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เฝ้าได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

คุณพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๓๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมียวรรค]

๗. ลพฺขผลทายกเถราปทาน

[๓๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระอวฏฺฐผลิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อวฏฺฐผลิยเถราปทานที่ ๖ จบ

๗. ลพฺขผลทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระลพฺขผลทายกเถระ

(พระลพฺขผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๓๒] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นชาวสวนอยู่ในกรุงพินธุมี
 ได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส
 เสด็จเหาะไปในอากาศ
[๓๓] ข้าพเจ้าได้ถือเอาผลขนุนสำปะล่อ
 ถวายพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 พระพุทธเจ้าผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
 ประทับยืนอยู่ในอากาศนั่นเอง ทรงรับแล้ว
[๓๔] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความปลื้มใจ
 นำความสุขมาให้ในปัจจุบัน
 ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้แด่พระพุทธเจ้าด้วยจิตที่เลื่อมใสแล้ว
[๓๕] ได้ประสบปีติอันไพบูรณ์ เป็นสุขอย่างยอดเยี่ยมในครั้งนั้น
 รัตนะเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าผู้เกิดในที่นั้น ๆ
[๓๖] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี้เป็นผลแห่งการถวายผลขนุนสำปะล่อ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมยวรรค]

๘. มีลักขุผลทายกเถราปทาน

- [๓๗] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระลพขุผลทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ลพขุผลทายกเถราปทานที่ ๗ จบ

๘. มีลักขุผลทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระมีลักขุผลทายกเถระ

(พระมีลักขุผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๔๐] ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธเจ้าพระนามว่า**อัสสทิสสี**
ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่ ที่ราวป่า เป็นผู้มีจิตเลื่อมใส
มีใจยินดี ได้ถวายผลไทรย้อย
- [๔๑] ในกัปที่ ๑,๘๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไทรย้อย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมียวรรค]

๙. สยัมปฏิกาณียเถรอปทาน

- [๔๒] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ตจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระมีลักขุผลทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

มีลักขุผลทายกเถรอปทานที่ ๘ จบ

๙. สยัมปฏิกาณียเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสยัมปฏิกาณียเถระ

(พระสยัมปฏิกาณียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๔๕] พระพุทธเจ้าผู้องอาจกว่านรชน
ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ งามเหมือนดอกข่าง(กุ่ม)
ผู้เสด็จดำเนินอยู่ที่ถนน ใครเล่าเห็นแล้วจะไม่เลื่อมใส
- [๔๖] พระพุทธเจ้าผู้กำจัดความมืดมนให้พินาศ
ทรงช่วยให้ชนจำนวนมากข้ามพ้น
โศติช่วงอยู่ด้วยแสงสว่างคือญาณ
ใครเล่าเห็นแล้วจะไม่เลื่อมใส

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมียวรรค]

๙. สยัมปฏิกาณียเถรอปทาน

- [๔๗] พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
กำลังเสด็จออกไปพร้อมกับพระชีณาสพผู้ได้สี
จำนวน ๑๐,๐๐๐ รูป
ผู้ทรงช่วยสัตว์จำนวนมากให้ข้ามพ้นจากเปือกตมคือกาม
ใครเล่าเห็นแล้วจะไม่เลื่อมใส
- [๔๘] พระพุทธเจ้าผู้ยากลองคือพระธรรม ย้ายหมูเดียรฉัตร
ทรงบันลือสีหนาท ใครเล่าเห็นแล้วจะไม่เลื่อมใส
- [๔๙] เทพทั้งหลายพร้อมทั้งพรหมทุกหมู่เหล่าพากันมาจากพรหมโลก
แล้วทูลถามปัญหาที่ลึกซึ้งกับพระพุทธเจ้า
ใครเล่าเห็นแล้วจะไม่เลื่อมใส
- [๕๐] มนุษย์พร้อมทั้งเทวดาพากันมาประนมมือ
แต่พระพุทธเจ้าพระองค์ใด
ยอมได้เสวยบุญด้วยการทำอัญชลีกรรมนั้น
พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ใครเล่าเห็นแล้วจะไม่เลื่อมใส
- [๕๑] ชนทั้งปวงมาประชุมห้อมล้อมพระพุทธเจ้า
ผู้มีพระจักขุ พระองค์ได้รับนิมนต์(เพื่อตอบปัญหา)
แต่ไม่ทรงหวั่นไหว ใครเล่าเห็นแล้วจะไม่เลื่อมใส
- [๕๒] เมื่อพระพุทธเจ้าผู้องอาจกว่านรชนพระองค์ใด
เสด็จเข้าพระนคร กลองจำนวนมากประโคมกึกก้อง
คชสารที่ตมกันก็พากันบันลือ
พระพุทธเจ้าผู้องอาจกว่านรชนพระองค์นั้น
ใครเล่าเห็นแล้วจะไม่เลื่อมใส
- [๕๓] เมื่อพระพุทธเจ้าผู้องอาจกว่านรชนพระองค์ใด
เสด็จดำเนินไปตามถนน พระรัศมีย่อมส่องสว่างทุกเมื่อ
ทั้งที่ลุ่มที่ดอนก็กลายเป็นที่สม่ำเสมอ
พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ใครเล่าเห็นแล้วจะไม่เลื่อมใส

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกขุสมิยวรรค]

๙. สยัมปฏิกาณียเถราปทาน

- [๕๔] เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสอยู่ หมู่สัตว์ในจักรวาลได้ยินกันทั่ว
พระองค์ทรงสามารถยังสัตว์โลกให้รู้ชัดได้ทั่วกัน
ใครเล่าเห็นแล้วจะไม่เลื่อมใส
- [๕๕] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้สดดีพระพุทธเจ้าไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการสดดี
- [๕๖] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญางัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๕๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๕๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบวาท่านพระสยัมปฏิกาณียเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สยัมปฏิกาณียเถราปทานที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมียวรรค]

๑๐. นิมิตตพยากรณ์ยเถราปทาน

๑๐. นิมิตตพยากรณ์ยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระนิมิตตพยากรณ์ยเถระ

(พระนิมิตตพยากรณ์ยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๕๙] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้เข้าป่าหิมพานต์บอมนตรอยู่
 ศิษย์ ๕๔,๐๐๐ คน ได้อุปัฏฐากข้าพเจ้า
- [๖๐] ศิษย์เหล่านั้นล้วนเป็นนักศึกษาจบไตรเพท
 ถึงความสำเร็จในแนวทางศาสตร์ ๖ สาขา^๑
 พวกเขากระด้างเพราะวิชาของตน อยู่ในป่าหิมพานต์
- [๖๑] เทพบุตรผู้มีศรัทธาใหญ่ เป็นผู้มั่งคั่งสมบัติ
 จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตแล้ว อุบัติในครรภ์มารดา
- [๖๒] เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น
 หมื่นจักรวาลก็หวั่นไหว
 คนตาบอดกลับมองเห็นได้
 ในเมื่อพระผู้ทรงเป็นผู้นำเสด็จอุบัติขึ้น
- [๖๓] แต่พื้นพสุธาทั้งสิ้นนี้สั่นสะเทือนเพราะเหตุ ๖ ประการ
 มหาชนได้สดับเสียงกึกก้องแล้ว พากันหวาดผวา
- [๖๔] ชนทั้งปวงประชุมกันแล้ว
 ได้พากันมายังสำนักของข้าพเจ้าถามว่า
 พื้นพสุธานี้สั่นสะเทือน จักมีผลเป็นอย่างไร
- [๖๕] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้พยากรณ์แก่พวกเขาว่า
 อย่ากลัวเลย ท่านทั้งหลายไม่มีภัย
 ขอท่านทั้งหลายแม้ทุกคนจงเบาใจเถิด
 ความอุบัติขึ้นนี้ประกอบด้วยประโยชน์สุข

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ หน้า ๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมียวรรค]

๑๐. นิมิตตพยากรณ์ยเถราปทาน

- [๖๖] พันพสุธาถูกเหตุ ๘ ประการ^๑ กระทบแล้วย่อมสิ้นสะเทือน
 นิมิตย่อมปรากฏโดยอาการเช่นเดียวกัน
 โอภาสก็ไพบูลย์ยิ่งใหญ่
- [๖๗] พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด ผู้มีพระจักขุ
 จักเสด็จอุบัติขึ้นอย่างไม่ต้องสงสัย
 ข้าพเจ้าทำให้ชุมชนมนชนเข้าใจดีแล้ว ได้บอกเบญจศีล
- [๖๘] พวกเขาได้สดับเบญจศีล
 และการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าที่ได้โดยยาก
 จึงเกิดปีติซาบซ่าน มีใจยินดี พวกกันยินดีร่าเริง
- [๖๙] ในกัปที่ ๙๒ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้พยากรณ์นิมิตไว้
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี่เป็นผลแห่งการพยากรณ์
- [๗๐] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๑] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม. (แปล) ๑๐/๑๗๑/๑๑๗-๑๑๘

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๗. สาลกสูมียวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

[๗๒] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระนิมิตตพยากรณ์เถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

นิมิตตพยากรณ์เถรอปทานที่ ๑๐ จบ

สาลกสูมียวรรคที่ ๔๗ จบบริบูรณ์

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้คือ

๑. สาลกสูมียเถรอปทาน ๒. จิตกပ္ปชกเถรอปทาน
๓. จิตกนิพพาปกเถรอปทาน ๔. เสตฺทายกเถรอปทาน
๕. สมุนตาลวิณฺฐียเถรอปทาน ๖. อวฏฺผลียเถรอปทาน
๗. ลพฺพผลทายกเถรอปทาน ๘. มิสฺสขฺผลทายกเถรอปทาน
๙. สยัมปฏฺฐิภาณียเถรอปทาน ๑๐. นิมิตตพยากรณ์เถรอปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๗๒ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๑. นพมาลียเถรอปทาน

๔๘. นพมาลิวรรค

หมวดว่าด้วยพระนพมาลียะเป็นต้น

๑. นพมาลียเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระนพมาลียเถระ

(พระนพมาลียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] ข้าพเจ้าได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้มีพระฉวีวรรณดังทองคำ
ผู้สมควรรับเครื่องบูชา ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
กำลังเสด็จเหาะไปทางอากาศ
- [๒] ข้าพเจ้าหิบบวงมาลัยดอกอ้อแล้วออกไป ในทันใดนั้นเอง
ได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ข้ามโอชะได้แล้ว
ไม่มีอาสวะ ณ ที่นั้น
- [๓] ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
ได้ใช้พวงมาลัยดอกอ้อบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นทักขิไณยบุคคล
มีความเพียรมาก ผู้ทรงอนุเคราะห์โลกทั้งสิ้น
- [๔] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้
จึงไม่รู้จักทุกติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรูป
- [๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๒. มณีปุษกเถราปทาน

- [๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๗] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบว่ ท่านพระนพมาลียเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

นพมาลียเถราปทานที่ ๑ จบ

๒. มณีปุษกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระมณีปุษกเถระ

- (พระมณีปุษกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)
- [๘] พระชินสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
 ทรงถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง
 ทรงประสงควิเวก เสด็จเหาะไปในอากาศ
- [๙] มีสระใหญ่อยู่ในที่ไม้อิลป่าหิมพานต์ ที่อยู่ของข้าพเจ้า^๑
 ซึ่งบุญกรรมประกอบดีแล้วมีอยู่ในสระใหญ่นั้น
- [๑๐] ข้าพเจ้าออกจากที่อยู่แล้วได้เห็นพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 ทรงรุ่งเรืองเหมือนต้นราชพฤกษ์ โขติช่วงราวกับไฟที่ลุกโพล่ง
- [๑๑] ข้าพเจ้าได้เห็นดอกไม้ที่สดใส
 จึงคิดว่าจักบูชาพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

เชิงอรรถ :

^๑ **ข้าพเจ้า** ในที่นี้หมายถึงพญานาคผู้มีฤทธิ์อาศัยอยู่ได้มิ่งใหญ่ใกล้ป่าหิมพานต์ (ขุ.เถร.อ. ๑/๓๑๑/๕๓๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑๑๘ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๒. มณีบุชกเถราปทาน

ทำจิตของตนให้เลื่อมใสแล้ว

จึงได้ไหว้พระศาสดา

- [๑๒] ข้าพเจ้าหิบบแก้วมณีประดับศีรษะของข้าพเจ้า
 บูชาพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 ประรณาวา ด้วยการบูชาด้วยแก้วมณีนี้ ขอจงมีวิบากที่ดี
- [๑๓] พระศาสดาพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
 ทรงรู้แจ้งโลก ผู้สมควรรับเครื่องบูชา
 ประทับยืนอยู่ในอากาศ ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า
- [๑๔] ขอความดำริของท่านนั้นจงสำเร็จเกิด
 ขอท่านจงได้สุขอันไพบูรณ์เกิด
 ด้วยการบูชาด้วยแก้วมณีนี้
 ขอท่านจงได้รับยศที่ยิ่งใหญ่เกิด
- [๑๕] พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
 ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง
 ครั้นตรัสแก่ข้าพเจ้าผู้ตั้งจิตปรารณาไว้แล้วก็เสด็จไป
- [๑๖] ข้าพเจ้าได้เป็นจอมเทพครองเทวสมบัติตลอด ๖๐ กัป
 และได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิหลายร้อยชาติ
- [๑๗] เมื่อข้าพเจ้าเกิดเป็นเทวดา
 ระลึกถึงบุญกรรมขึ้นมา
 แก้วมณีย่อมบังเกิดแก่ข้าพเจ้า
 (และ) ให้แสงสว่างแก่ข้าพเจ้า
- [๑๘] สตรีสาวล้วน ๘๖,๐๐๐ นาง
 สวมใส่ผ้าอาภรณ์อย่างงดงาม
 ห้อยตุ้มหูแก้วมณี เป็นผู้รับใช้ของข้าพเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๒. มณีบุขกเถราปทาน

- [๑๙] ล้วนมีหน้ากลมโต มีปกติร่าเริง รูปร่างงดงาม
 เหวเล็กเหวบาง แวดล้อมข้าพเจ้าอยู่เป็นนิตย์
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาด้วยแก้วมณี
- [๒๐] สิ่งของเครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำ
 แก้วมณี และแก้วทับทิม
 เป็นอันทำดีแล้วเพื่อข้าพเจ้า
 ตามที่ข้าพเจ้าต้องการ
- [๒๑] เรือนยอด ถ้ำที่น่ารื่นรมย์
 และที่นอนมีค่ามาก ดังจะรู้ความดำริของข้าพเจ้า
 ก็บังเกิดตามความปรารถนา
- [๒๒] การที่เหล่าสัตว์ได้เข้าไปฟัง
 เป็นลาภที่พวกเขาได้ดีแล้ว
 เป็นเนื่อนาบุญของมนุษย์
 เป็นโอสภของสรรพสัตว์
- [๒๓] ถึงกรรมที่ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้าพระพุทธองค์เป็นผู้นำ
 ก็ชื่อว่าทำไว้ดีแล้ว ข้าพเจ้าเป็นผู้รอดพ้นจากนรก
 ได้บรรลบทที่ไม่หวั่นไหว
- [๒๔] ข้าพเจ้าเกิดในกำเนิดใด ๆ
 คือ จะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
 แสงสว่างย่อมมีแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อ
 ทั้งกลางวันและกลางคืน
- [๒๕] เพราะการบูชาด้วยแก้วมณีนั่น
 ข้าพเจ้าจึงได้ส่วยสมบัติ
 พบแสงสว่างคือญาณ ได้บรรลบทที่ไม่หวั่นไหว
- [๒๖] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้ใช้แก้วมณีบูชาไว้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๓. อุกกาสดิกเถราปทาน

จึงไม่รู้จักทุกติเลย

นี้เป็นผลแห่งการบูชาด้วยแก้วมณี

[๒๗] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

คุณพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๒๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๒๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระมณีบุชกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

มณีบุชกเถราปทานที่ ๒ จบ

๓. อุกกาสดิกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอุกกาสดิกเถระ

(พระอุกกาสดิกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๓๐] ครั้งนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้านามว่าโกสิกะ

ผู้มีบุญ มีปกติเข้าฌาน ยินดีในฌาน ผู้ทรงเป็นพุทธะ

ยินดีในวิเวก เป็นพระมุนีประทับอยู่ที่ภูเขาคิตรภูฏ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๓. อุกาสตักเถราปทาน

- [๓๑] ข้าพเจ้ามีหมูนารีห้อมล้อมเข้าไปยังป่าหิมพานต์
ได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าพระนามว่าโกสิกะ
ผู้(รุ่งเรือง)ดั่งดวงจันทร์ในวันเพ็ญ
- [๓๒] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าถือคบเพลิง ๑๐๐ ดวง
แวดล้อมพระปัจเจกพุทธเจ้าอยู่ตลอด ๗ วัน ๗ คืน
วันที่ ๘ ก็ได้จากไป
- [๓๓] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส
กราบไหว้พระปัจเจกพุทธเจ้าพระนามว่าโกสิกะ
ผู้เป็นพระสยัมภู ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้
เสด็จออกจากสมาบัติแล้วได้ถวายภิกษามือหนึ่ง
- [๓๔] ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมแห่งเทวดาและมนุษย์
ผู้เจริญที่สุดในโลก ทรงองอาจกว่านรชน
เพราะกรรมนั้น ข้าพเจ้าได้เกิดขึ้นในหมู่เทพชั้นดุสิต
นี้เป็นผลแห่งการถวายภิกษามือหนึ่ง
- [๓๕] แสงสว่างย่อมมีแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อทั้งกลางวันและกลางคืน
ข้าพเจ้าแผ่รัศมีไปได้ ๑๐๐ โยชน์โดยรอบ
- [๓๖] ในกัปที่ ๕๕ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้มีชัยชนะ
เป็นใหญ่ในชมพูทวีป มีมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็นขอบเขต
- [๓๗] ครั้งนั้น นครของข้าพเจ้าเป็นนครที่มั่งคั่งแผ่ไพศาล
และสร้างไว้อย่างสวยงาม ยาว ๓๐ โยชน์
กว้าง ๒๐ โยชน์
- [๓๘] กรุงชื่อโสภณะที่วิสสุกรรมเทพบุตรเนรมิตให้
เป็นกรุงที่สัสดจากเสียง ๑๐ ประการ^๑
แต่ประกอบด้วยเสียงกังสดาลอย่างไพเราะ

เชิงอรรถ :

^๑ เสียง ๑๐ ประการ คือ เสียงช้าง เสียงม้า เสียงกลอง เสียงสังข์ เสียงรถ เสียงตะโพน เสียงพิณ
เสียงเพลงขับ เสียงฉิ่ง เสียงเชื้อเชิญทานอาหาร (ขุ.พุทธ. ๓๓/๒/๔๔๗, ข.อป.อ. ๑/๔๑, ข.ชา.อ. ๑/๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑๒๒ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๓. อุกกาสดิกเถราปทาน

- [๓๙] ในกรุงนั้นไม่มีไม้เถา ไม้ต้นและดิน
 กรุงนั้นสำเร็จด้วยทองคำล้วน ๆ
 โชติช่วงอยู่ตลอดกาลเป็นนิตย์
- [๔๐] กรุงนั้นมีกำแพงล้อมถึง ๔ ชั้น
 ๓ ชั้นเป็นกำแพงที่ทำด้วยแก้วมณี
 ส่วนตรงกลางวิสุกรรมเทพบุตรได้เนรมิตแถวแห่งดวงดาวไว้
- [๔๑] มีสระโบกขรณีหนึ่งหมื่น
 ที่ปกคลุมไปด้วยดอกปทุมชาติและดอกอุบล
 ดาราดาษด้วยดอกบุนนาคเป็นต้น
 เมื่อลมโชยก็มีกลิ่นต่าง ๆ หอมกรุ่น
- [๔๒] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้ถือคบเพลิงถวายไว้
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี่เป็นผลแห่งการถือคบเพลิงถวาย
- [๔๓] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบวาท่านพระอุกกาสดิกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อุกกาสดิกเถราปทานที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๔. สมนวีนียเถราปทาน

๔. สมนวีนียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสมณวีนียเถระ

(พระสมณวีนียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๔๖] ข้าพเจ้ามีใจยินดี ได้จับพัตวีนีพัตตันโพธิ์ที่ประเสริฐ

อยู่ที่โคนต้นโพธิ์ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ประเสริฐ

ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าวิปัสสี

[๔๗] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้พัตตันโพธิ์ที่ประเสริฐไว้

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการพัต

[๔๘] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๔๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๕๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระสมณวีนียเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สมณวีนียเถราปทานที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๕. กุมมาสทายกเถราปทาน

๕. กุมมาสทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกุมมาสทายกเถระ

(พระกุมมาสทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๕๑] ข้าพเจ้าเห็นบาตรที่วางเปล่าของพระผู้มีพระภาค

พระนามว่าวิปัสสี ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

เสด็จเที่ยวแสวงหาภินทบาตรอยู่

จึงถวายขนมกุมมาสจนเต็มบาตร

[๕๒] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายภิกษาไว้

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายขนมกุมมาส

[๕๓] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

จุดพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๕๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๕๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระกุมมาสทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

กุมมาสทายกเถราปทานที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๖. กุสัณฐกทายกเถราปทาน

๖. กุสัณฐกทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกุสัณฐกทายกเถระ

(พระกุสัณฐกทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๕๖] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
ได้ถวายสลากภัต ๘ ครั้ง
แต่พระผู้มีพระภาคพระนามว่ากัสสปะ
ผู้ประเสริฐ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว
- [๕๗] ในภพนี้เอง ข้าพเจ้าได้ถวายสลากภัต ๘ ครั้ง
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายสลากภัต ๘ ครั้ง
- [๕๘] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๕๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๖๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนั้นแล
ได้ทราบว่ ท่านพระกุสัณฐกทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

กุสัณฐกทายกเถราปทานที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๗. คิริปunnาคิยเถรอปทาน

๗. คิริปunnาคิยเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระคิริปunnาคิยเถระ

(พระคิริปunnาคิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๖๑] ครั้งนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า **โสภิตะ**

ประทับอยู่ที่ภูเขาคิตรภูฏ

ข้าพเจ้าได้ถือดอกบunnาคิใหญ่ไปบูชาพระสยัมภู

[๖๒] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้บูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทเจ้า

[๖๓] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๖๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๖๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิตา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่ ท่านพระคิริปunnาคิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

คิริปunnาคิยเถรอปทานที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๘. วัลลิกการผลทายกเถราปทาน

๘. วัลลิกการผลทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระวัลลิกการผลทายกเถระ

(พระวัลลิกการผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๖๖] ครั้งนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสมณะ

ประทับอยู่ในกรุงตักกรา

ข้าพเจ้าได้หยิบผลไม้เครือเถา^๑ถวายพระสยัมภู

[๖๗] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้เครือเถา

[๖๘] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๖๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๗๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่า ท่านพระวัลลิกการผลทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ

ฉะนี้

วัลลิกการผลทายกเถราปทานที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ผลไม้เครือเถา ในที่นี้หมายถึงผลแดงโมกก็ได้ (ขุ.วิ.(แปล) ๒๖/๔๖๑-๔๖๘/๖๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑๒๘ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๙. ปานธิตายกเถราปทาน

๙. ปานธิตายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปานธิตายกเถระ

(พระปานธิตายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๗๑] พระผู้มีพระภาคพระนามว่าอโนมทัสสี
ผู้เจริญที่สุดในโลก ทรงองอาจกว่านรชน ผู้มีพระจักขุ
เสด็จออกจากที่ประทับกลางวันแล้วเสด็จขึ้นสู่ถณน
- [๗๒] ข้าพเจ้าสวมรองเท้าที่ทำอย่างดีออกเดินทางไกล
ได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีพระรูปงดงามน่าดูน่าชมในที่นั้น
เสด็จดำเนินด้วยพระบาทเปล่า
- [๗๓] ข้าพเจ้าทำจิตของตนให้เลื่อมใส
ถอดรองเท้าออกวางไว้แทบพระบาท
แล้วได้กราบทูลคำนี้ว่า
- [๗๔] ข้าแต่พระสุคต ผู้มีความเพียรมาก
ผู้เป็นใหญ่ ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
ขอเชิญพระองค์สวมรองเท้าเถิด
ข้าพระองค์จักได้ผลจากรองเท้าคู่นี้
ขอความต้องการของข้าพระองค์จงสำเร็จเถิด
- [๗๕] พระผู้มีพระภาคพระนามว่าอโนมทัสสี
ผู้เจริญที่สุดในโลก ทรงองอาจกว่านรชน
ทรงสวมรองเท้าแล้ว ได้ตรัสพระดำรัสนี้ว่า
- [๗๖] เราจักพยากรณ์ผู้ที่เลื่อมใสได้ถวายรองเท้าแก่เรา
ด้วยมือทั้ง ๒ ของตน
ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าวเถิด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๙. ปานธิตายกเถราปทาน

- [๗๗] เทวดาทั้งปวงที่ทราบพุทธานุสแล้วจึงพากันมาประชุม
ต่างก็มีจิตเบิกบาน มีใจยินดี
เกิดความโสมนัสประนมมือ
- [๗๘] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า
เพราะการถวายรองเท้านี้แล
ผู้นี้จักเป็นผู้มีความสุข
และจักครองเทวสมบัติตลอด ๕๕ ขาดิ
- [๗๙] จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๑,๐๐๐ ขาดิ
และจักได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน
- [๘๐] ในกัปที่นับมิได้นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
จักทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๘๑] ผู้นี้^๑ จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น
เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงจักเป็นผู้ไม่มีอาสวะแล้วนิพพาน
- [๘๒] ผู้นี้จักบังเกิดในเทวโลกหรือมนุษย์โลกก็ตาม
จักเป็นผู้มีปัญญา จักได้ยานซึ่งเปรียบด้วยยานของเทวดา
- [๘๓] ข้าพเจ้ามีปราสาท วอ ช้าง ที่ประดับตกแต่งอย่างสวยงาม
หรือรถที่เทียมด้วยม้าอาชาไนย
ย่อมปรากฏมีแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อ
- [๘๔] แม้เมื่อข้าพเจ้าออกบวช ก็ได้ออกไปด้วยรถ
ได้บรรลุอรหัตตผลขณะปลงผม
- [๘๕] ข้อที่ข้าพเจ้าประกอบการค้าขายด้วยดี
(และ)ข้อที่ข้าพเจ้าถวายรองเท้า ๑ คู่แล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงพระภารตเถระชาวเมืองจำปา (ขุ.เถร.อ. ๑/๒๘๕/๔๖๒)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๙. ปานธิตายกเถราปทาน

ได้บรรลบทอณไม่หวั่นไหวนั้น

เป็นลาภอันข้าพเจ้าได้ดีแล้ว

[๘๖] ในกัปที่นับมิได้นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายรองเท้าไว้

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายรองเท้า

[๘๗] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๘๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๘๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่า ท่านพระปานธิตายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ

ฉะนี้

ปานธิตายกเถราปทานที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]

๑๐. ปุฬินจังกมียเถราปทาน

๑๐. ปุฬินจังกมียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปุฬินจังกมียเถระ

(พระปุฬินจังกมียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๙๐] เมื่อชาติก่อน ข้าพเจ้าเป็นนายพรานเนื้อ
แสวงหาเนื้อสมันอยู่ในป่าใหญ่ ได้เห็นที่จงกรม
- [๙๑] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
ใช้ชายพกห่อทรายมาโปรยลงที่จงกรมของพระสุคตผู้มีพระสิริ
- [๙๒] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้โปรยทรายไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการโปรยทราย
- [๙๓] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๙๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๙๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบวาทานพระปุฬินจังกมียเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ปุฬินจังกมียเถราปทานที่ ๑๐ จบ

นพมาลิวรรคที่ ๔๘ จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๘. นพมาลิวรรค]
รวมอปทานที่มีในวรรคนี้

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้คือ

๑. นพมาลียเถรอปทาน	๒. มณีบุชกเถรอปทาน
๓. อุกกาสติกเถรอปทาน	๔. สุมณวีนียเถรอปทาน
๕. กุมมาสทายกเถรอปทาน	๖. กุสัฏฐกทายกเถรอปทาน
๗. คิริปุนนาคียเถรอปทาน	๘. วิลลิการผลทายกเถรอปทาน
๙. ปานธิตายกเถรอปทาน	๑๐. ปุพฺพินจังกมียเถรอปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๙๕ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสกุลวรรค]

๑. ปังสกุลสังญญกเถราปทาน

๔๙. ปังสกุลวรรค

หมวดว่าด้วยผ้าบังสกุลเป็นต้น

๑. ปังสกุลสังญญกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปังสกุลสังญญกเถระ

(พระปังสกุลสังญญกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] พระผู้มีพระภาคพระนามว่าติสสะ
ผู้ทรงเป็นพระสยัมภู ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
พระชินเจ้าทรงวางผ้าบังสกุลไว้แล้ว
เสด็จเข้าไปยังพระวิหาร
- [๒] ข้าพเจ้าสละพายุธนูที่จัดแจงไว้แล้ว
และกระบอกที่ใส่น้ำไว้แล้วถือดาบเข้าป่าใหญ่
- [๓] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้เห็นผ้าบังสกุลซึ่งแขวนอยู่ที่ยอดไม้ในป่านั้น
จึงวางธนูลง ณ ที่นั้นเอง แล้วประนมมือขึ้นเหนือศีรษะ
- [๔] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
และมีปีติอันไพบูรณ์ ระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
แล้วได้ไหว้ผ้าบังสกุล
- [๕] ในกัปที่ ๙๒ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ไหว้ผ้าบังสกุลไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี่เป็นผลแห่งการไหว้ผ้าบังสกุล
- [๖] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ศุขปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสกุลวรรค]

๒. พุทธสังญญกเถราปทาน

- [๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระปังสกุลสังญญกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ปังสกุลสังญญกเถราปทานที่ ๑ จบ

๒. พุทธสังญญกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระพุทธสังญญกเถระ^๑

(พระพุทธสังญญกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๙] ข้าพเจ้าเป็นผู้สาธยายพระเวท^๒ ทรงมนตร์^๓ จบไตรเพท^๔
ข่านาญในคัมภีร์พยากรณ์ลักษณะ^๕ คัมภีร์อิติहाสะ^๖
พร้อมด้วยคัมภีร์นิพนธ์ทศศาสตร์^๗ และคัมภีร์เกฏฐศาสตร์^๘

เชิงอรรถ :

- ^๑ พระพุทธสังญญกเถระ หมายถึง พระวีตโสภเถระ พระอนุชาของพระเจ้าอโศกมหาราช ภายหลังพุทธปรินิพพาน ๒๑๘ ปี (ขุ.เถร.อ. ๑/๒๘๒/๔๔๔)
- ^๒ ผู้สาธยายพระเวท หมายถึงเป็นผู้บอกไตรเพทแก่ชนเหล่าอื่น (ขุ.อป.อ. ๑/๔๔๒/๓๓๒)
- ^๓ ทรงมนตร์ หมายถึงมีปัญญา รอบรู้ในสาขาของพระเวท (ขุ.อป.อ. ๑/๔๔๒/๓๓๒)
- ^๔ ไตรเพท หมายถึงคัมภีร์ ๓ คือ ฤคเวท(อิรเวท) ยชุรเวท และสามเวท (ขุ.อป.อ. ๑/๔๔๒/๓๓๒)
- ^๕ ลักษณะ หมายถึงศาสตร์ว่าด้วยลักษณะของบุคคลสำคัญมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น (ที.สี.อ. ๒๕๖/๒๐๓, ขุ.อป.อ. ๑/๔๔๒/๓๓๒)
- ^๖ คัมภีร์อิติहाสะ หมายถึงประวัติศาสตร์ คือพงศาวดารเล่าเรื่องเก่า ๆ มักจะมีคำว่า สิ่งนี้ได้เป็นมาอย่างนี้ (ที.สี.อ. ๒๕๖/๒๒๓, ขุ.อป.อ. ๑/๓๓๒/๔๔๒) และดู Dawson, John. A CLASSICAL DICTIONARY OF HINDU MYTHOLOGY (LONDON; ROUTLEDGE AND KEGAN PAUL 1957) P. 222

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า :๑๓๕ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสกุลวรรค]

๒. พุทธสัณญูกเถราปทาน

- [๑๐] ครั้งนั้น ศิษย์ทั้งหลายพากันมาหาข้าพเจ้าไม่ขาดสาย
เหมือนกระแสน้ำ ข้าพเจ้าไม่เกียจคร้าน
สอนมนตร์แก่ศิษย์เหล่านั้นทั้งกลางวันและกลางคืน
- [๑๑] ในคราวนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า **สิทธัตถะ**
เสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระองค์ทรงกำจัดความมืดมนให้พินาศแล้ว
ให้แสงสว่างคือพระญาณเป็นไป
- [๑๒] ครั้งนั้น ศิษย์ของข้าพเจ้าคนหนึ่ง
ได้บอกแก่ศิษย์ทั้งหลายของข้าพเจ้า
พวกเขาได้ฟังความนั้น จึงบอกแก่ข้าพเจ้า
- [๑๓] ข้าพเจ้าคิดว่า พระสัพพัญญูพุทธเจ้า
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก เสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว
ชนย่อมประพฤติตามพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น แต่เราไม่มีลาภเลย
- [๑๔] พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้มีการอุบัติเลิศลอย
มีพระจักขุ มีพระยศยิ่งใหญ่ ไฉนหนอ
เราควรเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
- [๑๕] ข้าพเจ้าถือหนังสือ ผ้าเปลือกไม้
และคนโทน้ำของข้าพเจ้าแล้ว จึงออกจากอาศรม
เรียกศิษย์ทั้งหลายมา (กล่าวว่า)

เชิงอรรถ :

^๑ **นิชิตยศาสตร์** คัมภีร์ประเภทศัพท์มูลวิทยา (Etymology) คลังศัพท์ (Lexicon) หรืออภิธานศัพท์ (Glossary) ซึ่งรวบรวมคำศัพท์ในพระเวทซึ่งเป็นคำยากหรือคำที่เลิกใช้แล้ว นำมาอธิบายความหมาย เป็นส่วนหนึ่งของปรกิติ ซึ่งเป็น ๑ ในแนวทางศาสตร์ ๖ ของศาสนาพราหมณ์ ภาษาสันสกฤตเรียกว่า นิชิตญ (ที.สี.อ. ๑/๒๕๖/๒๒๓)

^๒ **เกฏฐศาสตร์** คัมภีร์ที่ว่าด้วยกฎเกณฑ์การใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมแก่การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของกัลปะซึ่งเป็น ๑ ในแนวทางศาสตร์ ๖ ของศาสนาพราหมณ์ ภาษาสันสกฤตเรียกว่า ไกฏฐ (ที.สี.อ. ๑/๒๕๖/๒๒๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑๓๖ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสกุลวรรค]

๒. พุทธสัญญาณเถราปทาน

- [๑๖] ความเป็นพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกนี้หาได้ยาก
เหมือนหาดอกมะเดื่อที่ดี เหมือนหาคะต่ายในดวงจันทร์
หรือเหมือนหาน้ำมันกา^๑
- [๑๗] พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว
แม้ความเป็นมนุษย์ก็หาได้ยาก เมื่อทั้ง ๒ อย่างมีอยู่
แต่การได้สดับพระสัทธรรมก็หาได้ยากยิ่ง
- [๑๘] พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว
ความเจริญจักมีแก่พวกเราผู้ได้ดวงตา มาเกิดท่านทั้งหลาย
เราทุกคนจักไปยังสำนักของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- [๑๙] ศิษย์ทุกคนสละพวยคนโทน้ำ นุ่งผ้าห่มสัตว์ที่มีเล็บ
ในครั้งนั้น พวกเขากเล่าชฎาและหาบบริขารพากันออกจากป่าใหญ่
- [๒๐] พวกเขาทอดสายดาдуประมาณชั่วแอก
แสวงหาประโยชน์สูงสุด เดินมาเหมือนลูกช้าง
เป็นผู้ไม่สะดุ้ง ดุจพญาไกรสรราชสีห์
- [๒๑] พวกเขาไม่มีความสะดุ้ง หมดความละโมภ
มีปัญญารักษาดน มีความประพฤติดองบ
เที่ยวไปพร้อมด้วยเสบียงกรังเข้าไปใกล้พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๒๒] ในระยะทาง ๑ โยชน์ครึ่ง ข้าพเจ้าได้เกิดเจ็บป่วยขึ้น
จึงระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดแล้วสิ้นชีวิตในที่นั้น
- [๒๓] ในกัปที่ ๙๔ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้สัญญาในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการได้สัญญาในพระพุทธเจ้า

เชิงอรรถ :

- ^๑ น้ำมันกาหายาก เพราะกาทั้งหลายถูกความหิวความสะดุ้งเบียดเบียนทั้งกลางคืนและกลางวันจึงหามัน
เหลวได้ยาก (ข.อป.อ. ๒/๑๖/๒๖๐)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสกุลวรรค]

๓. ภิสหายกเถราปทาน

- [๒๔] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระพุทธสัญญาเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

พุทธสัญญาเถราปทานที่ ๒ จบ

๓. ภิสหายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระภิสหายกเถระ

- (พระภิสหายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)
- [๒๗] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าลงสู่สระโบกขรณีที่ขางนานาชนิตอาศัยอาบกิน
ถอนเหง้าบัวในสระนั้น เพราะเหตุต้องการจะกิน
- [๒๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าพระนามว่า **ปทุมุตตระ**
ทรงผ้ากัมพลสีแดง เสด็จไปในอากาศ
- [๒๙] ขณะนั้น ข้าพเจ้าได้ยินเสียงชายผ้าบังสกุลสะบัด
จึงแหงนหน้าขึ้นดู ก็ได้เห็นพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
- [๓๐] ข้าพเจ้ายืนอยู่ที่สระโบกขรณีนั่นแหละ
ได้ทูลอ้อนวอนพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๓. ภิสทหายกเถราปทาน

น้ำหวานไหลออกจากเหง้าบัว

น้ำนมและเนยใสไหลออกจากก้านบัว

- [๓๑] ขอพระพุทธเจ้าผู้มีพระจักษุ
โปรดทรงรับ(ภิกษา)เพื่ออนุเคราะห์ข้าพระองค์ด้วยเถิด
ลำดับนั้น พระบรมศาสดาทรงประกอบด้วยพระมหากรุณา
มีพระยศยิ่งใหญ่ จึงเสด็จลง(จากอากาศ)
- [๓๒] ทรงรับภิกษาของข้าพเจ้า เพื่ออนุเคราะห์
ครั้นแล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงทำอนุโมทนาแก่ข้าพเจ้าว่า
- [๓๓] ท่านผู้มีบุญมาก ขอจงมีความสุขเถิด
คติจงสำเร็จแก่ท่าน ด้วยการถวายเหง้าบัวนี้
ขอท่านจงได้รับความสุขอันไพบุลย์เถิด
- [๓๔] ครั้นตรัสแล้วอย่างนี้
พระชินสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ผู้ตรัสรู้เอง ได้ทรงรับภิกษาแล้วเสด็จไปทางอากาศ
- [๓๕] ลำดับนั้น ข้าพเจ้าเก็บเหง้าบัว กลับมายังอาศรม
คล้องเหง้าบัวไว้บนต้นไม้ ระลึกถึงทานของตน
- [๓๖] ครั้งนั้น ลมพายุใหญ่ตั้งขึ้นแล้วพัดป่าให้ปั่นป่วน
อากาศปั่นลือลั่นเมื่อสายฟ้าผ่าลงมา
- [๓๗] ลำดับนั้น สายฟ้าผ่าลงที่ศีรษะของข้าพเจ้า
ดังนั้นข้าพเจ้านั้นเป็นผู้นั่งตายในที่นั้นเอง
- [๓๘] ข้าพเจ้าเป็นผู้ประกอบด้วยกรรมดี
ไปเกิดยังสวรรค์ชั้นดุสิต ทั้งไว้แต่ซากศพ
และข้าพเจ้าได้รื่นรมย์อยู่ในเทวโลก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสกุลวรรค]

๓. ภิสทหายกเถราปทาน

- [๓๙] นางอัปสร ๘๖,๐๐๐ นาง ล้วนประดับตกแต่ง
อย่างสวยงาม ต่างก็บำรุงข้าพเจ้าอยู่ทุกเช้าเย็น
นี้เป็นผลแห่งการถวายเหง้าบัว
- [๔๐] ครั้งนั้น ข้าพเจ้ามาสู่ก่าเนตมณุษย์
เป็นผู้มีความสุข ข้าพเจ้าไม่มีความบกพร่องในโภคะเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายเหง้าบัว
- [๔๑] ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
ผู้คงที่พระองค์นั้นทรงอนุเคราะห์แล้ว
อาสวะทั้งปวงสิ้นแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๔๒] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายเหง้าบัวไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายเหง้าบัว
- [๔๓] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๕] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระภิสทหายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ภิสทหายกเถราปทานที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๔. ญาณัตถวิกเถราปทาน

๔. ญาณัตถวิกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระญาณัตถวิกเถระ

(พระญาณัตถวิกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๔๖] ข้าพเจ้าสร้างอาศรมอย่างสวยงามไว้
ณ ทิศใต้แห่งภูเขาคิมพานต์
ครั้งนั้น ข้าพเจ้าแสวงหาประโยชน์สูงสุด
จึงอาศัยอยู่ในป่าใหญ่
- [๔๗] ข้าพเจ้ายินดีด้วยเหง้ามันและผลไม้ตามมีตามได้
ไม่เที่ยวแสวงหา อยู่เพียงผู้เดียว
- [๔๘] ครั้งนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า **สุเมธะ**
เสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว
พระองค์ทรงประกาศสัจจะ ๔ ช่วยจตุรมาหาชนขึ้น
- [๔๙] ข้าพเจ้ามิได้สดับข่าวพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
แม้ใคร ๆ ก็ไม่บอกข้าพเจ้า เมื่อล่วงไปได้ ๘ ปี
ข้าพเจ้าจึงได้สดับข่าวพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
- [๕๐] ข้าพเจ้านำไฟและฟืนออกแล้ว
กวาดอาศรม หาบบริขารออกจากป่าใหญ่ไป
- [๕๑] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าพักอยู่ในบ้านและนิคม ๑ คั่น
เข้าไปใกล้กรุงจันทวดีโดยลำดับ
- [๕๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาค
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพระนามว่า **สุเมธะ**
ทรงแสดงอมตบทช่วยจตุรสัตว์จำนวนมากขึ้น
- [๕๓] ข้าพเจ้าได้ผ่านหมู่ชนเข้าไปไหว้พระชินเจ้าผู้เสด็จมาดีแล้ว
ทำผ้าหนึ่งสัตว์เจวียงป่าข้างหนึ่ง
แล้วสรรเสริญพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๔. ญาณัตถวิกเถราปทาน

[๔๔] พระองค์ผู้เป็นพระศาสดาผู้สูงสุด
แห่งเทวดาและมนุษย์ ผู้ปรากฏคุณจริง
เป็นคุณจริงชัยและเป็นคุณเส้าพิศุภกสัตว์นุชาญาณ
เป็นที่หมายปอง เป็นที่พึ่ง และเป็นจุดดวงประทีปของหมู่สัตว์

ภาณวารที่ ๒๑ จบ

[๔๕] พระองค์เป็นผู้ฉลาด เป็นนักปราชญ์ในญาณทัสสนะ^๑
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นไปได้
ข้าแต่พระมุนี ผู้อื่นที่จะช่วยหมู่สัตว์
ให้ข้ามพ้น(วิญญูสงสาร)ไปได้ยิ่งกว่าพระองค์ไม่มีในโลก

[๔๖] มหาสมุทรที่ลึกที่สุด ก็พึงอาจที่จะประมาณได้ด้วยปลายหย้าคา
ข้าแต่พระสัพพัญญู ส่วนพระญาณของพระองค์
ใคร ๆ ไม่อาจจะประมาณได้เลย

[๔๗] แผ่นดินก็อาจจะวางลงบนตราซึ่งแล้วซึ่งดูได้
ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระจักขุ
แต่สิ่งที่เสมอด้วยพระปัญญาของพระองค์ไม่มีเลย

[๔๘] อากาสนี้ก็อาจวัดได้ด้วยเชือกและนิ้วมือ
ข้าแต่พระสัพพัญญู ส่วนศีลของพระองค์
ใคร ๆ ไม่อาจจะประมาณได้เลย

[๔๙] น้ำในมหาสมุทร อากาศและพื้นแผ่นดิน
สิ่งทั้ง ๓ นี้ ก็พึงอาจประมาณได้
ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระจักขุ
พระองค์เป็นผู้ที่ใคร ๆ จะประมาณไม่ได้เลย

เชิงอรรถ :

^๑ ญาณทัสสนะ หมายถึงมัคคญาณ ผลญาณ สัพพัญญุตญาณ ปัจจเวกขณญาณ วิปัสสนาญาณ (ที.สี.อ.
๑/๒๓๔/๑๙๘)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๔. ญาณัตถวิกเถราปทาน

- [๖๐] ข้าพเจ้ากล่าวสรรเสริญพระสัพพัญญู
ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่ ด้วยคาถา ๖ คาถาแล้ว
ประณมมือนิยมนั่งอยู่ในเวลานั้น
- [๖๑] พระพุทธเจ้าผู้มีปัญญาเสมอด้วยพื้นปฐพี
เป็นเมธีชั้นเลิศ ซึ่งชนทั้งหลายถวายพระนามว่าสุเมธะ
ประทับนั่งในท่ามกลางหมู่ภิกษุแล้ว ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า
- [๖๒] เราจักพยากรณ์ผู้ที่มีจิตเลื่อมใส
ได้กล่าวสรรเสริญญาณของเรา
ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าวเถิด
- [๖๓] ผู้นี้จักรื่นรมย์ในเทวโลกตลอด ๗๗ กัป
จักเป็นจอมเทพครองเทวสมบัติอยู่ในเทวโลกตลอด ๑,๐๐๐ ชาติ
- [๖๔] จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิหลายร้อยชาติ
และจักได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบูลย์นับชาติไม่ถ้วน
- [๖๕] เขาจะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
ก็จักเป็นผู้มั่นคงในกรรมดี
จักเป็นผู้มีความดำริไม่บกพร่อง มีปัญญาเฉียบแหลม
- [๖๖] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๖๗] ผู้นี้จักไม่มีความกังวล ออกบวช
จักบรรลุอรหัตตผลตั้งแต่อายุได้ ๗ ขวบ
- [๖๘] ในระหว่างกาลที่ข้าพเจ้าจำความได้
จนถึงการบรรลุศาสนธรรมนี้
ข้าพเจ้าไม่รู้จักความไม่สบายใจเลย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสกุลวรรค]

๔. ญาณัตถวิกเถราปทาน

- [๖๙] ข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิด เสวยสมบัติในภพน้อยภพใหญ่
ข้าพเจ้าไม่มีความบกพร่องในโกตะเลย
นี้เป็นผลในการสรรเสริญพระญาณ
- [๗๐] ไฟ ๓ กอง ข้าพเจ้าดับได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
อาสวะทั้งปวงสิ้นแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๗๑] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้สรรเสริญพระญาณไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลในการสรรเสริญพระญาณ
- [๗๒] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๗๔] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่า ท่านพระญาณัตถวิกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ญาณัตถวิกเถราปทานที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๕. จันทนมาลียเถราปทาน

๕. จันทนมาลียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระจันทนมาลียเถระ^๑

(พระจันทนมาลียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๗๕] ข้าพเจ้าละเบญจกามคุณที่น่ายินดี น่าพอใจ
และละทรัพย์ประมาณ ๘๐ โกฏิแล้ว จึงออกบวชเป็นบรรพชิต
- [๗๖] ครั้นบวชแล้ว ได้เว้นกายทุจริต
ละวจีทุจริต อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ
- [๗๗] ข้าพเจ้าอยู่คนเดียว พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
ได้เสด็จมาใกล้ ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าเป็นพระพุทธเจ้า
แต่ก็ได้ทำการปฏิสังขาร
- [๗๘] ครั้นทำการปฏิสังขารแล้ว จึงได้ทูลถามถึงชื่อและโคตรว่า
ท่านเป็นเทวดาหรือคนธรรพ์ หรือเป็นท้าวสักกปริณทนะ
- [๗๙] ท่านเป็นใคร หรือเป็นบุตรของใคร
หรือเป็นท้าวมหาพรหม มา ณ ที่นี้
สว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เหมือนดวงอาทิตย์อุทัย
- [๘๐] ข้าแต่ท่านผู้นิรทุกข์ จักรมีกำพันหนึ่งปรากฏที่เท้าของท่าน
ท่านเป็นใคร หรือเป็นบุตรของใคร เราจักรู้จักท่านได้อย่างไร
ขอท่านจงบอกชื่อและโคตร ขจัดความสงสัยของเราเถิด
- [๘๑] พระพุทธเจ้าตรัสว่า เราไม่ใช่เทวดา
ไม่ใช่คนธรรพ์ ไม่ใช่ท้าวสักกปริณทนะ
และเราไม่ได้เป็นพรหม
เราเป็นผู้สูงส่งกว่าชนเหล่านั้น

เชิงอรรถ :

^๑ พระจันทนมาลียเถระ หมายถึงพระวัณณเถระหรือพระกัณ्हิมิตตะ ชาวกุรุเวสาลี (ขุ.เถร.อ. ๑/๑๖๘/๔๕๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑๔๕ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๕. จันทนมาลียเถรอปทาน

- [๘๒] ล่วงวิสัยของชนเหล่านั้น
 ทำลายเครื่องผูกมัดคือกามได้แล้ว
 เพลากิเลสหมดแล้ว บรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุด
- [๘๓] ข้าพเจ้าได้ฟังพระดำรัสของพระองค์แล้ว
 จึงได้กราบทูลคำนี้ว่า ข้าแต่พระมหามุนี
 ถ้าพระองค์เป็นพระสัพพัญญูพุทธเจ้า
 ขอเชิญพระองค์ประทับนั่งเกิด
- [๘๔] พระองค์ทำที่สุดทุกขได้ ข้าพระองค์จักบูชาพระองค์
 ข้าพเจ้าจึงได้ลาดหนึ่งสัตว์ถวายพระศาสดา
- [๘๕] พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนหนึ่งสัตว์นั้น
 ดุจพญาราชสีห์นั่งอยู่ในถ้ำ
 ข้าพเจ้ารีบขึ้นภูเขากีบผลมะม่วง
- [๘๖] ดอกสาละที่สวยงามและแก่นจันทน์ซึ่งมีราคามาก
 ข้าพเจ้ารีบหอบของทั้งหมดเข้าเฝ้าพระพุทธองค์เป็นผู้นำสัตว์โลก
- [๘๗] ได้ถวายผลไม้แด่พระพุทธเจ้า แล้วใช้ดอกสาละบูชา
 ได้ใช้แก่นจันทน์ลูบไล้แล้วไหว้พระศาสดา
- [๘๘] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี มีปีติโพบูลย์แล้ว
 พระศาสดาผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 พระนามว่า**สุเมธะ** ประทับนั่งบนหนึ่งสัตว์
- [๘๙] พระองค์เมื่อจะให้ข้าพเจ้าชื่นเรีง
 ได้ทรงพยากรณ์กรรมของข้าพเจ้าในครั้งนั้นว่า
 ด้วยการถวายผลไม้กับของหอมและดอกไม้ทั้ง ๒ อย่างนี้
- [๙๐] ผู้นี้จักรื่นรมย์ในเทวโลกตลอด ๑๒๕ กัป
 เขาก็คือผู้มีความดำริทางใจไม่บกพร่อง มีอำนาจ
- [๙๑] จักไปเกิดเป็นมนุษย์ ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้มีฤทธิ์มาก
 มีมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็นขอบเขตตลอด ๑๒๖ กัป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสกุลวรรค]

๕. จันทนมาลียเถราปทาน

- [๙๒] วิสสุกรรมเทพบุตรเนรมิตนครมีนามว่าเวภาระ
นครนั้นจักเป็นทองคำล้วน
ประดับด้วยรัตนชาตินานาชนิด
- [๙๓] เขาก็จักเวียนเกิดเวียนตายในกำเนิดทั้งหลายด้วยอุบายนี้แล
จักเป็นผู้มีความสุขทุกภพ
คือในภพเทวดาหรือภพมนุษย์
- [๙๔] เมื่อถึงภพสุดท้าย เขาก็จักเกิดเป็นเผ่าพันธุ์ของท่านผู้ประเสริฐ^๑
จักออกบวชเป็นบรรพชิต
จักเป็นผู้ไม่ออกปากขอปัจจัย ไม่มีอาสวะแล้วนิพพาน
- [๙๕] ครั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกตรัสสอนดังนี้แล้ว
ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังเพ่งดูอยู่ ได้เสด็จเหาะไปในอากาศ
- [๙๖] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
- [๙๗] จุตจากสวรรค์ชั้นดุสิตแล้ว อุบัติในครุฑมารดา
เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในครุฑ ข้าพเจ้าไม่มีความบกพร่องในโภคะเลย
- [๙๘] เมื่อข้าพเจ้ายังอยู่ในครุฑมารดา โภชนาหารคือข้าวและน้ำ
บังเกิดแก่มารดาตามความพอใจ ตามปรารถนาของข้าพเจ้า
- [๙๙] ข้าพเจ้าบวชเป็นบรรพชิตเมื่ออายุได้ ๕ ขวบ
ขณะปลงผมเสร็จก็ได้บรรลอรหัตตผล

เชิงอรรถ :

^๑ เผ่าพันธุ์ของท่านผู้ประเสริฐ หมายถึงผู้เกิดในตระกูลพราหมณ์ (ข.อป.อ. ๒/๒๗๔/๒๗๗)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสกุลวรรค]

๕. จันทนมาลียเถราปทาน

- [๑๐๐] ข้าพเจ้าคณหาบุญกรรมอยู่ ก็มีได้เห็นบุญกรรมอะไร ๆ
แต่ข้าพเจ้ามาระลึกถึงกรรมของตนได้
นอกเหนือไปในกัปที่ ๓๐,๐๐๐
- [๑๐๑] ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษอาชาไนย
ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษสูงสุด
ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
ข้าพระองค์อาศัยคำสั่งสอนของพระองค์
จึงได้บรรลพที่ไม่หวั่นไหว
- [๑๐๒] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้บูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๐๓] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๐๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๐๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระจันทนมาลียเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

จันทนมาลียเถราปทานที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๖. ชาติปุชกเถราปทาน

๖. ชาติปุชกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระชาติปุชกเถระ

(พระชาติปุชกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๐๖] เมื่อพระโลกนาถพระนามว่าสิทธัตถะ

ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ปรีณิพพานแล้ว

ข้าพเจ้าได้นำพวงกุญแจของข้าพเจ้ามาทำการบูชาพระธาตุ

[๑๐๗] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้บูชาพระธาตุไว้

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระธาตุ

[๑๐๘] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๑๐๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๑๑๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่ ท่านพระชาติปุชกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ชาติปุชกเถราปทานที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๗. ปุฬินุปาตกเถราปทาน

๗. ปุฬินุปาตกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปุฬินุปาตกเถระ

(พระปุฬินุปาตกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๑๑] ข้าพเจ้าเป็นดาบสชื่อเทวละ อาศัยอยู่ที่ภูเขาคิมพานต์
ที่ภูเขานั้น ที่จรงกรมของข้าพเจ้าเป็นที่ที่พวกอมมนุษย์เณรมิตให้
- [๑๑๒] ครั้งนั้น ข้าพเจ้ามุนมวณม สหายคนโทหน้า
เมื่อจะแสวงหาประโยชน์อย่างสูงสุด ได้ออกจากป่าใหญ่ไปในกาลนั้น
- [๑๑๓] ครั้งนั้น ศิษย์ประมาณ ๘๔,๐๐๐ คน อุบัติจากข้าพเจ้า
พวกเขาชวนช่วยในการทำงานของตนอยู่ในป่าใหญ่
- [๑๑๔] ข้าพเจ้าออกจากอาศรมได้ก่อพระเจดีย์ทรายแล้ว
รวบรวมดอกไม้มาบูชาพระเจดีย์นั้น
- [๑๑๕] ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในพระเจดีย์แล้ว เข้าไปสู่อาศรม
ศิษย์ทุกคนได้มาประชุมพร้อมกันแล้ว ถามความข้อนี้ว่า
- [๑๑๖] ข้าแต่ท่านเทวละ ท่านนัสมการสฤปที่ก่อด้วยทรายทำไม
แม้ข้าพเจ้าทั้งหลายก็อยากจะรู้
ข้าพเจ้าทั้งหลายถามท่านแล้วโปรดบอกด้วยเถิด
- [๑๑๗] ข้าพเจ้าตอบว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ผู้มีพระจักขุ มีพระยศยิ่งใหญ่
ท่านทั้งหลายได้พบแล้วในบมณฑลของเรามีใช้หรือ
เรานัสมการพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดเหล่านั้น
ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่เช่นไร
- [๑๑๘] พระพุทธเจ้าเหล่านั้นผู้มีความเพียรมาก
เป็นสัพพัญญู ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
พระพุทธเจ้าเหล่านั้นมีคุณอย่างไร
มีศีลอย่างไร มีพระยศยิ่งใหญ่เช่นไร

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๗. ปุณฺนิปปาทกเถราปทาน

- [๑๑๙] พระพุทธเจ้าทั้งหลายมีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑
มีพระทนต์ครบ ๔๐ ซี่ มีดวงเนตรดั่งดวงตาแห่งโค
และสดใสเหมือนผลมะกล่ำ
- [๑๒๐] อนึ่ง พระพุทธเจ้าเหล่านั้น ผู้บริสุทธิ์เมื่อเสด็จดำเนินไป
ก็ทอดพระเนตรเพียงชั่วแฉก
พระชนาของพระองค์ไม่ล้น ใคร ๆ ไม่ได้ยินเสียงที่ต่อ
- [๑๒๑] อนึ่ง พระสุคตทั้งหลาย
เมื่อจะเสด็จดำเนินไม่ทรงรีบร้อนเสด็จดำเนินไป
ทรงก้าวพระบาทเบื่องชวาก่อน
นี้เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
- [๑๒๒] และพระพุทธเจ้าเหล่านั้นเป็นผู้ไม่สะดุ้ง
ดุจพญาไกรสรราชสีห์
พระพุทธเจ้าเหล่านั้นไม่ทรงยกพระองค์ไม่ข่มสัตว์ทั้งหลาย
- [๑๒๓] ทรงหลุดพ้นจากการถือตัวและดูหมิ่น
ท่านมีพระองค์เสมอในสัตว์ทั้งปวง
พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นผู้ไม่ทรงยกพระองค์
นี้เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
- [๑๒๔] อนึ่ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเมื่อเสด็จอุบัติขึ้น
พระองค์ทรงแสดงแสงสว่าง
ทรงประกาศวิการ ๖^๒ ทั่วพื้นแผ่นดินนี้ทั้งสิ้น
- [๑๒๕] ทั้งพระองค์ทรงเห็นนรกด้วย
ครั้งนั้น ไฟนรกดับ มหาเมฆบันดาลฝนให้ตก
นี้เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

^๒ **วิการ ๖** หมายถึงแผ่นดินไหว ๖ ประการ คือ (๑) ข้างหน้ายัดขึ้นข้างหลังยุบลง (๒) ข้างหลังยัดขึ้นข้างหน้ายุบลง (๓) ข้างซ้ายยัดขึ้นข้างขวายุบลง (๔) ข้างขวายัดขึ้นข้างซ้ายยุบลง (๕) ตรงกลางยัดขึ้นโดยรอบยุบลง (๖) โดยรอบยัดขึ้นตรงกลางยุบลง (ขุ.พุทธ.อ. ๗๑/๙๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๑๕๑ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๗. ปุณฺณปาทกเถราปทาน

- [๑๒๖] พระตถาคตทั้งหลายเหล่านั้น ทรงพระคุณประเสริฐมาก
ไม่มีใครเทียบได้ มีพระยศยิ่งใหญ่ มีพระคุณหาประมาณมิได้
ใคร ๆ ไม่เกินพระองค์ไปโดยเกียรติดุณ
พระพุทธเจ้าเหล่านั้น เป็นเช่นนี้
- [๑๒๗] ศิษย์ทุกคนเป็นผู้มีความเคารพ ชื่นชมถ้อยคำของข้าพเจ้า
ต่างได้ปฏิบัติเช่นนั้น ตามความสามารถ ตามกำลัง(ของตน)
- [๑๒๘] พวกเขามีความเพิลิตเพลินในกรรมของตน
เชื่อฟังถ้อยคำของข้าพเจ้า
มีฉันทะอัธยาศัยน้อมไปในความเป็นพระพุทธเจ้า
พากันบูชาพระเจดีย์ทราย
- [๑๒๙] ครั้งนั้น เทพบุตรผู้มีศใหญ่ จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิต
อุบัติในพระครรภ์ของพระมารดา หมิ่นจักรวาลไหวแล้ว
- [๑๓๐] ข้าพเจ้ายืนอยู่ ณ ที่จงกรมไม่ไกลจากอาศรม
ศิษย์ทุกคนได้มาประชุมพร้อมกันในสำนักของข้าพเจ้า ถามว่า
- [๑๓๑] แผ่นดินบันลือลั่นดุจโคอุสภะคึกคะนอง
ดุจราชสีห์คำรน ดุจจระเข้ฟาดหาง จักมีผลเป็นอย่างไร
- [๑๓๒] ข้าพเจ้าตอบว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด
ที่ข้าพเจ้าประกาศ ที่ใกล้พระสฤปกองทราย
บัดนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ผู้มีโชค ผู้ทรงเป็นพระศาสดา
เสด็จลงสู่พระครรภ์ของพระมารดาแล้ว
- [๑๓๓] ข้าพเจ้าแสดงธรรมกถาแก่ศิษย์เหล่านั้นแล้ว
กล่าวสวดดีพระมหามณี
ส่งศิษย์ของตนไปแล้ว นั่งขัดสมาธิ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๗. ปุณฺนิปปาทกเถราปทาน

- [๑๓๔] ก็ข้าพเจ้ามีกำลังสิ้นไปแล้วหนอ ปวຍหนັก
ระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดแล้ว
ได้สิ้นชีวิตในที่นั้นเอง
- [๑๓๕] ครั้งนั้น ศิษย์ทุกคนมาประชุมกันได้สร้างจิตกาธานขึ้น
แล้วได้ยกร่างของข้าพเจ้าขึ้นวางยังจิตกาธาน
- [๑๓๖] พวกเขาพากันยื่นประนมมือเหนือศีรษะล้อมรอบจิตกาธาน
พากันเศร้าโศก คร่ำครวญ
- [๑๓๗] เมื่อศิษย์เหล่านั้นพิโรธรำพันอยู่
ข้าพเจ้าได้ไปใกล้จิตกาธานแล้วสั่งสอนพวกเขาว่า
เราคืออาจารย์ของเธอทั้งหลาย
ท่านผู้มีปัญญาดีทั้งหลาย อย่าได้เศร้าโศกเลย
- [๑๓๘] ท่านทั้งหลายพึงเป็นผู้ไม่เกียจคร้าน
พึงพยายามในประโยชน์ของตนทั้งกลางวันกลางคืน
อย่าได้ประมาท จงใช้เวลาที่มีให้เป็นประโยชน์
- [๑๓๙] ข้าพเจ้าพรา้สอนศิษย์ของตนแล้วกลับไปยังเทวโลก
ได้อยู่ในเทวโลกถึง ๑๘ กัป
- [๑๔๐] ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐๐ ขาดิ
และได้ครองเทวสมบัติหลายร้อยชาติ
- [๑๔๑] ในกัปที่เหลือ ข้าพเจ้าแม้จะเวียนว่ายตายเกิดไปมา
แต่ก็ไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการก่อบพระเจดีย์ทราย
- [๑๔๒] ในเดือนที่ดอกโกมุทบาน
ต้นไม้จำนวนมากก็มีดอกบาน ฉันใด
ข้าพเจ้าก็เป็นผู้ที่พระศาสดาผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ให้เบิกบานแล้วในสมัยนั้น ฉันนั้นเหมือนกัน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๗. ปุฬินุปาทกเถราปทาน

- [๑๔๓] ข้าพเจ้ามีความเพียรนำพาธุระไป
อันเป็นเหตุนำกรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะมาให้
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๔๔] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้สรรเสริญพระพุทธเจ้าไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการสรรเสริญพระพุทธเจ้า
- [๑๔๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๔๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๔๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระปุฬินุปาทกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ปุฬินุปาทกเถราปทานที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๘. ตรณียเถราปทาน

๘. ตรณียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระตรณียเถระ

(พระตรณียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๔๘] พระผู้มีพระภาคพระนามว่า**อตถทัสสี**

ผู้เป็นพระสยัมภู ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

เป็นพระตถาคต ได้เสด็จไปที่ฝั่งแม่น้ำวินดา

[๑๔๙] ข้าพเจ้าเป็นเต่าเที่ยวไปมาในแม่น้ำ ขึ้นจากน้ำแล้ว

ประสงค์จะอัญเชิญพระพุทธรเจ้าเสด็จข้ามฟาก

จึงเข้าเฝ้าพระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก กราบทูลว่า

[๑๕๐] ขอทูลเชิญพระพุทธรเจ้า

ผู้เป็นมหามณีพระนามว่า**อตถทัสสี**

เสด็จขึ้นหลังของข้าพระองค์เถิด

ข้าพระองค์จะนำเสด็จพระองค์ผู้ทำที่สุดทุกข์ข้ามฟาก

[๑๕๑] พระพุทธรเจ้าผู้มีพระยศยิ่งใหญ่

ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพระนามว่า**อตถทัสสี**

ทราบความดำริของข้าพเจ้าแล้ว

จึงเสด็จขึ้นประทับยืนบนหลังของข้าพเจ้า

[๑๕๒] ในเวลาที่ข้าพเจ้าจำความได้ และรู้เพียงสา

ข้าพเจ้าไม่มีความสุขเช่นกับความสุข(ที่ได้รับ)

ในขณะที่ฝ่าพระบาทถูกต้องเลย

[๑๕๓] พระสัมมาสัมพุทธรเจ้าพระนามว่า**อตถทัสสี** ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่

เสด็จขึ้นประทับยืนที่ริมฝั่งแม่น้ำแล้ว

ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสกุลวรรค]

๘. ตรณียเถราปทาน

- [๑๕๔] เราข้ามกระแสน้ำเพียงชั่วขณะจิตเป็นไป
ก็พญาเต่าตัวนี้มีบุญสงเราข้ามฟาก
- [๑๕๕] ด้วยการส่งพระพุทธรเจ้า ข้ามฟากนี้
และด้วยความเป็นผู้มีจิตเมตตา
เขাজักรื่นรมย์ในเทวโลกตลอด ๑,๘๐๐ กัป
- [๑๕๖] เขาจากเทวโลกมามนุษยโลกนี้
อันกุศลมูลตักเตือนแล้ว
นั่ง ณ อาสนะเดียวจักข้ามกระแสความสงสัยได้
- [๑๕๗] พืชแม้น้อยที่ชาวนาหวานลงในผืนนาที่ดี
เมื่อฝนตกลงอยู่โดยชอบ
ผลย่อมทำให้ชาวนายินดี แม้ฉันใด
- [๑๕๘] พุทธเขตที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้
ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อบุญให้ผลสม่ำเสมอ
ผลก็จักทำให้ข้าพเจ้ายินดี
- [๑๕๙] ข้าพเจ้ามีจิตเด็ดเดี่ยวเพื่อบำเพ็ญเพียร
สงบระงับ ไม่มีอุปธิ กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว
อยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
- [๑๖๐] ในกัปที่ ๑,๘๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการส่งพระพุทธรเจ้าข้ามฟาก
- [๑๖๑] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ตจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๙. ธรรมจริเถรอปทาน

- [๑๖๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๖๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระตรณียเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ตรณียเถรอปทานที่ ๘ จบ

๙. ธรรมจริเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระธรรมจริเถระ

(พระธรรมจริเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๖๔] ในเวลาที่พระพุทธชินเจ้าพระนามว่าทิตปังกร
ทรงพยากรณ์สุเมธดาบสว่า
ในกัปนี้ประมาณมิได้จากกัปนี้ไป
ดาบสนี้จักเป็นพระพุทธเจ้า
- [๑๖๕] พระมารดาผู้ให้กำเนิดดาบสนี้
จักมีพระนามว่ามายา พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ
ดาบสนี้จักมีนามว่าโคดม
- [๑๖๖] ดาบสนี้จักตั้งความเพียรบำเพ็ญทุกรกิริยาแล้ว
จักเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัตถพฤกษ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๙. ธรรมจุลเจราปทาน

- [๑๖๗] พระอุปติสสเถระและพระโกลิตเถระจักเป็นพระอัครสาวก
พระอุปัฏฐากชื่อว่าพระอานนท์ จักอุปัฏฐากพระชินเจ้านี้
- [๑๖๘] เขมาภิกษุณีและอุบลวรรณาภิกษุณีจักเป็นพระอัครสาวิกา
จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถกคหบดีอุบาสก
ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุบาสก
- [๑๖๙] ขุชชุดตราอุบาสิกาและนันทมารดาอุบาสิกาเป็นอัครอุบาสิกา
ต้นไม้เป็นสถานที่ตรัสรู้ของนักปราชญ์ผู้นี้
ชาวโลกเรียกกันว่าต้นอัสสัฏถพฤษภ
- [๑๗๐] มนุษย์และเทวดาได้สดับพระดำรัสของพระพุทธเจ้า
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ซึ่งจะหาใครเสมอเหมือนมิได้
ต่างเป็นผู้เบิกบานประนมมือนมัสการ
- [๑๗๑] ข้าแต่พระมหามุนี
ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นมาณพชื่อเมฆะ ศึกษามาดีแล้ว
ได้สดับคำพยากรณ์อันประเสริฐของสุเมธดาบส
- [๑๗๒] ข้าพเจ้าเป็นผู้คุ้นเคยกับสุเมธดาบส ผู้มีความกรุณา
และรีบออกบวชตามสุเมธดาบส ผู้มีความเพียร ซึ่งบวชอยู่
- [๑๗๓] เป็นผู้ส่ำรวมในปาติโมกข์และอินทรีย์ ๕
มีอาชีวะหมดจด มีสติ เป็นนักปราชญ์
กระทำตามคำสั่งสอนของพระชินเจ้า
- [๑๗๔] ข้าพเจ้าเป็นอยู่อย่างนี้
ถูกปาปมิตรบางคนชักนำในความประพฤติเลวทราม
ถูกขจัดออกจากหนทางที่ชอบแล้ว
- [๑๗๕] เป็นผู้ตกอยู่ในอำนาจแห่งวิตก
จึงหลีกออกจากศาสนา
ภายหลังถูกปาปมิตรนั้นชักชวนให้ฆำมารดา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๙. ธรรมจริเถราปทาน

- [๑๗๖] ข้าพเจ้ามีจิตชั่วร้ายได้ทำอนันตริยกรรมฆ่ามารดา
จติจากภพนั้นแล้วไปเกิดในอเวจีมหานรกที่แสนจะทารุณ
- [๑๗๗] ข้าพเจ้าตกนรกประสบความลำบากเวียนว่ายตายเกิดอยู่นาน
ไม่ได้เห็นสุเมธดาบส ผู้เป็นนักปราชญ์ ผู้ประเสริฐกว่านรชน
- [๑๗๘] ในกัปนี้ ข้าพเจ้าเกิดเป็นปลาติมิงคละอยู่ในมหาสมุทร
เห็นเรือในสมุทรสาคร จึงเข้าไปเพื่อจะกิน
- [๑๗๙] พวกพ่อค้าเห็นข้าพเจ้าก็กลัว
ระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
ข้าพเจ้าได้ยินเสียงก็กลัวกลัวว่า
โคตมะ ที่พ่อค้าเหล่านั้นเปล่งขึ้น
- [๑๘๐] จึงนึกถึงสัญญาเก่าขึ้นมาได้ จากนั้นก็เสียชีวิตแล้ว
ไปเกิดในตระกูลพราหมณ์ที่มั่งคั่ง ในกรุงสาวัตถี
- [๑๘๑] ข้าพเจ้าชื่อว่าธรรมจริ เป็นผู้เกลียดบาปกรรมทุกอย่าง
พออายุได้ ๗ ขวบ ก็ได้พบพระพุทธองค์ผู้ส่องโลกให้โชติช่วง
- [๑๘๒] ข้าพเจ้าจึงได้ไปยังพระเชตวันมหาวิหาร
แล้วบวชเป็นบรรพชิต
เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ๓ ครั้ง ต่อคืนและวัน
- [๑๘๓] ครั้งนั้น พระองค์ผู้เป็นมุนี
ทอดพระเนตรเห็นข้าพเจ้าเข้าจึงตรัสว่า
ธรรมจริ ท่านจงระลึกถึงเรา
ลำดับนั้น ข้าพเจ้ากราบทูลบุพกรรมอย่างแจ่มแจ้ง
กับพระพุทธเจ้าว่า
- [๑๘๔] นานมาแล้ว ข้าพพระองค์ไม่ได้พบพระองค์
ผู้ทรงบุญลักษณะตั้ง ๑๐๐

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๙. อัมมรุจิเกราปทาน

ผู้ทรงมีเหตุปัจจัยบริสุทธิในชาติปางก่อน
บัดนี้ ข้าพระองค์ได้พบพระสรีระของพระองค์
นับว่าเป็นการเห็นที่ประเสริฐแท้ ไม่มีสิ่งเปรียบ

[๑๘๕] ความมิดคือโมหะ พระองค์ขจัดได้สิ้นเชิงหนอ
ข้าพเจ้าชมเชยพระองค์แล้ว
แม่น้ำคือตัณหา อันพระองค์ผู้มีอินทรีย์อันรักษาไว้ดีแล้ว
ให้เหือดแห้งไปโดยสิ้นเชิง พระนิพพานที่ไม่มีมลทิน^๑
อันพระองค์ทรงชำระดีแล้ว สิ้นกาลนาน
ข้าแต่พระมหามุนี พระองค์บรรลุนัยนา^๒
ที่สำเร็จด้วยญาณสิ้นกาลนาน

[๑๘๖] ข้าพระองค์พินาศไปในระหว่างตลอดกาลนาน
ข้าแต่พระโคตม แต่วันนี้ ข้าพระองค์ได้พบพระองค์
การพบเป็นต้นที่ได้ทำไว้จักไม่พินาศไปอีก

[๑๘๗] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๑๘๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ พระนิพพานที่ไม่มีมลทิน หมายถึงบรรลุนิพพาน (ข.อป.อ. ๒/๑๘๕-๘๖/๒๖๑)

^๒ บรรลุนัยนา หมายถึงตีพพจักขุ (ข.อป.อ. ๒/๑๘๕-๘๖/๒๖๑)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปิงสุกุลวรรค]

๑๐. สาลมณฑปียเถราปทาน

[๑๘๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระธัมมจริเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ธัมมจริเถราปทานที่ ๙ จบ

๑๐. สาลมณฑปียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสาลมณฑปียเถระ

(พระสาลมณฑปียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๙๐] ข้าพเจ้าเข้าไปยังป่าไม้สาละ สร้างอาศรมอย่างสวยงาม
มุงบังด้วยดอกสาละ อยู่ในป่าใหญ่

[๑๙๑] ส่วนพระผู้มีพระภาคพระนามว่า**ปยทัสสี** ผู้เป็นพระสยัมภู
เป็นบุคคลผู้เลิศ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง
ผู้ทรงประสงครีเวก ได้เสด็จเข้าไปยังป่าไม้สาละ

[๑๙๒] ข้าพเจ้าได้ออกจากอาศรมไปยังป่าใหญ่
เที่ยวแสวงหาเผือกมันและผลไม้ในป่า ในเวลานั้น

[๑๙๓] ได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**ปยทัสสี**
ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่ ประทับนั่งเข้าสมาบัติรุ่งโรจน์อยู่ ในป่าใหญ่นั้น

[๑๙๔] ข้าพเจ้าปิกไม้เป็น ๔ เส้า ทำปะรำอย่างดี
มุงด้วยดอกสาละเบื่องบนพระพุทธเจ้า

[๑๙๕] ข้าพเจ้าคงตั้งปะรำซึ่งมุงด้วยดอกสาละไว้ ๗ วัน
ทำจิตให้เลื่อมใสในกรรมนั้น
ได้ไหว้พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด

[๑๙๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาค ผู้เป็นบุรุษผู้สูงสุด
เสด็จออกจากสมาธิ ประทับนั่งทอดพระเนตรดูเพียงชั่วแฉก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปิงสุกุลวรรค]

๑๐. สาลมณฑปียเถราปทาน

- [๑๙๗] สาวกของพระศาสดาพระนามว่าปียทัสสี
ชื่อว่าวรุณะ พร้อมด้วยสาวกผู้ได้วสี ๑๐๐,๐๐๐ รูป
ได้เข้าเฝ้าพระศาสดาผู้นำสัตว์โลก
- [๑๙๘] ส่วนพระผู้มีพระภาคพระนามว่าปียทัสสี
ผู้เจริญที่สุดในโลก ทรงองอาจกว่านรชน
ประทับนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์แล้ว
ทรงทำการแย้มให้ปรากฏ
- [๑๙๙] พระอนุรุธเถระผู้เป็นพุทธอุปัฏฐากของพระศาสดา
พระนามว่าปียทัสสี
ห่มจีวรเฉวียงบ่าแล้ว ได้ทูลถามพระมหามุนีว่า
- [๒๐๐] ข้าแต่พระผู้มีพระภาค
อะไรหนอ เป็นเหตุให้พระศาสดาทรงแย้ม
เพราะเมื่อมีเหตุ พระศาสดาจึงทรงทำการแย้มให้ปรากฏ
- [๒๐๑] พระศาสดาตรัสว่า มาณพใดตั้งเครื่องมุงบังดอกสาละ
เพื่อเราไว้ตลอด ๗ วัน
เราระลึกถึงกรรมของมาณพนั้น
จึงได้ทำการแย้มให้ปรากฏ
- [๒๐๒] เรายังไม่เห็นโอกาสที่บุญจะไม่ให้ผล
โอกาสในเทวโลกหรือมนุษย์โลกยังไม่สงบ
- [๒๐๓] เมื่อเขาผู้เพียบพร้อมด้วยบุญกรรมอยู่ในเทวโลก
บริวารของเขาเท่าที่มี จักมีดอกสาละมุงบัง
- [๒๐๔] เขาเป็นผู้ประกอบด้วยบุญกรรม
จักรัณมัยในเทวโลกนั้นด้วยการฟ้อน
การขับร้อง และการประโคมที่เป็นทิพย์ในกาลทุกเมื่อ
- [๒๐๕] บริวารของเขาเท่าที่มีจักมีกายมีกลิ่นหอมฟุ้ง
และฝนดอกสาละจักตกลงทั่วไปในขณะนั้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๑๐. สาลมณฑปียเถราปทาน

- [๒๐๖] มาณพนี้จติจากเทวโลกแล้ว
 จักมาเกิดเป็นมนุษย์ แม้ในมนุษย์โลกนี้
 เครื่องมุงบังดอกสาละ จักทรงอยู่ตลอดกาลทั้งปวง
- [๒๐๗] ในมนุษย์โลกนี้ การฟ้อนรำและการขับร้อง
 ที่ประกอบด้วยเสียงกังสดาลอย่างไพเราะ
 จักแวดล้อมมาณพนี้เป็นนิตย์
 นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๐๘] และเมื่อดวงอาทิตย์อุทัย ฝนดอกสาละจะตกลง
 ฝนดอกสาละที่ประกอบด้วยบุญกรรม
 จักตกลงมาตลอดกาลทั้งปวง
- [๒๐๙] ในกัปที่ ๑,๘๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
 พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
 ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราชจักอุบัติขึ้นในโลก
- [๒๑๐] มาณพนี้จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น
 เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
 กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงเป็นผู้ไม่มีอาสวะแล้วนิพพาน
- [๒๑๑] เมื่อเขาตรัสรู้ธรรม จักมีเครื่องมุงบังดอกสาละ
 เมื่อถูกเผาอยู่บนเชิงตะกอน
 ที่เชิงตะกอนนั้นก็จักมีเครื่องมุงบังดอกสาละ
- [๒๑๒] พระมหาโมนินฺพระนามว่าปียทัสสี
 ทรงพยากรณ์วิบากแล้ว แสดงธรรมแก่บริษัท
 ให้ชุ่มชื่นด้วยฝนคือธรรม
- [๒๑๓] ข้าพเจ้าได้ครองเทวสมบัติในเทวโลกตลอด ๓๐ กัป
 ได้เกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๖๗ ชาติ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

๑๐. สาลมัตถปิยเถราปทาน

- [๒๑๔] ข้าพเจ้าจุติจากเทวโลกมาในมนุษยโลกนี้
 ได้รับความสุขอันไพบุลย์
 แม้ในมนุษยโลกนี้ก็มีเครื่องมุงบังดอกสาละ
 นี่เป็นผลแห่งการสร้างปะรำ
- [๒๑๕] ภาพนี้เป็นภพสุดท้ายของข้าพเจ้า
 ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่
 แม้ในภพนี้เครื่องมุงบังดอกสาละก็จักมีตลอดกาลทั้งปวง
- [๒๑๖] ข้าพเจ้าให้พระมหามณีพระนามว่าโคดมศากยะ
 ผู้ประเสริฐทรงยินดี ละความชนะ^๑
 และละความพ่ายแพ้^๒ได้แล้ว บรรลฐานะที่ไม่หวั่นไหว
- [๒๑๗] ในกัปที่ ๑,๘๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
 ข้าพเจ้าได้บูชาพระพุทธเจ้าไว้
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๑๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภาพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๑๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ละความชนะ หมายถึงละทิพยสมบัติและมนุษยสมบัติ (ขุ.อป.อ. ๒/๙/๑๐๗)

^๒ ละความพ่ายแพ้ หมายถึงละทุกข์ในอบาย ๔ (ขุ.อป.อ. ๒/๙/๑๐๗)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔๙. ปังสุกุลวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

[๒๒๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบว่ ท่านพระสาลมัตถปิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
 ฉะนี้

สาลมัตถปิยเถรอปทานที่ ๑๐ จบ

ปังสุกุลวรรคที่ ๔๙ จบบริบูรณ์

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้คือ

๑. ปังสุกุลสัญญาเถรอปทาน	๒. พุทธสัญญาเถรอปทาน
๓. ภิสทายกเถรอปทาน	๔. ญาณัตถวิกเถรอปทาน
๕. จันทนมาลียเถรอปทาน	๖. ธาตุปุชกเถรอปทาน
๗. ปุพฺพินุปาทกเถรอปทาน	๘. ตรณียเถรอปทาน
๙. ธัมมรุจิเถรอปทาน	๑๐. สาลมัตถปิยเถรอปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๒๑๙ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปพวรรค]

๑. ตีถิกิ่งกนิปปผิยเถราปทาน

๕๐. กิ่งกนิปปพวรรค

หมวดว่าด้วยดอกกระดังเป็นต้น

๑. ตีถิกิ่งกนิปปผิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระตีถิกิ่งกนิปปผิยเถระ

(พระตีถิกิ่งกนิปปผิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี
ผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
รุ่งเรืองดังดอกกรรณิการ์ ประทับนั่งอยู่ที่ชอกภูเข
- [๒] ข้าพเจ้าเก็บดอกกระดังทอง ๓ ดอกมานบูชา
ครั้นบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว
ได้ปายหน้าหลีกไปทางทิศใต้
- [๓] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๔] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้บูชาพระพุทธเจ้าไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปผวรรค]

๒. ปังสกุลบุชกเถราปทาน

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาท่านพระตถิ์กนิปปผยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ตถิ์กนิปปผยเถราปทานที่ ๑ จบ

๒. ปังสกุลบุชกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปังสกุลบุชกเถระ

(พระปังสกุลบุชกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๘] ในที่ไม่ไกลจากภูเขาคิมพานต์

มีภูเขาสูงหนึ่งชื่ออุทัพพะละ ที่ภูเขานั้น

ข้าพเจ้าได้เห็นผ้าบังสกุลแขวนห้อยอยู่บนยอดไม้

[๙] ครั้งนั้น ข้าพเจ้ามีจิตราเริง บันเทิงใจ

ได้เลือกเก็บดอกกระดังทอง ๓ ดอกมาบูชาผ้าบังสกุล

[๑๐] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น

และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น

ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว

จึงได้ไปเกิดยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๑๑] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น

เพราะการบูชาธงชัยแห่งพระอรหันต์

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปุพพวรรค]

๓. โกรธบทปปิยเถราปทาน

- [๑๒] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระปิงสกุลปุษกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ปิงสกุลปุษกเถราปทานที่ ๒ จบ

๓. โกรธบทปปิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโกรธบทปปิยเถระ

(พระโกรธบทปปิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๕] เมื่อชาติปางก่อน ข้าพเจ้ากับบิดาและปู่เป็นคณทำงานในป่า
เลี้ยงชีพด้วยการฆ่าสัตว์ กุศลกรรมของเราไม่มี
- [๑๖] ใกล้ที่อยู่ของข้าพเจ้า พระศาสดาพระนามว่าติสสะ
ผู้ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก ผู้มีพระจักษุ
ได้ทรงแสดงรอยพระบาทไว้ ๓ รอย
เพื่อบุณเคราะห์(ข้าพเจ้า)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปพวรรค]

๓. โกธินทปปิยเถราปทาน

- [๑๗] ข้าพเจ้าเห็นรอยพระบาทของพระศาสดาพระนามว่าติสสะ
ที่พระองค์ทรงประทับไว้
ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตราเริงบันเทิงใจ
ได้ทำจิตให้เลื่อมใสในรอยพระบาทนั้น
- [๑๘] ข้าพเจ้าเห็นต้นอังกาบซึ่งงอกเลื้อยไปตามพื้นดิน
มีดอกบานสะพรั่ง จึงเด็ดมาพร้อมทั้งยอด
ได้บูชารอยพระบาทอันประเสริฐที่สุด
- [๑๙] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๒๐] ข้าพเจ้าเกิดในกำเนิดใด ๆ
คือจะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
(ในกำเนิดนั้น ๆ) ข้าพเจ้ามีผิวพรรณดังดอกอังกาบ
มีรัศมีชานออกจากกาย
- [๒๑] ในกัปที่ ๙๒ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชารอยพระบาท
- [๒๒] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิงกนิปปผวรรค]

๔. กิงสุกุปปิยเถราปทาน

[๒๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระโกรณฑปปิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

โกรณฑปปิยเถราปทานที่ ๓ จบ

๔. กิงสุกุปปิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกิงสุกุปปิยเถระ

(พระกิงสุกุปปิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๕] ข้าพเจ้าเห็นต้นทองกวาวมีดอกบานสะพรั่ง
 ประคองอัญชลี ระลึกถึงพระพุทธเจ้า
 ผู้ประเสริฐที่สุด แล้วบูชาในอากาศ
- [๒๖] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
 และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
 ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
 จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๒๗] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ศุขปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปพวรรค]

๕. อุปัทมทุสสทายกเถราปทาน

- [๒๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระกิงสกุปปผิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

กิงสกุปปผิยเถราปทานที่ ๕ จบ

๕. อุปัทมทุสสทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอุปัทมทุสสทายกเถระ

(พระอุปัทมทุสสทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าว
ว่า)

- [๓๑] ครั้งนั้น สาวกของพระผู้มีพระภาคพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ชื่อสุชาติ กำลังแสวงหาผ้าบังสุกุลที่กองหยากเยื่อใกล้ถนน
- [๓๒] ข้าพเจ้าเป็นลูกจ้างของคนอื่นอยู่ใน**กรุงหงสวดี**
ได้ถวายผ้าครึ่งผืนแล้วอภิวาทด้วยเศียรเกล้า
- [๓๓] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าจะกายมโนษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๓๔] ข้าพเจ้าได้เป็นจอมเทพครองเทวสมบัติตลอด ๓๓ ชาติ
ได้เกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๗๗ ชาติ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปวรรค]

๕. อุปัทมทุสสทายกเถราปทาน

- [๓๕] และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน
เพราะถวายผ้าเครื่องผืน
ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้ไม่มีภัยจากที่ไหน ๆ บันเทิงอยู่
- [๓๖] ในวันนี้ ข้าพเจ้าเมื่อปรารณาก็พึงใช้ผ้าเปลือกไม้คลุมดินนี้
พร้อมทั้งป่าใหญ่และภูเขาได้
นี้เป็นผลแห่งการถวายผ้าเครื่องผืน
- [๓๗] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายผ้าเครื่องผืน
- [๓๘] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉุฉภญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระอุปัทมทุสสทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วย
ประการฉะนี้

อุปัทมทุสสทายกเถราปทานที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปวรรค]

๖. ฃฏมัตถทายกเถรอปทาน

๖. ฃฏมัตถทายกเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระฃฏมัตถทายกเถระ

(พระฃฏมัตถทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๔๑] พระผู้มีพระภาคผู้ทรงดำริดีแล้ว
ผู้เจริญที่สุดในโลก ทรงองอาจกว่านรชน
เสด็จเข้าไปยังป่าใหญ่ ทรงพระประชวรด้วยโรคลม
- [๔๒] ข้าพเจ้าได้เห็นแล้วจึงทำจิตให้เลื่อมใสหว่านน้ำมันนยเข้าไปถวาย
เพราะบุญกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้และสั่งสมไว้แล้ว
แม่น้ำคงคาชื่อภาติรณีนี
- [๔๓] และมหาสมุทรทั้ง ๔ ได้บันดาลนยใสให้สำเร็จแก่ข้าพเจ้า
อนึ่ง พื้นปฐพีที่กว้างใหญ่ ประมาณมิได้ กำหนดนับมิได้นี
- [๔๔] ดังจะรู้ความดำริของข้าพเจ้า
จึงกลายเป็นน้ำผึ้งและน้ำตาลกรวด
ต้นไม้งอกขึ้นบนแผ่นดินในทิศทั้ง ๔
- [๔๕] ดังจะรู้ความดำริของข้าพเจ้า
จึงกลายเป็นต้นกัลปพฤกษ์ไป
ข้าพเจ้าได้เป็นจอมเทพครองเทวสมบัติตลอด ๕๐ ชาติ
- [๔๖] ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๑ ชาติ
และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน
- [๔๗] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายหว่านน้ำมันนย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปวรรค]

๗. อุทกทายกเถราปทาน

- [๔๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๕๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระขณ्हมณฑาทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

ขณ्हมณฑาทายกเถราปทานที่ ๖ จบ

๗. อุทกทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอุทกทายกเถระ

(พระอุทกทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๕๑] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
ในภิกษุสงฆ์ผู้ยอดเยี่ยมของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมตตระ**
จึงได้บรรจุน้ำดื่มจนเต็มหม้อน้ำ
- [๕๒] ในเวลาข้าพเจ้าต้องการน้ำดื่ม
จะเป็นบนยอดภูเขา ยอดไม้ ในอากาศ
หรือที่พื้นดิน น้ำก็บังเกิดแก่ข้าพเจ้าทันที

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปพวรรค]

๘. ปุฬินอุปัฏฐการอปทาน

- [๕๓] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายน้ำ
- [๕๔] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช่างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๕๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๕๖] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระอุทกทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อุทกทายกเถรอปทานที่ ๗ จบ

๘. ปุฬินอุปัฏฐการอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปุฬินอุปัฏฐการ

(พระปุฬินอุปัฏฐการ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๕๗] ในที่ไมไกลจากภูเขาคิณพินท
มีภูเขาลูกหนึ่งชื่อยมกะ ข้าพเจ้าได้สร้างอาศรม
และบรรณศาลาไว้อย่างดี
- [๕๘] ข้าพเจ้าเป็นขฤิณผู้มีตบะแก่กล้า มีชื่อว่านารทะ
ศิษย์ประมาณ ๑๔,๐๐๐ คน บำรุงข้าพเจ้าอยู่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิงกนิปปพวรรค]

๘. ปุณฺณอุปัฏฐการาทาน

- [๕๙] ครั้นนั้น ข้าพเจ้าเป็นผู้หลักเรือนอยู่
 จึงคิดอย่างนี้ว่า มหาชนบูชาเรา แต่เราไม่ได้บูชาอะไรเลย
- [๖๐] ผู้ที่จะสั่งสอนเราก็มไม่มี
 ใคร ๆ ที่จะตักเตือนเราก็มไม่มี
 เราไม่มีอุปัชฌาย์อาจารย์อาศัยอยู่ในป่า
- [๖๑] ศิษย์ผู้รักดีควรทำจิตให้หนักแน่น บำรุงอาจารย์ใด
 อาจารย์นั้นของเราก็มไม่มี
 การอยู่ในป่าจึงไม่มีประโยชน์
- [๖๒] สิ่งที่เราควรบูชาเราควรแสวงหา
 สิ่งที่ควรเคารพยกย่องเราก็มควรแสวงหาเหมือนกัน
 เราจักเชื่อว่าอยู่อย่างมีที่พึ่ง ใคร ๆ จักติเตียนไม่ได้
- [๖๓] แม่น้ำซึ่งมีฝั่งลาด มีท่อน้ำราบเรียบน่ารื่นรมย์ใจ
 และเคลื่อนกล่นไปด้วยทรายที่บริสุทธิ์สะอาด
 อาศรมของข้าพเจ้าก็อยู่ไม่ไกล
- [๖๔] ครั้นนั้น ข้าพเจ้าได้ไปยังแม่น้ำชื่ออมริกา
 แล้วไถทรายมาก่อเป็นพระเจดีย์ทราย
 ข้าพเจ้าได้ทำพระเจดีย์ทรายนั้นให้เป็นนิมิตว่า
- [๖๕] พระสถูปของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นมุนี
 ผู้ทำลายที่สุดแห่งภพ ที่ได้มีแล้วก็เป็นเช่นนี้
- [๖๖] ครั้นแล้ว ได้สร้างพระสถูปทองคำไว้ที่หาดทราย
 แล้วใช้ดอกกระดังงาจำนวน ๓,๐๐๐ ดอกบูชา
- [๖๗] ข้าพเจ้ามีความอัมใจ ประณมมือนมัสการทุกเช้าเย็น
 ไหว้พระเจดีย์ทราย เหมือนไหว้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ในที่เฉพาะพระพักตร์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิงกณิปุพพวรรค]

๘. ปุณินอุปัชฌายเถราปทาน

- [๖๘] ในเวลาที่กิเลสหรือกามวิตกที่อาศัยความรักเกิดขึ้น
ข้าพเจ้าระลึกถึงและเพ่งดูพระสฤปที่ข้าพเจ้าก่อไว้
- [๖๙] ข้าพเจ้าอาศัยพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้นำหมูสัตว์(ออกจากที่กัณดาร)
ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ อยู่ด้วยการตักเตือนตนเองว่า
ควรระวังกิเลสไว้เนิ่นนานผู้นิรทุกข์
การให้กิเลสเกิดขึ้นนี้เป็นของไม่สมควรแก่ท่าน
- [๗๐] เมื่อข้าพเจ้าระลึกถึงพระสฤป
ย่อมเกิดความเคารพขึ้นพร้อมกัน ในขณะนั้น
ข้าพเจ้าบรรเทาอกุศลวิตกเสียได้
เหมือนช้างถูกผูกแทง บรรเทาได้แล้ว
- [๗๑] ข้าพเจ้าประพฤติดูอย่างนี้ ได้ถูกมัจจราชย่ำยี
สิ้นชีวิตที่นั่นแล้ว ได้ไปเกิดยังพรหมโลก
- [๗๒] ข้าพเจ้าอยู่ในพรหมโลกนั้นจนหมดอายุขัย
มาเกิดยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นจอมเทพ
ได้ครองเทวสมบัติตลอด ๘๐ ชาติ
- [๗๓] ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓๐๐ ชาติ
และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน
- [๗๔] ข้าพเจ้าได้เสวยผลของดอกกระดังทองเหล่านั้น
ดอกกระดังทองจำนวน ๒๒,๐๐๐ ดอก
แวดล้อมข้าพเจ้าไปทุกภพ
- [๗๕] เพราะข้าพเจ้าเป็นผู้บำรุงพระสฤป
ฝืนละอองย่อมไม่ติดกายข้าพเจ้า
ที่กายของข้าพเจ้าเหวี่ยงไม่ไหล ข้าพเจ้ามีรัศมีขานออก
- [๗๖] โอหนอ พระสฤปข้าพเจ้าได้สร้างไว้ดีแล้ว
แม่น้าอมริกาข้าพเจ้าได้เห็นดีแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปพวรรค]

๘. ปุณฺณิยิเยราปทาน

เพราะได้ก่อพระสกุปฺทราย

ข้าพเจ้าจึงได้บรรลุพบที่ไม่หวั่นไหว

[๗๗] สัตว์ผู้ปรารถนาจะทำกุศล ชื่อว่ายึดถือสิ่งที่เป็นสาระ
เขตหรืออเขตไม่สำคัญ การปฏิบัติเท่านั้นเป็นสิ่งสำคัญ

[๗๘] บุรุษผู้มีกำลัง มีความอุตสาหะที่จะข้ามทะเลใหญ่
พึงถือท่อนไม้เล็ก ๆ แล้ววิ่งลงทะเลใหญ่ด้วยคิดว่า

[๗๙] เราอาศัยท่อนไม้นี้แล้วจักข้ามทะเลใหญ่ไปได้
นรชนพึงข้ามทะเลใหญ่ไปได้ด้วยอุตสาหะวิริยะ แม้ฉันใด

[๘๐] ข้าพเจ้าก็ฉันนั้นเหมือนกัน อาศัยกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ
ที่ได้กระทำไว้แล้วจึงข้ามพ้นสงสารไปได้

[๘๑] เมื่อถึงภพสุดท้าย ข้าพเจ้าถูกกุศลมูลดักเตือนแล้ว
เกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาลที่มั่งคั่งในกรุงสาวัตถี

[๘๒] มารดาบิดาของข้าพเจ้าเป็นผู้มีศรัทธา

นับถือพระพุทธเจ้า

ท่านทั้ง ๒ นั้นเห็นธรรมแล้วและได้ฟังธรรมแล้ว

ประพฤติดนตามคำสอน

[๘๓] ท่านทั้ง ๒ ถือสะเก็ดไม้โพธิ์ให้สร้างเป็นพระสกุปฺททอง
นมัสการในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระศากยบุตร ทุกเช้าเย็น

[๘๔] ในวันอุโบสถ ท่านทั้ง ๒ นำพระสกุปฺททองออกมาแล้ว
กล่าวสรรเสริญพระพุทธคุณ

ให้เวลาผ่านไปตลอด ๓ ยาม (ด้วยการปฏิบัติธรรม)

[๘๕] ข้าพเจ้าได้เห็นพระสกุปฺททองเสมอ

จึงระลึกถึงเจตีย์ทรายขึ้นได้

นั่งบนอาสนะเดียวได้บรรลุอรหัตตผลแล้ว

ภาณวารที่ ๒๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปผวรรค]

๘. ปุณฺณิยเถราปทาน

- [๘๖] เมื่อข้าพเจ้าแสวงหาพระพุทธเจ้าผู้เป็นนักปราชญ์อยู่นั้น
ได้เห็นพระธรรมเสนาบดี(สารีบุตร)
จึงออกบวชในสำนักของท่าน
- [๘๗] ข้าพเจ้ามีอายุ ๗ ขวบก็ได้บรรลุอรหัตตผล
พระพุทธเจ้าผู้มีพระจักขุ
ทรงทราบคุณวิเศษ จึงให้ข้าพเจ้าอุปสมบท
- [๘๘] กิจที่ควรกระทำ ข้าพเจ้าผู้ยังเป็นเด็กอยู่ ให้สำเร็จแล้ว
วันนี้ กิจที่ควรทำในศาสนาของพระศากยบุตร
ข้าพเจ้าก็ได้ทำเสร็จแล้ว
- [๘๙] ข้าแต่พระองค์ผู้มีความเพียรมาก
สาวกของพระองค์เป็นผู้ล่งพันเวรภัยทุกอย่าง
ล่งพันกิเลสเป็นเครื่องข้อง^๑ ทั้งปวง เป็นฤาษี
นี้เป็นผลของการสร้างพระสญฺปะทอง
- [๙๐] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญางัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๙๑] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ กิเลสเป็นเครื่องข้อง หมายถึงกิเลสเป็นเครื่องข้องมีรากะเป็นต้น (ขุ.เถร.อ. ๒/๑๐๒๕/๔๖๕)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปวรรค]

๙. นพภัฏิกทายกเถราปทาน

[๙๒] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระพุทฺธิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

พุทฺธิยเถราปทานที่ ๘ จบ

๙. นพภัฏิกทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระนพภัฏิกทายกเถระ

(พระนพภัฏิกทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๙๓] ในที่ไม่ไกลจากภูเขาคิณพินดี มีภูเขาลูกหนึ่งชื่อหริกะ
ครั้งนั้น พระสยัมภูพระนามว่านารทะ ประทับอยู่ที่โคนต้นไม้

[๙๔] ข้าพเจ้าสร้างกุฏิไม้ล้อมด้วยหญ้า
ได้ทำความสะอาดที่จงกรมถวายพระสยัมภู

[๙๕] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๙๖] ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น วิมานสูง ๖๐ โยชน์ กว้าง ๓๐ โยชน์
ซึ่งบุญกรรมเนรมิตสร้างขึ้นอย่างสวยงามเพื่อข้าพเจ้าเพราะกุฏิไม้ล้อม

[๙๗] ข้าพเจ้ารื่นรมย์อยู่ในเทวโลกตลอด ๑๔ กัป
ได้ครองเทวสมบัติตลอด ๗๑ ชาติ

[๙๘] ข้าพเจ้าได้เกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓๔ ชาติ
และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพศาลนับชาติไม่ถ้วน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปวรรค]

๑๐. ปิยาลผลทายกเถราปทาน

- [๙๙] ข้าพเจ้าขึ้นสู่ปราสาทคือธรรม
อันควรเป็นสุญญาคารที่ประเสริฐอยู่ในศาสนา
ของพระศากยบุตรตามความปรารถนา
- [๑๐๐] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกขเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายกุฎีไม้้อ
- [๑๐๑] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ตจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๐๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๐๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระนพภัฏิกทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

นพภัฏิกทายกเถราปทานที่ ๙ จบ

๑๐. ปิยาลผลทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปิยาลผลทายกเถระ

(พระปิยาลผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๐๔] เมื่อชาติก่อน ข้าพเจ้าเป็นนายพรานเนื้อ
ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเที่ยวอยู่ในป่าใหญ่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิงกนิปปพวรรค]

๑๐. ปิยาลผลทายกเถราปทาน

ได้เห็นพระพุทธรเจ้าผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส

ทรงถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง

[๑๐๕] ข้าพเจ้าเลื่อมใสได้นำผลมะหาด

ไปถวายพระพุทธรเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด

ผู้เป็นเนื่อนาบุญ ผู้แก่วักล้า ด้วยมือทั้ง ๒ ของตน

[๑๐๖] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

[๑๐๗] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๑๐๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธรเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๑๐๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาท่านพระปิยาลผลทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ

ฉะนี้

ปิยาลผลทายกเถราปทานที่ ๑๐ จบ

กิงกนิปปพวรรคที่ ๕๐ จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๐. กิ่งกนิปปพวรรค]

รวมวรรคทั้ง ๑๐ คือ

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้คือ

๑. ตีณีกิ่งกนิปปผิยเถราปทาน	๒. ปิงสุกุลบุชกเถราปทาน
๓. โกธัณฑปผิยเถราปทาน	๔. กิงสุกนิปปผิยเถราปทาน
๕. อุปัชฌายทสสทายกเถราปทาน	๖. ชฎมัตถทายกเถราปทาน
๗. อุทกทายกเถราปทาน	๘. ปุฬินอุปัชฌายเถราปทาน
๙. นพิกุฎิกทายกเถราปทาน	๑๐. ปิยาลผลทายกเถราปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๑๐๙ คาถา

รวมวรรคทั้ง ๑๐ คือ

๑. เมตเตยยวรรค	๒. ภัททาลีวรรค
๓. สกิงสัมมัมชกวรรค	๔. เอกวิหารีวรรค
๕. วิเภทกิวรรค	๖. ชคติตายกวรรค
๗. สาลกุสุมียวรรค	๘. นพิมาลีวรรค
๙. ปิงสุกุลวรรค	๑๐. กิ่งกนิปปพวรรค

บัณฑิตนับคาถาได้ ๑,๔๘๒ คาถา

๑๐ วรรคมีเมตเตยยวรรคเป็นต้น

๕๐๐ อปทาน จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

๑. ตีณิกณิการูปปิยเถราปทาน

- [๗] ครึ่งนั้น ด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธเจ้า
ดอกไม้ของข้าพเจ้าทั้ง ๓ ดอก
กลับขึ้นขึ้นหันกลีบดอกลงทำเป็นร่มเงาเพื่อพระศาสดา
- [๘] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๙] ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น มีวิมานสูง ๖๐ โยชน์ กว้าง ๓๐ โยชน์
ซึ่งบุญกรรมสร้างขึ้นอย่างสวยงามเพื่อข้าพเจ้า
รู้จักกันว่าภรณ์การวิมาน
- [๑๐] ปราสาท ๗ ชั้น สูง ๑,๐๐๐ ชั่วลูกธนู
สะพรั่งไปด้วยธง พราวไปด้วยแก้วมณีสีเขียว
และป้อม ๑๐๐,๐๐๐ ป้อม ปรากฏในวิมานของข้าพเจ้า
- [๑๑] บัลลังก์ทองคำ บัลลังก์แก้วมณี
บัลลังก์แก้วทับทิม และบัลลังก์แก้วผลึก
เกิดขึ้นตามปรารถนาตามประสงค์
- [๑๒] ที่นอนมีราคามาก ยัดด้วยนุ่น มีลวดลายต่าง ๆ
มีขนตั้งขึ้นด้านเดียวและหมอนพร้อม
- [๑๓] ข้าพเจ้ามีหมู่เทวดาห้อมล้อม
ออกจากวิมานเที่ยวจาริกไปในเทวโลก
ในเวลาทีปรารถนาจะไป
- [๑๔] ยืนอยู่ภายใต้ดอกไม้
ข้าพเจ้ามีดอกไม้เป็นเครื่องมุงบังอยู่เบื้องบน
สถานที่ประมาณ ๑๐๐ โยชน์มุงบังไปด้วยดอกภรณ์การ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

๑. ตีณิกณิการูปปติยเถราปทาน

- [๑๕] เครื่องดนตรี ๖๐,๐๐๐ ชิ้น บรรเลงกล่อมข้าพเจ้า
ทั้งเข้าและเย็น ไม่หยุดหย่อน แวดล้อมข้าพเจ้าเป็นนิตย์
ตลอดคืนตลอดวัน
- [๑๖] ในวิมานนั้นข้าพเจ้ารื่นรมย์ด้วยการฟ้อน
การขับร้อง การเคาะกังสดาล และการประโคม
เป็นผู้หมกมุ่นในกาม บันเทิงอยู่ด้วยความยินดีในการเล่น
- [๑๗] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าบริโภคน้ำและดื่มอยู่ในวิมานนั้น
บันเทิงอยู่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ข้าพเจ้าพร้อมด้วยหมู่ นางอัปสรบันเทิงอยู่ในวิมานอันอุดม
- [๑๘] ข้าพเจ้าครองเทวสมบัติตลอด ๕๐๐ ชาติ
เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓๐๐ ชาติ
และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน
- [๑๙] เมื่อข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
ย่อมได้โศกะมากมาย
ข้าพเจ้าไม่มีความบกพร่องในโศกะเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๐] ข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน ๒ ภพ
คือ (๑) ภพเทวดา (๒) ภพมนุษย์
คติอื่นข้าพเจ้าไม่รู้จักเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๑] ข้าพเจ้าเกิดเฉพาะใน ๒ ตระกูล
คือ (๑) ตระกูลกษัตริย์ (๒) ตระกูลพราหมณ์
ตระกูลต่ำข้าพเจ้าไม่รู้จักเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

๑. ตีณิกณิการูปปติยเถราปทาน

- [๒๒] ยานคือช้าง ยานคือม้า วอ และคานหาม
ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๓] หมู่ทาสหญิง ทาสชาย และเหล่านารี
ที่ประดับตกแต่งอย่างสวยงาม
ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๔] ผ้าไหม ผ้ากัมพล ผ้าเปลือกไม้ และผ้าฝ้าย
ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๕] ผ้าไหม ผลไม้ใหม่ โภชนะที่มีรสเลิศใหม่ ๆ
ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๖] (คำเชื้อเชิญเช่นนี้ว่า) เชิญเคียงกินสิ่งนี้ เชิญบริโภคลสิ่งนี้
เชิญนอนบนที่นอนนี้ ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๗] ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่เขานูชาในที่ทุกสถาน
มียศสูงส่ง มีพวกมาก มีบริวารไม่แตกแยกกันทุกเมื่อ
บรรดาญาติทั้งหลาย ข้าพเจ้าเป็นผู้ประเสริฐที่สุด
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๘] ข้าพเจ้าไม่รู้จักความหนาว ความร้อน
ทั้งไม่มีความเร่าร้อน
อนึ่ง ทุกข์ทางใจก็ไม่มีในหทัยของข้าพเจ้า
- [๒๙] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีผิวพรรณดุจทองคำ
เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

๑. ตีณิกณิการูปปติยเถราปทาน

ความเป็นผู้มีผิวพรรณทรมานข้าพเจ้าไม่รู้จักเลย

นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

[๓๐] ข้าพเจ้าถูกกุศลมูลตักเตือนแล้ว จุตจากเทวโลก
มาเกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาลที่มั่งคั่งในกรุงสาวัตถี

[๓๑] ข้าพเจ้าได้ละกามคุณ ๕ ออกบวชเป็นบรรพชิต
มีอายุได้ ๗ ขวบ ก็ได้บรรลอรหัตตผล

[๓๒] พระพุทธเจ้าผู้มีพระจักขุ
ทรงทราบคุณวิเศษของข้าพเจ้า จึงให้ข้าพเจ้าอุปสมบท
ข้าพเจ้ายังมีอายุน้อยก็ได้เป็นปุนชนียบุคคล
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

[๓๓] ทิพยจักขุของข้าพเจ้าบริสุทธิ์
ข้าพเจ้าฉลาดในสมาธิ
ถึงความสำเร็จในอภิญญา
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

[๓๔] ข้าพเจ้าบรรลุปฐีสัมภิตา ฉลาดในอิทธิบาท
ถึงความสำเร็จในพระสัทธรรม
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

[๓๕] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
ข้าพเจ้าได้บูชาพระพุทธเจ้าไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

[๓๖] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

๒. เอกปิตตทายกเถราปทาน

- [๓๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๘] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบว่ ท่านพระตติณิการูปปิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

ตติณิการูปปิยเถราปทานที่ ๑ จบ

๒. เอกปิตตทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกปิตตทายกเถระ

(พระเอกปิตตทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๓๙] ข้าพเจ้าเป็นช่างหม้ออยู่ในกรุงหงสวดี
 ได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส
 ผู้ข้ามโอชะได้แล้ว ไม่มีอาสวะ
- [๔๐] ข้าพเจ้าได้ถวายบาตรดินที่ทำแล้วอย่างดี
 แต่พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 ครั้งถวายบาตรแต่พระผู้มีพระภาคผู้ตรง ผู้คงที่แล้ว
- [๔๑] เมื่อบังเกิดในภพ ข้าพเจ้าย่อมได้ภาชนะทองคำ
 และจานที่ทำด้วยเงิน ทำด้วยทองคำ และทำด้วยแก้วมณี
- [๔๒] ข้าพเจ้าบริโภคอาหารด้วยถาดทองคำ
 นี้เป็นผลแห่งบุญกรรม
 และเป็นผู้เลิศกว่าชนทั้งหลายโดยยศ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

๒. เอกปิตตทายกเถราปทาน

- [๔๓] พืชแม่น้อยแต่หวานลงในนาดี
เมื่อฝนตกอยู่โดยสม่ำเสมอ
ผลย่อมทำชวานาให้ยินดีได้ ฉันใด
- [๔๔] การถวายบาตรก็ฉันนั้น ข้าพเจ้าได้หวานลงในพุทธเขต
เมื่อสายธารคือปิตตตกลงอยู่ ผลก็ทำข้าพเจ้าให้ยินดี
- [๔๕] เขตคือสงฆ์ก็ดี คณะก็ดี เท้าที่มีอยู่
ที่จะให้ความสุขแก่สรรพสัตว์ เสมอด้วยพุทธเขตไม่มีเลย
- [๔๖] ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษอาชาไนย
ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษสูงสุด
ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
เพราะได้ถวายบาตรใบหนึ่ง
ข้าพระองค์จึงได้บรรลพทออันไม่หวั่นไหว
- [๔๗] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายบาตรไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายบาตร
- [๔๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

๓. กาสุมาริกผลทายกเถราปทาน

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๕๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระเอกปิตตทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

เอกปิตตทายกเถราปทานที่ ๒ จบ

๓. กาสุมาริกผลทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกาสุมาริกผลทายกเถระ

(พระกาสุมาริกผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึง
กล่าวว่า)

[๕๑] ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส

ผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้องอาจกว่านรชน

โชติช่วงดั่งต้นกัณณการ์ ประทับนั่งอยู่ระหว่างภูเขา

[๕๒] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี ประนมมือเหนือศีรษะ

ได้ถือผลมะลิส่งมาถวายพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด

[๕๓] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

[๕๔] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

๔. อวภูผลิยเถราปทาน

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ตจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๕๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๕๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาท่านพระกาสุมาริกผลทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ

ฉะนี้

กาสุมาริกผลทายกเถราปทานที่ ๓ จบ

๔. อวภูผลิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอวภูผลิยเถระ

(พระอวภูผลิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๕๗] พระผู้มีพระภาคพระนามว่าสหัสสรังสี

ทรงเป็นพระสยัมม ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้

ทรงออกจากวิเวกแล้วเสด็จไปบิณฑบาต

[๕๘] ข้าพเจ้าถือผลไม้อยู่ ได้เห็นแล้ว

จึงเข้าไปเฝ้าพระองค์ผู้องอาจกว่านรชน

เป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี จึงได้ถวายผลกล้วย

[๕๙] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

๕. จารผลิยเถราปทาน

จึงไม่รู้จักทุกติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

[๖๐] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๖๑] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๖๒] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาท่านพระอวภูผลิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อวภูผลิยเถราปทานที่ ๔ จบ

๕. จารผลิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระจารผลิยเถระ

(พระจารผลิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๖๓] ข้าพเจ้าได้ถวายผลอมระแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ผู้มีพระฉวีวรรณดังทองคำ ผู้สมควรรับเครื่องบูชา

ซึ่งกำลังเสด็จดำเนินไปตามถนน

[๖๔] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิกาวรรค]

๖. มาตุลุงคผลทายกเถรอปทาน

จึงไม่รู้จักทุกติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

[๖๕] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๖๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๖๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระจารผลิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

จารผลิยเถรอปทานที่ ๕ จบ

๖. มาตุลุงคผลทายกเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระมาตุลุงคผลทายกเถระ

(พระมาตุลุงคผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๖๘] ข้าพเจ้าได้เห็นพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

ผู้โชติช่วงดังดอกกรรณิการ

ผู้(รุ่งเรือง)ดังดวงจันทร์ในวันเพ็ญ ทรงรุ่งเรืองดังต้นกัลปพฤกษ์

[๖๙] ข้าพเจ้าเลื่อมใสแล้ว ได้ถือผลมะงั่วด้วยมือทั้ง ๒ ของตน

ไปถวายพระศาสดาผู้ทรงเป็นทักษิณยุบบุคคล ผู้ทรงแก้วกล้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

๗. อัชเชลผลทายกเถราปทาน

- [๗๐] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๗๑] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๗๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระมาตุลุงคผลทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วย
ประการฉะนี้

มาตุลุงคผลทายกเถราปทานที่ ๖ จบ

๗. อัชเชลผลทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอัชเชลผลทายกเถระ

(พระอัชเชลผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๗๔] ครั้งนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าอชินะ(สิทธัตถะ)
ผู้เพียบพร้อมด้วยจรณะ ฉลาดในสมาธิ เป็นมุณี
ประทับอยู่ที่ภูเขาคิณนิพพานต์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิกาวรรค]

๘. อโมรพลียเถราปทาน

- [๗๕] ข้าพเจ้าถือผลรกฟามีขนาดเท่าหม้อ
ถือร่มใบไม้แล้วได้ถวายพระศาสดา
- [๗๖] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๗๗] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๗๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระอัมขเขลผลทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

อัมขเขลผลทายกเถราปทานที่ ๗ จบ

๘. อโมรพลียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอโมรพลียเถระ

(พระอโมรพลียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๘๐] ข้าพเจ้าได้ถวายผลอมระแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้มีพระฉวีวรรณดังทองคำ ผู้สมควรรับเครื่องบูชา
ซึ่งกำลังเสด็จดำเนินไปตามถนน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิกาวรรค]

๙. ตาลผลิยเถราปทาน

- [๘๑] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๘๒] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญาง้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๘๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๘๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระอโหมรผลิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อโหมรผลิยเถราปทานที่ ๘ จบ

๙. ตาลผลิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระตาลผลิยเถระ

(พระตาลผลิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๘๕] พระผู้มีพระภาคพระนามว่า**สตริงสี**^๑
ทรงเป็นพระสยัมภู ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้
ทรงออกจากวิเวกแล้วเสด็จไปบิณฑบาต

เชิงอรรถ :

^๑ **สตริงสี** เป็นพระคุณนามของพระพุทธเจ้า หมายถึงพระพุทธเจ้ามีพระรัศมีแผ่ออกจากพระวรกายหลายร้อยหลายแสน เปรียบเหมือนรัศมีดวงอาทิตย์ที่แผ่ออกไปทั่วทุกทิศ (ข.อป.อ. ๒/๖๒-๓/๑๕๔, ๑๕/๑๙๗)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิกาวรรค]

๙. ตาลผลิยเถราปทาน

- [๘๖] ข้าพเจ้าถือผลไม้อยู่ ได้เห็นแล้ว
จึงเข้าไปเฝ้าพระองค์ผู้องอาจกว่านรชน
เป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี จึงได้ถวายผลตาล
- [๘๗] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๘๘] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๘๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๙๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระตาลผลิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ตาลผลิยเถราปทานที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

๑๐. นาฬิเกรผลทายกเถรอปทาน

๑๐. นาฬิเกรผลทายกเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระนาฬิเกรผลทายกเถระ

(พระนาฬิเกรผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๙๑] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นชาวสวนอยู่ในกรุงพณณดี

ได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส

ซึ่งกำลังเสด็จไปในอากาศ

[๙๒] ข้าพเจ้าได้ถือผลมะพร้าวไปถวายพระพุทธรูป

ผู้ประเสริฐที่สุด พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่

ประทับยืนอยู่ในอากาศ ทรงรับแล้ว

[๙๓] ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความปลื้มใจ

และทรงนำความสุขมาให้ในปัจจุบัน

ข้าพเจ้ามีจิตผ่องใส เพราะได้ถวายผลมะพร้าวแด่พระพุทธรูป

[๙๔] ได้ประสบปีติอันไพบูรณ์และสุขอันสูงสุด

รัตนีย่อมบังเกิดแก่ข้าพเจ้าผู้บังเกิดอยู่ในภพนั้น ๆ

[๙๕] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

[๙๖] ทิพยจักขุของข้าพเจ้าบริสุทธิ์

ข้าพเจ้าฉลาดในสมาธิ ถึงความสำเร็จจกปัญญา

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

[๙๗] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ฉัพพญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๑. กณิการวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

[๙๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๙๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่ ท่านพระนาฬิเกรผลทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

นาฬิเกรผลทายกเถรอปทานที่ ๑๐ จบ

กณิการวรรคที่ ๕๑ จบบริบูรณ์

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้คือ

๑. ตีณิกถิการุปปติยเถรอปทาน	๒. เอกปัตตทายกเถรอปทาน
๓. กาสุมาริกผลทายกเถรอปทาน	๔. อวภูผลิยเถรอปทาน
๕. จารผลิยเถรอปทาน	๖. มาตุลคผลทายกเถรอปทาน
๗. อัชเชลผลทายกเถรอปทาน	๘. อโมรผลิยเถรอปทาน
๙. ตาลผลิยเถรอปทาน	๑๐. นาฬิเกรผลทายกเถรอปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๙๙ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๑. กุรัญชัยผลทายกเถราปทาน

๕๒. ผลทายกวรรค

หมวดว่าด้วยการถวายผลไม้เป็นต้น

๑. กุรัญชัยผลทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกุรัญชัยผลทายกเถระ

(พระกุรัญชัยผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] เมื่อชาติก่อน ข้าพเจ้าเป็นนายพรานเนื้อ เทียวอยู่ในป่า
ได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส
ทรงถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง
- [๒] ข้าพเจ้าเลื่อมใสแล้ว ได้ถือผลอัญชันขาว ด้วยมือทั้ง ๒ ของตน
ไปถวายพระพุทธรูปเจ้า ผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นเนื่อนาบุญ เป็นนักปราชญ์
- [๓] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๔] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เฝ้าได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธรูปเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธรูปเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๒. กปิฏฐผลทายกเถราปทาน

[๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระกรุญชัยผลทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

กรุญชัยผลทายกเถราปทานที่ ๑ จบ

๒. กปิฏฐผลทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกปิฏฐผลทายกเถระ

(พระกปิฏฐผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๗] ข้าพเจ้าได้ถวายผลมะขวิดแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้มีพระฉวีวรรณดังทองคำ ผู้สมควรรับเครื่องบูชา
ซึ่งกำลังเสด็จดำเนินไปตามถนน
- [๘] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๙] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๓. โกสมพผลิยเถราปทาน

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๑๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาท่านพระกปิฏฐผลทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

กปิฏฐผลทายกเถราปทานที่ ๒ จบ

๓. โกสมพผลิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโกสมพผลิยเถระ

(พระโกสมพผลิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๒] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้ถวายผลสละคร้อแด่พระผู้เฒ่าจกกว่านรชน

ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ ทรงงดงามดั่งต้นรพ้าขาว

ซึ่งกำลังเสด็จดำเนินไปตามถนน

[๑๓] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

[๑๔] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๔. เกตกุปปผิยเถราปทาน

- [๑๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบว่ ท่านพระโกสมพผิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

โกสมพผิยเถราปทานที่ ๓ จบ

๔. เกตกุปปผิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเกตกุปปผิยเถระ

(พระเกตกุปปผิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๗] พระพุทธเจ้าผู้เป็นบรมครูประทับอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำวินดา
 ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส
 ผู้เป็นเอกอัครบุคคล มีพระทัยตั้งมั่น
- [๑๘] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
 บูชาพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด ด้วยดอกการะเกด
 ซึ่งมีกลิ่นหอมเหมือนน้ำผึ้ง
- [๑๙] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๕. นาคปุปผิยเถราปทาน

- [๒๐] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๑] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๒] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบวาทานพระเกตุกปัปผิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เกตุกปัปผิยเถราปทานที่ ๕ จบ

๕. นาคปุปผิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระนาคปุปผิยเถระ

(พระนาคปุปผิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๓] ข้าพเจ้าได้นำดอกกากะทิงมาบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ผู้มีพระฉวีวรรณดังทองคำ ผู้สมควรรับเครื่องบูชา
 ซึ่งกำลังเสด็จดำเนินไปตามถนน
- [๒๔] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๖. อัชชุนุปปติยเถรอปทาน

- [๒๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญาง้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระนาคนุปปติยเถรได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

นาคุปปติยเถรอปทานที่ ๕ จบ

๖. อัชชุนุปปติยเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอัชชุนุปปติยเถระ

(พระอัชชุนุปปติยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๘] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้เป็นกษัตริย์ที่ฝั่งแม่น้ำจันทกาคา
ได้เห็นพระสยัมภูพุทธเจ้า ผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส
ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้
- [๒๙] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
เกิดความปราโมทย์ ประณมมือแล้ว
ถือดอกกรรพามานูชาพระสยัมภู
- [๓๐] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๖. อัชชุนุปปติยเถราปทาน

ข้าพเจ้าจะร่างกนิกรแล้ว

จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๓๑] ข้าพเจ้าได้เป็นจอมเทพครองเทวสมบัติตลอด ๓๖ ชาติ

ได้เกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิครองมหาสมบัติ ๑๐ ชาติ

[๓๒] และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน

พืชนั้นเป็นอันข้าพเจ้าได้หวานไว้แล้ว

ในเนื่อนาที่ดีคือพระสยามภู

[๓๓] กุศลของข้าพเจ้ามีอยู่ ข้าพเจ้าบวชเป็นบรรพชิต

วันนี้ ข้าพเจ้าเป็นผู้ควรแก่การบูชาในศาสนาของพระศากยบุตร

[๓๔] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๓๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๓๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาท่านพระอัชชุนุปปติยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อัชชุนุปปติยเถราปทานที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๗. กุฏชุปป์ผิยเถราปทาน

๗. กุฏชุปป์ผิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกุฏชุปป์ผิยเถระ

(พระกุฏชุปป์ผิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๓๗] ในที่ไม่ไกลจากภูเขาหิมพานต์ มีภูเขาสูงหนึ่งชื่ออัจฉละ
พระพุทธรูปพระนามว่าสุทฺธสฺสนะ ประทับอยู่ที่ระหว่างภูเขา
- [๓๘] ข้าพเจ้าถือดอกไม้ซึ่งเกิดที่ภูเขาหิมพานต์เหาะไป ณ ที่นั้น
ได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ข้ามโอฆะได้แล้ว ผู้ไม่มีอาสวะ
- [๓๙] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าถือดอกไม้ใหญ่ทูลเกล้า
บูชาพระสยัมภูพุทธเจ้า ผู้ทรงแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๔๐] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรูป
- [๔๑] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธรูป
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธรูป ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธรูป ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระกุฏชุปป์ผิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

กุฏชุปป์ผิยเถราปทานที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๘. โขสสังญญกเถราปทาน

๘. โขสสังญญกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโฆสสังญญกเถระ

(พระโฆสสังญญกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๔๔] เมื่อชาติก่อน ข้าพเจ้าเป็นนายพรานเนื้อเทียวอยู่ในป่าใหญ่

ได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส

ซึ่งหมู่เทวดาห้อมล้อมแล้ว

[๔๕] ทรงประกาศสัจจะ ๔ ทรงแสดงอมตบทอยู่

ข้าพเจ้าได้ฟังธรรมอันไพเราะของพระพุทธรูปเจ้า

ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของโลกพระนามว่าสิขี

[๔๖] จึงทำจิตให้เลื่อมใสในพระสุรเสียงและในพระองค์

ผู้หาใครเสมอเหมือนและเปรียบเทียบมิได้

ครั้นทำจิตให้เลื่อมใสแล้ว จึงได้ข้ามภพที่ข้ามได้ยาก

[๔๗] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้สัญญาในพระสุรเสียงในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งสัญญาในพระสุรเสียง

[๔๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๔๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธรูปเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธรูปเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๙. สัพพผลทายกเถราปทาน

[๕๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระโฆสสัญญาเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

โฆสสัญญาเถราปทานที่ ๘ จบ

๙. สัพพผลทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสัพพผลทายกเถระ

(พระสัพพผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๕๑] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้เป็นพราหมณ์มีนามว่า**วรุณ**
 เรียนจบมนตร์แล้วละทิ้งบุตร ๑๐ คน เข้าป่า
[๕๒] สร้างอาศรมอย่างดี สร้างบรรณศาลา
 จัดไว้เป็นสัดส่วนน่ารักนรมย์ใจ อยู่ในป่าใหญ่
[๕๓] พระพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
 ผู้ทรงรู้แจ้งโลก ผู้สมควรรับเครื่องบูชา
 พระองค์ทรงประสงค์จะช่วยเหลือข้าพเจ้า
 จึงเสด็จมายังอาศรมของข้าพเจ้า
[๕๔] พระรัศมีได้แผ่ไปทั่วไพโรสนท์
 ครั้งนั้น ป่าใหญ่สว่างไสวด้วยพุทธานภาพ
[๕๕] ข้าพเจ้าเห็นปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 ผู้คงที่ จึงได้เก็บใบไม้มาเย็บเป็นกระทงแล้วใส่ผลไม้จนเต็ม
[๕๖] เข้าไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วได้ถวายทั้งหาม
 เพราะจะทรงอนุเคราะห์ข้าพเจ้า
 พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสพระดำรัสที่ว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๙. สัพพผลทายกเถราปทาน

- [๕๗] ท่านจงหาบตามหลังเรามา
เมื่อพระสงฆ์ฉันแล้ว บุญจักมีแก่ท่าน
- [๕๘] ข้าพเจ้าได้หอบห่อผลไม้ถวายภิกษุสงฆ์
ทำจิตให้เลื่อมใสในภิกษุสงฆ์นั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
- [๕๙] ข้าพเจ้าผู้ประกอบด้วยบุญกรรม
เสวยยศ พร้อมด้วยการฟ้อนรำ ขับร้อง
และประโคมดนตรีอันเป็นทิพย์
อยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิตนั้น
- [๖๐] ข้าพเจ้าเกิดในกำเนิดใด ๆ
คือจะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
(ในกำเนิดนั้น ๆ) ข้าพเจ้าไม่มีความพร่องด้วยโรคเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๖๑] เพราะได้ถวายผลไม้แต่พระพุทธเจ้า
ข้าพเจ้าจึงครองความเป็นใหญ่
ตลอดทวีปทั้ง ๔ พร้อมทั้งทะเลและภูเขา
- [๖๒] แม้ฝูงนกเท้าที่โฉบบินอยู่ในอากาศ
ก็อยู่ในอำนาจของข้าพเจ้า
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๖๓] ยักษ์ ภูต รากษส กุมภัณฑ์ และครุฑ
เท้าที่มีอยู่ในไพรสณฑ์ ต่างก็มาบำรุงข้าพเจ้า
- [๖๔] แม้จะเข้ หมาใน ผึ้ง เหลือบ และยุงทั้ง ๒
ก็อยู่ในอำนาจของข้าพเจ้า
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๙. สัพพผลทายกเถราปทาน

- [๖๕] แม่นกครุฑและเหล่าปักษีที่มีกำลังมาก
ก็มานับถือข้าพเจ้าเป็นที่พึ่ง
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๖๖] แม้พวกนาคที่มีอายุยืน มีฤทธิ์
มียศมาก ก็อยู่ในอำนาจของข้าพเจ้า
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๖๗] ราชสีห์ เสือโคร่ง เสือเหลือง หมี
หมาป่า หมาใน ก็อยู่ในอำนาจของข้าพเจ้า
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๖๘] รุกขเทวดาที่มีรัศมีดังดาวประกายพริ้ว
และเหล่าอากาศัญญูเทวดา
ทั้งหมดล้วนนับถือข้าพเจ้าเป็นที่พึ่ง
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๖๙] ธรรมที่เห็นได้โดยยาก ละเอียดย ลึกซึ้ง
ซึ่งพระศาสดาทรงประกาศไว้ดีแล้ว
ข้าพเจ้าก็ได้บรรลุแล้ว
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๗๐] ข้าพเจ้าบรรลุวิโมกข์ ๘ เป็นผู้มีความเพียร
และมีปัญญาเครื่องรักษาตนอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๗๑] บรรดาพุทธบุตรผู้บรรลุอรหัตตผล
สิ้นโทสะ มียศยิ่งใหญ่ ข้าพเจ้าก็เป็นผู้หนึ่ง
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๙. สัพพผลทายกเถราปทาน

- [๗๒] ข้าพเจ้าได้สำเร็จอภิญญา ถูกกุศลมูลตักเตือนแล้ว
กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว อยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
- [๗๓] บรรดาพุทธบุตรผู้ได้วิชา ๓ มีฤทธิ์
มีศรัทธาใหญ่ มีหุทธิพญ์ ข้าพเจ้าก็เป็นผู้หนึ่ง
- [๗๔] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
- [๗๕] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๗๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระสัพพผลทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

สัพพผลทายกเถราปทานที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

๑๐. ปทุมธารียเถราปทาน

๑๐. ปทุมธารียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปทุมธารียเถระ

(พระปทุมธารียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๗๘] ในที่ไม่ไกลจากภูเขาคิณนิพพาน มีภูเขาลูกหนึ่งชื่อโรมสะ
ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าพระนามว่าอภิสัมภวะ ประทับอยู่กลางแจ้ง

[๗๙] ข้าพเจ้าออกจากที่อยู่ กั้นดอกปทุม(แทนร่ม)
ครั้นกั้นอยู่ตลอดหนึ่งวันแล้วจึงกลับไปยังที่อยู่

[๘๐] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้บูชาพระพุทธเจ้าไว้

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

[๘๑] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๘๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๘๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระปทุมธารียเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ปทุมธารียเถราปทานที่ ๑๐ จบ

ผลทายกวรรคที่ ๕๒ จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๒. ผลทายกวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กุรัญชียผลทายกเถราปทาน	๒. กปิฏฐผลทายกเถราปทาน
๓. โกสมพพลียเถราปทาน	๔. เกตกุปปผิยเถราปทาน
๕. นาคุปปผิยเถราปทาน	๖. อัชชุนุปปผิยเถราปทาน
๗. กุญชุปปผิยเถราปทาน	๘. โขสสัณญกเถราปทาน
๙. สัพพผลทายกเถราปทาน	๑๐. ปทุมธารียเถราปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๘๓ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ดิณทนายวรรค]

๑. ดิณมกุฎิทายกเถรอปทาน

๕๓. ดิณทนายวรรค

หมวดว่าด้วยการถวายหญ้าเป็นต้น

๑. ดิณมกุฎิทายกเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระดิณมกุฎิทายกเถระ

(พระดิณมกุฎิทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] ในที่ไม่ไกลจากภูเขาหิมพานต์ มีภูเขาสูงหนึ่งชื่อลัมพะกะ
ที่ภูเขานั้นแล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าติสสะ
เสด็จจงกรมอยู่กลางแจ้ง
- [๒] เมื่อชาติก่อน ข้าพเจ้าเป็นนายพรานนี้อยู่ในป่าดงใหญ่
เห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
จึงได้ถวายหญ้ากำหนึ่ง
- [๓] เพื่อประทับนั่งสำหรับพระพุทธรูปเจ้า
ครั้นถวายแล้วทำจิตให้เลื่อมใส
ได้ถวายอภิวัตพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว
บ้ายหน้าหลีกไปทางทิศเหนือ
- [๔] ข้าพเจ้าพอเดินไปได้ไม่นานก็ถูกราชสีห์ทำร้าย
ถูกราชสีห์ฆ่าตายในที่นั้นนั่นเอง
- [๕] ในเวลาใกล้ตาย กรรมที่ข้าพเจ้าได้กระทำไว้ในพระพุทธรูปเจ้า
ผู้ประเสริฐที่สุด ไม่มีอาสวะ ข้าพเจ้าจึงได้ไปเกิดในเทวโลก
ดจความเร็วแห่งลูกศรที่พ้นจากแสงไปแล้ว
- [๖] ในเทวโลกนั้น ปราสาท ๗ ชั้น สูง ๑,๐๐๐ ชั่วลูกธนู
สะพรั่งไปด้วยธง พราวไปด้วยแก้วมณีสีเขียว
อันสวยงาม ซึ่งบุญกรรมเนรมิตให้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ดิณทายกวรรค]

๑. ดิณมุฏฐิตายกเถราปทาน

- [๗] แสงสว่างของปราสาทนั้นพวยพุ่งดังดวงอาทิตย์อุทัย
ข้าพเจ้ามีนางเทพกัญญาอยู่มากมาย
เพลิดเพลินหมกมุ่นอยู่ในกามคุณ
- [๘] ข้าพเจ้าถูกกุศลมูลดักเตือนแล้ว
จติจากเทวโลกกลับมาเกิดเป็นมนุษย์
ได้บรรลุธรรมเป็นที่สิ้นอาสวะแล้ว
- [๙] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายหญ้าสำหรับประทับนั่งไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายหญ้ากำหนึ่ง
- [๑๐] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉัพพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๑] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๒] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระดิณมุฏฐิตายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ดิณมุฏฐิตายกเถราปทานที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๒. เวจจกทายกเถราปทาน

๒. เวจจกทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเวจจกทายกเถระ

(พระเวจจกทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๓] ข้าพเจ้าเลื่อมใส ได้ถวายเวจกุฏิหลังหนึ่งด้วยมือของตน
แต่พระผู้มีพระภาคพระนามว่า**วิปัสสี** ผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้คงที่

[๑๔] ข้าพเจ้าได้ยานคือช้าง ยานคือม้า
และยานทิพย์ อย่างครบถ้วน
ได้บรรลุธรรมเป็นที่สิ้นอาสวะเพราะการถวายเวจกุฏินั้น

[๑๕] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายเวจกุฏิไว้
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายเวจกุฏิ

[๑๖] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๑๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๑๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระเวจจกทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เวจจกทายกเถราปทานที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๓. สรณคมนียเถราปทาน

๓. สรณคมนียเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสรณคมนียเถระ

(พระสรณคมนียเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๙] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าผู้เป็นอาชีวกและภิกษุ
ลงเรือไปด้วยกัน เมื่อเรือกำลังจะอัปปาง
ภิกษุได้ให้สรณะแก่ข้าพเจ้า
- [๒๐] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ภิกษุนั้นได้ให้สรณะใดแก่ข้าพเจ้า
ด้วยสรณะนั้น ข้าพเจ้าจึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งสรณคมน์
- [๒๑] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๓] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่า ท่านพระสรณคมนียเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สรณคมนียเถราปทานที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๔. อัพภัญชนทายกเถราปทาน

๔. อัพภัญชนทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอัพภัญชนทายกเถระ

(พระอัพภัญชนทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๔] ข้าพเจ้าอยู่ใกล้พระราชอุทยานในกรุงพินธุมี
ครั้งนั้น ข้าพเจ้านุ่งผ้าห่มสังฆวัศ สหายคนโทหน้า
- [๒๕] ข้าพเจ้าได้เห็นพระสัมมัญญะพุทธเจ้า ผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส
ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้ มีความเพียร มีพระทัยแน่วแน่
มีปกติเข้าฌาน ยินดีในฌาน ทรงแสงคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๖] สำเร็จความประสงค์ทั้งปวง ข้าพโอะหะได้แล้ว ไม่มีอาสวะ
ครั้นเห็นแล้วก็เป็นผู้เลื่อมใส มีใจยินดี ได้ถวายยาหยอดตา
- [๒๗] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายยาหยอดตา
- [๒๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระอัพภัญชนทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อัพภัญชนทายกเถราปทานที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ดิณทายกวรรค]

๕. สุปญทายกเถราปทาน

๕. สุปญทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสุปญทายกเถระ

(พระสุปญทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๓๑] พระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

เสด็จออกจากที่ประทับพักผ่อนกลางวันแล้ว

ข้าพเจ้าได้ถวายผ้าทออย่างดี เนื้อเบา

บันเทิงอยู่ในสวรรค์ตลอดกัปหนึ่ง

[๓๒] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผ้าไว้

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผ้าอย่างดี

[๓๓] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

จุดพณฺหาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๓๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๓๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระสุปญทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สุปญทายกเถราปทานที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตัณฑายกวรรค]

๖. ทัณฑทายกเถราปทาน

๖. ทัณฑทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระทัณฑทายกเถระ

(พระทัณฑทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๓๖] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้เข้าไปยังป่าใหญ่
ตัดไม้ไผ่มาทำเป็นไม้แขวน(ผ้า) ถวายพระสงฆ์
- [๓๗] ข้าพเจ้าให้ท่านผู้มีวัตรงาม ด้วยจิตที่เลื่อมใสนั้น
ครั้นถวายไม้แขวนแล้วมุ่งหน้าหลีกไปทางทิศเหนือ
- [๓๘] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายไม้
- [๓๙] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญางัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบวาท่านพระทัณฑทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ทัณฑทายกเถราปทานที่ ๖ จบ

ภาณวารที่ ๒๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๗. คิริเนลปุชกเถราปทาน

๗. คิริเนลปุชกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระคิริเนลปุชกเถระ

(พระคิริเนลปุชกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๔๒] เมื่อชาติก่อน ข้าพเจ้าเป็นนายพรานเนื้อ เทียวอยู่ในป่า

ได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส

ทรงถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง

[๔๓] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี

ในพระพุทธรูปองค์นั้น

ผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา

ทรงยินดีในประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์

จึงบูชาด้วยดอกไม้ที่บริสุทธิ์

[๔๔] ในปีที่ ๓๑ นับจากกันไป

ข้าพเจ้าได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรูป

[๔๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๔๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธรูป

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธรูป ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๘. โพธิสัมมชชกเถราปทาน

[๔๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระคิริเนลปุชกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

คิริเนลปุชกเถราปทานที่ ๗ จบ

๘. โพธิสัมมชชกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโพธิสัมมชชกเถระ

(พระโพธิสัมมชชกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๔๘] เมื่อชาติปางก่อน ข้าพเจ้าเก็บใบโพธิ์ที่ถูกทิ้งไว้
ที่ลานพระเจดีย์ไปทิ้ง จึงได้คุณ ๒๐ ประการ

[๔๙] ด้วยเดชแห่งกรรมนั้น
เมื่อข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
ก็เวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน ๒ ภพ
คือ (๑) ในภพเทวดา (๒) ภพมนุษย์

[๕๐] จุตจากเทวโลกแล้วมาสู่ภพมนุษย์
ก็เกิดเฉพาะใน ๒ ตระกูล
คือ (๑) ตระกูลกษัตริย์ (๒) ตระกูลพราหมณ์

[๕๑] ข้าพเจ้ามีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีร่างกายสูงใหญ่
รูปร่าง สะอาดสะอ้าน สมบูรณ์ ไม่บกพร่อง

[๕๒] ข้าพเจ้าเกิดในภพใดภพหนึ่ง
คือในเทวโลกหรือในหมู่มนุษย์
มีผิวพรรณดังทองคำ
เหมือนทองคำที่นายช่างหลอมดีแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ดิณทนายวรรค]

๘. โพธิสัมมัชชกเถราปทาน

- [๕๓] ผิวของข้าพเจ้า อ่อนนุ่ม สนิท
 ละเลียดอ่อนอยู่ตลอดเวลา
 ในเพราะใบโพธิ์ที่ข้าพเจ้าได้ขนไปทิ้ง
- [๕๔] ในคดีไหน ๆ ก็ตามเกิด ฝุ่นละออง
 ย่อมไม่ติดร่างกาย ที่ประชุมกันขึ้น
 นี่เป็นวิบากในเพราะใบไม้ที่ข้าพเจ้าได้ขนไปทิ้ง
- [๕๕] เพราะความร้อนจากลม แดด
 หรือเพราะความร้อนจากไฟก็ตาม
 ที่กายของข้าพเจ้าเหงื่อไม่ไหล
 นี่เป็นวิบากในเพราะใบไม้ที่ข้าพเจ้าได้ขนไปทิ้ง
- [๕๖] ที่กายของข้าพเจ้าไม่มีโรคเรื้อน ฝี
 โรคกลาก ตกกระ พุพอง และหิดเปื่อย
 นี่เป็นวิบากในเพราะใบไม้ที่ข้าพเจ้าได้ขนไปทิ้ง
- [๕๗] อีกข้อหนึ่ง คุณของกรรมนั้น
 ย่อมบังเกิดในภพน้อยภพใหญ่
 คือโรคไม่มีในกาย
 นี่เป็นวิบากในเพราะใบไม้ที่ข้าพเจ้าได้ขนไปทิ้ง
- [๕๘] อีกข้อหนึ่ง คุณของกรรมนั้น
 ย่อมบังเกิดในภพน้อยภพใหญ่
 คือความบีบคั้นทางใจไม่มี
 นี่เป็นวิบากในเพราะใบไม้ที่ข้าพเจ้าได้ขนไปทิ้ง
- [๕๙] อีกข้อหนึ่ง คุณของกรรมนั้น
 ย่อมบังเกิดในภพน้อยภพใหญ่
 คือข้าพเจ้าไม่มีศัตรู
 นี่เป็นวิบากในเพราะใบไม้ที่ข้าพเจ้าได้ขนไปทิ้ง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๘. โพธิสัมมัชชกเถราปทาน

- [๖๐] อีกข้อหนึ่ง คุณของกรรมนั้น
 ย่อมบังเกิดในภพน้อยภพใหญ่
 คือโรคสมบัติไม่มีความบกพร่องเลย
 นี้เป็นวิบากในเพราะใบไม้ที่ข้าพเจ้าได้ขึ้นไปทิ้ง
- [๖๑] อีกข้อหนึ่ง คุณของกรรมนั้น
 ย่อมบังเกิดในภพน้อยภพใหญ่
 คือไม่มีอัคคีภัย ราชภัย โจรภัย และอุทกภัย
- [๖๒] อีกข้อหนึ่ง คุณของกรรมนั้น
 ย่อมบังเกิดในภพน้อยภพใหญ่
 คือทาสหญิงชายเป็นผู้ติดตามคล้อยตามความคิดของข้าพเจ้า
- [๖๓] บุคคลเกิดในมนุษย์โลกที่มีอายุขัยเท่าใด
 อายุของข้าพเจ้าไม่หย่อนไปกว่านั้น
 ดำรงอยู่ได้จนชั่วอายุขัย
- [๖๔] คนภายใน คนภายนอก ขาวนิคม
 ตลอดจนชาวแวนแคว้น ล้วนแต่เป็นผู้คอยช่วยเหลือ
 มุ่งความเจริญ ประารถนาความสุขแก่ข้าพเจ้าไปทุกคน
- [๖๕] ทุก ๆ ภพ ข้าพเจ้าเป็นผู้มีโรคะ มียศ
 มีสิริ มีญาติ มีพวกพ้อง ไม่มีเวร
 ปราศจากความสะดุ้งกลัวภัย ในกาลทั้งปวง
- [๖๖] เมื่อข้าพเจ้ายังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพ เทวดา
 มนุษย์ อสูร คนธรรพ์ ยักษ์ และรากษส
 ล้วนคอยอารักขาป้องกันอยู่ทุกเมื่อ
- [๖๗] ข้าพเจ้าเสวยยศทั้ง ๒ ทั้งในเทวโลกและมนุษย์โลก
 และในอวสานก็ได้บรรลุนิพพานอันเกษมอย่างยอดเยี่ยม
- [๖๘] คนเช่นใดพึงได้บุญเพราะเจาะจงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 หรือต้นไม้เป็นสถานที่ตรัสรู้ของพระศาสดาพระองค์นั้น
 สำหรับคนเช่นนั้น อะไรเล่าที่พึงได้โดยยาก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๙. อามัณฑผลทายกเถราปทาน

- [๖๙] เขาเป็นผู้ยิ่งใหญ่กว่าคนอื่น ๆ ในมรรค ผล และปริยัติธรรม
และในคุณคือฉาน และอภิญญา เป็นผู้ไม่มีอาสวะแล้วปรินิพพาน
- [๗๐] เมื่อชาติก่อน ข้าพเจ้ามีใจราเรงเก็บใบโพธิ์ไปทิ้ง
จึงเป็นผู้พรั่งพร้อมด้วยองค์คุณ ๒๐ ประการนี้ ในกาลทั้งปวง
- [๗๑] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช่างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๗๓] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระโพธิสัมมชชกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

โพธิสัมมชชกเถราปทานที่ ๘ จบ

๙. อามัณฑผลทายกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอามัณฑผลทายกเถระ

(พระอามัณฑผลทายกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๗๔] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตร**
ผู้ทรงถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ออกจากสมาริแล้วจงกรมอยู่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๙. อามัณฑผลทายกเถราปทาน

- [๗๕] ครั้นนั้น ข้าพเจ้าเก็บผลไม้หามา
 ได้เห็นพระมหามณีพuthเจ้า
 ผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส เสด็จจงกรมอยู่
- [๗๖] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี
 ได้ประนมมือเหนือศีรษะ
 ถวายอภิวาทพระสัมมาสัมพuthเจ้าแล้วจึงได้ถวายผลแพง
- [๗๗] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี่เป็นผลแห่งการถวายผลแพง
- [๗๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 คุณปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๗๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพuthเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพuthเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๘๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพuthเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบว่ ท่านพระอามัณฑผลทายกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วย
ประการฉะนี้

อามัณฑผลทายกเถราปทานที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ดิณทนายวรรค]

๑๐. สุตตันตเถราปทาน

๑๐. สุตตันตเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสุตตันตเถระ

(พระสุตตันตเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๘๑] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์

มีพระยศยิ่งใหญ่^๑ พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร

ทรงประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๘๒] พระองค์ทรงสมบูรณ์ด้วยอนุพยัญชนะ

มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๒

ซึ่งมีพระรัศมีประมาณ ๑ วาแวล้อมแล้ว

ปกคลุมไปด้วยข่ายพระรัศมี

[๘๓] ทรงทำหมุสัตว์ให้ยินดีได้เหมือนดวงจันทร์

เปล่งพระรัศมีได้เหมือนดวงอาทิตย์

ทำหมุสัตว์ให้เยือกเย็นได้เหมือนเมฆฝน

เป็นบ่อเกิดแห่งคุณเหมือนสาคร

[๘๔] พระองค์เปรียบดังแผ่นดินโดยศีล

เปรียบดังภูเขาหิมพานต์โดยสมาธิ

เปรียบดังอากาศโดยปัญญา

เป็นผู้ไม่ข้องเกี่ยว(อะไร ๆ)เหมือนสายลม

[๘๕] มีธรรมเป็นเครื่องอยู่ตามอัธยาศัย

ไม่บกพร่อง ทรงแก้ทุกสิ่งในท่ามกลางบริษัท

เมื่อจะจุตมหาชนขึ้น(จากหล่มคือกาม)จึงทรงประกาศสัจจะ

เชิงอรรถ :

^๑ มีพระยศยิ่งใหญ่ หมายถึงมียศแผ่ไปในโลกทั้ง ๓ คือ มนุษยโลก เทวโลก พรหมโลก (ข.อป.อ. ๒/๒๕๑/๓๓๑)

^๒ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๒๒๙ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๑๐. สุคันธเถราปทาน

- [๘๖] ครั้นนั้น ข้าพเจ้าเป็นบุตรเศรษฐี
มียศยิ่งใหญ่ในกรุงพาราณสี
ข้าพเจ้ามีทรัพย์และธัญชาติอย่างล้นเหลือ
จึงมีความองอาจ
- [๘๗] ข้าพเจ้าเดินพักผ่อนไปจนถึงป่ามฤคทายวัน
ได้เห็นพระศาสดาผู้เป็นที่พึ่งแห่งสัตว์โลก
กำลังแสดงอมตบทอยู่
- [๘๘] มีพระดำรัสไพเราะ น่าฟัง
มีพระสุรเสียงดุดเสียงนกลการเวก
มีพระสุรเสียงก้องกังวานคล้ายเสียงหงส์และเสียงฟ้าคำรน
ท่ามหาชนให้รู้แจ้งชัด ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
- [๘๙] ครั้นเห็นพระองค์แล้วและได้สดับพระสุรเสียงที่ไพเราะ
ข้าพเจ้าจึงได้สละโกศกะมิไฉ่น้อย ออกบวชเป็นบรรพชิต
- [๙๐] ข้าพเจ้าบวชแล้วเช่นนี้ ไม่นานนักก็เป็นพหูสูต
เป็นพระธรรมกถึก มีปฏิภาณอันวิจิตร
- [๙๑] ข้าพเจ้าเป็นผู้องอาจในการพรรณนา
ได้สรรเสริญพระคุณของพระศาสดา
ผู้มีพระฉวีวรรณดังทองคำอยู่บ่อย ๆ
ณ ท่ามกลางบริษัทใหญ่ว่า
- [๙๒] พระศาสดาพระองค์นี้ เป็นพระขีณาสพ
เป็นพระพุทธานุเจ้า ไม่มีทุกข์ ทรงตัดความสงสัยได้แล้ว
ถึงความสิ้นกรรมทุกอย่าง ทรงพ้นจากกิเลสแล้ว
ในเพราะธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปธิ
- [๙๓] พระพุทธานุเจ้าพระองค์นี้นั้น เป็นพระผู้มีพระภาค
พระองค์ทรงเป็นผู้ประเสริฐอย่างยิ่ง
ทรงประกาศธรรมจักรอันประเสริฐแก่ชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๑๐. สัคคินธเถราปทาน

- [๙๔] เป็นพระฤาษีทรงฝึกพระองค์เองและฝึกมหาชน
 ทรงสงบระงับเองและทำให้มหาชนสงบระงับ
 ทรงดับกิเลสเองและทรงยังมหาชนให้ดับกิเลส
 ทรงเบาพระทัยเองและทรงให้มหาชนเบาใจ
- [๙๕] ทรงมีความแก้แค้นกล้า อดอาจ กล้าหาญ มีพระปัญญา
 ทรงประกอบด้วยพระกรุณา ทรงได้วสี ทรงมีชัยชนะ
 ทรงชนะแล้ว ไม่ทรงคะนอง ทรงหมดความห่วงใย
- [๙๖] เป็นผู้ไม่หวั่นไหว ไม่สั่นคลอน เป็นนักปราชญ์
 ไม่หลงใหล ไม่มีใครเสมอเหมือน เป็นมุนี ทรงฝึกไฟในธุระ
 ทรงกล้าหาญแม้ในหมู่เจ้าลัทธิ ดังพญาโคอุสละ
 พญาคชสาร และพญาราชสีห์
- [๙๗] เป็นผู้ปราศจากโรค ปราศจากมลทิน
 เป็นดังพรหม ฉลาดกว่านักปราชญ์
 กำจัดเสียซึ่งข้าศึกคือกิเลส หมดเลี่ยนหนาม
 ปราศจากความเศร้าโศก ไม่มีใครเสมอเหมือน
 เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้หมดจด
- [๙๘] เป็นพราหมณ์ เป็นสมณะ เป็นที่พึ่ง เป็นหมอ
 เป็นผู้กำจัดลูกศร(คือความโศก) เป็นนักรบ
 เป็นผู้เบิกบาน เป็นผู้คงแก่เรียนและเรียนรู้งว้างขวาง
 ไม่หวั่นไหว มีใจเบิกบาน ยิ้มแย้ม
- [๙๙] ทรงฝึกอินทรีย์ เป็นผู้นำตนไป เป็นผู้ทำ เป็นผู้นำ
 เป็นผู้ประกาศ เป็นผู้ยังสัตว์ให้รำเริง
 เป็นผู้วัด เป็นผู้ตัด เป็นผู้ฟัง เป็นผู้สรรเสริญ
- [๑๐๐] เป็นผู้ไม่มีลิมสลัก ปราศจากลูกศร ไม่มีทุกข์
 ไม่มีความสงสัย เป็นผู้หมดตัณหา
 ปราศจากธุลี เป็นผู้ขุด เป็นผู้ทำลาย
 เป็นผู้กล่าว เป็นผู้ทำให้ปรากฏ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ดิณทนายวรรค]

๑๐. สัคคินธเถราปทาน

- [๑๐๑] เป็นผู้ช่วยสัตว์ให้ข้าม ให้ทำประโยชน์ ให้สร้างประโยชน์
เป็นผู้ช่วยให้ถึงสัมปทา เป็นผู้ช่วยสัตว์ให้บรรลु
เป็นผู้มีประโยชน์เกื้อกูล เป็นผู้ฆ่า
ทรงทำกิเลสให้เร่าร้อน ทำตณหาให้เหือดแห้ง
- [๑๐๒] ดำรงอยู่ในสัจจะ หาผู้เสมอเหมือนมิได้
ไม่มีสหาย ทรงมีความกรุณา มีความมหัสจรรย์
ไม่ทรงหลอกลวง เป็นผู้ทำ
เป็นฤาษี เป็นผู้ประเสริฐ(พระพุทธเจ้า)
- [๑๐๓] ทรงข้ามพ้นความสงสัยได้แล้ว
ไม่ทรงถือพระองค์ ทรงมีพระคุณหาประมาณมิได้
ไม่มีใครเปรียบเทียบ ไม่ยึดถือถ้อยคำทุกชนิด
บรรลุธรรมที่ควรแนะนำทุกประการ ทรงชนะหมู่มาร
- [๑๐๔] ความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
พระนามว่า**สดรังสี**พระองค์นั้น
เป็นเหตุนำอมตมหานิพพานมาให้
เพราะฉะนั้น ความศรัทธาในพระพุทธเจ้า
พระธรรม และพระสงฆ์ จึงมีประโยชน์มาก
- [๑๐๕] ข้าพเจ้าสรรเสริญพระพุทธเจ้า
ผู้เป็นสรณะอย่างสูงสุดของโลกทั้ง ๓
ด้วยคุณมีอย่างนี้เป็นต้น
จึงแสดงธรรมกถาในท่ามกลางบริษัท
- [๑๐๖] จติจากอัฐภาพนั้นแล้ว
ได้เสวยความสุขมากในสวรรค์ชั้นดุสิต
จติจากสวรรค์ชั้นดุสิตแล้วเกิดในมนุษย์ เป็นผู้มีกลิ่นหอม

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๑๐. สุคันธเถราปทาน

- [๑๐๗] ลมหายใจ กลิ่นปาก และกลิ่นกายของข้าพเจ้า
ก็เช่นนั้นเหมือนกัน(คือมีกลิ่นหอม)
และกลิ่นทั้งหมดนั้น
ของข้าพเจ้าก็หอมอยู่เป็นนิตย์
- [๑๐๘] กลิ่นปากของข้าพเจ้า หอมฟุ้งไปตลอดกาล
เหมือนกลิ่นดอกปทุม ดอกอุบล และดอกจำปา
และกายของข้าพเจ้าก็หอมฟุ้งไปทุกเมื่อเช่นนั้นเหมือนกัน
- [๑๐๙] ทั้งหมดนั้นเป็นผลแห่งการกล่าวสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้า
ผลนั้นนำอัสจรรยอย่างยิ่ง
ขอท่านทุกคนจงตั้งใจฟังภาษิตของเรา
- [๑๑๐] ครั้นข้าพเจ้ากล่าวสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้า
ซึ่งนำประโยชน์และความสุขมาให้แล้ว
เป็นผู้มีจิตผ่องแผ้วในธรรมทั้งปวง
พระสงฆ์เป็นผู้ชวนชวายเป็นความเพียรอย่างยิ่ง
- [๑๑๑] มียศ ถึงความสุข งดงาม รุ่งเรือง น่ารัก น่าชม
เป็นผู้กล่าว ไม่ดูหมิ่นดูแคลน ไม่มีโทษ และเป็นผู้มีปัญญา
- [๑๑๒] ชวนชวายเป็นธรรมเป็นที่ล้นกิเลส
พระนิพพานอันเหล่าชนผู้รักดีต่อพระพุทธเจ้าพึงได้โดยง่าย
ข้าพเจ้าจักกล่าวถึงเหตุของพวกเขา
เชิญท่านทั้งหลายฟังเหตุนั้นตามเป็นจริง
- [๑๑๓] ข้าพเจ้าถวายอภิวัตก็เพราะค้นพบพระยศ
ที่มีอยู่ของพระผู้มีพระภาค
เพราะเหตุนั้น แม้ข้าพเจ้าจะเกิดในภพใด ๆ ก็เป็นผู้มียศในภพนั้น ๆ
- [๑๑๔] ข้าพเจ้าสรรเสริญพระพุทธเจ้าผู้ทำที่สุดทุกข์ได้
และพระธรรมที่สงบซึ่งปัจจัยปรุงแต่งมิได้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๑๐. สุคันธเถราปทาน

เป็นผู้ให้ความสุขแก่สรรพสัตว์

เพราะกรรมนั้น ข้าพเจ้าจึงได้รับแต่ความสุข

[๑๑๕] ข้าพเจ้าผู้ประกอบด้วยปีติในพระพุทธเจ้า

สรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้า

เป็นที่พอใจของตนเอง และเป็นที่พอใจของคนอื่น

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้มีความพอใจ

[๑๑๖] พระชินเจ้าพระองค์ใด ทรงย้ายิวกเดียรถีย

ลวงพันเดียรถียได้

ข้าพเจ้าเมื่อสรรเสริญคุณของพระชินเจ้าพระองค์นั้น

จึงชมเชยพระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำ

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้มีแต่ความรุ่งเรือง

[๑๑๗] ข้าพเจ้าเมื่อกล่าวสรรเสริญคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ได้กระทำตนให้เป็นที่รักแม้มของประชาชน

เป็นเหมือนดวงจันทร์อันมีในสารทกาล^๑

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้น่ารัก น่าชม

[๑๑๘] ข้าพเจ้าชมเชยพระสุคตด้วยวาจาทุกอย่างตามความสามารถ

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงมีปฏิภาณวิจิตรเหมือนท่านพระวังคีสะ

[๑๑๙] คนพาลเหล่าใดเป็นผู้มีความสงสัย จึงดูหมิ่นพระมหามุนี

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงชมคนพาลเหล่านั้นโดยการชมที่ชอบธรรม

[๑๒๐] ข้าพเจ้าช่วยกำจัดกิเลสทั้งหลายของเหล่าสัตว์

ด้วยการสรรเสริญพระพุทธเจ้า

เพราะอานุภาพของกรรมนั้น

ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้มีจิตปราศจากกิเลส

เชิงอรรถ :

^๑ สารทกาล หมายถึงฤดูใบไม้ร่วง ฤดูสารท ย่างเข้าฤดูหนาว (อง.ติก.(แปล) ๒๐/๖๔/๒๔๘,๙๕/๓๒๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๒๓๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ตินทายกวรรค]

๑๐. สัคคัณเฑราปทาน

- [๑๒๑] ข้าพเจ้าแสดงพุทธานุสสติ
ได้ทำปัญญาเครื่องตรัสรู้ให้เกิดแก่ผู้ฟัง
เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้มีปัญญาเห็นแจ้งอรรถที่ละเอียด
- [๑๒๒] ข้าพเจ้าเป็นผู้สิ้นอาสวะทุกอย่าง
จักข้ามพ้นห้วงน้ำคือสังสารวัฏไปได้
และเป็นผู้ได้วสี ไม่ถือน้ำมัน^๑ ถึงความดับสนิท
- [๑๒๓] ในภพนี้เอง ข้าพเจ้าได้สดุดีพระชินเจ้าไว้
จึงไม่รู้จักทุกขิตเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๑๒๔] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๒๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๒๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระสุคัณเฑระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สัคคัณเฑราปทานที่ ๑๐ จบ

ตินทายกวรรคที่ ๕๓ จบบริบูรณ์

เชิงอรรถ :

- ^๑ คำว่า ไม่ถือน้ำมัน หมายถึงไม่ถือกิเลสเครื่องยึดมั่นถือน้ำมัน คือ อุปาทาน ๔ ประการ คือ (๑) กามุปาทาน (๒) ทิณฐุปาทาน (๓) สิลัพพตูปาทาน (๔) อัถตตวาทูปาทาน (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๑๒/๒๙๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๒๓๕ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๓. ดิณทายกวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ดิณมุฏฐิตายกเถราปทาน	๒. เวจจกทายกเถราปทาน
๓. สรณคมนียเถราปทาน	๔. อัพภักขณทายกเถราปทาน
๕. สุปญทายกเถราปทาน	๖. ทัณฑทายกเถราปทาน
๗. คิริเนลปฺขกเถราปทาน	๘. โปธิสัมมชชกเถราปทาน
๙. อามัณฑผลทายกเถราปทาน	๑๐. สุคันธเถราปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๑๒๓ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๑. महाกัจจายนเถราปทาน

๕๔. กัจจายนวรรค

หมวดว่าด้วยพระกัจจายนะเป็นต้น

๑. มหากัจจายนเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระมหากัจจายนเถระ

(พระมหากัจจายนเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑] พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ

ผู้หมดค้นหา ทรงชนะสิ่งที่ใคร ๆ เอาชนะไม่ได้

ทรงเป็นผู้นำ เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

[๒] พระองค์เป็นผู้แก้แค้นแล้ว

มีพระเนตรเหมือนกลีบบัว

มีพระพักตร์ปราศจากมลทินดุจดวงจันทร์

มีพระฉวีวรรณดุจดวงคำ

มีพระรัศมีเสมอด้วยแสงอาทิตย์

[๓] ดึงดูดดวงตาและดวงใจของสัตว์ไว้ได้

ประดับด้วยพระลักษณะอันประเสริฐ

ไม่ยึดถือถ้อยคำทุกชนิด

ผู้อันหมั่นมนุษย์และเทวดาสักการะ

[๔] ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ทรงช่วยเหลือสัตว์ให้ตรัสรู้

ทรงนำไปได้อย่างรวดเร็ว ทรงมีพระสุรเสียงไพเราะ

มีพระอุปนิสัยเนื่องด้วยพระกรุณา

ทรงแก้แค้นแล้วในท่ามกลางบริษัท

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๑. มหากัจจายนเถรอปทาน

- [๕] ทรงแสดงธรรมอย่างไพเราะ ซึ่งประกอบด้วยสัจจะ ๔
ทรงช่วยเหลือหมู่มสัตว์ ที่จมอยู่ในเปือกตมคือโมหะได้
- [๖] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นดาบส เทียวไปแต่ผู้เดียว
อาศัยอยู่ที่ภูเขาหิมพานต์
กำลังไปยังมนุษยโลกทางอากาศก็ได้เห็นพระชินเจ้า
- [๗] ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้าพระองค์แล้ว
ฟังพระธรรมเทศนาของพระธีรเจ้า
ผู้ทรงพรณาคณอันยิ่งใหญ่ของสาวกอยู่ว่า
- [๘-๙] ‘เราไม่เห็นสาวกอื่นบางรูป
ในธรรมวินัยนี้เหมือนพระกัจจายนะนี้
ผู้ประกาศธรรมที่เราแสดงไว้โดยย่อให้พิสดารได้
ทำชุมชนและเราให้ยินดี
เพราะฉะนั้น พระกัจจายนะนี้เป็นผู้เลิศในตำแหน่งที่เลิศนั้น
ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจำไว้อย่างนี้เถิด’
- [๑๐] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้ฟังพระดำรัสที่รื่นรมย์ใจแล้ว
เกิดความอัศจรรย์ใจ จึงไปยังป่าหิมพานต์นำกลุ่มดอกไม้มา
- [๑๑] บูชาพระผู้เป็นสรณะของสัตว์โลก
แล้วปรารถนาตำแหน่งนั้น
ครั้งนั้น พระผู้เป็นที่อยู่แห่งสรณะ
ทรงทราบอัธยาศัยของข้าพเจ้าแล้ว
ได้ทรงพยากรณ์ว่า
- [๑๒] ‘เธอทั้งหลายจงดูฤาษีผู้ประเสริฐนี้
ซึ่งเป็นผู้มีผิวพรรณเหมือนทองคำที่โล่มลทินออกแล้ว
มีโลมชาติชูชันและมีใจเบิกบาน ยืนประนมมือนิ่งอยู่
- [๑๓] ราเริง มีนัยน์ตาเต็มดี
มีอัธยาศัยน้อมไปในคุณของพระพุทธเจ้า

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๑. มหากัจจายนเถรอปทาน

มีใจเบิกบาน ซึ่งเกิดแต่ธรรม

มีรัศมีเรืองรองเหมือนอุกกรด้วยน้ำอมฤต

[๑๔] ข้าแต่พระมหาราชา ข้าพระองค์ได้ฟังคุณของพระกัจจายนะแล้ว

จึงได้ยื่นปรารภนาตำแหน่งนั้น

ในอนาคตกาลของพระโคตมพุทธเจ้า

[๑๕] ฤๅษีผู้นี้มีนามว่ากัจจายนะ ตามโคตร

เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต

จักเป็นสาวกของพระศาสดา

[๑๖] เขาจักเป็นพหูสูต มีญาณยิ่งใหญ

รู้อธิบายชัดแจ้ง เป็นมุนี

จักถึงตำแหน่งนั้น ดังที่เราพยากรณ์ไว้

[๑๗] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรูป

[๑๘] ข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน ๒ ภพ

คือ (๑) ภพเทวดา (๒) ภพมนุษย์

คติอื่นข้าพเจ้าไม่รู้จักเลย

นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรูป

[๑๙] ข้าพเจ้ารู้เฉพาะ ๒ ตระกูล

คือ (๑) ตระกูลกษัตริย์ (๒) ตระกูลพราหมณ์

จะไม่เกิดในตระกูลที่ต่ำ

นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรูป

[๒๐] ในภพสุดท้าย ข้าพเจ้าเกิดเป็นพราหมณ์ปุโรหิต

ของพระเจ้าจักรพรรดิในกรุงอุชเชนีที่รณมย์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๑. มหากัจจายนเถรอปทาน

- [๒๑] เป็นบุตรของพราหมณ์ชื่อว่า**ปิตัวจจะ**
 เป็นผู้ฉลาด เรียนจบพระเวท
 ส่วนมารดาของข้าพเจ้าชื่อว่า**จันทนปทุมมา**
 ข้าพเจ้าชื่อว่ากัจจายนะ เป็นผู้มีความประพฤติดีงาม
- [๒๒] ข้าพเจ้าถูกพระเจ้าแผ่นดิน
 ทรงส่งไปเพื่อพิจารณา(สืบข่าว)พระพุทธเจ้า
 ได้เห็นพระผู้นำซึ่งเป็นประดุจของโมกขบุรี^๑
 เป็นที่สั่งสมพระคุณ
- [๒๓] และได้ฟังพุทธภาษิตที่ปราศจากมลทิน
 เป็นเครื่องชำระล้างเบือกตมคืออคติ
 ได้บรรลุอมตธรรมที่สงบระงับ
 พร้อมกับบุรุษที่เหลืออีก ๗ คน
- [๒๔] ข้าพเจ้าเป็นผู้รู้ธัมมในอมตบทที่ยิ่งใหญ่ของพระสุคต
 และมีมโนระอันสำเร็จด้วยดี ได้รับแต่งตั้งในตำแหน่งเอตทัคคะ
- [๒๕] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ โมกขบุรี หมายถึงบุรีคือพระนิพพาน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๒. วักกलिเถราปทาน

[๒๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระมหากัจจายนเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

มหากัจจายนเถราปทานที่ ๑ จบ

๒. วักกलिเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระวักกलिเถระ

(พระวักกलिเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๘] พระผู้ทรงเป็นผู้นำมีพระนามไม่ต่ำต้อย
มีพระคุณนับไม่ถ้วน
พระนามว่า**ปทุมุตตระ** ตามพระโคตร
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

[๒๙] มีพระพักตร์เหมือนดอกปทุม
มีพระฉวีวรรณงดงาม ไม่มีมลทินเหมือนดอกปทุม
ไม่เปื้อนด้วยโลกธรรม เหมือนดอกปทุมไม่เปื้อนด้วยน้ำ

[๓๐] ทรงเป็นนักปราชญ์ มีพระเนตรเหมือนกลีบบัว
และน่ารักเหมือนดอกปทุม
กลิ่นพระโอษฐ์หอมคล้ายกลิ่นดอกปทุม
เพราะฉะนั้น พระองค์จึงทรงพระนามว่า**ปทุมุตตระ**

[๓๑] พระองค์ทรงเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก
ไม่ทรงถือพระองค์เปรียบเป็นนัยน์ตาให้คนบอด^๑

เชิงอรรถ :

^๑ เป็นนัยน์ตาให้คนบอด หมายความว่า ทรงประทานปัญญาจักขุให้แก่สรรพสัตว์ด้วยพระธรรมเทศนา
(ข.อป.อ. ๒/๓๑/๒๖๗)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๒. วักกฺลิตฺเตราปทาน

- มีพระอิริยาบถสงบ เป็นที่สังสมคุณ
เป็นดจสาครที่รองรับพระกรุณาคุณและพระปัญญาคุณ
- [๓๒] ถึงในครั้งไหน ๆ พระมหาวิระพระองค์นั้น
ก็เป็นผู้ที่พรหม อสูร และเทวดาบูชา เป็นผู้สูงสุดในหมู่ชน
ในท่ามกลางหมู่ชนที่ค้ำคั่งไปด้วยเทวดาและมนุษย์
- [๓๓] เมื่อจะให้บริษัททั้งปวงยินดีด้วยพระพักตร์มีกลิ่นหอม(เบิกบาน)
และด้วยพระสุรเสียงที่ไพเราะเพราะพริ้ง
จึงได้ชมสาวกของพระองค์ว่า
- [๓๔] ภิกษุอื่นผู้มุงมันด้วยศรัทธา มีปัญญาดี
มีความอาลัยในการดูเราเช่นกับวักกฺลิตฺตภิกษุนี้ไม่มีเลย
- [๓๕] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นบุตรของพราหมณ์ในกรุงหงสวดี
ได้ฟังพระดำรัสนั้น จึงปรารถนาตำแหน่งนั้น
- [๓๖] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้ทูลนิมนต์พระตถาคต
ผู้ไม่มีมลทินพระองค์นั้น พร้อมด้วยพระสาวก
ให้เสวยและฉันตลอด ๗ วันแล้วให้ครองผ้าชุดใหม่
- [๓๗] ข้าพเจ้าหมอบลงแล้วจมลง(ตมด่ำ)ในสาคร
คือพระอนันตคุณของพระตถาคตพระองค์นั้น
เต็มเปี่ยมไปด้วยปีติ ได้กราบทูลคำนี้ว่า
- [๓๘] ข้าแต่พระมหามณี ผู้เป็นพระราชา
ขอข้าพระองค์จงเป็นเช่นกับภิกษุผู้เป็นสัทธาธิมุต (มุงมันด้วยศรัทธา)
ที่พระองค์ทรงตรัสชมเชยว่า เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้มีศรัทธา
- [๓๙] เมื่อข้าพเจ้ากราบทูลดังนี้แล้ว
พระมหามณีผู้มีความเพียรมาก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๒. วักกलिเถราปทาน

มีทรรณะที่หาเครื่องกันมิได้

ได้ตรัสพระดำรัสนี้ในชุมนุมชนว่า

[๔๐] 'จงดูมาณพนี้ ผู้นุ่งผ้าเนื้อเกลี้ยงสีเหลือง

มีสังวาลทองคำคล้องกาย

ดิ่งดูดวงตาและดวงใจของหมู่ชนไว้ได้

[๔๑] ในอนาคตกาล

มาณพนี้ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้สัทธาธิมุต

จักได้เป็นสาวกของพระโคตม

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๔๒] เขาเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม

จักเป็นผู้เว้นจากความเดือดร้อนทั้งปวง

เป็นที่รวมแห่งโศกะทุกอย่าง มีความสุขเวียนวายตายเกิดไป

[๔๓] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

พระศาสดาพระนามว่าโคตม ตามพระโคตร

ทรงสมภพในราชสกุลโศกการาช จักอุบัติขึ้นในโลก

[๔๔] มาณพผู้นี้จักมีนามว่าวักกलि ตามโคตร

เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต

เป็นพระสาวกของพระศาสดา'

[๔๕] ด้วยผลกรรมที่วิเศษนั้น และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น

ข้าพเจ้าจะกายมมนุษย์แล้ว จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๔๖] ข้าพเจ้ามีความสุขในที่ทุกสถาน

เวียนวายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่

ได้เกิดในตระกูลหนึ่งในกรุงสาวัตถี

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๒. วักกฺลิตฺเตราปทาน

- [๔๗] ข้าพเจ้าผู้ละเอียดอ่อนเหมือนเนยชั้น
นุ่มนวลเหมือนใบไม้อ่อนซึ่งยังนอนหงายอยู่
- [๔๘] มารดาถูกภัยคือปีศาจคุกคาม
มีใจหวาดกลัวจึงให้นอนลง
แทบทพระยุคลบาทของพระผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
กราบทูลว่า 'ข้าแต่พระโลกนาถ ผู้ทรงเป็นผู้นำ
หม่อมฉันขอถวายการนี้แด่พระองค์
ขอพระองค์จงทรงเป็นที่พึ่งของเขาด้วยเถิด'
- [๔๙] ครั้นนั้น พระมุนีพระองค์นั้นผู้ทรงเป็นที่พึ่ง
ของหมู่สัตว์ผู้หวาดกลัว ได้ทรงรับข้าพเจ้า
ด้วยฝ่าพระหัตถ์ที่บริสุทธิ์อ่อนนุ่มมีตาข่ายกำหนดด้วยจักร
- [๕๐] จำเดิมแต่นั้นมา ข้าพเจ้าได้รับการคุ้มครองโดยไม่ต้องเฝ้ารักษา
จึงพ้นจากความป่วยไข้ทุกอย่าง อยู่อย่างสุขสำราญ
- [๕๑] ข้าพเจ้าห่างจากพระสုคตเพียงครู่เดียว ก็กระวนกระวาย
พออายุได้ ๗ ขวบ ก็บวชเป็นบรรพชิต
- [๕๒] ข้าพเจ้าเป็นผู้ไม่อึดอยู่ เพราะเห็นพระรูปกายที่ประเสริฐ
ซึ่งเกิดจากพระบารมีทุกอย่าง
มีดวงตาสีดำสนิท มีผิวพรรณสีนวลางดงาม
- [๕๓] ครั้นนั้น พระชินเจ้าทรงทราบว่
ข้าพเจ้ายินดีในพระรูป
จึงได้ตรัสสอนข้าพเจ้าว่า 'อย่าเลย วักกฺลิตฺเต
ทำไม เธอจึงยินดีในรูปที่ชนพาลชอบเล่า
- [๕๔] ผู้ใดเห็นพระสัทธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเป็นบัณฑิตเห็นเรา
(ส่วน)ผู้ไม่เห็นพระสัทธรรม ถึงจะเห็นเราก็มองไม่เห็น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๒. วักกฺกเลราปทาน

- [๕๕] ร่างกายมีโทษไม่สิ้นสุดเหมือนต้นไม้มีพิษ
เป็นที่อาศัยของโรคทุกชนิด ล้วนเป็นที่ประชุมของทุกช
[๕๖] เพราะฉะนั้น เธอจงเบื่อหน่ายในรูป
พิจารณาเห็นความเกิดขึ้น
และความเสื่อมไปแห่งขันธ์ทั้งหลาย
จะถึงที่สุดแห่งสรรพกิเลสได้โดยง่ายเถิด^๑
- [๕๗] ข้าพเจ้าถูกพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ผู้แสวงหาประโยชน์พระองค์นั้น ทรงพร่ำสอนอย่างนี้
ได้ขึ้นไปยังภูเขาคิชฌกูฏ เพ่งดูอยู่ที่ชอกภูเขา
[๕๘] พระชินเจ้าผู้มหายานประทับยืนอยู่ที่เชิงเขา
เมื่อจะทรงปลอบโยนข้าพเจ้า ได้ตรัสเรียกว่า 'วักกฺก'
ข้าพเจ้าได้ฟังพระดำรัสนั้นก็จึงเบิกบานใจ
[๕๙] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าวิ่งลงไปที่เงื้อมเขาลึกหลายร้อยชั่วบุรุษ
แต่ก็ถึงแผ่นดินได้โดยสะดวกที่เดียวด้วยพุทธานุภาพ
[๖๐] พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรมเทศนา
คือความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่งขันธ์ทั้งหลายอีก
ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมนั้นแล้ว จึงได้บรรลุอรหัตตผล
[๖๑] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค ผู้ทรงพระปริชาமாக
ทรงบรรลุจรรณธรรม^๒ ทรงประกาศข้าพเจ้าว่า
เป็นเลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายสัทธาธิมุต
ในท่ามกลางบุรุษผู้ควรบูชาอย่างยิ่ง

เชิงอรรถ :

^๑ จรณธรรม หมายถึงจรรณธรรม ๑๕ มีศีลเป็นต้น (ข.อป.อ. ๒/๖๑/๒๖๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๒๔๕ }

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๓. มหากัปปินเถราปทาน

- [๖๒] ในกัปปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๖๓] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช่างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๖๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๖๕] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระวัคคลิเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

วัคคลิเถราปทานที่ ๒ จบ

๓. มหากัปปินเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระมหากัปปินเถระ

(พระมหากัปปินเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๖๖] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ผู้ทรงถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง
ทรงปรากฏแล้วในอากาศทั้งสิ้น
เหมือนดวงอาทิตย์ปรากฏในท้องฟ้าในสารทกาล

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๓. มหากัปปินเถราปทาน

- [๖๗] ทรงทำดอกบัวคือเวไนยสัตว์ให้เป่งบานด้วยพระรัศมีคือพระดำรัส
พระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพระองค์นั้น
ทรงทำเปลือกตมคือกิเลสให้แห้งไปด้วยพระรัศมีคือปัญญา
- [๖๘] พระผู้ทรงวิริยญาณขจัดยศของพวกเดียรฉัตร
เหมือนดวงอาทิตย์
พระทิวากรพุทธเจ้าทรงส่องสว่าง
ทั้งกลางวันและกลางคืน ในที่ทุกแห่ง
- [๖๙] พระพุทธร่องค์เป็นบ่อเกิดแห่งคุณ
เหมือนทะเลเป็นบ่อเกิดแห่งรัตนะ
ทรงทำเมฆฝนคือธรรมให้ตกลงเพื่อหมู่มสัตว์
เหมือนเมฆทำฝนให้ตก
- [๗๐] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นผู้พิพากษาอยู่ในกรุงหงสวดี
ได้เข้าไปฟังธรรมของพระพุทธร่องค์พระนามว่าปทุมุตระ
- [๗๑] ซึ่งกำลังประกาศคุณของสาวกผู้มีสติ
ผู้กล่าวสอนภิกษุทั้งหลายอยู่ ทรงทำใจของข้าพเจ้าให้ยินดี
- [๗๒] ข้าพเจ้าได้ฟังแล้วเกิดปีติโสมนัส
ทูลนิมนต์พระเถระพร้อมด้วยสาวกให้เสวยและฉันแล้ว
ปรารภนาตำแหน่งนั้น
- [๗๓] ครั้งนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีส่วนเปรียบด้วยหงส์
มีพระสุรเสียงเหมือนเสียงหงส์และเสียงมโหระทึก^๑
ได้ตรัสว่า จงดมหาอำมาตย์ผู้นี้ ผู้คงอาจในการตัดสิน
- [๗๔] ซึ่งหมอบอยู่แทบเท้าของเรา
มีโลมชาติชูชันและมีใจฟูขึ้น

เชิงอรรถ :

^๑ มโหระทึก หมายถึงกลองโลหะชนิดหนึ่งของชนชาติที่อยู่ตอนใต้ประเทศจีน ใช้ตีเป็นสัญญาณและประโคม
(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พ.ศ. ๒๕๒๕, น. ๖๓๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๒๔๗ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๓. มหากัปปีนเถราปทาน

มีวรรณะเหมือนแก้วมุกดาทั้งดงาม

มีนัยน์ตาและใบหน้าที่ส่องใส

[๗๕] มีบริวารเป็นอันมาก ทำราชการ มียศใหญ่
มหาอำมาตย์นี้ปรารภนาตำแหน่งภิกษุผู้กล่าวสอน
เพราะร่วมยินดีด้วย

[๗๖] ด้วยบิณฑบาต ด้วยการบริจาค
และด้วยการตั้งความปรารถนาไว้
เขาจะไม่เกิดยังทุกข์เลยตลอด ๑๐๐,๐๐๐ กัป

[๗๗] จักเสวยความเป็นผู้มีส่วนแห่งความเป็นเทวดาในหมู่เทพ
และความเป็นใหญ่ในหมู่มนุษย์
จักบรรลุพระนิพพานด้วยผลกรรมที่เหลือ

[๗๘] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก

[๗๙] มหาอำมาตย์นี้จักมีนามว่ากัปปีนะ
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
เป็นสาวกของพระศาสดา

[๘๐] จากนั้น ข้าพเจ้าได้ทำสักการะที่กระทำไว้ดีแล้ว
ในศาสนาของพระชินเจ้า ละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต

[๘๑] ข้าพเจ้าครองราชสมบัติในเทวโลก
และมนุษย์โลกโดยธรรม แล้วเกิดในตระกูลช่างหูก
ในหมู่บ้านใกล้กรุงพาราณสี

[๘๒] ข้าพเจ้ากับภรรยา มีบริวาร ๑๐๐,๐๐๐ คน
ได้อุปัฏฐากพระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ องค์

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๓. มหากัปปีนเถราปทาน

- [๘๓] นิมนต์ให้ฉันตลอดไตรมาส แล้วให้ครองไตรจีวร
ข้าพเจ้าทั้งหมดจุติจากอัฐภavnันแล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๘๔] ข้าพเจ้าทั้งหลายจุติจากสวรรค์นั้นแล้ว
กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ในกุกกุฏบุรี ข้างภูเขาหิมพานต์
- [๘๕] ข้าพเจ้าได้เป็นโอรสผู้มียศใหญ่นามว่า **กัปปีน**
พวกที่เหลื่อเกิดในตระกูลอำมาตย์แวดล้อมข้าพเจ้า
- [๘๖] ข้าพเจ้ามีความสุขในราชสมบัติเป็นอันมาก
สำเร็จสิ่งที่ต้องประสงค์ทุกประการ
ได้ฟังข่าวการอุปบัติของพระพุทธเจ้าที่พวกพ่อค้าบอกดังนี้ว่า
- [๘๗] ‘พระพุทธเจ้าผู้เป็นเอกอัครบุคคล ไม่มีใครเหมือน
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก พระองค์ทรงประกาศพระสัทธรรม
ซึ่งเป็นอมตะเป็นสุขอย่างประเสริฐ
- [๘๘] และสาวกของพระองค์ชวนชวายเป็นแล้ว
หลุดพ้นดีแล้ว ไม่มีอาสวะ’
ครั้นข้าพเจ้าได้ฟังคำของพ่อค้าเหล่านั้นแล้ว
ได้ทำสักการะพวกพ่อค้า
- [๘๙] สละราชสมบัติ พร้อมด้วยอำมาตย์ ได้เป็นพุทธมามกะ
พากันออกเดินทาง ได้เห็นแม่น้ำมหาจันทามีน้ำเต็มเสมอขอบฝั่ง
- [๙๐] ทั้งไม่มีทำน้า ไม่มีแพ ข้ามได้ยาก
และยังมีกระแสน้ำไหลเชี่ยว
ข้าพเจ้าข้ามแม่น้ำไปได้โดยความสวัสดี
เพราะระลึกถึงพระพุทธคุณว่า
- [๙๑] ‘ถ้าพระพุทธเจ้าทรงข้ามกระแสน้ำคือภพ
ทรงถึงที่สุดแห่งโลก ทรงรู้แจ้งในไร่
ด้วยสัจวาจา นี้ ขอการไปของข้าพเจ้าจงสำเร็จ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๓. มหากัปปินเถราปทาน

- [๙๒] ถ้ามรรคเป็นเครื่องให้สัตว์ถึงความสงบได้
เป็นเครื่องให้โมกขธรรมอันเป็นสันติสุขได้
ด้วยสัจวาจาฉัน ขอการไปของข้าพเจ้าจงสำเร็จ
- [๙๓] ถ้าพระสงฆ์เป็นผู้ข้ามพ้นความกัณดารไปได้
เป็นเนืองนิตย์อย่างยอดเยี่ยม
ด้วยสัจวาจาฉัน ขอการไปของข้าพเจ้าจงสำเร็จ'
- [๙๔] พร้อมกับที่ข้าพเจ้าทำสัจจะอย่างประเสริฐนี้
น้ำได้ไหลหลีกออกไปจากหนทาง
ลำดับนั้น ข้าพเจ้าได้ข้ามขึ้นฝั่งแม่น้ำที่น้ำร้อนรมย์ใจได้โดยสะดวก
- [๙๕] ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่
เปล่งรัศมีดุจดวงอาทิตย์อุทัย รุ่งเรืองดจฺภูเขาทอง
โชติช่วงดุจดันพฤษภาประทับ
- [๙๖] ผู้อันสาวกห้อมล้อม เปรียบดังดวงจันทร์
ที่ล้อมรอบด้วยดาวนักษัตร
ทำเทวดาและมนุษย์ให้เพลิดเพลिन
ประหนึ่งท้าววาสวะ ทำฝนคือรัตนะให้ตก
- [๙๗] ข้าพเจ้าพร้อมด้วยอำมาตย์ถวายบังคม
เข้าเฝ้า ณ ที่สมควร
ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าทรงทราบอัธยาศัยแล้ว
จึงได้ทรงแสดงธรรม
- [๙๘] ข้าพเจ้าทั้งหลายได้ฟังธรรมที่ปราศจากมลทินแล้ว
ได้ทูลขอพระชินเจ้าว่า 'ข้าแต่พระองค์ผู้มีความเพียรมาก
ขอได้โปรดให้ข้าพระองค์ทั้งหลายได้บรรพชาเถิด
ข้าพระองค์ทั้งหลายข้ามภพได้แล้ว'

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๓. มหากัปปินเถราปทาน

- [๙๙] พระมุนีผู้ประเสริฐสุดตรัสว่า
 ‘ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว
 เธอทั้งหลายจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์เกิด’
- [๑๐๐] พร้อมกับพุทธดำรัสนี้ ข้าพเจ้าทุกคนล้วนทรงเพศเป็นภิกษุ
 ได้อุปสมบท เป็นพระโสดาบันในศาสนา
- [๑๐๑] จากนั้น พระผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
 ได้เสด็จไปยังพระเชตวัน แล้วทรงพร่ำสอน
 ข้าพเจ้าผู้อันพระชินเจ้าทรงพร่ำสอนแล้วก็ได้บรรลุพระอรหัต
- [๑๐๒] ลำดับนั้น ข้าพเจ้าได้สั่งสอนภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป
 แม้ภิกษุเหล่านั้นก็ปฏิบัติตามคำสอนของข้าพเจ้า
 เป็นผู้ไม่มีอาสวะ
- [๑๐๓] พระชินเจ้าทรงพอพระทัยในคุณชื่อนั้น
 จึงทรงตั้งข้าพเจ้าไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ
 ในท่ามกลางมหาชนว่า
 ‘ภิกษุชื่อกัปปินะเลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้ให้โอวาทแก่ภิกษุ’
- [๑๐๔] กรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐
 ได้แสดงผลแก่ข้าพเจ้าแล้วในอัตภาพนี้
 ข้าพเจ้าหลุดพ้นดีแล้ว(จากกิเลส)
 ดุจความเร็วแห่งลูกศรที่พ้นไปจากแสง
 ข้าพเจ้าเผากิเลสทั้งหลายได้แล้ว
- [๑๐๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๐๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๔. ทัพพมัลลปุตตเถราปทาน

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๑๐๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระมหากัปปินเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

มหากัปปินเถราปทานที่ ๓ จบ

๔. ทัพพมัลลปุตตเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระทัพพมัลลปุตตเถระ

(พระทัพพมัลลปุตตเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๐๘] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตร**

ทรงรู้แจ้งโลกทั้งปวง เป็นพระมุนี ทรงมีพระจักษุ

เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

[๑๐๙] พระองค์เป็นผู้ตรัสสอน ทรงแสดงธรรมให้สัตว์รู้ชัดได้

ทรงช่วยสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้น

ทรงฉลาดในเทศนา เป็นพระพุทธเจ้า

ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

[๑๑๐] พระองค์เป็นผู้อนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณา

ทรงแสวงหาประโยชน์เกื้อกูลเพื่อสรรพสัตว์

ทรงทำเดียรถียที่มาเฝ้าทั้งหมดให้ดำรงอยู่ในศีล ๕

[๑๑๑] เมื่อเป็นเช่นนี้ ศาสนาจึงหมดความอากุล

ว่างจากพวกเดียรถีย

และงดงามด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้ได้วสี ผู้คงที่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๔. ทัพพมัลลปุตตเถราปทาน

- [๑๑๒] พระมหามณีพระองค์นั้นทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก
มีพระฉวีวรรณคล้ายทองคำที่ล้ำค่า
มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑
- [๑๑๓] ครั้งนั้น สัตว์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
พระชินสีห์พระองค์นั้น
ก็ดำรงพระชนมายุอยู่ประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๑๑๔] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นบุตรเศรษฐีผู้มียศใหญ่ในกรุงหงสวดี
ได้เข้าเฝ้าพระองค์ผู้ส่องโลกให้สว่างไสว
แล้วได้ฟังพระธรรมเทศนา
- [๑๑๕] ข้าพเจ้าได้ฟังพระดำรัสของพระองค์ซึ่งตรัสยกย่องภิกษุ
พร้อมด้วยสาวกผู้จัดแจงเสนาสนะให้ภิกษุทั้งหลายก็พลอยยินดี
- [๑๑๖] จึงทำสักการะอย่างยิ่งใหญ่แด่พระองค์
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่พร้อมทั้งพระสงฆ์
หมอบลงแทบพระบาทด้วยเศียรเกล้า
แล้วปรารภนาตำแหน่งนั้น
- [๑๑๗] ความจริง ในครั้งนั้น พระมหาวิระพระองค์นั้น
ได้ทรงพยากรณ์กรรมของข้าพเจ้าไว้ว่า
'บุตรเศรษฐีนี้ได้นิมนต์พระผู้เป็นผู้นำสัตว์โลก'
พร้อมด้วยพระสงฆ์ให้เสวยและฉันตลอด ๗ วัน
- [๑๑๘] เขาก็มีดวงตาเหมือนกลีบบัว มีช่วงไหล่เหมือนราชสีห์
มีผิวพรรณดุจทองคำ หมอบอยู่แทบเท้าของเรา
ปรารภนาตำแหน่งอันสูงสุด
- [๑๑๙] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๔. ทัพพมัลลปุตตเถราปทาน

- [๑๒๐] บุตรเศรษฐีนี้จักได้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ปรากฏโดยชื่อว่าทัพพะ
เป็นภิกษุผู้เลิศฝ่ายภิกษุผู้จัดแจงเสนาสนะตามปรารถนา’
- [๑๒๑] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๒๒] ครองเทวสมบัติตลอด ๓๐๐ ขาติ
ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐๐ ขาติ
- [๑๒๓] และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบูรณ์นับชาติไม่ถ้วน
เพราะอานุภาพแห่งกรรมนั้น
ข้าพเจ้าจึงมีความสุขในทุกภพ
- [๑๒๔] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
พระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี ผู้ทรงเป็นผู้นำ
ผู้มีพระเนตรงาม ทรงเห็นแจ้งธรรมทั้งปวงเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๑๒๕] ข้าพเจ้ามีจิตขัดเคือง ได้กล่าวต่อสาวกของพระพุทธเจ้า
ผู้คงที่พระองค์นั้น ผู้สิ้นอาสวะทั้งปวงแล้ว
ทั้งที่รู้อยู่ว่า ท่านเป็นผู้บริสุทธิ์
- [๑๒๖] อนึ่ง ข้าพเจ้าจับสลากแล้วถวายข้าวสุกที่หุงด้วยน้ำมัน
แต่พระสาวกทั้งหลายผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ของพระพุทธเจ้าผู้แก่วกัลลกว่านรชนพระองค์นั้นแหละ
- [๑๒๗] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่ พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร
ทรงประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๔. ทัพพมัลลปุตตเถราปทาน

- [๑๒๘] พระองค์พร้อมด้วยสาวกประกาศศาสนาให้รุ่งเรือง
ข่มเดียรถีย์ผู้หลอกลวงได้แล้ว
ทรงแนะนำเหล่าเวไนยสัตว์ ปรินิพพานแล้ว
- [๑๒๙] เมื่อพระโลกนาถพร้อมด้วยสาวกปรินิพพานแล้ว
เมื่อศาสนากำลังจะสิ้นไป เทพและมนุษย์พากันสลดใจ
สยายผม มีน้ำตานองหน้า คร่ำครวญว่า
- [๑๓๐] 'ดวงตาคือพระธรรมจักดับ
เราทั้งหลายจักไม่ได้เห็นท่านผู้มีวัตรดีงาม
จักไม่ได้ฟังพระสัทธรรม น่าสังเวชใจ เราทั้งหลายช่างมีบุญน้อย'
- [๑๓๑] ครั้งนั้น พ้นปฐพีทั้งหมดนี้ ทั้งใหญ่ทั้งหนา
'ได้ไหว สาครดังจะมีความเศร้าโศก
ส่งเสียงดังกึกก้องอย่างน่าสงสาร
- [๑๓๒] เหล่าอมนุษย์ดีกลองอยู่ทั่วทั้ง ๔ ทิศ
อสันนิบาตที่น่าสะพรึงกลัวก็ฟาดลงอยู่โดยรอบ
- [๑๓๓] อุกกาบาตตกจากท้องฟ้า ปราภฏเป็นลำเพลิง
มีควันและเปลวเพลิงพวยพุ่ง
หมู่สัตว์ร้องครวญครางอย่างน่าสงสาร
- [๑๓๔] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าทั้งหลายเป็นภิกษุรวม ๗ รูปด้วยกัน
'ได้เห็นความอุบาทว์ที่ร้ายแรง
แสดงเหตุถึงความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งศาสนา
จึงเกิดความสังเวชใจ คิดกันว่า
- [๑๓๕] 'เราทั้งหลายเว้นศาสนาไม่ควรจะมีชีวิตอยู่
จึงเข้าไปยังป่าใหญ่แล้ว
บำเพ็ญเพียรตามคำสอนของพระชินสีห์เถิด'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๔. ทัพพมัลลปุตตเถราปทาน

- [๑๓๖] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้พบภูเขาหินสูงในป่า
 จึงไต่บันไดขึ้นไปยังภูเขาภูคนั้นแล้วผลักบันไดให้ตกลง
- [๑๓๗] ครั้งนั้น พระเถระได้ตักเตือนพวกข้าพเจ้าว่า
 ‘การอุปบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าหาได้แสนยาก
 อีกประการหนึ่ง ศรัทธาที่ได้ไว้ก็หายาก
 และศาสนายังเหลืออีกเล็กน้อย
- [๑๓๘] ผู้ที่ปล่อยเวลาให้ผ่านไป จะต้องตกลงไปในสาคร
 คือความทุกข์ซึ่งไม่มีที่สิ้นสุด
 เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายควรกระทำความเพียร
 ตลอดเวลาที่ศาสนายังดำรงอยู่เถิด’
- [๑๓๙] ครั้งนั้น พระเถระนั้นเป็นพระอรหันต์
 องค์รองได้เป็นพระอนาคามี
 พวกข้าพเจ้าที่เหลือจากนั้น เป็นผู้มศีลบริสุทธิ
 ประกอบความเพียร จึงได้ไปเกิดยังเทวโลก
- [๑๔๐] พระเถระองค์ที่ข้ามสงสารไป
 ได้ปรินิพพานในพรหมโลกชั้นสุทธาวาสเพียงองค์เดียว
 ข้าพเจ้าทั้งหลาย คือ (๑) ตัวข้าพเจ้า (๒) พระปุกกุสะติ
 (๓) พระสภียะ (๔) พระพาหิยะ
- [๑๔๑] (๕) พระกุมารกัสสปะ เกิดในที่นั้น ๆ
 อันพระโคตมทรงอนุเคราะห์
 จึงหลุดพ้นจากเครื่องจองจำคือสงสารได้
- [๑๔๒] ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลมัลลกษัตริย์
 ในกรุงกุสินารา เมื่อยังอยู่ในครรภ์นั้นแหละ
 มารดาได้สิ้นพระชนม์ เขาช่วยกันยกขึ้นสู่จิตกาธาน
 ข้าพเจ้าได้ตกลงมาจากจิตกาธานนั้น

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๔. ทัพพมัลลปุตตเถราปทาน

- [๑๔๓] ตกลงไปในกองไม้ จากนั้น จึงปรากฏนามว่าทัพพะ
ด้วยผลแห่งการประพฤติพรหมจรรย์
ข้าพเจ้ามีอายุได้ ๗ ขวบก็หลุดพ้นจากกิเลส
- [๑๔๔] ด้วยผลที่ข้าพเจ้าถวายข้าวสุกที่หุงด้วยน้ำมัน
ข้าพเจ้าจึงประกอบด้วยองค์ ๕
เพราะบาปที่ข้าพเจ้ากล่าวต่อพระชีณาสพ
จึงถูกคนชั่วจำนวนมากโจท(กล่าวหา)
- [๑๔๕] บัดนี้ ข้าพเจ้าล่วงบุญและบาปทั้ง ๒ แล้ว
ได้บรรลุสันติสุขอย่างยิ่ง อยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
- [๑๔๖] ข้าพเจ้าจัดแจงเสนาสนะให้ท่านผู้มีวัตรตั้งงามทั้งหลายยินดี
พระชินเจ้าทรงพอพระทัยในคุณชื่อนั้น
จึงทรงตั้งข้าพเจ้าไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ
- [๑๔๗] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉัพพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๔๘] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๔๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระทัพพมัลลปุตตเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ทัพพมัลลปุตตเถราปทานที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๕. กุมารกัสสปเถรอปทาน

๕. กุมารกัสสปเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกุมารกัสสปเถระ

(พระกุมารกัสสปเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๕๐] พระผู้มีพระภาคพระนามว่า**ปทุมุตตระ** ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ทรงบำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ เป็นนักปราชญ์
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
- [๑๕๑] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นพราหมณ์มีชื่อเสียงเลื่องลือ
เรียนจบไตรเพท เทียวพิกสाराญในเวลากลางวัน
ได้เห็นพระผู้มีพระภาค ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
- [๑๕๒] กำลังทรงประกาศสัจจะ ๔
ช่วยมนุษย์พร้อมด้วยเทวดาให้ตรัสรู้
กำลังสรรเสริญสาวกของพระองค์
ผู้กล่าวธรรมมีกายอย่างวิจิตรอยู่ในหมู่มหาชน
- [๑๕๓] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเบิกบานใจจึงทูลนิมนต์พระตถาคต
แล้วประดับมณฑปด้วยผ้าที่ย้อมด้วยสีต่าง ๆ
- [๑๕๔] ให้โชติช่วงด้วยรัตนะต่าง ๆ ทูลนิมนต์พระตถาคต
พร้อมทั้งพระสงฆ์ให้เสวยและฉันโภชนะ
มีรสเลิศต่าง ๆ ตลอด ๗ วัน ในมณฑปนั้น
- [๑๕๕] ได้บูชาพระตถาคตพร้อมทั้งสาวก
ด้วยดอกไม้ธูปเทียนสวยงามนานาชนิด
แล้วหมอบลงแทบพระบาท ปรารภนาตำแหน่งนั้น
- [๑๕๖] ครั้งนั้น พระมุนีผู้ประเสริฐ ทรงมีพระกรุณา
ได้ตรัสว่า 'จงดูพราหมณ์ผู้ประเสริฐนี้
ผู้มีปากและดวงตาเหมือนดอกปทุม

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๕. กุมารกัสสปเถรอปทาน

- [๑๕๗] ผู้มากด้วยความปริดาปราโมทย์
มีโลมชาติชูชันและมีใจฟูขึ้น มีนัยน์ตากลมโต
นำความร่าเริงมา มีความอาลัยในศาสนาของเรา
- [๑๕๘] ผู้มีใจดี มีผ้าผืนเดียวหมอบอยู่แทบเท้าของเรา
เขาปรารถนาตำแหน่งคือการกล่าวธรรมได้อย่างวิจิตรนั้น
- [๑๕๙] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๑๖๐] ผู้นี้จักมีนามว่ากุมารกัสสปะ
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
จักเป็นสาวกของพระศาสดาพระองค์นั้น
- [๑๖๑] เพราะอานุภาพแห่งดอกไม้และผ้า
อันวิจิตรและรัตนะทั้งหลาย
เขาจักถึงความเป็นเลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย
ผู้กล่าวธรรมได้อย่างวิจิตร'
- [๑๖๒] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าจะกายมมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๖๓] ข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
เหมือนตัวละครเดินรำห่มเวียนอยู่กลางเวที
ข้าพเจ้าเป็นลูกของเนื้อชื่อสาชะ
ได้ถือปฏิสนธิในครรภ์ของแม่เนื้อ
- [๑๖๔] ครั้งนั้น เมื่อข้าพเจ้ายังอยู่ในครรภ์
ถึงวาระที่จะต้องถูกฆ่า
มารดาของข้าพเจ้าถูกเนื้อชื่อสาชะทอดทิ้ง
จึงยึดเนื้อชื่อนิโครธเป็นที่พึ่ง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๕. กุมารกัสสปเถรปาทาน

- [๑๖๕] มารดาของข้าพเจ้าได้พญาเนื้อชื่อนิโครธนั้น
 สละชีวิตของตนช่วยให้พ้นจากความตายแล้ว
 ตักเตือนข้าพเจ้าผู้เป็นลูกของตนในครั้งนั้นอย่างนี้ว่า
- [๑๖๖] 'ควรคบแต่เนื้อชื่อนิโครธเท่านั้น
 ไม่ควรเข้าไปคบหาเนื้อชื่อนิสสาชะ
 การตายในสำนักของเนื้อชื่อนิโครธยังประเสริฐกว่า
 การมีชีวิตอยู่ในสำนักของเนื้อชื่อนิสสาชะ จะประเสริฐอย่างไร^๑
- [๑๖๗] ข้าพเจ้า มารดาของข้าพเจ้าและพวกเพื่อนอกนี้
 ได้เนื้อชื่อนิโครธผู้เป็นนายฝูงนั้นพร่ำสอน
 อาศัยโอวาทของเนื้อชื่อนิโครธนั้น
 จึงได้ไปยังที่อยู่อาศัยคือสวรรค์ชั้นดุสิตที่รื่นรมย์
 ประหนึ่งว่าได้ไปยังเรือนของตนที่ทิ้งจากไป
- [๑๖๘] เมื่อศาสนาของพระกัสสปเถรเจ้า
 กำลังถึงความสิ้นไป ข้าพเจ้าได้ขึ้นไปยังภูเข
 บำเพ็ญเพียรตามคำสอนของพระชินเจ้า
- [๑๖๙] ก็บัดนี้ เกิดในตระกูลเศรษฐีในกรุงราชคฤห์
 มารดาของข้าพเจ้ามีครรภ์ ออกบวชเป็นบรรพชิต
- [๑๗๐] ภิกษุณีทั้งหลายรู้ว่ามารดาของข้าพเจ้ามีครรภ์
 จึงนำไปหาพระเทวทัต พระเทวทัตนั้นกล่าวว่า
 'จงนาคะภิกษุณีชั่วรูปนี้เสีย'
- [๑๗๑] แม้ในบัดนี้ มารดาผู้ให้กำเนิดของข้าพเจ้า
 อันพระชินเจ้าผู้เป็นจอมมุนี ทรงอนุเคราะห์ไว้
 จึงได้มีความสุขอยู่ในสำนักของภิกษุณี

เชิงอรรถ :

^๑ ข.ชา.(แปล) ๒๗/๑๒/๖

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๕. กุมารกัสสปเถรอปทาน

- [๑๗๒] พระเจ้าแผ่นดินพระนามว่าโกศล
ได้ทรงทราบเรื่องนั้นแล้วจึงทรงขุบเลี้ยงข้าพเจ้าไว้
ด้วยเครื่องบริหารพระกุมาร
และตัวข้าพเจ้าก็มีชื่อว่ากัสสปะ
- [๑๗๓] เพราะอาศัยท่านพระมหากัสสปเถระ
ข้าพเจ้าจึงมีชื่อว่ากุมารกัสสปะ
เพราะได้ฟังพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า
กายเช่นกับจอมปลวก
- [๑๗๔] จากนั้นจิตของข้าพเจ้าก็หลุดพ้น
ไม่ถือมั่นโดยประการทั้งปวง
ข้าพเจ้าได้รับตำแหน่งเอตทัคคะ ก็เพราะทรมานพระเจ้าปายาสี
- [๑๗๕] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๗๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๗๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่า ท่านพระกุมารกัสสปเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

กุมารกัสสปเถรอปทานที่ ๕ จบ

ภาณวารที่ ๒๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๖. พาทิยเถราปทาน

๖. พาทิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระพาทิยเถระ

(พระพาทิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๗๘] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

พระผู้มีพระภาคพระนามว่า **ปทุมุตตระ**

ทรงเป็นผู้นำ(สัตว์โลก) มีพระรัศมีมาก

เป็นผู้เลิศในโลกทั้ง ๓ เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๑๗๙] ข้าแต่พระมุนี เมื่อพระผู้มีพระภาค

ตรัสสรรเสริญคุณของภิกษุผู้ตรัสรู้ได้เร็วพลัน

ข้าพระองค์ได้ฟังแล้วมีจิตเบิกบาน

จึงได้ทำสักการะพระผู้มีพระภาค ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๑๘๐] ข้าแต่พระมุนี ข้าพระองค์ถวายทานตลอด ๗ วัน

แต่พระผู้มีพระภาค พร้อมทั้งพระสาวก

ถวายอภิวัตพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว

ปรารถนาตำแหน่งนั้นในกาลนั้น

[๑๘๑] ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ข้าพเจ้าว่า

‘จงดูพราหมณ์ที่หมอบอยู่แทบเท้าของเรา

ผู้มีโสมนัสเฝ้าอัมมสมบุรณ์ เห็นประจักษ์

[๑๘๒] มีร่างกายที่บุญกรรมสร้างสรรค์ให้คล้ายทองคำ

ผุดผ่อง ผิวบาง ริมฝีปากแดงเหมือนผลตำลึงสุก

มีฟันขาวคมเรียบเสมอ

[๑๘๓] มีกำลังคือคุณมาก มีโลมชาติชูชันและมีใจฟูขึ้น

เป็นบ่อเกิดแห่งกระแสน้ำคือคุณ

มีหน้ายัมแย้มแจ่มใสด้วยปีติ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๖. พาหิยเถราปทาน

- [๑๘๔] เขาปรารณาดำแหน่งของภิกษุผู้ตรัสรู้เร็วพลัน
 ในอนาคต จักมีพระมหาวิระพระนามว่าโคดม
- [๑๘๕] เขาจักมีนามว่าพาหิยะ
 เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
 จักเป็นสาวกของพระศาสดาพระองค์นั้น'
- [๑๘๖] ครั้นนั้น ข้าพเจ้ายินดีแล้ว
 หมั่นกระทำสักการะแด่พระมหามุนีจนตลอดชีวิต
 จุตติแล้วได้ไปเกิดในสวรรค์ ดุจไปยังที่อยู่ของตน
- [๑๘๗] ข้าพเจ้าจะเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
 ย่อมเป็นผู้มีความสุข เพราะอานุภาพแห่งกรรมนั้น
 ข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดจึงได้เสวยสมบัติ
- [๑๘๘] เมื่อสิ้นศาสนาของพระกัสสปธีรเจ้า
 ข้าพเจ้าได้ขึ้นไปยังภูเขาศิลาล้วน
 บำเพ็ญเพียรตามคำสอนของพระชินสีห์
- [๑๘๙] เป็นผู้มึศีลบริสุทธ์ มีปัญญา
 ทำตามคำสอนของพระชินสีห์
 ข้าพเจ้า ๕ คนด้วยกัน
 จุตติจากอัฐภาพันแล้วได้ไปเกิดยังเทวโลก
- [๑๙๐] ข้าพเจ้าชื่อพาหิยะ เกิดในภารุกัจจนคร
 ซึ่งเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์
 ภายหลังได้แล่นเรือไปในสาคร
 ซึ่งให้สำเร็จประโยชน์เพียงเล็กน้อย
- [๑๙๑] แต่นั้น เรือแล่นไปได้ ๒-๓ วัน ก็อับปางลง
 ครั้นนั้น ข้าพเจ้าตกลงไปในสาคร
 ซึ่งเป็นที่อยู่แห่งมังกรที่ร้ายกาจ น่าสะพรึงกลัว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๖. พาหิยเถราปทาน

- [๑๙๒] ครึ่งนั้น ข้าพเจ้าพยายามว่ายน้ำข้ามทะเลใหญ่
 ไปถึงท่าประเสริฐชื่อ**สุปปารกะ**
 ข้าพเจ้ามีคนรู้จักน้อย
- [๑๙๓] นุ่งผ้าเปลือกไม้เข้าไปยังบ้านเพื่อก่อนข้าว
 ครึ่งนั้น หมู่ชนพากันยินดีกล่าวว่า
 ‘ผู้นี้เป็นพระอรหันต์มาที่นี่แล้ว’
- [๑๙๔] พวกเรารู้สึกการะพระอรหันต์นี้ด้วยข้าว น้ำ
 ผ้า ที่นอน และเภสัชแล้ว จักถึงความสุข’
- [๑๙๕] ครึ่งนั้น ข้าพเจ้าได้ปัจจัย เป็นผู้ที่พวกเขาสักการบูชาแล้ว
 จึงเกิดความดำริโดยไม่แยบคายขึ้นว่า เราเป็นพระอรหันต์
- [๑๙๖] ลำดับนั้น บุพเทวดารูวารจิตของข้าพเจ้า
 จึงตกเตือนว่า ‘ท่านไม่รู้ทางที่เป็นอุบาย^๑
 จะเป็นพระอรหันต์ได้อย่างไรเล่า’
- [๑๙๗] ครึ่งนั้น ข้าพเจ้าถูกเทวดาตกเตือนแล้ว
 ก็เกิดความสลดใจ จึงสอบถามเทวดานั้นว่า
 ‘พระอรหันต์ผู้ประเสริฐกว่านรชน
 ในโลกเหล่านี้คือใคร ‘อยู่ที่ไหน’
- [๑๙๘] เทวดานั้นตอบว่า ‘พระชินเจ้าผู้มีพระปัญญามาก
 ผู้ประเสริฐ มีปัญญาเสมอด้วยแผ่นดิน
 พระองค์เป็นโอรสของเจ้าศากยะ เป็นพระอรหันต์
 ไม่มีอาสวะ ทรงแสดงธรรมเพื่อบรรลุอรหัต
 อยู่ในพระราชมณเฑียรของพระเจ้าโกศลในกรุงสาวัตถี’
- [๑๙๙] ข้าพเจ้าได้ฟังคำของเทวดานั้นแล้ว
 เลิบบໍมใจเหมือนคนกำพร้าได้ขุมทรัพย์

เชิงอรรถ :

^๑ รู้ทางที่เป็นอุบาย คือรู้ทางที่จะให้บรรลุถึงพระนิพพาน (ข.อป.อ. ๒/๑๙๖/๒๙๑)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๖. พาหิยเถราปทาน

- ยัมแย้ม เบิกบานใจที่จะได้พบพระอรหันต์ผู้ประเสริฐ
 นำชม นำฟังใจ ผู้มีพระญาณเป็นโคจรไม่มีที่สิ้นสุด
- [๒๐๐] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าออกจากที่นั่นไปด้วยตั้งใจว่า
 'เราเมื่อชนะกิเลสได้ก็จะได้เห็นพระพักตร์
 ที่ปราศจากมลทินของพระศาสดาในกาลทุกเมื่อ'
 ไปถึงแคว้นที่รื่นรมย์นั้นแล้วได้ถามพวกพราหมณ์ว่า
 'พระศาสดาผู้ทำชาวโลกให้เปล็ดเพลนประทับอยู่ ณ ที่ไหน'
- [๒๐๑] ครั้งนั้น พราหมณ์ทั้งหลายตอบว่า
 'พระศาสดาผู้ทมิฬมนุษย์และเทวดากราบไหว้
 เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังเมือง
 ท่านผู้ชวนขวยจะเข้าเฝ้าพระมุนี
 จงรีบกลับไปเฝ้ากราบไหว้พระองค์ผู้เป็นบุคคลผู้เลิศ'
- [๒๐๒] ลำดับนั้น ข้าพเจ้าได้ไปยังกรุงสาวัตถี
 ที่อุดมสมบูรณ์โดยถ้วน ได้เห็นพระองค์ผู้ไม่มักมาก
 และไม่ติดในรสอาหาร กำลังเสด็จบิณฑบาต
- [๒๐๓] ทรงบาตร มีพระเนตรसारวม
 ทรงยังอมตธรรมให้โชติช่วงอยู่ในนครนี้
 ประหนึ่งเป็นที่อยู่ของพระสิริ
 มีพระพักตร์โชติช่วงดังรัศมีดวงอาทิตย์
- [๒๐๔] ครั้นพบพระองค์ ข้าพเจ้าจึงได้หมอบลงแล้ว
 กราบทูลดังนี้ว่า 'ข้าแต่พระโคดม
 ขอพระองค์โปรดเป็นที่พึงของข้าพระองค์
 ผู้วิบัติในทางที่น่ารังเกียจด้วยเถิด'
- [๒๐๕] พระมุนีผู้ประเสริฐได้ตรัสว่า 'เรากำลังเที่ยวบิณฑบาต
 เพื่อประโยชน์แก่การช่วยสัตว์ให้ข้ามพ้น
 เวลานี้ไม่ใช่เวลาแสดงธรรมแก่ท่าน'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๖. พาหิยเถราปทาน

- [๒๐๖] ครั้นนั้น ข้าพเจ้ามีความปรารถนาแรงกล้าในธรรม
 จึงได้ทูลอ้อนวอนพระพุทธเจ้าบ่อย ๆ
 พระองค์แสดงธรรมอันเป็น**สัจจธรรม**ที่ลึกซึ้งแก่ข้าพเจ้า
- [๒๐๗] ข้าพเจ้าได้ฟังธรรมของพระองค์แล้ว
 ก็บรรลุธรรมเป็นที่สิ้นอาสวะ
 โอ ! ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่พระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว
 เป็นผู้มีอายุสิ้นแล้ว
- [๒๐๘] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ศุขพญางัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๐๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๑๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- [๒๑๑] พระพาหิยทารุจิริยเถระ
 ถูกแม่โคตัวที่ถูกผีสิงไม่เห็นตัวขวิดให้ล้มลงที่กองขยะ
 ได้กล่าวพยากรณ์ด้วยประการดังนี้
- [๒๑๒] พระเถระผู้มีปัญญามาก เป็นนักปราชญ์
 ครั้นกล่าวบุพพจิตของตนแล้ว
 ปรินิพพานใน**กรุงสาวัตถี** ที่อุดมสมบูรณ์

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๖. พาหิยเถราปทาน

- [๒๑๓] พระฤาษีผู้ประเสริฐ เสด็จออกจากนคร
ทอดพระเนตรเห็นพระพาหิยทารุจิระผู้นั่งผ้าเปลือกไม้
เป็นนักปราชญ์ ซึ่งมีความร่ำร้อนอันลอยได้แล้ว
- [๒๑๔] ล้มลงที่ภูมิมิภาค ดุจคันเสาธงใหญ่อันลมพัดให้ล้มลง
หมดอายุ กิเลสเหือดแห้ง ทำกิจในศาสนาของพระชินเจ้า
- [๒๑๕] ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสเรียกสาวกทั้งหลาย
ผู้ยินดีในศาสนาว่า เธอทั้งหลายจงช่วยกันยกร่าง
ของเพื่อนพรหมจารีแล้วนำไปเผาเสียเถิด
- [๒๑๖] จงสร้างสถูปบูชา เขาเป็นคนมีปริชามานิพพานแล้ว
สาวกผู้ทำตามคำของเรา
เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายที่ตรัสรู้ได้เร็วพลัน
- [๒๑๗] คาถาที่มีประโยชน์คาถาเดียวที่คนฟังแล้วสงบระงับได้
ย่อมดีกว่าคาถาที่ไร้ประโยชน์ตั้ง ๑,๐๐๐ คาถา^๑
- [๒๑๘] ดิน น้ำ ลม ไฟ ไม่ตั้งอยู่ในนิพพานใด
ในพระนิพพานนั้น ดาวฤกษ์ที่สุกสกาวก็ส่องแสงไปไม่ถึง
ดวงอาทิตย์ก็ส่องแสงไปไม่ถึง
- [๒๑๙] ดวงจันทร์ก็ส่องแสงไปไม่ถึง ความมืดก็ไม่มี
อนึ่ง เมื่อใด พราหมณ์ผู้ได้ชื่อว่าเป็นมุนี
เพราะเป็นผู้สงบ รู้จริงด้วยตนเองแล้ว
- [๒๒๐] เมื่อนั้น เขาย่อมพ้นจากรูปภพ อรูปภพ สุข และทุกข์^๒
พระโลกนาถผู้เป็นมุนี เป็นที่พึ่งของโลกทั้ง ๓
ได้ตรัสไว้อย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้
- ได้ทราบวาทานพระพาหิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

พาหิยเถราปทานที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ข.ธ. (แปล) ๒๕/๑๐๑/๖๑

^๒ ดูเทียบ ข.ธ. (แปล) ๒๕/๑๐/๑๘๘

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๗. มหาโกญจลิกละพาน

๗. มหาโกญจลิกละพาน

ประวัติในอดีตชาติของพระมหาโกญจลิกละ

(พระมหาโกญจลิกละ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๒๑] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**

ทรงรู้แจ้งโลกทั้งปวง^๑ เป็นพระมุนี มีพระจักขุ

เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

[๒๒๒] พระองค์เป็นผู้ตรัสสอน ทรงแสดงธรรมให้สัตว์รู้ชัดได้

ทรงช่วยสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้น

ทรงฉลาดในเทศนา เป็นพระพุทฺธเจ้า

ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

[๒๒๓] พระองค์เป็นผู้อนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณา

ทรงแสวงหาประโยชน์เกื้อกูลเพื่อสรรพสัตว์

ทรงทำเดียรถียที่มาเฝ้าทั้งหมดให้ดำรงอยู่ในศีล ๕

[๒๒๔] เมื่อเป็นเช่นนี้ ศาสนาจึงหมดความอากุล

ว่างจากพวกเดียรถีย

แลลงดงามด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้ได้วสี ผู้คงที่

[๒๒๕] พระมหารามิพระองค์นั้น ทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก

มีพระฉวีวรรณคล้ายทองคำที่ล้ำค่า

มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๒

เชิงอรรถ :

^๑ **รู้แจ้งโลกทั้งปวง** ในที่นี้หมายถึงรู้แจ้งโลกตามสภาวะ เหตุเกิดโลก ความดับโลก วิธีปฏิบัติให้ถึง
ความดับโลก คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค และทรงรู้แจ้งโลกทั้ง ๓ คือ (๑) สังขารโลก (๒) สัตว์โลก
(๓) โอกาสโลก (ขุ.พุทธ.อ. ๖๐/๑๔๓)

^๒ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๒๖๘ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๗. มหาโกฏิฎฐิกเถราปทาน

- [๒๒๖] ขณะนั้น สัตว์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
พระชินสีห์พระองค์นั้น
ก็ดำรงพระชนมายุอยู่ประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๒๗] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นพราหมณ์ชาวกรุงหงสวดี เรียนจบไตรเพท
ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ผู้เลิศกว่าสัตว์โลกทั้งปวง
แล้วได้ฟังพระธรรมเทศนา
- [๒๒๘] ครั้งนั้น พระธีรเจ้าพระองค์นั้น
ทรงตั้งสาวกผู้แตกฉานในปฏิสัมภิทา
ฉลาดในอรรถ ธรรม นิรุตติ
และปฏิภาณไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ
- [๒๒๙] ข้าพเจ้าได้ฟังพระดำรัสนั้นแล้วก็พลอยยินดี
จึงได้ทูลนิมนต์พระชินเจ้าผู้ประเสริฐ
พร้อมทั้งสาวกให้เสวยและฉันตลอด ๗ วัน
- [๒๓๐] ข้าพเจ้าทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าผู้ตั้งสาคร
พร้อมทั้งสาวกให้ครองผ้าชุดใหม่
แล้วหมอบลงแทบพระบาท ปราบณาดำแหน่งนั้น
- [๒๓๑] ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าทรงเป็นบุคคลผู้เลิศในโลก
ได้ตรัสว่า 'จงดูพราหมณ์ผู้ประเสริฐ
ซึ่งหมอบอยู่แทบเท้าเรา นี้ มีรัศมีเหมือนกลีบบัว
- [๒๓๒] พราหมณ์นี้ปราบณาดำแหน่งประเสริฐสุดของภิกษุ
เพราะการบริจาคทานด้วยศรัทธา
และเพราะการฟังพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า
- [๒๓๓] พราหมณ์นี้จักเป็นผู้มีความสุขในทุกภพ
เวียนว่ายตายเกิดในภพน้อยภพใหญ่
จักได้ตำแหน่งนั้นตามใจปรารถนาในอนาคตกาล

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๗. มหาโกญจลิกละราพทาน

- [๒๓๔] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๒๓๕] พราหมณ์นี้จักมีนามว่าโกญจลิเก
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
เป็นสาวกของพระศาสดาพระองค์นั้น'
- [๒๓๖] ข้าพเจ้าได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว
เป็นผู้เบิกบาน มีจิตประกอบด้วยเมตตา
บำรุงพระชินเจ้าจนตลอดชีวิตในครั้งนั้น
เพราะข้าพเจ้าเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา
- [๒๓๗] ด้วยวิบากกรรมนั้น และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๒๓๘] ข้าพเจ้าได้ครองเทวสมบัติตลอด ๓๐๐ ขาติ
ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐๐ ขาติ
- [๒๓๙] และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบูรณ์นับชาติไม่ถ้วน
เพราะอานุภาพแห่งกรรมนั้น
ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้มีความสุขในทุกภพ
- [๒๔๐] ข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน ๒ ภพ
คือ (๑) เทวดา (๒) มนุษย์
คดีอื่นข้าพเจ้าไม่รู้จักเลย
นี้เป็นผลแห่งกรรมที่สั่งสมไว้ดีแล้ว
- [๒๔๑] ข้าพเจ้าเกิดเฉพาะใน ๒ ตระกูล
คือ (๑) ตระกูลกษัตริย์ (๒) ตระกูลพราหมณ์
จะไม่เกิดในตระกูลที่ต่ำ
นี้เป็นผลแห่งกรรมที่สั่งสมไว้ดีแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๗. มหาโกฏิฏฐิเกราปทาน

- [๒๔๒] เมื่อถึงภพสุดท้าย
ข้าพเจ้าได้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
เกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาล
ที่มีทรัพย์มากในกรุงสาวัตถี
- [๒๔๓] มารดาของข้าพเจ้าชื่อจันทวดี
บิดาของข้าพเจ้าชื่ออัสสลายนะ
ในคราวที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำบิดาของข้าพเจ้า
เพื่อความบริสุทธิ์ทุกอย่าง
- [๒๔๔] ข้าพเจ้าเลื่อมใสในพระสุคต
ได้บวชเป็นบรรพชิต
พระโมคคัลลานะเป็นพระอาจารย์
พระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์
- [๒๔๕] ในขณะกำลังปลงผม ข้าพเจ้าก็ตัดทิฏฐิพร้อมทั้งรากได้
และขณะนั่งผ้ากาสาวะ ก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๒๔๖] ข้าพเจ้ามีปัญญาแตกฉานในอรรถ ธรรม นิรุตติ และปฏิภาณ
เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้เลิศในโลก
จึงทรงตั้งข้าพเจ้าไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ
- [๒๔๗] ข้าพเจ้าถูกท่านพระอุปติสสะ
ไต่ถามในปฏิสัมภิทาก็แก้ได้ไม่ขัดข้อง
เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้เลิศในศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- [๒๔๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เฝ้าได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ศุขปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๘. อรุเวลกัสสปเถรอปทาน

- [๒๔๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๕๐] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระมหาโกฏฐิกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

มหาโกฏฐิกเถรอปทานที่ ๗ จบ

๘. อรุเวลกัสสปเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอรุเวลกัสสปเถระ

(พระอรุเวลกัสสปเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๕๑] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ทรงรู้แจ้งโลกทั้งปวง เป็นพระมุนี มีพระจักขุ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
- [๒๕๒] พระองค์เป็นผู้ตรัสสอน ทรงแสดงธรรมให้สัตว์รู้ชัดได้
ทรงช่วยสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้น
ทรงฉลาดในเทศนา เป็นพระพุทธเจ้า
ทรงช่วยหมู่มนุษย์ให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๕๓] พระองค์เป็นผู้อนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณา
แสวงหาประโยชน์เกื้อกูลเพื่อสรรพสัตว์
ทรงทำเดียรถียที่มาเฝ้าทั้งหมดให้ดำรงอยู่ในศีล ๕

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๘. อุรุเวลกัสสปเถรปาทาน

- [๒๕๔] เมื่อเป็นเช่นนี้ ศาสนาจึงหมดความอากุล
ว่างจากพวกเดียรฉัตร
และงดงามด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้ได้วสี ผู้คงที่
- [๒๕๕] พระมหานีพระองค์นั้น ทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก
มีพระฉวีวรรณคล้ายทองคำที่ล้ำค่า
มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑
- [๒๕๖] ขณะนั้น สัตว์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
พระชินสีห์พระองค์นั้น
ก็ดำรงพระชนมายุอยู่ประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๕๗] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นพราหมณ์ชาวกรุงหงสวดี
ประชาชนสมมติว่าเป็นผู้ประเสริฐ
ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ส่องโลกให้สว่างไสว
แล้วได้ฟังพระธรรมเทศนา
- [๒๕๘] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้ฟังพระผู้มีพระภาค
ทรงแต่งตั้งสาวกของพระองค์ในตำแหน่งเอตทัคคะ
ในที่ประชุมใหญ่ จึงพลอยยินดี
- [๒๕๙] ได้ทูลนิมนต์พระมหาชินเจ้าพร้อมกับสาวกจำนวนมาก
แล้วได้ถวายทานพร้อมด้วยพราหมณ์อีก ๑,๐๐๐ คน
- [๒๖๐] ครั้นถวายมหาทานแล้ว
ข้าพเจ้าได้ถวายอภิवाทพระผู้มีพระภาค ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร เป็นผู้เบิกบาน ได้กราบทูลดังนี้ว่า
- [๒๖๑] 'ข้าแต่พระองค์ผู้แก่แล้วกล้า
ด้วยความเชื่อในพระองค์และด้วยอธิการคุณ
ขอให้ข้าพระองค์ผู้เกิดในภพนั้น ๆ จงมีบิรวารมากเถิด'

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๘. อรุเวลกัสสปเถรปาทาน

- [๒๖๒] ครั้งนั้น พระศาสดาผู้มีพระสุรเสียงก้อง
 เหมือนเสียงคชสารคำราม
 มีพระสำเนียงไพเราะเหมือนเสียงนกกการเวก
 'ได้ตรัสกับบริษัทว่า 'จงดูพราหมณ์นี้
- [๒๖๓] ผู้มีผิวพรรณดุจทองคำ แขนใหญ่
 ปากและดวงตาเหมือนดอกปทุม
 มีโลมชาติชูชันและมีใจฟูขึ้น ราเรงมีศรัทธาในคุณของเรา
- [๒๖๔] เขาปรารถนาตำแหน่งภิกษุผู้มีเสียงเหมือนราชสีห์
 ในอนาคตกาล เขาจักได้ตำแหน่งนี้สมความปรารถนา
- [๒๖๕] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
 พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
 ทรงสมภพในราชสกุลโอกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๒๖๖] พราหมณ์นี้จักมีนามว่ากัสสปะ ตามโคตร
 เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
 จักเป็นสาวกของพระศาสดาพระองค์นั้น
- [๒๖๗] ในกัปที่ ๙๒ นับจากกัปนี้ไป
 'ได้มีพระผู้เป็นผู้นำขึ้นเลิศของโลกพระนามว่ามุสสะ
 ทรงเป็นศาสดาผู้ยอดเยี่ยม หาผู้เปรียบมิได้
 'ไม่มีใครเสมอเหมือน
- [๒๖๘] พระศาสดาพระนามว่ามุสสะพระองค์นั้นแล
 ทรงกำจัดความมืด^๑ ทั้งปวง ถางรกชัฏใหญ่
 ทรงบันดาลฝนคืออมตธรรมให้ตกลง
 ให้มนุษย์และทวยเทพอิมหัน

เชิงอรรถ :

^๑ ความมืด ในที่นี้หมายถึงกิเลสมีราคะ โทสะ และโมหะเป็นต้น (ข.อป.อ. ๒/๒๖๘/๒๙๘)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๘. อรุเวลกัสสปเถรปาทาน

- [๒๖๙] ครั้งนั้น ข้าพเจ้า ๓ คนพี่น้อง
ได้เป็นราชอำมาตย์ในกรุงพาราณสี
ล้วนแต่เป็นที่ไว้วางพระทัยของพระราชา
- [๒๗๐] รูปร่างองอาจแก่กล้า สมบูรณ์ด้วยพลกำลัง
ไม่พ่ายแพ้ในสงคราม
ครั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินผู้ถูกเจ้าเมืองชายแดนก่อกำเริบ
จึงมีรับสั่งกับพวกข้าพเจ้าว่า
- [๒๗๑] ‘ท่านทั้งหลายจงไปชนบทชายแดน
ปราบปรามชนบทของแผ่นดินให้ราบคาบแล้วกลับมา’
และทรงพร่ำสอนว่า ‘พวกท่านบำรุงแคว้นของเรา
ให้เกษมแล้วจงมอบคืน’
- [๒๗๒] ลำดับนั้น ข้าพเจ้าได้กราบทูลว่า
‘ถ้าพระองค์จะพึงประทานพระผู้ทรงเป็นผู้นำ
เพื่อให้ข้าพระองค์ทั้งหลายอุปัฏฐากบ้าง
พระองค์ทั้งหลายก็จักทำกิจของพระองค์ให้สำเร็จ’
- [๒๗๓] ลำดับนั้น ข้าพเจ้าได้รับพระราชทานพรแล้ว
ถูกพระภูมิบาลส่งไปปราบปรามชายแดนที่กำเริบให้ว่างอาวุชแล้ว
จึงกลับมายังนครนั้นอีก
- [๒๗๔] ข้าพเจ้าทูลขอการรับอุปัฏฐากพระศาสดาจากพระราชา
ได้พระศาสดาทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
เป็นพระมุนีผู้ประเสริฐแล้ว ได้บูชาพระองค์จนตลอดชีวิต
- [๒๗๕] ผ้ามีค่ามาก อาหารมีรสเลิศ
เสนาสนะเป็นที่รื่นรมย์และเกสัชที่มีประโยชน์
- [๒๗๖] พวกข้าพเจ้ามีศีล มีกรุณา มีใจประกอบด้วยภavana
จึงถวายปัจจัยที่พวกข้าพเจ้าให้เกิดขึ้นโดยธรรม
แต่พระมุนีพร้อมทั้งพระสงฆ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๘. อรุเวลกัสสปเถรอปทาน

- [๒๗๗] อุปีฏฐากพระผู้ทรงเป็นผู้นำด้วยจิตเมตตาตลอดเวลา
เมื่อพระผู้ทรงเป็นผู้นำ ผู้เลิศในโลกนั้นปรินิพพานแล้ว
ก็ทำการบูชาตามกำลัง
- [๒๗๘] ทุกคนจติจากอัตภาพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
เสวยสุขอย่างมากในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น
นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๗๙] ข้าพเจ้าเมื่อเกิดอยู่ในภพ
เป็นเหมือนนายช่างดอกไม้
ได้ดอกไม้ตามแต่จะหามาได้แล้ว
จัดแสดงให้เป็นแบบต่าง ๆ มากมาย
ได้เป็นพระเจ้าวิเทหราช
- [๒๘๐] ข้าพเจ้ามีอัธยาศัยเป็นมิจฉาทิฎฐิ
เพราะถ้อยคำของอเจลลคุณ
ตกนรกเพราะไม่เชื่อคำตักเตือนของธิดาของข้าพเจ้านามว่าจุลา
- [๒๘๑] ถูกละมุนพรหมพราหมณ์มากมาย
จึงละทิฎฐิอันชั่วช้านั้นได้
- [๒๘๒] แล้วบำเพ็ญกุศลกรรมบถ ๑๐ ให้บริบูรณ์โดยพิเศษ
ละกายมนุษย์แล้วจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ ดุจไปยังที่อยู่ของตน
- [๒๘๓] เมื่อถึงภพสุดท้าย
ข้าพเจ้าได้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
เกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาล ในกรุงพาราณสีที่มั่งคั่ง
- [๒๘๔] ข้าพเจ้ากลัวต่อความแก่ ความเจ็บ และความตาย
จึงเข้าป่าใหญ่ แสวงหาบพทคือพระนิพพาน
ได้บวชในสำนักของขฤลิ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๘. อรุเวลกัสสปเถรปาทาน

- [๒๘๕] ครั้งนั้น น้องชายทั้ง ๒ ของข้าพเจ้า
ก็ได้อบรมพร้อมกับข้าพเจ้า
ข้าพเจ้าได้สร้างอาศรมอาศัยอยู่ที่ตำบลอรุเวลา
- [๒๘๖] ข้าพเจ้ามีชื่อว่ากัสสปะ ตามโคตร
แต่เพราะอาศัยอยู่ที่ตำบลอรุเวลา
จึงได้นามบัญญัติว่าอรุเวลกัสสปะ
- [๒๘๗] เพราะน้องชายของข้าพเจ้าอาศัยอยู่ใกล้แม่น้ำ
เขาจึงได้นามว่านทีกัสสปะ
เพราะน้องชายอีกคนหนึ่งของข้าพเจ้า
อาศัยอยู่ที่ตำบลคยา เขาจึงประกาศนามว่าคยากัสสปะ
- [๒๘๘] น้องชายคนเล็กมีศิษย์ ๒๐๐ คน
น้องชายคนกลางมีศิษย์ ๓๐๐ คน
ส่วนข้าพเจ้ามีไม่น้อยกว่า ๕๐๐ คน
ศิษย์ทุกคนล้วนประพฤติตามข้าพเจ้า
- [๒๘๙] ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้เลิศในโลก
เป็นสารถิ์ฝึกนรชน ได้เสด็จมาหาข้าพเจ้า
ทรงทำปาฏิหาริย์ต่าง ๆ แก่ข้าพเจ้า และทรงแนะนำ
- [๒๙๐] ข้าพเจ้ากับบริวาร ๑,๐๐๐ ได้อุปสมบท
ด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา
ได้บรรลุอรหัตพร้อมด้วยภิกษุเหล่านั้นทุกรูป
- [๒๙๑] ภิกษุเหล่านั้นและภิกษุเหล่าอื่นจำนวนมาก
แวดล้อมข้าพเจ้าเป็นบริวารยศ
และข้าพเจ้าก็สามารถสั่งสอนได้
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคผู้เป็นฤาษี
ผู้ประเสริฐก็สั่งสอนข้าพเจ้า

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๙. ราชเถรอปทาน

- [๒๙๒] พระองค์ทรงตั้งข้าพเจ้าไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ
คือความเป็นผู้มีบริษัหมาก
โอ สักการะที่ได้ทำไว้ในพระพุทธเจ้า
ได้ก่อให้เกิดผลแก่ข้าพเจ้าแล้ว
- [๒๙๓] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๙๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๙๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระอรุณเวลกัสสปเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อรุณเวลกัสสปเถรอปทานที่ ๘ จบ

๙. ราชเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระราชาเถระ

(พระราชาเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๙๖] พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
ทรงรู้แจ้งโลกทั้งปวง เป็นพระมุนี มีพระจักขุ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
- [๒๙๗] พระองค์เป็นผู้ตรัสสอน ทรงแสดงธรรมให้สัตว์รู้ชัดได้
ทรงช่วยสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๙. ราชเถรอปทาน

ทรงฉลาดในเทศนา เป็นพระพุทธานุเจ้า

ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

[๒๙๘] พระองค์เป็นผู้อนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณา

ทรงแสวงหาประโยชน์เกื้อกูลเพื่อสรรพสัตว์

ทรงทำเดียรถียที่มาเฝ้าทั้งหมดให้ดำรงอยู่ในศีล ๕

[๒๙๙] เมื่อเป็นเช่นนี้ ศาสนาจึงหมดความอาภูล

ว่างจากพวกเดียรถีย

และงดงามด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้ได้วสี ผู้คงที่

[๓๐๐] พระมหามณีพระองค์นั้น ทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก

มีพระฉวีวรรณคล้ายทองคำที่ล้ำค่า

มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑

[๓๐๑] ขณะนั้น สัตว์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี

พระชินสีห์พระองค์นั้น

ก็ดำรงพระชนมายุอยู่ประมาณเท่านั้น

ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

[๓๐๒] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นพราหมณ์ชาวกรุงหงสวดี เรียนจบมนตร์

ได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคผู้ประเสริฐกว่านรชน

[๓๐๓] ทรงมีความเพียรมาก ทรงแก้ลูกกล่าในบริษัท

ทรงเป็นผู้นำวิเศษ ทรงกำลังตั้งภิกษุผู้มีปฏิภาณไว้

ในตำแหน่งเอตทัคคะแล้วได้ฟังพระธรรมเทศนา

[๓๐๔] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าทำสักการะในพระองค์ผู้เป็นผู้นำสัตว์โลก

พร้อมทั้งภิกษุสงฆ์ แล้วหมอบลงแทบพระบาทด้วยเศียรเกล้า

ปรารภนาตำแหน่งนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๙. ราชเถรอปทาน

- [๓๐๕] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค
 ผู้มีพระรัศมีข้านอกจากพระวรกายดจแห่งทอง
 ได้ตรัสกับข้าพเจ้าด้วยพระสุรเสียงอันน่ายินดี
 มีปกตินามลทินคือกิเลสออกไปว่า
- [๓๐๖] 'จงเป็นผู้มีความสุข
 มีอายุยืนเกิด ปฏิธาน(ความปรารถนา) ของเธอก็จงสำเร็จเกิด
 สักการะที่เธอทำในเราพร้อมทั้งพระสงฆ์ก็จะมีผลไพบูลย์อย่างยิ่งเกิด
- [๓๐๗] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
 พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
 ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๓๐๘] พราหมณ์นี้จักมีนามว่าราชะ
 เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
 เป็นสาวกของพระศาสดาพระองค์นั้น
- [๓๐๙] พระผู้ทรงเป็นผู้นำพระองค์นั้น
 เป็นพระราชโอรสของเจ้าศากยะ ทรงองอาจกว่านรชน
 ทรงยินดีในคุณที่เป็นเหตุของท่านแล้ว จักทรงแต่งตั้งท่านว่า
 เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้มีปฏิภาณ'
- [๓๑๐] ข้าพเจ้าได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว
 เป็นผู้เบิกบาน มีจิตประกอบด้วยเมตตา
 บำรุงพระชินเจ้าจนตลอดชีวิต ในครั้งนั้น
 เพราะข้าพเจ้าเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา
- [๓๑๑] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
 และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
 ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
 จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๙. ราชเถรอปทาน

- [๓๑๒] ข้าพเจ้าได้ครองเทวสมบัติตลอด ๓๐๐ ขาด
ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐๐ ขาด
- [๓๑๓] และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอย่างไพบูลย์นับชาติไม่ถ้วน
เพราะอานุภาพแห่งกรรมนั้น
ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้มีความสุขในทุกภพ
- [๓๑๔] เมื่อถึงภพสุดท้าย ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลที่ยากจน
ขาดเครื่องนุ่งห่มและอาหาร
ในกรุงราชคฤห์ที่อุดมสมบูรณ์
- [๓๑๕] ได้ถวายภิกษาทัพพีหนึ่งแก่พระสารีบุตรผู้คงที่
ในเวลาที่ยาพเจ้าแก่เฒ่า ได้อาศัยอารามนั้นอยู่
- [๓๑๖] ครั้งนั้น ไม่มีภิกษุรูปใดบวชให้ข้าพเจ้าผู้แก่เฒ่า
ผู้มีกำลังและเรี่ยวแรงถดถอย
เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงเป็นคนตกยาก
มีผิวพรรณไม่ผ่องใสและเศร้าโศก
- [๓๑๗] พระมหานีผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา
ทอดพระเนตรเห็นเข้าจึงตรัสถามข้าพเจ้าว่า
'ลูก 'โจนจึงเศร้าโศก จงบอกถึงความเสียดแทงที่เกิดในใจของเธอ'
- [๓๑๘] ข้าพเจ้าได้กราบทูลว่า 'ข้าแต่พระองค์ผู้มีความเพียร
ข้าพระองค์ไม่ได้บวชในศาสนาของพระองค์ ซึ่งพระองค์ตรัสดีแล้ว
เพราะความเศร้าโศกนั้น ข้าพระองค์จึงเป็นคนตกยาก
ข้าแต่พระผู้ทรงเป็นผู้นำ
ขอพระองค์จงเป็นที่พึ่งของข้าพระองค์ด้วยเถิด'
- [๓๑๙] ครั้งนั้น พระมณีผู้ประเสริฐ
ได้รับสั่งให้เรียกภิกษุมาประชุมพร้อมแล้วตรัสถามว่า
'ผู้ที่นึกถึงสักการะยิ่งใหญ่ของพราหมณ์นี้ได้ มีอยู่หรือจงบอกมา'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๙. ราชเถรอปทาน

- [๓๒๐] ครั้งนั้น พระสารีบุตรได้กราบทูลว่า
 'ข้าพระองค์ระลึกถึงสักการะของเขาได้อยู่
 พราหมณ์นี้ได้ถวายภิกษาทัพพีหนึ่ง
 แก่ข้าพระองค์ผู้กำลังเที่ยวบิณฑบาต พระพุทธเจ้าข้า'
 (พระผู้มีพระภาคตรัสว่า)
- [๓๒๑] สาธุ สาธุ สารีบุตร เธอเป็นคนกตัญญู
 เธอจงให้พราหมณ์เฒ่านี้บวชเถิด
 เขาจักเป็นบุพชนียบุคคล'
- [๓๒๒] ลำดับนั้น ข้าพเจ้าได้รับการบรรพชาอุปสมบท
 ด้วยกรรมวาจา และไม่นานนักก็ได้บรรลุธรรมเป็นที่สิ้นอาสวะ
- [๓๒๓] เพราะข้าพเจ้าเป็นผู้เพิลิตเพลิน
 ฟังพุทธดำรัสด้วยความเคารพ
 ฉะนั้น พระชินเจ้าจึงทรงตั้งข้าพเจ้าว่า
 เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายปฎิภาณ
- [๓๒๔] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 จุดพญางัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๒๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๒๖] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบวาทานพระราชนิพนธ์ได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ราชเถรอปทานที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๑๐. โมฆราชเถรอปทาน

๑๐. โมฆราชเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโมฆราชเถระ

(พระโมฆราชเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๓๒๗] พระผู้มีพระภาคพระนามว่า**ปทุมุตตระ**

ทรงรู้แจ้งโลก ทรงบำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์

เป็นพระมุนี มีพระจักขุ

เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

[๓๒๘] พระองค์เป็นผู้ตรัสสอน ทรงแสดงธรรมให้สัตว์รู้ชัดได้

ทรงช่วยสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้น

ทรงฉลาดในเทศนา เป็นพระพุทธเจ้า

ทรงช่วยเหลือชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

[๓๒๙] พระองค์เป็นผู้อนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณา

ทรงแสวงหาประโยชน์เกื้อกูลเพื่อสรรพสัตว์

ทรงทำเดียรถียที่มาเฝ้าทั้งหมดให้ดำรงอยู่ในศีล ๕

[๓๓๐] เมื่อเป็นเช่นนี้ ศาสนาจึงหมดความอากุล

ว่างจากพวกเดียรถีย

และงดงามด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้ได้วสี ผู้คงที่

[๓๓๑] พระมหามุนีพระองค์นั้น ทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก

มีพระฉวีวรรณคล้ายทองคำที่ล้ำค่า

มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑

[๓๓๒] ขณะนั้น สัตว์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี

พระชินสีห์พระองค์นั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๒๘๓ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๑๐. โมฆราชเถรอปทาน

ก็ดำรงพระชนมายุอยู่ประมาณเท่านั้น

ทรงช่วยหมู่มชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

[๓๓๓] ครั้งนั้น ข้าพเจ้ารับจ้างทำงานของบุคคลอื่นในตระกูลหนึ่ง

ในกรุงหงสวดี ข้าพเจ้าไม่มีทรัพย์สินอะไรที่เป็นของตนเลย

[๓๓๔] ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ที่ศาลาพักผ่อนที่เขาปรับพื้นไว้แล้ว

ได้ก่อไฟขึ้นที่ศาลา พ้นศิลาจึงดำเพราะถูกไฟไหม้

[๓๓๕] ครั้งนั้น พระโลกนาถผู้ประกาศสัจจะ ๔

ได้ตรัสสรรเสริญสาวกผู้ทรงจีวรเศร้าหมองในที่ประชุมชน

[๓๓๖] ข้าพเจ้าพอใจในคุณนั้นของพระองค์ จึงได้ปรนนิบัติพระตถาคต

ปรารภนาตำแหน่งที่สูงที่สุดคือความเป็นผู้เลิศ

กว่าภิกษุผู้ทรงจีวรเศร้าหมอง

[๓๓๗] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคพระนามว่าปทุมุตตระ

ได้ตรัสกับสาวกทั้งหลายว่า

จงดูบุรุษนี้มีผ้าห่มเศร้าหมอง ร่างกายผอมบาง

[๓๓๘] แต่สีหน้าผ่องใสเพราะปิติ

ประกอบด้วยทรัพย์คือ ศรัทธา มีโลมชาติชูชัน

มีใจเร่าแรง ไม่หวั่นไหว เหมือนหมูไม้สาละที่หนาแน่น^๑

[๓๓๙] บุรุษนี้ผู้มีความพอใจในคุณของภิกษุชื่อสัจจะเสนะ

ผู้ทรงจีวรเศร้าหมองนั้น จึงปรารภนาตำแหน่งนั้น

[๓๔๐] ข้าพเจ้าได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้วเป็นผู้เบิกบาน

ขบศิระลงถวายพระชินเจ้า กระทำแต่กรรมที่ดีงาม

ในศาสนาพระชินเจ้าจนตลอดชีวิต

เชิงอรรถ :

^๑ เหมือนหมูไม้สาละวนที่หนาแน่น ในที่นี้ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ (อภ.จตุกก. (แปล)

๒๑/๑๕๐/๒๑๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๒๘๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๑๐. โมฆราชเถรอปทาน

- [๓๔๑] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าจะกายมมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๓๔๒] ด้วยกรรมคือการใช้ไฟเผาที่พื้นศาลาพักผ่อน
ข้าพเจ้าจึงถูกทุกขเวทนาเบียดเบียน
หมกไหม้ในนรกนับพันปี
- [๓๔๓] ด้วยวิบากกรรมที่ยังเหลืออยู่นั้น
ข้าพเจ้าเกิดเป็นมนุษย์
จึงมีรอยตำหนิตัดตัวมาตามลำดับตลอด ๕๐๐ ขาดิ
- [๓๔๔] เพราะอาณภาพแห่งกรรมนั้น
ข้าพเจ้าจึงเต็มไปด้วยโรคเรื้อน
เสวยมหันตทุกข์ตลอด ๕๐๐ ขาดิเหมือนกัน
- [๓๔๕] ในภพที่นี้ ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใส
จึงได้นิมนต์พระอุปัฏฐากผู้มียศ
ให้ฉันภัตตาหารจนอิ่มหนำ
- [๓๔๖] ด้วยผลกรรมอันวิเศษนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าจะกายมมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๓๔๗] เมื่อถึงภพสุดท้าย ข้าพเจ้าได้เกิดในตระกูลกษัตริย์
เพียบพร้อมไปด้วยมหาสมบัติ เมื่อพระชนกสวรรคตไป
- [๓๔๘] ข้าพเจ้าถูกโรคเรื้อนรบกวน
ในเวลากลางคืน ก็ไม่ได้รับความสุขในการนอน
เพราะความสุขในรัชสมบัติกลายเป็นโมฆะไป
ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงได้ชื่อว่าโมฆราช

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

๑๐. โมฆราชเถรอปทาน

- [๓๔๙] ข้าพเจ้าเห็นโทษของร่างกาย
จึงบวชเป็นบรรพชิต มอบตัวเป็นศิษย์
ของพราหมณ์ผู้เลิศชื่อพาวรี
- [๓๕๐] ข้าพเจ้าเข้าไปเฝ้าพระผู้ทรงเป็นผู้นำแห่งนรชน
พร้อมด้วยบริวารจำนวนมาก
ได้ทูลถามปัญหาที่ละเอียดลึกซึ้ง
กับพระองค์ผู้มีวาตะประเสริฐ ผู้มีวาตะเป็นประโยชน์ว่า
- [๓๕๑] โลกนี้ โลกหน้า พรหมโลก และเทวโลก
ข้าพระองค์ไม่ทราบถึงความเห็นของพระองค์
พระนามว่าโคดม ผู้มีพระยศ
- [๓๕๒] เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีปัญหามาถึงพระองค์
ผู้ทรงเห็นลวงสามัญชนว่า
ข้าพระองค์พิจารณาเห็นโลกอย่างไร
มัจจุราชจึงจะมองไม่เห็น
- [๓๕๓] โมฆราช เธอจึงเป็นผู้มีสติทุกเมื่อ
พิจารณาเห็นโลกโดยความเป็นของว่างเปล่า
ถอนความเห็นว่าเป็นอึดตาเสีย
เมื่อเป็นเช่นนี้ จะพึงข้ามพ้นมัจจุราชได้
- [๓๕๔] เธอเมื่อพิจารณาเห็นโลกด้วยอุบายอย่างนี้
มัจจุราชจึงจะมองไม่เห็น
พระพุทธเจ้า ผู้ทรงเยี่ยวยาโรคได้ทุกชนิด
ได้ตรัสกับข้าพเจ้าดังว่ามานี้
- [๓๕๕] พร้อมกับเวลาจบคาถา ข้าพเจ้าปราศจากผมและหนวด
นุ่งห่มผ้ากาสาวะได้เป็นภิกษุและเป็นพระอรหันต์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๔. กัจจายนวรรค]

๑๐. โมฆราชเถรอปทาน

- [๓๕๖] ข้าพเจ้าถูกรโรคเบียดเบียน ถูกเขาพูดบีบคั้นว่า
วิหารอย่าได้เสียหายเลย จึงไม่อยู่ในวิหารของสงฆ์
- [๓๕๗] ข้าพเจ้าเก็บผ้ามาจากกองขยะ ป่าช้า และทางรถทางเกวียน
แล้วทำผ้าสังฆาฏิกจากผ้านั้น ใช้สอยจีวรที่เศร้ามอง
- [๓๕๘] พระผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ เป็นนายแพทย์ใหญ่
ทรงพอพระทัยในคุณชื่อนั้นของข้าพเจ้า
จึงทรงตั้งข้าพเจ้าไว้ในตำแหน่งแห่งภิกษุ
ผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายที่ใช้สอยจีวรเศร้ามอง
- [๓๕๙] ข้าพเจ้าสิ้นบุญและบาป หายจากโรคทุกชนิด
ไม่มีอาสวะ ดับสนิท
เหมือนเปลวไฟที่หมดเชื้อดับไป
- [๓๖๐] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๖๑] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๖๒] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระโมฆราชเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

โมฆราชเถรอปทานที่ ๑๐ จบ
กัจจายนวรรคที่ ๕๔ จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัจจายนวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. มหากัจจายนเถรอปทาน	๒. วักกฺลเถรอปทาน
๓. มหากัปปินเถรอปทาน	๔. ทัพพมัลลปุตตเถรอปทาน
๕. กุมารกัสสปเถรอปทาน	๖. พาหิยเถรอปทาน
๗. มหาโกฏฐิกเถรอปทาน	๘. อรุเวลกัสสปเถรอปทาน
๙. ราชเถรอปทาน	๑๐. โมฆราชเถรอปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๓๖๒ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๑. ลกฺขณฺณภัททิยเถราปทาน

๕๕. ภัททิยวรรค

หมวดว่าด้วยพระภัททิยะเป็นต้น

๑. ลกฺขณฺณภัททิยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระลกฺขณฺณภัททิยเถระ

(พระลกฺขณฺณภัททิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] พระชินเจ้าพระนามว่า**พทุตต**ระ
ทรงถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลกในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
- [๒] ครั้นนั้น ข้าพเจ้าเป็นบุตรเศรษฐีผู้มีทรัพย์มากใน**กรุงหงสวดี**
เที่ยวเดินเล่นพักผ่อนอยู่ ได้ไปถึงสังฆาราม
- [๓] ครั้นนั้น พระผู้ทรงเป็นผู้นำ ผู้ส่องโลกให้สว่างไสวพระองค์นั้น
ทรงแสดงธรรม ได้ตรัสสรรเสริญสาวก
ผู้ประเสริฐกว่าภิกษุทั้งหลายที่มีเสียงไพเราะ
- [๔] ข้าพเจ้าได้ฟังการสรรเสริญนั้นแล้วก็พลอยยินดี
จึงได้ทำสักการะแด่พระองค์ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
กราบพระยุคลบาทของพระศาสดาแล้ว
ปรารถนาตำแหน่งนั้น
- [๕] ครั้นนั้น พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
ได้ตรัสพยากรณ์ในท่ามกลางสงฆ์ว่า
ในอนาคตกาล ท่านผู้จักได้ตำแหน่งนี้สมความปรารถนา
- [๖] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่า**โคตม** ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโอกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททियวรรค]

๑. ลกฺขณฺณภัททียเถราปทาน

- [๗] บุตรเศรษฐีนี้จักมีนามว่า**ภัททียะ**
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
เป็นสาวกของพระศาสดาพระองค์นั้น
- [๘] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๙] ในกัปที่ ๙๒ นับจากกัปนี้ไป
พระชินเจ้าพระนามว่า**มุสสะ** ทรงเป็นผู้นำ
หาผู้กระทบกระทั้งได้ยาก ยากที่จะข่มได้
ประเสริฐกว่าสัตว์โลกทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๑๐] และพระองค์ทรงเพียบพร้อมด้วยจรณะ
ทรงเป็นผู้ประเสริฐ เทียงตรง ทรงมีความเพียรเพากิเลส
ทรงแสวงหาประโยชน์เกื้อกูลเพื่อสรรพสัตว์
ทรงเปลื้องสัตว์จำนวนมากจากกิเลสเครื่องจองจำ
- [๑๑] ข้าพเจ้าเกิดเป็นนาคดูเหมือนว่า
อาศัยอยู่ที่ต้นมะม่วงใกล้พระคันธกุฏี
อันประเสริฐน่าเพลิดเพลินยินดี
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**มุสสะ**พระองค์นั้น
- [๑๒] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเห็นพระชินเจ้าผู้ประเสริฐสุด
ทรงเป็นทักษิณายบุคคล กำลังเสด็จบิณฑบาต
จึงทำจิตให้เลื่อมใส แล้วส่งเสียงร้องอย่างไพเราะ
- [๑๓] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าบินไปที่สวนหลวง
คาบมะม่วงผลที่สุกดีมีเปลือกเหมือนทองคำ
น้อมเข้าไปถวายพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๑. ลกฺขณฺณภัททิยเถราปทาน

- [๑๔] ขณะนั้น พระชินเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำ
ประกอบด้วยพระมหากุณา ทรงทราบวารจิตของข้าพเจ้า
จึงทรงรับบาตรมาจากมือของภิกษุผู้อุปัฏฐาก
- [๑๕] ข้าพเจ้ามีจิตราเริงได้ถวายผลมะม่วงแด่พระมหามุนี
ครั้นใส่บาตรแล้วก็ประนมมือ
- [๑๖] ส่งเสียงร้องด้วยเสียงไพเราะน่ายินดี น้าฟัง
เพื่อบูชาพระพุทธเจ้า แล้วกลับไปหลับนอน
- [๑๗] ครั้งนั้น นกเหยี่ยวผู้มีใจหยาบช้า
ได้โฉบข้าพเจ้าผู้มีจิตเบิกบาน
มีอหยาศัยน้อมไปสู่ความรักต่อพระพุทธเจ้าไปฆ่าเสีย
- [๑๘] ข้าพเจ้าจติจากอึดภพนั้นแล้ว
ไปเสวยสุขอย่างมากอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต
แล้วมาสู่กำเนิดมนุษย์เพราะอานภาพแห่งกรรมนั้น
- [๑๙] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร
ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์ มีพระยศยิ่งใหญ่
ประเสริฐกว่านักปราชญ์ทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๒๐] พระองค์นั้นพร้อมสาวกทรงประกาศศาสนาให้รุ่งเรือง
ข่มเดียรฉัตรผู้หลอกลวงเสียแล้ว ทรงแนะนำเวไนยสัตว์
ปรีนิพพานแล้ว
- [๒๑] เมื่อพระองค์ทรงเป็นผู้เลิศในโลก เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
ประชุมชนจำนวนมากที่เลื่อมใส
สร้างพระสถูปเพื่อจะบูชาพระพุทธเจ้าผู้ศาสดา
- [๒๒] พวกเขาปรึกษากันอย่างนี้ว่า
เราทั้งหลายจักช่วยกันสร้างพระสถูปของพระศาสดา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๑. ลกฺขณฺณภัททิยเถราปทาน

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ให้สูงถึง ๗ โยชน

ประดับด้วยรัตนะ ๗ ประการ

- [๒๓] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นจอมทัพของพระเจ้าแผ่นดิน
แคว้นกาสิพระนามว่ากิกิ
ได้พุดถึงขนาดเจดีย์ของพระพุทธเจ้า
ผู้ทรงพระคุณหาประมาณมิได้
- [๒๔] ครั้งนั้น ขนเหล่านั้นได้ช่วยกันสร้างเจดีย์ของพระศาสดา
ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์กว่านรชน สูงเพียงโยชนเดียว
ประดับด้วยรัตนะนานาชนิดตามคำแนะนำของข้าพเจ้า
- [๒๕] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๒๖] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลเศรษฐี
ที่มั่งคั่ง สมบูรณ์ มีทรัพย์มากในกรุงสาวัตถี
- [๒๗] ข้าพเจ้าได้เห็นพระสุคตในเวลาเสด็จเข้านคร
เป็นผู้มีความอัศจรรย์ใจ บวชแล้วไม่นานก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๒๘] ด้วยกรรมคือการลดขนาดของพระเจดีย์ที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้แล้ว
ข้าพเจ้าจึงมีร่างกายต่ำเตี้ย น่าย่ำเหยียน
- [๒๙] ข้าพเจ้าบูชาพระพุทธเจ้าผู้เป็นฤาษีผู้ประเสริฐ ด้วยเสียงที่ไพเราะ
จึงได้ถึงความเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่มีเสียงไพเราะ
- [๓๐] ด้วยการถวายผลไม้แด่พระพุทธเจ้า
และด้วยการระลึกถึงพระพุทธคุณ
ข้าพเจ้าจึงสมบูรณ์ด้วยสามัญผลอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททियวรรค]

๒. กังขาเรวตเถราปทาน

- [๓๑] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๓] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระลกุณฏกภัททियเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

ลกุณฏกภัททियเถราปทานที่ ๑ จบ

๒. กังขาเรวตเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกังขาเรวตเถระ

(พระกังขาเรวตเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๓๔] พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
ผู้มีพระจักขุในธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
- [๓๕] พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น มีพระหนุเหมือนคางราชสีห์
พระดำรัสเหมือนเสียงพรหม
พระดำรัสที่เปล่งออกดุจเสียงหงส์และเสียงมโหระทึก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัณฑ์ยวรรค]

๒. กังขาเรวตเถราปทาน

เสด็จดำเนินประดุกการก้าวย่างของพญาบุญชร

มีพระรัศมีประหนึ่งรัศมีของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์เป็นต้น

[๓๖] ทรงพระปรีชามาก มีความเพียรมาก

มีความเพ่งพินิจมาก ทรงรู้คติของเหล่าสัตว์จำนวนมาก

ประกอบด้วยพระมหากรุณา

เป็นที่พึ่งของสรรพสัตว์ ทรงขจัดความมืดใหญ่

[๓๗] บางคราว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เลิศในโลกทั้ง ๓ เป็นมุณี

ทรงทราบวารจิตของสัตว์ทั้งหลายพระองค์นั้น

เมื่อจะทรงแนะนำเวไนยสัตว์หมู่ใหญ่จึงทรงแสดงธรรม

[๓๘] พระชินเจ้าตรัสสรรเสริญภิกษุผู้มีปกติเข้าฌาน

ยินดีในฌาน มีความเพียร สงบระงับ

มีจิตไม่ขุ่นมัว ทรงทำหมู่ชนผู้เป็นบริษัทให้ยินดี

[๓๙] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นพราหมณ์ชาวกรุงหงสาวดี จบไตรเพท

ได้ฟังพระธรรมแล้วก็พลอยยินดี

จึงปรารธนาตำแหน่งนั้น

[๔๐] ครั้งนั้น พระชินเจ้าทรงเป็นผู้นำวิเศษ

ได้ตรัสพยากรณ์ในท่ามกลางสงฆ์ว่า

จงยินดีเถิด พราหมณ์ เธอจักได้ตำแหน่งนั้นสมความปรารถนา

[๔๑] ในปีที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากปีนี้ไป

พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร

ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุปบัติขึ้นในโลก

[๔๒] เขาก็มีนามว่าเรวตะ

เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต

เป็นสาวกของพระศาสดาพระองค์นั้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๒. กังขาเรวตเถราปทาน

- [๔๓] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๔๔] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลกษัตริย์
ที่มั่งคั่งสมบูรณ์ มีทรัพย์มาก ในกรุงโกลิยะ
- [๔๕] ในคราวที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมในกรุงกบิลพัสดุ์
ข้าพเจ้าเลื่อมใสในพระสุคต จึงออกบวชเป็นบรรพชิต
- [๔๖] ความสงสัยของข้าพเจ้าในสิ่งที่ควรและไม่ควรนั้น ๆ มีมาก
พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมที่ประเสริฐ
กำจัดข้อสงสัยทั้งปวงนั้น
- [๔๗] จากนั้น ข้าพเจ้าก็ข้ามพ้นสงสารได้
เป็นผู้มีความยินดีอยู่ในสุขที่เกิดแต่มานทุกเมื่อ
ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็นข้าพเจ้าจึงตรัสพระดำรัสที่ว่า
- [๔๘] ความสงสัยบางอย่างในความรู้ของตน
หรือในความรู้ของผู้อื่นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
ความสงสัยทั้งปวงนั้น บุคคลผู้มีปกติเข้ามาน
มีความเพียรประพาสพรหมจรรย์ย่อมละได้
- [๔๙] กรรมที่ข้าพเจ้าทำได้ไว้ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐
ได้แสดงผลแก่ข้าพเจ้าแล้วในอัตภาพนี้
ข้าพเจ้าหลุดพ้นดีแล้ว(จากกิเลส)
ดูจความเร็วแห่งลูกศรที่พ้นไปจากแสง
ข้าพเจ้าเผากิเลสทั้งหลายได้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททियวรรค]

๓. สิวลีเถราปทาน

- [๕๐] ลำดับนั้น พระมุนีผู้มีพระปริชามาก
ทรงถึงที่สุดโลก ทรงเห็นข้าพเจ้าว่ายินดีในฉนนานเนื่องนิจ
จึงทรงตั้งข้าพเจ้าว่าเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายที่ยินดีในฉนนาน
- [๕๑] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ตจพญาข้างตัดเครื่องพันหนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๕๒] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๕๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระกังขาเรวตเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

กังขาเรวตเถราปทานที่ ๒ จบ

๓. สิวลีเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสิวลีเถระ

(พระสิวลีเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๕๔] พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
ผู้มีพระจักขุในธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๓. สิวลีเถราปทาน

- [๕๕] สำหรับพระองค์ ศิลใคร ๆ ก็นับไม่ได้
สมาธิเปรียบได้ดั่งเพชร
ญาณที่ประเสริฐใคร ๆ ก็นับไม่ได้
และวิมุตติก็หาอะไรเปรียบมิได้
- [๕๖] พระผู้ทรงเป็นผู้นำ ทรงแสดงธรรม
ในสมาคมมนุษย์ เทวดา นาค และพรหม
ซึ่งเนืองแน่นไปด้วยสมณะและพราหมณ์
- [๕๗] พระพุทธองค์ผู้แก่วัยในท่ามกลางบริษัท
ทรงตั้งสาวกของพระองค์ ผู้มีลาภมาก มีบุญ
มีความรุ่งเรืองไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ
- [๕๘] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นกษัตริย์ในกรุงหงสวดี
ได้ฟังพระชินเจ้าตรัสถึงคุณเป็นอันมากของสาวกนั้น
- [๕๙] ข้าพเจ้าจึงทูลนิมนต์พระชินสีห์พร้อมด้วยสาวก
ให้เสวยและฉันตลอด ๗ วัน
ครั้นถวายมหาทานแล้ว ก็ได้ปรารภนาตำแหน่งนั้น
- [๖๐] ครั้งนั้น พระธีรเจ้าผู้องอาจกว่านุช
ทอดพระเนตรเห็นข้าพเจ้าผู้หมอบอยู่แทบยุคลบาท
จึงได้ตรัสพระดำรัสนี้ด้วยพระสุรเสียงอย่างกึกก้อง
- [๖๑] ลำดับนั้น ผู้ประสงค์จะสดับพระดำรัสของพระชินเจ้า
คือ มหาชน ทวยเทพ คนธรรพ์ พรหมผู้มีฤทธิ์มาก
- [๖๒] อนึ่ง สมณะและพราหมณ์ต่างประนมมือนมัสการ(กราบทูลว่า)
ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษอาชาไนย
ข้าพระองค์ทั้งหลายขอนอบน้อมพระองค์
ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษสูงสุด
ข้าพระองค์ทั้งหลายขอนอบน้อมพระองค์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๓. สิวลีเถราปทาน

- [๗๐] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
พระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพระนามว่าวิปัสสี ผู้มีพระเนตรตรงดงาม
ทรงเห็นแจ้งธรรมทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๗๑] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นคนโปรดปราน
เป็นคนที่ขยันและชวนช่วยในการทำงาน
แห่งตระกูลหนึ่งอยู่ในกรุงพันธุมดี
- [๗๒] ครั้งนั้น ขุมชนหมู่หนึ่งสั่งให้นายช่างสร้างบริเวณ
ซึ่งปรากฏชื่อว่ามหันต์ ถวายพระผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
พระนามว่าวิปัสสี
- [๗๓] เมื่อการสร้างบริเวณสำเร็จแล้ว
พวกเขาได้ถวายมหาทานซึ่งประกอบด้วยของเคี้ยว
มัวแต่แสวงหานมส้มใหม่
และน้ำผึ้งใหม่อยู่จึงไม่ได้ถวาย
- [๗๔] ขณะนั้น ข้าพเจ้ากำลังถือนมส้ม
และน้ำผึ้งใหม่เดินไปยังเรือนของนายจ้าง
ชนทั้งหลายที่แสวงหานมส้มและน้ำผึ้งใหม่มาพบข้าพเจ้า
- [๗๕] ถึงให้ราคาถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ ก็ยังไม่ได้ของ ๒ อย่างนั้น
ลำดับนั้น ข้าพเจ้าคิดว่า
ของอย่างนี้จักไม่ใช่เป็นของเล็กน้อยเลย
- [๗๖] ชนเหล่านี้ทั้งหมดสักการะพระตถาคต ฉันใด
แม้เราก็จักทำสักการะพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
พร้อมทั้งพระสงฆ์ ฉันนั้น
- [๗๗] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้นำนมส้มและน้ำผึ้งไป ผสมเข้าด้วยกัน
แล้วถวายพระโลกนาถพร้อมทั้งพระสงฆ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๓. สิวลีเถราปทาน

- [๗๘] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๗๙] ข้าพเจ้าได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน
ผู้มียศยิ่งใหญ่ในกรุงพาราณสีอีก
ครั้งนั้น ข้าพเจ้าแค้นใจศัตรูจึงสั่งทหาร
ให้ปิดประตูเมือง
- [๘๐] ครั้งนั้น เหล่าพระราชามีเดช
ที่ถูกล้อมรักษาไว้ได้เพียงวันเดียว
เพราะวิบากแห่งกรรมนั้น
ข้าพเจ้าจึงต้องตกนรกที่ร้ายกาจ
- [๘๑] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้าเกิดในกรุงโกลิยะ
พระชนนีของข้าพเจ้าพระนามว่า **สุปปาวสา**
พระชนกของข้าพเจ้าพระนามว่า **มหาลิลจวี**
- [๘๒] ข้าพเจ้าเกิดในชาติตยตระกูลก็เพราะบุญกรรม
แต่เพราะอานุภาพแห่งการปิดประตูเมือง
ข้าพเจ้าจึงต้องประสบทุกข์
อยู่ในพระครรภ์ของพระมารดาถึง ๗ ปี
- [๘๓] ข้าพเจ้าหลงช่องคลอดอีก ๗ วัน ประสบทุกข์หนัก
พระมารดาของข้าพเจ้าต้องประสบทุกข์แสนสาหัสเช่นนี้
ก็เพราะมีความพอใจให้ปิดประตูเมือง
- [๘๔] ข้าพเจ้าผู้ที่พระพุทธรเจ้าทรงอนุเคราะห์แล้ว
จึงคลอดออกจากพระครรภ์ของพระมารดาโดยความสวัสดิ
ข้าพเจ้าได้ออกบวชเป็นบรรพชิตในวันที่คลอดนั่นเอง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๓. สิวลีเถราปทาน

- [๘๕] พระสารีบุตรเถระผู้มีปัญญามาก
เป็นพระอุปัชฌาย์ของข้าพเจ้า
พระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีฤทธิ์มาก
เมื่อปลงผมให้ได้พร้าสอนข้าพเจ้า
- [๘๖] ในขณะที่กำลังปลงผม ข้าพเจ้าก็ได้บรรลุอรหัตตผล
ทวยเทพ หมู่ขนาด และมนุษย์ทั้งหลาย
ต่างก็น้อมนำปัจจัยเข้ามาถวายข้าพเจ้า
- [๘๗] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีใจยินดีปรีดา
บูชาพระโลกนาถพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
และพระพุทธรูปพระนามว่า**วิปัสสี**
ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษด้วยปัจจัยทั้งหลายโดยพิเศษ
- [๘๘] ด้วยผลอันวิเศษแห่งกรรมนั้น
ข้าพเจ้าจึงได้ลาภที่อุดมไพบูรณ์ในที่ทุกแห่ง
คือในป่า ในบ้าน ในน้ำ และบนบก
- [๘๙] ในคราวใด พระพุทธรูปเจ้าทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศในโลก
เป็นผู้นำวิเศษพร้อมด้วยภิกษุ ๓๐,๐๐๐ รูป
เสด็จไปเยี่ยมพระเรวตะ
- [๙๐] ในคราวนั้น ข้าพเจ้าบำรุงพระพุทธรูปเจ้า
ผู้ทรงมีปริชามาก ทรงมีความเพียรมาก
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก พร้อมด้วยพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔
ที่เหล่าเทวดาน้อมนำมาถวายข้าพเจ้า
- [๙๑] พระองค์ได้เสด็จเยี่ยมพระเรวตะแล้ว
ภายหลังเสด็จกลับไปยังพระเชตวันมหาวิหาร
จึงทรงแต่งตั้งข้าพเจ้าไว้ในเอตทัคคะ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๔. วัังคีสเถราปทาน

- [๙๒] พระศาสดาผู้ทรงบำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์
ได้ตรัสสรรเสริญข้าพเจ้าในท่ามกลางบริษัทว่า
ภิกษุทั้งหลาย บรรดาสาวกของเรา
ภิกษุชื่อว่าสิวลีนี้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้มีลาภมาก
- [๙๓] ภิกษุทั้งหลาย ข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๙๔] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๙๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระสิวลีเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สิวลีเถราปทานที่ ๓ จบ

๔. วัังคีสเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระวัังคีสเถระ

(พระวัังคีสเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๙๖] พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
ผู้มีพระจักขุในธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๔. วังคีสเถราปทาน

- [๙๗] ศาสนาของพระองค์ดงามไปด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย
เหมือนคลื่นในสาคร และเหมือนดวงดาวในท้องฟ้า
- [๙๘] พระชินเจ้าผู้สูงสุด อันมนุษย์พร้อมทั้งทวยเทพ อสูร
และนาคห้อมล้อมในท่ามกลางหมู่ชน
ซึ่งเนื่องแน่นไปด้วยสมณะและพราหมณ์
- [๙๙] พระชินเจ้าพระองค์นั้นทรงถึงที่สุดโลก
ทรงทำสัตว์โลกทั้งหลายให้ยินดีด้วยพระรัศมี
ทรงทำดอกบัวคือเวไนยสัตว์ให้เบ่งบานด้วยพระดำรัส
- [๑๐๐] ทรงสมบุรณ์ด้วยเวสาร์ชธรรม ๔^๑ ประการ
เป็นบุรุษผู้สูงสุด ละความกลัวและความกำหนดได้แล้ว
ทรงบรรลุธรรมที่เกษม มีความแกล้วกล้า
- [๑๐๑] พระผู้ทรงเป็นผู้เลิศในโลก
ทรงปฏิญาณฐานะที่ประเสริฐ ล้ำเลิศ
และพุทธภูมิทั้งสิ้น ไม่มีใครจะหักทวงได้ในฐานะไหน ๆ
- [๑๐๒] เมื่อพระพุทธเจ้าผู้คงที่พระองค์นั้น
บันลือสีหนาทที่นาสะพริงกล้วอยู่
ย่อมไม่มีเทวดา มนุษย์ หรือพรหมบันลือตอบได้
- [๑๐๓] พระพุทธเจ้าผู้แกล้วกล้า
ทรงแสดงธรรมที่ประเสริฐ ทรงช่วยมนุษย์และเทวดา
ให้ข้าม(สงสารวิญ)ทรงประกาศธรรมจักรในท่ามกลางบริษัท
- [๑๐๔] ดรัสสรเสริญคุณเป็นอันมาก
แล้วตั้งพระสาวกผู้เลิศกว่าภิกษุผู้มีปฏิภาณ
ที่ชาวโลกยกย่องว่าเป็นคนดีนั้นไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ

เชิงอรรถ :

^๑ เวสาร์ชธรรม ๔ (ม.ม. (แปล) ๑๒/๑๕๐/๑๔๘, ดูเทียบ อง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๘/๑๓-๑๔, ข.อป.อ.
๒/๑๐๐/๓๑๕)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๔. วังคีสเถราปทาน

- [๑๐๕] ครึ่งนั้น ข้าพเจ้าเป็นพราหมณ์ชาวกรุงหงสวดี
 ประชาชนสมมติว่าเป็นผู้ประเสริฐ
 รู้แจ้งพระเวททุกคัมภีร์ มีนามว่าวังคีสะ
 มีวาตะที่เป็นประโยชน์
- [๑๐๖] ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้าพระมหาวีระพระองค์นั้น
 สดับพระธรรมเทศนานั้นแล้ว
 ได้ปิติอย่างประเสริฐ เป็นผู้ยินดีในคุณของสาวก
- [๑๐๗] ครึ่งนั้น ข้าพเจ้าได้ทูลนิมนต์พระสุคตผู้ทำสัตว์โลกให้เฟลิดเฟลิน
 พร้อมทั้งพระสงฆ์ให้เสวยและฉันตลอด ๗ วันแล้ว
 ให้ครองผ้าชุดใหม่
- [๑๐๘] ข้าพเจ้าได้หมอบลงแทบพระบาทด้วยเศียรเกล้า
 ได้โอกาสจึงยื่นประนมมืออยู่ ณ ที่สมควร
 เป็นผู้ร่าเริง กล่าวสดดีพระชินเจ้าผู้สูงสุดว่า
- [๑๐๙] ข้าแต่พระองค์ผู้มีวาตะที่เป็นประโยชน์
 ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
 ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นพระฤาษีผู้ประเสริฐ
 ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
 ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นผู้เลิศในโลกทั้งปวง
 ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
 ข้าแต่พระองค์ผู้ขจัดภัย ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
- [๑๑๐] ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงยำเี่ยมาร
 ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
 ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงแสดงทิฏฐิ
 ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
 ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงประทานสันติสุข

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๔. วังคีสเถราปทาน

ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์

ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงทำที่พึง ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์

[๑๑๑] พระองค์ทรงเป็นที่พึงของชนทั้งหลายผู้ไม่มีที่พึง
ทรงประทานความไม่มีภัยแก่คนทั้งหลายที่ตื่นกลัว
ทรงเป็นที่ไว้วางใจของคนทั้งหลายที่มีภูมิธรรม^๑สงบระงับ
ทรงเป็นที่พึงของคนทั้งหลายผู้แสวงหาที่พึ่งที่ระลึก

[๑๑๒] เราได้สดดีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ด้วยคำกล่าวสดดีมีอาทิอย่างนี้แล้ว
ได้กล่าวสรรเสริญพระคุณอันยิ่งใหญ่
จึงได้บรรลุคติของภิกษุผู้เป็นนักพูดผู้กล้า

[๑๑๓] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคผู้ทรงมีปฏิภาณไม่มีที่สิ้นสุด
ได้ตรัสว่า ผู้นั้นใดเป็นผู้เลื่อมใสทูลนิมนต์พระพุทธเจ้า
พร้อมทั้งสาวกให้เสวยและฉันตลอด ๗ วัน

[๑๑๔] ด้วยมือทั้ง ๒ ของตน และได้กล่าวสดดีคุณของเรา
ผู้นั้นปรารถนาตำแหน่งของภิกษุผู้เป็นนักพูดผู้กล้าแล้ว

[๑๑๕] ในอนาคตกาล เขาจักได้ตำแหน่งนี้สมความปรารถนา
เสวยทิพยสมบัติและมนุษย์สมบัติมีประมาณไม่น้อย

[๑๑๖] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก

[๑๑๗] พรหมณนี้จักมีนามว่าวังคีสะ
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
เป็นสาวกของพระศาสดาพระองค์นั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ภูมิธรรม หมายถึง โสดาปัตติมรรคเป็นต้น (ข.อป.อ. ๒/๑๑๑/๓๐๕)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๔. วังคีสเถราปทาน

- [๑๑๘] ข้าพเจ้าได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว
เป็นผู้เบิกบาน มีจิตประกอบด้วยเมตตา
อุปัฏฐากพระชินเจ้าผู้ตถาคตด้วยปัจจัยทั้งหลาย
จนตลอดชีวิตในครั้งนั้น
- [๑๑๙] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๒๐] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลปรีพาชก
เมื่อข้าพเจ้าเกิดเป็นครั้งสุดท้าย มีอายุได้ ๗ ขวบ
- [๑๒๑] เป็นผู้รู้แจ้งพระเวททุกคัมภีร์
แกลวกกล้าในวาทศาสตร์ มีเสียงไพเราะ
มีถ้อยคำวิจิตร สามารถย้าวยาวหะของผู้อื่นได้
- [๑๒๒] เพราะข้าพเจ้าเกิดที่**วังคชนบท**
และเป็นใหญ่ในถ้อยคำ ข้าพเจ้าจึงได้ชื่อว่า**วังคิสะ**
เพราะฉะนั้น ถึงแม้ชื่อของข้าพเจ้าจะเป็นเลิศ ก็เป็นชื่อสมมติตามโลก
- [๑๒๓] ในกาลที่ข้าพเจ้ารู้เพียงสา อยู่ในวัยเริ่มเป็นหนุ่ม
ได้เห็นท่านพระสารีบุตรในกรุงราชคฤห์ที่รื่นรมย์

ภาณวารที่ ๒๕ จบ

- [๑๒๔] ท่านอุหมบาตรसारวม สายตาไม่ลอกแลก
พูดพอประมาณ และมองดูเพียงชั่วแฉก เทียววิณฑบาตอยู่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๔. วังคีสเถราปทาน

- [๑๒๕] ครั้นเห็นท่านแล้วก็ยิ้มแย้ม
ได้กล่าวบทคาถาที่สมควรอันวิจิตร
เหมือนดอกกรรณิการที่เป็นกลุ่ม
- [๑๒๖] ท่านบอกข้าพเจ้าถึงพระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ครั้งนั้น พระสารีบุตรผู้ฉลาด เป็นนักปราชญ์นั้น
ได้พูดกับข้าพเจ้าให้ยิ่งขึ้นไป
- [๑๒๗] ข้าพเจ้าอันพระเถระผู้คงที่กล่าวถ้อยคำ
อันประกอบด้วยวิราคะธรรม ยอดเยี่ยมที่เห็นได้ยาก
ให้ยินดีแล้ว ด้วยปฏิภาณอันวิจิตร
- [๑๒๘] จึงหมอบลงแทบเท้าของท่านด้วยเศียรเกล้า
แล้วก็กล่าวว่า ขอได้โปรดให้กระผมบรรพชาเถิด
ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตร ผู้มีปัญญามาก
ได้นำข้าพเจ้าเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๑๒๙] ข้าพเจ้าหมอบลงแทบพระยุคลพระบาทด้วยเศียรเกล้าแล้ว
นั่ง ณ ที่ใกล้พระศาสดา
พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐกว่าบัณฑิตทั้งหลาย
ได้ตรัสถามข้าพเจ้าว่า
วังคีสะ ศิลปะอะไร ๆ ของท่านมีอยู่จริงหรือ
- [๑๓๐] (ข้าพเจ้ากราบทูลว่า จริง พระเจ้าข้า)
พระพุทธเจ้าตรัสว่า ท่านรู้ศีระของคนที่ตายไปแล้วว่า
ไปสุสุคติหรือทุคติจริงหรือ
ถ้าท่านสามารถรู้ได้ด้วยวิชาพิเศษของท่าน จงบอกมา
- [๑๓๑] เมื่อข้าพเจ้าทูลรับรองแล้ว
พระพุทธองค์ก็ทรงแสดงกะโหลกศีระ ๓ กะโหลก
ข้าพเจ้าได้กราบทูลว่า เป็นศีระของคนที่เกิดในนรกและเทวดา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๔. วังคีสเถราปทาน

- [๑๓๒] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาค ทรงเป็นผู้นำ
ได้แสดงกะโหลกศีรษะของพระชีณาสพ
เพราะศีรษะนั้น ข้าพเจ้าหามา
จึงทูลขอบรรพชา อย่างอ่อนน้อม
- [๑๓๓] ครั้นบรรพชาแล้ว ได้กล่าวสรรเสริญพระสุคตทุก ๆ แห่ง
เมื่อนั้นแหละ ภิกษุทั้งหลายพากันเพ่งโทษข้าพเจ้าว่าเป็นจันดกริ
- [๑๓๔] ลำดับนั้น พระพุทธเจ้า ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
ได้ตรัสถามข้าพเจ้าเพื่อทดลองว่า
คาถาเหล่านี้ ย่อมแจ่มแจ้งโดยสมควรแก่เหตุแก่คนทั้งหลาย
ผู้ตรีกตรองแล้วมิใช่หรือ
- [๑๓๕] ข้าแต่พระองค์ผู้มีความเพียร
ข้าพระองค์มิใช่นักกายะกลอน แต่ว่าคาถาทั้งหลาย
แจ่มแจ้งโดยสมควรแก่เหตุแก่ข้าพระองค์
วังคีสะ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงกล่าวสดดีเราโดยสมควรแก่เหตุในบัดนี้
- [๑๓๖] ครั้นนั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวคาถาสดดีพระธีระผู้เป็นฤาษีผู้ประเสริฐ
ในกาลนั้น พระชินเจ้าพระองค์นั้นทรงพอพระทัยด้วยสมควรแก่เหตุ
จึงทรงตั้งข้าพเจ้าไว้ในตำแหน่งอันเลิศ
- [๑๓๗] ข้าพเจ้ามีปฏิภาณอันวิจิตรจึงดูหมิ่นภิกษุรูปอื่น
แต่มีศีลเป็นที่รัก
เกิดความสลดใจเพราะการดูหมิ่นนั้นจึงได้บรรลอรหัตแล้ว
- [๑๓๘] (พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า)
"ไม่มีใครอื่นที่เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย
ที่มีปฏิภาณเหมือนกับวังคีสภิกษุนี้
ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงจำไว้อย่างนี้"

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๕. นันทกเถราปทาน

- [๑๓๙] กรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐
ได้แสดงผลแก่ข้าพเจ้าแล้วในอัตภาพนี้
ข้าพเจ้าหลุดพ้นดีแล้ว(จากกิเลส)
จุดความเร็วแห่งลูกศรที่พ้นไปจากแสง
ข้าพเจ้าเผากิเลสทั้งหลายได้แล้ว
- [๑๔๐] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุดพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๔๑] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๔๒] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอริยญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระวังคีสเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

วังคีสเถราปทานที่ ๕ จบ

๕. นันทกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระนันทกเถระ

(พระนันทกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๔๓] พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
ผู้มีพระจักขุในธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๕. นันทกเถราปทาน

- [๑๔๔] พระองค์เป็นผู้ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย
เป็นบุรุษอาชาไนย ทรงปฏิบัติเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล
และเพื่อความสุขแก่สรรพสัตว์ ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก
- [๑๔๕] พระชินเจ้า ผู้ถึงความเป็นผู้เลิศด้วยยศ
มีพระสิริ ประดับด้วยพระเกียรติคุณ
คนทั่วโลกบูชา ปรากฏไปทุกทิศ
- [๑๔๖] พระองค์ทรงข้ามพ้นวิจิติจณา ล่วงพ้นความสงสัย
มีใจดำริบริบูรณ์ ทรงบรรลุสัมโพธิญาณที่ยอดเยี่ยม
- [๑๔๗] ทรงทำมรรคที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น
เป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่านรชน
ตรัสบอกสิ่งที่บุคคลอื่นยังไม่เคยบอก
และทรงทำสิ่งที่ยังไม่เกิดให้เกิดมีพร้อม
- [๑๔๘] ทรงรู้จักทาง ทรงเข้าใจทางอย่างแจ่มแจ้ง
ตรัสบอกทางให้ ทรงองอาจกว่านรชน
ทรงฉลาดในทาง ทรงเป็นพระศาสดา
เป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่านรชนผู้เป็นนายสารถีทั้งหลาย
- [๑๔๙] ครั้งนั้น พระผู้ทรงเป็นผู้นำ
ทรงประกอบด้วยพระมหากรุณาได้แสดงธรรม
ทรงช่วยติงหมุ่สัตว์ผู้จมลงแล้วในเปือกตมคือโมหะชั้น
- [๑๕๐] พระมหา牟尼ทรงสรรเสริญสาวก
ผู้ที่ชาวโลกยกย่องว่าประเสริฐในการกล่าวสอนภิกษุณีทั้งหลาย
ได้ทรงตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ
- [๑๕๑] ข้าพเจ้าได้ฟังการสรรเสริญนั้นแล้วก็พลอยยินดี
จึงทูลนิมนต์พระเถระพร้อมทั้งพระสงฆ์
ให้เสวยและฉันภัตตาหารแล้ว บรรณาดำรงที่สูงสุดนั้น
- [๑๕๒] ครั้งนั้น พระผู้ทรงเป็นที่พึง
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ทรงเบิกบานพระทัย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๕. นันทกเถราปทาน

- ได้ตรัสกับข้าพเจ้าว่า ท่านจงเป็นผู้มีความสุข มีอายุยืนเกิด
ท่านจักได้ตำแหน่งนั้นสมความปรารถนา
- [๑๕๓] ในปีที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกันไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๑๕๔] ท่านจักมีนามว่านันทกะ
เป็นธรรมทายาทเป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
เป็นสาวกของพระศาสดาพระองค์นั้น
- [๑๕๕] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าจะกายมมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๕๖] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลเศรษฐี
ที่มั่งคั่ง สมบูรณ์ มีทรัพย์มากในกรุงสาวัตถี
- [๑๕๗] ข้าพเจ้าได้เห็นพระสุคตในเวลาเสด็จเข้านคร
เป็นผู้มีความอัศจรรย์ใจ ได้ออกบวชเป็นบรรพชิต
ในวันที่พระองค์ทรงรับพระอารามชื่อว่าเชตวัน
- [๑๕๘] จากนั้นไม่นานข้าพเจ้าได้รับการสั่งสอน
จากพระศาสดาผู้รู้แจ้งธรรม
จึงข้ามพ้นสังสารวัฏไปได้ บรรลุอรหัตตผล
- [๑๕๙] ข้าพเจ้ากระทำการสอบถามธรรมกถาแก่ภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุที่ข้าพเจ้าสอนนั้น ล้วนได้เป็นผู้ไม่มีอาสวะ
- [๑๖๐] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคผู้ทรงบำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูล
อันใหญ่หลวง ทรงพอพระทัย
จึงทรงตั้งข้าพเจ้าไว้ในตำแหน่งภิกษุผู้เลิศ
กว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายผู้กล่าวสอนภิกษุณีจำนวน ๙๕ รูป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๖. กาฬุทายีเถรอปทาน

- [๑๖๑] กรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐
ได้แสดงผลแก่ข้าพเจ้าแล้วในอัตภาพนี้
ข้าพเจ้าหลุดพ้นดีแล้ว(จากกิเลส)
ดูจความเร็วแห่งลูกศรที่พุ่งไปจากแสง
ข้าพเจ้าเผากิเลสทั้งหลายได้แล้ว
- [๑๖๒] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๖๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๖๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระนันทกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

นันทกเถรอปทานที่ ๕ จบ

๖. กาฬุทายีเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกาฬุทายีเถระ

(พระกาฬุทายีเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๖๕] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ผู้มีพระจักขุในธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๖. กาฬุทายีเถราปทาน

- [๑๖๖] พระชินเจ้าทรงเป็นศาสดา
ผู้ประเสริฐกว่าผู้นำ(เจ้าลัทธิ)ทั้งหลาย
ทรงรู้แจ้งสิ่งที่เป็นคุณและสิ่งที่เป็นโทษ
เป็นผู้กตัญญูกตเวที ทรงประกอบเหล่าสัตว์ไว้ในท่า^๑
- [๑๖๗] ทรงเป็นสัพพัญญู ทรงมีอัธยาศัยเอ็นดู
เป็นที่สังสมแห่งอนันตคุณ
ทรงพิจารณาด้วยพระญาณนั้นแล้ว
จึงทรงแสดงธรรมที่ประเสริฐ
- [๑๖๘] บางครั้งพระชินเจ้านั้น ผู้มีความเพียรมาก
มีพระปัญญาบริสุทธิ
แสดงธรรมที่ประกอบด้วยสัจจะทั้ง ๔ อันไพเราะ
แก่หมู่ชนเป็นอนันต์
- [๑๖๙] สรรพสัตว์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ได้บรรลุธรรม
เพราะได้สดับธรรมที่ประเสริฐ มีความงามในเบื้องต้น
ท่ามกลาง และที่สุุดนั้น
- [๑๗๐] ครั้งนั้น แผ่นดินก็สั่นสะเทือน
และ เมฆก็ค้ำรณ เหล่าเทวดา พรหม
มนุษย์ และอสูร ต่างก็แซ่ซ้องสาธุการ
- [๑๗๑] โอ พระศาสดาทรงประกอบด้วยพระกรุณา
โอ พระสัทธรรมเทศนา
โอ พระชินเจ้าผู้ทรงช่วยหมู่สัตว์
ที่จมลงในสมุทรคือภพขึ้นมาได้
- [๑๗๒] เมื่อหมู่สัตว์พร้อมทั้งมนุษย์
เทวดา และพรหม เกิดความสังเวชเช่นนี้แล้ว
พระชินเจ้าได้ทรงสรรเสริญสาวก
ผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายทำตระกูลให้เสื่อมใส

เชิงอรรถ :

^๑ ในท่า ในที่นี้หมายถึงประกอบคือให้สรรพสัตว์ดำรงอยู่ในมรรคที่เป็นมहाกุศลซึ่งเป็นอุบายในการบรรลุนิพพาน
ด้วยการแสดงธรรม (ข.อป.อ. ๒/๑๖๖/๓๒๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๑๓ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. กัณฑ์ยวรรค]

๖. กาฬุทายีเถราปทาน

- [๑๗๓] ครั้นนั้น ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลอำมาตย์ในกรุงหงสวดี
 เป็นผู้นำมาซึ่งความเลื่อมใส น่าชม มีทรัพย์
 และมีธัญญาหารเหลือล้น
- [๑๗๔] ข้าพเจ้าเข้าไปยังวิหารหังสาราม
 ไหว้พระตถาคตพระองค์นั้น
 ได้ฟังธรรมที่ไพเราะ และทำสักการะแด่พระองค์ผู้คงที่
- [๑๗๕] ข้าพเจ้าหมอบลงแทบพระยุคลบาทแล้ว ได้กราบทูลคำนี้ว่า
 ข้าแต่พระมุนี ภิกษุรูปใดในศาสนาของพระองค์
 เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายทำตระกูลให้เลื่อมใส
- [๑๗๖] ข้าแต่พระมหาวิระ ข้าพระองค์พึงเป็นเหมือนภิกษุรูปนั้น
 ในศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดด้วยเกิด
 ครั้งนั้น พระศาสดาผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา
 เมื่อจะใช้น้ำอมฤตรดข้าพเจ้า
- [๑๗๗] ได้ตรัสกับข้าพเจ้าว่า ลูกขึ้นเกิดลูก
 เธอจักได้ตำแหน่งนี้สมความปรารถนา
 บุคคลทำสักการะในพระชินเจ้าแล้ว
 จะพึงเป็นผู้ปราศจากผลได้อย่างไรเล่า
- [๑๗๘] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้
 พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
 ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๑๗๙] เขาจักมีนามว่ากาฬุทายี
 เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
 เป็นสาวกของพระศาสดาพระองค์นั้น
- [๑๘๐] ครั้นนั้น ข้าพเจ้าได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว
 เป็นผู้เบิกบาน มีจิตประกอบด้วยเมตตา
 บำรุงพระชินเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
 ด้วยปัจจัยทั้งหลายจนตลอดชีวิต

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๖. กาฬุทายีเถราปทาน

- [๑๘๑] ด้วยวิบากกรรมนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๘๒] บัดนี้ ภพนี้เป็นภพสุดท้าย
ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลมหาอำมาตย์
ในกรุงกบิลพัสดุ ที่นารีนรมย์
พระเจ้าสุทโธทนะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
- [๑๘๓] ครั้นนั้น เจ้าชายสิทธัตถะผู้ทรงเป็นผู้องอาจกว่านรชน
ได้ประสูติแล้วที่สวนลุมพินี ที่นารีนรมย์
เพื่อเกื้อกูลและเพื่อความสุขแก่สัตว์โลกทั้งมวล
- [๑๘๔] ข้าพเจ้าก็เกิดในวันนั้น
เติบโตพร้อมกับพระสิทธัตถะราชกุมารนั้นแหละ
เป็นสหายที่รักเอ็นดู คั่นเคย และฉลาดในทางนิติธรรม
- [๑๘๕] พระสิทธัตถะราชกุมารนั้นมีพระชนมายุ ๒๙ พรรษา
ได้เสด็จออกผนวช บำเพ็ญเพียรตลอด ๖ ปี
จึงได้เป็นพระพุทธรเจ้า ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
- [๑๘๖] พระองค์ทรงชนะมารพร้อมทั้งเสนามาร
ทรงข้ามห้วงน้ำคือภพได้แล้ว
ได้เป็นพระพุทธรเจ้าในโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก
- [๑๘๗] เสด็จไปยังป่าอิสิปตนะ ทรงแนะนำปัญจวัคคีย์
จากนั้น พระผู้มีพระภาคก็เสด็จไปในที่นั้น ๆ
ทรงแนะนำเวไนยสัตว์
- [๑๘๘] พระชินเจ้าพระองค์นั้น เมื่อจะทรงแนะนำเวไนยสัตว์
เมื่อจะทรงสงเคราะห์หมู่มนุษย์พร้อมทั้งทวยเทพ
ได้เสด็จไปถึงภูเขาในแคว้นมคธแล้ว ประทับอยู่ในกาลนั้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๖. กาฬุทายีเถราปทาน

- [๑๘๙] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าถูกพระเจ้าแผ่นดิน
พระนามว่าสุทโธทนะ ทรงส่งไปแล้ว
ได้เฝ้าพระทศพล บวชแล้ว ได้เป็นพระอรหันต์
- [๑๙๐] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าทูลอ้อนวอนพระศาสดา
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ให้เสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์
ลำดับนั้น ข้าพเจ้าได้ล่วงหน้าไปก่อน
ทำตระกูลใหญ่ ๆ ให้เสื่อมใสแล้ว
- [๑๙๑] พระชินเจ้าผู้องอาจกว่าบุรุษ
ทรงพอพระทัยในคุณชื่อนั้นแล้วกล่าวชมเชยข้าพเจ้า
พระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษได้ทรงตั้งข้าพเจ้าว่า
เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายที่ทำตระกูลให้เสื่อมใส
- [๑๙๒] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๙๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๙๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระกาฬุทายีเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

กาฬุทายีเถราปทานที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๗. อภยเถราปทาน

๗. อภยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอภยเถระ

(พระอภยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๙๕] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตร**

ผู้ทรงถึงความสำเร็จในธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ

เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

[๑๙๖] พระตถาคตทรงทำบุคคลบางพวกให้ตั้งอยู่ในสรณคมน์

บางพวกให้ตั้งอยู่ในศีลคือกุศลกรรมบถ ๑๐ ที่อุดม

[๑๙๗] พระองค์ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์

ทรงประทานสามัญญผล^๑ ที่อุดมแก่บุคคลบางคน

ทรงมอบสมบัติ ๘ และวิชา ๓ แก่บุคคลบางคน

[๑๙๘] พระองค์ผู้ประเสริฐกว่านรชน

ทรงประกอบคนบางคนไว้ในอภิญญา ๖

พระองค์ผู้เป็นนาถะทรงประทาน

ปฏิสัมภิทา ๔ แก่บุคคลบางคน

[๑๙๙] พระองค์ผู้เป็นสารถิณีคนรชน

ทรงเห็นหมู่มสัตว์ที่ควรแนะนำให้ตรัสรู้ได้

แม้ในสถานที่นับโยชน์ไม่ถ้วน ก็รีบเสด็จไปแนะนำ

[๒๐๐] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นบุตรของพราหมณ์ในกรุงหงสวดี

เรียนจบพระเวททั้งหมด เข้าใจไวยากรณ์

เชิงอรรถ :

^๑ สามัญญผล ได้แก่ โสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคามิผล อรหัตตผล (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๑๑/๒๘๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๑๗ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๗. อภยเถราปทาน

- [๒๐๑] ฉลาดในนิรุตติ^๑ แก่ลวกกล้าในคัมภีร์นิชัณธุศาสตร์
 เข้าใจด้วยท รุแจ่มแจ้งในคัมภีร์เกฏฐะ^๒
 ฉลาดในฉันทและกาพย์กลอน
- [๒๐๒] เมื่อเที่ยวเดินพักผ่อน ได้ไปถึงพระวิหารหังสาราม
 ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธรเจ้าผู้ล้าเลิศประเสริฐที่สุด
 มีมหาชนห้อมล้อม
- [๒๐๓] ข้าพเจ้ามีความคิดเป็นข้าศึก
 เข้าไปใกล้พระองค์ผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส
 ซึ่งกำลังทรงแสดงธรรม
 ได้ฟังพระดำรัสซึ่งปราศจากมลทินของพระองค์
- [๒๐๔] ข้าพเจ้าไม่เห็นพระดำรัสที่กระทบ
 ที่กล่าวช้า ๆ กัน ที่ผิดไวยากรณ์
 หรือที่ไร้ประโยชน์ของพระมุนีพระองค์นั้นเลย
 เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงบวช
- [๒๐๕] โดยเวลาไม่นานนัก ข้าพเจ้าก็เป็นผู้แก่ลวกกล้าในธรรมทุกอย่าง
 ได้รับยกย่องให้เป็นคณบดี ในพระพุทธรพจน์ที่ละเอียดอ่อน
- [๒๐๖] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้ประพันธ์คาถา ๔ คาถา
 ซึ่งมีพยัญชนะสละสลวยชมเชยพระพุทธรเจ้า
 ผู้ทรงเป็นผู้เลิศในโลกทั้ง ๓ แล้วแสดงทุก ๆ วันว่า
- [๒๐๗] พระพุทธรเจ้าเป็นผู้ปราศจากความยินดี
 มีความเพียรมาก ทรงอยู่ในสังสารวัฏที่มีภัย
 ไม่เสด็จดับขันธปรินิพพาน
 ก็เพราะทรงประกอบด้วยพระกรุณา(ในหมู่สัตว์)
 ฉะนั้น พระมุนีจึงชื่อว่าทรงประกอบด้วยพระกรุณา

เชิงอรรถ :

^๑ ที.สี.อ. ๒๕๖/๒๒๒ และดู Dawson, John. A classical Dictionary of Hindu Mythology (London Routledge and Kegan Paul, 1957) P. 222

^๒ ที.สี.อ. ๒๕๖/๒๒๒ และดู Dawson, John. A classical Dictionary of Hindu Mythology (London Routledge and Kegan Paul, 1957) P. 222

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๗. อภยเถราปทาน

- [๒๐๘] บุคคลผู้ใด ถึงเป็นปฤชนกก็ไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส
ประกอบด้วยสติ มีสัมปชัญญะ
เพราะฉะนั้น บุคคลผู้นั้นจึงเป็นอจินไตย
- [๒๐๙] กิเลสที่มีกำลังอ่อน ซึ่งนอนเนื่องอยู่ในสันดานของเรา
ถูกเผาด้วยไฟคือญาณแล้วไม่สิ้นไป ข้อนั้นไม่เคยมีเลย
- [๒๑๐] ผู้ใดเป็นที่เคารพของสัตว์โลกทั้งปวง
ซึ่งเป็นครูในโลก และเป็นอาจารย์ของชาวโลก
โลกย่อมอนุวัตรตามผู้นั้น
- [๒๑๑] ข้าพเจ้าขอสดดีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ด้วยคาถามีอาทิตยนี้แสดงธรรมตลอดชีวิต
จตุจากอัฐภาพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในสวรรค์
- [๒๑๒] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้ากล่าวสดดีพระพุทธเจ้าไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการกล่าวสดดี
- [๒๑๓] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้ครองราชสมบัติที่ยิ่งใหญ่อันเป็นทิพย์ในเทวโลก
ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิเสวยราชสมบัติที่ยิ่งใหญ่เป็นอันมาก
- [๒๑๔] ข้าพเจ้าเกิดเฉพาะใน ๒ ภพ
คือ (๑) ภพเทวดา (๒) ภพมนุษย์
คติอื่นข้าพเจ้าไม่รู้จักเลย
นี้เป็นผลแห่งการกล่าวสดดี
- [๒๑๕] ข้าพเจ้าเกิดเฉพาะใน ๒ ตระกูล
คือ (๑) ตระกูลกษัตริย์ (๒) ตระกูลพราหมณ์
ข้าพเจ้าไม่รู้จักตระกูลต่ำเลย
นี้เป็นผลแห่งการกล่าวสดดี

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๗. อภยเถราปทาน

- [๒๑๖] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้ามีนามว่า**อภัย**
 เป็นโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร
 ในกรุงราชคฤห์ที่อุดมสมบูรณ์
- [๒๑๗] ข้าพเจ้าตกอยู่ในอำนาจของปาปมิตร
 ถูกนิครนถ์นาฏบุตรให้ลุ่มหลง
 ส่งไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๒๑๘] ข้าพเจ้าทูลถามปัญหาที่ละเอียดสุขุม
 ได้ฟังพยากรณ์ที่ประเสริฐ
 จึงบวช ไม่นานก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๒๑๙] ข้าพเจ้าได้รับยกย่องทุกเมื่อ
 เพราะการสดดีพระชินเจ้าผู้ประเสริฐ
 เป็นผู้มีร่างกายและปากมีกลิ่นหอม
 แต่เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความสุข
- [๒๒๐] เพราะอานุภาพแห่งกรรมนั้น
 ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้มีปัญญาเฉียบแหลม
 มีปัญญาแจ่มใส มีปัญญาว่องไว
 มีปัญญามาก และมีปฏิภาณที่วิจิตร
- [๒๒๑] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส
 กล่าวสดดีพระสยัมภูพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
 ผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ด้วยผลแห่งกรรมนั้น ข้าพเจ้าจึงไม่ได้ไปบังเกิด
 ในอบายภูมิตั้งหลายแสนกัป
- [๒๒๒] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททियวรรค]

๘. โลมสติดิเกราปทาน

[๒๒๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๒๒๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระอภยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อภยเถราปทานที่ ๗ จบ

๘. โลมสติดิเกราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโลมสติดิเกรา

(พระโลมสติดิเกรา เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๒๕] ในภัทรกัป^๑นี้ พระชินเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์

มีพระยศยิ่งใหญ่ พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร

ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๒๒๖] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าและสหายชื่อจันทะ

บรรพชาในศาสนาแล้ว

ได้บำเพ็ญกิจในศาสนาจนตลอดชีวิต

[๒๒๗] ข้าพเจ้าทั้ง ๒ จิตจากอภัตถภาพนั้นแล้ว

ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต

เชิงอรรถ :

^๑ กัปมี ๔ คือ (๑) กัปที่มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นองค์เดียว ชื่อว่าสารกัป (๒) กัปที่มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น ๒ หรือ ๓ องค์ ชื่อว่าวารกัป (๓) กัปที่มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น ๔ องค์ ชื่อว่ามณฑกัป (๔) กัปที่มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น ๕ องค์ ชื่อว่าภัทรกัป ในภัทรกัปนี้มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น ๕ องค์ คือ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า พระโคตมพุทธเจ้า พระเมตเตยยพุทธเจ้า (ข.อป.อ. ๒/๒๒๕/๓๓๐)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๘. โลมสตียเถรอปทาน

ข่มเทพบุตรที่เหลือในสวรรค์ชั้นดุสิตนั้น

ด้วยการฟ้อน การขับร้อง การประโคม

[๒๒๘] และด้วยองค์ ๑๐ มีรูปเป็นต้นอันเป็นทิพย์

ส่วยความสุขเป็นอันมากอยู่จนตลอดอายุ

[๒๒๙] จุตจากสวรรค์ชั้นดุสิตนั้นแล้ว

จันทเทพบุตรได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

สวนข้าพเจ้าได้เกิดเป็นโอรสของเจ้าศากยะในกรุงกบิลพัสดุ์

[๒๓๐] ในคราวที่พระศาสดาทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

ซึ่งพระอุทายีเถระทูลเชิญเสด็จถึงกรุงกบิลพัสดุ์

เพื่อทรงอนุเคราะห์เจ้าศากยะ

[๒๓๑] ครั้งนั้น พวกเจ้าศากยะมีมานะจัด

ไม่รู้คุณของพระพุทธเจ้า เป็นคนกระด้างเพราะชาติตระกูล

ไม่เอื้อเฟื้อ ไม่นอบน้อมพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

[๒๓๒] พระชินเจ้าทรงทราบความด่าริ

ของเจ้าศากยะเหล่านั้น

จึงได้เสด็จจกรมในอากาศ เหมือนเมฆฝนตกลง

และเหมือนเปลวไฟที่ลุกโพลงอยู่

[๒๓๓] ทรงแสดงพระรูปที่ไม่มีที่เปรียบแล้วอันตรธานไป

แม้พระองค์เดียวก็เนรมิตเป็นหลายองค์ได้

แล้วกลับเป็นองค์เดียวเหมือนเดิม

[๒๓๔] พระมุนีทรงแสดงความมิดและแสงสว่าง

ทรงกระทำปาฏิหาริย์มากมาย

ทรงปราบพวกพระญาติจนหมดมานะ

[๒๓๕] ขณะนั้นเอง มหาเมฆที่ดั่งขึ้นในทวีปทั้ง ๔ ทำฝนให้ตกแล้ว

ก็ในครั้งนั้น พระพุทธเจ้าได้แสดงเวสสันดรชาดก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๘. โลมสติดิเกราปทาน

- [๒๓๖] ครั้งนั้น กษัตริย์เหล่านั้นทุกพระองค์
 กำจัดความมัวเมาที่เกิดจากชาติตระกูลได้แล้ว
 ถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะ
 ในครั้งนั้น พระเจ้าสุทโธทนะ^๑ได้ตรัสว่า
- [๒๓๗] ข้าแต่พระองค์ผู้มีปัญญาเสมอด้วยแผ่นดิน
 ทรงมีสมันตจักขุ ครังนี้เป็นครั้งที่ ๓
 ที่หม่อมฉันถวายบังคมพระบาทของพระองค์
 (ครั้งที่ ๑) ในคราวที่พระองค์ประสูติแผ่นดินไหว
 (ครั้งที่ ๒) ในคราวที่เงาต้นไม้ไม่ละพระองค์
- [๒๓๘] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเห็นพุทธานุภาพนั้นแล้ว
 เกิดอัศจรรย์ใจ จึงได้บรรพชา เป็นผู้บวชามารดา
 ได้อาศัยอยู่ในกรุงกบิลพัสดุ์นั่นเอง
- [๒๓๙] ครั้งนั้น จันทเทพบุตรได้เข้ามาหาข้าพเจ้าแล้ว
 ถามถึงนัยทั้งโดยย่อและพิสดารแห่งภัทเทกรัตตสูตร^๒
- [๒๔๐] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าถูกจันทเทพบุตรตักเตือนแล้ว
 จึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นผู้นำของนรชน
 ได้ฟังภัทเทกรัตตสูตร เป็นผู้สลดใจต้องการอยู่ป่า
- [๒๔๑] ได้บอกลามารดาว่า จักอยู่ป่าแต่เพียงผู้เดียว
 เมื่อถูกมารดาห้ามปรามว่า
 ลูกเป็นคนละเอียดอ่อน ข้าพเจ้าก็ได้ตอบว่า
- [๒๔๒] ข้าพเจ้าจักใช้กบดขยี้หญ้าคา หญ้าเลา หญ้าแฝก
 หญ้าปล้อง และหญ้ามุงกระต่าย
 ให้แหลกละเอียดทั้งหมด พอกพูนวิเวก

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ ม.อ. (แปล) ๑๔/๒๗๒-๒๗๕/๓๑๙-๓๒๓

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๘. โลมสติดิเกราปทาน

- [๒๔๓] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเข้าป่าจึงได้บรรลุอรหัตตผล
 นึกถึงคำสอนของพระชินเจ้า
 เพราะระลึกถึงคำสอนของพระชินเจ้า คือ ภัทเทกรัตโตวาทวา
- [๒๔๔] บุคคลไม่ควรนิ่งถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว
 ไม่ควรหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง
 สิ่งใดที่ล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็พ้นอันละไปแล้ว
 สิ่งใดที่ยังไม่มาถึง สิ่งนั้นก็ยังไม่เกิดขึ้น
- [๒๔๕] ส่วนบุคคลใดเห็นแจ้งธรรมที่เป็นปัจจุบัน
 ไม่มัวนอนแ้งน ไม่คลอนแคลนในธรรมนั้น ๆ
 บุคคลนั้นควรเจริญธรรมนั้นให้แจ่มแจ้ง
- [๒๔๖] บุคคลควรทำความเพียรตั้งแต่วินาทีเดียว
 ใครเล่าจะรู้ว่า ความตายจักมีในวันพรุ่งนี้
 เพราะว่าความผัดเพี้ยนกับมัจจุราชมีเสนานั้น
 ย่อมไม่มีแก่เราทั้งหลาย
- [๒๔๗] พระมุนีผู้สงบบเรียกบุคคลผู้มีความเพียร
 ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืน
 ซึ่งมีปกติอยู่อย่างนี้นั้นแล้วว่า ผู้มีราตรีเดียวเจริญ ดังนี้
- [๒๔๘] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๔๙] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๙. วนวัจจเถราปทาน

[๒๕๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระโถมสติดิเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

โถมสติดิเถราปทานที่ ๘ จบ

๙. วนวัจจเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระวนวัจจเถระ

(พระวนวัจจเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๕๑] ในภัทรกัปนี้ พระชินเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
มีพระยศยิ่งใหญ่ พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร
ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๒๕๒] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าบวชในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ประพฤติพรหมจรรย์จนตลอดชีวิต
จติจากอัฐภาพนั้นแล้ว

[๒๕๓] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๒๕๔] จติจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นแล้ว ได้เกิดเป็นนกฟิราบอยู่ในป่า
ในป่านั้นมีภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยคุณ
ยินดีในฌานทุกเมื่อ อาศัยอยู่

[๒๕๕] ท่านเป็นผู้มีจิตเมตตา ประกอบด้วยกรุณา
มีหน้าอ้มเอิบทุกเมื่อ มีจิตวางเฉย
มีความเพียรมาก ฉลาดในอัมปมัญญา^๑

เชิงอรรถ :

^๑ อัมปมัญญา หมายถึงจิตที่ประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งแผ่ไปโดยไม่มีขอบเขต ไม่มี
ประมาณ (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๐๘/๒๘๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๒๕ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๙. วนวัจจเถราปทาน

- [๒๕๖] มีความดำริปราศจากนิรณ^๑
มีอศยาศัยมุ่งประโยชน์แก่สรรพสัตว์ โดยไม่นาน
ข้าพเจ้าก็มีความคุ้นเคยในสาวกของพระสุตตองค์นั้น
- [๒๕๗] เมื่อข้าพเจ้าไปเกาะอยู่แทบเท้าของท่าน
ผู้นั่งอยู่ในอาศรม ในครั้งนั้น บางครั้งท่านก็ให้อาหาร
บางครั้งท่านก็แสดงธรรม
- [๒๕๘] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเข้าไปหาท่านผู้เป็นโอรสของพระชินเจ้า
ด้วยความรักอันไพบุลย์ จุตจากอภัตถภาพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในสวรรค์ประหนึ่งจากที่อยู่
แล้วกลับไปยังที่อยู่ของตนจะนั้น
- [๒๕๙] ข้าพเจ้าจุตจากสวรรค์แล้ว
บังเกิดในหมู่มนุษย์ด้วยบุญกรรม
ได้สละเรือนออกบวชโดยมาก
- [๒๖๐] ข้าพเจ้าเป็นสมณะ ดาบส พราหมณ์
ปริพาชกอยู่ในปามานานหลายร้อยชาติ
- [๒๖๑] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้าหยั่งลงสู่ครรร
แห่งภรรยาของพราหมณ์วัจจโคตร
ในกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์
- [๒๖๒] เมื่อข้าพเจ้ายังอยู่ในครรรมารดาของข้าพเจ้าแพททอง
ในเวลาที่ข้าพเจ้าใกล้คลอด ท่านตัดสินใจที่จะอยู่ป่า
- [๒๖๓] จากนั้น มารดาของข้าพเจ้าได้คลอดข้าพเจ้า
ที่ชายป่าที่นารีนรมย์
เมื่อข้าพเจ้าคลอดจากครรรมารดา
ชนทั้งหลายใช้ผ้ากาสาเยระรองรับไว้

เชิงอรรถ :

- ^๑ นิรณ หมายถึงธรรมกันจิตไม่ให้บรรลุความดีมี ๕ อย่าง คือ (๑) กามฉันทะ ความพอใจในกาม
(๒) พยาบาท ความคิดร้าย (๓) ถีนมิทธะ ความหดหู่และเซื่องซึม (๔) อุทธัจจกุกกักสะ ความฟุ้งซ่าน
และร้อนใจ (๕) วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๑๕/๓๐๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๒๖ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๙. วนวัจจเถราปทาน

- [๒๖๔] ขณะนั้น พระสิทธัตถราชากุมาร
 ผู้เป็นดังธงชัยของศากยวงศ์ก็ทรงประสูติ
 ข้าพเจ้าเป็นสหายรักสนิทชิดชอบกันของพระองค์
- [๒๖๕] เมื่อพระองค์ทรงละยศที่ไพบูลย์
 เสด็จออกมหาภิเนษกรรม
 โดยมุ่งสาระประโยชน์แก้หมู่สัตว์
 แม้ข้าพเจ้าก็ออกบวชแล้วเข้าไปยังป่าหิมพานต์
- [๒๖๖] ข้าพเจ้าพบพระกัสสปะผู้อยู่ป่า
 ผู้ควรสรรเสริญ ผู้บอกกล่าวเรื่องเหตุ
 ก็ได้ฟังข่าวว่า พระชินเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
 จึงได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นสารถิ์ฝึกนรชน
- [๒๖๗] พระองค์ได้ทรงแสดงธรรม
 ประกาศประโยชน์ทุกประการแก่ข้าพเจ้า
 จากนั้น ข้าพเจ้าบวชแล้วเข้าไปยังป่าตามเดิม
- [๒๖๘] เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในป่านั้น
 เป็นผู้ไม่ประมาทก็ได้สำเร็จจอกิญา ๖
 โอ เราผู้ที่พระศาสดาผู้ทรงเป็นกัลยาณมิตรทรงอนุเคราะห์แล้ว
 เป็นผู้มีลาภที่ได้ดีแล้วหนอ
- [๒๖๙] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๗๐] การที่ข้าพเจ้าได้มาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๑๐. จุฬสัคคันทเถราปทาน

[๒๗๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระวนวัจณเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

วนวัจณเถราปทานที่ ๙ จบ

๑๐. จุฬสัคคันทเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระจุฬสัคคันทเถระ

(พระจุฬสัคคันทเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๗๒] ในภัทรกัปนี้ พระชินเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
มีพระยศยิ่งใหญ่ พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร
ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๒๗๓] พระองค์สมบูรณ์ด้วยอนุพยัญชนะ
มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑
มีพระรัศมีล้อมรอบข้างละวา
ทรงประกอบด้วยข่ายรัศมี

[๒๗๔] ทรงทำมูสัตรให้ยินดีได้เหมือนดวงจันทร์
เปล่งพระรัศมีเหมือนดวงอาทิตย์
ทำมูสัตรให้เยือกเย็นได้เหมือนเมฆฝน
เป็นบ่อเกิดแห่งคุณเหมือนทะเล(เป็นบ่อเกิดแห่งรัตนะ)

[๒๗๕] พระองค์เปรียบดังแผ่นดินโดยศีล
เปรียบดังภูเขาหิมพานต์โดยสมาธิ
เปรียบดังอากาศโดยปัญญา
เป็นผู้ไม่ข้องเกี่ยว(กับอะไร ๆ) เหมือนสายลม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๑๐. จุฬสัคันธเถราปทาน

- [๒๓๖] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลใหญ่
 ที่มีทรัพย์และธัญญาหารมากมาย
 เป็นที่สั่งสมรัตนะต่าง ๆ ในกรุงพาราณสี
- [๒๓๗] ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้าพระพุทธองค์ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 ซึ่งประทับนั่งอยู่กับบริวารจำนวนมาก
 ได้ฟังอมตธรรมที่นำมาซึ่งความยินดีแห่งจิต
- [๒๓๘] พระพุทธองค์ทรงมีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑
 เหมือนดวงจันทร์ซึ่งเป็นนักชัฏรึงาม
 ทรงสมบุรณ์ด้วยอนุพยัญชนะ
 เหมือนต้นพญาไม้สาละมีดอกบานสะพรั่ง
- [๒๓๙] มีข่ายคือพระรัศมีแวดล้อม
 เหมือนสุวรรณบรรพตมีรัศมีรุ่งเรือง
 มีพระรัศมีล้อมรอบด้านละวา
 เหมือนดวงอาทิตย์มีรัศมีเป็นร้อย
- [๒๔๐] มีพระพักตร์เหมือนทองคำ
 เป็นพระชินเจ้าผู้ประเสริฐ
 เป็นดังขุนเขาที่ทำให้เกิดความยินดี
 มีพระทัยเต็มด้วยพระกรุณา
 มีพระคุณดุจสาคร
- [๒๔๑] มีพระเกียรติปรากฏแก่ชาวโลก
 เหมือนภูเขาสิเนรุซึ่งเป็นขุนเขาสูงสุด
 มีพระยศแผ่ไป เป็นนักปราชญ์
 เป็นผู้มีความรู้ดังอากาศ
- [๒๔๒] มีพระหทัยไม่วางใจในสิ่งทั้งปวงเหมือนสายลม
 ทรงเป็นผู้นำ ทรงเป็นที่พึ่งของสรรพสัตว์ดังแผ่นดิน
 ทรงเป็นพระมุนีผู้ประเสริฐ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๑๐. จุฬสัคนธเถราปทาน

- [๒๘๓] ไม่ถูกโลกธรรมแปดเบื้อน
เหมือนดอกบัวไม่เปื้อนด้วยน้ำ
ประทับอยู่ดังกองไฟที่เผาเสียจนดอกคือวาทะชั่ว
- [๒๘๔] พระองค์ทรงเป็นเหมือนยาบับัดโรค ในที่ทั้งปวง
ทรงทำลายยาพิษคือกิเลสให้พินาศ
ทรงประดับด้วยสุคนธชาติคือคุณ
เหมือนยอดเขาคันธมาถ์
- [๒๘๕] ทรงเป็นนักปราชญ์ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งคุณ
ดังทะเลเป็นบ่อเกิดแห่งรัตนะ
และทรงเป็นผู้ประเสริฐกว่านรชน
ดังมัสลินธพชาติอาชาไนย
ทรงกำจัดมลทินคือกิเลส
- [๒๘๖] ทรงย้ายีมารและเสนามารได้
เหมือนขุนพลผู้มีชัยโดยพิเศษ
ทรงเป็นใหญ่เพราะรัตนะคือโพชฌงค์ ๗^๑
เหมือนพระเจ้าจักรพรรดิทรงเป็นใหญ่
เพราะรัตนะ ๗ ประการ^๒ ฉะนั้น
- [๒๘๗] ทรงเป็นผู้เยียวยาพยาธิคือโทสะเหมือนหมอใหญ่รักษาไข้
ทรงฝ่าฝืนคือทิวลิปเหมือนศัลยแพทย์ผู้ประเสริฐ
- [๒๘๘] ครั้งนั้น พระพุทธองค์ทรงส่องโลกให้สว่าง
อันมนุษย์และเทวดาสักการะแล้ว
เป็นดังดวงตะวันส่องแสงสว่างให้แก่รชน
ทรงแสดงธรรมในท่ามกลางบริษัท

เชิงอรรถ :

^๑ ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๓๐/๓๓๑

^๒ รัตนะ ๗ ประการ คือ (๑) จักกรัตนะ (จักรแก้ว) (๒) หัตถิรัตนะ (ข้างแก้ว) (๓) อัสนัรัตนะ (ม้าแก้ว) (๔) มณีรัตนะ (มณีแก้ว) (๕) อิตถิรัตนะ (นางแก้ว) (๖) คหปติรัตนะ (ขุนคลังแก้ว) (๗) ปริณายกรัตนะ (ขุนพลแก้ว) (ที.ม. (แปล) ๑๐/๓๓/๑๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๓๐ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๑๐. จุฬสังคณเถราปทาน

- [๒๘๙] พระองค์ทรงพร่ำสอนอย่างนี้ว่า
บุคคลจะเป็นผู้มีโชคสมบัติมากได้ก็เพราะการถวายทาน
จะเข้าถึงสุคติได้ก็เพราะศีล
จะดับกิเลสได้ก็เพราะการเจริญภาวนา
- [๒๙๐] บริษัททั้งหลายทั้งปวงพึงเทศนานั้นที่มีความเบาใจมาก
ซึ่งไพเราะทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด
มีรสเลิศประหนึ่งน้ำอมฤต
- [๒๙๑] ข้าพเจ้าได้ฟังพระธรรมที่ไพเราะยิ่ง
ก็เกิดความเลื่อมใสในศาสนาของพระชินเจ้า
จึงถึงพระสุคตเป็นที่พึงนอบน้อมบูชาจนตลอดชีวิต
- [๒๙๒] ครั้งนั้น ข้าพเจ้านั้นได้ใช้คันธชาติ ๔ ชนิด^๑
ทาพื้นพระคันธกุฎีของพระมุนีเดือนละ ๘ วัน
- [๒๙๓] โดยตั้งปณิธานให้สรีระที่ปราศจากกลิ่นหอมให้มีกลิ่นหอม
ครั้งนั้น พระชินเจ้าได้ตรัสพยากรณ์
ข้าพเจ้าผู้ต้องการได้กายมีกลิ่นหอมว่า
- [๒๙๔] นรชนใด ใช้ของหอมทาพื้นพระคันธกุฎีคราวเดียว
ด้วยผลของกรรมนั้น นรชนนั้นเกิดในภพใดภพหนึ่ง
- [๒๙๕] นรชนนี้จักเป็นผู้มีกลิ่นกายหอมไปทุก ๆ ชาติ
จักเป็นผู้ประกอบด้วยกลิ่นคือคุณ ไม่มีอาสวะแล้วนิพพาน
- [๒๙๖] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
ข้าพเจ้าจะกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

เชิงอรรถ :

^๑ คันธชาติ ๔ ชนิด คือ (๑) กลิ่นที่เกิดจากราก (๒) กลิ่นที่เกิดจากแก่น (๓) กลิ่นที่เกิดจากดอก
(๔) กลิ่นที่เกิดจากใบ (อง.ติก. (แปล) ๒๐/๘๐/๓๐๔)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๑๐. จุฬสัคันธเถราปทาน

- [๒๙๗] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลพราหมณ์
 เมื่อข้าพเจ้ายังอยู่ในครรภ์มารดา
 มารดาเป็นหญิงมีกายมีกลิ่นหอม
- [๒๙๘] และในเวลาที่ข้าพเจ้าคลอดจากครรภ์มารดานั้น
 กรุงสาวัตถีหอมฟุ้งเหมือนอบด้วยกลิ่นหอมทุกอย่าง
- [๒๙๙] ขณะนั้น ฝนดอกไม้ที่หอมหวาน
 กลิ่นทิพย์ที่น่ารื่นรมย์ใจ และธูปมีค่ามากก็หอมฟุ้งไป
- [๓๐๐] ข้าพเจ้าเกิดในเรือนหลังใด
 เรือนหลังนั้น เทวดาได้ใช้ธูปและดอกไม้
 ล้วนแต่มีกลิ่นหอมและเครื่องหอมมาอบ
- [๓๐๑] ในเวลาที่ข้าพเจ้ายังเยาว์และเจริญวัยดำรงอยู่ในปฐมวัย
 พระศาสดาผู้เป็นสารถิ์ฝักรชน
 ทรงแนะนำบริษัทของพระองค์ที่เหลือแล้ว
- [๓๐๒] มีสาวกเหล่านั้นทั้งหมดแวดล้อมเสด็จมาถึง**กรุงสาวัตถี**
 ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้เห็นพุทธานุภาพนั้นแล้วจึงออกบวช
- [๓๐๓] ข้าพเจ้าเจริญธรรม ๔ ประการ
 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และวิมุตติอันยอดเยี่ยม
 แล้วบรรลุธรรมเป็นที่สิ้นอาสวะ
- [๓๐๔] ในคราวที่ข้าพเจ้าออกบวช
 ในคราวที่ข้าพเจ้าเป็นพระอรหันต์
 และในคราวที่ข้าพเจ้าจักปรินิพพาน
 ได้มีฝนซึ่งมีกลิ่นหอม(ตกลงมา)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททิยวรรค]

๑๐. จุฬสัณฺธเถราปทาน

- [๓๐๕] ก็กลืนกายที่ประเสริฐสุดของข้าพเจ้า
 ครอบงำจันทน์ ดอกจำปาและดอกอบลซึ่งมีค่ามากได้
 และข้าพเจ้าไปในที่ใด ๆ
 ก็จะส่งกลิ่นฟุ้งไปทั่วเหนือกลิ่นหอมนอกนี้ได้
- [๓๐๖] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๐๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๐๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนั้นแล
 ได้ทราบว่ ท่านพระจุฬสัณฺธเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

จุฬสัณฺธเถราปทานที่ ๑๐ จบ

ภัททิยวรรคที่ ๕๕ จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๕. ภัททियวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ลกฺขณภูภักทียเถราปทาน	๒. กังขาเรวตเถราปทาน
๓. สีวลีเถราปทาน	๔. วังคีสเถราปทาน
๕. นันทกเถราปทาน	๖. กาฬุทายีเถราปทาน
๗. อภยเถราปทาน	๘. โลมสตียเถราปทาน
๙. วณวัจจเถราปทาน	๑๐. จุฬสุคันธเถราปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๓๑๖ คาถา

รวมวรรค

๑. กณิการวรรค	๒. ผลทายกวรรค
๓. ตินทายกวรรค	๔. กัจจายนวรรค
๕. ภัททियวรรค	

บัณฑิตนับคาถาไว้แผนกหนึ่งรวมได้ ๙๘๔ คาถา

และประกาศอปทานรวมได้ ๕๕๖ อปทาน

พร้อมทั้งอุทานคาถา มีคาถารวม ๖,๒๑๘ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑. ยสเถราปทาน

๕๖. ยสวรรค

หมวดว่าด้วยพระยสเถระเป็นต้น

๑. ยสเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระยสเถระ

(พระยสเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] วิมาน ข้าพเจ้าได้สร้างไว้ดีแล้ว
ให้ยื่นลงไปในมหาสมุทร
สระโบกขรณีข้าพเจ้าก็สร้างไว้ดีแล้ว
ทั้งยังมีนกจักรพากมาส่งเสียงร้องขับขาน
- [๒] ที่วิมานนั้นแม่น้ำก็ดาดดาษด้วยบัวเพื่อน
ดอกปทุมและดอกอุบล
มีทำนาราบเรียบน่ารื่นรมย์ใจ
กระแสน้ำก็ไหลไปเอื่อย ๆ
- [๓] แม่น้ำนั้นก็ขุกขุมไปด้วยปลาและเต่า
คลาคล่ำไปด้วยนกนานาชนิด มีนกยูง นกกระเรียน
และนกดุเหว่า เป็นต้น ต่างก็ส่งเสียงร้องอย่างไพเราะ
- [๔] ที่ริมแม่น้ำนี้มีนกพิราบ นกเป็ดน้ำ
นกจักรพาก นกกาน้ำ นกกระทา
นกสาธิกา นกเขาไฟ นกโพระดก
- [๕] หงส์ นกกระเรียน นกเค้าแมว
นกขมิ้นเหลืองอ่อนมากมายพากันส่งเสียงร้อง
แม่น้ำก็สมบุรณ์ด้วยรัตนะ ๗ ประการ
มีแก้วมณี แก้วมุกดา และแก้วประพาฬเป็นต้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑. ยสเถราปทาน

- [๖] ต้นไม้ทุกชนิดล้วนเป็นทองคำ
 แออัดยัดเยียดด้วยลำต้นขนาดต่าง ๆ
 สองวิมานของข้าพเจ้าให้สว่าง
 ทั้งกลางวันและกลางคืน ตลอดกาลทุกเมื่อ
- [๗] เครื่องดนตรี ๖๐,๐๐๐ ชิ้นก็บรรเลงอยู่ทั้งเช้าและเย็น
 สตรี ๑๖,๐๐๐ นาง ก็แวดล้อมข้าพเจ้าอยู่ทุกเมื่อ
- [๘] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดีออกจากวิมานแล้ว
 กราบไหว้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**สุเมธะ**
 ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก มีพระยศยิ่งใหญ่พระองค์นั้น
- [๙] ข้าพเจ้าครั้นถวายอภิวาทพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว
 จึงทูลนิมนต์พระพุทธรูปองค์พร้อมทั้งภิกษุสงฆ์
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**สุเมธะ** ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 ทรงเป็นนักปราชญ์พระองค์นั้น ทรงรับนิมนต์แล้ว
- [๑๐] พระมหามุนี ทรงแสดงธรรมีกถาแก่ข้าพเจ้าแล้ว
 จึงส่งข้าพเจ้าไป ข้าพเจ้าถวายอภิวาทพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว
 จึงเข้าสู่วิมานของตน
- [๑๑] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเรียกบริวารชนมาประชุมกันทั้งหมด
 โดยแจ้งให้ทราบว่า พระพุทธรูปองค์จะเสด็จมายังวิมานของเรา
 ในเวลาเช้า
- [๑๒] การที่พวกเราอยู่ในที่ใกล้ของพระองค์
 นับว่าเป็นลาภของพวกเราที่พวกเราได้ดีแล้ว
 แม้พวกเราก็จักได้บูชาพระศาสดา
 ผู้เป็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑. ยสเถราปทาน

- [๑๓] ข้าพเจ้าจัดตั้งข้าวน้ำเสร็จแล้ว
จึงให้คนไปกราบทูลบอกเวลา
พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ได้เสด็จมาถึงพร้อมด้วยพระอรหันต์ ๑๐๐,๐๐๐ รูป ผู้ได้วสี
- [๑๔] ข้าพเจ้าได้รับเสด็จด้วยดนตรีประกอบด้วยองค์ ๕^๑
พระพุทธเจ้าผู้เป็นบุรุษสูงสุด
ประทับนั่งบนตั่งที่เป็นทองคำล้วน
คราวนั้น เครื่องมุงเบื่องบนเป็นทองคำล้วน
เหล่าชนพากันกระพือพัดภิกขุสงฆ์ผู้ยอดเยี่ยม
- [๑๖] ข้าพเจ้าเลี้ยงภิกขุสงฆ์
ให้อิ่มหนำด้วยข้าวน้ำอย่างเพียงพอ
ได้ถวายผ้าแก่ภิกขุสงฆ์องค์ละคู่
- [๑๗] พระพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ
ผู้สมควรรับเครื่องบูชาพระองค์นั้น
ประทับนั่งในท่ามกลางภิกขุสงฆ์แล้ว
ได้ตรัสคำเป็นพระคาถาเหล่านี้ว่า
- [๑๘] เราจักประกาศเกียรติคุณ
ของผู้ที่เลี้ยงเราและภิกษุเหล่านี้ทั้งหมด
ให้อิ่มหนำด้วยข้าวและน้ำ
ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าวเถิด
- [๑๙] ผู้นั้นจักรื่นเริงในเทวโลกตลอด ๑,๘๐๐ กัป
จักเกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๑,๐๐๐ ชาติ

เชิงอรรถ :

- ^๑ ดนตรีประกอบด้วยองค์ ๕ คือ (๑) อาตตะ (โหม) (๒) วิตตะ (ตะโพน) (๓) อาตตวิตตะ (บันเพาเวร)
(๔) ขานะ (กัณธดา) (๕) สลิสระ (ปี่,สังข์) (ข.วิ.อ. ๓๔/๓๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๓๗ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑. ยสเถราปทาน

- [๒๐] เขาจะเกิดยังกำเนิดใด
 คือจะเป็นกำเนิดเทวดาหรือกำเนิดมนุษย์ก็ตาม
 เขาก็มีเครื่องมุงบังที่เป็นทองคำล้วนคอยกางกัน
- [๒๑] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้
 พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
 ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๒๒] เขาก็จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น
 เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
 กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงเป็นผู้ไม่มีอาสวะแล้วนิพพาน
- [๒๓] เขาก็นั่งในท่ามกลางพระสงฆ์ บันลือสีนหาท
 ขนทั้งหลายคอยกันฉัตรให้เขาแม่ที่เชิงตะกอน
 เขาก็กฎเฝ้าภายใต้ฉัตร
- [๒๔] สามัญผลข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เฝ้าได้แล้ว
 ข้าพเจ้าไม่มีความสะดุ้งไม่ว่าจะเป็นที่มณฑปหรือที่โคนไม้
- [๒๕] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
 ข้าพเจ้าได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
 จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
 นี่เป็นผลแห่งการถวายทานทั้งปวง
- [๒๖] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เฝ้าได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๒. นทีกัสนสเปราปทาน

[๒๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระยสเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ยสเถราปทานที่ ๑ จบ

๒. นทีกัสนสเปราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระนทีกัสนสเประ

(พระนทีกัสนสเประ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๙] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าปทุมุตตระ
ผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้คงที่ ผู้เป็นพระศาสดา
เสด็จโคจรบิณฑบาต
ข้าพเจ้าได้ถือผลไม้ที่มีรสเลิศ อันยอดเยี่ยม มีชื่อเสียง
ตามวาระได้ถวายแด่พระองค์

[๓๐] เพราะกรรมนั้น ข้าพเจ้าได้เกิดเป็นจอมเทพ
ผู้เจริญที่สุดในโลก เป็นผู้องอาจกว่านรชน
ละความขุ่นและความพ่ายแพ้ได้แล้ว
บรรลุนานะที่ไม่หวั่นไหว

[๓๑] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ที่มีรสเลิศ

[๓๒] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เพาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๓. คยาก็สสเปกราปทาน

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ตจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๓๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๓๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาท่านพระนทีกัสนเประได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

นทีกัสนเประาปทานที่ ๒ จบ

๓. คยาก็สสเปกราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระคยาก็สสเประ

(พระคยาก็สสเประ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๓๕] ครั้งนั้น ข้าพเจ้านุ่งห่มหนังสัตว์

สะพายหาบบริหาร

ได้นำหาบใส่ผลกระเบาไปอาศรม

[๓๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคชินเจ้าพระองค์เดียว

ไม่มีสาวกติดตาม ทรงมีพระรัศมีโชติช่วงตลอดกาลทั้งปวง

ได้เสด็จเข้ามายังอาศรมของข้าพเจ้า

[๓๗] ข้าพเจ้าทำจิตของตนให้เลื่อมใส

ถวายอภิวาทพระชินเจ้าผู้มีวัตรงดงาม

ถวายผลกระเบาแด่พระพุทธเจ้าด้วยมือทั้ง ๒

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๔. กิมิลเถราปทาน

- [๓๘] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้
ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายผลกระเบา
- [๓๙] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช่างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบวาท่านพระคยาภิสะสปเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

คยาภิสะสปเถราปทานที่ ๓ จบ

๔. กิมิลเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกิมิลเถระ

(พระกิมิลเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๔๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่ากกุสันธะ
ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์ ทรงอยู่จบพรหมจรรย์
เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
ข้าพเจ้าถือเอาพวงมาลัยดอกสนไปให้ช่างทำมณฑป(สถูป)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๔. กิมิลเถราปทาน

- [๔๓] ข้าพเจ้าไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ได้วิมานชั้นสูงสุด รุ่งเรืองล่งเทวดาเหล่าอื่น
นี้เป็นผลแห่งบุญกรรม
- [๔๔] ข้าพเจ้าเมื่อจกกรรมและยืนอยู่ในเวลากลางวัน
หรือกลางคืนก็ตาม ก็มีดอกสนมุงบัง
นี้เป็นผลแห่งบุญกรรม
- [๔๕] ในภพนี้เอง ข้าพเจ้าได้บูชาพระพุทธเจ้าไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๔๖] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช่างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระกิมิลเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

กิมิลเถราปทานที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๕. วัชชีปุตตเถราปทาน

๕. วัชชีปุตตเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระวัชชีบุตรเถระ

(พระวัชชีบุตรเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๔๙] พระผู้มีพระภาคพระนามว่าสหัสสรังสี

ทรงเป็นพระสยัมภู ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้

ทรงออกจากวิเวกแล้ว เสด็จออกโคจรบิณฑบาต

[๕๐] ข้าพเจ้าถือผลไม้อยู่เห็นแล้วจึงไปใกล้พระพุทธองค์

ผู้องอาจกว่านรชน เป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี

ได้ถวายผลไม้พร้อมทั้งข้าว

[๕๑] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายผลไม้ไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้

[๕๒] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๕๓] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๕๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบวาทานพระวัชชีบุตรเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

วัชชีปุตตเถราปทานที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๖. อุตตรเถราปทาน

๖. อุตตรเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอุตตรเถระ

(พระอุตตรเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๕๕] พระผู้มีพระภาคสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**สุเมธะ**

มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑

พระองค์ผู้มีวิเวกเป็นเยี่ยม จึงเสด็จเข้าไปยังป่าหิมพานต์

[๕๖] ครั้นเสด็จถึงป่าหิมพานต์แล้ว พระมุนีผู้เลิศ

ผู้เป็นบุรุษสูงสุด ทรงประกอบด้วยพระกรุณา

ก็ประทับนั่งขัดสมาธิ

[๕๗] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นวิทายาธสัญจรไปในอากาศ

ถือหลาวคมซึ่งทำดีแล้ว เหาะไปในท้องฟ้า

[๕๘] พระพุทธเจ้าทรงทำปาใหญ่ให้สว่างไสว

เหมือนไฟบนยอดภูเขา เหมือนดวงจันทร์ในวันเพ็ญ

เหมือนต้นพญาไม้สาละซึ่งมีดอกบานสะพรั่ง ฉะนั้น

[๕๙] ข้าพเจ้าเห็น**พุทธรังสี** มีสีคล้ายเปลวไฟที่ไหม้ไม้ธูป

พวยพุ่งออกจากป่า จึงทำจิตให้เลื่อมใส

[๖๐] ข้าพเจ้าเลือกเก็บดอกไม้ธูป

ได้เห็นดอกกรรณิการซึ่งมีกลิ่นหอมคล้ายกลิ่นทิพย์

จึงเก็บมา ๓ ดอก ได้บูชาพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด

[๖๑] ครั้งนั้น ด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธเจ้า

ดอกไม้ของข้าพเจ้าทั้ง ๓ ดอกกลับชั่วขึ้นหันกลับดอกลง

ทำเป็นร่มเงาเพื่อพระศาสดา

[๖๒] ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น

และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๖. อุตตรเถราปทาน

ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว

จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๖๓] ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น

วิมานสูง ๖๐ โยชน์ กว้าง ๓๐ โยชน์

ซึ่งบุญกรรมสร้างขึ้นอย่างสวยงามเพื่อข้าพเจ้า

รู้จักกันว่า**ภรณ์การวิมาน**

[๖๔] ปราสาท ๗ ชั้นสูง ๑,๐๐๐ ชั่วลูกธนู

สะพรั่งไปด้วยธง พราวไปด้วยแก้วมณีสีเขียว

และป้อม ๑๐๐,๐๐๐ ป้อม ปรากฏในวิมานของข้าพเจ้า

[๖๕] บัลลังก์ทองคำ บัลลังก์แก้วมณี

บัลลังก์แก้วทับทิม และบัลลังก์แก้วผลึก

เกิดขึ้นตามปรารถนาตามประสงค์

[๖๖] ที่นอนมีราคามากยัดด้วยนุ่น

มีลวดลายต่าง ๆ มีขนตั้งขึ้นด้านเดียวและหมอนพร้อม

[๖๗] ข้าพเจ้ามีหมู่เทวดาห้อมล้อมออกจากวิมาน

เที่ยวจาริกไปในเทวโลก

ในเวลาทีปรารถนาจะไป

[๖๘] ยืนอยู่ภายใต้ดอกไม้

ข้าพเจ้ามีดอกไม้เป็นเครื่องมุงบังอยู่เบื้องบน

สถานที่ประมาณ ๑๐๐ โยชน์มุงบังไปด้วยดอกภรณ์การ

[๖๙] เครื่องดนตรี ๖๐,๐๐๐ ชิ้น บรรเลงกล่อมข้าพเจ้าทั้งเช้าและเย็น

ไม่หยุดหย่อน แวดล้อมข้าพเจ้าเป็นนิตย์ ตลอดคืนตลอดวัน

[๗๐] ในวิมานนั้น ข้าพเจ้ารื่นรมย์ด้วยการฟ้อน

การขับร้อง การเคาะกังสดาล และการประโคม

ข้าพเจ้าเป็นผู้หมกมุ่นในกาม บันเทิงอยู่ด้วยความยินดีในการเล่น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๖. อุตตรเถราปทาน

- [๗๑] ครึ่งนั้น ข้าพเจ้าบริโภคและดื่มอยู่ในวิมานนั้น
 บันเทิงอยู่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
 ข้าพเจ้าพร้อมด้วยหมู่ นางอัปสรบันเทิงอยู่ในวิมานอันอุดม
- [๗๒] ข้าพเจ้าครองเทวสมบัติตลอด ๕๐๐ ชาติ
 เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓๐๐ ชาติ
 และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน
- [๗๓] เมื่อข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
 ย่อมได้โศคะมากมาย ข้าพเจ้าไม่มีความบกพร่องในโศคะเลย
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๗๔] ข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน ๒ ภพ
 คือ (๑) ภพเทวดา (๒) ภพมนุษย์
 คดีอื่นข้าพเจ้าไม่รู้จักเลย
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๗๕] ข้าพเจ้าเกิดเฉพาะใน ๒ ตระกูล
 คือ (๑) ตระกูลกษัตริย์ (๒) ตระกูลพราหมณ์
 ตระกูลต่ำข้าพเจ้าไม่รู้จักเลย
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๗๖] ยานคือช้าง ยานคือม้า วอและคานหาม
 ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๗๗] หมู่ทาสหญิง ทาสชาย
 และเหล่านารีที่ประดับตกแต่งอย่างสวยงาม
 ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๗๘] ผ้าไหม ผ้ากัมพล ผ้าเปลือกไม้ และผ้าฝ้าย
 ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
 นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๖. อุตตรเถราปทาน

- [๗๙] ผ้าใหม่ ผลไม้ใหม่ โภชนะมีรสเลิศใหม่ ๆ
ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๘๐] (คำเชื้อเชิญเช่นนี้ว่า) เชิญเคียงกินสิ่งนี้
เชิญบริโภคสิ่งนี้ เชิญนอนบนที่นอนนี้
ข้าพเจ้าก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๘๑] ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่เขามูชาในที่ทุกสถาน
มียศสูงส่ง มีพวกมาก มีบริวารไม่แตกแยกกันทุกเมื่อ
บรรดาพวงญาติ ข้าพเจ้าเป็นผู้ประเสริฐที่สุด
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๘๒] ข้าพเจ้าไม่รู้จักความหนาว ความร้อน
ทั้งไม่มีความเร่าร้อน
อนึ่ง ทุกข์ทางใจก็ไม่มีในหทัยของข้าพเจ้า
- [๘๓] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีผิวพรรณดุจทองคำ
เรียนว่าตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
ความเป็นผู้ผิวพรรณทรามข้าพเจ้าไม่รู้จักเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๘๔] ข้าพเจ้าถูกกุศลมูลดักเตือนแล้วจตุตจากเทวโลก
เกิดในตระกูลมหาศาลที่มั่งคั่งในกรุงสาวัตถี
- [๘๕] ข้าพเจ้าได้ละกามคุณ ๕^๑ ออกบวชเป็นบรรพชิต
มีอายุได้ ๗ ขวบ ก็ได้บรรลอรหัตตผล

เชิงอรรถ :

^๑ กามคุณ ๕ หมายถึงสิ่งที่น่าปรารถนา น่าใคร่ ๕ อย่าง คือ รูป, เสียง, กลิ่น, รส และโผฏฐัพพะ
(ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๑๕/๓๐๐)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๖. อุตตรเถราปทาน

- [๘๖] พระพุทธเจ้าผู้มีพระจักขุ
ทรงทราบคุณวิเศษของข้าพเจ้า
จึงให้ข้าพเจ้าอุปสมบท
ข้าพเจ้ามีอายุน้อยอยู่ก็ได้เป็นปุนนียบุคคล
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๘๗] ทิพยจักขุของข้าพเจ้าบริสุทธิ์ ข้าพเจ้าผู้ฉลาดในสมาธิ
ถึงความสำเร็จอภิญญา
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๘๘] ข้าพเจ้าบรรลุปฐีสัมภิตา ฉลาดในอิทธิบาท๑
ถึงความสำเร็จในธรรมทั้งหลาย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๘๙] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้บูชาพระพุทธเจ้าไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๙๐] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญางัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๙๑] การที่ข้าพเจ้าได้มาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

เชิงอรรถ :

- ๑ **อิทธิบาท** หมายถึงคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ มี ๔ อย่าง คือ (๑) ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่สิ่งนั้น) (๒) วิริยะ (ความพยายามทำสิ่งนั้น) (๓) จิตตะ (ความเอาใจฝักใฝ่สิ่งนั้น) (๔) วิมังสา (ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น) (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๐๖/๒๗๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๔๘ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๗. อปรอุตตรเถรอปทาน

[๙๒] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระอุตตรเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อุตตรเถรอปทานที่ ๖ จบ

๗. อปรอุตตรเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอปรอุตตรเถระ

(พระอปรอุตตรเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๙๓] เมื่อพระสิทธัตถโลกนาถ ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
ข้าพเจ้าได้นำหมู่ญาติของข้าพเจ้ามาทำการบูชาพระธาตุ

[๙๔] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้บูชาพระธาตุไว้

จึงไม่รู้จักทุกคติเลย

นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระธาตุ

[๙๕] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๙๖] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๘. ภัททชิเถราปทาน

[๙๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระอปรอุตตรเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อปรอุตตรเถราปทานที่ ๗ จบ

๘. ภัททชิเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระภัททชิเถระ

(พระภัททชิเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๙๘] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าลงสู่สระโบกขรณี
ที่ข้างน่านาชนิดอาศัยอาบกิน(ดื่มกิน)
ถอนเหง้าบัวในสระโบกขรณีนั่นขึ้นมา
เพราะเหตุต้องการจะกิน

[๙๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตร**
ผู้ทรงผ้ากาสาวะรุ้งเรืองดจนภาสีทอง
เสด็จเหาะไปในอากาศ

[๑๐๐] ครั้งนั้น พระพุทธองค์ทรงสะบัดผ้าบังสุกุล
ข้าพเจ้าได้ยินเสียงจึงแหงนหน้าขึ้นดู
ได้พบพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

[๑๐๑] ข้าพเจ้ายืนอยู่ ณ ที่นั่นเอง
ได้ทูลอ้อนวอนพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกว่า
น้ำผึ้งพร้อมทั้งเหง้าบัว
น่านม เนยใสที่มีอยู่ในก้านบัว มีอยู่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๘. ภัททชិเถราปทาน

- [๑๐๒] ขอพระพุทธเจ้าผู้มีพระจักขุจรับเพื่ออนุเคราะห์ข้าพระองค์เกิด
ลำดับนั้น พระศาสดาผู้ประกอบด้วยพระกรุณา
มีพระยศยิ่งใหญ่เสด็จลงจากอากาศ
- [๑๐๓] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีพระจักขุ
ทรงรับภิกษาหารของข้าพเจ้าเพื่อทรงอนุเคราะห์
ครั้นทรงรับภิกษาหารแล้ว
ได้กระทำอนุโมทนาแก่ข้าพเจ้าว่า
- [๑๐๔] ท่านผู้มีบุญมาก ของงมีความสุขเกิด
คติจงสำเร็จแก่เธอ ด้วยการถวายเหง้าบัวนี้
เธอจงได้รับความสุขอันไพบุลย์เกิด
- [๑๐๕] พระชินสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ครั้นตรัสพระดำรัสแล้ว
ทรงรับภิกษาหารแล้วเหาะไปทางอากาศ
- [๑๐๖] ลำดับนั้น ข้าพเจ้าถือเหง้าบัวกลับมายังอาศรม
ของข้าพเจ้า แขนงเหง้าบัวไว้ที่ต้นไม้
แล้วระลึกถึงทานของตน
- [๑๐๗] ครั้งนั้น ลมพายุใหญ่ก็เกิดขึ้น
ได้พัดพาให้ปิ่นป่วน
ครั้งนั้น อากาศบันลือลั่นและฟ้าผ่าลงมา
- [๑๐๘] ลำดับนั้น สายฟ้าผ่าลงที่ศีรษะของข้าพเจ้า
ข้าพเจ้าเป็นผู้นั่งตายในที่นั้นเอง
- [๑๐๙] ข้าพเจ้าประกอบด้วยบุญกรรม
จึงไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต ทิ้งไว้แต่ซากศพ
ข้าพเจ้าอธิมยอยู่ในเทวโลก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๘. ภัททชิเถราปทาน

- [๑๑๐] เทพอัปสร ๘๖,๐๐๐ นางล้วนประดับตกแต่งอย่างสวยงาม
ปรนนิบัติข้าพเจ้าทั้งเช้าและเย็น
นี้เป็นผลแห่งการถวายเหง้าบัว
- [๑๑๑] ครั้งนั้น ข้าพเจ้ากลับมาเกิดยังกำเนิดมนุษย์
เป็นผู้มีความสุข ข้าพเจ้าไม่มีความพร่องในโภคะเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายเหง้าบัว
- [๑๑๒] ข้าพเจ้าอันพระพุทธรเจ้าผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
ผู้คงที่พระองค์นั้นทรงอนุเคราะห์แล้ว อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไป
บัดนี้ ภพใหม่ย่อมไม่มี
- [๑๑๓] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
ข้าพเจ้าได้ถวายเหง้าบัวไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายเหง้าบัว
- [๑๑๔] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๑๕] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธรเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๑๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระภัททชิเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ภัททชิเถราปทานที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๙. สิวกเถราปทาน

๙. สิวกเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสิวกเถระ

(พระสิวกเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๑๗] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าวิปัสสี

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ เสด็จเที่ยวบิณฑบาตอยู่

ข้าพเจ้าเห็นบาตรที่ว่างเปล่า

จึงได้ถวายขนมกุมมาสจนเต็มบาตร

[๑๑๘] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป

ข้าพเจ้าได้ถวายภิกษาไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายขนมกุมมาส

[๑๑๙] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เฝ้าได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๑๒๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๑๒๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระสิวกเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สิวกเถราปทานที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑๐. อุปลวานเถรอปทาน

๑๐. อุปลวานเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอุปลวานเถระ

(พระอุปลวานเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๒๒] พระชินสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**

ผู้ถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง

ทรงรุ่งเรืองดังกองไฟเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว

[๑๒๓] มหาชนมาประชุมกันบูชาพระตถาคต

สร้างจิตภาฐานอย่างงดงามแล้ว ยกพระสรีระขึ้นวางไว้

[๑๒๔] ชนเหล่านั้นทั้งหมด พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์

ถวายพระเพลิงพุทธสรีระแล้ว รวบรวมพระธาตุ

พากันสร้างพุทธสอุปไว้ ณ ที่นั้น

[๑๒๕] สอุปชั้นที่ ๑ ทำด้วยทองคำ

ชั้นที่ ๒ ทำด้วยแก้วมณี ชั้นที่ ๓ ทำด้วยเงิน

ชั้นที่ ๔ ทำด้วยแก้วผลึก

[๑๒๖] ที่พระสอุปนั้น ชั้นที่ ๕ ทำด้วยแก้วทับทิม

ชั้นที่ ๖ ทำด้วยแก้วลาย

ชั้นที่สูง ๆ ขึ้นไปจากนี้ทำด้วยแก้วทั้งหมด

[๑๒๗] รังราน ทำด้วยแก้วมณี

ไพที(แท่นสำหรับวางเครื่องสักการะ) ทำด้วยรัตนะ

องค์พระสอุปทำด้วยทองคำล้วน สูงขึ้นไปหนึ่งโยชน์

[๑๒๘] ครั้งนั้น หมู่เทวดามาประชุมกัน ณ ที่นั้นแล้วร่วมปรึกษากันว่า

ถึงพวกเราจักสร้างพระสอุปเพื่อบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่

[๑๒๙] พระบรมสารีริกธาตุไม่แยกกัน คือรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน

พวกเราจักสร้างพระสอุปครอบไว้ที่พระพุทธสอุปนี้

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑๐. อุปลวานเถราปทาน

- [๑๓๐] หมู่เทพได้ขยายพระสถูปให้สูงขึ้นไปอีกหนึ่งโยชน์
ด้วยรัตนะทั้ง ๗ ประการ
พระสถูปองค์นั้นจึงมีความสูง ๒ โยชน์
ซึ่งส่องสว่างขจัดความมืดได้
- [๑๓๑] ครั้งนั้น พวกนาคมาประชุมกัน ณ ที่นั้นแล้ว
ร่วมปรึกษากันว่า มนุษย์และเทวดาเหล่านั้น
ได้พากันสร้างพระพุทธรูปเสร็จแล้ว
- [๑๓๒] พวกเราอย่าได้ประมาทกันเลย
มนุษย์และเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว
ถึงพวกเราก็จักสร้างพระสถูป
เพื่อบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่
- [๑๓๓] พวกนาคพากันรวบรวมแก้วมรกต แก้วมหานิล
และแก้วมณีโชติรส ช่วยกันประดับพระพุทธรูป
- [๑๓๔] ครั้งนั้น พระสถูปทั้งองค์ สำเร็จด้วยแก้วมณี
จนกระทั่งเป็นพุทธเจดีย์สูง ๓ โยชน์ ส่องแสงสว่างไสว
- [๑๓๕] ครั้งนั้น พวกครุฑมาประชุมกันแล้ว
ร่วมปรึกษากันว่า มนุษย์ เทวดา
และนาคเหล่านั้นได้พากันทำพุทธบูชาแล้ว
- [๑๓๖] พวกเราอย่ามัวประมาทอยู่เลย
มนุษย์ นาค และเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว
ถึงพวกเราก็จักสร้างพระสถูป
เพื่อบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑๐. อุปลวานเถราปทาน

- [๑๓๗] ครุฑเหล่านั้น ได้สร้างพระสถูป
 ครอบพระสถูปแก้วมณีทั้งองค์
 แม้พวกเขาก็ได้ขยายพระพุทธเจดีย์ให้กว้างไปอีกหนึ่งโยชน์
- [๑๓๘] พระพุทธสถูปสูงขึ้นไปอีก ๔ โยชน์ รุ่งโรจน์
 ย่อมส่องสว่างไปทั่วทุกทิศ ดจดวงอาทิตย์อุทัย
- [๑๓๙] ครั้งนั้น พวกกุมภกันท์มาประชุมกันแล้ว
 ร่วมปรึกษากันว่า มนุษย์ เทวดา
 นาค และครุฑก็เป็นเหมือนกันหมด
- [๑๔๐] ต่างก็ได้พากันสร้างพระสถูปที่อุดมพวงละองค์
 บูชาพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 พวกเราอย่ามัวประมาทกันเลย
 มนุษย์และเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว
- [๑๔๑] ถึงพวกเราจักสร้างพระสถูป
 เพื่อบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่
 จักใช้รัตนะทั้งหลายประดับพระพุทธเจดีย์ให้กว้างออกไป
- [๑๔๒] กุมภกันท์แม่เหล่านั้น
 ได้ขยายพระพุทธเจดีย์ให้กว้างออกไปอีกหนึ่งโยชน์
 ครั้งนั้น พระสถูปจึงสูงขึ้นเป็น ๕ โยชน์
 ย่อมส่องแสงสว่างไสว
- [๑๔๓] ครั้งนั้น พวกยักษมาประชุมกัน ณ ที่นั้นแล้ว
 ร่วมปรึกษากันว่า มนุษย์ เทวดา
 นาค ครุฑ และกุมภกันท์
- [๑๔๔] ต่างก็ได้พากันสร้างพระสถูป
 ที่ประเสริฐสุดพวงละองค์บูชาพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑๐. อุปลวานเถราปทาน

พวกเราอย่ามัวประมาทกันเลย

มนุษย์และเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว

[๑๔๕] ถึงพวกเราก็จักสร้างพระสถูป บูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่
นำแก้วผลึกมาประดับพระพุทธรูปเจดีย์ให้กว้างออกไปอีก

[๑๔๖] ยักษแม่เหล่านั้น
ได้ขยายพระพุทธรูปเจดีย์ให้กว้างออกไปอีกหนึ่งโยชน์
ครั้งนั้น พระสถูปจึงสูงขึ้นเป็น ๖ โยชน์ ส่องแสงสว่างไสว

[๑๔๗] ครั้งนั้น พวกคนธรรพ์มาประชุมกันแล้ว
ร่วมปรึกษากันว่า มนุษย์ เทวดา
นาค กุมภัณฑ์ และครุฑก็เหมือนกัน

[๑๔๘] พวกเขาทั้งหมดได้พากันสร้างพระพุทธรูป
ในเรื่องสร้างพระสถูปนี้ พวกเรายังไม่ได้สร้าง
ถึงพวกเราก็จักสร้างพระสถูป บูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่

[๑๔๙] ครั้งนั้น คนธรรพ์เหล่านั้น
สร้างไฟที่เป็น ๗ แห่งแล้วได้ทำธงและฉัตรไว้
พวกคนธรรพ์ได้ช่วยกันสร้างพระสถูปซึ่งสำเร็จด้วยทองคำล้วน

[๑๕๐] ครั้งนั้น พระสถูปสูงขึ้นเป็น ๗ โยชน์
ส่องแสงสว่างไสว จนไม่รู้กลางวันหรือกลางคืน
เพราะมีแสงสว่างอยู่ตลอดเวลา

[๑๕๑] ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์พร้อมทั้งดวงดาว
ก็ข่มแสงพระสถูปนั้นไม่ได้
ในที่ประมาณ ๑๐๐ โยชน์โดยรอบ แม้ประทับก็ไม่โชติช่วง

[๑๕๒] โดยกาลนั้น มนุษย์เหล่าใดเหล่าหนึ่งจะบูชาพระสถูป
พวกเขาไม่ขึ้นไปยังพระสถูป
เพียงโยนเครื่องสักการะขึ้นไปบนอากาศ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑๐. อุปลวานเถรอปทาน

- [๑๕๓] ยักษ์ที่มีนามว่า**อภิสัมมตะ**
ซึ่งเหล่าเทวดาตั้งไว้(เพื่อรักษาพระสถูป)
คอยรับธงหรือพวงดอกไม้ไปบูชาให้ยิ่งขึ้น
- [๑๕๔] ขนเหล่านั้นไม่เห็นยักษ์นั้น
คงเห็นแต่พวงดอกไม้ของยักษ์ลอยไปอยู่
พวกเขาทั้งหมดเห็นแล้วอย่างนี้
เมื่อตายไปจึงไปสู่สุคติ
- [๑๕๕] มนุษย์ทั้งหลายที่ไม่พอใจในพระพุทธพจน์
และมนุษย์ทั้งหลายที่เลื่อมใสศาสนา
ผู้มีความต้องการจะเห็นปาฏิหาริย์
จะพากันบูชาพระสถูป
- [๑๕๖] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้เป็นคนรับจ้างอยู่ในกรุงหงสวดี
เห็นประชาชนพากันรื่นเริงบันเทิงใจ
จึงคิดอย่างนี้ในครั้งนั้นว่า
- [๑๕๗] หมู่ชนเหล่านี้พากันดีใจไม่เคยอึดถึงสักการะ
ซึ่งปรากฏที่เรือนแห่งพระธาตุ
ของพระผู้มีพระภาคพระองค์ใด
พระผู้มีพระภาคผู้ยิ่งใหญ่พระองค์นั้น หาเป็นเช่นนั้นไม่
- [๑๕๘] แม้เราก็จักทำสักการบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่
เป็นธรรมทายาทของพระองค์ในอนาคตกาล
- [๑๕๙] ข้าพเจ้าจึงใช้ผ้าห่มของข้าพเจ้าที่ขางย้อมซักไว้อย่างดี
คล้องไว้ที่ปลายไม้ไผ่แล้วจึงยกขึ้นเป็นธงในท้องฟ้า
- [๑๖๐] ยักษ์**อภิสัมมตะ** หยิบธงของข้าพเจ้านำไปในท้องฟ้า
ข้าพเจ้าเห็นแต่ธงสะบัดพลิวเพราะสายลม
จึงทำความรำเริงให้เกิดขึ้นอย่างยิ่ง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑๐. อุปลวานเถราปทาน

- [๑๖๑] ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในธงนั้นแล้ว
เข้าไปหาพระสมณะ อภิวัตพระภิกษุรูปนั้นแล้ว
จึงถามถึงวิบากในการบูชาด้วยธง
- [๑๖๒] พระภิกษุรูปนั้นมีความยินดีมากต่อข้าพเจ้า
จึงกล่าวถ้อยคำที่ทำความปีติให้เกิดแก่ข้าพเจ้าว่า
ท่านจักได้เสวยวิบากแห่งธงนั้นตลอดกาล
- [๑๖๓] กองทัพ ๔ เหล่า คือ พลช้าง พลม้า พลรถ
พลเดินเท้า จักแวดล้อมท่านเป็นนิตย์
นี้เป็นผลแห่งการถวายธง
- [๑๖๔] เครื่องดนตรี ๖๐,๐๐๐ ชิ้น
กลองที่ประดับตกแต่งอย่างสวยงาม
จักแวดล้อมท่านเป็นนิตย์
นี้เป็นผลแห่งการถวายธง
- [๑๖๕] สาวรุ่น ๘๖,๐๐๐ นาง ล้วนประดับตกแต่งสวยงาม
สวมใส่ผ้าอาภรณ์อันงดงาม ห้อยตุ้มหูแก้วมณี
- [๑๖๖] มีตากลมโต มีปกติราเริง รูปร่างงาม
เอยเล็กเอยบาง จักแวดล้อมท่านเป็นนิตย์
นี้เป็นผลแห่งการถวายธง
- [๑๖๗] ท่านจักรื่นรมย์ในเทวโลกตลอด ๓๐,๐๐๐ กัป
จักเกิดเป็นจอมเทพ ครองเทวสมบัติตลอด ๘๐ ชาติ
- [๑๖๘] จักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๑,๐๐๐ ชาติ
จักเป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑๐. อุปลวานเถรอปทาน

- [๑๖๙] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
 พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
 ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๑๗๐] ท่านถูกกุศลมูลตักเตือนแล้วจติจากเทวโลก
 ประกอบด้วยบุญกรรม
 จักเกิดเป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
- [๑๗๑] ท่านจักละทิ้งสมบัติประมาณ ๘๐ โกฏิ
 และทาสกรรมกรจำนวนมากแล้ว
 บวชในศาสนาของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าโคดม
- [๑๗๒] ท่านมีชื่อว่าอุปลวานะ
 จักให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม
 ผู้ประเสริฐแห่งวงศ์ศากยะ ผู้ประเสริฐ ทรงพอพระทัยแล้ว
 เป็นสาวกของพระศาสดา
- [๑๗๓] กรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐
 ได้แสดงผลแก่ข้าพเจ้าแล้วในอัฐภาพนี้
 ข้าพเจ้าหลุดพ้นดีแล้ว(จากกิเลส)
 ดุจความเร็วแห่งลูกศรที่พ้นไปจากแสง
 ข้าพเจ้าเผากิเลสทั้งหลายได้แล้ว
- [๑๗๔] เมื่อข้าพเจ้าเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
 เป็นใหญ่ในทวีปทั้ง ๔ ขนทั้งหลาย
 จักปกครองประจำตลอดที่ ๓ โยชนโดยรอบทุกเวลา
- [๑๗๕] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
 ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑๑. รัฐบาลเถรอปทาน

จึงไม่รู้จักทุกติเลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายธง

- [๑๗๖] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
คุณพญาง้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๗๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๗๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาท่านพระอุปัชฌายเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อุปัชฌายเถรอปทานที่ ๑๐ จบ

๑๑. รัฐบาลเถรอปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระรัฐบาลเถระ

(พระรัฐบาลเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๗๙] ข้าพเจ้าได้ถวายช้างประเสริฐ มิ่งามอนงาม
สมควรเป็นพาหนะแด่พระผู้มีพระภาค
พระนามว่า **ปทุมุตตระ**
ผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้คงที่
- [๑๘๐] พญาง้างนั้นนั่งดงามด้วยเศวตฉัตร
พร้อมทั้งเครื่องประดับและความงาม

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑๑. รัฐบาลเถรอปทาน

ข้าพเจ้าให้ตีราคา ทั้งหมดนั้นแล้ว

ให้สร้างสังฆาราม(ด้วยราคาข้างนั้น)

[๑๘๑] ข้าพเจ้าให้สร้างปราสาท ๕๔,๐๐๐ หลัง

บำเพ็ญทานจุฑาหังน้ำใหญ่

มอบถวายพระพุทธเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๑๘๒] พระสยัมภูพุทธเจ้า ผู้มีความเพียรมาก

เป็นบุคคลผู้เลิศ ได้ทรงอนุโมทนาแล้ว

เมื่อจะให้ชนทั้งหมดรื่นเริง ทรงแสดงอมตบทแล้ว

[๑๘๓] พระพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**

ประทับนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์แล้ว

ทรงพยากรณ์กรรมนั้นแก่ข้าพเจ้า

ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

[๑๘๔] บุคคลผู้นี้ให้สร้างปราสาท ๕๔,๐๐๐ หลัง

เราจักกล่าวผลวิบากของเขา

พวกเธอจงฟังเรากล่าวเถิด

[๑๘๕] เรือนยอด ๑๘,๐๐๐ หลัง จักเกิดมี

และเรือนยอดเหล่านั้นสำเร็จด้วยทองคำล้วน

บังเกิดขึ้นในวิมานชั้นสูงสุด

[๑๘๖] ผู้นี้จักเกิดเป็นจอมเทพ

ครองเทวสมบัติตลอด ๕๐ ชาติ

จักเกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๘ ชาติ

[๑๘๗] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)

พระศาสดาพระนามว่า**โคดม** ตามพระโคตร

ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

๑๑. รัฐบาลเถราปทาน

- [๑๘๘] เขาถูกกุศลมูลตักเตือนแล้ว จักจติจากเทวโลก
 บังเกิดในตระกูลที่มั่งคั่ง มีโภคะเป็นอันมาก
- [๑๘๙] เขาก็มีชื่อว่า**รัฐบาล**
 ภายหลังถูกกุศลมูลตักเตือนแล้ว
 จักออกบวชเป็นสาวกของพระศาสดา
- [๑๙๐] เขามีจิตเด็ดเดี่ยวยินดีเพื่อบำเพ็ญเพียร
 สงบระงับ ไม่มีอุปธิ
 กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงเป็นผู้ไม่มีอาสวะแล้วนิพพาน”
- [๑๙๑] ข้าพเจ้าชวนชวายนอกบวช ละโภคสมบัติ
 ไม่มีความรักในโภคะ ซึ่งเหมือนก้อนเขฬะ
- [๑๙๒] ข้าพเจ้ามีความเพียรนำพาธุระไป
 อันเป็นเหตุนำธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะมาให้
 ข้าพเจ้าทรงร่างกายอันมีในภพสุดท้าย
 อยู่ในศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- [๑๙๓] ก็เลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว
 ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๙๔] การที่ข้าพเจ้าได้มาในสำนักของพระพุทธรเจ้า
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๕๖. ยสวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

[๑๙๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ ท่านพระรัฐบาลเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

รัฐบาลเถรอปทานที่ ๑๑ จบ

ยสวรรคที่ ๕๖ จบบริบูรณ์

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ยสเถรอปทาน	๒. นทีกัสนุปเถรอปทาน
๓. คยากัสนุปเถรอปทาน	๔. กิมิลเถรอปทาน
๕. วัชชีปัตตเถรอปทาน	๖. อุตตรเถรอปทาน
๗. อปรอุตตรเถรอปทาน	๘. ภัททชียเถรอปทาน
๙. ลิวกเถรอปทาน	๑๐. อุปวานเถรอปทาน
๑๑. รัฐบาลเถรอปทาน	

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับคาถาได้ ๑๙๕ คาถา

เถรอปทาน จบ

พุทธอปทาน ปัจเจกพุทธอปทาน

และเถรอปทาน จบเพียงเท่านี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุมะธาวรรค]

๑. สุมะธาเถรียาปทาน

พระสุตตันตปิฎก

ขุททกนิกาย เถรียาปทาน

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. สุมะธาวรรค

หมวดว่าด้วยพระเถรีชื่อสุมะธาเป็นต้น

๑. สุมะธาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสุมะธาเถรี

ลำดับต่อไปนี้ จงสดับอปทานของพระเถรีต่อไป

(พระสุมะธาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าโกนาคมณะ

ประทับอยู่ที่สังฆาราม

หม่อมฉันเป็นหญิงสหายกัน ๓ คน ได้ถวายวิหารทาน

[๒] หม่อมฉันทั้งหลายเกิดในเทวโลก ๑๐ ครั้ง ๑๐๐ ครั้ง

๑๐๐,๐๐๐ ครั้ง ในมนุษยโลก ไม่จำต้องพุดถึง

[๓] ในเทวโลกหม่อมฉันเป็นผู้มีฤทธิ์มาก

ในมนุษยโลกไม่จำต้องพุดถึง

ได้เป็นนางแก้ว^๑ เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ

เชิงอรรถ :

^๑ นางแก้ว ในที่นี้หมายถึงหญิงดีที่มีคุณสมบัติ คือ เว้นโทษ ๖ ประการ มีความงาม ๕ ประการ มีความงามกว่ามนุษย์ทั่วไป ฯลฯ (ขุ.เถร.อ. ๓/๓๖๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๖๕ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุมะธาวรรค]

๑. สุมะธาเถรียาปทาน

- [๔] ชน ๓ คน คือ นางธัญชาณีพราหมณี
พระนางเขมาเถรี และหม่อมฉัน ได้สั่งสมกุศลไว้ในชาตินั้น
เกิดในตระกูลที่เพียบพร้อมทุกอย่าง
- [๕] ได้สร้างอารามอย่างสวยงาม
ประดับด้วยเครื่องตกแต่งทุกอย่างเสร็จแล้ว
มอบถวายพระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
เป็นผู้ผลิตเพลินแล้ว
- [๖] เพราะอำนาจแห่งกรรมนั้น
หม่อมฉันเกิดในที่ไหน ๆ
ในเทวโลกก็ตาม ในมนุษยโลกก็ตาม
ก็ถึงความเป็นผู้เลิศ
- [๗] ในกัปนี้เอง พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
มีพระยศยิ่งใหญ่ พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร
ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๘] ครั้งนั้น พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิกิ
ทรงเป็นใหญ่กว่านรชนในกรุงพาราณสีที่อุดม
ทรงเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาพระคุณอันยิ่งใหญ่
- [๙] ท้าวเธอมีพระราชธิดา ๗ พระองค์
พระราชกัญญาเหล่านั้นดำรงอยู่ในความสุข
ทรงพอพระทัยในการอุปัฏฐากพระพุทธเจ้า
และประพฤติพรหมจรรย์^๑
- [๑๐] หม่อมฉันเป็นพระสหายของพระราชธิดาเหล่านั้น
เป็นสตรีผู้มั่นคงในศีล ได้ถวายทานโดยเคารพ
ประพฤติวัตรอยู่ในเรือนนั่นเอง

เชิงอรรถ :

- ^๑ พรหมจรรย์ ในที่นี้หมายถึงความประพฤติประเสริฐ มี ๑๐ ประการ คือ (๑) ทาน (๒) เวทย์ยารัจจะ
(๓) เบญจศีล (๔) อัปปมัญญา (๕) เมถุนวิริติ (๖) สทาร์สันโดษ (๗) วิริยะ (๘) อุโปสถังคะ
(๙) อริยมรรค (๑๐) ศาสนา (ที.สี.ธ. ๑/๑๙๐/๑๖๐-๒)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๑. สุเมธาเถรียาปาน

- [๑๑] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๒] หม่อมฉันจุติจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นยามา
จุติจากสวรรค์ชั้นยามานั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตนั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี
จุติจากสวรรค์ชั้นนิมมานรดีนั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์
ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี
- [๑๓] หม่อมฉันประกอบบุญกรรมไว้
เกิดในภพใด ๆ ในภพนั้น ๆ
ก็ได้เป็นพระมเหสีของพระราชา
- [๑๔] หม่อมฉันจุติจากสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตดีนั้นแล้ว
มาเกิดในหมู่มนุษย์ ได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ
และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าแผ่นดิน
- [๑๕] เสวยสมบัติทั้งในเทวโลกและมนุษย์โลก
มีความสุขทุกชาติ เวียนว่ายตายเกิดอยู่หลายชาติ
- [๑๖] นั้นเป็นเหตุ เป็นแดนเกิด และมูลเหตุ
คือเป็นความสมควรในพระศาสนา
นั้นเป็นสโมธานข้อที่ ๑
ข้อนั้นเป็นความดีของหม่อมฉันผู้ยินดีในธรรม
- [๑๗] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๒. เมฆลทายิกาเถรียาปทาน

- [๑๘] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระสุเมธาทิกษุณีได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สุเมธาทิกษุณียาปทานที่ ๑ จบ

๒. เมฆลทายิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเมฆลทายิกาเถรี

(พระเมฆลทายิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๐] หม่อมฉันได้สร้างพระสกุ
เพื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าสิทธัตถะ
หม่อมฉันได้ถวายสังวาล^๑ เพื่อนวกรรมสกุของพระศาสดา
- [๒๑] และเมื่อมหาสกุสำเร็จแล้ว หม่อมฉันเลื่อมใสต่อพระมุนี
ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก
ได้ถวายสังวาลอีกด้วยมือทั้ง ๒ ของตน
- [๒๒] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
หม่อมฉันได้ถวายสังวาลไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการสร้างพระสกุ

เชิงอรรถ :

^๑ สังวาล หมายถึงสายรัดเอวผู้หญิง, เข็มขัดสตรี (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕
น. ๘๑๘)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุมะถาวรรค]

๓. มณฑปทายิกาเถรียาปทาน

- [๒๓] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๔] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๕] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระเมฆลทายิกาภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เมฆลทายิกาเถรียาปทานที่ ๒ จบ

๓. มณฑปทายิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระมณฑปทายิกาเถรี

(พระมณฑปทายิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๖] หม่อมฉันได้ให้นายช่างสร้างมณฑป
ถวายพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมนะ
และได้อุทิศถวายพระสถูปที่ประเสริฐแก่พระพุทธเจ้า
ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของโลกไว้
- [๒๗] หม่อมฉันไปยังชนบท นิคม หรือราชธานีใด ๆ
ย่อมได้รับการบูชาในที่นั้น ๆ ทุกแห่ง
นี่เป็นผลแห่งบุญกรรม

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๔. สังกมณฑาเถรียาปทาน

- [๒๘] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๙] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๐] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระมณฑปทายิกาภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

มณฑปทายิกาเถรียาปทานที่ ๓ จบ

๔. สังกมณฑาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสังกมณฑาเถรี

(พระสังกมณฑาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๓๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าโกณฑัญญะ
ผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้คงที่
ทรงช่วยสัตว์ให้ข้ามพ้น เสด็จดำเนินไปตามถนน
- [๓๒] กุลบุตรกุลธิดาออกจากเรือนแล้วนอนคว่ำหน้า
ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้ทรงอนุเคราะห์
ได้เสด็จเหยียบไปบนศีรษะหม่อมฉัน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๕. นพมาลิกาเถรียปทาน

- [๓๓] พระองค์ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 ครั้นเสด็จเหยียบแล้ว ได้เสด็จเลยไป
 หม่อมฉันได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
 ก็เพราะจิตที่เลื่อมใสนั้น
- [๓๔] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๕] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบว่ พระสังกมณฑาทิภษณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สังกมณฑาเถรียปทานที่ ๕ จบ

๕. นพมาลิกาเถรียปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระนพมาลิกาเถรี

(พระนพมาลิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๓๗] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้เกิดเป็นนางกีนนรี
 อาศัยอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำจันทภาค
 หม่อมฉันได้เห็นพระสยัมภูพุทธเจ้า
 ผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส ไม่ทรงพ่ายแพ้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๕. นพมาลิกาเถรียาปทาน

- [๓๘] หม่อมฉันเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี เกิดโสมนัส
ประนมมือแล้ว ถือนางมาลัยดอกอ้อมานุชาพระสยัมภู
- [๓๙] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายกีนรีแล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๔๐] หม่อมฉันได้เป็นพระมเหสีของท้าวเทวราช ๓๖ พระองค์
และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๑๐ พระองค์
หม่อมฉันเสวยกุศลกรรมแล้วก็ออกบวชเป็นบรรพชิต
- [๔๑] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๔๒] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
หม่อมฉันใช้ดอกไม้บูชาไว้
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๔๓] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๔] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๖. เอกปิณฑปาตทายิกาเถรียาปทาน

[๔๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระนพมาลิกาภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

นพมาลิกาเถรียาปทานที่ ๕ จบ

๖. เอกปิณฑปาตทายิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกปิณฑปาตทายิกาเถรี

(พระเอกปิณฑปาตทายิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๔๖] ในกรุงพันธุมดี มีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง
 พระนามว่าพันธุมฯ หม่อมฉันเป็นพระมเหสีของท้าวเธอ
 ย่อมสนทนากันเป็นบางครั้งบางคราวเท่านั้น
[๔๗] ครั้งนั้น หม่อมฉันนั่งอยู่ในที่สงัด คิดอย่างนี้ว่า
 ‘กุศลที่จะนำติดตัวไปซึ่งเราทำไว้ไม่มีเลย
[๔๘] เราคงจะต้องตกนรกที่มีความเร่าร้อนมาก
 ทั้งเผ็ดร้อนร้ายกาจแสนจะทารุณโดยแน่นอน
 เราไม่มีความสงสัยในข้อนี้เลย’
[๔๙] หม่อมฉันจึงไปเข้าเฝ้าพระราชาแล้วกราบทูลตั้งนี้ว่า
 ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นกษัตริย์
 ขอพระองค์ทรงพระราชทานสมณะ
 แก่หม่อมฉันสักองค์หนึ่งเถิด
 หม่อมฉันจักนิมนต์ท่านให้ฉัน’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๖. เอกปิณฑปาตทายิกาเถรียาปทาน

- [๕๐] พระมหाराชาได้พระราชทานสมณะ
ผู้มีอินทรีย์อันอบรมแล้ว^๑ แก่หม่อมฉัน
หม่อมฉันรับบาตรของท่านมาแล้ว
นิมนต์ให้ฉันจนอิ่มหน้าด้วยอาหารอย่างดีเยี่ยม
- [๕๑] หม่อมฉันได้ปรุงอาหารอย่างดีเยี่ยม
และเครื่องลูบไล้ที่มีกลิ่นหอม
ปิดด้วยตาข่าย คลุมด้วยผ้าสีเหลือง
- [๕๒] หม่อมฉันระลึกถึงวัตถุทานของหม่อมฉันนี้เป็นอารมณ์จนตลอดชีวิต
ทำจิตให้เลื่อมใสในกุศลกรรมนั้นแล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๕๓] หม่อมฉันได้เป็นพระมเหสีของท้าวเทวราช ๓๐ พระองค์
สิ่งที่ใจของหม่อมฉันปรารถนาก็บังเกิดตามความปรารถนา
- [๕๔] หม่อมฉันได้เป็นพระมเหสี
ของพระเจ้าจักรพรรดิ ๒๐ พระองค์
เป็นหญิงผู้มีกุศลอันสั่งสมไว้แล้ว
เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่^๒
- [๕๕] หม่อมฉันเป็นผู้พ้นจากเครื่องผูกพันทุกอย่างแล้ว
หม่อมฉันปราศจากตัณหาที่จะให้เกิดอีก
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก

เชิงอรรถ :

^๑ อินทรีย์อันอบรมแล้ว ในที่นี้หมายถึงอินทรีย์ ๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา อบรมแล้วด้วย
อริยมรรคภาวนา (ข.เถรี.อ. ๑๘๒-๑๘๘/๒๑๐)

^๒ ภพน้อยภพใหญ่ ในที่นี้หมายถึงความเจริญและความเสื่อม หรือสมบัติและวิบัติ ความยั่งยืนและ
ความขาดสูญ บุญและบาป (ข.จริยา.อ. ๒/๒๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๗๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุมะถาวรรค]

๗. กุฎัจจุภิกขทายิกาเถรียาปทาน

- [๕๖] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
หม่อมฉันได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายบิณฑบาต
- [๕๗] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๕๘] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๕๙] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระเอกปิตทปาตททายิกาภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

เอกปิตทปาตททายิกาเถรียาปทานที่ ๖ จบ

๗. กุฎัจจุภิกขทายิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกุฎัจจุภิกขทายิกาเถรี

(พระกุฎัจจุภิกขทายิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๖๐] หม่อมฉันได้ดัดภิกษาหารทัพพีหนึ่งถวายพระพุทธเจ้า
ผู้ประเสริฐที่สุดพระนามว่าติสสะ ผู้พระศาสดา
ซึ่งกำลังเสด็จบิณฑบาตอยู่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๗. กัจจกัฏฐิกขทายิกาเถรียาปทาน

- [๖๑] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าติสสะ ผู้พระศาสดา
ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก ทรงรับแล้ว
ได้ประทับยืนที่ถนนทรงทำอนุโมทนาแก้หม่อมฉันว่า
- [๖๒] 'เธอถวายภิกษาหารทัพพีหนึ่งนี้แล้ว
จักได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
จักเป็นพระมเหสีของท้าวเทวราช ๓๖ พระองค์
- [๖๓] จักเป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐ พระองค์
และจักได้สิ่งตามที่ใจปรารถนาทุกอย่างในกาลทั้งปวง
- [๖๔] เธอเสวยสมบัติแล้ว จักเป็นผู้ไม่มีความห่วงใยบวช
จักกำหนดรู้อาสวะทั้งปวงเป็นผู้ไม่มีอาสวะแล้วนิพพาน'
- [๖๕] ครั้นตรัสอย่างนี้แล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าติสสะ
ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก เป็นนักปราชญ์
ได้เสด็จเหาะขึ้นสู่ท้องฟ้า เหมือนพญาหงส์ไปในอากาศ
- [๖๖] ทานหม่อมฉันถวายไว้ดีแล้ว
ยัญสมบัติหม่อมฉันก็ได้บูชาดีแล้ว
หม่อมฉันได้บรรลุบทที่ไม่หวั่นไหว
ก็เพราะการถวายภิกษาหารทัพพีหนึ่ง
- [๖๗] ในกัปที่ ๙๒ นับจากกัปนี้ไป
หม่อมฉันได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายภิกษาหาร
- [๖๘] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ตจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุมะธาวรรค]

๘. สัตตอุปปลมาลิกาเถรียาปทาน

- [๖๙] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๗๐] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระกัณฐกขทากยิกาภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ

ฉะนี้

กัณฐกขทากยิกาเถรียาปทานที่ ๗ จบ

๘. สัตตอุปปลมาลิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสัตตอุปปลมาลิกาเถรี

(พระสัตตอุปปลมาลิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๗๑] ในกรุงอรุณวดี มีกษัตริย์พระองค์หนึ่งพระนามว่าอรุณ
หม่อมฉันเป็นพระมเหสีของท้าวเธอ หม่อมฉันไม่ได้ร้อยพวงมาลัย
- [๗๒] ได้หยิบดอกอุบลมีกลิ่นหอมเหมือนดอกไม้ทิพย์มา ๗ ดอก
แล้วนั่งในปราสาทที่ประเสริฐ คิดอย่างนี้ในขณะนั้นว่า
- [๗๓] ‘ประโยชน์อะไรสำหรับเราด้วยพวงมาลัยเหล่านี้
ซึ่งเรานำมาประดับศีรษะของตนเอง
เราควรนำไปบูชาพระญาณของพระพุทธเจ้า
ผู้ประเสริฐที่สุด จะประเสริฐกว่า’
- [๗๔] เราเมื่อจะบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่งแล้วที่ใกล้ประตู
จักบูชาพระมหามุนีสัมมาสัมพุทธเจ้า ในเวลาที่พระองค์เสด็จมา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๘. สัตตอุปปลมาลิกาเถรียาปทาน

- [๗๕] พระชินเจ้าผู้งดามดั่งต้นรพีขาว
เหมือนพญาไกรสรราชสีห์
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ เสด็จมาตามถนน
- [๗๖] หม่อมฉันเห็นพระพุทธรังสีแล้ว ก็รำเรงตื่นเต้น
ยังไม่ทันถึงประตู ก็ได้บูชาพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๗๗] ทำดอกอุบล ๗ ดอกเหล่านั้น
ให้แผ่ขยายเป็นหลังคากันอยู่ในท้องฟ้า
เหนือพระเศียรของพระพุทธเจ้า
- [๗๘] หม่อมฉันมีจิตเบิกบาน^๑ มีใจยินดี
เกิดโสมนัส^๒ ประนมมือ ทำจิตให้เลื่อมใสในบุขานัน
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๗๙] เหนือศีรษะของหม่อมฉัน เขากันเครื่องมุงบังดอกไม้
สีเขียวขนาดใหญ่กลืนทิพย์หอมฟุ้งไป
นี้เป็นผลแห่งดอกอุบล ๗ ดอก
- [๘๐] บางครั้ง เมื่อหม่อมฉันถูกหมู่ญาตินำออกไป
ครั้งนั้น เขากันเครื่องมุงบังดอกไม้สีเขียว
ให้บริวารของหม่อมฉันเท่าที่มีอยู่
- [๘๑] หม่อมฉันได้เป็นพระมเหสีของท้าวเทวราช ๗๐ พระองค์
เป็นใหญ่ในทุกภพ เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
- [๘๒] ได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๖๓ พระองค์
ชนทั้งหลายอนุวัตตามหม่อมฉันทั้งหมด หม่อมฉันมีวาจาน่าเชื่อถือ

เชิงอรรถ :

^๑ มีจิตเบิกบาน หมายถึงมีจิตปราศจากกิเลสมีความโกรธและความถือตัวเป็นต้น มีจิตโสมนัส มีใจสงบ
(ข.อป.อ. ๑/๑๓๔/๒๔๕)

^๒ เทียบได้กับคำว่า เวทนาโต แก่เป็น อุปปนฺนโสมนสฺโส (ข.อป.อ. ๒/๑๓๒/๓๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๓๗๘ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๘. สัตตอุปปลมาลิกาเถรียาปาน

- [๘๓] ผิวพรรณของหม่อมฉันเหมือนสีดอกอุบล
และกลิ่นกายของหม่อมฉันก็หอมฟุ้งไปคล้ายกลิ่นหอมของดอกอุบล
หม่อมฉันไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๘๔] หม่อมฉันเป็นผู้ฉลาดในอิทธิบาท
ยินดีในการเจริญโพชฌงค์ ถึงความสำเร็จอภิญญา
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๘๕] หม่อมฉันเป็นผู้ฉลาดในสติปัฏฐาน
มีสมาธิमानเป็นโคจร ขวนขวายในสัมมัปปธาน
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๘๖] หม่อมฉันมีความเพียรนำพาธุระไป
อันเป็นเหตุนำธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะมาให้
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๘๗] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
หม่อมฉันได้ใช้ดอกไม้บูชาไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๘๘] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๘๙] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้า
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๙. ปัญจทีปิกาเถรียาปทาน

[๙๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระสัตตอุปปลมาลิกาภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

สัตตอุปปลมาลิกาเถรียาปทานที่ ๘ จบ

๙. ปัญจทีปิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปัญจทีปิกาเถรี

(พระปัญจทีปิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๙๑] ครั้งนั้น หม่อมฉันเป็นผู้ประพฤติธรรมอยู่ในกรุงหงสวดี
มีความต้องการกุศล จึงท่องเที่ยวไปตามวัดวาอาราม
[๙๒] ได้เห็นต้นโพธิ์ที่ประเสริฐ ในกาฬปัฏฐ(ข้างแรม)
จึงทำจิตให้เลื่อมใสในต้นโพธิ์นั้นแล้วนั่งที่โคนต้นโพธิ์
[๙๓] หม่อมฉันตั้งจิตคารวะประณมมือเหนือศีรษะ
ประกาศถึงความโสมนัสแล้วคิดอย่างนี้ในขณะนั้นว่า
[๙๔] ‘ถ้าพระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณหาประมาณมิได้
‘ไม่มีบุคคลเปรียบเสมอเหมือน
โปรดแสดงปาฏิหาริย์แก่เราเถิด
คือขอให้ต้นโพธิ์นี้จงเปล่งรัศมีเถิด’
[๙๕] ทันใดนั้นเอง พร้อมกับที่หม่อมฉันรำพึง
ต้นโพธิ์มีรัศมีดังทองคำล้วน โขติช่วงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ
[๙๖] หม่อมฉันนั่งอยู่ที่โคนต้นโพธิ์นั้นตลอด ๗ ค่ำ ๗ วัน
เมื่อถึงวันที่ ๗ หม่อมฉันได้ทำการบูชาด้วยประทีป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

๙. ปัญจทีปิกาเถรียาปทาน

- [๙๗] ประทีป ๕ ดวง โขติช่วงล้อมรอบอาสนะ
 ครั้งนั้น ประทีปของหม่อมฉันโขติช่วงอยู่จนอาทิตย์อุทัย
- [๙๘] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
 และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
 หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
 จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๙๙] วิมานที่บุญกรรมสร้างขึ้นอย่างสวยงามเพื่อหม่อมฉัน
 ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น เรียกว่า**ปัญจทีปวิมาน**
 สูง ๑๐๐ โยชน์ กว้าง ๖๐ โยชน์
- [๑๐๐] ประทีปนับไม่ถ้วนส่องสว่างล้อมรอบหม่อมฉันอยู่
 ทั่วทั้งเทววิมานโขติช่วงด้วยแสงประทีป
- [๑๐๑] หม่อมฉันนั่งหันหน้าไปทางทิศบูรพา
 ถ้าปรารถนาจะดู ก็จะเห็นได้ทุกอย่างด้วยจักขุ
 ทั้งในเบื้องบน เบื้องล่าง และเบื้องขวาง
- [๑๐๒] หม่อมฉันปรารถนาจะเห็นกรรมดีและกรรมชั่ว
 ที่คนทำแล้วในที่มีประมาณเท่าใด ที่มีประมาณเท่านั้น
 ย่อมไม่มีต้นไม้หรือภูเขามากางกันได้
- [๑๐๓] หม่อมฉันได้เป็นพระมเหสีของท้าวเทวราช ๘๐ พระองค์
 และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๑๐๐ พระองค์
- [๑๐๔] หม่อมฉันเกิดในกำเนิดใด ๆ
 คือจะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
 ในกำเนิดนั้น ๆ ประทีปนับแสนดวงส่องแสงล้อมรอบหม่อมฉัน
- [๑๐๕] หม่อมฉันจุติจากเทวโลกแล้ว เกิดในครรภ์มารดา
 เมื่อหม่อมฉันอยู่ในครรภ์มารดา นัยน์ตาของหม่อมฉันมิได้หลับ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุมะถาวรรค]

๙. ปัญญาที่ปิกาเถรียาปทาน

- [๑๐๖] ประทีปนับแสนดวงส่องสว่างอยู่ที่เรือนคลอดของหม่อมฉัน
ผู้เพียบพร้อมด้วยบุญกรรม
นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง
- [๑๐๗] เมื่อถึงภพสุดท้าย หม่อมฉันกลับใจให้วิเศษ
จึงเห็นพระนิพพานอันเป็นสภาวะเยือกเย็น
ไม่มีชราและมรณะ
- [๑๐๘] พอหม่อมฉันอายุได้ ๗ ขวบก็ได้บรรลอรหัตตผล
พระพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม
ทรงทราบถึงคุณธรรมของหม่อมฉัน
แล้วจึงประทานอุปสมบทให้
- [๑๐๙] ประทีป ๕ ดวง ลุกโพล่งส่องสว่างให้หม่อมฉัน
มณฑป โคนไม้ ปราสาท ถ้ำ หรือที่เรือนว่าง
- [๑๑๐] ทิพยจักขุของหม่อมฉันบริสุทธิ์
หม่อมฉันฉลาดในสมาธิ ถึงความสำเร็จอภิญญา
นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง
- [๑๑๑] หม่อมฉันเป็นผู้อยู่จบพรหมจรรย์ทั้งปวง
ทำกิจเสร็จแล้ว ไม่มีอาสวะ
ข้าแต่พระมหาวิระ ผู้มีพระจักขุ
หม่อมฉันชื่อว่าปัญญาที่ปา ขอกราบพระยุคลบาทของพระองค์
- [๑๑๒] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
หม่อมฉันได้ถวายประทีปไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง
- [๑๑๓] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ศุขปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุมะธาวรรค]

๑๐. อุทกทายิกาเถรียาปทาน

- [๑๑๔] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๑๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระปัญญาที่ปิกากิษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ปัญญาที่ปิกากิษุณี ๙ จบ

๑๐. อุทกทายิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอุทกทายิกาเถรี

(พระอุทกทายิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๑๖] หม่อมฉันเป็นหญิงหาบน้ำขายอยู่ในกรุงพินธุมี
เลี้ยงชีพอยู่ด้วยการหาบน้ำขาย
เลี้ยงดูเด็ก ๆ ด้วยการทำงานนั้น
- [๑๑๗] หม่อมฉันไม่มีไทยธรรม หม่อมฉันเข้าไปยังขุมน้ำแล้ว
ตั้งน้ำถวายเป็นพุทธบูชาเป็นบุญเขตที่ยอดเยี่ยม
- [๑๑๘] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น วิมานอันบุญกรรมเนรมิต
สร้างขึ้นอย่างสวยงามเพื่อหม่อมฉันเพราะการหาบน้ำถวายเป็นพุทธบูชา
- [๑๑๙] ครั้นนั้น หม่อมฉันเป็นผู้ประเสริฐกว่านางอัปสรตั้ง ๑,๐๐๐
หม่อมฉันปกครองนางอัปสรเหล่านั้นทั้งหมดด้วยฐานะ ๑๐ ประการ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธวรรค]

๑๐. อุทกทายิกาเถรียาปาน

- [๑๒๐] หม่อมฉันได้เป็นพระมเหสีของท้าวเทวราช ๕๐ พระองค์
และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๒๐ พระองค์
- [๑๒๑] หม่อมฉันเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน ๒ ภพ
คือ (๑) ภพเทวดา (๒) ภพมนุษย์
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายน้ำ
- [๑๒๒] บนยอดภูเขา ยอดไม้ ในอากาศหรือที่พื้นดินก็ตาม
ในเวลาที่ต้องการน้ำหม่อมฉันย่อมได้เร็วพลัน
- [๑๒๓] ทิศที่ไม่มีฝนตก เพราะแดดร้อนจัดหม่อมฉันจึงกระหายน้ำ
มหาเมฆดังจะรู้ความดำริของหม่อมฉันยอมให้ฝนตก
- [๑๒๔] บางครั้ง เมื่อหม่อมฉันถูกหมุ่ญาตินำออกไป
ครั้งนั้น มหาเมฆก็บันดาลให้ฝนตกในเวลาที่หม่อมฉันปรารถนา
- [๑๒๕] ในสรีระของหม่อมฉัน ไม่มีความร้อนหรือความเร่าร้อนเลย
และที่กายของหม่อมฉันก็ไม่มีละอองธุลีเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายน้ำสรง
- [๑๒๖] วันนี้ หม่อมฉันมีใจบริสุทธิ์ ปราศจากจิตที่หยาบช้า
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๑๒๗] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
หม่อมฉันได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการถวายน้ำสรง
- [๑๒๘] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๑. สุเมธาวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ตจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๑๒๙] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๑๓๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระอุทกทายิกาภิษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อุทกทายิกาเถรียาปทานที่ ๑๐ จบ

สุเมธาวรรคที่ ๑ จบบริบูรณ์

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สุเมธเถรียาปทาน

๒. เมฆลทายิกาเถรียาปทาน

๓. มัณฑปทายิกาเถรียาปทาน

๔. สังกมณฑาเถรียาปทาน

๕. นพมาลิกาเถรียาปทาน

๖. เอกปีณทปาดทายิกาเถรียาปทาน

๗. กุฎัจจุภิกขทายิกาเถรียาปทาน

๘. สัตตอุปปลมาลิกาเถรียาปทาน

๙. ปัญจทีปิกาเถรียาปทาน

๑๐. อุทกทายิกาเถรียาปทาน

ในวรรคนี้ บัณชิตนับจำนวนคาถาได้ ๑๓๐ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๑. เอกุโปสถิกาเถรียาปทาน

๒. เอกุโปสถิกวรรค

หมวดว่าด้วยผู้รักษาอุโบสถอย่างเดี่ยว

๑. เอกุโปสถิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกุโปสถิกาเถรี

(พระเอกุโปสถิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] ในกรุงพันธุมดี มีกษัตริย์พระองค์หนึ่งพระนามว่าพันธุม
ในวันเพ็ญ ท้าวเธอทรงอยู่จำอุโบสถ
- [๒] สมัยนั้น หม่อมฉันได้เป็นนางกุมภทาสีอยู่ในกรุงพันธุมดีนั้น
เห็นเสนาพร้อมทั้งพระราชา จึงคิดอย่างนี้ในครั้งนั้นว่า
- [๓] ‘แม้พระราชาก็ยังทรงละราชกิจมาอยู่จำอุโบสถ
กรรมนั้นต้องมีผลแน่นอน หมู่ชนจึงพากันเบิกบานใจ’
- [๔] หม่อมฉันพิจารณาทุกดีและความเป็นคนยากจนได้
โดยอุบายที่แยบคาย ทำจิตใจให้ร่าเริงแล้วอยู่จำอุโบสถ
- [๕] หม่อมฉันรักษาอุโบสถในศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
หม่อมฉันจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๖] วิมานที่บุญกรรมสร้างให้หม่อมฉันอย่างสวยงาม
ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น
สูงขึ้นไป ๑ โยชน์ ประกอบด้วยเรือนยอดอันประเสริฐ
มีที่นั่งมีค่ามากประดับอย่างสวยงาม
- [๗] เทพอัปสร ๑๐๐,๐๐๐ นาง ต่างก็อยู่ใกล้หม่อมฉันทุกเมื่อ
หม่อมฉันรุ่งเรืองเหนือกว่าเทพอัปสรเหล่านี้อีก ในกาลทั้งปวง
- [๘] หม่อมฉันได้เป็นพระมเหสีของท้าวเทวราช ๖๔ พระองค์
และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๖๓ พระองค์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๑. เอกุโปสถิกาเถรียาปทาน

- [๙] หม่อมฉันมีผิวพรรณงามดังทองคำ
เรียนว่าตายเกิดอยู่ในภพทั้งหลาย
ได้เป็นผู้ประเสริฐในทุกภพ
นี้เป็นผลแห่งการรักษาอุโบสถ
- [๑๐] ยานคือช้าง ยานคือม้า และยานคือรถ
หม่อมฉันก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการรักษาอุโบสถ
- [๑๑] ภาชนะทอง ภาชนะเงิน ภาชนะแก้วผลึก
และภาชนะแก้วทับทิม หม่อมฉันก็ได้รับมาครบถ้วน
- [๑๒] ผ้าไหม ผ้ากัมพล ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย
และผ้าที่มีราคาแพง ๆ หม่อมฉันก็ได้รับมาครบถ้วน
- [๑๓] ข้าว น้ำ ของเคี้ยว ผา และเสนาสนะ
หม่อมฉันก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการรักษาอุโบสถ
- [๑๔] เครื่องหอมชนิดดี ดอกไม้ และจรรณสำหรับลูบไล้
หม่อมฉันก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการรักษาอุโบสถ
- [๑๕] เรือนยอด ปราสาท มณฑป เรือนโล้น และถ้ำ
หม่อมฉันก็ได้รับมาครบถ้วน
นี้เป็นผลแห่งการรักษาอุโบสถ
- [๑๖] หม่อมฉันอายุ ๗ ขวบก็ได้บวชเป็นบรรพชิต
ยังไม่ถึงกึ่งเดือนก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๑๗] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เถกโปสถิกวรรค]

๒. สลพุปปผิกาเถรียาปทาน

- [๑๘] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
หม่อมฉันได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการรักษาอุโบสถ
- [๑๙] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๐] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๑] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระเอฐโปสถิกภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เอฐโปสถิกเถรียาปทานที่ ๑ จบ

๒. สลพุปปผิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสลพุปปผิกาเถรี

(พระสลพุปปผิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๒] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้เกิดเป็นนางกนิษฐี
อาศัยอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำจันทภาดา
หม่อมฉันได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ทรงองอาจกว่านรชน
ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ เสด็จจรงกรมอยู่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๒. สลप्ปปุคติกาเถรียาปทาน

- [๒๓] หม่อมฉันได้เลือกเก็บดอกสน
มาถวายพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
พระมหาวิระทรงสูดดมกลิ่นดอกสน
ซึ่งมีกลิ่นหอมเหมือนกลิ่นทิพย์
- [๒๔] พระมหาวิระสัมผัสพระพุทธเจ้า
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพระนามว่าวิปัสสี ทรงรับแล้ว
ได้สูดกลิ่นในขณะที่หม่อมฉันยังมองดูอยู่นั่นเอง
- [๒๕] หม่อมฉันประนมมือไหว้พระพุทธองค์
ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์
ทำจิตของตนให้เลื่อมใสแล้ว จากนั้นจึงขึ้นเขาไป
- [๒๖] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
หม่อมฉันได้ถวายดอกไม้ไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า
- [๒๗] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๘] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระสลप्ปปุคติกากิษุณฺโณได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สลप्ปปุคติกาเถรียาปทานที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๓. โมทกทายิกาเถรียาปทาน

๓. โมทกทายิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโมทกทายิกาเถรี

(พระโมทกทายิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๓๐] หม่อมฉันได้เป็นนางกุมภทาสีอยู่ในกรุงพันธุมดี
หม่อมฉันถือขนมต้มที่เป็นส่วนของหม่อมฉันไปยังท่าน้ำ
- [๓๑] ได้เห็นพระสมณะผู้มีจิตสงบ มีใจตั้งมั่น ที่หนทาง
ก็เป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี จึงได้ถวายขนมต้ม ๓ มัด
- [๓๒] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันจึงไม่ตกวิบัติจนรกเลยตลอด ๒๙ กัป
- [๓๓] หม่อมฉันสร้างสมบัติไว้แล้วได้เสวยสมบัติทุกอย่าง
หม่อมฉันได้บรรลพทที่ไม่หวั่นไหว เพราะถวายขนมต้ม ๓ มัด
- [๓๔] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๕] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ได้ทราบว่ พระโมทกทายิกาภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

โมทกทายิกาเถรียาปทานที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๔. เอกาสนทายิกาเถรียาปทาน

๔. เอกาสนทายิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกาสนทายิกาเถรี

(พระเอกาสนทายิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๓๗] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้เป็นหญิงร้อยพวงมาลัยอยู่ในกรุงหงสวดี
มารดาบิดาของหม่อมฉันไปทำงาน
- [๓๘] หม่อมฉันได้เห็นพระสมณะกำลังเดินไปตามถนน
ในเวลาเที่ยงวัน จึงได้ปูลาดอาสนะถวาย
- [๓๙] ครั้นปูลาดอาสนะด้วยผ้าโกเชาว์อันวิจิตรเป็นต้นแล้ว
เป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดีกล่าวดังนี้ว่า
- [๔๐] 'ภูมิภาคร้อนระอุ เวลาเที่ยงวัน
ลมก็ไม่รำเพยพัด และเวลาก็จะลွ่งเลยแล้ว
- [๔๑] ข้าแต่พระมหาราชา อาสนะนี้หม่อมฉันปูลาดไว้เพื่อพระองค์
ขอพระองค์ได้โปรดอนุเคราะห์ นั่งบนอาสนะของหม่อมฉันเถิด'
- [๔๒] พระสมณะผู้ฝึกตนดีแล้ว มีใจบริสุทธิ์ ได้นั่งบนอาสนะนั้น
หม่อมฉันรับบาตรของท่านแล้ว ได้ถวายบิณฑบาตตามที่ตนหุงต้มไว้
- [๔๓] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๔๔] ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
วิมานสูง ๖๐ โยชน์ กว้าง ๓๐ โยชน์
ซึ่งบุญกรรมเนรมิตสร้างขึ้นอย่างสวยงาม
เพื่อหม่อมฉันเพราะ(การปูลาด)อาสนะ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๔. เอกาสันทายิกาเถรียาปาน

- [๔๕] บัลลังก์ของหม่อมฉันมีหลายชนิด
คือบัลลังก์ทองคำ บัลลังก์แก้วมณี
บัลลังก์แก้วผลึก และบัลลังก์แก้วทับทิม
- [๔๖] บัลลังก์ของหม่อมฉันปูลาดด้วยเครื่องลาดที่ยัดด้วยนุ่น
ด้วยเครื่องลาดอันวิจิตรด้วยรูปราชสีห์และเสือโคร่งเป็นต้น^๑ ก็มี
ด้วยเครื่องลาดแกมไหมประดับด้วยเพชรพลอยก็มี
ด้วยเครื่องลาดมีขนตั้งขึ้นด้านเดียวก็มี
- [๔๗] หม่อมฉันเพียบพร้อมด้วยความร่ำรวยสนุกสนาน
ไปได้ตามที่หม่อมฉันปรารถนา
พร้อมกับบัลลังก์อันประเสริฐในคราวที่หม่อมฉันต้องการจะไป
- [๔๘] หม่อมฉันได้เป็นพระมเหสีของท้าวเทวราช ๘๐ พระองค์
และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๗๐ พระองค์
- [๔๙] เมื่อหม่อมฉันยังเวียนวายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
ได้โภคสมบัติมากมาย
หม่อมฉันไม่มีความบกพร่องด้วยโภคสมบัติเลย
นี้เป็นผลแห่งการปูลาดอาสนะที่เดียวถวาย
- [๕๐] หม่อมฉันเวียนวายตายเกิดอยู่ใน ๒ ภพ
คือ (๑) ภพเทวดา (๒) ภพมนุษย์
ภพอื่นหม่อมฉันไม่รู้จักเลย
นี้เป็นผลแห่งการปูลาดอาสนะที่เดียวถวาย
- [๕๑] หม่อมฉันเกิดเฉพาะใน ๒ ตระกูล
คือ (๑) ตระกูลกษัตริย์ (๒) ตระกูลพราหมณ์
หม่อมฉันเกิดในตระกูลสูงทุก ๆ ภพ
นี้เป็นผลแห่งการปูลาดอาสนะที่เดียวถวาย

เชิงอรรถ :

^๑ ด้วยเครื่องลาดอันวิจิตรด้วยรูปราชสีห์และเสือโคร่งเป็นต้น แปลมาจากศัพท์ว่า วิกติกา (ตามนัยอภิธานปิ-
ปทีปิกา ๓๑๔/๘๔)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๔. เอกาสนทายิกาเถรียาปทาน

- [๕๒] ความโหมนัสที่ทำจิตของหม่อมฉันให้เร่าร้อนหม่อมฉันก็ไม่รู้จัก
ความเป็นผู้มีผิวพรรณทรมามหม่อมฉันก็ไม่รู้จัก
นี้เป็นผลแห่งการปลุกอาสนะที่เดียวถวาย
- [๕๓] พี่เลี้ยงนางนม หญิงค่อม และหญิงรับใช้จำนวนมาก
ต่างก็ปรนนิบัติหม่อมฉัน หม่อมฉันถูกพี่เลี้ยงต่างผลัดกันอุ้ม
นี้เป็นผลแห่งการปลุกอาสนะที่เดียวถวาย
- [๕๔] พี่เลี้ยงพวกหนึ่งอาบน้ำให้หม่อมฉัน
พวกหนึ่งคอยป้อนข้าวหม่อมฉัน
พวกหนึ่งประดับตกแต่งหม่อมฉัน
พวกหนึ่งชวนหม่อมฉันให้รับมรดกทุกเวลา
พวกหนึ่งลูบไล้ของหอมให้
นี้เป็นผลแห่งการปลุกอาสนะที่เดียวถวาย
- [๕๕] บัลลังก์ดังจะรู้ความดำริของหม่อมฉันผู้อยู่ที่มณฑป
โคนไม้ หรือที่เรือนว่าง ย่อมปรากฏขึ้น
- [๕๖] ภาพนี้เป็นภาพสุดท้ายของหม่อมฉัน
ภาพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่
แม้ในวันนี้หม่อมฉันก็สละราชสมบัติออกบวชเป็นบรรพชิต
- [๕๗] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
หม่อมฉันได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกติเลย
นี้เป็นผลแห่งการปลุกอาสนะที่เดียวถวาย
- [๕๘] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภาพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๕. ปัญญาที่ปทายิกาเถรียาปทาน

- [๕๙] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๖๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระเอกาสนทายิกาภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เอกาสนทายิกาเถรียาปทานที่ ๕ จบ

๕. ปัญญาที่ปทายิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปัญญาที่ปทายิกาเถรี

(พระปัญญาที่ปทายิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๖๑] ครั้งนั้น หม่อมฉันเป็นผู้ประพฤติธรรมอยู่ในกรุงหงสวดี
มีความต้องการกุศล จึงท่องเที่ยวไปตามวัดวาอาราม
- [๖๒] ได้เห็นต้นโพธิ์ที่ประเสริฐ ในกาฬปัฏฐ(ข้างแรม)
จึงทำจิตให้เลื่อมใสในต้นโพธิ์นั้นแล้วนั่งที่โคนต้นโพธิ์
- [๖๓] หม่อมฉันตั้งจิตคารวะประนมมือเหนือศีรษะ
ประกาศถึงความโสมนัสแล้วคิดอย่างนี้ในขณะนั้นว่า
- [๖๔] ‘ถ้าพระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณหาประมาณมิได้
ไม่มีบุคคลเปรียบเสมอเหมือน
โปรดแสดงปาฏิหาริย์แก่เราเถิด
คือขอให้ต้นโพธิ์นี้จงเปล่งรัศมีเถิด’
- [๖๕] ทันใดนั้นเอง พร้อมกับที่หม่อมฉันรำพึง
ต้นโพธิ์มีรัศมีดังทองคำล้วน โขดช่วงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๕. ปัญจทีปทายิกาเถรียาปทาน

- [๖๖] หม่อมฉันนั่งอยู่ที่โคนต้นโพธิ์นั้นตลอด ๗ คืน ๗ วัน
เมื่อถึงวันที่ ๗ หม่อมฉันได้ทำการบูชาด้วยประทีป
- [๖๗] ประทีป ๕ ดวง โชติช่วงล้อมรอบอาสนะ
ครั้งนั้น ประทีปของหม่อมฉันโชติช่วงอยู่จนอาทิตย์อุทัย
- [๖๘] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๖๙] วิมานที่บุญกรรมสร้างขึ้นอย่างสวยงามเพื่อหม่อมฉัน
ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น เรียกว่าปัญจทีปวิมาน
สูง ๖๐ โยชน์ กว้าง ๓๐ โยชน์
- [๗๐] ประทีปนั้นไม่ถ่วงส่องสว่างล้อมรอบหม่อมฉันอยู่
ทั่วทั้งเทววิมานโชติช่วงด้วยแสงประทีป
- [๗๑] หม่อมฉันนั่งหันหน้าไปทางทิศบูรพา
ถ้าปรารถนาจะดู ก็จะเห็นได้ทุกอย่างด้วยจักขุ
ทั้งในเบื้องบน เบื้องล่าง และเบื้องขวาง
- [๗๒] หม่อมฉันปรารถนาจะเห็นกรรมดีและกรรมชั่ว
ที่คนทำแล้วในที่มีประมาณเท่าใด ที่มีประมาณเท่านั้น
ย่อมไม่มีต้นไม้หรือภูเขามากางกั้นได้
- [๗๓] หม่อมฉันได้เป็นพระมเหสีของท้าวเทวราช ๘๐ พระองค์
และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๑๐๐ พระองค์
- [๗๔] หม่อมฉันเกิดในกำเนิดใด ๆ
คือจะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม
ในกำเนิดนั้น ๆ ประทีปนั้นแสนดวงส่องแสงล้อมรอบหม่อมฉัน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๕. ปัญญาที่ปทายิกาเถรียาปทาน

- [๗๕] หม่อมฉันจุติจากเทวโลกแล้ว เกิดในครรภ์มารดา
เมื่อหม่อมฉันอยู่ในครรภ์มารดา นัยน์ตาของหม่อมฉันมิได้หลับ
- [๗๖] ประทีปนับแสนดวงส่องแสงสว่างอยู่ที่เรือนคลอดของหม่อมฉัน
ผู้เพียบพร้อมด้วยบุญกรรม
นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง
- [๗๗] เมื่อถึงภพสุดท้าย หม่อมฉันกลับใจให้วิเศษ
จึงเห็นพระนิพพานอันเป็นสภาวะเยือกเย็น
ไม่มีชราและมรณะ
- [๗๘] พอหม่อมฉันอายุได้ ๗ ขวบก็ได้บรรลอรหัตตผล
พระพุทธเจ้าจึงให้หม่อมฉันอุปสมบท
นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง
- [๗๙] ประทีปลูกโพลงส่องสว่างให้หม่อมฉัน
ผู้อยู่ที่มณฑป โคนไม้ หรือที่เรือนว่าง ทุกเมื่อ
นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง
- [๘๐] ทิพยจักขุของหม่อมฉันบริสุทธิ์
หม่อมฉันฉลาดในสมาธิ ถึงความสำเร็จอภิญญา
นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง
- [๘๑] หม่อมฉันเป็นผู้อยู่จบพรหมจรรย์ทั้งปวง
ทำกิจเสร็จแล้ว ไม่มีอาสวะ
ข้าแต่พระมหาวีระ ผู้มีพระจักขุ
หม่อมฉันชื่อว่า**ปัญญาธิปา** ขอกราบพระยุคลบาทของพระองค์
- [๘๒] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
หม่อมฉันได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
จึงไม่รู้จักทุกข์เลย
นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๖. นพมาลิกาเถรียาปทาน

- [๘๓] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๘๔] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๘๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระปัญจกปิทยาภิการิกษุณิได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ปัญจกปิทยาภิการียาปทานที่ ๕ จบ

๖. นพมาลิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระนพมาลิกาเถรี

(พระนพมาลิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๘๖] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้เกิดเป็นนางกิณนรี
อาศัยอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำจันทภาค
หม่อมฉันได้เห็นพระสยัมภูพุทธเจ้า
ผู้ปราศจากธุลีคือกิเลส ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้
- [๘๗] หม่อมฉันเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส มีใจยินดี เกิดโสมนัส
ประนมมือแล้ว ถือนวมาลัยดอกอ้อมานุชาพระสยัมภู
- [๘๘] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๖. นพมาลิกาเถรียาปาน

หม่อมฉันละกายกินนรีแล้ว

จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๘๙] หม่อมฉันได้เป็นพระมเหสีของท้าวเทวราช ๓๖ พระองค์

สิ่งที่หม่อมฉันปรารถนาด้วยใจอมบ้งเกิดตามความปรารถนา

[๙๐] หม่อมฉันได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๑๐ พระองค์

เป็นสตรีมีบุญกุศลสั่งสมไว้แล้ว เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพ

[๙๑] กุศลของหม่อมฉันมี หม่อมฉันได้บวชเป็นบรรพชิต

วันนี้ หม่อมฉันเป็นบุคคลผู้ควรแก่การบูชา

ในศาสนาของพระศากยบุตร

[๙๒] วันนี้ หม่อมฉันมีใจบริสุทธิ์ ปราศจากจิตที่หยาบช้า

อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว

บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก

[๙๓] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป

หม่อมฉันได้บูชาพระพุทธเจ้าไว้ในครั้งนั้น

จึงไม่รู้จักทุกข์เลย

นี้เป็นผลแห่งการถวายพวงมาลัยดอกอ้อ

[๙๔] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว

หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๙๕] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปทาน

[๙๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระนพมาลิกาภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

นพมาลิกาเถรียาปทานที่ ๖ จบ

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระมหาปชาบดีโคตรมีเถรี

(พระมหาปชาบดีโคตมีเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๙๗] คราวหนึ่ง พระพุทธเจ้าผู้ทรงส่องโลกให้สว่าง
ทรงเป็นสารถิ์ฝึกนรชน

ประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลาปามหาวัน เขตกรุงเวสาลี

[๙๘] ครั้นนั้น พระมหาปชาบดีโคตมีภิกษุณีพระมาตุจฉา(น้าสาว)
ของพระชินเจ้า อยู่ในสำนักของภิกษุณี
ในกรุงที่นารีนรมย์นั้น

[๙๙] พร้อมด้วยภิกษุณีอีก ๕๐๐ รูป

ซึ่งล้วนแต่พ้นจากกิเลสแล้ว

เมื่อพระมหาปชาบดีโคตมีนั้น

อยู่ในที่สงัดได้ตรึก(คิด)อย่างนี้ว่า

[๑๐๐] "การปรินิพพานของพระพุทธเจ้าก็ดี

ของพระอัครสาวกทั้งคู่ก็ดี ของพระราหุลก็ดี

ของพระอานนท์ และของพระนันทะก็ดี เราจะได้ไม่เห็น

[๑๐๑] ก่อนแต่การปรินิพพานของพระพุทธเจ้า

ของพระอัครสาวกทั้งคู่ ของพระมหากัสสปะ

ของพระนันทะ ของพระอานนท์ และของพระราหุล

เราก็จะได้ไม่เห็นเหมือนกัน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

- [๑๐๒] เราผู้ที่พระโลกนาถ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทรงอนุญาตแล้ว
พึงปลงอายุสังขารแล้วนิพพาน”
- [๑๐๓] ภิกษุณีทั้ง ๕๐๐ รูป ก็ได้ตริกอย่างนั้น
แม้พระเชมาภิกษุณีเป็นต้นก็ได้ตริกเช่นนี้เหมือนกัน
- [๑๐๔] ครั้งนั้น เกิดแผ่นดินไหว กลองทิพย์บันลือลั่น
เทพที่สถิตอยู่ในสำนักภิกษุณี
ถูกความเศร้าโศกบีบคั้น
- [๑๐๕] บันเพ้ออยู่อย่างน่าสงสาร หลังน้ำตาในที่นั้น
ภิกษุณีทุกรูปพร้อมด้วยเทพเหล่านั้น
ได้เข้าไปหาพระโคตมีภิกษุณี
- [๑๐๖] ชบศิระลงแทบเท้าแล้วกล่าวคำนี้ว่า “ข้าแต่พระแม่เจ้า
เพราะหม่อมฉันมีปกติอยู่ด้วยการเทียบเคียงในธรรมเหล่านั้น
หม่อมฉันจึงได้อยู่ในที่สงัด
- [๑๐๗] แผ่นดินไหวสะเทือนเลื่อนลั่น กลองทิพย์บันลือลั่น
และหม่อมฉันได้ยินเสียงคร่ำครวญ
ข้าแต่พระโคตมี จะต้องมิเหตุอะไรเกิดขึ้นแน่”
- [๑๐๘] ครั้งนั้น พระมหาปชาบดีโคตมีนั้น
ได้บอกถึงเหตุทุกอย่างตามที่ตนได้ตริกแล้ว
ลำดับนั้น ภิกษุณีทุกรูปก็ได้บอกถึงเหตุที่ตนตริกแล้วกล่าวว่า
- [๑๐๙] “ข้าแต่พระแม่เจ้า ถ้าพระแม่เจ้าสนใจการนิพพาน
ที่เกษมอย่างยิ่งไฉน ถึงหม่อมฉันทั้งหลายก็จักนิพพานทั้งหมด
ในกาลที่พระพุทธเจ้าจะทรงอนุญาตก่อน
- [๑๑๐] แม้หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ออกจากเรือน
และจากภพพร้อมกับพระแม่เจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

หม่อมฉันทั้งหลายก็จักไปสู่เมืองอันยอดเยี่ยมคือพระนิพพาน
พร้อมกับพระแม่เจ้าเหมือนกัน”

- [๑๑๑] พระมหาปชาบดีโคตมิกกล่าวว่า
“เมื่อท่านทั้งหลายจะไปนิพพาน ฉันจักทำอะไรได้เล่า”
แล้วได้ออกจากสำนักภิกษุณีไป
พร้อมกับภิกษุณีทั้งหมดในครั้งนั้น
- [๑๑๒] พระมหาปชาบดีโคตมีภิกษุณี
ได้กล่าวกับทวยเทพทั้งหลายว่า
“ขอเทพทั้งหลายที่สถิตอยู่ ณ สำนักภิกษุณี
จงยกโทษให้ข้าพเจ้าด้วยเถิด
การเห็นสำนักภิกษุณีของข้าพเจ้านี้เป็นการเห็นครั้งสุดท้าย
ในที่ใดไม่มีความแก่และความตาย
ไม่มีการสมาคมกับสัตว์และสังขารซึ่งไม่เป็นที่รัก
ไม่มีการพลัดพรากจากสัตว์และสังขารซึ่งเป็นที่รัก
ที่นั่นนักปราชญ์กล่าวว่า เป็นอสังขตสถาน
(สถานที่ที่ไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง)”
- [๑๑๔] พระโอรสของพระสุคตทั้งหลายที่ยังไม่ปราศจากราคะ
ได้สดับคำนั้น เป็นผู้อัดอั้นตันใจด้วยความเศร้าโศกคร่ำครวญว่า
“น่าสังเวชหนอ เราทั้งหลายช่างมีบุญน้อย
- [๑๑๕] สำนักภิกษุณีนี้อาจว่างเปล่า
เพราะเว้นจากภิกษุณีเหล่านั้น
ภิกษุณีผู้เป็นชินโรสจะไม่ปรากฏ
เหมือนดวงดาวทั้งหลายไม่ปรากฏในเวลาสว่าง
- [๑๑๖] พระมหาปชาบดีโคตมิกจะนิพพาน
พร้อมด้วยภิกษุณีอีก ๕๐๐ รูป
เหมือนกับแม่น้ำคงคาไหลไปสู่สาคร
พร้อมกับแม่น้ำ ๕๐๐ สาย”

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปาน

- [๑๑๗] อุบาสิกาทั้งหลายผู้มีศรัทธา
เห็นภิกษุณีทั้งหลายกำลังเดินไปตามถนน
ได้พากันออกจากเรือนไปหมอบลงแทบเท้า
แล้วกล่าวคำนี้กับพระโคตมุนีว่า
- [๑๑๘] “การที่พระแม่เจ้าละทิ้งหม่อมฉันทั้งหลาย
ผู้จมอยู่ในโศคะเป็นอันมาก ไม่มีที่พึ่งแล้วนิพพานไม่สมควร”
อุบาสิกาเหล่านั้นมีความต้องการบีบคั้นจึงพรา้เพื่อ
- [๑๑๙] เพื่อให้อุบาสิกาเหล่านั้นละความเศร้าโศก
พระนางจึงได้ตรัสอย่างไพเราะว่า
“อย่าร้องไห้ไปเลย ลูกทั้งหลาย
วันนี้เป็นเวลารื่นเริงของท่านทั้งหลาย
- [๑๒๐] ทุกข์ฉันกำหนดรู้แล้ว
เหตุแห่งทุกข์(สมุทัย)ฉันเว้นขาดแล้ว
นิโรธฉันได้ทำให้แจ้งแล้ว
และมรรคฉันก็ได้อบรมดีแล้ว

ภาณวารที่ ๑ จบ

- [๑๒๑] พระศาสดาฉันก็ได้บารุงแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
ภาระหนัก^๑ฉันก็ปลงลงได้แล้ว
ตณหาที่เป็นเหตุนำไปสู่ภพฉันก็ถอนได้แล้ว
- [๑๒๒] กุลบุตรกุลธิดาออกบวชเป็นบรรพชิตเพื่อประโยชน์ใด
ประโยชน์นั้นคือความสิ้นสังโยชนทั้งปวง
ฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

เชิงอรรถ :

^๑ ภาระหนัก หมายถึงชั้นธาระ คือ รูปชั้น ๖ เวทนาชั้น ๖ สัญญาชั้น ๖ สังขารชั้น ๖ วิทยญาณชั้น ๖ (ข.เถร.อ.
๒/๖๐๔/๒๔๐)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปทาน

- [๑๒๓] พระพุทธเจ้าและพระสัทธิธรรมของพระองค์
มิได้ย่อหย่อนยังดำรงอยู่ตราบไถ ตราบนั้นเป็นเวลาสมควรแล้ว
ที่ฉันจะนิพพาน ลูกเอ๋ย อย่าได้เศร้าโศกถึงแม่เลย
- [๑๒๔] พระชินเจ้า พระราहुล พระอัญญาโกณฑัญญะ
พระอานนท์ และพระนันทะเป็นต้น ก็ยังดำรงอยู่
ขอพระสงฆ์จงมีประโยชน์สุขร่วมกัน
ขอให้เถรเถียงเป็นผู้มีความโง่เขลาถูกกำจัดเสียเถิด
- [๑๒๕] ยศคือการย้ายมารแห่งวงศ์พระเจ้าโอกกากราช
ฉันก็ให้รุ่งเรืองแล้ว
ลูก ๆ ถึงเวลาที่แม่จะนิพพานแล้วมิใช่หรือ
- [๑๒๖] ความปรารถนาที่แม่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นมาช้านาน
จะสำเร็จแก่แม่ในวันนี้
เวลานี้เป็นเวลาทีกลองอาสน์ทเถรบันลือเสียง
ลูกเอ๋ย น้ำตาจะมีประโยชน์อะไรแก่พวกลูก
- [๑๒๗] ถ้าลูกทั้งหลายจะมีความเอ็นดู
หรือมีความกตัญญูในมารดา
ก็ขอให้ลูกทุกคนจงทำความเพียรให้มัน
เพื่อความดำรงมั่นแห่งพระสัทธิธรรมเถิด
- [๑๒๘] พระสัมมาพุทธเจ้า ซึ่งแม่ทูลอ้อนวอน
จึงได้ทรงประทานการบรรพชาแก่สตรีทั้งหลาย
เพราะฉะนั้น แม่ยินดี ฉันใด
ลูกทั้งหลายก็จงเจริญรอยตามความยินดีนั้น ฉันนั้นเถิด”
- [๑๒๙] ครั้นพระนางพร้าสอนอุบาสิกาเหล่านั้นอย่างนี้แล้ว
มีภิกษุณีทั้งหลายห้อมล้อมเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า
ไหว้แล้วได้กราบทูลคำนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปาน

- [๑๓๐] ข้าแต่พระสุคต หม่อมฉันเคยเป็นมารดาเลี้ยงของพระองค์
 ข้าแต่พระธีรเจ้า ส่วนพระองค์เป็นบิดาของหม่อมฉัน
 ข้าแต่พระโลกนาถ พระองค์ทรงเป็นผู้ประทานความสุข
 ที่เกิดจากพระสัทธรรม
 ข้าแต่พระโคตม หม่อมฉันเป็นผู้ที่พระองค์ทรงให้เกิดแล้ว
- [๑๓๑] ข้าแต่พระสุคต พระรูปกายของพระองค์นี้
 อันหม่อมฉันเคยพุ่มพุกให้เจริญเติบโตใหญ่แล้ว
 ส่วนพระธรรมกายที่น่าเพลิดเพลินของหม่อมฉัน
 อันพระองค์ทรงพุ่มพุกให้เจริญแล้ว
- [๑๓๒] พระองค์หม่อมฉันให้ตม้น้ำนม
 อันระงับความหิวได้เพียงชั่วครู่
 ส่วนหม่อมฉันพระองค์ทรงให้ตม้น้ำนม
 คือพระธรรมซึ่งสงบระงับได้แท้จริง
- [๑๓๓] ข้าแต่พระมหาโมหิ พระองค์ชื่อว่ามิได้เป็นหนี้หม่อมฉัน
 ในเพราะการเลี้ยงดูด้วยความผูกพัน
 หม่อมฉันได้ฟังมาว่า สตรีทั้งหลายผู้ปรารถนาบุตรขอยู่
 ก็ยอมได้บุตรเช่นนั้น
- [๑๓๔] มารดาใดของจอมนรชน มีพระเจ้ามันธาดเป็นต้น
 มารดานั้นชื่อว่ายังบุตรให้จมอยู่ในห้วงมหรณพคือภพ
 ข้าแต่พระปิโยรส ส่วนหม่อมฉันผู้จมอยู่แล้ว
 พระองค์ทรงช่วยให้ข้ามพ้นจากสาครคือภพได้
- [๑๓๕] พระนามว่า พระพันปีหลวง
 สตรีทั้งหลายได้มาโดยง่าย
 (แต่)พระนามว่า พุทธมารดา นี้
 สตรีทั้งหลายได้มาโดยยากอย่างยิ่ง
- [๑๓๖] ข้าแต่พระมหาวิระ ก็พระนามว่า
 พุทธมารดานั้นอันหม่อมฉันได้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

ปณิธานน้อยใหญ่ของหม่อมฉันพระองค์ก็ทรงให้สำเร็จแล้ว

ทั้งหมดนั้นพระองค์ทรงให้บริบูรณ์แล้ว

[๑๓๗] หม่อมฉันปรารถนาที่จะละร่างนี้ปรินิพพาน

ข้าแต่พระวีรเจ้า ผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ ทรงเป็นผู้นำ

ขอพระองค์ทรงโปรดอนุญาตให้หม่อมฉันเกิด

[๑๓๘] ขอพระองค์โปรดทรงเหยียดพระยุคลบาท

ที่วิจิตรด้วยลายจักร (ลายจักรกันหอย)

และธงอันละเอียดอ่อนเหมือนดอกบัวออกเกิด

หม่อมฉันจะนอบน้อมพระยุคลบาทนั้น

จักขอทำความรักในบุตร

[๑๓๙] ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำ

หม่อมฉันจะทำสรีระคือร่างกายของพระองค์

เหมือนกองทอง อันปรากฏเหมือนทับทิม

ให้เป็นอันหม่อมฉันเห็นดีแล้วจึงจะนิพพาน”

[๑๔๐] พระชินเจ้าทรงแสดงให้พระมาตุจฉาเห็นพระวรกาย

ที่ประกอบด้วยพระลักษณะ ๓๒ ประการ

ประดับด้วยพระรัศมีอย่างงดงาม

ซึ่งเป็นเหมือนดั่งดุจดวงตาของคนพาล

[๑๔๑] ลำดับนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีนั้น

ได้ชบพระเศียรลงแทบพื้นพระยุคลบาท

ซึ่งเป็นลายจักรคล้ายดอกบัวบาน

มีพระรัศมีดังดวงอาทิตย์แรกทอแสง แล้วได้กราบทูลว่า

[๑๔๒] “ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นดุจดวงอาทิตย์ของนรชน

หม่อมฉันนอบน้อมพระองค์ ผู้เป็นธงแห่งวงศ์พระอาทิตย์

ขอพระองค์ทรงโปรดเป็นที่พึ่งของหม่อมฉันในกาลสุดท้ายด้วยเถิด

หม่อมฉันจะไม่ได้เห็นพระองค์อีก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

[๑๔๓] ข้าแต่พระองค์ผู้เลิศในโลก ผู้เป็นป่อเกิดแห่งพระกรุณา
ธรรมดาสดรทั้งหลายรู้กันว่ามีแต่จะก่อโทษทุกประการ
ถ้าโทษอย่างใดอย่างหนึ่งของหม่อมฉันมีอยู่
ก็ขอพระองค์ได้โปรดยกโทษแก่หม่อมฉันด้วยเถิด

[๑๔๔] อหนึ่ง หม่อมฉันได้ทูลขอบ่อย ๆ
ให้สดรทั้งหลายได้บวช
ข้าแต่พระองค์ผู้องอาจกว่านรชน
ถ้าโทษในข้อนั้นจะมีแก่หม่อมฉัน
ขอได้โปรดยกโทษนั้นด้วยเถิด

[๑๔๕] ข้าแต่พระวีรเจ้าผู้ทรงไว้ซึ่งการยกโทษ
ภิกษุณีทั้งหลาย อันหม่อมฉันสั่งสอนแล้ว
ตามที่พระองค์ทรงอนุญาต
ถ้าข้อนั้นจะมีการแนะนำผิด
ขอได้โปรดยกโทษในข้อนั้นด้วยเถิด”

[๑๔๖] (พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า)

“โคตมีผู้ประดับไปด้วยคุณ
ชื่อว่านิพพานก็สมควรแก่เธอ จะมีโทษอะไร
เมื่อเธอบอกว่าจะลानิพพาน
ตถาคตจักไปว่าอะไรเธอให้มากเล่า

[๑๔๗] เมื่อภิกษุสงฆ์ของตถาคตบริสุทธ
ไม่บกพร่อง เธอจะออกไปเสียจากโลกนี้ก็ควร
เพราะในเวลาสว่าง เมื่อดวงดาวหมดแสง
จันทเลขา ก็เห็นเลื่อนไป”

[๑๔๘] ภิกษุณีทั้งหลาย นอกจากพระมหาปชาบดีโคตมี
พากันทำประทักษิณพระชินเจ้าผู้เลิศ
เหมือนกลุ่มดาวที่ติดตามดวงจันทร์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปาน

ทำประทักษิณอุปัชฌายาพระสุเมรุ หมอบลงแทบพระยุคลบาทแล้ว

ยื่นเฟื้องดูพระพักตร์ของพระพุทธเจ้าแล้วกราบทูลว่า

[๑๔๙] “จักขุของหม่อมฉัน

ไม่เคยอึมด้วยการเห็นพระองค์

โสตรของหม่อมฉันก็ไม่เคยอึมด้วยภาสิตของพระองค์

จิตของหม่อมฉันดวงเดียวเท่านั้น

บรรลุลหรรณวจึงอึมด้วยรสแห่งธรรม

[๑๕๐] ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นนระผู้ประเสริฐ

เมื่อพระองค์บันลืออยู่ในท่ามกลางบริษัท กำจัดทิฏฐิมานะ

ชนเหล่าใดเห็นพระพักตร์ของพระองค์

ชนเหล่านั้นชื่อว่าเป็นผู้มีโชคดี

[๑๕๑] ข้าแต่พระองค์ผู้ถึงที่สุดแห่งสงคราม

ชนเหล่าใดประณตน้อมพระยุคลบาทของพระองค์

ซึ่งมีพระองค์ลึยาว มีพระนขาแดงดงาม มีสันพระยุคลบาทยาว

แม้ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่าเป็นผู้มีโชคดี

[๑๕๒] ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นนระผู้สูงสุด

ชนเหล่าใดได้สดับพระดำรัสของพระองค์

ซึ่งไพเราะน่าปลื้มใจ เผาเสียซึ่งโทษ เป็นประโยชน์เกื้อกูล

แม้ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่าเป็นผู้มีโชคดี

[๑๕๓] ข้าแต่พระมหาวิระ หม่อมฉัน

อึมไปด้วยการบูชาพระยุคลบาทของพระองค์

ข้ามพันทางกันดารคือสงสารได้

ด้วยพระสุนทรกถาของพระองค์ผู้มีพระสิริ

ฉะนั้น หม่อมฉันจึงชื่อว่าผู้ที่มีโชคดี”

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

- [๑๕๔] ลำดับนั้น พระมหาปชาบดีโคตมีผู้มีวัตรงาม
ประกาศในหมู่ภิกษุสงฆ์แล้วไหว้พระราहुล
พระอานนท์ และพระนันทะแล้วได้ตรัสดังนี้ว่า
- [๑๕๕] “ดิฉันเปื้อนนายร่างกายซึ่งเสมอด้วยที่อยู่ของอสรพิษ
เป็นรังแห่งโรค เป็นสถานที่เกิดทุกข์
มีขราและมรณะเป็นโคจร
- [๑๕๖] เกื่อนกล่นไปด้วยมลทินคือซากศพต่าง ๆ
ต้องพึ่งพาผู้อื่น ปราศจากความน่าใส่ใจ
ฉะนั้น ดิฉันจึงปรารถนาจะนิพพานเสีย
ขอลูก ๆ ทั้งหลายจงเข้าใจตามสมควรเถิด”
- [๑๕๗] พระนันทเถระและพระภัททราहुล
เป็นผู้ปราศจากความเศร้าโศก หมดอาสวะ ตั้งมั่น
ไม่หวั่นไหว มีปัญญา มีความเพียร ได้คิดตามธรรมดว่า
- [๑๕๘] “นาคีเตียน ร่างกายที่ปิจจัยปรุงแต่ง
มีภาวะหวั่นไหว ปราศจากแก่นสาร เปรียบได้กับต้นกล้วย
เช่นเดียวกับพยับแดดซึ่งเป็นมายา ต่ำช้าไม่มั่นคง
- [๑๕๙] พระโคตมีเถรีพระมาตุจฉาของพระชินเจ้า
ซึ่งได้เคยเลี้ยงดูพระพุทธเจ้าก็ยังต้องเสด็จนิพพาน
สิ่งที่ปิจจัยปรุงแต่งล้วนไม่เที่ยง”
- [๑๖๐] ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์พุทธอนุชา
ซึ่งเป็นพระอุปัฏฐากของพระชินเจ้า
ยังเป็นพระเสขบุคคลอยู่ ท่านหลังน้ำตา
คร่ำครวญอย่างน่าเวทนาในที่นั้นว่า
- [๑๖๑] “พระโคตมีเถรีตรัสอยู่หลัด ๆ ก็เสด็จนิพพานเสียแล้ว
คงอีกไม่นานเลย แม้พระพุทธเจ้าก็จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน
เหมือนไฟที่หมดเชื้อแล้ว”

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

- [๑๖๒] พระโคตมีเถรีได้ตรัสกับพระอานนท์
ผู้เชี่ยวชาญพระปริยัติธรรมที่ลี้กล้ำปานสาคร
ฝึกฝนการอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าซึ่งพรำร่าพันอยู่ดังกล่าวมาว่า
- [๑๖๓] “ลูกเอ๋ย เมื่อกาลเป็นที่ราเริงปรากฏแล้ว
พ่อไม่ควรที่จะเศร้าโศกถึงการตายของแม่
การนิพพานของแม่นั้นใกล้เข้ามาแล้ว
- [๑๖๔] ลูกเอ๋ย พระศาสดาลูกได้ทูลให้ทรงยินยอม
จึงได้ทรงอนุญาตให้แม่บวช
ลูกเอ๋ย พ่ออย่าเสียใจไปเลย
ความพยายามของพ่อต้องมีผล
- [๑๖๕] กีบทใด ที่เจ้าลัทธิทั้งหลายผู้เก๋าก่อนไม่เห็น
บทนั้นอันเด็กหญิงซึ่งมีอายุ ๗ ขวบรู้แจ้งประจักษ์แล้ว
- [๑๖๖] พ่อจงรักษาพุทธศาสนาไว้
การเห็นลูกเป็นการเห็นครั้งสุดท้าย
ลูกเอ๋ย แม่จะไปสถานที่ที่บุคคลไปแล้วไม่ปรากฏ
- [๑๖๗] ในกาลบางคราว พระผู้ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก
ทรงเปล่งวาจาแสดงธรรม
ครั้งนั้น แม่ผู้มีความอนุเคราะห์จึงกล่าววาจาที่มีความหวังว่า
- [๑๖๘] “ข้าแต่พระมหาวิระ ขอพระองค์จงทรงพระชนม์อยู่นาน ๆ
ข้าแต่พระมหามุนี ขอพระองค์จงดำรงพระชนม์อยู่ตลอดกับ
เพื่อประโยชน์แก่อกุลแก่ชาวโลกทั้งปวงเกิด
ขอพระองค์ทรงอย่าชราและปรินิพพานเลย”
- [๑๖๙] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ได้ตรัสกับแม่ผู้กราบทูลอยู่
เช่นนั้นว่า “พระนางโคตมี พระพุทธเจ้าทั้งหลาย
เป็นผู้อันใคร ๆ ไม่ควรวิงวอน เหมือนอย่างที่เราวิงวอนอยู่เลย”

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปาน

- [๑๗๐] “ก็อย่างไร พระตถาคตผู้สัพพัญญู
จึงชื่อว่าอันบุคคลพึงวิงวอน
และอย่างไรพระพุทธเจ้าจึงชื่อว่าอันบุคคลไม่พึงวิงวอน
พระองค์อันหม่อมฉันทูลถามถึงเหตุนั้นแล้ว
ขอได้โปรดตรัสบอกเหตุนั้นแก่หม่อมฉันด้วยเถิด”
- [๑๗๑] “ท่านจงดูสาวกทั้งหลายผู้ปรารถนาความเพียร
มีใจเด็ดเดี่ยวเพื่อบำเพ็ญเพียร มีความบากบั่นมั่นคงเป็นนิตย์
เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน
นี่เป็นการวิงวอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”
- [๑๗๒] ต่อแต่นั้น ดิฉันไปสู่สำนักของภิกษุณี
อยู่คนเดียวคิดได้อย่างแจ่มชัดว่า
“พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นที่พึ่ง ผู้ถึงที่สุดแห่งไตรภพ^๑
ทรงพอพระทัยบริษัทที่สามัคคีกัน
- [๑๗๓] เอาเถิด เราจะนิพพาน
อย่าได้พบเห็นความวิบัตินั้นเลย”
ครั้นดิฉันคิดดังนี้แล้ว
ได้เข้าเฝ้าพระราชาผู้ประเสริฐ^๒ (พระพุทธเจ้า)
- [๑๗๔] แล้วได้กราบทูลกาลเป็นที่ปรินิพพาน
กับพระผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
ลำดับนั้น พระองค์ได้ทรงอนุญาตว่า
“จงรู้กาลเองเถิด พระนางโคตมิ”
- [๑๗๕] ก็เลยทั้งหลายหม่อมฉันก็เฝ้าได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ไตรภพ หมายถึง กามภพ รูปภพ อรูปภพ (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๐๕/๒๖๕)

^๒ สัตตโม=ประเสริฐ (อภิธานปิปปิกา คาทาที่ ๖๙๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๔๑๐ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปทาน

หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ตจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๑๗๖] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๑๗๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

[๑๗๘] (พระผู้มีพระภาคตรัสว่า)

“โคตมิ คนพาลเหล่าใดมีความสงสัย

ในการตรัสรู้ธรรมของสตรีทั้งหลาย

ท่านจงแสดงฤทธิ์เพื่อการละทิฐิของคนพาลเหล่านั้น”

[๑๗๙] ครั้นนั้น พระโคตมิเถรืหมอบกราบพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว

เหาะขึ้นสู่ท้องฟ้า แสดงฤทธิ์เป็นอนุเบกประการ

ตามพุทธานุญาต

[๑๘๐] คือคนเดียวเป็นหลายคนก็ได้

หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้

ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฟ้า กำแพง ภูเขาก็ได้

[๑๘๑] ไปได้ไม่ติดขัด ดำลงไปใ้แผ่นดินเหมือนดำลงไปใ้ในน้ำก็ได้

เดินไปบนน้ำโดยที่น้ำไม่แตกกระจายเหมือนเดินไปบนแผ่นดินก็ได้

[๑๘๒] นั่งขัดสมาธิลอยไปในอากาศเหมือนนางนกก็ได้

ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้

[๑๘๓] ทำสึเนรบรรพตให้เป็นคันธรม

ทำแผ่นดินใหญ่ให้เป็นตัวรม

พลิกเอาเบื้องล่างขึ้น เดินกันรมไปมาในอากาศ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปาน

- [๑๘๔] ได้ทำโลกให้สวยงามประหนึ่งเวลาอาทิตย์ ๖ ดวง
 อุทัยเหนือภูเขาเขาคันธ
 และได้ทำโลกให้เป็นเหมือนกลุ่มตาดายดอกไม้ที่ยอดภูเขาเขาคันธ
- [๑๘๕] ใช้พระหัตถ์ข้างหนึ่งกำภูเขาอมลันท์
 ภูเขาสิเนรุ ภูเขามันทาระ
 และภูเขาทัททะระไว้ได้ทั้งหมด
 เหมือนกำเมล็ดพันธุ์ฝักกาด
- [๑๘๖] ใช้ปลายนิ้วพระหัตถ์บังดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ไว้
 ทัดทรงดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ไว้เป็นพัน ๆ ดวง
 เหมือนทัดทรงพวงมาลัย
- [๑๘๗] ใช้ฝ่าพระหัตถ์ข้างหนึ่งธารน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ไว้ได้
 ทำฝนทำให้ยูให้ตกมีอากาศดังสายน้ำที่ตกจากภูเขาเขาคันธ
- [๑๘๘] พระนางนั้นได้เนรมิตองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
 พร้อมด้วยบริวารในท้องฟ้า แสดงเป็นครุฑ
 คชสาร ราชสีห์ ต่างบันลือร้องอยู่
- [๑๘๙] พระองค์เดียวทรงเนรมิตเป็นคณะภิกษุณีนับไม่ถ้วน
 แล้วก็อันตรธานกลับเป็นองค์เดียวกราบทูลพระมุนีว่า
- [๑๙๐] “ข้าแต่พระมหาวิระ ผู้มีพระจักขุ
 หม่อมฉันผู้เป็นพระมาตัจฉาของพระองค์
 เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์
 บรรลุประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว
 ขอกราบพระยุคลบาท”
- [๑๙๑] พระนาง ครั้นแสดงฤทธิ์อย่างต่าง ๆ แล้วลงจากท้องฟ้า
 ทรงไหว้พระพุทธองค์ผู้ทรงส่องโลกให้สว่างแล้ว
 ประทับนั่ง ณ ที่สมควรแห่งหนึ่ง (กราบทูลว่า)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

- [๑๙๒] “ข้าแต่พระมหามุนีวีรเจ้า
ผู้ทรงเป็นผู้นำ หม่อมฉันนั้นมีอายุได้ ๑๒๐ ปี
เพียงเท่านี้ก็พอแล้ว หม่อมฉันจักนิพพาน”
- [๑๙๓] ครั้งนั้น บริษัททั้งหมดนั้น
ถึงความพิศวงยิ่งนักจึงได้พากันประณมมือถามว่า
“ข้าแต่พระแม่เจ้า ผู้มีความบากบั่น พระแม่เจ้าได้ทำบุญอะไรไว้
จึงเป็นผู้มีฤทธิ์หาที่เปรียบมิได้”
- [๑๙๔] (พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีได้กล่าวบุพจริยาของท่านดังต่อไปนี้ว่า)
พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ผู้มีพระจักขุในธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
- [๑๙๕] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลอำมาตย์
ซึ่งสมบูรณ์ด้วยเครื่องอำนวยความสะดวกทุกอย่าง
เจริญรุ่งเรือง ร่ำรวย มีทรัพย์มาก ในกรุงหงสวดี
- [๑๙๖] ในกาลบางคราว ข้าพเจ้าพร้อมด้วยบิดา
มีหมู่ทาสีห้อมล้อมเข้าไปเฝ้าพระองค์ผู้องอาจกว่านรชน
พร้อมด้วยบริวารจำนวนมาก
- [๑๙๗] พระชินเจ้าผู้ไม่มีอาสวะ
ทำฝนคือธรรมให้ตกลงอยู่ เหมือนท้าววาสวะ
มีกลุ่มแห่งพระรัศมีโชติช่วง
เช้นกับดวงอาทิตย์ในสารทกาล
- [๑๙๘] ข้าพเจ้าเห็นแล้วทำจิตให้เลื่อมใส
และได้สดับสุภาสิตของพระองค์
ได้สดับพระผู้ทรงเป็นผู้นำของนรชน
ทรงตั้งภิกษุณีผู้เป็นพระมาตุจฉาไว้ในตำแหน่งที่เลิศ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

- [๑๙๙] จึงได้ถวายมหาทานและปัจจัยจำนวนมาก
แต่พระผู้เลิศกว่าภิกษุ ผู้คงที่พระองค์นั้น
พร้อมทั้งพระสงฆ์ตลอด ๗ วัน
- [๒๐๐] แล้วจึงหมอบลงแทบพระยุคลบาทได้ปรารภนาตำแหน่งนั้น
ลำดับนั้น พระเถรผู้ประเสริฐ(พระพุทธเจ้า)
ได้ตรัสในที่ประชุมใหญ่นั้นว่า
- [๒๐๑] “เราจักพยากรณ์สตรีผู้ที่นิมนต์พระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
พร้อมทั้งภิกษุสงฆ์ให้เสวยและฉันตลอด ๗ วัน
ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าวเถิด
- [๒๐๒] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคตม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๒๐๓] สตรีผู้นี้จักมีนามปรากฏว่าโคตมี
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
จักเป็นสาวิกาของพระศาสดาพระองค์นั้น
- [๒๐๔] จักเป็นพระมาตุจฉาบำรุงเลี้ยงชีวิต
ของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ได้ความเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายฝ่ายรัตราทินาน”
- [๒๐๕] ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว
เป็นผู้มีใจปราโมทย์ บำรุงพระชินเจ้า
ด้วยปัจจัยทั้งหลายจนตลอดชีวิต
ต่อจากนั้น ข้าพเจ้าก็ได้ตายไป
- [๒๐๖] ข้าพเจ้าบังเกิดในหมู่เทพชั้นดาวดึงส์
ซึ่งให้สำเร็จสิ่งที่นาใคร่ทุกประการ
ครอบงำพวกเทพเหล่าอื่นด้วยองค์ ๑๐ ประการ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปาน

- [๒๐๗] คือ ด้วยรูป เสียง กลิ่น รส ผัสสะ(ธรรมารมณ์)
อายุ วรรณะ สุข และยศ
- [๒๐๘] อนึ่ง รุ่งเรืองครอบงำเทพเหล่าอื่นด้วยความเป็นใหญ่
ข้าพเจ้าได้เป็นพระมเหสีผู้เป็นที่รัก
ของท้าวอัมรินทราธิราชชั้นดาวดึงส์นั้น
- [๒๐๙] เมื่อข้าพเจ้ายังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสงสาร
เป็นผู้หวั่นไหวเพราะพายุคือกรรม
จึงเกิดในหมู่บ้านทาสในอาณาเขตของพระเจ้ากาสิ
- [๒๑๐] ครั้นนั้น ทาส ๕๐๐ คนอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น
ข้าพเจ้าได้เป็นภรรยาของหัวหน้าทาสทั้งหมดในหมู่บ้านนั้น
- [๒๑๑] พระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ องค์
ได้เข้าไปสู่บ้านเพื่อบิณฑบาต
ข้าพเจ้ากับญาติทุกคนเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น
จึงมีความยินดี
- [๒๑๒] ข้าพเจ้าทั้งหลายพร้อมด้วยสามี เลื่อมใสแล้ว
จึงช่วยกันสร้างกุฏิ ๕๐๐ หลังถวาย
อุปัฏฐากตลอด ๔ เดือนแล้วถวายไตรจีวร
- [๒๑๓] จากนั้น ข้าพเจ้าทั้งหลายพร้อมด้วยสามีตายไป
ก็ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้าได้เกิดในกรุงเทวทหะ
- [๒๑๔] พระชนกของข้าพเจ้าทรงพระนามว่า **อัญชนตาคายะ**
พระชนนีของข้าพเจ้าทรงพระนามว่า **สุลักขณา**
ต่อมา ข้าพเจ้าได้ไปสู่พระราชวังของพระเจ้าสุทโธทนะ
ในกรุงกบิลพัสดุ์
- [๒๑๕] สตรีทุกคนเกิดในตระกูลศากยะแล้ว
ได้ไปสู่พระราชวังของเจ้าศากยะทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

ข้าพเจ้าประเสริฐกว่าสตรีทุกคน

ได้เป็นผู้บำรุงเลี้ยงพระชินเจ้า

[๒๑๖] พระโอรสของข้าพเจ้าพระองค์นั้น

เสด็จออกมหาภิเนษกรรมแล้ว

ได้เป็นพระพุทธเจ้า ทรงเป็นผู้นำวิเศษ

ภายหลังข้าพเจ้าพร้อมด้วยนางศากยانی ๕๐๐ นางจึงได้บวช

[๒๑๗] แล้วได้ประสบสันติสุขพร้อมด้วยนางศากยانیผู้มีความเพียร

ในครั้งนั้น ชนเหล่าใดผู้เคยเป็นสามีของพวกข้าพเจ้าในชาติก่อน

[๒๑๘] ชนเหล่านั้น เคยทำบุญร่วมกันมา

ประพฤติดตามคำสอนที่ควรบูชา

พระสุคตทรงอนุเคราะห์แล้ว ได้บรรลอรหัตตผล

[๒๑๙] ภิกษุทั้งหลายผู้มีฤทธิ์มาก

นอกจากพระมหาปชาบดีโคตมีเถรนั้น

ได้พากันเหาะขึ้นสู่ท้องฟ้า รุ่งโรจน์

เหมือนดวงดาวทั้งหลายที่โคจรเกาะกลุ่มกันไป

[๒๒๐] ภิกษุเหล่านั้น เป็นผู้ศึกษาแล้วในบุญกรรม

จึงแสดงฤทธิ์ได้เป็นอเนกประการ

เหมือนนายช่างทองที่ได้รับการศึกษาแล้ว

แสดงเครื่องประดับทองคำชนิดต่าง ๆ

[๒๒๑] ครั้งนั้น ภิกษุเหล่านั้น

ครั้นแสดงปาฏิหาริย์มากมายหลายอย่างแล้ว

ทำพระมุนีผู้ประเสริฐกว่าดวงอาทิตย์

พร้อมทั้งบริษัทให้ทรงพอพระทัยยินดีแล้ว

[๒๒๒] ได้พากันลงจากท้องฟ้า

ให้พระฤาษีผู้ประเสริฐ(พระพุทธเจ้า)

ผู้อันพระศาสดาผู้เป็นนระผู้เลิศ

ทรงอนุญาตแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมีเถรียาปาน

- [๒๒๓] (ได้กราบทูลว่า) “ข้าแต่พระวีรเจ้า
 นำขมเขย พระโคตมีเถรี
 เป็นผู้อนุเคราะห์หม่อมฉันทั้งปวง
 หม่อมฉันทั้งหลายถูกพระนางอบรมด้วยบุญ
 จึงได้บรรลุลหรรณเป็นที่สิ้นอาสวะ
- [๒๒๔] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันทั้งหลายก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันทั้งหลายก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันทั้งหลายตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๒๕] การที่หม่อมฉันทั้งหลายมาในสำนัก
 ของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ หม่อมฉันทั้งหลายได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๒๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- [๒๒๗] ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันทั้งหลาย
 เป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์ ในทิพพโสตธาตุ^๑
 และในเจโตปริยญาณ^๒
- [๒๒๘] รู้พุพเพนิวาสานุสสติญาณ^๓
 ทิพยจักขุหม่อมฉันทั้งหลายก็ชำระให้หมดจดแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงหุทิพย์, ญาณพิเศษที่ทำให้ฟังอะไรได้ยินหมดตามปรารถนา (ที.สี. (แปล) ๙/๒๔๐-๑/๘๐)

^๒ หมายถึงญาณกำหนดรู้ใจผู้อื่นได้, อ่านความคิดของเขาได้ เช่น รู้ว่าเขากำลังคิดอะไรอยู่ เป็นต้น (ที.สี. (แปล) ๙/๒๔๒-๓/๘๐-๘๑)

^๓ หมายถึงความรู้เป็นเครื่องระลึกได้ถึงขั้นที่อาศัยอยู่ในก่อน, ระลึกชาติได้ (ที.สี. (แปล) ๙/๒๔๔-๕/๘๒)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปาน

อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว

บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก

- [๒๒๙] ข้าแต่พระมหาวีระ อัดลปฏิสัมภิทาญาณ
ธัมมปฏิสัมภิทาญาณ นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ
และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณของหม่อมฉันทั้งหลายที่มีอยู่
ล้วนเกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์
- [๒๓๐] ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำ ทรงเป็นมหามุนี
พระองค์ทรงเป็นผู้ที่หม่อมฉันทั้งหลายมีจิตเมตตา ปฏิบัติ
ขอพระองค์โปรดทรงอนุญาตให้หม่อมฉันทั้งหมดนิพพานเถิด”
- [๒๓๑] พระชินเจ้าได้ตรัสว่า “เมื่อเธอทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า
‘จักนิพพาน’ เราตถาคตจะไปกล่าวอะไรได้
ก็บัดนี้เธอทั้งหลายจงสำคัญกาลอันสมควรเถิด
- [๒๓๒] ครั้งนั้น ภิกษุณีเหล่านั้นมีพระโคตมิเถรีเป็นอาทิ
ให้วพระชินเจ้าแล้ว ได้พากันลุกจากที่นั่งนั้นไป
- [๒๓๓] พระธีรเจ้า ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก
พร้อมด้วยหมู่ชนจำนวนมาก
ได้เสด็จไปส่งพระมาตุจฉาจนถึงชุมประตู
- [๒๓๔] ครั้งนั้น พระโคตมิเถรีพร้อมด้วยภิกษุณีทุกรูปนอกนี้
ได้พากันหมอบลงแทบพระยุคลบาทของพระศาสดา
ผู้เป็นเฝ้าพันธู์ของโลกแล้วกราบทูลว่า
“นี่เป็นการกราบพระยุคลบาทครั้งสุดท้าย
- [๒๓๕] นี่เป็นการเห็นพระโลกนาถครั้งสุดท้ายของหม่อมฉัน
หม่อมฉันจักไม่ได้เห็นพระพักตร์
ซึ่งมีอาการดั่งน้ำอมฤตของพระองค์อีก
- [๒๓๖] ข้าแต่พระวีระผู้เลิศในโลก
การกราบไหว้ของหม่อมฉัน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

จักไม่สัมผัสพระยุคลบาทอันละเอียดอ่อนของพระองค์(อีก)

วันนี้ หม่อมฉันจะนิพพาน”

[๒๓๗] พระศาสดาตรัสว่า “จะมีประโยชน์อะไรแก่เธอด้วยรูปนี้
เมื่อธรรมที่เธอเห็นแล้วตามความเป็นจริง
สังขตธรรมทั้งปวงนั้นถูกปัจจัยปรุงแต่ง
ไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่ายินดี และเป็นของเลวทราม”

[๒๓๘] พระมหาปชาบดีเถรีพร้อมด้วยภิกษุณีเหล่านั้น
กลับไปยังสำนักของตนแล้ว
นั่งขัดสมาธิชั้นเดียวบนอาสนะที่ประเสริฐ

[๒๓๙] ครั้งนั้น อุบาสิกาทั้งหลายในที่นั้น
ผู้มีความเคารพรักในพุทธศาสนา
ได้สดับความเป็นไปของพระนาง ต่างก็เข้าไปนมัสการพระยุคลบาท

[๒๔๐] ใช้มือตบอกร้องให้ คร่ำครวญอย่างน่าสงสาร
อัดอั้นตันใจด้วยความเศร้าโศก ล้มลงที่ภาคพื้น
ดุษฎีภูลักษ์ที่มีรากขาดแล้วกองลง ราพันด้วยวาจาว่า

[๒๔๑] “ข้าแต่พระแม่เจ้าผู้ประทานที่พึ่งแก่หม่อมฉันทั้งหลาย
พระแม่เจ้า อย่าได้ละทิ้งหม่อมฉันทั้งหลายนิพพานเลย
หม่อมฉันทุกคนขอขอบเศียรอ้อนวอน”

[๒๔๒] พระมหาปชาบดีเถรีลูบศีรษะของอุบาสิกาผู้มีศรัทธา
มีปัญญา ซึ่งเป็นหัวหน้าของอุบาสิกาเหล่านั้น ได้กล่าวคำนี้ว่า

[๒๔๓] “ลูกทั้งหลายเอ๋ย
อย่าเลย การพร่ำเพ้อซึ่งเป็นไปในบ่วงแห่งมาร
สังขตธรรมทั้งปวงล้วนไม่เที่ยง
มีแต่จะเหว่นไหวพลัดพรากจากกันไป”

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

- [๒๔๔] ต่อนั้น พระนางก็ละอุบาสิกาเหล่านั้นแล้ว
 เข้าปฐมฌาน ทุตติฌาน ตุตติฌาน
 และจตุตถฌาน อันยอดเยี่ยม
- [๒๔๕] แล้วเข้าอาภาสญาณจตุตถฌาน
 วิญญูญาณจตุตถฌาน อาภิญญาจตุตถฌาน
 และเนวสัญญานาสัญญายตฌาน ตามลำดับ
- [๒๔๖] แล้วพระโคตมีเถรี ก็เข้าฌานทั้งหลายโดยปฏิโลม
 จนถึงปฐมฌาน เข้าฌานทั้ง ๓ จนถึงจตุตถฌาน
- [๒๔๗] ครั้นออกจากจตุตถฌานแล้วไม่มีอาสวะนิพพาน
 เหมือนดวงประทีปหมดเชื้อดับไป
 ได้เกิดแผ่นดินไหวใหญ่ สายฟ้าก็ผ่าลงมาจากนภากาศ
- [๒๔๘] กลองทิพย์ก็บันลือลั่นขึ้นเอง เทพทั้งหลายพากันคร่ำครวญ
 และฝนดอกไม้ก็โปรยปรายจากอากาศลงสู่พื้นดิน
- [๒๔๙] แม้ภูเขาเมรุราชก็กัมปนาทหวั่นไหว
 เหมือนคนเดินร่ำท่ามกลางโรงเดินร่ำ
 ทะเลก็ปั่นป่วนครวญครางเพราะความเศร้าโศก
- [๒๕๐] เทพ นาค อสูร และพรหมต่างก็พากันสลดใจ
 กล่าวขึ้นในขณะนั้นเองว่า “สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ
 เหมือนอย่างพระมหาปชาบดีเถรีนี้
 ถึงความย่อยยับไปแล้ว”
- [๒๕๑] และพระเถรีทั้งหลายผู้ทำตามคำสั่งสอนของพระศาสดา
 ซึ่งห้อมล้อมพระมหาปชาบดีเถรีนี้ก็ไม่ยึดมั่นถือมั่น
 พากันนิพพานไปแล้ว
 เหมือนดวงประทีปหมดเชื้อดับไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปาน

- [๒๕๒] โอ ! ความประจวบกันมีความพลัดพรากเป็นที่สุด
 โอ ! สิ่งที่ย้ายปรุ้งแต่งล้วนไม่เที่ยง
 โอ ! ชีวิตมีความพินาศเป็นที่สุด
 การคร่ำครวญได้มีแล้ว ด้วยประการฉะนี้
- [๒๕๓] ลำดับนั้น เทวดาและพรหมต่างก็เข้าไปเฝ้าพระภิกษุผู้ประเสริฐ
 จึงทำความประพาสติดตามโลกธรรมสมควรแก่กาล
- [๒๕๔] ครั้งนั้น พระศาสดาตรัสเรียกพระอานนท์
 ผู้เป็นพหูสูต มีปัญญาเฉลียวฉลาดว่า
 “อานนท์ เธอจงไปประกาศให้ภิกษุทั้งหลายทราบ
 ถึงการปรินิพพานของพระมารดา”
- [๒๕๕] ในกาลนั้น ท่านพระอานนท์หมดความเขม็งขึ้น
 มีน้ำตานองนัยนา ประกาศด้วยเสียงสั่นเครือว่า
 “ขอภิกษุทั้งหลายจงมาประชุมกัน
- [๒๕๖] คือภิกษุทั้งหลายที่เป็นโอรสของพระสุคตทั้งที่อยู่ในทิศตะวันออก
 ทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ
 ภิกษุณีนั้นเป็นมารดาของเรา
- [๒๕๗] ผู้ประคบบประหงมสร้อยสุดท้ายของพระมุนีให้เจริญ
 ด้วยนํ้านมของตน ภิกษุณีนั้น คือพระโคตมิเถรี
 ดับสนิทแล้วเหมือนดวงดาวดับแสงในเวลาดวงอาทิตย์ขึ้น
- [๒๕๘] พระนางทรงประกาศให้รู้ว่า ‘เป็นพุทธมารดา’
 แล้วนิพพาน ซึ่งเป็นที่ที่คนแม้มีดวงตา ๕ ดวงก็มองไม่เห็น
 แต่พระผู้มีพระภาคผู้เป็นผู้นำทรงเห็นได้
- [๒๕๙] ขอพระโอรสของพระสุคต ผู้มีศรัทธาในพระสุคต
 หรือเป็นศิษย์ของพระมหามุนี
 จงทำสักการะพุทธมารดาเถิด”

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปาน

- [๒๖๐] ภิกษุทั้งหลายถึงอยู่ในที่ไกลแสนไกล
ได้สดับคำประกาศนั้นแล้ว ก็รีบมา
บางพวกมาด้วยพุทธานุภาพ
บางพวกที่ชำนาญในฤทธิ์ก็มาด้วยฤทธิ์ของตน
- [๒๖๑] ต่างช่วยกันยกเตียงที่พระโคตมิเถรีนอนสงบนิ่ง
ขึ้นตั้งบนเรือนยอดที่ประเสริฐ
สำเร็จด้วยทองคำล้วน งดงามน่ายินดี
- [๒๖๒] ท้าวโลกบาลทั้ง ๔^๑ ต่างก็ใช้บารองรับเรือนยอดไว้
เทวดาที่เหลื่อมมีท้าวสักกเทวราชเป็นต้น
ก็เข้าช่วยรับเรือนยอดด้วย
- [๒๖๓] ก็เรือนยอดทั้งหมดมี ๕๐๐ หลัง
วิสุกรรมเทพบุตรได้เนรมิตขึ้น
มีสีเหมือนดวงอาทิตย์ในสารทกาล
- [๒๖๔] ภิกษุณีทั้งหมด ผู้นอนสงบนิ่งอยู่บนเตียง
ในที่นั้น ก็ถูกเทพทั้งหลายแบกนำออกไปตามลำดับ
- [๒๖๕] พื้นนภากาศถูกเพดานบังไว้ทั่ว
ที่เพดานนั้นมีดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์
พร้อมทั้งดวงดาวที่ทำด้วยทองคำประดับติดไว้
- [๒๖๖] ธงปฏาก (ธงผ้า) ได้ถูกยกขึ้นประดับไว้เป็นอันมาก
เครื่องคลุมดอกไม้ที่สวยงาม
ดอกบัวในอากาศมีปลายห้อยลง
ส่วนดอกไม้ที่พื้นดินมีปลายชี้ขึ้น

เชิงอรรถ :

^๑ ท้าวโลกบาลทั้ง ๔ คือ (๑) ท้าวธตรฐ (๒) ท้าววิรูปักษ์ (๓) ท้าววิรูปักษ์ (๔) ท้าวกุเวร (ที.สี.
(แปล) ๙/๓๓๖/๒๑๙-๒๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๔๒๒ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปทาน

- [๒๖๗] ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ก็ปรากฏ
 และดวงดาวทั้งหลายก็ส่องแสง
 อนึ่ง ดวงอาทิตย์แม้อยู่ในเวลาเที่ยงวัน
 ก็เหมือนดวงจันทร์ไม่ส่องแสงให้เราร้อน
- [๒๖๘] เทพทั้งหลายพากันบูชาด้วยของหอม
 และดอกไม้มีกลิ่นหอม
 ด้วยการประโคมดนตรี ฟ้อนรำ และขับร้องอันเป็นทิพย์
- [๒๖๙] นาค อสุร และพรหม
 ต่างก็พากันบูชาพุทธมารดาผู้นิพพานซึ่งถูกเขานำออกไปแล้ว
 ตามความสามารถตามกำลัง
- [๒๗๐] ภิกษุณีผู้เป็นโอรสของพระสุคต
 ซึ่งนิพพานแล้วทั้งหมดถูกอัญเชิญไปข้างหน้า
 พระโคตมิเถรีผู้เลี้ยงดูพระพุทธเจ้า
 ผู้อันเทวดาและมนุษย์สักการะแล้วถูกอัญเชิญไปข้างหลัง
- [๒๗๑] เทวดา มนุษย์ พร้อมด้วยนาค อสุร
 และพรหมไปข้างหน้า
 พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยสาวกเสด็จไปข้างหลัง
 เพื่อบูชาพุทธมารดา
- [๒๗๒] การปรินิพพานของพระพุทธเจ้า
 หาได้เป็นเช่นการปรินิพพานของพระโคตมิเถรีไม่
 การปรินิพพานของพระโคตมิเถรีอัศจรรย์ยิ่งนัก
- [๒๗๓] ในเวลาทีพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน
 ไม่มีพระพุทธเจ้าและภิกษุทั้งหลายมีพระสารีบุตรเป็นต้น
 เหมือนในเวลาทีพระโคตมิเถรีนิพพาน
 ซึ่งมีทั้งพระพุทธเจ้าและภิกษุทั้งหลายมีพระสารีบุตรเป็นต้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาปตีโคตมิเถรียาปทาน

- [๒๗๔] ชนทั้งหลายช่วยกันทำจิตกาธาน
ซึ่งสำเร็จด้วยไม้มีกลิ่นหอมล้วนและโปรยจรรยาเครื่องหอม
แล้วฉาปนกิจภิกษุณีเหล่านั้นบนจิตกาธานนั้น ๆ
- [๒๗๕] ส่วนที่เหลือถูกไฟไหม้ไปสิ้นเหลือไว้เพียงอัฐิ
ก็เวลานั้น ท่านพระอานนท์ได้กล่าววาทา
ให้เกิดความสังเวชว่า
- [๒๗๖] “พระโคตมิเถรีนิพพานแล้ว
พระสรีระของพระนางก็ถูกเผาแล้ว
กำหนดได้ว่า การปรินิพพานของพระพุทธเจ้านี้
คงจักมีโดยกาลไม่นาน
- [๒๗๗] จากนั้น ท่านพระอานนท์ถูกพระพุทธเจ้าทรงดักเตือน
จึงได้นำอัฐิธาตุของพระโคตมิเถรี
ซึ่งอยู่ในบาตรของพระนางเข้ามาถวายพระโลกนาถ
- [๒๗๘] พระผู้มีพระภาค ผู้เป็นฤาษีผู้ประเสริฐ
ทรงใช้พระหัตถ์ประคองอัฐิเหล่านั้น
ได้ตรัสว่า “ต้นไม้ใหญ่มีแก่นยืนต้น
ถึงจะมีลำต้นใหญ่โต ก็พึงหักทำลายไปได้
เพราะความไม่เที่ยง พระโคตมิเถรีก็เหมือนกัน
ถึงจะเป็นใหญ่กว่าภิกษุณีสงฆ์ก็ปรินิพพานไปแล้ว
- [๒๗๙] ดูเถิดอานนท์ พุทธมารดาแม้ปรินิพพานแล้ว
เหลือเพียงสรีระธาตุ เธอไม่ควรเศร้าโศกคร่ำครวญถึง
- [๒๘๐] คนอื่น ๆ ก็ไม่ควรเศร้าโศกถึง
พระนางผู้ข้ามห้วงน้ำคือสังสารวัฏไปแล้ว
ละเว้นเหตุที่ทำให้เดือดร้อนได้แล้ว เป็นผู้เย็นดับสนิทแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปาน

[๒๘๒] พระนางเป็นบัณฑิต มีปัญญามากและมีปัญญากว้างขวาง
ทั้งเป็นรัตตัญญูว่าภิกษุณีทั้งหลาย
ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงทราบอย่างนี้เถิด

[๒๘๓] พระโคตมีเถรีเป็นผู้ชำนาญในฤทธิ์ ในทิพพโสตธาตุ
และในเจโตปริยญาณ

[๒๘๔] รูปเพณิวาसानุสสติญาณ
ทิพยจักขุพระโคตมีเถรีก็ชำระให้หมดจดแล้ว
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก

[๒๘๕] อตถปฏิสัมภิทาญาณ อัมมปฏิสัมภิทาญาณ
นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ ปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณก็บริสุทธ์แล้ว
เพราะฉะนั้น พระโคตมีเถรีนั้นอันใคร ๆ ไม่ควรเศร้าโศกถึง

[๒๘๖] ความเป็นไปของไฟที่ลุกโพล่งขึ้น
ที่ถูกแผ่นเหล็กหนาทับไว้แล้ว
ดับสนิทไปตามลำดับ ใคร ๆ ก็รู้ไม่ได้ ฉันท

[๒๘๗] คติของผู้หลุดพ้นโดยชอบแล้ว
ซึ่งข้ามเครื่องผูกพันคือกามและโอหะได้
บรรลบทอณไม่หวั่นไหว ย่อมไม่มี
เพื่อจะให้ใคร ๆ รู้ได้ ก็ฉันทนั้น

[๒๘๘] เพราะฉะนั้น เธอทั้งหลายจงมีตนเป็นที่พึง
มีสติปัญฐานเป็นโคจร
เธอทั้งหลายเจริญโพชฌงค์ ๗ ประการแล้ว
จักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้”

ได้ทราบว่ พระนางมหาปชาบดีโคตมีภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ
ฉะนี้

มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปานที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปทาน

๘. เขมาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเขมาเถรี

(พระเขมาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๘๙] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**

ผู้มีพระจักขุในธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ

เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

[๒๙๐] ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐี

มีความรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่าง ๆ ใน**กรุงหงสวดี**

เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความสุขมาก

[๒๙๑] หม่อมฉันเข้าไปเฝ้าพระมหาวิระพระองค์นั้นแล้ว

ได้ฟังพระธรรมเทศนา

แต่นั้นหม่อมฉันเกิดความเลื่อมใส

ได้ถึงพระชินเจ้าเป็นสรณะ

[๒๙๒] หม่อมฉันได้วิงวอนมารดาบิดาแล้ว

จึงทูลนิมนต์พระชินเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ

พร้อมทั้งสาวกให้เสวยและฉันตลอด ๗ วัน

[๒๙๓] เมื่อ ๗ วันล่วงไปแล้ว

พระผู้มีพระภาคผู้ทรงเป็นสารถิ์ฝืนกรชน

ทรงตั้งภิกษุณีรูปหนึ่ง

ซึ่งสูงสุดฝ่ายภิกษุณีผู้มีปัญญามากในแคว้นคคะ

[๒๙๔] หม่อมฉันได้ฟังเรื่องนั้นแล้ว มีความยินดี

ทำสักการะพระพุทธรเจ้า

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่พระองค์นั้นอีก

แล้วหมอบลงปรารภนาตำแหน่งนั้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปาน

- [๒๙๕] แต่นั้น พระชินเจ้าพระองค์นั้นตรัสกะหม่อมฉันว่า
 “ความปรารถนาของเธอจักสำเร็จ
 สักการะที่เธอทำแล้วแก่เรา
 พร้อมทั้งพระสงฆ์นี้มีผลประมาณไม่ได้
- [๒๙๖] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
 พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
 ทรงสมภพในราชสกุลโอกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๒๙๗] สตรีผู้จักเป็นภิกษุณีมีนามว่าเขมา
 เป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น
 เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต จักได้ตำแหน่งอันเลิศนี้”
- [๒๙๘] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
 และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
 หม่อมฉันจะกายมมนุษย์แล้ว
 จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๒๙๙] หม่อมฉันจุติจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นยามา
 จุติจากสวรรค์ชั้นยามานั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
 จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตนั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี
 จุติจากสวรรค์ชั้นนิมมานรดีนั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี
- [๓๐๐] เพราะอำนาจแห่งกรรมนั้น หม่อมฉันเกิดในภพใด ๆ
 ในภพนั้น ๆ ก็ได้เป็นพระมเหสีของพระราชา
- [๓๐๑] หม่อมฉันจุติจากสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตดีนั้นแล้ว
 มาเกิดในหมู่มนุษย์ ได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ
 และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าแผ่นดิน
- [๓๐๒] เสวยสมบัติทั้งในเทวโลกและในมนุษย์โลก
 มีความสุขทุกชาติ เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในกัปเป็นอันมาก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปาน

- [๓๐๓] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
พระพุทเจ้าพระนามว่าวิปัสสี
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก งดงามน่าทัศนายิ่งนัก
ทรงเห็นแจ้งในธรรมทั้งปวง เสด็จจุบัตขึ้นแล้ว
- [๓๐๔] หม่อมฉันเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ทรงเป็นสารถีฝึกนรชน
ได้ฟังธรรมที่ประณีตแล้วจึงออกบวชเป็นบรรพชิต
- [๓๐๕] ประพฤติพรหมจรรย์อยู่ในศาสนา
ของพระวีรเจ้าพระองค์นั้นตลอด ๑๐,๐๐๐ ปี
ประกอบความเพียร เป็นพหูสูต
- [๓๐๖] ฉลาดในปัจจัยการ ชำนาญในสังขะ ๔
มีปัญญาละเอียด แสดงธรรมไพเราะ
ปฏิบัติตามสัตตศาสน^๑
- [๓๐๗] ด้วยผลแห่งการประพฤติพรหมจรรย์
หม่อมฉันจุติจากภพนั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
เป็นผู้มียศ เสวยสมบัติอยู่ในภพนั้นและภพอื่น
- [๓๐๘] หม่อมฉันเกิดในภพใด ๆ ก็เป็นผู้มีโชคมาก
มีทรัพย์มาก มีปัญญา มีรูปร่าง มีบริวารชนที่เชื่อฟัง
- [๓๐๙] ด้วยกรรมและความเพียรในศาสนาของพระชินเจ้านั้น
หม่อมฉันเป็นที่รักดังดวงใจ(ของสามี)
สมบัติทุกอย่างหม่อมฉันได้โดยง่าย
- [๓๑๐] ด้วยผลแห่งการปฏิบัติของหม่อมฉัน
เมื่อหม่อมฉันอยู่ ณ ที่ใด ๆ
ผู้ที่เป็นสามีหม่อมฉันก็ไม่ดูหมิ่น ทั้งใครอื่น ๆ ก็ไม่ดูหมิ่นหม่อมฉัน

เชิงอรรถ :

^๑ สัตตศาสน ในที่นี้หมายถึง สังขะ ๔ ก็มีภูฐาน และภาวนา (ขุ.เถร.อ. ๑๑๓/๑๔๘)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปทาน

- [๓๑๑] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
มีพระยศยิ่งใหญ่ พระนามว่าโกนาत्मนะ
ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๓๑๒] ครั้งนั้นเอง ชน ๓ คน คือนางธัญชาณีพราหมณี
พระนางสุเมธาเถรี และหม่อมฉัน
เป็นคนของตระกูลที่สำเร็จความประสงค์ทุกอย่างในกรุงพาราณสี
- [๓๑๓] หม่อมฉันทั้งหลายได้ถวายสังฆารามแก่พระมุนีหลายพันองค์
และได้สร้างวิหารอุทิศถวายพระพุทธเจ้าพร้อมทั้งสงฆ์สาวก
- [๓๑๔] หม่อมฉันทั้งหลายทั้งหมดพากันจตุจากอัตภาพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ถึงความเป็นผู้เลิศด้วยยศ
และเมื่อเกิดในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน
- [๓๑๕] ในกัปนี้เอง พระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร
ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์ มีพระยศยิ่งใหญ่
ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๓๑๖] ครั้งนั้น พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิกิ
เป็นใหญ่กว่านรชนในกรุงพาราณสีที่ประเสริฐสุด
ทรงเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๓๑๗] หม่อมฉันเป็นธิดาคนโตของพระองค์มีนามปรากฏว่าสมณี
ได้ฟังธรรมของพระชินเจ้าผู้เลิศแล้วพอใจการบรรพชา
- [๓๑๘] แต่พระชนกนามมิได้ทรงอนุญาตให้หม่อมฉันทั้งหลายบวช
ครั้งนั้น หม่อมฉันทั้งหลายไม่เกียจคร้าน ครองเรือนอยู่ ๒๐,๐๐๐ ปี
- [๓๑๙] พระราชกัญญาทั้ง ๗ พระองค์
มีความสุข ประพฤติพรหมจรรย์ตั้งแต่ยังเป็นกุมารี
เพิลิตเพลินยินดีอุปัฏฐากพระพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปาน

- [๓๒๐] คือ (๑) พระนางสมณี (๒) พระนางสมณคุดดา
(๓) พระนางภิกษุณี (๔) พระนางภิกขุทาสิกา
(๕) พระนางธรรมา (๖) พระนางสุธรรมา
(๗) พระนางสังฆทาสิกา
- [๓๒๑] (พระราชาธิดาทั้ง ๗ นั้นได้กลับชาติมาเกิด)
คือ หม่อมฉัน ๑ พระอุบลวรรณาเถรี ๑
พระปฐาจาราเถรี ๑ พระกุนทลเกสีเถรี ๑
พระกิสสาโคตมีเถรี ๑ พระธรรมทินนาเถรี ๑
และคนที่ ๗ เป็นวิสาขามหาอุบาสิกา
- [๓๒๒] บางครั้งพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ผู้เป็นดังดวงอาทิตย์ของนรชน
ทรงแสดงธรรมเป็นอัศจรรย์
หม่อมฉันได้ฟังมหานิทานสูตร^๑ แล้วนำมาศึกษาปฏิบัติอยู่
- [๓๒๓] ด้วยกรรมทั้งหลายที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้วจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๓๒๔] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย หม่อมฉันเป็นพระธิดาที่พอพระทัย
รักใคร่ โปรดปรานของพระเจ้ามัททราช
ในสากลงครที่อุดมสมบูรณ์
- [๓๒๕] พร้อมกับในกาลที่หม่อมฉันพอเกิดมา
นครนั้นได้มีแต่ความเกษมสำราญ
เพราะฉะนั้น นามว่า**เขมา** จึงเกิดขึ้นแก่หม่อมฉันโดยคุณ
- [๓๒๖] เมื่อหม่อมฉันเจริญวัยเป็นสาว
มีรูปร่างและผิวพรรณงดงาม
พระราชบิดาก็โปรดประทานหม่อมฉันแก่พระเจ้าพิมพิสาร

เชิงอรรถ :

^๑ ที.ม. (แปล) ๑๐/๙๔/๕๗-๗๖

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปาน

- [๓๒๗] หม่อมฉันเป็นที่โปรดปรานของพระราชสวามีนัน
 ยินดีแต่ในการบำรุงรูปโฉม
 ไม่เื้อเพื่ออย่างมากด้วยคิดว่า
 พระพุทธเจ้ามีปกติกล่าวโทษของรูป
- [๓๒๘] ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารทรงโปรดให้นักขับ
 ขับร้องเพลงพรรณนาพระเวฬุวันเจาะจงหม่อมฉัน
 เพื่ออนุเคราะห์หม่อมฉันให้มีความรู้สึก
- [๓๒๙] หม่อมฉันสำคัญว่าพระเวฬุวัน
 ซึ่งเป็นที่ประทับของพระสุคต
 เป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ ผู้ใดยังมิได้เห็น
 ผู้นั้นก็จัดว่ายังมิได้เห็นสวนนันทวัน
- [๓๓๐] พระเวฬุวัน ซึ่งเป็นสถานที่น่าเพลิดเพลินยินดีของนรชน
 ผู้ใดได้เห็นแล้ว ผู้นั้นเหมือนได้เห็นสวนนันทวัน
 ซึ่งเป็นสถานที่เพลิดเพลินของท้าวอัมรินทร์ราช
- [๓๓๑] ท้าวสักกเทวราชและเทพทั้งหลายละสวนนันทวันแล้ว
 ลงมาที่พื้นปฐพี เห็นพระเวฬุวันที่น่ารื่นรมย์แล้ว
 ก็อัศจรรย์ใจ มิรู้เบื่อ
- [๓๓๒] พระเวฬุวันเกิดขึ้นเพราะบุญของพระราชา
 อัมมัญญาภาพแห่งพระพุทธเจ้าประดับแล้ว
 ใครเล่าจะประมวลคุณแห่งพระเวฬุวันมากล่าวให้หมดสิ้นได้
- [๓๓๓] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้ฟังความสำเร็จแห่งสมบัติของพระเวฬุวัน
 ที่เสนาะโสดไฟเราะจับใจหม่อมฉัน
 ใครจะได้ชมอุทยานนั้นจึงกราบทูลพระราชาให้ทรงทราบ
- [๓๓๔] ครั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินจึงโปรดส่งหม่อมฉัน
 ผู้มุ่งจะชมอุทยานนั้น
 ไปพร้อมด้วยบริวารเป็นจำนวนมาก ด้วยพระดำรัสว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปาน

- [๓๓๕] “พระนางผู้มีโศคะเป็นอันมาก
เชิญไปชมพระเวฬุวันซึ่งเป็นที่สบายตา
ซึ่งเปล่งปลั่งด้วยพระรัศมีของพระสุคต
สว่างไสวด้วยพระสิริตลอดเวลา”
- [๓๓๖] (หม่อมฉันทูลว่า)
“เมื่อใดพระมุนีเสด็จเข้ามาทรงรับบิณฑบาต
ยังกรุงราชคฤห์อันยอดเยี่ยม
เมื่อนั้น หม่อมฉันจะเข้าไปชมพระเวฬุวันมหาวิหาร”
- [๓๓๗] ขณะนั้น พระเวฬุวันมหาวิหาร
มีสวนดอกไม้ที่แย้มบาน มีเสียงหึ่งด้วยหมู่ภมรนานาชนิด
มีเสียงนกดูเหวว้าร้อง ทั้งหมู่นกยูงก็รำแพน
- [๓๓๘] สงัดจากเสียงอย่างอื่น ไม่พลุกพล่าน
ประดับไปด้วยที่จงกรมต่าง ๆ
สะพรั่งไปด้วยแถวแห่งกุฏิและมณฑป
เรียงรายไปด้วยพระโยคีผู้บำเพ็ญเพียร
- [๓๓๙] หม่อมฉันเมื่อเดินเที่ยวไปได้รู้สึกว่ “นัยน์ตาของเรามีประโยชน์”
ครั้งนั้น หม่อมฉันเห็นภิกษุหนุ่มรูปหนึ่งประกอบกิจอยู่ แล้วคิดไปว่า
- [๓๔๐] ‘ภิกษุนี้ยังอยู่ในวัยรุ่นหนุ่ม มีรูปงาม น่าปรารถนา
ปฏิบัติดีอยู่ในป่าที่น่ารื่นรมย์เช่นนี้ เหมือนคนอยู่ในที่มืด
- [๓๔๑] ภิกษุนี้มีศีรชะโลน ห่มผ้าสังฆาฏินั่งอยู่ที่โคนไม้
ละความยินดีที่เกิดจากอารมณ์เข้ามานอยู่หนอ
- [๓๔๒] ธรรมดาคุณให้สัทธิโยคคามอย่างมีความสุข
แก่แล้วจึงควรประพฤติธรรมอันดีงามนี้ในภายหลังมิใช่หรือ’
- [๓๔๓] หม่อมฉันเข้าใจว่า ‘พระคันธกุฎีที่ประทับแห่งพระชินเจ้าว่างเปล่า’
จึงเดินเข้าไป ได้เห็นพระชินเจ้าผู้งดงามดังดวงอาทิตย์อุทัย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปทาน

- [๓๔๔] ประทับสำราญอยู่พระองค์เดียว มีสตรีสาวสวยพัตรืออยู่
ครั้นแล้วจึงมีความคิดผิดอย่างนี้ว่า 'พระผู้มีพระภาค
ผู้่องอาจกว่านรชนพระองค์นี้ได้เสerahmongเลย
- [๓๔๕] หญิงสาวนั้นก็มิรู้ศมีแปลงปลั่งดังทองธรรมชาติ
มีหน้าตาดงามดังปทุมชาติ ริมฝีปากก็แดงดังผลตำลึงสุก
ขำเลื่องมองแต่น้อย เป็นที่ติดตาตรึงใจยิ่งนัก
- [๓๔๖] มีลำแขนงามเหมือนทองคำ วงหน้าสวย
ถันทั้งคู่ก็เต่งตึงดังดอกบัวตูม มีเอวคอดกลมกลึง
สะโพกผึ่งผาย ลำขาน่ายินดี มีเครื่องประดับสวยงาม
- [๓๔๗] ผ้าสไบมีสีแดงแวววาว นุ่งห่มผ้าเนื้อเกลี้ยงสีเขียว
มีรูปสมบัติที่ชวนชมโดยไม่รู้เบื่อ
ประดับด้วยเครื่องอาภรณ์ทุกชนิด'
- [๓๔๘] หม่อมฉันเห็นสตรีสาวนั้นแล้วจึงคิดว่า
'โอ ! สตรีสาวคนนี้มีรูปงามเหลือเกิน
เราไม่เคยเห็นด้วยนัยน์ตาดวงนี้ในที่ไหน ๆ มาก่อนเลย'
- [๓๔๙] ขณะนั้น สตรีสาวคนนั้นถูกขร่าย่ายี
มีผิวพรรณแปลกไป ปากอ้า ฟันหัก ผมหงอก
น้ำลายไหล หน้าไม่สะอาด
- [๓๕๐] หูดัง นัยน์ตาฝ้าฟาง ถันหย่อนยาน ไม่งาม
เหี่ยวยุบทั่วกาย มีศีรษะและร่างกายสันจ้งก
- [๓๕๑] หลังอ มีไม้เท้าเป็นเพื่อนเดิน
ร่างกายชুবวมชืดไป สันจ้งก ล้มลงแล้วหายใจถี่ ๆ
- [๓๕๒] จากนั้น ความสังเวชที่ก่อให้เกิดขนพองสยองเกล้า
ซึ่งไม่เคยมีก็ได้มีแก่หม่อมฉันว่า
'นาติเตียน รูปไม่สะอาดที่พวกคนเขลายินดีกัน'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปทาน

- [๓๕๓] ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา
มีจิตเบิกบานโสมนัส ทอดพระเนตรเห็นหม่อมฉัน
ผู้มีใจสังเวชแล้ว จึงตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า
- [๓๕๔] “เขมา เธอจงดูรูปกายที่กระสับกระส่าย
ไม่สะอาด เปื่อยเน่า (มีของเหลว)
ไหลเข้าและไหลออก ที่พวกคนเขลาพากันยินดียิ่งนัก
- [๓๕๕] เธอจงอบรมจิตให้เป็นสมาธิมีอารมณ์เดียว
ด้วยอารมณ์ที่ไม่งามเกิด
เธอจงเจริญกายคตาสติมากไปด้วยความเบื่อหน่ายเกิด
- [๓๕๖] รูปของหญิงนี้เป็นฉันใด
รูปกายของเธอนั้นก็เป็นฉันนั้น
รูปกายของเธอนั้นเป็นฉันใด
รูปของหญิงนี้ก็เป็นอย่างนั้น
เธอจงคลายความยินดีพอใจในกาย
ทั้งภายในและภายนอกเกิด
- [๓๕๗] จงอบรมอนิมิตตวิโมกข์^๑ จงละมานานุสัยเสีย
แต่นั้นเธอจักเป็นผู้อยู่อย่างสงบ
เพราะมานานุสัยสงบระงับไป
- [๓๕๘] ชนเหล่าใดกำหนดเพราะราคะเกาะติดกระแสนอยู่
เหมือนแมลงมุมเกาะใยอยู่ตรงกลางที่ทำไว้เอง
ชนเหล่านั้นตัดกระแสราคะนั้นแล้ว ไม่มีความอาลัย
ละกามสุข หลีกไป”
- [๓๕๙] ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าผู้เป็นสารถิณีคนรชน
ทรงทราบว่ หม่อมฉันมีจิตควรแล้ว
จึงทรงแสดงมหานิทานสูตรเพื่อทรงแนะนำหม่อมฉัน

เชิงอรรถ :

^๑ อนิมิตตวิโมกข์ หมายถึงความหลุดพ้นที่เกิดจากปัญญาพิจารณาเห็นนามรูป โดยความเป็นอนิจจัง คือ
หลุดพ้นด้วยเห็นอนิจจตาแล้วถอนนิमितเสียได้ (ขุ.ป. (แปล) ๓๑/๒๒๙/๒๘๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๔๓๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปทาน

- [๓๖๐] หม่อมฉันได้ฟังพระสูตรอันประเสริฐนั้นแล้ว
จึงระลึกถึงสัญญาในกาลก่อนได้
ตั้งมั่นอยู่ในสัญญานั้นแล้ว ขำระธรรมจักขุ^๑ให้หมดจด
- [๓๖๑] ขณะนั้น หม่อมฉันหมอบลงแทบพระยุคลบาท
ของพระพุทธเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
เพื่อประสงค์จะแสดงโทษ จึงได้กราบทูลคำนี้ว่า
- [๓๖๒] "ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเห็นแจ้งในธรรมทั้งปวง
หม่อมฉันขอนอบน้อมพระองค์
ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบ่อเกิดแห่งพระมหากุณา
หม่อมฉันขอนอบน้อมพระองค์
ข้าแต่พระองค์ผู้เสด็จข้ามวิญญูสงสารได้แล้ว
หม่อมฉันขอนอบน้อมพระองค์
ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงประทานอมตธรรม
หม่อมฉันขอนอบน้อมพระองค์
- [๓๖๓] หม่อมฉันจมอยู่ในมิจฉาทิฏฐิ
หลงไหลเพราะกามราคะ
พระองค์ทรงแนะนำด้วยอุบายที่ชอบ
เป็นผู้ยินดีในธรรมที่ทรงแนะนำ
- [๓๖๔] สัตว์ทั้งหลายพลัดพรากจากประโยชน์
เพราะไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้า
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่เช่นพระองค์
จึงประสมหันตทุกข์อยู่ในสงสารสาคร
- [๓๖๕] ในกาลใดหม่อมฉันยังมิได้มาเข้าเฝ้าพระองค์
ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ผู้ไม่มีข้าศึกคือกิเลส

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมจักขุ หมายถึงปัญญาในมรรค ๓ คือ โสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค (ที.ส.อ. ๑/๒๑๓/๑๖๕, ๒๑๔, ๒๕๐)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปาน

ทรงถึงที่สุดแห่งมรณธรรม
ทรงมีธรรมที่เป็นประโยชน์อย่างดี
หม่อมฉันขอแสดงโทษนั้น

- [๓๖๖] หม่อมฉันมัวแต่ยินดีในรูป
ระวางว่าพระองค์จะไม่เป็นประโยชน์จึงมิได้เข้าเฝ้า
พระองค์ผู้ทรงมีความเกื้อกูลมาก
ทรงประทานพระธรรมที่ประเสริฐ
หม่อมฉันขอแสดงโทษนั้น”
- [๓๖๗] ครั้งนั้น พระชินเจ้าผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา
มีพระสุรเสียงไพเราะและก้องกังวาน
เมื่อจะทรงใช้น้ำอมฤตรดหม่อมฉันจึงตรัสว่า “ลุกขึ้นเถิดเขมา”
- [๓๖๘] ครั้งนั้น หม่อมฉันประณตน์อมนัมัสการด้วยเศียรเกล้า
ทำประทักษิณพระองค์แล้ว กลับไปเฝ้าพระราชา
ผู้เป็นใหญ่กว่านรชนแล้วกราบทูลคำนี้ว่า
- [๓๖๙] “ข้าแต่พระองค์ผู้ยำยี่เข้าศึก
อุบายที่พระองค์ทรงดำริแล้วโดยชอบนี้ นาคัจจรรย
หม่อมฉันผู้ปรารถนาจะเที่ยวชมพระเวฬุวันมหาวิหาร
ได้เฝ้าพระมุนีผู้ไม่มีกิเลสเพียงดั่งป่าแล้ว
- [๓๗๐] ข้าแต่พระราชา ถ้าพระองค์ทรงพอพระทัย
หม่อมฉันผู้เปื้อนหายในรูปตามที่พระมุนีทรงตรัสสอนแล้ว
จักบวชในศาสนาของพระมุนีผู้คงที่พระองค์นั้น”

ภาณวารที่ ๒ จบ

- [๓๗๑] ครั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินพระนามว่าพิมพิสาร พระองค์นั้น
ทรงประคองอัญชลีตรัสว่า “พระน้องนาง
พี่น้องญาติแก่เธอ ขอการบรรพชาจงสำเร็จแก่เธอเถิด”

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๘. เขมาเถรียาปาน

- [๓๗๒] ครั้งนั้น หม่อมฉันบวชมาแล้วผ่านไป ๗ เดือน
 เห็นประทีปสว่างขึ้นและดับไป จึงมีใจสังเวช
- [๓๗๓] มีความเบื่อหน่ายในสังขารทั้งปวง ฉลาดในปัจฉยาการ
 ข้ามพ้นโอชะ^๑ ๔ แล้ว ก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๓๗๔] หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
 ในทิพพโสตธาตุและในเจโตปริยญาณ
- [๓๗๕] รูปเพนิวาसानุสสติญาณ
 ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
 อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
 บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๓๗๖] อรรถปฏิสัมภิทาญาณ ธัมมปฏิสัมภิทาญาณ
 นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ
 และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณที่บริสุทธิ์ของหม่อมฉัน
 ล้วนเกิดขึ้นแล้วในศาสนาของพระพุทธเจ้า
- [๓๗๗] หม่อมฉันเป็นผู้ฉลาดในวิสุทธิทั้งหลาย^๒
 คล่องแคล่วในกถาวัตถุ
 รู้แจ้งนัยแห่งพระอภิธรรม เชี่ยวชาญในศาสนา
- [๓๗๘] จากนั้น พระราชสวามีผู้ฉลาด
 ตรัสถามปัญหาที่ละเอียดลึกซึ้งในไตรทนต์
 หม่อมฉันได้วิสัชนาโดยควรแก่กถา
- [๓๗๙] ครั้งนั้น พระราชาเสด็จเข้าเฝ้าพระสุคตแล้ว
 ทูลถามปัญหาเหล่านั้น
 พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ปัญหาเหล่านั้น
 เหมือนอย่าง que หม่อมฉันพยากรณ์

เชิงอรรถ :

^๑ โอชะ หมายถึงสังกิเลสท่วมทับใจสัตว์มี ๔ คือ (๑) กาโมชะ (๒) ภโวชะ (๓) ทิฏฐิชะ (๔) อวิชชะ

^๒ วิสุทธิทั้งหลาย หมายถึงศีลวิสุทธิ จิตตวิสุทธิ และทัญญูวิสุทธิ (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๐๔/๒๕๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๔๓๗ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปปลวณณาเถรียาปทาน

- [๓๘๐] พระชินเจ้าผู้สูงสุดแห่งนระ
ทรงพอพระทัยในคุณสมบัตินั้น
จึงทรงตั้งหม่อมฉันไว้ในเอตทัคคะว่า
เป็นผู้เลิศกว่าบรรดาภิกษุผู้มีปัญญามาก
- [๓๘๑] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ฉจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๘๒] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๓๘๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระเขมาภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เขมาเถรียาปทานที่ ๘ จบ

๙. อุปปลวณณาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอุบลวรรณาเถรี

- (พระอุบลวรรณาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)
- [๓๘๔] พระอุบลวรรณาภิกษุณีถึงความสำเร็จแห่งฤทธิ์
กราบไหว้พระยุคลบาทของพระศาสดาแล้วกราบทูลคำนี้ว่า
- [๓๘๕] "ข้าแต่พระมหารามณ์ หม่อมฉันข้ามพันชาติสงสารได้แล้ว
บรรลุปทที่ไม่หวั่นไหว ทุกข์ทั้งปวงหม่อมฉันให้สิ้นไปแล้วจึงขอบอกว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปลวณณาเถรียาปาน

- [๓๘๖] “ขอประชุมชนผู้เลื่อมใสในศาสนาของพระชินเจ้า
และชนที่ข้าพเจ้าได้ทำความผิดให้เท่าที่มีอยู่
จงยกโทษให้ข้าพเจ้า เฉพาะพระพักตร์ของพระชินเจ้า
- [๓๘๗] ข้าแต่พระมหาวีระ หม่อมฉันขอกราบทูลว่า
เมื่อหม่อมฉันเวียนวายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร
ถ้าหม่อมฉันมีความผิดพลาด
ขอพระองค์จงยกโทษให้หม่อมฉันด้วยเถิด”
- [๓๘๘] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุปลวณณา
ผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของเรา เธอจงแสดงฤทธิ์
และตัดความสงสัยของบริษัท ๔ เท่าที่มีอยู่ ในวันนี้เถิด”
- [๓๘๙] พระอุปลวณณาเถรืกราบทูลว่า
“ข้าแต่พระมหาวีระ ผู้มีพระปัญญา ผู้ทรงพระศมมิ่งรุ่งเรือง
หม่อมฉันเป็นธิดาของพระองค์
กรรมที่ทำได้ยาก ทำได้แสนลำบากจำนวนมาก
หม่อมฉันได้ทำแล้ว
- [๓๙๐] ข้าแต่พระมหาวีระ ผู้มีพระจักขุ^๑
หม่อมฉันมีผิวพรรณเหมือนสีดอกอุบล
จึงมีนามว่าอุปลวณณา
เป็นธิดาของพระองค์ ขอกราบพระยุคลบาท

เชิงอรรถ :

^๑ **ผู้มีพระจักขุ** ในที่นี้หมายถึงจักขุ ๕ คือ (๑) มังสจักขุ (ตาเนื้อ คือ ทรงมีพระเนตรงาม มีอำนาจ
เห็นแจ่มใสไว และเห็นได้ไกล) (๒) ทิพยจักขุ (ดาทิพย์ คือ ทรงมีพระญาณเห็นหมู่สัตว์ผู้เป็นต่าง ๆ กัน
ด้วยอำนาจกรรม) (๓) ปัญญาจักขุ (ดาปัญญา คือ ทรงประกอบด้วยพระปัญญาคณอันยิ่งใหญ่ เป็นเหตุ
ให้สามารถตรัสรู้อริยสัจธรรมเป็นต้น) (๔) พุทธจักขุ (ดาพระพุทธเจ้า คือ ทรงประกอบด้วยอินทรีย์-
ปโรปริยัตตญาณและอสมยญาณเป็นเหตุให้ทรงทราบอริยาคัยและอุปนิสัยแห่งเวไนยสัตว์แล้วทรงสั่งสอน
แนะนำให้บรรลุลุณวิเศษต่าง ๆ (ยังพุทธกิจให้บริบูรณ์) (๕) สมันตจักขุ (ดาเห็นรอบ คือ ทรงประกอบ
ด้วยพระสัพพัญญุตญาณ อันหยั่งรู้ธรรมทุกประการ) (ข.ม. (แปล) ๒๙/๕๑/๔๒)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปลลวันณาเถรียาปทาน

- [๓๙๑] พระราหุลเถระและหม่อมฉัน
เกิดร่วมภพเดียวกันหลายร้อยชาติ
เป็นผู้มีจิตสมานฉันท์กัน
- [๓๙๒] บังเกิดพร้อมกันร่วมชาติเดียวกัน
เมื่อถึงภพสุดท้าย แม้เราทั้ง ๒ ก็ชื่อว่าเกิดร่วมภพเดียวกัน
- [๓๙๓] พระเถระนามว่าราหุลเป็นพระโอรส
หม่อมฉันผู้มีนามว่าอุบลวรรณาเป็นธิดา
ข้าแต่พระวีระ ขอเชิญทอดพระเนตรฤทธิ์ของหม่อมฉันเกิด
หม่อมฉันจักแสดงพลังถวายพระศาสดา”
- [๓๙๔] พระอุบลวรรณาเถรียกมหาสมุทรทั้ง ๔
วางไว้ที่ฝ่ามือเหมือนเด็กเล่นน้ำมันที่อยู่บนฝ่ามือ
- [๓๙๕] ยกแผ่นดินแล้ว วางไว้ที่ฝ่ามือ
เหมือนเด็กหนุ่มดึงไส้หญ้าป้อน
- [๓๙๖] ใช้ฝ่ามือปิดครอบจักรวาลแล้ว
บันดาลหยาดฝนสีต่าง ๆ ให้ตกลงที่ศิระষบ่อ ๆ
- [๓๙๗] ทำพื้นพสุธาให้เป็นครก ทำก้อนกรวดให้เป็นข้าวเปลือก
ทำภูเขาสิเนรุให้เป็นซาก
แล้วต่าอยู่เหมือนนางกุมาริกาซ่อมข้าว
- [๓๙๘] หม่อมฉันมีนามว่าอุบลวรรณา
เป็นธิดาของพระพุทธองค์ผู้ประเสริฐที่สุด
มีความชำนาญในอภิญาทั้งหลาย
เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์
- [๓๙๙] หม่อมฉันผู้มีจักขุแสดงฤทธิ์ต่าง ๆ
ถวายพระองค์ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ประกาศนามและโคตรแล้วขอกราบพระยุคลบาท

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปลลวันณาเถรียาปาน

- [๔๐๐] ข้าแต่พระมหาราชนี หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพพโสตธาตุและในเจโตปริยญาณ
- [๔๐๑] รูปเพณิวาसानุสสติญาณ
ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๔๐๒] อตถปฏิสัมภิทาญาณ รัมมปฏิสัมภิทาญาณ
นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ
และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณของหม่อมฉัน
บริสุทธิไพบูลย์ตามสภาวะแห่งพระองค์
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๔๐๓] ข้าแต่พระมหาราชนี อธิการเป็นอันมากของหม่อมฉัน
อันหม่อมฉันผู้เสร็จสงครามแสดงแล้ว(กระทำแล้ว)
แต่พระชินเจ้าผู้ประเสริฐทั้งหลายในปางก่อน
เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๔๐๔] ข้าแต่พระมหาราชนี
ขอพระองค์ทรงระลึกถึงกุศลกรรมของหม่อมฉัน
ที่หม่อมฉันกระทำแล้วในปางก่อน
ข้าแต่พระมหาวีระ
หม่อมฉันสั่งสมบุญไว้แล้วเพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๔๐๕] ข้าแต่พระมหาวีระ พระองค์ทรงเว้นอนาจาร
ในสถานที่ไม่ควร อบรมพระญาณให้แก่กล้าอยู่
หม่อมฉันได้สละชีวิตที่สูงสุดเพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๔๐๖] ข้าแต่พระมหาราชนี หม่อมฉันได้ถวายชีวิต
ของหม่อมฉันหลายหมื่นโกฏิกับ
แม้ตัวหม่อมฉัน หม่อมฉันก็ได้สละแล้ว
เพื่อประโยชน์แก่พระองค์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปลวณณาเถรียาปาน

- [๔๐๗] ครั้งนั้น บริษัททั้งหมดมีความพิศวงยิ่งนัก
 จึงได้พากันประนมมือเหนือศีรษะ พูกว่า
 ‘ข้าแต่พระแม่เจ้า อย่างไรก็ตาม พระแม่เจ้าจึงมีความบากบั่น มีฤทธิ์
 หาสิ่งใดเปรียบปานมิได้’
- [๔๐๘] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
 ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นนางนาคกัญญามีนามว่าวิมล
 หมุ่นาคยกย่องว่า เป็นผู้ประเสริฐกว่าพวกนางนาคกัญญา
- [๔๐๙] พญานาคชื่อมโหระ
 เลื่อมใสในศาสนาของพระชินเจ้า
 ทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
 ผู้ทรงมีเดชานุภาพมาก พร้อมทั้งพระสาวก
- [๔๑๐] ตกแต่งมณฑปแก้ว บัลลังก์แก้ว
 โปรยทรายแก้ว เครื่องอุปโภคแก้ว
- [๔๑๑] และตกแต่งหนทางประดับด้วยธงแก้ว
 พญานาคนั้นบรรเลงดนตรี
 ต้อนรับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- [๔๑๒] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 ทรงแผ่ขยายบริษัท ๔ ประทับนั่งบนอาสนะ
 อันประเสริฐในภพของพญานาคชื่อมโหระ
- [๔๑๓] พญานาคได้ถวายข้าวน้ำ
 ขาหนียะและโภชนียาหารอย่างดี ๆ มีราคามาก
 แต่พระผู้มีพระภาคผู้มีพระยศใหญ่
- [๔๑๔] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
 ครั้นเสวยเสร็จแล้วทรงล้างบาตร
 ได้ทรงทำการอนุโมทนาอันสมควร
 โดยอุบายอันแยบคายว่า ‘นางนาคกัญญาจะเป็นผู้มีฤทธิ์มาก’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปลลวันณาเถรียาปาน

- [๔๑๕] นางนาคกัญญา เห็นพระสัพพัญญู
 ผู้เบิกบาน มีพระยศมาก
 จึงทำจิตให้เลื่อมใส ทำใจให้มั่นคงต่อพระศาสดา
- [๔๑๖] ครั้งนั้น พระมหาวิระพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
 ทรงทราบวาระจิตของหม่อมฉันแล้ว
 ทรงแสดงภิกษุรูปหนึ่งด้วยฤทธิ์
- [๔๑๗] ภิกษุรูปนั้นมีความแกล้วกล้าแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง
 หม่อมฉันเกิดปีติปราโมทย์ได้กราบทูลพระศาสดาว่า
- [๔๑๘] ‘หม่อมฉันได้เห็นฤทธิ์ทั้งหลายที่ภิกษุรูปนี้แสดงแล้ว
 ข้าแต่พระธีรเจ้า อย่างไร ภิกษุรูปนั้นจึงเป็นผู้แกล้วกล้าดีในฤทธิ์’
- [๔๑๙] (พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นตรัสตอบว่า)
 ‘ภิกษุรูปนั้นเป็นธิดาที่เกิดจากโอษฐ์ของเรา
 ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของเรา มีฤทธิ์มาก มีความแกล้วกล้าดีในฤทธิ์’
- [๔๒๐] หม่อมฉันได้ฟังพระพุทธพจน์แล้ว
 มีความยินดีได้กราบทูลอย่างนี้ว่า
 ‘แม้หม่อมฉันก็ขอเป็นผู้มีความแกล้วกล้าในฤทธิ์เช่นนั้น
- [๔๒๑] ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 หม่อมฉันเบิกบานโสมนัส มีใจสูงสุดถึงที่แล้ว
 ขอให้ได้เป็นเช่นภิกษุรูปนี้ในอนาคตกาลเกิด’
- [๔๒๒] หม่อมฉันตกแต่งบัลลังก์แก้วมณี
 และมณฑปที่ผุดผ่องแล้ว
 ทูลนิมนต์พระผู้นำสัตว์โลกพร้อมทั้งพระสงฆ์
 ให้เสวยและฉันข้าวน้ำจมน้ำอิมหนา
- [๔๒๓] แล้วได้ใช้ดอกอุบลที่มีชื่อว่า**อรุณ**
 ซึ่งเป็นดอกไม้อันประเสริฐของพวกนาค

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปลลวันณาเถรียาปทาน

บูชาพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

โดยตั้งความปรารถนาไว้ว่า

‘ขอให้ผิวพรรณของข้าพเจ้าจงเป็นเช่นนี้เถิด’

[๔๒๔] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น

และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น

ข้าพเจ้าจะกายนาคแล้ว

จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๔๒๕] จุตจากภพนั้นแล้วก็มาเกิดในหมู่มนุษย์

ได้ถวายบิณฑบาตที่ใช้ดอกอุบลปิดแต่พระสัณมุ

[๔๒๖] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป

พระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี

ผู้ทรงเป็นผู้นำ ผู้มีพระเนตรงาม

มีพระจักขุในธรรมทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๔๒๗] ครั้งนั้น หม่อมฉันเป็นธิดาของเศรษฐี

ในกรุงพาราณสีที่ประเสริฐสุด

ได้ทูลนิมนต์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพร้อมทั้งพระสงฆ์

[๔๒๘] ถวายมหาทานและบูชาพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ

ด้วยดอกอุบลเป็นอันมากแล้ว

ได้ปรารถนาให้มีผิวพรรณงามเหมือนดอกอุบลเหล่านั้น

[๔๒๙] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์

มีพระยศใหญ่ พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร

ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๔๓๐] ครั้งนั้น พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิกิ

เป็นใหญ่กว่านรชนในกรุงพาราณสีที่ประเสริฐสุด

ทรงเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปลลวันณาเถรียาปาน

- [๔๓๑] หม่อมฉันเป็นธิดาคนที่ ๒ ของพระองค์ มีนามปรากฏว่า
สมณีคุดดา ได้ฟังธรรมของพระชินเจ้าผู้เลิศแล้ว
พอใจการบรรพชา
- [๔๓๒] แต่พระชนกนาถมิได้ทรงอนุญาตให้หม่อมฉันทั้งหลายบวช
ครั้งนั้น หม่อมฉันทั้งหลายไม่เกียจคร้านครองเรือนอยู่ ๒๐,๐๐๐ ปี
- [๔๓๓] พระราชกัญญาทั้ง ๗ พระองค์
มีความสุข ประพฤติพรหมจรรย์ตั้งแต่ยังเป็นกุมารี
เปล็ดเพลินยินดีอุปัฏฐากพระพุทธเจ้า
- [๔๓๔] คือ (๑) พระนางสมณี (๒) พระนางสมณคุดดา
(๓) พระนางภิกษุณี (๔) พระนางภิกษุทาสิกา
(๕) พระนางธรรมา (๖) พระนางสุธรรมา
(๗) พระนางสังฆทาสิกา
- [๔๓๕] (พระราชธิดาทั้ง ๗ นั้น ได้กลับชาติมาเกิด)
คือ หม่อมฉัน ๑ พระเชมาเถรีผู้มีปัญญา ๑
พระปฐาจารย์เถรี ๑ พระกุนทลเกสีเถรี ๑
พระกีสาคอดมีเถรี ๑ พระธรรมทินนาเถรี ๑
และคนที่ ๗ เป็นวิสาขามหาอุบาสิกา
- [๔๓๖] ด้วยกรรมทั้งหลายที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้วจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๔๓๗] หม่อมฉันจติจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นแล้ว
มาเกิดในตระกูลใหญ่ในหมู่มนุษย์
ได้ถวายผ้าอย่างดีมีสีเหลือง เนื้อเกลี้ยงแก่พระอรหันต์องค์หนึ่ง
- [๔๓๘] จติจากอัฐภาพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาลในอริยฐานบุรี

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปลลวันณาเถรียาปาน

เป็นธิดาของพราหมณ์ชื่อติริฏฐัจจะ

มีชื่อว่าอุมมาทนต์ มีสิริโฉมงดงามเป็นที่จงใจให้หลงใหล

[๔๓๙] จุตจากอัฐภาพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในตระกูลหนึ่ง

ที่ไม่ค่อยมีความอุดมสมบูรณ์มากนักในชนบท

รักษาข้าวสาลีในครั้งนั้น

[๔๔๐] หม่อมฉันเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง

ได้ถวายข้าวดอก ๕๐๐ ดอก ห่อด้วยดอกปทุม

ปรารณามีบุตร ๕๐๐ คน

[๔๔๑] เมื่อหม่อมฉันปรารณานบุตรจำนวนเท่านั้นแล้ว

ได้ถวายน้ำผึ้งแด่พระสยัมภู

จุตจากอัฐภาพนั้นแล้ว

ได้เกิดภายในดอกบัวในป่า

[๔๔๒] ได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้ากาสิ เป็นผู้ที่ประชาชนสักการบูชา

ได้ให้กำเนิดพระราชบุตรครบ ๕๐๐ องค์

[๔๔๓] เมื่อพระราชบุตรเหล่านั้นทรงเจริญวัยแล้ว

ทรงเล่นน้ำ ได้เห็นดอกบัวที่ร่วงโรยไป

ก็ได้สำเร็จเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า

[๔๔๔] หม่อมฉันนั้น เมื่อต้องพลัดพรากจากบุตรผู้ประเสริฐเหล่านั้น

ก็มีความเศร้าโศก จุตจากอัฐภาพนั้นแล้ว

ได้ไปเกิดในหมู่บ้านข้างภูเขาสิสิคิลิ

[๔๔๕] เมื่อหม่อมฉันทราบว่ บุตรเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า

ได้ถือข้ายาคูไปเพื่อบุตรและเพื่อตนเอง

ได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ๘ องค์

[๔๔๖] เข้าไปสู่บ้านเพื่อภิกษาหาร ก็ระลึกถึงบุตรขึ้นมา

ธารน้ำนมของหม่อมฉันก็หลั่งไหลออกเพราะความรักบุตร

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปปลวณณาเถรียาปาน

- [๔๔๗] หม่อมฉันมีความเลื่อมใส ได้ถวายข้าวยาคุด้วยมือของตน
แก่พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น
หม่อมฉันจติจากอัตภาพนั้นแล้ว
ไปเกิดในสวนนั้นทวันบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๔๔๘] ข้าแต่พระมหาวีระ
หม่อมฉันเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
ได้เสวยสุขและทุกข์และได้สละชีวิตเพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๔๔๙] หม่อมฉันมีทุกข์ก็มาก มีสมบัติก็หลายชนิด
ดังที่กราบทูลมานี้ เมื่อถึงภพสุดท้าย หม่อมฉันเกิดในกรุงสาวัตถี
- [๔๕๐] ในตระกูลเศรษฐีมีทรัพย์มาก
ประกอบด้วยสุขสมบัติ มีความรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่าง ๆ
ให้สำเร็จสิ่งที่ปรารถนาทุกอย่าง
- [๔๕๑] เป็นผู้ที่ประชุมชนสักการบูชา
นับถือและยำเกรง ประกอบด้วยสิริรูป
อันชนในตระกูลทั้งหลายสักการะอย่างยิ่ง
- [๔๕๒] หม่อมฉันเป็นหญิงที่น่าปรารถนายิ่งนัก
ด้วยสิริคือรูปสมบัติและโภคสมบัติ
บุตรเศรษฐีทั้งหลายและบริวารของตนจำนวนมากต่างปรารถนา
- [๔๕๓] หม่อมฉันละเรือน ออกบวชเป็นบรรพชิต
ยังไม่ถึงกึ่งเดือนก็ได้บรรลุสังขะ ๔
- [๔๕๔] หม่อมฉันเนรมิตรถเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสได้ด้วยฤทธิ์
ขอกราบพระยุคลบาทของพระพุทธเจ้า
ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของโลกผู้มีพระสิริ
- [๔๕๕] (พญามารมากล่าวกับหม่อมฉันว่า)
'ท่านเข้ามายังต้นไม้ชั้นเลิศที่มีดอกแยมบานดีแล้ว
ยืนอยู่เพียงผู้เดียวที่โคนต้นสาละ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปลลวณณาเถรียาปาน

‘ไม่มีใครเป็นเพื่อน ท่านผู้โง่เขลา

ท่านไม่กลัวพวกนักเลงดอกหรือ’

[๔๕๖] หม่อมฉันกล่าวว่า ‘ถึงพวกนักเลงตั้ง ๑๐๐,๐๐๐ คนมาในที่นี้

พึงเป็นเหมือนกับท่านนี้ ก็ทำชนของเราให้เอนให้ไหวไม่ได้

พญามาร ท่านเพียงผู้เดียวจักทำอะไรเราได้

[๔๕๗] เรานี้จักหายตัวไปก็ได้ หรือว่าเข้าไปในท้องของท่านก็ได้

ท่านจักมองไม่เห็นเราผู้ยืนอยู่ระหว่างคิ้วของท่าน

[๔๕๘] เรามีความชำนาญในเรื่องจิต อิทธิบาทเราก็เจริญดีแล้ว

พ้นจากสรรพกิเลสเครื่องผูกทั้งปวง

พญามาร เรามิได้เกรงกลัวท่าน

[๔๕๙] กามทั้งหลายเปรียบด้วยหอกและหลาว

แม้ขันธ์ทั้งหลาย^๑ก็คล้ายกองไฟ

ท่านกล่าวถึงความยินดีในกาม

บัดนี้ เราไม่มีความยินดีในกาม

[๔๖๐] ความเพลิดเพลินในอารมณ์ทั้งปวงเรากำจัดได้หมดแล้ว

กองแห่งความมืด^๒เราก็อทำลายได้แล้ว

มารผู้มีบาป ท่านจงรู้อย่างนี้ ท่านถูกเรากำจัดแล้ว’

[๔๖๑] พระชินเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ

ทรงพอพระทัยในคุณสมบัตินั้น

จึงทรงตั้งหม่อมฉันไว้ในเอตทัคคะในบริษัททั้งหลายว่า

‘อุบลวรรณาภิษณีเป็นผู้ประเสริฐสุด

แห่งภิษณีทั้งหลายผู้มีฤทธิ์’

เชิงอรรถ :

^๑ ขันธ์ทั้งหลาย หมายถึงขันธ์ ๕ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์
(ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๑๕/๒๙๙-๓๐๐)

^๒ กองแห่งความมืด ในที่นี้หมายถึงโมหะ (ความหลง) (ขุ.เถรี.อ. ๓/๑๒,๔๓,๖๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๔๔๘ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๙. อุปปลวณณาเถรียาปาน

- [๔๖๒] พระศาสดาหม่อมฉันก็ปรนนิบัติแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
 ภาระอันหนักหม่อมฉันก็ปลงลงได้แล้ว
 ตัณหาที่นำไปสู่ภพหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
- [๔๖๓] กุลบุตรกุลธิดาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตเพื่อประโยชน์ใด
 ประโยชน์นั้นคือความสิ้นสังโยชน์ทั้งปวง
 หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
- [๔๖๔] ทายกทั้งหลายน้อมปัจจัย คือ จีวร ภินทบาต เสนาสนะ
 และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร เข้ามาครั้งละหลายพันโดยรอบ
- [๔๖๕] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๖๖] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๖๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบว่ พระอุบลวรรณาภิกษุณีได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อุปปลวณณาเถรียาปานที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๑๐. ปุจฉาจารย์เถรียาปทาน

๑๐. ปุจฉาจารย์เถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปุจฉาจารย์

(พระปุจฉาจารย์ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๔๖๘] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**

ผู้ถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ

เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

[๔๖๙] ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐี

มีความรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่าง ๆ ใน**กรุงหงสวดี**

เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความสุขมาก

[๔๗๐] หม่อมฉันได้เข้าเฝ้าพระมหาวิระพระองค์นั้นแล้ว

ได้ฟังพระธรรมเทศนา แต่นั้นหม่อมฉันเกิดความเลื่อมใส

ได้ถึงพระชินเจ้าเป็นสรณะ

[๔๗๑] ครั้งนั้น พระชินเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำ

ทรงสรรเสริญภิกษุณีรูปหนึ่งผู้มีหิริ ผู้คงที่

คล่องแคล่วในกิจที่ควรและไม่ควรว่า

เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายผู้ทรงวินัย

[๔๗๒] ครั้งนั้น หม่อมฉันมีจิตเบิกบาน หวังตำแหน่งนั้น

จึงทูลนิมนต์พระทศพลผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

พร้อมทั้งพระสงฆ์

[๔๗๓] ให้เสวยและฉันตลอด ๗ วัน ถวายบาตรและจีวรแล้ว

ขบศีรษะลงแทบพระยุคลบาท แล้วได้กราบทูลคำนี้ว่า

[๔๗๔] 'ข้าแต่พระธีรมุนี ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

ภิกษุณีรูปใด ที่พระองค์ทรงสรรเสริญในตำแหน่งที่เลิศ

ในวันที่ ๘ แต่นี้ ถ้าตำแหน่งนั้นจะสำเร็จแก่หม่อมฉัน

หม่อมฉันจักเป็นเช่นนั้น'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๑๐. ปญจาราเถรียาปทาน

- [๔๗๕] ครั้งนั้น พระศาสดาได้ตรัสกับหม่อมฉันว่า
 ‘นางผู้เจริญ อย่ากลัวเลย จงเบาใจเถิด
 เธอจักได้ตำแหน่งนั้นสมความปรารถนาในอนาคตกาล
- [๔๗๖] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
 พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
 ทรงสมภพในราชสกุลโกลกการาช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๔๗๗] สตรีผู้นี้จักมีนามว่าปญจารา
 เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
 จักเป็นสาวิกาของพระศาสดาพระองค์นั้น’
- [๔๗๘] ครั้งนั้น หม่อมฉันเป็นผู้เบิกบาน มีจิตประกอบด้วยเมตตา
 ปรนนิบัติพระชินเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 พร้อมทั้งพระสงฆ์จนตลอดชีวิต
- [๔๗๙] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
 และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
 หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
 จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๔๘๐] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
 มีพระยศยิ่งใหญ่พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร
 ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลายเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๔๘๑] ครั้งนั้น พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิกิ
 เป็นใหญ่กว่านรชนในกรุงพาราณสีที่ประเสริฐสุด
 ทรงเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๔๘๒] หม่อมฉันเป็นธิดาคนที่ ๓ ของพระองค์
 มีนามปรากฏว่าภิกษุณี
 ได้ฟังธรรมของพระชินเจ้าผู้เลิศแล้วพอใจการบรรพชา
- [๔๘๓] แต่พระชนกนามมิได้ทรงอนุญาตให้หม่อมฉันทั้งหลายบวช
 ครั้งนั้น หม่อมฉันทั้งหลายไม่เกียจคร้านครองเรือนอยู่ ๒๐,๐๐๐ ปี

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๑๐. ปุจฉาจารย์เถรียาปทาน

- [๔๘๔] พระราชกัณฐาทั้ง ๗ พระองค์
มีความสุข ประพฤติพรหมจรรย์ตั้งแต่ยังเป็นกุมาร
เพิลิตเพลินยินดีอุปัฏฐากพระพุทธเจ้า
- [๔๘๕] คือ (๑) พระนางสมณี (๒) พระนางสมณคุดดา
(๓) พระนางภิกษุณี (๔) พระนางภิกขุทาสิกา
(๕) พระนางธรรมา (๖) พระนางสุธรรมา
(๗) พระนางสังฆทาสิกา
- [๔๘๖] (พระราชธิดาทั้ง ๗ นั้นได้กลับชาติมาเกิด)
คือ หม่อมฉัน ๑ พระอุบลวรรณาเถรี ๑
พระเขมาเถรี ๑ พระภัทราภิกษุณีเถรี ๑
พระกีสาคอดมีเถรี ๑ พระธรรมทินนาเถรี ๑
และคนที่ ๗ เป็นวิสาขามหาอุบาสิกา
- [๔๘๗] ด้วยกรรมทั้งหลายที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๔๘๘] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐี
ในกรุงสาวัตถีที่เจริญมั่งคั่ง กว้างขวาง มีทรัพย์มาก
- [๔๘๙] เมื่อหม่อมฉันเจริญวัยเป็นสาว
ได้ตกอยู่ในอำนาจของวิตก
พบบุรุษชาวชนบทผู้หนึ่งแล้วได้ตามไปอยู่กับเขา
- [๔๙๐] หม่อมฉันคลอดบุตรคนที่หนึ่ง ตั้งครรภ์บุตรคนที่ ๒
เมื่อนั้น หม่อมฉันปรารถนาว่าจะไปเยี่ยมมารดาบิดา
- [๔๙๑] ครั้นนั้น หม่อมฉันมิได้บอกสามี เมื่อสามีของหม่อมฉันไม่อยู่
หม่อมฉันคนเดียวออกจากเรือน
จะเดินทางไปยังกรุงสาวัตถีที่ประเสริฐสุด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๑๐. ปรากฏาณเริยาปทาน

- [๔๙๒] ภายหลังสามีนของหม่อมฉันตามมาทันที่หนทาง
 ขณะนั้น ลมกรรมवाद^๑ แสนจะทารุณเกิดขึ้นแก่หม่อมฉัน
- [๔๙๓] ครั้งนั้น มหาเมฆก็เกิดขึ้นในเวลาทีหม่อมฉันจะคลอด
 สามีไปหาเครื่องกำบังแต่ถูกงูกัดตาย
- [๔๙๔] ครั้งนั้น หม่อมฉันมีทุกข์เพราะการคลอด หมดที่พึง
 เป็นคนกำพร้า เดินไปเห็นแม่น้ำน้อยแห่งหนึ่ง
 ซึ่งมีน้ำเต็มเปี่ยม เป็นที่อยู่อาศัยของนกเหยี่ยว
- [๔๙๕] หม่อมฉันอุ้มลูกคนเล็ก ข้ามไปที่ฝั่งโน้นคนเดียว
 ให้ลูกคนเล็กต้อนนมจนอิ่มแล้ว
 ประสงค์ที่จะนำบุตรอีกคนหนึ่ง (คนโต) ให้ข้ามมา
- [๔๙๖] จึงย้อนกลับมา เหยี่ยวตัวหนึ่งโฉบลูกคนเล็กที่ร้องไห้จ้าไป
 บุตรคนโตกระแสน้ำก็พัดไป
 หม่อมฉันนั้นเปี่ยมไปด้วยความเศร้าโศกเหลือประมาณ
- [๔๙๗] จึงเดินทางต่อไปยังกรุงสาวัตถี ได้ฟังข่าวว่า
 ญาติของตน (มารดา บิดาและพี่ชาย) ตายแล้ว
 เวลานั้น หม่อมฉันอัดอั้นตันใจด้วยความเศร้าโศก
 เปี่ยมด้วยความโศกาตรรอย่างใหญ่หลวง ได้กล่าวว่า
- [๔๙๘] ‘ลูก ๒ คนก็ตายเสียแล้ว สามีนของเราก็ตายในป่า
 มารดาบิดาและพี่ชายของเรา
 ก็ถูกเผาอยู่ที่เชิงตะกองเดียวกัน’
- [๔๙๙] ครั้งนั้น หม่อมฉันทั้งซุบผอม ทั้งเหลือองซีด
 ‘ไม่มีทีพึ่ง ตรอมใจอยู่ทุกวัน เมื่อหม่อมฉันกระเซอะกระเซิงไป
 ได้พบพระผู้มีพระภาคผู้ทรงเป็นสารถิ์ฝึกนรชน

เชิงอรรถ :

^๑ ลมกรรมवाद หมายถึงลมเกิดแต่กรรมคือลมเกิดในครรภ์เวลาคลอดบุตร ได้แก่ ลมเบ่ง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๒. เอกุโปสถิกวรรค]

๑๐. ปฏาจาราเถรียาปทาน

- [๕๐๐] ลำดับนั้น พระศาสดาได้ตรัสกับหม่อมฉันว่า
 ‘เธออย่าเศร้าโศกถึงบุตรเลย
 จงผ่อนคลายบ้างเถิด จงแสวงหาตนเองเถิด
 จะเดือดร้อนอย่างไรประโยชน์ไปทำไม
- [๕๐๑] บุตร ธิดา ญาติและพวกพ้อง
 มีไว้เพื่อด่านทานคนผู้ถึงที่ตายไม่ได้เลย
 บรรดาหมู่ญาติ ผู้ที่จะด่านทานได้ก็ไม่มี’
- [๕๐๒] หม่อมฉันได้ฟังพระดำรัสของพระมุนีนั่นแล้ว
 ได้บรรลุโสดาปัตติผล
 บวชแล้วไม่นานก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๕๐๓] หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
 ในทิพพโสตธาตุและเจโตปริยญาณ
 เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระศาสดา
- [๕๐๔] รูปเพณิวาसानุสสติญาณ
 ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
 หม่อมฉันทำอาสวะทั้งปวงให้สิ้นไปแล้ว
 เป็นผู้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากมลทิน
- [๕๐๕] ครั้งนั้น หม่อมฉันเรียนวินัยทั้งปวง
 ในสำนักของพระผู้ทรงรู้เห็นธรรมทั้งปวง
 และกล่าวอธิบายพระวินัยทั้งปวงได้อย่างพิสดารตามเป็นจริง
- [๕๐๖] พระชินเจ้าทรงพอพระทัยในคุณสมบัตินั้น
 จึงทรงตั้งหม่อมฉันไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะว่า
 ‘ปฏาจาราภิกษุณีเพียงผู้เดียวเลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายผู้ทรงวินัย’
- [๕๐๗] พระศาสดาหม่อมฉันก็ปรนนิบัติแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ทำสำเร็จแล้ว
 ภาระอันหนักหม่อมฉันก็ปลงลงได้แล้ว
 ค้นหาที่นำไปสู่ภพหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสึวรรค]

๑. กุณฑลเกสึเถรียาปทาน

๓. กุณฑลเกสึวรรค

หมวดว่าด้วยพระเถรีชื่อกุณฑลเกสึเป็นต้น

๑. กุณฑลเกสึเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกุณฑลเกสึเถรี

(พระกุณฑลเกสึเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
ผู้ถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
- [๒] ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐี
ที่มีความรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่าง ๆ ในกรุงหงสวดี
เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความสุขมาก
- [๓] หม่อมฉันได้เข้าเฝ้าพระมหาวีระพระองค์นั้นแล้วได้ฟังธรรมที่สูงส่ง
แต่นั้นหม่อมฉันเกิดความเลื่อมใส
ได้ถึงพระชินเจ้าเป็นสรณะ
- [๔] ครั้งนั้น พระชินเจ้าทรงเป็นผู้นำ พระนามว่าปทุมุตตระ
ผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา
ทรงตั้งภิกษุณีรูปหนึ่งผู้มีปัญญาดีไว้ในเอตทัคคะว่า
'เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายผู้ชุปปาภิญญา(รู้ฉับพลัน)'
- [๕] หม่อมฉันได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว เป็นผู้เบิกบาน
ได้ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
ชบสัระชะลงแทบพระยุคลบาท ปรรณาดำแหน่งนั้น
- [๖] พระมหาวีรพุทธเจ้าตรัสสอนโมทนาว่า
'นางผู้เจริญ ตำแหน่งใดที่เธอปรารถนาแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. ภูณทลเกสึวรรค]

๑. ภูณทลเกสึเถรียาปาน

ตำแหน่งนั้นทั้งปวงจักสำเร็จแก่เธอ

เธอจงเป็นผู้มีสุขนิพพานเกิด

- [๗] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโอกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๘] สตรีผู้นี้จักมีนามว่าภูณทลเกสึ ผู้เจริญ
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
จักเป็นสาวิกาของพระศาสดาพระองค์นั้น'
- [๙] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๐] หม่อมฉันจุติจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นยามา
จุติจากสวรรค์ชั้นยามานั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตนั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี
จุติจากสวรรค์ชั้นนิมมานรดีนั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี
- [๑๑] เพราะอำนาจแห่งกรรมนั้น หม่อมฉันเกิดในภพใด ๆ
ในภพนั้น ๆ ก็ได้เป็นพระมเหสีของพระราชา
- [๑๒] หม่อมฉันจุติจากสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตดีนั้นแล้ว
มาเกิดในหมู่มนุษย์ ได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ
และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าแผ่นดิน
- [๑๓] ส่วยสมบัติทั้งในเทวโลกและในมนุษย์โลก
มีความสุขทุกชาติ เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในกัปเป็นอันมาก
- [๑๔] ในกัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
มีพระยศยิ่งใหญ่ พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร
ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลายเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสึวรรค]

๑. กุณฑลเกสึเถรียปทาน

- [๑๕] ครั้งนั้น พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิกิ
เป็นใหญ่กว่านรชนในกรุงพาราณสีที่ประเสริฐสุด
ทรงเป็นผู้อุปฐากของพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๑๖] หม่อมฉันเป็นธิดาคนที่ ๔ ของพระองค์
มีนามปรากฏว่าภิกขุทาสี
ได้ฟังธรรมของพระชินเจ้าผู้เลิศแล้วพอใจการบรรพชา
- [๑๗] แต่พระชนกนาถมิได้ทรงอนุญาตให้หม่อมฉันทั้งหลายบวช
ครั้งนั้น หม่อมฉันทั้งหลายไม่เกียจคร้านครองเรือนอยู่ ๒๐,๐๐๐ ปี
- [๑๘] พระราชกัญญาทั้ง ๗ พระองค์
มีความสุข ประพฤติพรหมจรรย์ตั้งแต่ยังเป็นกุมารี
เพิลิตเพลินยินดีอุปฐากพระพุทธเจ้า
- [๑๙] คือ (๑) พระนางสมณี (๒) พระนางสมณคุตตา
(๓) พระนางภิกษุณี (๔) พระนางภิกขุทาสิกา
(๕) พระนางธรรมา (๖) พระนางสุธรรมา
(๗) พระนางสังฆทาสิกา
- [๒๐] (พระราชธิดาทั้ง ๗ นั้น ได้กลับชาติมาเกิด)
คือ หม่อมฉัน ๑ พระเขมาเถรี ๑
พระอุบลวรรณาเถรี ๑ พระปฐาจาราเถรี ๑
พระกีสาคอดมีเถรี ๑ พระธรรมทินนาเถรี ๑
และคนที่ ๗ เป็นวิสาขามหาอุบาสิกา
- [๒๑] ด้วยกรรมทั้งหลายที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๒๒] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐี
ที่มีความเจริญในกรุงราชคฤห์ที่อุดมสมบูรณ์
เมื่อครั้งหม่อมฉันยังเป็นสาว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสิวรรค]

๑. กุณฑลเกสสิเถรียปทาน

- [๒๓] ได้เห็นราชบุรุษนำโจรไปเพื่อประหาร มีความรักในโจรคนนั้น
บิดาของหม่อมฉันใช้ทรัพย์ ๑,๐๐๐ ปลดปล่อยโจรนั้น
ให้หลุดพ้นจากการถูกประหาร
- [๒๔] บิดาทราบจิตใจของหม่อมฉันแล้ว จึงยกหม่อมฉันให้โจรนั้น
หม่อมฉันไว้วางใจ เอ็นดู เกื้อกูลโจรคนนั้นยิ่งนัก
- [๒๕] โจรนั้น มีความโลภในเครื่องประดับของหม่อมฉัน
แล้วคิดจะฆ่าหม่อมฉันผู้ช่วยนำเครื่องบวงสรวง
ไปยังเหวทิ้งโจรบนภูเขา
- [๒๖] เวลานั้น หม่อมฉันเมื่อจะรักษาชีวิตของตนไว้
จึงประนมมือไหว้โจรผู้เป็นศัตรูที่ร้ายกาจแล้วกล่าวว่า
- [๒๗] ‘นายผู้เจริญ สร้อยคอทองคำ แก้วมุกดา
และแก้วไพฑูรย์เป็นจำนวนมาก
ทั้งหมดนี้ นายเอาไปเถิด จงปล่อยดิฉันไป
และจงประกาศดิฉันให้ทราบว่าเป็นทาสีเถิด’
- [๒๘] (โจรกล่าวว่า) ‘นี่แม่นาง จงเปลื้องออกมา
อย่ามัวรำพันนักเลย เรารู้เพียงว่า
‘ไม่ฆ่าเจ้าผู้มาถึงป่าแล้วไม่ได้’
- [๒๙] (หม่อมฉันกล่าวว่า) ‘ตั้งแต่ดิฉันรู้เพียงสา จำความได้
ยังไม่รู้จักรักชายอื่นยิ่งไปกว่าท่านเลย
- [๓๐] มาเถิด ดิฉันจักกอดท่าน
ขอทำประทักษิณท่าน ไหว้ท่าน
เพราะดิฉันกับท่านจะไม่มีโอกาสอยู่ร่วมกันอีก’
- [๓๑] (เทวดาซึ่งสถิตอยู่ในที่นั้นได้กล่าวว่า)
‘บุรุษท่านนั้นจะเป็นคนฉลาดในฐานะทั้งปวง ก็หาไม่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสิวรรค]

๑. กุณฑลเกสสิเฌริยาปทาน

แม้สตรีผู้มีปัญญาเห็นประจักษ์ในฐานะนั้น ๆ

ก็เป็นคนฉลาดได้

- [๓๒] บุรุษเท่านั้นจะเป็นคนฉลาดในฐานะทั้งปวง ก็หาไม่
 แม้สตรีผู้คิดเนื้อความได้ฉับไว ก็เป็นคนฉลาดได้’
- [๓๓] ครั้งนั้น หม่อมฉันคิดได้หลาย ๆ เรื่องอย่างรวดเร็วและฉับไว
 ดุจบ่อเกิดแห่งปัญญาที่เต็มด้วยความคิดจึงได้ฆ่าศัตรูที่ร้ายกาจ
- [๓๔] ผู้ใดไม่รู้จักเรื่องที่เกิดขึ้นได้อย่างฉับพลัน
 ผู้นั้นเป็นคนเขลา ย่อมถูกเขาฆ่าตาย
 เหมือนโจรซึ่งถูกฆ่าที่ปากเหว
- [๓๕] ผู้ใดรู้จักเรื่องที่เกิดขึ้นได้อย่างฉับพลัน
 ผู้นั้นก็พ้นจากพวกศัตรูเบียดเบียน
 เหมือนที่หม่อมฉันพ้นจากโจรซึ่งเป็นศัตรูในครั้งนั้น
- [๓๖] เมื่อหม่อมฉันผลัดศัตรูตกเหวไปแล้ว
 ได้เข้าไปบวชยังสำนักของปริพาชกที่ครองผ้าขาว
- [๓๗] ครั้งนั้น พวกปริพาชกใช้แหวนบถอนผมของหม่อมฉัน
 จนหมดแล้วให้บวช สอนลัทธิให้เนื่อง ๆ
- [๓๘] หม่อมฉันเรียนลัทธินั้นแล้ว นั่งคนเดียวคิดถึงลัทธิ
 ซึ่งทำมนุษย์ให้เป็นเยี่ยงสุนัขนั้น
- [๓๙] ปริพาชกถือผมที่ถอนแล้วโยนไว้ใกล้หม่อมฉันแล้วก็หลีกไป
 หม่อมฉันเห็นแล้วได้นิมิตเหมือนหมู่หนอนตั่งอยู่
- [๔๐] แต่นั้น หม่อมฉันมีความสลดใจลุกขึ้น
 ได้สอบถามพวกปริพาชกที่มีลัทธิเดียวกัน
 พวกนั้นบอกว่า
 ‘ภิกษุศากยบุตรทั้งหลายย่อมรู้เรื่องนั้น’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสึวรรค]

๑. กุณฑลเกสึเถรียาปาน

- [๔๑] หม่อมฉันเข้าไปหาพุทธสาวกแล้วถามเรื่องนั้น
พุทธสาวกเหล่านั้นพาหม่อมฉัน
ไปยังสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๔๒] พระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำ
ทรงแสดงธรรมแก่หม่อมฉันว่า ‘ชั้นธ อายตนะ
และธาตุทั้งหลาย ไม่งาม ไม่เที่ยง
เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา’
- [๔๓] หม่อมฉันได้ฟังพระธรรมของพระองค์แล้ว
ชำระธรรมจักษุให้หมดจดโดยวิเศษ
รู้แจ้งพระสัทธรรมแล้วได้ทูลขอบรรพชาอุปสมบท
- [๔๔] ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าอันหม่อมฉันทูลขอแล้วได้ตรัสว่า
‘เธอจงเป็นภิกษุณีมาเถิด นางผู้เจริญ’
หม่อมฉันอุปสมบทแล้ว ได้เห็นน้ำ
- [๔๕] รู้จักสังขารที่มีความเกิดและความดับไปด้วยน้ำล้างเท้า
คิดว่า ‘สังขารแม้ทั้งปวง ก็เป็นอย่างนั้น’
- [๔๖] จากนั้นจิตของหม่อมฉันหลุดพ้นแล้ว
เพราะไม่ถือมั่นโดยประการทั้งปวง
ในครั้งนั้น พระชินเจ้าทรงตั้งหม่อมฉันไว้ในเอตทัคคะว่า
‘เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลาย ผู้ชียปปาภิญญา’
- [๔๗] หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพพโสตธาตุและในเจโตปริยญาณ
เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระศาสดา
- [๔๘] รู้พุพเพนิวาสานุสสติญาณ
ทิพยจักษุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
หม่อมฉันทำอาสวะทั้งปวงให้สิ้นไปแล้ว
เป็นผู้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากมลทิน

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสิวรรค]

๑. กุณฑลเกสิเถรียปทาน

- [๔๙] พระศาสดาหม่อมฉันก็ปรณินิบัติแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
 ภาระอันหนักหม่อมฉันก็ปลงลงได้แล้ว
 ตัณหาที่นำไปสู่ภพหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
- [๕๐] กุลบุตรกุลธิดาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต
 เพื่อประโยชน์ใด ประโยชน์นั้นคือความสิ้นสังโยชน์ทั้งปวง
 หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
- [๕๑] อุตถปฏิสัมภิทาญาณ ธัมมปฏิสัมภิทาญาณ
 นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ
 ของหม่อมฉัน บริสุทธิ์ไพบูลย์
 ในศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๕๒] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๕๓] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๕๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบว่ พระภัททาคุณฑลเกสิภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ

ฉะนี้

กุณฑลเกสิเถรียปทานที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๒. กิสาโคตมีเถรียาปทาน

๒. กิสาโคตมีเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระกิสาโคตมีเถรี

(พระกิสาโคตมีเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๕๕] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ผู้ถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
- [๕๖] ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลหนึ่งใน**กรุงหงสวดี**
ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐกว่านรชนพระองค์นั้น
แล้วได้ถึงพระองค์เป็นสรณะ
- [๕๗] หม่อมฉันได้ฟังธรรมของพระองค์
ซึ่งประกอบด้วยสัจจะ ๔ ที่ไพเราะจับใจอย่างยิ่ง
นำมาซึ่งสันติสุขแห่งจิต
- [๕๘] แม้ครั้งนั้น พระธีรเจ้าผู้สูงสุดแห่งบุรุษ
ทรงยกย่องตั้งภิกษุณีรูปหนึ่ง ผู้ทรงจิตรเศร้าหมอง
ไว้ในเอตทัคคะ
- [๕๙] หม่อมฉันได้ฟังคุณของภิกษุณีนั้นแล้ว เกิดปีติมิใช่น้อย
ทำสักการะพระพุทธเจ้าตามกำลังความสามารถ
- [๖๐] หมอบลงใกล้พระธีรมุนีแล้ว บรรณาการตำแหน่งนั้น
ครั้งนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำ
ตรัสอนุโมทนาเพื่อการได้ตำแหน่งว่า
- [๖๑] 'ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่า**โคตม** ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโอกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๖๒] สตรีผู้นี้ จักมีนามปรากฏว่า**กิสาโคตมี**
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
จักเป็นสาวิกาของพระศาสดาพระองค์นั้น'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๒. กิสาโคตมีเถรียาปทาน

- [๖๓] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว
เป็นผู้มีความยินดี มีจิตประกอบด้วยเมตตา
บำรุงพระชินเจ้า ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
ด้วยปัจจัยทั้งหลายจนตลอดชีวิต
- [๖๔] ด้วยกรรมทั้งหลายที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มัน
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๖๕] ในภัทธกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
มีพระยศยิ่งใหญ่ว่าพระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร
ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๖๖] ครั้งนั้น พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิกิ
ทรงเป็นใหญ่กว่านรชนในกรุงพาราณสีที่ประเสริฐสุด
ทรงเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๖๗] หม่อมฉันเป็นธิดาคนที่ ๕ ของพระองค์
มีนามปรากฏว่าธรรมา ได้ฟังธรรมของพระชินเจ้าผู้เลิศแล้ว
พอใจการบรรพชา
- [๖๘] แต่พระชนกนามมิได้ทรงอนุญาตให้หม่อมฉันทั้งหลายบวช
ครั้งนั้น หม่อมฉันทั้งหลายไม่เกียจคร้าน ครองเรือนอยู่ ๒๐,๐๐๐ ปี
- [๖๙] พระราชกัญญาทั้ง ๗ พระองค์
มีความสุข ประพฤติพรหมจรรย์ตั้งแต่ยังเป็นกุมารี
เปลितเพลินยินดีอุปัฏฐากพระพุทธเจ้า
- [๗๐] คือ (๑) พระนางสมณี (๒) พระนางสมณคุดตา
(๓) พระนางภิกษุณี (๔) พระนางภิกษุทาสิกา
(๕) พระนางธรรมา (๖) พระนางสุธรรมา
(๗) พระนางสังฆทาสิกา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสึวรรค]

๒. กิสาโคตมีเถรียาปทาน

- [๗๑] (พระราชาธิดาทั้ง ๗ นั้นได้กลับชาติมาเกิด)
คือพระเขมาเถรี ๑ พระอุบลวรรณาเถรี ๑
พระปฐาจาราเถรี ๑ พระกุณฑลเกสึเถรี ๑
หม่อมฉัน ๑ พระธรรมทินนาเถรี ๑
และคนที่ ๗ เป็นวิสาขามหาอุบาสิกา
- [๗๒] ด้วยกรรมทั้งหลายที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๗๓] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐี
ที่ตกยาก จนทรัพย์ เป็นตระกูลที่ต่ำต้อย
ได้(แต่งงาน)ไปยังตระกูลที่มีทรัพย์
- [๗๔] ขนทั้งหลายที่เหลือเวนสามีของหม่อมฉัน
เกลียดชังว่าเป็นหญิงไม่มีทรัพย์
เมื่อหม่อมฉันคลอดบุตรแล้ว ก็เป็นที่ขึ้นขอบของชนทั้งปวง
- [๗๕] ในคราวที่บุตรยังเป็นเด็กอ่อน มีความสุข
เป็นที่รักใคร่ของหม่อมฉันเหมือนดังชีวิตของตน
ก็ตกไปยังอำนาจของพญายม(ตายไป)
- [๗๖] หม่อมฉันอัดอั้นตันใจด้วยความเศร้าโศก
มีหน้าเศร้าหมอง ร้องไห้ตานองหน้า
อุ้มศพลูกที่ตายแล้วเที่ยวพุดบ่นเพ้อไป
- [๗๗] ครั้งนั้น หม่อมฉันอันบุรุษคนหนึ่งเห็นแล้ว
พาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า
ผู้ทรงเป็นนายแพทย์ที่ประเสริฐที่สุด
จึงได้ทูลว่า 'ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ขอพระองค์โปรดประทานยาให้บุตรคืนชีพด้วยเถิด'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๒. กิสาโคตมีเถรียาปทาน

- [๗๘] พระชินเจ้าผู้ทรงฉลาดในอุบายแนะนำรับสั่งว่า
‘ในเรือนหลังใดไม่มีคนตาย
เธอจงไปนำเมล็ดพันธุ์ฝักกาดจากเรือนหลังนั้นมา’
- [๗๙] ครั้งนั้น หม่อมฉันไปจนทั่วกรุงสาวัตถี
ไม่ได้พบเรือนเช่นนั้นเลย
เพราะเหตุนั้น หม่อมฉันจึงกลับได้สติว่า
จักได้เมล็ดพันธุ์ฝักกาดแต่ที่ไหน
- [๘๐] จึงทิ้งศพบแล้วเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก พระองค์ผู้มีพระสุรเสียงอันไพเราะ
ทอดพระเนตรเห็นหม่อมฉันแต่ที่ไกล แล้วตรัสว่า
- [๘๑] ‘ก็ความเป็นอยู่เพียงวันเดียวของบุคคลผู้เห็นความเกิดขึ้น
และความเสื่อมไป ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี
ของบุคคลผู้มีได้เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป
- [๘๒] ธรรมนี้ ไม่ใช่ธรรมสำหรับชาวบ้าน
ไม่ใช่ธรรมสำหรับชาวนิคม ไม่ใช่ธรรมสำหรับสกุลเดียว
แต่เป็นธรรมสำหรับชาวโลกทั้งปวงพร้อมทั้งเทวโลก
ธรรมนั้นคืออนิจจตา (ความไม่เที่ยง)’
- [๘๓] หม่อมฉันได้ฟังคาถาเหล่านี้แล้ว
ได้ชำระธรรมจักขุให้หมดจดโดยพิเศษ
แต่นั้น รู้แจ้งพระสัทธรรมแล้วได้บวชเป็นบรรพชิต
- [๘๔] แม้เมื่อบวชแล้วอย่างนั้น
ประกอบความเพียรในศาสนาของพระชินเจ้า
ไม่นานนักก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๘๕] หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพพโสตธาตุและในเจโตปริยญาณ
เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสดา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสิวรรค]

๒. กิสาโคตมีเถรียาปทาน

- [๘๖] รูปเพณิวาसानุสสติญาณ
 ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
 หม่อมฉันทำอาสวะทั้งปวงให้สิ้นแล้ว
 เป็นผู้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากมลทิน
- [๘๗] พระศาสดาหม่อมฉันก็ปรนนิบัติแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
 ภาระอันหนักหม่อมฉันก็ปลงลงได้แล้ว
 ตัณหาที่นำไปสู่ภพหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
- [๘๘] กุลบุตรกุลธิดาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตเพื่อประโยชน์ใด
 ประโยชน์นั้นคือความสิ้นสังโยชน์ทั้งปวง
 หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
- [๘๙] อรรถปฏิสัมภิทาญาณ ธัมมปฏิสัมภิทาญาณ
 นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ
 ของหม่อมฉันบริสุทธิ์ไพบูลย์
 เพราะอำนาจของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๙๐] หม่อมฉันเก็บผ้ามาจากกองขยะ ป่าช้า ทางรถและทางเกวียน
 แล้วทำเป็นผ้าสังฆาฏิจากผ้านั้น
 ทรงจีวรที่เศร้าหมอง
- [๙๑] พระชินเจ้า ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
 ทรงพอพระทัยในคุณสมบัติคือการทรงจีวรเศร้าหมองนั้น
 จึงทรงแต่งตั้งหม่อมฉันไว้ในเอตทัคคะในบริษัททั้งหลาย
- [๙๒] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็ได้เผาแล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๙๓] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๓. ธรรมทินนาเถรียาปทาน

วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
[๙๔] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระกัสาโคตมีภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

กัสาโคตมีเถรียาปทานที่ ๒ จบ

๓. ธรรมทินนาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระธรรมทินนาเถรี

(พระธรรมทินนาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๙๕] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ผู้ถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
[๙๖] ครั้นนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลหนึ่งใน**กรุงหงสวดี**
เป็นผู้มีปัญญา สारรวมอยู่ในศีล รับจ้างทำงานของคนอื่น
[๙๗] พระเถระนามว่า**สุชาตะ**
อัครสาวกของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ออกจากวิหารไปบิณฑบาต
[๙๘] ครั้นนั้น หม่อมฉันเป็นคนหาบน้ำ ถือหม้อน้ำเดินไปอยู่
เห็นท่านแล้วเลื่อมใส ได้ถวายขนมด้วยมือของตน
[๙๙] ท่านรับแล้วนั่งฉัน ณ ที่นั้นเอง
แต่นั้นหม่อมฉันนิมนต์ท่านไปยังเรือน
ได้ถวายโภชนาหารแก่ท่าน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๓. ธรรมทินนาเถรียาปทาน

- [๑๐๐] จากนั้น เจ้านายของหม่อมฉันมีความยินดีแล้ว
ได้แต่งหม่อมฉันเป็นลูกสะใภ้ของตน
หม่อมฉันได้ไปถวายอภิวาทพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมกับแม่ผัว
- [๑๐๑] ครั้งนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ทรงประกาศแต่งตั้งภิกษุณีรูปหนึ่ง
ผู้เป็นธรรมกถึกไว้ในเอตทัคคะ
หม่อมฉันได้ฟังพุทธดำรัสนั้นแล้วมีความเบิกบาน
- [๑๐๒] ได้ทูลนิมนต์พระสุคตทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก พร้อมทั้งพระสงฆ์
ถวายมหาทานแล้ว ปรรณาดำแหน่งนั้น
- [๑๐๓] ลำดับนั้น พระสุคตผู้มีพระสุระเสียงไพเราะดุษฎีเมฆคำรน
ได้ตรัสกับหม่อมฉันว่า 'เธอจงยินดีบำรุง อังคาสเราพร้อมทั้งพระสงฆ์
- [๑๐๔] ชวนชวายเป็นการสดับพระสัทธรรม
มีใจเจริญด้วยคุณธรรม เธอผู้เจริญ
เธอจงเป็นผู้เบิกบานเถิด เธอจักได้ตำแหน่งนั้น
ซึ่งเป็นผลแห่งความปรรณนา
- [๑๐๕] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๑๐๖] สตรีผู้นี้จักมีนามปรากฏว่า**ธรรมทินนา**
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
จักเป็นสาวิกาของพระศาสดาพระองค์นั้น'
- [๑๐๗] หม่อมฉันได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้วเป็นผู้มีความยินดี
มีจิตประกอบด้วยเมตตา บำรุงพระมหามณี
ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษด้วยปัจจัยทั้งหลายจนตลอดชีวิต
- [๑๐๘] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๓. รัมมทินนาเถรียาปัตทาน

หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว

จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๑๐๙] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้า ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์

มีพระยศยิ่งใหญ่ พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร

ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลายเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๑๑๐] ครั้งนั้น พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิกิ

ทรงเป็นใหญ่กว่านรชนในกรุงพาราณสีที่ประเสริฐสุด

ทรงเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๑๑๑] หม่อมฉันเป็นธิดาคนที่ ๖ ของพระองค์

มีนามปรากฏว่าสุธรรมา ได้ฟังธรรมของพระชินเจ้าผู้เลิศแล้ว

พอใจการบรรพชา

[๑๑๒] แต่พระชนกนามมิได้ทรงอนุญาตให้หม่อมฉันทั้งหลายบวช

ครั้งนั้น หม่อมฉันทั้งหลายไม่เกียจคร้าน ครองเรือนอยู่ ๒๐,๐๐๐ ปี

ภาณวารที่ ๓ จบ

[๑๑๓] พระราชกัญญาทั้ง ๗ องค์

มีความสุข ประพฤติพรหมจรรย์ตั้งแต่ยังเป็นกุมารี

เพิลิตเพลินยินดีอุปัฏฐากพระพุทธเจ้า

[๑๑๔] คือ (๑) พระนางสมณี (๒) พระนางสมณคุตตา

(๓) พระนางภิกษุณี (๔) พระนางภิกษุทาสิกา

(๕) พระนางธรรมา (๖) พระนางสุธรรมา

(๗) พระนางสังฆทาสิกา

[๑๑๕] (พระราชธิดาทั้ง ๗ นั้นได้กลับชาติมาเกิด)

คือ พระเขมาเถรี ๑ พระอุบลวรรณาเถรี ๑

พระปฐาจาราเถรี ๑ พระกุณฑลเกสัเถรี ๑

หม่อมฉัน ๑ พระกัสาโคตมีเถรี ๑

และคนที่ ๗ เป็นวิสาขามหาอุบาสิกา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๓. ธรรมทินนาเถรียาปัตทาน

- [๑๑๖] ด้วยกรรมทั้งหลายที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๑๗] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐี
ที่มีความเจริญมั่งคั่งให้สำเร็จความประสงค์ทั้งปวง
ในกรุงราชคฤห์ที่ประเสริฐสุด
- [๑๑๘] ในคราวที่หม่อมฉันดำรงอยู่ในปทุมวันสุนสาว
ประกอบด้วยรูปสมบัติ ได้ไปสู่ตระกูลอื่น (แต่งงาน)
เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความสุขอยู่
- [๑๑๙] สามิของหม่อมฉันเป็นผู้มีความรู้ดี
เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้เป็นที่พึ่งของสัตว์โลก
สดับพระธรรมเทศนาแล้วได้บรรลุอนาคามีผล
- [๑๒๐] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้ขออนุญาตสามิฉันแล้ว
ออกบวชเป็นบรรพชิต โดยกาลไม่นานนักก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๑๒๑] ครั้งนั้น สามิผู้เป็นอุบาสกนั้นได้เข้าไปหาหม่อมฉันแล้ว
ได้ถามปัญหาที่ละเอียดลึกซึ้งมาก
หม่อมฉันแก้ปัญหานั้นทั้งหมดนั้นได้
- [๑๒๒] พระชินเจ้าทรงพอพระทัยในคุณสมบัตินั้น
จึงทรงตั้งหม่อมฉันไว้ในเอตทัคคะด้วยพระดำรัสว่า
'เรามิได้เห็นภิกษุรูปอื่น ผู้เป็นพระธรรมกถึก
เหมือนภิกษุธรรมทินนาคะเลย
- [๑๒๓] ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำ
ภิกษุธรรมทินนาว่าเป็นนักปราชญ์'
หม่อมฉันอันพระผู้มีพระภาคผู้ทรงเป็นผู้นำทรงอนุเคราะห์แล้ว
ชื่อว่าเป็นบัณฑิตอย่างนี้
- [๑๒๔] พระศาสดาหม่อมฉันก็ปรณินิบัติแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันได้ทำแล้ว

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๓. รัมมทินนาเถรียาปทาน

ภาระอันหนักหม่อมฉันก็ปลงลงได้แล้ว

ตัณหาที่นำไปสู่ภพหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว

[๑๒๕] กุลบุตรกุลธิดาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตเพื่อประโยชน์ใด
ประโยชน์นั้นคือความสิ้นสังโยชน์ทั้งปวง
หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

[๑๒๖] หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพพโสตธาตุและในเจโตปริยญาณ
เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

[๑๒๗] รูปเพณิวาसानุสสติญาณ
ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
หม่อมฉันทำอัสวะทั้งปวงให้สิ้นแล้ว
เป็นผู้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากมลทิน

[๑๒๘] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็ได้เผาแล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอัสวะ
ดวงพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๑๒๙] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๑๓๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระธรรมทินนาภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

รัมมทินนาเถรียาปทานที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๔. สกุลาเถรียาปทาน

๔. สกุลาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสกุลาเถรี

(พระสกุลาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๓๑] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**

ผู้ถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ

เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

[๑๓๒] พระองค์เป็นผู้ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย

เป็นบุรุษอาชาไนย

ทรงปฏิบัติเพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข

เพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก

[๑๓๓] พระชินเจ้า ผู้มีพระยศอันเลิศ มีพระสิริ

มีพระเกียรติคุณฟุ้งขจรไป อันชาวโลกทั้งปวงบูชาแล้ว

มีพระคุณปรากฏไปทั่วทิศ

[๑๓๔] พระองค์ทรงข้ามพ้นความสงสัยแล้ว

ทรงล่วงความเคลือบแคลงแล้ว

มีความดำริในพระหทัยบริบูรณ์เต็มที

ทรงบรรลุสัมโพธิญาณที่ประเสริฐสุด

[๑๓๕] พระองค์ทรงเป็นผู้สูงสุดแห่งนระ

ทรงทำมรรคที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

ตรัสบอกมรรคที่ยังไม่มีใครบอก

ทรงทำธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดพร้อม

[๑๓๖] พระองค์ทรงรู้มรรค รู้แจ้งมรรค

ตรัสบอกมรรค เป็นผู้องอาจกว่านรชน

เป็นพระศาสดาผู้ฉลาดในมรรค

ผู้ประเสริฐสูงสุด ในบรรดาสารถิทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๔. สกุลาเถรียาปาน

- [๑๓๗] ผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา ผู้เป็นที่พึง ทรงเป็นผู้นำ
ทรงแสดงธรรมถอนเหล่าสัตว์ผู้จมอยู่ในเปือกตมคือกาม
- [๑๓๘] ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดเป็นนางกษัตริย์ในกรุงหงสวดี
มีนามว่านันทนา
มีรูปสวย รวยทรัพย์ น่าเอ็นดู มีสิริ
- [๑๓๙] เป็นธิดาของมหาราชพระนามว่าอานันทะ งดงามอย่างยิ่ง
เป็นภคินีต่างมารดาของพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
- [๑๔๐] ห้อมล้อมด้วยราชกัญญาทั้งหลาย
ประดับด้วยเครื่องอาภรณ์ทุกชนิด
เข้าไปเฝ้าพระมหาวีระ ได้ฟังพระธรรมเทศนา
- [๑๔๑] ครั้งนั้น พระมหาวีระเจ้าพระองค์นั้นผู้ทรงรู้แจ้งโลก
ทรงตั้งภิกษุณีรูปหนึ่ง ผู้มีทิพยจักขุไว้ในเอตทัคคะ
ในท่ามกลางบริษัท ๔
- [๑๔๒] หม่อมฉันได้ฟังพุทธดำรัสนั้นแล้ว มีความร่าเริง
ถวายทานแด่พระศาสดาและบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว
ได้ปรารภนาทิพยจักขุ
- [๑๔๓] จากนั้น พระศาสดาได้ตรัสกับหม่อมฉันว่า
'นันทนา เธอจักได้ตำแหน่งตามที่เธอปรารภนา
ตำแหน่งที่เธอปรารภนาคือเป็นผลแห่งประทีปธรรมและทาน
- [๑๔๔] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโกลกการาช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๑๔๕] สตรีผู้นี้จักมีนามว่าสกุลา
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
จักเป็นสาวิกาของพระศาสดาพระองค์นั้น'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสิวรรค]

๔. สกุลาเถรียาปาน

- [๑๔๖] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๔๗] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์
มีพระยศยิ่งใหญ่ว่ากันว่า **กัสสปะ** ตามพระโคตร
ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๑๔๘] ครั้งนั้น หม่อมฉันเป็นปริพาชกา ประพุดต้อยผู้เดียว
เที่ยวภิกขาจารได้เพียงน้ำมัน
- [๑๔๙] มีใจผ่องใส ใช้น้ำมันนั้นตามประทีปบูชา
พระเจดีย์ชื่อว่า **สิพพสังวร**
ของพระพุทธเจ้าผู้เลิศกว่าเทวดาและมนุษย์
- [๑๕๐] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๕๑] เพราะอำนาจแห่งกรรมนั้น หม่อมฉันเกิดในที่ใด ๆ
ประทีปเป็นอันมากส่องแสงสว่างเพื่อหม่อมฉันผู้อยู่ในที่นั้น ๆ
- [๑๕๒] หม่อมฉันเห็นสิ่งที่อยู่นอกฝาหรือสิ่งที่อยู่นอกกำแพง
และเห็นทะเลภูเขาตามที่ปรารภนา
นี้เป็นผลแห่งการถวายประทีป
- [๑๕๓] หม่อมฉันมีนัยน์ตาแจ่มใส รุ่งเรืองด้วยยศ
มีศรัทธา มีปัญญา
นี้เป็นผลแห่งการถวายประทีป
- [๑๕๔] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย หม่อมฉันเกิดในตระกูลมหาศาล
มีทรัพย์และข้าวเปลือกมากมาย
ที่มหาชนยินดี พระราชาทรงบูชา (ยกย่อง)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๔. สกุลาเถรียาปาน

- [๑๕๕] หม่อมฉันผู้สมบุรณ์ด้วยอวัยวะทั้งปวง
 ประดับด้วยเครื่องอาภรณ์ทุกชนิด ยืนอยู่ที่หน้าต่าง
 ได้เห็นพระสุคตเสด็จเข้าไปในเมือง
- [๑๕๖] พระองค์ทรงรุ่งเรืองด้วยพระยศ
 อันเทวดาและมนุษย์สักการบูชา
 ทรงสมบุรณ์ด้วยอนุพยัญชนะ
 ประดับด้วยพระลักษณะทั้งหลาย
- [๑๕๗] หม่อมฉันมีจิตเบิกบาน มีใจยินดี
 บวชแล้วไม่นานก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๑๕๘] หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
 ในทิพพโสตธาตุและในเจโตปริยญาณ
 เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระศาสดา
- [๑๕๙] รู้พุพเพนิวาสานุสสติญาณ
 ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
 หม่อมฉันทำอัสวะทั้งปวงให้สิ้นแล้ว
 เป็นผู้บริสุทธิสะอาดปราศจากมลทิน
- [๑๖๐] พระศาสดาหม่อมฉันก็ปรณินิบัติแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันได้ทำแล้ว
 ภาระอันหนักหม่อมฉันก็ปลงลงได้แล้ว
 ตัณหาที่นำไปสู่ภพหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
- [๑๖๑] กุลบุตรกุลธิดาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตเพื่อประโยชน์ใด
 ประโยชน์นั้นคือความสิ้นสังโยชน์ทั้งปวง
 หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
- [๑๖๒] จากนั้น พระผู้มีพระภาคผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา
 ผู้สูงสุดแห่งนรชน ทรงตั้งหม่อมฉันไว้ในเอตทัคคะว่า
 ‘สกุลาภิกษุณีเป็นผู้เลิศกว่าบรรดาภิกษุณีทั้งหลายฝ่ายผู้มีทิพยจักขุ’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๕. นันทาเถรียาปทาน

- [๑๖๓] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๖๔] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๖๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบว่ พระสกุลาภิษุณีได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สกุลาเถรียาปทานที่ ๔ จบ

๕. นันทาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระนันทาเถรี

(พระนันทาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๖๖] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
 ผู้ถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
 เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
- [๑๖๗] พระองค์เป็นผู้ตรัสสอน ทรงแสดงธรรมให้สัตว์รู้ชัดได้
 ทรงช่วยสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้น(วัฏฏสงสาร)
 ทรงฉลาดในเทศนา เป็นพระพุทธเจ้า
 ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๕. นันทาเถรียปทาน

- [๑๖๘] พระองค์เป็นผู้อนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณา
ทรงแสวงหาประโยชน์เกื้อกูลเพื่อสรรพสัตว์
ทรงทำเดียรถียที่มาเฝ้าทั้งหมดให้ดำรงอยู่ในเบญจศีล
- [๑๖๙] เมื่อเป็นเช่นนี้ ศาสนาจึงหมดความอากุล(หมดเลี่ยนหนาม)
ว่างจากพวกเดียรถียและงดงามด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย
ผู้ได้วสี ผู้คงที่
- [๑๗๐] พระมหารุณิพระองค์นั้นทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก
มีพระฉวีเปล่งปลั่งดังทองคำที่ล้ำค่า
มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ
- [๑๗๑] ครั้งนั้น สัตว์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
พระชินสีห์พระองค์นั้น
ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๑๗๒] ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐี
ที่มีความรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่าง ๆ ในกรุงหงสวดี
เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความสุขมาก
- [๑๗๓] หม่อมฉันได้เข้าเฝ้าพระมหาวิระพระองค์นั้นแล้ว
ได้ฟังพระธรรมเทศนาอันประกาศถึงปรมาตมธรรม
ที่ไพเราะอย่างจับใจยิ่งนัก ซึ่งเป็นอมตธรรม
- [๑๗๔] ครั้งนั้น หม่อมฉันมีความเลื่อมใส
ได้ทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพร้อมทั้งพระสงฆ์
ได้ถวายมหาทานแด่พระองค์ด้วยมือของตน
- [๑๗๕] ได้ขบศิระลงใกล้พระวีระเจ้า
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก พร้อมทั้งพระสงฆ์
ปรารถนาตำแหน่งที่เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้เข้ามา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๕. นันทาเถรียปทาน

- [๑๗๖] ครั้นนั้น พระสุคตผู้ฝึกนรชนที่ยังไม่ได้ฝึก
 เป็นที่พึงของโลกทั้ง ๓ ทรงเป็นใหญ่
 ทรงพยุจนรชนไว้เป็นอย่างดีร่ำพยากรณ์ว่า
 ‘เธอจักได้ตำแหน่งที่เธอปรารถนาไว้ดีแล้วนั้น’
- [๑๗๗] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
 พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
 ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๑๗๘] สตริ์ผู้นี้จักมีนามปรากฏว่านันทา
 เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
 เป็นสาวิกาของพระศาสดาพระองค์นั้น’
- [๑๗๙] ครั้นนั้น หม่อมฉันได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้วเป็นผู้มีความยินดี
 มีจิตประกอบด้วยเมตตา บำรุงพระชินเจ้า ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
 ด้วยปัจจัยทั้งหลายจนตลอดชีวิต
- [๑๘๐] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
 และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
 หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
 จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๘๑] หม่อมฉันจุติจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นยามา
 จุติจากสวรรค์ชั้นยามานั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
 จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตนั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี
 จุติจากสวรรค์ชั้นนิมมานรดีนั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี
- [๑๘๒] เพราะอำนาจแห่งกรรมนั้น หม่อมฉันเกิดในภพใด ๆ
 ในภพนั้น ๆ ก็ได้เป็นพระมเหสีของพระราชา
- [๑๘๓] หม่อมฉันจุติจากสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตดีนั้นแล้ว
 มาเกิดในหมู่มนุษย์ ได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ
 และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าแผ่นดินหลายชาติ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๕. นันทาเถรียาปทาน

- [๑๘๔] สวสยสมบัติทั้งในเทวโลกและมนุษย์โลก
มีความสุขทุกชาติ
เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในกัปเป็นอันมาก
- [๑๘๕] เมื่อถึงภพสุดท้าย
หม่อมฉันเกิดเป็นธิดาของพระเจ้าสุทโธทนะ
ในกรุงกบิลพัสดุ์ เป็นผู้มีรูปสมบัติอันใคร ๆ ไม่นินทา
- [๑๘๖] ราชสกุลนั้นเห็นหม่อมฉันมีรูปงามดังดวงอาทิตย์
จึงพากันชื่นชม เพราะฉะนั้น หม่อมฉันจึงมีนามว่านันทา
เป็นผู้มีรูปลักษณะเที่ยงงามประเสริฐ
- [๑๘๗] ในกรุงกบิลพัสดุ์ ซึ่งเป็นราชธานีที่รื่นรมย์นั้น
นอกจากพระนางยโสธราแล้ว
ปรากฏว่าหม่อมฉันมีความงามกว่ายุวนารีทุกคน
- [๑๘๘] พระเชษฐภคินีก็เป็นพระพุทเจ้าผู้เลิศในโลก ๓
พระภคินีองค์สุดท้ายก็เป็นพระอรหันต์
หม่อมฉันเป็นสตรีเพียงผู้เดียวที่เป็นคฤหัสถ์
พระมารดาทรงตั้งแต่นั้นว่า
- [๑๘๙] ‘ลูกรัก เจ้าเกิดในศากยสกุล
เป็นน้องของพระพุทธเจ้า เมื่อเว้นจากนั้นทกumarแล้ว
จักได้ประโยชน์อะไรในวังเล่า’
- [๑๙๐] ความเป็นหนุ่มสาว ก็มีความแก่เป็นที่สุด
รูปปั้นติดรู้กันว่าเป็นของไม่สะอาด
แม้ไม่มีโรค ก็มีโรคเป็นที่สุด
ชีวิตมีความตายเป็นที่สุด
- [๑๙๑] รูปที่สวยงามของเธอแม้นี้ นำใคร่ดังดวงจันทร์
จงใจให้นิยม อสังการด้วยเครื่องประดับทั้งหลาย
คล้ายกำหนดรู้ได้ด้วยสิริ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๕. นันทาเถรียาปทาน

- [๑๙๒] ดุจเป็นสิ่งสำคัญของชาวโลกที่เขามูขากัน
 เป็นที่ดึงดูดแห่งนัยนา
 เป็นที่ก่อเกิดการสรรเสริญบุญ
 เป็นที่ชื่นชมแห่งวงศ์โอกกากราช
- [๑๙๓] โดยกาลไม่นานนัก ความแก็จักมารอบง่าลูกรัก
 ผู้มีรูปอันใคร ๆ ไม่นินทา จงละพระราชฐานและรูปกาย
 ที่บัณฑิตตำหนิแล้วประพฤติธรรมเกิด
- [๑๙๔] หม่อมฉันผู้ยังโลเลในรูปที่ยังเป็นสาว
 ได้ฟังพระดำรัสของพระมารดาแล้ว
 ก็ออกบวชเป็นบรรพชิตแต่เพียงกาย
 แต่หาออกบวชด้วยจิตใจไม่
- [๑๙๕] หม่อมฉันระลึกถึงตนด้วยความขวนขวายตรวจตราอย่างมาก
 พระมารดาตรัสตักเตือนเพื่อให้ประพฤติธรรม
 แต่หม่อมฉันมิได้สนใจขวนขวายในการประพฤติธรรมนั้นเลย
- [๑๙๖] ครั้งนั้น พระชินเจ้าผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา
 ทอดพระเนตรเห็นหม่อมฉันผู้มีผิวหน้าดังดอกบัว
 เพื่อให้หม่อมฉันเกิดความเบื่อหน่ายในรูปกาย
- [๑๙๗] จึงทรงเนรมิตหญิงคนหนึ่งมีความงามน่าชม น่าขบใจยิ่งนัก
 ซึ่งมีรูปงามกว่าหม่อมฉัน ให้อยู่ในคลองแห่งจักขุของหม่อมฉัน
 ด้วยอาณภาพของพระองค์
- [๑๙๘] หม่อมฉันอัศจรรย์ใจ เพราะเห็นหญิงที่มีเรือนร่าง
 อันน่าอัศจรรย์ยิ่งนัก ก็คิดว่า 'เราเห็นหญิงมนุษย์ดังกล่าว
 นี้มีผลดีและเป็นลาภแก่นัยน์ตาของเรา
- [๑๙๙] เชิญเกิดแม่คนงาม แม่จงบอกสิ่งที่ต้องประสงค์แก่ฉัน
 ฉันจะให้ แม่จงบอกสกุล นาม
 โคตรของเธอแก่ฉัน ถ้าเธอพอใจ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๕. นันทาเถรียาปทาน

- [๒๐๐] แม่คนงาม เวลานี้ยังไม่ใช้เวลาแห่งปัญหา
แม่จนนอนหนุนตักเรา
ทับซ้อนร่างกายเราหลับลึกครู่หนึ่งเกิด'
- [๒๐๑] จากนั้นแม่คนแสนสวยกินนอนพาดศีรษะบนตักหม่อมฉัน
ของแข็งขนาดใหญ่ตกไปที่หน้าผากของนาง
- [๒๐๒] พร้อมกับของแข็งที่ตกมากระทบ รอยโปนก็ปรากฏขึ้น
และทั้งหนองทั้งเลือดก็ไหลออกจากซากศพที่แตก
- [๒๐๓] แม้ใบหน้าที่แตกแล้วนั้น ก็มีกลิ่นคล้ายซากศพเน่าโชยออกมา
ทั่วทั้งสระพองขึ้นเขียวคล้ำ
- [๒๐๔] แม่คนสวยมีสรรพางค์กายสิ้น หายใจหอบถี่ ๆ
เสวยทุกข์ของตนอยู่ รำพันอย่างน่าสงสาร
- [๒๐๕] หม่อมฉันเป็นทุกข์เพราะทุกข์นั้น ต้องเวทนาจมอยู่ในทุกข์ใหญ่
ขอพระองค์ทรงเป็นที่พึ่ง แม่นางเป็นเพื่อนของหม่อมฉัน
- [๒๐๖] ใบหน้าที่งามของแม่หายไปไหน
จมูกที่โด่งงามของแม่หายไปไหน
ริมฝีปากที่สวยงามเหมือนสีลูกมะพลับสุกของแม่หายไปไหน
วงหน้าที่งดงามของแม่หายไปไหน
- [๒๐๗] วรรณะที่เปล่งปลั่งดังดวงจันทร์หายไปไหน
และลำคอที่คล้ายปล้องทองคำของแม่หายไปไหน
ใบหูของแม่ดังพวงดอกไม้ก็หมดสีสิ้นวรรณะไปเสียแล้ว
- [๒๐๘] ถิ่นที่กลมกลึงคล้ายดอกบัวตูมทั้งคู่ของแม่แตกแล้ว
มีกลิ่นเหม็นฟุ้งไปคล้ายซากศพเน่า
- [๒๐๙] นางมีเอวคอดกลม มีตะโพกผึ่งผาย
นำสิ่งชั่วร้ายมาให้เหมือนเขียง
เต็มไปด้วยสิ่งที่ไม่สะอาด โอ ! รูปไม่เที่ยง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๕. นันทาเถรียปาทาน

- [๒๑๐] อวัยวะที่เกิดจากสรีระทั้งหมดมีกลิ่นเหม็นเน่า
 น้ำกลั้ว น้ำเกลียดเหมือนซากศพในป่าช้า
 ที่พวกคนเขลาพากันยินดี
- [๒๑๑] ครั้งนั้น พระภิกษุของหม่อมฉันผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 ผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา
 ทอดพระเนตรเห็นหม่อมฉันผู้มีจิตสังเวช
 จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ว่า
- [๒๑๒] ‘นันทา เธอจงดูรูปกายที่กระสับกระส่าย
 เปื่อยเน่าดังซากศพ จงอบรมจิตให้ตั้งมั่นด้วยดี
 มีอารมณ์เดียว ด้วยอารมณ์อันไม่งาม
- [๒๑๓] รูปนี้เป็นฉันใด รูปของเธอนั้นก็เป็นฉันนั้น
 รูปของเธอนั้นเป็นฉันใด รูปนี้ก็เป็นอย่างนั้น
 มีกลิ่นเหม็นเน่าฟุ้งไป
 ที่พวกคนเขลาพากันยินดียิ่งนัก
- [๒๑๔] เธอไม่เกียจคร้าน
 พิจารณาเห็นรูปเป็นอย่างนั้น ทั้งกลางคืนกลางวัน
 แต่นั้นจะเบื่อหน่ายยิ่งนักเห็นด้วยปัญญาของตน’
- [๒๑๕] จากนั้น หม่อมฉันมีจิตสลด เพราะฟังคาถาสภาษิต
 ยืนอยู่ ณ ที่นั้น ก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๒๑๖] หม่อมฉันเข้าฌานตลอดเวลา ไม่ว่าจะนั่งอยู่ ณ ที่ใด ๆ
 พระชินเจ้าทรงพอพระทัยในคุณสมบัตินั้น
 จึงทรงตั้งหม่อมฉันไว้ในเอตทัคคะ
- [๒๑๗] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 อุคพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๖. โสณาเถรียาปทาน

[๒๑๘] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๒๑๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่ พระนันทาภิกษุณีผู้เป็นชนบทกัลยาณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วย
ประการฉะนี้

นันทาเถรียาปทานที่ ๕ จบ

๖. โสณาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระโสณาเถรี

(พระโสณาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๒๐] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**

ผู้ถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ

เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป

[๒๒๑] ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐี เป็นผู้มีความสุข

ถูกประดับตกแต่ง เป็นที่รัก

เข้าไปเฝ้าพระมณีผู้ประเสริฐพระองค์นั้น

ได้ฟังพระดำรัสที่ไพเราะ

[๒๒๒] พระชินเจ้าทรงสรรเสริญภิกษุณีรูปหนึ่งว่า

เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายผู้ปรารถนาความเพียร

หม่อมฉันได้ฟังพุทธดำรัสนั้นแล้วเป็นผู้มีความยินดี

ทำสักการะพระศาสดา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๖. โสณาเถรียาปทาน

- [๒๒๓] หม่อมฉันให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว
ได้ปรารภนาตำแหน่งนั้นในกาลนั้น
พระมหาวิรูปพุทธเจ้าทรงอนุโมทนาว่า
'ความตั้งใจปรารภนาของเธอจักสำเร็จ
- [๒๒๔] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโอกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๒๒๕] สตรีผู้นี้จักมีนามปรากฏว่าโสณา
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
จักเป็นสาวิกาของพระศาสดาพระองค์นั้น'
- [๒๒๖] หม่อมฉันได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว
เป็นผู้มีความยินดี มีจิตประกอบด้วยเมตตา
บำรุงพระชินเจ้า ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
ด้วยปัจจัยทั้งหลายโดยประการเช่นนั้นจนตลอดชีวิต
- [๒๒๗] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๒๒๘] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย
หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐี เจริญมั่งคั่งด้วยทรัพย์มาก
ในกรุงสาวัตถีที่ประเสริฐ
- [๒๒๙] เมื่อหม่อมฉันเจริญวัยเป็นสาวแล้ว
ได้ไปสู่ตระกูลสามี คลอดบุตรชาย ๑๐ คน
ล้วนแต่มีรูปร่างงามยิ่งนัก
- [๒๓๐] บุตรทุกคนนั้นดำรงอยู่ในความสุข
ติดตาตรึงใจผู้คนให้นิยม แม้แต่พวกศัตรูก็ชอบใจ
สำหรับหม่อมฉันไม่ต้องพุดถึง พวกเขาเป็นที่รัก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๖. โสณาเถรียาปทาน

- [๒๓๑] ครั้งนั้น โดยที่หม่อมฉันไม่ต้องการ
 สามีหม่อมฉันพร้อมด้วยบุตรทั้ง ๑๐ คน
 พากันไปบวชในศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
- [๒๓๒] ในกาลนั้น หม่อมฉันอยู่แต่ผู้เดียวคิดว่า ‘พอจะด้วยชีวิตของเรา
 ผู้พลัดพรากจากสามีและบุตร เป็นคนแก่ น่าสงสาร
- [๒๓๓] แม้เราก็จักไปยังอารามที่สามีเราไปถึง’
 ครั้นคิดอย่างนี้แล้วจึงบวชเป็นบรรพชิต
- [๒๓๔] ครั้งนั้น พวกภิกษุณีปล่อยหม่อมฉันไว้ในสำนักแต่เพียงผู้เดียว
 สั่งหม่อมฉันว่า ‘เธอจงดมน้ำไว้’ แล้วก็พากันจากไป
- [๒๓๕] ขณะนั้น หม่อมฉันน่าน้ำมาแล้ว ใส่ลงไปในหม้อ
 ตั้งบนก้อนเส้าแล้วนั่ง จากนั้นก็ตั้งใจให้เป็นสมาธิ
- [๒๓๖] ได้พิจารณาเห็นขั้นธโดยความเป็นของไม่เที่ยง
 เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา
 ทำอาสวะทั้งปวงให้สิ้นไปแล้ว ก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๒๓๗] เมื่อภิกษุณีกลับมาได้ถามถึงน้ำร้อน
 หม่อมฉันอธิบายเหตุโดยชัดแจ้งให้น้ำร้อนเร็วพลัน
- [๒๓๘] ภิกษุณีเหล่านั้นพากันอัศจรรย์ใจ
 ไปกราบทูลพระชินเจ้าผู้ประเสริฐให้ทรงทราบเรื่องนั้น
 พระผู้เป็นนาถทรงสดับเรื่องนั้นแล้วทรงชื่นชม ได้ตรัสถามว่า
- [๒๓๙] ‘แท้จริง บุคคลผู้ปรารถนาความเพียรอย่างหนัก
 มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ก็ประเสริฐกว่าคนเกียจคร้าน
 และละทิ้งความเพียรมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี’
- [๒๔๐] พระมหาวีรเจ้า หม่อมฉันให้ทรงพอพระทัยแล้ว
 เพราะการปฏิบัติดี พระมหามุนีพระองค์นั้น
 ตรัสสรรเสริญหม่อมฉันว่าเป็นผู้เลิศกว่าบรรดาภิกษุณีทั้งหลาย
 ผู้ปรารถนาความเพียร

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๗. ภัททกาปิลานีเถรียาปทาน

- [๒๔๑] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๔๒] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๔๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบว่ พระโสมนัสภิกษุณีได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

โสมนัสเถรียาปทานที่ ๖ จบ

๗. ภัททกาปิลานีเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระภัททกาปิลานีเถรี

(พระภัททกาปิลานีเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๔๔] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตร**
 ผู้ถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
 เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
- [๒๔๕] ครั้งนั้น หม่อมฉันเป็นภริยาของเศรษฐีชื่อว่าวิเทหะ
 มีรัตนะมาก ในกรุงหงสวดี
- [๒๔๖] บางคราวเศรษฐีนั้นพร้อมด้วยชนที่เป็นบริวาร
 เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้เป็นดังสุริยเทพบุตร
 ได้ฟังพระธรรมอันนำความสิ้นทุกข์ทั้งปวงมาให้
 ของพระพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๗. ภัททกาปิลาณีเถรียาปทาน

- [๒๔๗] พระองค์ทรงเป็นผู้นำประกาศสรรเสริญภิกษุ
ผู้เป็นสาวกรูปหนึ่งว่า เป็นผู้เลิศกว่าบรรดาภิกษุทั้งหลายผู้ถืออุตงค์
หม่อมฉันได้ฟังแล้ว ได้ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าผู้คงที่ตลอด ๗ วัน
- [๒๔๘] แล้วชนศิรัชะลงแทบพระยุคลบาทปรารณาดำรงนั้น
ก็ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐแห่งนระ
เมื่อจะทรงให้บริษัททำเรื่อง
- [๒๔๙] ได้ตรัสคาถาเหล่านี้ เพื่อทรงอนุเคราะห์เศรษฐีว่า
'ดูก่อนบุตร เธอจักได้ตำแหน่งที่เธอปรารณา
จงเป็นผู้เย้นใจเถิด
- [๒๕๐] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชสกุลโอกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก
- [๒๕๑] เธอจักมีนามปรากฏว่ากัสสปะ ตามโคตร
เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
จักเป็นสาวกของพระศาสดาพระองค์นั้น
- [๒๕๒] เศรษฐีได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว
เป็นผู้มีความยินดี มีจิตประกอบด้วยเมตตา
บำรุงพระชินเจ้า ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
ด้วยปัจจัยทั้งหลายจนตลอดชีวิต
- [๒๕๓] พระองค์ทรงประกาศศาสนาให้รุ่งเรืองแล้ว
ย้ายิเดียรถียผู้หลอกลวงได้แล้ว
ทรงแนะนำเวไนยสัตว์ (คือผู้ที่ควรแนะนำได้)
พระองค์พร้อมทั้งพระสาวกปรินิพพานแล้ว
- [๒๕๔] เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้เลิศในโลกนั้นปรินิพพานแล้ว
เพื่อจะบูชาพระศาสดา เศรษฐีนั้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๗. ภัททกาปิลาณีเถรียาปทาน

จึงเชิญญาติและมิตรมาประชุมแล้ว

พร้อมกับญาติและมิตรเหล่านั้นได้สร้าง

[๒๕๕] พระสถูปรัตนะสูงได้ ๗ โยชน์

ซึ่งมีความรุ่งเรืองเหมือนดวงอาทิตย์

และเหมือนต้นพญาไม้สาละที่กำลังมีดอกบานสะพรั่ง

[๒๕๖] หม่อมฉันได้ให้ช่าง ๗ คนใช้รัตนะ ๗ ประการ

ทำตุ้ม ๗๐๐,๐๐๐ ใบ ซึ่งโชติช่วงเหมือนไฟไหม้ไม่จืด

[๒๕๗] หม่อมฉันบรรจุน้ำมันหอมจนเต็ม

ตามประทีปไว้ ณ พระสถูปนั้น

เพื่อบูชาพระศาสดา ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

ผู้ทรงอนุเคราะห์สรรพสัตว์

[๒๕๘] หม่อมฉันให้ช่างทำหม้อ ๗๐๐,๐๐๐ ใบ

ใส่รัตนะต่าง ๆ จนเต็มครบทุกใบ

เพื่อบูชาพระศาสดา ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๒๕๙] ในระหว่างกลางหม้อทุก ๘ ใบ ยกพวงทองตั้งประดับไว้

ซึ่งมีรัศมีรุ่งโรจน์เหมือนดวงอาทิตย์ในสารทกาล

[๒๖๐] ที่ประตูทั้ง ๔ มีเสาระเนียดซึ่งทำด้วยรัตนะ

ทั้งมีแผ่นกระดานที่ทำด้วยรัตนะนารีนรมย์

ยกขึ้นไว้ย่อมงดงาม

[๒๖๑] คุณและปล่องที่สร้างไว้อย่างดี ก็รุ่งโรจน์

ธงรัตนะที่ยกขึ้นไว้ล้วนงามไพโรจน์

[๒๖๒] พระเจดีย์ที่สร้างด้วยรัตนะนั้น

สร้างไว้อย่างสวยงาม มีสีสุก

มีรัศมีรุ่งโรจน์ดุจดวงจันทร์และดวงอาทิตย์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๗. ภัททกาปิลาณีเถรียาปทาน

- [๒๖๓] พระสอุปของหม่อมฉันมี ๓ ด้าน ด้านหนึ่งบรรจุหรรดาล
ด้านหนึ่งบรรจุมโนศิลา ด้านหนึ่งบรรจุแร่พลวงไว้จนเต็ม
- [๒๖๔] หม่อมฉันให้ช่างทำเครื่องบูชาที่น่ายินดีเช่นนี้แล้ว
ได้ถวายทานแก่พระสงฆ์ผู้กล่าวธรรมที่ประเสริฐ
ตามกำลัง จนตลอดชีวิต
- [๒๖๕] หม่อมฉันกับเศรษฐีนั้น ทำบุญเหล่านั้น
โดยประการทั้งปวงจนตลอดชีวิต
แล้วได้ไปเกิดในสุคติภพร่วมกัน
- [๒๖๖] เสวยสมบัติทั้งหลายทั้งในเทวดาและในมนุษย์
เวียนว่ายตายเกิดร่วมกับเศรษฐีนั้น
ปานประหนึ่งว่าเงาติดตามตัว
- [๒๖๗] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
พระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี ทรงเป็นผู้นำ
ทรงมีพระเนตรงาม ทรงเห็นแจ้งธรรมทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๒๖๘] ครั้งนั้น ท่านเศรษฐีได้เกิดเป็นพราหมณ์ ในกรุงพันธุมดี
เป็นที่รู้จักกันดีว่า เป็นผู้มั่งคั่งด้วยคุณธรรม
แต่เป็นคนจนแสนด้วยทรัพย์
- [๒๖๙] แม้ครั้งนั้น หม่อมฉันก็เป็นพราหมณ์ของพราหมณ์นั้น
มีความคิดอย่างเดียวกัน
บางครั้งพราหมณ์นั้นเข้าเฝ้าพระมหามุนี
- [๒๗๐] ซึ่งประทับนั่งทรงแสดงอมตบทยอยู่ในหมู่ชน
ได้ฟังธรรมแล้วเบิกบานใจ ได้ถวายผ้าสาฎกผืนหนึ่ง
- [๒๗๑] มีผ้านุ่งผืนเดียวกลับไปเรือน แล้วได้บอกหม่อมฉันว่า
'น้องหญิง เชิญอนุโมทนามหาบุญเถิด
ผ้าสาฎกพีได้ถวายพระพุทธเจ้าไปแล้ว'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสิวรรค]

๗. ภัททกาปิลาณีเถรียปาทาน

- [๒๗๒] ขณะนั้น หม่อมฉันมีความเอิบอ้อมประนมมือ
อนโมทนาว่า 'ข้าแต่สามี ผ่าสาฎกท่านถวายดีแล้ว
แต่พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ผู้คงที่'
- [๒๗๓] พราหมณ์มีความสุข ประดับตกแต่งแล้ว
เวียนวายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่
ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินในกรุงพาราณสีที่น่ารื่นรมย์
- [๒๗๔] ครั้งนั้น หม่อมฉันเป็นพระมเหสีผู้ประเสริฐกว่าพวกนางสนม
เป็นที่โปรดปรานอย่างยิ่งของท้าวเธอ เพราะความรักที่มีในกาลก่อน
- [๒๗๕] พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้น
ทอดพระเนตรเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ๘ พระองค์
ผู้เที่ยวบิณฑบาต ทรงเบิกบานพระทัย
ได้ถวายอาหารบิณฑบาตที่มีราคามาก
- [๒๗๖] นิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายไว้
ทรงสร้างรัตนมณฑปซึ่งประดับด้วยทองมีรัศมีเปล่งปลั่ง
ที่พวกช่างทองได้ทำไว้ซึ่งสูงประมาณ ๑๐๐ ศอก
- [๒๗๗] ท้าวเธอทรงเลื่อมใส รับสั่งให้นิมนต์
พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมด
แล้วได้ทรงถวายทานแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น
ซึ่งเข้ามาในพระราชนิเวศน์ด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง
- [๒๗๘] แม้ครั้งนั้น หม่อมฉันก็ได้ร่วมถวายทานนั้นกับพระเจ้ากาสิ
ได้เกิดในกาสิคคามในกรุงพาราณสีอีก
- [๒๗๙] พระเจ้ากาสิกับพระภคามีความสุขอยู่ในตระกูลกุกุมพีที่เจริญ
หม่อมฉันเป็นภรรยาของพี่ชายคนโต ปรนนิบัติสามีอย่างดี
- [๒๘๐] น้องชายของสามีหม่อมฉัน เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้ว
นำอาหารของพี่ชายไปถวายแก่พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น
เมื่อพี่ชายผู้ซึ่งเป็นสามีของหม่อมฉันมาถึงแล้ว จึงได้บอก(สามี)ให้ทราบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๗. ภัททกาปิลาณีเถรียาปทาน

- [๒๘๑] เขาไม่ยินดีทาน จากนั้น หม่อมฉันก็ได้ให้อาหาร
ที่ตนนำมาเพื่อพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายแก่สามีนัน
สามีนันได้ถวายอาหารนั้น
แก่พระปัจเจกพุทธเจ้านั้นอีก
- [๒๘๒] ขณะนั้น หม่อมฉันโกรธจึงเทอาหาร
ที่ถวายแก่พระปัจเจกพุทธเจ้านั้นทิ้งเสีย
ได้ถวายบาตรที่เต็มด้วยเปือกตม
แก่พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้คงที่นั้น
- [๒๘๓] ครั้นนั้น หม่อมฉันเห็นใบหน้า มีจิตสงบของท่าน
ทั้งในการให้ การรับ การเคารพ
และการประทุษร้าย จึงสลดใจมาก
- [๒๘๔] หม่อมฉันมีจิตเลื่อมใสรับบาตรมาแล้ว
ใช้น้ำหอมอย่างดีล้างจนสะอาด
บรรจุน้ำตาลกรวดกับเปรียงจนเต็มบาตรแล้วถวายคืน
- [๒๘๕] หม่อมฉันเกิดในภพใด ๆ ก็มีรูปงาม
เพราะถวายทาน แต่มีกลิ่นตัวเหม็น
เพราะการย้ายที่กระทำไม่สมควรแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า
- [๒๘๖] เมื่อพระเจดีย์ของพระธีรเจ้าพระนามว่ากัสสปะ
ซึ่งสามิหม่อมฉันได้ให้สร้างสำเร็จแล้ว
หม่อมฉันมีความยินดี ได้ถวายแผ่นอิฐทองคำอย่างดีอีก
- [๒๘๗] ขุดอิฐนั้นให้ชุ่มด้วยของหอม ๔ ชนิด
จึงพ้นจากโทษที่มีกลิ่นตัวเหม็น
กลายเป็นผู้มีรูปทรงสมส่วนไปทั่วสรรพางค์กาย
- [๒๘๘] ให้ช่างใช้รัตนะ ๗ ประการทำถาด ๗,๐๐๐ ถาด
เต็มไปด้วยเปรียง และใส่เป็นพื้น ๆ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๗. ภัททกาปิลาณีเถรียปทาน

- [๒๘๙] ใส่ไปแล้วตามประทีปตั้งไว้ ๗ แฉว
เพื่อบูชาพระพุทธเจ้า ผู้เป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ด้วยจิตที่เลื่อมใส
- [๒๙๐] แม้ครั้งนั้น หม่อมฉันมีส่วนในบุญนั้นโดยพิเศษ
สามีของหม่อมฉันไปเกิดในแคว้นกาสิ
มีนามปรากฏว่า**สุมิตตะ**
- [๒๙๑] หม่อมฉันเป็นภรรยาของเขา
มีความสุขอันเขาประดับตกแต่งแล้ว เป็นที่รัก
ครั้งนั้น สามีของหม่อมฉันได้ถวายผ้าโพกศีรษะเนื้อดี
แก่**พระปัจเจกมุนี**
- [๒๙๒] แม้หม่อมฉันก็มีส่วนแห่งทานนั้น อนโมทนาทานที่ประเสริฐ
สามีได้ไปเกิดในกำเนิดแห่งชาวโกลิยะในแคว้นกาสิอีก
- [๒๙๓] ครั้งนั้น สามีของหม่อมฉันพร้อมด้วยบุตร
ของชาวโกลิยะ ๕๐๐ คน
ได้บำรุง**พระปัจเจกพุทธเจ้า** ๕๐๐ องค์
- [๒๙๔] นิมนต์**พระปัจเจกพุทธเจ้า**เหล่านั้น
ให้อยู่จำพรรษาตลอดไตรมาสแล้วได้ถวายไตรจีวร
ครั้งนั้น หม่อมฉันเป็นภรรยาของเขา
เป็นผู้ปฏิบัติกุศลกรรมบถ
- [๒๙๕] สามีจติจากอัฐภาพนั้นแล้ว
ได้เป็นพระราชอาพระนามว่า**นันทะ** มียศมาก
แม้หม่อมฉันก็ได้เป็นพระมเหสีของท้าวเธอ
เป็นผู้มีสมบัติให้สำเร็จสิ่งที่ต้องประสงค์ทุกประการ
- [๒๙๖] พระเจ้านันทะนั้นจติจากอัฐภาพนั้นแล้ว
ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินนามว่า**พรหมทัต**
ครั้งนั้น **พระปัจเจกมุนี** ๕๐๐ องค์ถ้วน
ผู้เป็นพระโอรสของนางปทุมวดี

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๗. ภัททกาปิลาณีเถรียาปทาน

- [๒๙๗] หม่อมฉันได้บำรุงจนตลอดชีวิต
นิมนต์ให้พักอยู่ในพระราชอุทยานแล้ว
และบูชาพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น ผู้นิพพานแล้ว
- [๒๙๘] หม่อมฉันทั้ง ๒ ได้สร้างเจดีย์หลายองค์
แล้วก็พากันออกบวช เจริญอัปมัญญา
แล้วได้ไปเกิดในพรหมโลก
- [๒๙๙] จุตติจากพรหมโลกแล้ว สามิขของหม่อมฉัน
เกิดเป็นพราหมณ์ชื่อ **ปิปผลายนะ**
ที่ประเทศมหาตตละ มารดาชื่อ **สมนเทวี**
บิดาเป็นพราหมณ์โกสิยโคตร
- [๓๐๐] หม่อมฉันเป็นธิดาของ **กบิลพราหมณ์**
มารดาชื่อ **สุจิมตี** ในมัททชนบท นครสาละที่ประเสริฐสุด
- [๓๐๑] บิดาหล่อรูปของหม่อมฉันด้วยทองคำแท่งแล้ว
ถวายรูปหล่อแก่พระกัสสปเถรเจ้า ผู้เว้นจากกามทั้งหลาย
- [๓๐๒] พราหมณ์ **ปิปผลายนะ** นั้นเป็นหนุ่ม
ไปตรวจดูงานในกาลบางครั้ง
เห็นสัตว์ทั้งหลายที่ถูกกาเป็นต้นจิกกินแล้ว เกิดความสลดใจ
- [๓๐๓] ครั้งนั้น หม่อมฉันเห็นเมล็ดงาที่มีอยู่ในเรือน
ซึ่งนำออกผึ่งแดด เห็นกาจิกกินนอนอยู่ ได้ความสลดใจ
- [๓๐๔] ครั้งนั้น พราหมณ์ **ปิปผลายนะ** ผู้เป็นปราชญ์ออกบวช
หม่อมฉันก็ออกบวชตาม อยู่บำเพ็ญศีลพรตของปริพาชก ๕ ปี
- [๓๐๕] เมื่อพระนางโคตมิผู้บำรุงเลี้ยงพระชินเจ้าทรงผนวชแล้ว
หม่อมฉันได้เข้าไปหาพระนาง และเป็นผู้อันพระพุทเจ้าสั่งสอนแล้ว
- [๓๐๖] โดยกาลไม่นานนัก หม่อมฉันก็ได้บรรลุอรหัตตผล
โอ ! เรามีพระมหากัสสปเถระผู้มีสิริ เป็นกัลยาณมิตร

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๗. ภัททกาปิลาณีเถรียาปทาน

- [๓๐๗] พระกัสสปเถระเป็นพุทธบุตร
เป็นทายาทของพระพุทธเจ้า
มีจิตตั้งมั่นดี รูปพเพนิวาสานุสสติญาณ
เห็นสวรรค์และอบาย
- [๓๐๘] อนึ่ง ท่านถึงความสิ้นชาติ เป็นมุนีอยู่จบอภิญญา
ด้วยวิชา ๓ เหล่านี้ จึงได้ชื่อว่าเป็นพราหมณ์ผู้มีวิชา ๓
- [๓๐๙] ภัททกาปิลาณีก็นั่นเหมือนกัน
ได้วิชา ๓ ละมัจจุราชเสียได้ ทรงร่างกายนี้เป็นที่สุด
ชนะมารพร้อมทั้งเสนามารแล้ว
- [๓๑๐] หม่อมฉันทั้ง ๒ เห็นโทษในโลกแล้วพากันบวช
เป็นผู้สิ้นอาสวะ ฝึกตนแล้ว มีความเย็น ดับสนิทแล้ว
- [๓๑๑] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๓๑๒] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- [๓๑๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระภัททกาปิลาณีภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ภัททกาปิลาณีเถรียาปทานที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๘. ยโสธราเถรียาปทาน

๘. ยโสธราเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระยโสธราเถรี

(พระยโสธราเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๓๑๔] สมัยหนึ่ง เมื่อพระผู้ทรงเป็นผู้นำแห่งนรชน

ประทับอยู่ ณ เจ้ามกุเขชาติประเสริฐแห่งหนึ่ง

ใกล้กรุงราชคฤห์ ที่นารีนรมย์ มั่งคั่ง

[๓๑๕] ยโสธราภิกษุณี ผู้อยู่ในสำนักของภิกษุณี

ในนครที่นารีนรมย์นั้น ได้มีความรำพึงอย่างนี้ว่า

[๓๑๖] 'พระเจ้าสุทโธทนมหาราช

และพระนางมหาปชาบดีโคตมี

พระมหาเถระผู้มีชื่อเสียง และพระเถรีผู้มีฤทธิ์มาก

[๓๑๗] ท่านเหล่านั้น ล้วนนิพพานไปแล้ว

เหมือนเปลวประทีปหมดเชื้อดับไปจะนั้น

เมื่อพระโลกนาถยังทรงพระชนม์อยู่

แม้เราก็จักบรรลุถึงสืบท(นิพพาน)'

[๓๑๘] ยโสธราภิกษุณีนั่นครั้นคิดแล้ว

จึงพิจารณาอายุของตน เห็นอายุสังขาร

จะถึงความสิ้นไปในวันนั้นเอง

[๓๑๙] จึงถือบาตรและจีวรออกจากที่อยู่ของตน

มีภิกษุณี ๑๐๐,๐๐๐ รูปห้อมล้อม

[๓๒๐] มีฤทธิ์มาก มีปัญญามาก

เข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถวายอภิวัต

ที่ลายลักษณะกองจักรของพระศาสดาแล้ว

นั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลคำนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๘. ยโสธราเถรียาปทาน

- [๓๒๑] 'หม่อมฉันมีอายุได้ ๗๘ ปี ล่วงเข้าปัจฉิมวัยแล้ว
ถึงความเป็นผู้มีกายค้อมลงโดยลำดับ ขอกราบทูลลาพระมหานี
- [๓๒๒] หม่อมฉันมีวัยแก่หง่อม ชีวิตของหม่อมฉันมีอยู่นิดหน่อย
หม่อมฉันจักละพระองค์ไป ที่พึงของตนหม่อมฉันทำไว้แล้ว
- [๓๒๓] ในกาลปัจฉิมวัยนี้ ความตายเข้ามาปิดล้อมไว้แล้ว
ข้าแต่พระมหาวีระ หม่อมฉันจักนิพพานในคืนวันนี้
- [๓๒๔] ข้าแต่พระมหานี หม่อมฉันไม่มีชาติ
ชรา พยาธิ และมรณะ
หม่อมฉันจักเข้าถึงนิพพานที่ไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง
เป็นบุรีที่ไม่มี ความแก่ ความตาย และไม่มีภัย
- [๓๒๕] บริษัทที่เข้าเฝ้าพระองค์อยู่ รู้จักความผิด
จึงขอประทานโทษ เจพาะพระพักตร์ของพระศาสดา
- [๓๒๖] ข้าแต่พระมหาวีระ
เมื่อหม่อมฉันเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสงสาร
หากมีความผิดพลาดในพระองค์ หม่อมฉันกราบทูลว่า
ขอพระองค์โปรดยกโทษให้แก่หม่อมฉันด้วยเถิด'
- [๓๒๗] พระจอมมุนีทรงสดับคำของพระยโสธราภิกษุณีแล้ว
จึงตรัสตั้งนี้ว่า 'เมื่อเธอบอกว่าจะลानิพพาน
ตถาคตจะไปว่าอะไรเธอให้มากเล่า
- [๓๒๘] เธอปฏิบัติตามคำสั่งสอนของเรา จงแสดงฤทธิ์
และตัดความสงสัยของบริษัททั้งปวงในศาสนาเถิด'
- [๓๒๙] พระยโสธราภิกษุณีนั้น
ได้ฟังพระดำรัสของพระมุนีพระองค์นั้นแล้ว
จึงไหว้พระราชมุนีนั้นกราบทูลคำนี้ว่า
- [๓๓๐] 'ข้าแต่พระมหาวีระ หม่อมฉันชื่อยโสธรา
เมื่อสมัยที่ยังทรงครองชราवासวีสัย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสิวรรค]

๘. ยโสธราเถรียาปทาน

เป็นปชาบดีของพระองค์

เกิดในตระกูลศากยะ ตั้งอยู่ในวงศ์สมบัติของผู้หญิง

[๓๓๑] ข้าแต่พระมหาวีระ บรรดาหญิงจำนวน ๑๙๖,๐๐๐ นาง
หม่อมฉันเป็นประธาน เป็นใหญ่กว่าหญิงทั้งปวง
ในพระราชนิเวศน์ของพระองค์

[๓๓๒] สตรีทั้งหมดประกอบด้วยรูปสมบัติและอาจารย์สมบัติ
แม้ดำรงอยู่ในวัยสาว ก็ยำเกรงหม่อมฉันทุกเมื่อ
เหมือนมนุษย์ทั้งหลายยำเกรงเทวดา

[๓๓๓] หญิงเหล่านั้นมีนางกษัตริย์ ๑,๐๐๐ นาง เป็นประธาน
ร่วมสุขร่วมทุกข์กันอยู่ในพระราชนิเวศน์ของศากยบุตร
ปานประหนึ่งเทวดาทั้งหลายในสวนนันทวัน

[๓๓๔] เว้นพระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกแล้ว
เหล่าสตรีผู้ฉลาดล่วงเลยกามภูมิ ตั้งอยู่ในรูปภูมิ
มีรูปเช่นกับหม่อมฉันไม่มี'

[๓๓๕] พระยโสธราเถรี ถวายอภิวัตพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว
แสดงฤทธิ์ถวายพระศาสดา แล้วแสดงฤทธิ์มากมายหลายอย่าง

[๓๓๖] คือ แสดงกายเท่าภูเขาจักรวาล ศีรษะเท่าอุตตรกุรุทวีป
ทวีปทั้ง ๒ ให้เป็นปีกทั้ง ๒ ข้าง
ขมพู่ทวีปให้เป็นลำตัว

[๓๓๗] แสดงมหาสมุทรด้านทิศใต้ให้เป็นกำหาง
กิ่งไม้ต่าง ๆ ให้เป็นขนปีก
ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ให้เป็นนัยน์ตา
ภูเขาพระสุเมรุให้เป็นหงอน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๘. ยโสธราเถรียาปทาน

- [๓๓๘] แสดงภูเขาจักรวาลให้เป็นจะงอยปาก นำตันหัว
พร้อมทั้งรากเข้ามาใกล้แล้วไหวและพัดวีพระผู้เป็นผู้นำสัตว์โลก
- [๓๓๙] แสดงเป็นข้าง ม้า ภูเขา ทะเล ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์ ภูเขาพระสุเมรุ และเป็นท้าวสักกะจอมเทพ
- [๓๔๐] กราบทูลว่า 'ข้าแต่พระมหาวีระ ผู้มีพระจักษุ
หม่อมฉันชื่อว่า **ยโสธรา** ขอกราบพระยุคลบาท'
แล้วใช้ดอกบัวบานปิด ๑,๐๐๐ โลกธาตุไว้
- [๓๔๑] เนรมิตเป็นพรหมแสดงสฤญดธรรมอยู่
กราบทูลว่า 'ข้าแต่พระวีระ ผู้มีพระจักษุ
หม่อมฉันชื่อว่า **ยโสธรา** ขอกราบพระยุคลบาท'
- [๓๔๒] ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพพโสตธาตุ และมีความชำนาญในเจโตปริยญาณ
- [๓๔๓] รูปเพณิวาसानุสสติญาณ
ทิพยจักษุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มี
- [๓๔๔] ข้าแต่พระมหาวีระ อัดถปฐีสัมภิทาญาณ
ธัมมปฐีสัมภิทาญาณ นิรุตติปฐีสัมภิทาญาณ
และปฏิภาณปฐีสัมภิทาญาณของหม่อมฉัน
เกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์
- [๓๔๕] ความพร้อมเพรียงแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก พระองค์ทรงแสดงแล้ว
ข้าแต่พระมหามุนี อธิการเป็นอันมากของหม่อมฉัน
เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๓๔๖] ข้าแต่พระมหาวีระผู้เป็นพระมุนี
ขอพระองค์พึงหวนระลึกถึงกุศลกรรมเก่าของหม่อมฉันเกิด
หม่อมฉันสั่งสมบุญไว้ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๘. ยโสธราเถรียาปทาน

- [๓๔๗] ข้าแต่พระมหาวีระ หม่อมฉันงดเว้นอนาจารในสถานที่ไม่สมควร
แม้ชีวิตก็ยอมสละได้เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๓๔๘] ข้าแต่พระมหามุนี พระองค์ประทานหม่อมฉัน
เพื่อต้องการให้เป็นภรรยาของผู้อื่นหลายพันโกฏิกับ
ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
หม่อมฉันไม่เคยเสียใจในเรื่อนั้นเลย
- [๓๔๙] ข้าแต่พระมหามุนี พระองค์ประทานหม่อมฉัน
เพื่ออุดหนุนผู้อื่นหลายพันโกฏิกับ
ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
หม่อมฉันไม่เคยเสียใจในเรื่อนั้นเลย
- [๓๕๐] ข้าแต่พระมหามุนี พระองค์ประทานหม่อมฉัน
เพื่อประโยชน์เป็นอาหารหลายพันโกฏิกับ
ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
หม่อมฉันไม่เคยเสียใจในเรื่อนั้นเลย
- [๓๕๑] หม่อมฉันยอมสละชีวิตหลายพันโกฏิกับ
ด้วยคิดว่าจักกระทำความพ้นภัย
จึงยอมสละชีวิตตนเอง
- [๓๕๒] ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันไม่เคยหวงเครื่องประดับ
มีผ้านานาชนิดที่ติดตัวอยู่และลักษณะของหญิง
เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๓๕๓] ข้าแต่พระมหามุนี ทรัพย์ ข้าวเปลือก
ปัจจัยเครื่องบริจาคนั้น บาน นิคม ไร่ นา
บุตร ธิดา หม่อมฉันก็บริจาคนั้นแล้ว
- [๓๕๔] ข้าง ม้า โค ทาสี นางบำเรอ มากมายนับไม่ถ้วน
หม่อมฉันก็บริจาคนั้นแล้ว เพื่อประโยชน์แก่พระองค์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๘. ยโสธราเถรียาปทาน

- [๓๕๕] พระองค์ทรงปรึกษาหม่อมฉันว่า
 ‘เราจะให้ท่านแก่พวกयाจก’
 เมื่อพระองค์ให้ท่านที่ประเสริฐอยู่ หม่อมฉันก็ไม่เคยเสียใจ
- [๓๕๖] ข้าแต่พระมหาวีระ หม่อมฉันยอมรับทุกข์ทรมาน
 มากมายหลายอย่างจนนับไม่ถ้วน ในสงสารเป็นอนน
 ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๓๕๗] ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันได้รับสุขก็อนุโมทนา
 และคราวที่ได้รับทุกข์ก็ไม่เสียใจ เป็นผู้ยินดีแล้วทุกอย่าง
 เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๓๕๘] ข้าแต่พระมหามุนี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญธรรม
 โดยมรรคที่สมควร เสวยสุขและทุกข์แล้ว
 ได้บรรลุพระโพธิญาณ
- [๓๕๙] การที่พระองค์และหม่อมฉันพบพระสัมพุทธเจ้า
 ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพระนามว่าพรหมเทพ
 และพระนามว่าโคดม แล้วพบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ผู้ทรงเป็นที่พึ่งสัตว์โลกเหล่าอื่นอีกก็มาก
- [๓๖๐] ข้าแต่พระมหามุนี อธิการของหม่อมฉันมีมาก
 เพื่อประโยชน์แก่พระองค์ หม่อมฉันเมื่อแสวงหาพุทธธรรมอยู่
 ก็ได้เป็นบาทบริจาริกาของพระองค์
- [๓๖๑] ใน ๔ อสงไขยและอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัป
 พระมหาวีระพระนามว่าที่ปังกร
 ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๓๖๒] ประชาชนในปัจจุบันประเทศ
 ต่างมีใจยินดีทูลนิมนต์พระตถาคตแล้ว
 ช่วยกันแผ้วถางทางซึ่งเป็นที่เสด็จพุทธดำเนิน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสิวรรค]

๘. ยโสธราเถรียาปทาน

- [๓๖๓] ครั้งนั้น พระองค์เกิดเป็นพราหมณ์นามว่า**สุเมธะ**
 กำลังตกแต่งหนทางเพื่อพระสุคต
 ผู้ทรงเห็นธรรมทั้งปวงกำลังเสด็จมา
- [๓๖๔] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้เกิดในตระกูลพราหมณ์
 เป็นหญิงสาวมีนามว่า**สุมิตตา** เข้าไปสู่สมาคม
- [๓๖๕] ถือดอกอุบลไป ๘ กำเพื่อบูชาพระศาสดา
 ได้เห็นพระองค์ผู้เป็นฤาษีผู้ประเสริฐ ในท่ามกลางหมู่ชน
- [๓๖๖] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้เห็นพระองค์ผู้นำพอใจ
 ผู้มีความเอ็นดูประทับอยู่นาน ดำเนินผ่านไป
 จึงได้สำคัญว่าชีวิตของเรามีผล
- [๓๖๗] ครั้งนั้น หม่อมฉันเห็นความพยายามที่มีผล
 ของพระองค์ผู้เป็นพระฤาษี ด้วยบุญกรรม
 แม้จิตของหม่อมฉันก็เลื่อมใสในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- [๓๖๘] หม่อมฉันทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
 ในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นพระฤาษี มีพระทัยเบิกบาน
 ข้าแต่พระฤาษี หม่อมฉันมิได้เห็นสิ่งอื่นที่ควรถวาย
 จึงถวายดอกอุบลแด่พระองค์ พร้อมกับกล่าวว่า
- [๓๖๙] ‘ข้าแต่พระฤาษี ดอกอุบล ๕ กำ จงเป็นของท่าน
 ดอกอุบล ๓ กำ จงเป็นของหม่อมฉัน
 ข้าแต่พระฤาษี ดอกบัว ๓ กำของหม่อมฉัน
 กับดอกบัว ๕ กำของท่านนั้น จงมีผลเสมอกัน
 เพื่อประโยชน์แก่พระโพธิญาณของท่าน’

ภาณวารที่ ๔ จบ

- [๓๗๐] สุเมธมหาฤาษีรับดอกอุบลแล้วบูชาพระพุทธเจ้าพระนามว่า**ทีปังกร**
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ มีบริวารยศมากมาย
 เสด็จดำเนินมาท่ามกลางหมู่ชน เพื่อประโยชน์แก่พระโพธิญาณ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๘. ยโสธราเถรียาปาน

- [๓๗๑] พระมหามณีผู้มีความเพียรมากพระนามว่า**วীরที่ปิงกร**
ทอดพระเนตรเห็นพระฤาษี ผู้มีใจสูงแล้ว
จึงตรัสพยากรณ์ในท่ามกลางชุมชน
- [๓๗๒] ข้าแต่พระมหามณี ในกัปที่หาประมาณมิได้นับจากกัปนี้ไป
พระมหามณีพระนามว่า**ที่ปิงกร** ทรงพยากรณ์กรรม
คือความเป็นผู้ซื่อตรงของหม่อมฉันไว้ว่า
- [๓๗๓] ‘ท่านฤาษีผู้เป็นใหญ่ อุบาลิกาผู้นี้จักเป็นผู้มีจิตเสมอกัน
มีการกระทำเสมอกัน มีปกติทำร่วมกัน
จักเป็นที่น่ารักเพราะการกระทำเพื่อประโยชน์แก่ท่าน
- [๓๗๔] จักเป็นหญิงมีรูปร่างนาดู น่ารัก น่ารักยิ่ง
น่ารักใจ มีวาจาอ่อนหวาน มีฤทธิ์
เป็นธรรมชาติของท่าน
- [๓๗๕] อุบาลิกาผู้นี้ จักรักษากุศลธรรมทั้งหลาย
เหมือนพวกเจ้าของรักษาเครื่องสมุก
- [๓๗๖] จะอนุเคราะห์ท่าน จักบำเพ็ญบารมีเพื่อท่าน
ละกิเลสได้ตั้งปัญาราชสีห์ละกรแล้ว จักบรรลุพระโพธิญาณ’
- [๓๗๗] ในกัปที่หาประมาณมิได้นับจากกัปนี้ไป
พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ดำรัสใดกับหม่อมฉัน
หม่อมฉันเมื่ออนุโมทนาพระดำรัสนั้น เป็นผู้ทำอย่างนี้
- [๓๗๘] หม่อมฉันทำจิตให้เลื่อมใสในกุศลกรรมที่ได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
ได้บังเกิดในกำเนิดเทวดาและมนุษย์มากมาย
- [๓๗๙] ได้เสวยสุขและทุกข์ในเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เมื่อถึงภพสุดท้ายได้เกิดในศากยตระกูล
- [๓๘๐] หม่อมฉันมีรูปสมบัติ มีโคธสมบัติ มียศ มีศีล
สมบูรณ์ด้วยองค์สมบัติทั้งปวง
แต่นั้นได้รับความยำเกรงจากเจ้านายในตระกูลทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๘. ยโสธราเถรียาปทาน

- [๓๘๑] พริ้งพร้อมด้วยโลกธรรม คือ ลาภ สักการะ สรรเสริญ
 มีจิตไม่ประกอบด้วยทุกข์ อยู่อย่างผู้ไม่มีภัยแต่ที่ไหน ๆ
- [๓๘๒] สมจริงตามพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า
 ‘ข้าแต่พระพระองค์ผู้แก่ล้าวกลา ในครั้งนั้น
 พระองค์ทรงแสดงอุปการะของนารีทั้งหลาย
 ไว้ภายในพระราชมณเฑียรและในชัฏติยบุรีว่า
- [๓๘๓] นารีผู้มีอุปการะ ๑ นารีผู้เป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ ๑
 นารีผู้แนะนำประโยชน์ให้ ๑ นารีผู้ทำความอนุเคราะห์ให้ ๑’
- [๓๘๔] พระพุทธเจ้ามีจำนวนถึง ๕๐๐ โกฏิ และ ๙๐๐ โกฏิ
 หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าเหล่านั้น
- [๓๘๕] ข้าแต่มหาราช ขอพระองค์จงสดับอริการ
 ของหม่อมฉันมีมากมาย
 พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของชาวโลก
 มีจำนวนถึง ๑,๑๐๐ โกฏิ
- [๓๘๖] หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าเหล่านั้น
 ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ ข้าแต่มหาราช
 ขอพระองค์จงสดับ
 อริการของหม่อมฉันมีมากมาย
- [๓๘๗] หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแก่พระพุทธเจ้า ๒,๐๐๐ โกฏิ
 และแก่พระพุทธเจ้า ๓,๐๐๐ โกฏิ ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
- [๓๘๘] ข้าแต่มหาราช ขอพระองค์ทรงสดับอริการ
 ของหม่อมฉันมีมากมาย
 พระพุทธเจ้ามีจำนวนถึง ๔,๐๐๐ โกฏิ และ ๕,๐๐๐ โกฏิ
- [๓๘๙] หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแก่พระพุทธเจ้าเหล่านั้น
 ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ ข้าแต่มหาราช ขอพระองค์จงสดับ
 อริการของหม่อมฉันมีมากมาย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๘. ยโสธราเถรียาปทาน

- [๓๙๐] พระพุทธเจ้ามีจำนวนถึง ๖,๐๐๐ โกฏิ และ ๗,๐๐๐ โกฏิ
หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าเหล่านั้น
ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
- [๓๙๑] ข้าแต่มหาราช ขอพระองค์จงสดับอธิการ
ของหม่อมฉันมีมากมาย
พระพุทธเจ้ามีจำนวนถึง ๘,๐๐๐ โกฏิ และ ๙,๐๐๐ โกฏิ
- [๓๙๒] หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าเหล่านั้น
ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ ข้าแต่มหาราช
ขอพระองค์จงสดับอธิการของหม่อมฉันมีมากมาย
- [๓๙๓] พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของชาวโลก
มีจำนวนถึง ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าเหล่านั้น
ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
- [๓๙๔] ข้าแต่มหาราช ขอพระองค์จงสดับอธิการ
ของหม่อมฉันมีมากมาย
พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำอื่น ๆ มีจำนวนถึง ๙,๐๐๐ โกฏิ
- [๓๙๕] หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าเหล่านั้น
ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ ข้าแต่มหาราช
ขอพระองค์จงสดับอธิการของหม่อมฉันมีมากมาย
- [๓๙๖] พระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
๘๕ องค์ ๘,๕๐๐ โกฏิ ๓๐ โกฏิ
- [๓๙๗] หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าเหล่านั้น
ผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ ข้าแต่มหาราช
ขอพระองค์จงสดับอธิการของหม่อมฉันมีมากมาย
- [๓๙๘] หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า
ผู้ปราศจากราคะจำนวน ๘๘ โกฏิ
ข้าแต่มหาราช ขอพระองค์ทรงสดับอธิการของหม่อมฉันมีมากมาย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๘. ยโสธราเถรียาปาน

- [๓๙๙] หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแก่พระชีณาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน ซึ่งเป็นพุทธสาวกมากมายนับไม่ถ้วน
ข้าแต่มหाराช ขอพระองค์ทรงสดับอธิการหม่อมฉันมีมากมาย
- [๔๐๐] หม่อมฉันจัดถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้า
พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้สั่งสมไว้ดีแล้วในธรรมทั้งหลาย
และแด่พระอริยสงฆ์ทั้งหลายผู้ประพาสพระสัทธิธรรมทุกเมื่อ
ด้วยประการฉะนี้
บุคคลผู้ประพาสธรรมย่อมอยู่เป็นสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
- [๔๐๑] บุคคลควรประพาสธรรมให้สุจริต
ไม่ควรประพาสธรรมให้ทุจริต
เพราะบุคคลผู้ประพาสธรรม
ย่อมอยู่เป็นสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
- [๔๐๒] ข้าพระองค์เบื่อหน่ายในสังสารวัฏ
จึงออกบวชเป็นบรรพชิตพร้อมด้วยบริวาร ๑,๐๐๐
ครั้งบวชแล้วก็หมดกังวล^๑
- [๔๐๓] หม่อมฉันละการครองเรือนแล้วบวชเป็นบรรพชิต
ยังไม่ทันถึงกึ่งเดือน ก็ได้บรรลุสัจจะ ๔
- [๔๐๔] 'คนเป็นอันมากนำจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ
และปัจจัยเข้ามาถวายมากมายมิใช่น้อย
เหมือนคลิ่นในมหาสมุทร
- [๔๐๕] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ตจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

เชิงอรรถ :

^๑ **กังวล** หมายถึงกังวล ๓ คือ (๑) กังวลคือราคะ (๒) กังวลคือโทสะ (๓) กังวลคือโมหะ (ดูเทียบ ที.ปา.
(แปล) ๑๑/๓๐๕/๒๖๗)

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสิวรรค]

๙. ทสสหัสสเถรียาปทาน

- [๔๐๖] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๐๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- [๔๐๘] หม่อมฉันได้รับทุกข์หลายอย่าง และสุขสมบัติหลายอย่าง
ถึงความเป็นผู้บริสุทธิ์ ได้สมบัติทุกอย่างด้วยประการฉะนี้
- [๔๐๙] บุคคลผู้ถวายตนของตนแด่พระพุทธเจ้า
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
เพื่อต้องการบุญก็ย่อมพร้อมพร้อมด้วยสหาย
บรรลุพระนิพพานซึ่งเป็นอสังขตะ
- [๔๑๐] กรรมทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบันและอนาคตสิ้นไปแล้ว
กรรมทั้งปวงของหม่อมฉันสิ้นไปแล้ว
ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระจักขุ หม่อมฉันขอกราบไหว้พระยุคลบาท
ได้ทราบว่ พระยโสธราภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ เฉพาะพระพักตร์พระผู้
มีพระภาค ด้วยประการฉะนี้

ยโสธราเถรียาปทานที่ ๘ จบ

๙. ทสสหัสสเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเถรี ๑๐,๐๐๐ รูป

(พระเถรี ๑๐,๐๐๐ รูป เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๔๑๑] ใน ๔ อสงไขย และอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัป
พระชินเจ้าพระนามว่าที่ปึงกร
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๙. ทสสหัสสเถรียาปทาน

- [๔๑๒] พระมหาวีรพุทธเจ้าพระนามว่า**ที่ปิงกร**ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
ทรงพยากรณ์ว่า 'สุเมธบัณฑิตกับนางสุมิตตา
มีสุขและทุกข์ร่วมกัน'
- [๔๑๓] เมื่อเสด็จเที่ยวไปยังมนุษยโลก พร้อมทั้งเทวโลก
ทอดพระเนตรเห็นมนุษย์พร้อมทั้งเทวดา
ได้เสด็จเข้ามาสู่สมาคม
ในเมื่อเรากล่าวสรรเสริญสุเมธบัณฑิตและนางสุมิตตานั่นอยู่
- [๔๑๔] สุเมธบัณฑิตจะเป็นสามีของหม่อมฉันทั้งปวง
ในการพบกันในอนาคตแห่งหม่อมฉันทั้งหลาย
หม่อมฉันผู้เป็นภรรยาทั้งหมดของท่าน เป็นคนน่ารัก พุดจาไฟเราะ
- [๔๑๕] ข้าแต่พระมหามุนี ทานมัย ศีลมัย
ภาวนามัยทั้งปวงหม่อมฉันทั้งหลายบำเพ็ญดีแล้ว
หม่อมฉันทั้งหลายเสียสละวัตถุทานทุกอย่างนี้ตลอดกาลนาน
- [๔๑๖] คือ ของหอม ระเบียบดอกไม้ เครื่องลูบไล้
และประทีปที่สำเร็จด้วยรัตนะ ข้าแต่พระมหามุนี
สิ่งที่ปรารถนาทุกอย่าง หม่อมฉันทั้งหลายก็สละแล้ว
- [๔๑๗] ข้าแต่พระมหามุนี กรรมอย่างอื่น
และวัตถุเครื่องบริโภคนั้นที่เป็นของมนุษย์
หม่อมฉันทั้งหลายทำไว้แล้วทุกอย่าง
หม่อมฉันทั้งหลายได้สละตลอดกาลนาน
- [๔๑๘] เพราะบุญเป็นอันมาก หม่อมฉันทั้งหลายได้ความเป็นใหญ่
เรียนว่าตายเกิดในภพน้อยภพใหญ่
ตลอดสงสารเป็นอนเกชาติได้กระทำไว้แล้ว
- [๔๑๙] เมื่อถึงภพสุดท้าย หม่อมฉันทั้งหลายเกิดในตระกูลต่าง ๆ
ในนิเวศน์ของศากยบุตร มีวรรณะงดงามน่าใคร่ ดุจนางอัปสร

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๙. ทสสหัสสเถรียาปทาน

- [๔๒๐] หม่อมฉันทั้งหลายมีลาภอย่างเลิศ ได้รับยศแล้ว
ได้รับการบูชาสักการะจากชนทั้งปวง
ได้ข้าวและน้ำ ได้รับการยอมรับนับถือทุกเมื่อ
- [๔๒๑] หม่อมฉันทั้งหลายละการครองเรือนบวชเป็นบรรพชิต
ยังไม่ทันถึงกึ่งเดือนก็ได้บรรลุความดับทุกข์ทั้งหมด
- [๔๒๒] หม่อมฉันทั้งหลายได้ข้าว น้ำ ได้รับสักการะบูชาด้วยผ้า
เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร
ที่เหล่าชนนำเข้ามาถวาย
- [๔๒๓] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันทั้งหลายก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันทั้งหลายก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันทั้งหลายตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๒๔] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันทั้งหลายได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๒๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
ดังนี้แล

ทราบวา ภิกษุณี ๑๐,๐๐๐ รูปมีพระยโสธราเถรีเป็นประธานได้ภาษิตคาถา
เหล่านี้ เจาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค ด้วยประการฉะนี้

ทสสหัสสเถรียาปทานที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๑๐. อังกุลาเสเรีสหัสสานมปทาน

๑๐. อังกุลาเสเรีสหัสสานมปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเถรี ๑๘,๐๐๐ รูป

(พระเถรี ๑๘,๐๐๐ รูป เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๔๒๖] ภิกษุณีที่สมภพในศากยตระกูล ๑๘,๐๐๐ รูป

มีพระยโสธราเถรีเป็นประธาน

เข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

[๔๒๗] ภิกษุณีทั้ง ๑๘,๐๐๐ รูป ล้วนเป็นผู้มีฤทธิ์มาก

กราบพระยุคลบาทของพระมุนีแล้ว

ได้กราบทูลตามกำลังว่า

[๔๒๘] 'ข้าแต่พระมหามุนี ผู้ทรงเป็นผู้นำ

หม่อมฉันทั้งหลายมีชาติ ชรา พยาธิ และมรณะสิ้นแล้ว

ถึงอมตบทที่สงบ ไม่มีอาสวะ

[๔๒๙] ข้าแต่พระมหามุนีผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ

ในกาลก่อนความพลั้งพลาดของหม่อมฉันแม้ทั้งหมดก็มีอยู่

ชนทั้งหลายย่อมรู้ว่าเป็นความผิด

ขอพระองค์โปรดยกโทษแก่หม่อมฉันทั้งหลายด้วยเถิด'

[๔๓๐] (พระบรมศาสดาตรัสว่า) 'เธอทั้งหลาย

ผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของเรา

จงแสดงฤทธิ์และตัดความสงสัยของบริษัททั้งมวลเท่าที่มีอยู่เถิด'

[๔๓๑] ข้าแต่พระมหาวิระ

พระยโสธราเถรีเป็นหญิงที่น่าพ้อพระทัยนารักน่านาม

ข้าแต่พระมหาวิระ หม่อมฉันทั้งปวงเป็นปชาบดีของพระองค์

เมื่อสมัยที่ยังครองชราवासวีสัย

[๔๓๒] ข้าแต่พระมหาวิระ บรรดาหญิงจำนวน ๑๘๖,๐๐๐ นาง

หม่อมฉันทั้งหลายเป็นประธาน เป็นใหญ่กว่าหญิงทั้งปวง

ในพระราชนิเวศน์ของพระองค์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๑๐. อัญญาสเถรีสหัสสานมปทาน

- [๔๓๓] สตรีทั้งหมดประกอบด้วยรูปสมบัติและอาจารย์สมบัติ
ดำรงอยู่ในวัยสาว พุดจาไฟเราะ
ยำเกรงต่อหม่อมฉันทั้งหลาย
เหมือนพวกมนุษย์ยำเกรงเทวดา
- [๔๓๔] ในกาลนั้น หม่อมฉันจำนวน ๑๘,๐๐๐ นาง
ทั้งหมด เป็นผู้สมภพในศากยตระกูล
พระยโสธราเถรีและหม่อมฉัน ๑,๐๐๐ นาง เป็นประธาน เป็นใหญ่
- [๔๓๕] ข้าแต่พระมหาราชนี บรรดาหม่อมฉัน ๑,๐๐๐ นาง
หม่อมฉันทั้งหลายผู้กำลวงกามธาตุ
ดำรงอยู่ในรูปธาตุ มีรูป(มีฤทธิ์)ไม่เหมือนกัน^๑
- [๔๓๖] พระเถรีเหล่านั้น ถวายอภิวัตพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว
แสดงฤทธิ์ถวายพระศาสดา
แสดงฤทธิ์มากมายหลายอย่างต่าง ๆ กัน
- [๔๓๗] คือแสดงกายเทวภูเขจักรวาล ศีรษะเทวอุดตตรกฐทวีป
ทวีปทั้ง ๒ ให้เป็นปีกทั้ง ๒ ข้าง
ขมพุกฐทวีปให้เป็นลำตัว
- [๔๓๘] แสดงมหาสมุทรด้านทิศใต้ให้เป็นกำหาง
กิ่งไม้ต่าง ๆ ให้เป็นขนปีก
ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ให้เป็นนัยน์ตา
ภูเขาพระสุเมรุให้เป็นหงอน
- [๔๓๙] แสดงภูเขจักรวาลให้เป็นจะงอยปาก
นำต้นหว่าพร้อมทั้งราก
เข้ามาใกล้แล้วไหวและพัดวีพระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๐๕/๒๖๒, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๑๐๐๗-๑๐๑๖/๕๐๑-๕๑๐

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๑๐. อัญญาสเถรียสหัสสานมปทาน

- [๔๔๐] แสดงเป็นช้าง ม้า ภูเขา ทะเล ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์ ภูเขาพระสุเมรุและเป็นท้าวสักกจอมเทพ
- [๔๔๑] กราบทูลว่า 'ข้าแต่พระวิรเจ้า
ผู้มีพระจักขุ ทรงเป็นผู้นำของนรชน
หม่อมฉันทั้งหลายผู้ทรงไว้ซึ่งยศ
ซึ่งสำเร็จแล้วด้วยกุศลธรรมที่อบรมมานานเพื่อพระองค์
ขอกราบพระยุคลบาท
- [๔๔๒] ข้าแต่พระมหามณี หม่อมฉันทั้งหลาย
เป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพพโสตราด และมีความชำนาญในเจโตปริยญาณ
- [๔๔๓] รูปเพณิวาसानุสสติญาณ
ทิพยจักขุหม่อมฉันทั้งหลายก็ชำระให้หมดจดแล้ว
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๔๔๔] ข้าแต่พระมหาวิระ อัถกปฏิสัมภิทาญาณ
ธัมมปฏิสัมภิทาญาณ นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ
และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ ของหม่อมฉันทั้งหลาย
เกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์
- [๔๔๕] การพบพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของโลก พระองค์ก็ได้แสดงแล้วแก่หม่อมฉันทั้งหลาย
ข้าแต่พระมหามณี อธิการจำนวนมากของหม่อมฉันทั้งหลาย
ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๔๔๖] ข้าแต่พระมหาวิระ ผู้เป็นพระมุนี
ขอพระองค์พึงหวนระลึกถึงกุศลกรรมเก่า
ของหม่อมฉันทั้งหลายเถิด
หม่อมฉันทั้งหลายสั่งสมบุญไว้ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสสุวรรณ]

๑๐. อัญญาสเถรียสหัสสานมปทาน

- [๔๔๗] ข้าแต่พระมหาวีระ หม่อมฉันทั้งหลาย
งดเว้นอนาจารในสถานที่ไม่สมควร
แม้ชีวิตก็ยอมสละแล้วเพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๔๔๘] ข้าแต่พระมหามุนี พระองค์ประทานหม่อมฉันทั้งหลาย
เพื่อต้องการให้เป็นภรรยาของผู้อื่นหลายพันโกฏิกับ
ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
หม่อมฉันทั้งหลายไม่เคยเสียใจในเรื่องนั้นเลย
- [๔๔๙] ข้าแต่พระมหามุนี พระองค์ประทานหม่อมฉันทั้งหลาย
เพื่ออุดหนุนผู้อื่นหลายพันโกฏิกับ
ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
หม่อมฉันทั้งหลายไม่เคยเสียใจในเรื่องนั้นเลย
- [๔๕๐] ข้าแต่พระมหามุนี พระองค์ประทานหม่อมฉันทั้งหลาย
เพื่อประโยชน์เป็นอาหารหลายพันโกฏิกับ
เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
หม่อมฉันทั้งหลายไม่เคยเสียใจในเรื่องนั้นเลย
- [๔๕๑] หม่อมฉันทั้งหลายยอมสละชีวิตหลายพันโกฏิกับ
ด้วยคิดว่าจักทำความพ้นภัย จึงยอมสละชีวิต
- [๔๕๒] ข้าแต่พระมหามุนี
หม่อมฉันทั้งหลายไม่เคยหวงเครื่องประดับ
ผ้านานาชนิดที่ติดตัวอยู่ และภักขะของหญิง
เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๔๕๓] ข้าแต่พระมหามุนี ทรัพย์ ข้าวเปลือก
ปัจจัยเครื่องบริจาคน บาน นิคม ไร่ นา
บุตร ธิดา หม่อมฉันทั้งหลายก็บริจาคนแล้ว
- [๔๕๔] ข้าง ม้า โค ทาสี นางบำเรอ มากมายนับไม่ถ้วน
หม่อมฉันทั้งหลายก็บริจาคนแล้ว เพื่อประโยชน์แก่พระองค์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๑๐. อัญญาสเถรีสหัสสานมปทาน

- [๔๕๕] พระองค์ทรงปรึษาหม่อมฉันทั้งหลายว่า
 ‘เราทั้งหลายจะให้ท่านแก่พวกयाจก’
 เมื่อพระองค์ให้ท่านที่ประเสริฐอยู่
 หม่อมฉันทั้งหลายก็ไม่เคยเสียใจ
- [๔๕๖] ข้าแต่พระมหาวีระ หม่อมฉันทั้งหลาย
 ยอมรับทุกข์ทรมานมากมายหลายอย่างจนนับไม่ถ้วน
 ในสงสารเป็นอนันต์ ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๔๕๗] ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันทั้งหลายได้รับความสุข
 ย่อมอนุโมทนา และคราวที่ได้รับทุกข์ก็ไม่เสียใจ
 เป็นผู้ยินดีแล้วทุกอย่าง เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๔๕๘] ข้าแต่พระมหามุนี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญธรรม
 โดยมรรคที่สมควร เสวยสุขและทุกข์แล้ว
 ได้บรรลุซึ่งพระโพธิญาณ
- [๔๕๙] การที่พระองค์และหม่อมฉันทั้งหลายพบพระสัมพุทธเจ้า
 ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพระนามว่า**พรหมเทพ**
 และพระนามว่า**โคดม**แล้วพบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ผู้ทรงเป็นที่พึ่งสัตว์โลกเหล่าอื่นอีกก็มาก
- [๔๖๐] ข้าแต่พระมหามุนี อธิการของหม่อมฉันทั้งหลายมีมาก
 เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
 เมื่อพระองค์ทรงแสวงหา**พุทธธรรม**อยู่
 หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้เป็นบาทบริจาริกาของพระองค์
- [๔๖๑] ใน ๔ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ กัป
 พระมหาวีระพระนามว่า**ที่ปังกร**
 ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๑๐. อัญญาสเถรียสหัสสานมปทาน

- [๔๖๒] ประชาชนในปัจฉิมประเทศต่างมีใจยินดี
 ทูลนิมนต์พระศาสดาแล้ว
 ช่วยกันแผ้วถางทางซึ่งเป็นที่เสด็จพุทธดำเนิน
- [๔๖๓] ครั้งนั้น พระองค์เกิดเป็นพราหมณ์นามว่า**สุเมธะ**
 กำลังตกแต่งหนทางเพื่อพระสุคต
 ผู้ทรงเห็นธรรมทั้งปวงกำลังเสด็จมา
- [๔๖๔] ครั้งนั้น หม่อมฉันทั้งหลายทั้งหมด
 ได้เกิดในตระกูลพราหมณ์
 ถือดอกไม้มาก่อเกิดจากข้อไปสู่อสมัค
- [๔๖๕] สมัยนั้น พระพุทธเจ้าพระนามว่า**ที่ปิงกร**
 ผู้มีบิรารยศมาก เป็นพระมหาวิระ
 ทรงพยากรณ์สุเมธดาบสผู้มีใจสูง
- [๔๖๖] พระพุทธเจ้าพระนามว่า**ที่ปิงกร**กำลังทรงประกาศกรรม
 ของสุเมธดาบส ยกย่องถวายผู้มีใจสูงอยู่
 แผ่นดินก็ไหวสะเทือนเลื่อนลั่นไปในโลกพร้อมทั้งเทวโลก
- [๔๖๗] เทพกัญญา มนุษย์ และหม่อมฉันทั้งหลาย
 พร้อมทั้งเทวดา พากันใช้สิ่งของที่ควรบูชาต่าง ๆ
 บูชาแล้วปรารภนา
- [๔๖๘] พระพุทธเจ้าผู้มีพระนามว่า**ที่ปิงกร**
 ทรงพยากรณ์เขาเหล่านั้นว่า
 ‘ในวันนี้ ชนเหล่าใดมีความปรารภนา
 ชนเหล่านั้นจักสำเร็จพร้อมหน้ากัน
- [๔๖๙] ในกัปซึ่งหาประมาณมิได้นับจากกัปนี้ไป
 พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระดำรัสใดแก่หม่อมฉันทั้งหลาย
 หม่อมฉันทั้งหลายเมื่ออนโมทนาพระดำรัสนั้น
 จึงเป็นผู้ทำอย่างนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัรวรรค]

๑๐. อัญญาสเถรียสหัสสานมปทาน

- [๔๗๐] หญิงทั้งหลายทำจิตให้เลื่อมใสในกรรมที่ได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
จึงได้บังเกิดในกำเนิดเทวดาและมนุษย์นับชาติไม่ถ้วน
- [๔๗๑] ครั้นเสวยสุขและทุกข์ในเทวดาและมนุษย์แล้ว
เมื่อถึงภพสุดท้าย จึงมาเกิดในศากยตระกูล
- [๔๗๒] มีรูปสมบัติ โภคสมบัติ ยศ และศีล
สมบูรณ์ด้วยองค์สมบัติทั้งปวง
ได้รับสักการะอย่างยิ่งในตระกูลทั้งหลาย
- [๔๗๓] พรั่งพร้อมไปด้วยโลกธรรม คือ ลาภ สรรเสริญ สักการะ
มีจิตไม่ประกอบด้วยทุกข์ อยู่อย่างผู้ไม่มีภัยแต่ที่ไหน ๆ
- [๔๗๔] สมจริงตามพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า
‘ในครั้งนั้น พระองค์ทรงแสดงอุปการะของนารีทั้งหลาย
ไว้ภายในพระราชมณเฑียรและในชัตตยนิรวิว่า
- [๔๗๕] นารีผู้มีอุปการะ ๑ นารีผู้เป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ ๑
นารีผู้แนะนำประโยชน์ให้ ๑ นารีผู้ทำความอนุเคราะห์ให้ ๑
- [๔๗๖] บุคคลควรประพடுத்தกรรมให้สุจริต
ไม่ควรประพடுத்தกรรมให้ทุจริต
เพราะบุคคลผู้ประพடுத்தกรรม
ย่อมอยู่เป็นสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า’
- [๔๗๗] หม่อมฉันทั้งหลายละการครองเรือนแล้วบวชเป็นบรรพชิต
ยังไม่ทันถึงกึ่งเดือนก็ได้บรรลุสัจจะ ๔
- [๔๗๘] คนเป็นอันมากนำจีวร ภินทบาต เสนาสนะ
และปัจจัยมากมาย เข้ามาถวายหม่อมฉันทั้งหลาย
เหมือนคลื่นในมหาสมุทร

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

๑๐. อัญญาสเถรียสสันมปทาน

- [๔๗๙] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันทั้งหลายก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันทั้งหลายก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันทั้งหลายตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬण्याชังตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๔๘๐] การที่หม่อมฉันทั้งหลายมาในสำนัก
ของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันทั้งหลายได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๘๑] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๔๘๒] หม่อมฉันทั้งหลายได้รับทุกข์หลายอย่าง
และสุขสมบัติหลายอย่าง
ถึงความเป็นผู้บริสุทธิ์
ได้สมบัติทุกอย่าง ด้วยประการฉะนี้
- [๔๘๓] บุคคลผู้ถวายตนของตนแด่พระพุทธเจ้า
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
เพื่อต้องการบุญก็ย่อมพร้อมพร้อมด้วยสหาย
บรรลุพระนิพพานซึ่งเป็นอสังขตะ
- [๔๘๔] กรรมทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบันและอนาคตสิ้นไปแล้ว
กรรมทั้งปวงของหม่อมฉันทั้งหลายสิ้นแล้ว
ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระจักขุ
หม่อมฉันทั้งหลายขอกราบไหว้พระยุคลบาท

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๓. กุณฑลเกสัวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

[๔๘๕] พระพุทธเจ้าตรัสว่า 'เมื่อเธอทั้งหลายบอกเล่าเพื่อจะนิพพาน
เราจะกล่าวอะไรให้มากเล่า
บุคคลที่เป็นทาสที่นับว่าสัตว์ก็บรรลุลถึงอมตบทแล้ว'

ได้ทราบวา ภิกษุณี ๑๘,๐๐๐ รูปมีพระยโสธราเถรีเป็นประธาน ได้ภาษิตคาถา
เหล่านี้ เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค ด้วยประการฉะนี้

อัฐสารสเถรีสหัสสานมปทานที่ ๑๐ จบ

กุณฑลเกสัวรรคที่ ๓ จบบริบูรณ์

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กุณฑลเกสัเถรียาปทาน	๒. กัสสาโคตมีเถรียาปทาน
๓. ชัมมทินนาเถรียาปทาน	๔. สกุลาเถรียาปทาน
๕. นันทาเถรียาปทาน	๖. โสณาเถรียาปทาน
๗. ภัททกาปิลานีเถรียาปทาน	๘. ยโสธราเถรียาปทาน
๙. ทสสหัสสเถรียาปทาน	๑๐. อัฐสารสเถรีสหัสสานมปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตนับจำนวนคาถาได้ ๔๗๘ คาถา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณณวรรค]

๑. อัญญาสสหัสสขัตติยกัณณวเรณมปทาน

๔. ขัตติยกัณณวรรค

หมวดว่าด้วยพระเถรีผู้เคยเป็นขัตติยกัณณวาเป็นต้น

๑. อัญญาสสหัสสขัตติยกัณณวเรณมปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเถรี

ผู้เคยเป็นพระขัตติยกัณณวา ๑๘,๐๐๐ รูป

(พระเถรีผู้เคยเป็นขัตติยกัณณวา ๑๘,๐๐๐ รูป เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑] ข้าแต่พระมหาราชนี หม่อมฉันทั้งหลายมีภพทั้งปวงสิ้นแล้ว
ปลดเปลื้องที่ต่อแห่งภพแล้ว
ไม่มีอาสวะทั้งปวงเลยขอกราบทูลว่า
- [๒] 'ข้าแต่พระมหาราชนี บริกรรมที่เป็นกุศล
ความดีอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนปรารถนาไว้
และวัตถุที่เป็นเครื่องบริโภคมหม่อมฉันทั้งหลายถวายแล้ว
เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๓] ข้าแต่พระมหาราชนี ความดีที่ปรารถนาแล้ว
และวัตถุที่เป็นเครื่องบริโภคมหม่อมฉันทั้งหลายถวายแล้วแต่พระพุทธเจ้า
พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลาย
ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๔] ข้าแต่พระมหาราชนี กรรมที่สูงและต่ำหม่อมฉันทั้งหลายก็กระทำแล้ว
ความดีหม่อมฉันทั้งหลายก็ปรารถนาแล้ว
การบริกรรมในตระกูลสูงหม่อมฉันทั้งหลาย
ทำไว้แล้วเพื่อภิกษุทั้งหลาย'
- [๕] หญิงเหล่านั้นถูกกุศลมูลนั้นนั่นแหละดับเดือนแล้ว
เป็นผู้พร้อมไปด้วยกุศลกรรม
ล่วงสมบัติของมนุษย์แล้ว มาเกิดในตระกูลกษัตริย์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๑. อัญญาธสหัสสขัตติยกัณฐาเถรณมปทาน

- [๖] เมื่อกรรมที่หม่อมฉันทั้งหลายได้ร่วมกันสั่งสมสร้างไว้ในชาติเดียวกัน
ในภพสุดท้าย หม่อมฉันทั้งหลายสมภพในตระกูลกษัตริย์เกิดร่วมกัน
- [๗] ข้าแต่พระมหาวีระ หม่อมฉันทั้งหลายเป็นผู้มีรูปสมบัติ
มีโภคสมบัติ มีลาภสักการะ
อันมหาชนในภายในนรีบูชาแล้ว
เหมือนนันทวันอุทยานแห่งหมู่เทพอันมหาชนบูชาแล้ว
- [๘] หม่อมฉันทั้งหลายพากันเปื้อน่ายออกจากเรือน
บวชเป็นบรรพชิตสิ้นไป ๒-๓ วัน
ก็บรรลุถึงความดับทุกข์ทั้งหมดด้วยกัน
- [๙] คนเป็นอันมากนำจีวร ภินทบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารมากมาย
มาสักการบูชาหม่อมฉันทั้งหลายตลอดเวลา
- [๑๐] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันทั้งหลายก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันทั้งหลายก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันทั้งหลายตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๑] การที่หม่อมฉันทั้งหลายมาในสำนัก
ของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันทั้งหลายได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๒] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
ดังนี้แล

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๒. จตุราสีตีสหัสสพราหมณกัณฐาเถรีนมปทาน

ได้ทราบว่ ากษุณเฑาะ์ที่เคยเป็นขัตติยกัณฐา ๑๘,๐๐๐ มีพระยสวดีเถรีเป็น
ประธาน ได้ภาษิตคาถาเหล่านี้เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค ด้วยประการฉะนี้

อฏฐาสสหัสสขัตติยกัณฐาเถรียาปทานที่ ๑ จบ

๒. จตุราสีตีสหัสสพราหมณกัณฐาเถรีนมปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเถรีพราหมณกัณฐา ๘๔,๐๐๐ รูป

(พระเถรีพราหมณกัณฐา ๘๔,๐๐๐ รูป เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของ
ตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๓] ข้าแต่พระมหาราชนี หม่อมฉัน ๘๔,๐๐๐ นาง
ได้เกิดในตระกูลพราหมณ์
มีมือและเท้าละเอียดอ่อน เกิดในนคร(ศาสนา)ของพระองค์
- [๑๔] เกิดในตระกูลแพศย์และตระกูลศูทร
ข้าแต่พระมหาราชนี เหล่าเทพ นาค กิณนร
และกัณฐาจำนวนมากอยู่ในทวีปทั้ง ๔
เกิดในนคร(ศาสนา)ของพระองค์
- [๑๕] หญิงบางพวกบวชแล้ว ได้เห็นธรรมทั้งปวงก็มีมาก
เหล่าเทพ กิณนร นาค ก็จักตรัสรู้ในอนาคตกาล
- [๑๖] ชนทั้งหลายได้เสวยเกียรติยศทั้งปวง ได้สมบัติทั้งปวง
ได้ความเลื่อมใสในพระองค์ ก็จักตรัสรู้ในอนาคต
- [๑๗] ข้าแต่พระมหาวิระ ผู้มีพระจักขุ
ส่วนหม่อมฉันทั้งหลายเกิดในตระกูลพราหมณ์
เป็นธิดาของพราหมณ์ เป็นผู้มัลลิกษณะดี
ขอกราบพระยุคลบาท
- [๑๘] ภพทั้งปวงหม่อมฉันทั้งหลายก็ขจัดได้แล้ว
ตณหาที่เป็นรากเหง้า(แห่งอกุศล) หม่อมฉันทั้งหลายก็ถอนได้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๒. จตุราสีติสหัสสพราหมณกัณฐาเถรีนมปทาน

อนุสัย^๑ หม่อมฉันทั้งหลายก็ตัดได้แล้ว

ปญญาภิสังขาร หม่อมฉันทั้งหลายก็ทำลายได้แล้ว

[๑๙] หม่อมฉันทั้งปวงมีสมาธิเป็นอารมณ์

ชานาญในสมาบัติเช่นกัน จักอยู่ด้วยฉาน

และความยินดีในธรรมทุกเมื่อ

[๒๐] ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำ

หม่อมฉันทั้งหลายได้ทำตณหาที่นำไปสู่ภพ

อวิชชา และแม่สังขารให้สิ้นไปแล้ว

ตามไปรู้แจ้งซึ่งบทที่รู้ได้แสนยาก

[๒๑] (พระผู้มีพระภาคตรัสว่า) 'เธอทั้งหลายมีอุปการะแก่เรา

ผู้เดินทางไกลมาตลอดกาลนาน

จงตัดความสงสัยของบริษัท ๔ แล้วทั้งหมดจงนิพพานเถิด'

[๒๒] พระเถรีเหล่านั้น กราบพระยุคลบาทของพระมุนีแล้ว

แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ บางพวกแสดงแสงสว่าง

บางพวกแสดงควมมืด บางพวกแสดงอย่างอื่น

[๒๓] บางพวกแสดงดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์

และทะเลพร้อมด้วยปลา บางพวกแสดงภูเขาสีเนรุ

ภูเขาสัตตบริภักษ์และตันปาริฉัตตกะ

[๒๔] บางพวกแสดงภพดาวดึงส์

ยามาเทวโลกด้วยฤทธิ์

บางพวกเนรมิตตนเป็นเทวดาชั้นดุสิต

เป็นเทวดาชั้นนิมมานรดี

เป็นเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดีผู้เป็นใหญ่ยิ่ง

เชิงอรรถ :

^๑ อนุสัย ในที่นี้หมายถึงปญญาภิสังขาร ได้แก่ สภาพที่ปรุงแต่งคือบุญ (ดูเทียบ ที.ปา. (แปล)

๑๑/๓๐๕/๒๖๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๒๒ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๒. จตุราสีติสหัสสพราหมณกัณฐาเถรณมปทาน

- [๒๕] บางพวกแสดงตนเป็นพรหม
บางพวกเนรมิตที่จงกรมมีค่ามาก
และเพศพระพรหม แสดง**สัญญาธรรม**^๑อยู่
- [๒๖] พระเถรทั้งปวง ครั้นแสดงอิทธิฤทธิ์มีประการต่าง ๆ
แล้วก็แสดงพลังถวายพระศาสดา
ได้กราบพระยุคลบาทของพระศาสดา พลังกราบทูลว่า
- [๒๗] 'ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันทั้งหลาย
เป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพโสตธาตุ และมีความชำนาญในเจโตปริยญาณ
- [๒๘] รูปเพณิวาसानุสสติญาณ
ทิพยจักขุหม่อมฉันทั้งหลายก็ชำระให้หมดจดแล้ว
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๒๙] ข้าแต่พระมหาวิระ อัดถปฐิสัมภิทาญาณ
ธัมมปฐิสัมภิทาญาณ นิรุตติปฐิสัมภิทาญาณ
และปฏิภาณปฐิสัมภิทาญาณของหม่อมฉันทั้งหลาย
เกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์
- [๓๐] ความพร้อมเพรียงแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก
พระองค์ทรงแสดงแล้ว
ข้าแต่พระมหามุนี อธิการเป็นอันมากของหม่อมฉันทั้งหลาย
เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
- [๓๑] ข้าแต่พระมหาวิระผู้เป็นพระมุนี
ขอพระองค์ทรงหวนระลึกถึงกุศลกรรมเก่าของหม่อมฉันทั้งหลายเกิด
หม่อมฉันทั้งหลายสั่งสมบุญไว้ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์

เชิงอรรถ :

^๑ **สัญญาธรรม** ในที่นี้หมายถึงฌาน (อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๓๒๓/๒๑๔,๓๘๕,๒๔๕)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณณวรรค]

๒. จตุราสีติสหัสสพราหมณกัณณยาเถรีนมปทาน

- [๓๒] ในปีที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
มีกรุงชื่อว่าหงสวดี เป็นที่อยู่อาศัยแห่งตระกูล
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระมหามุนีพระนามว่าปทุมุตตระ
- [๓๓] มีแม่น้ำคงคาไหลผ่านที่หน้าประตูกรุงหงสวดีอยู่ตลอดเวลา
ภิกษุทั้งหลายเดือดร้อนไปไม่ได้เพราะแม่น้ำ
- [๓๔] น้ำเต็มตลิ่งอยู่ ๑ วันบ้าง ๒ วันบ้าง ๓ วันบ้าง
๑ สัปดาห์บ้าง ๑ เดือนบ้าง ๔ เดือนบ้าง
ภิกษุเหล่านั้นจึงไปไม่ได้
- [๓๕] ครั้งนั้น ชาวแวนแคว้นผู้หนึ่งมีนามว่าชัชชชียะ
มีทรัพย์เป็นสาระเพื่อประโยชน์แก่ตน เห็นภิกษุทั้งหลาย
จึงได้สั่งให้นายช่างจัดสร้างสะพานข้ามแม่น้ำขึ้นที่ฝั่งด้านหน้าเมือง
- [๓๖] ครั้งนั้น เขาได้สร้างสะพานข้ามแม่น้ำคงคา
ด้วยทรัพย์หลายแสน
และได้ให้สร้างวิหารถวายสงฆ์ที่ฝั่งด้านตรงกันข้าม
- [๓๗] ทั้งสตรี บุรุษ ตระกูลสูง และตระกูลต่ำเหล่านั้น
ได้ร่วมกันสร้างสะพานและวิหารเท่า ๆ กันกับนายชัชชชียะนั้น
- [๓๘] หม่อมฉันทั้งหลายและหมู่มนุษย์เหล่าอื่น
ในนครและในชนบทล้วนมีจิตเลื่อมใส
เป็นธรรมทายาทของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
- [๓๙] ทั้งสตรี บุรุษ เด็กชาย และเด็กหญิงจำนวนมากด้วยกัน
ต่างก็ช่วยกันเกลี่ยทรายลงที่สะพานและที่วิหาร
- [๔๐] กวาดถนน แล้วตั้งต้นกล้วย
หม่อนน้ำซึ่งมีน้ำเต็มเปี่ยมและปึกธงขึ้น
จัดธูป จรณและดอกไม้สักการะพระศาสดา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๒. จตุราสีติสหัสสพราหมณกัณฐาเถรีนมปทาน

- [๔๑] หม่อมฉันทั้งหลายครั้งสร้างสะพานและวิหารเสร็จแล้ว
ได้ทูลนิมนต์พระผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
ถวายมหาทาน แล้วปรารภนาสัมโพธิญาณ
- [๔๒] ข้าแต่พระมหาราหมณี พระมหาวิระพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ผู้ทรงเป็นที่เคารพของสรรพสัตว์
ทรงทำอนุโมทนาแล้ว ตรัสพยากรณ์ว่า
- [๔๓] 'เมื่อ ๑๐๐,๐๐๐ กัปล่วงไปแล้ว จักมีภัทรกับ
บุรุษนี้ได้ความสุขในภพน้อยภพใหญ่แล้ว จักบรรลुพระโพธิญาณ
- [๔๔] บุรุษและสตรีที่ช่วยกันทำหัตถกรรมทั้งหมด
จักมีพร้อมหน้ากันในอนาคตกาล'
- [๔๕] ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มัน
ชนเหล่านั้นเกิดในเทวโลกแล้ว จักเป็นคนรับใช้พระองค์
- [๔๖] เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ เสวยสุขเป็นทิพย์
และเป็นของมนุษย์นับไม่ถ้วน ตลอดกาลนาน
- [๔๗] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)
กรรมสมบัติหม่อมฉันทั้งหลายก็ทำไว้ดีแล้ว
ในหมู่มนุษย์สุขุมลชาติ และในเทวโลกที่ประเสริฐ
- [๔๘] หม่อมฉันทั้งหลายย่อมได้รูปสมบัติ
โภคสมบัติ ยศ ความสรรเสริญ
และความสุขอันเป็นที่รัก ทั้งหมดเป็นกรรมสมบัติ
ที่หม่อมฉันทั้งหลายกระทำไว้ดีแล้ว อย่างต่อเนื่อง
- [๔๙] เมื่อถึงภพสุดท้าย
หม่อมฉันทั้งหลายเกิดในตระกูลพราหมณ์
ในนิเวศน์ของเจ้าศากยบุตร เป็นผู้มั่งมีและเท้าละเอียดอ่อน
- [๕๐] ข้าแต่พระมหาราหมณี หม่อมฉันทั้งหลาย
ไม่เห็นแผ่นดินที่เขายังไม่ตกแต่ง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๒. จตุราสีติสหัสสพราหมณกัณฐาเถรีนมปทาน

และไม่เห็นภาคพื้นที่เป็นทางเดินลื่น ๆ

แมตตลอดกาลทั้งปวง

- [๕๑] เมื่อหม่อมฉันยังครองเรือนอยู่
ชนทั้งหลายก็นำสักการะทุกอย่างที่เกิดขึ้นทุกฤดูกาลมาให้ทุกเมื่อ
เพราะผลแห่งบุญกรรมของหม่อมฉันทั้งหลาย
- [๕๒] หม่อมฉันทั้งหลายละการครองเรือนแล้ว
บวชเป็นบรรพชิต ข้ามทางสังสารวัฏได้แล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๕๓] ทายกทายิกาหลายพันจากที่นั่น ๆ นำจีวร
บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร
มาถวายหม่อมฉันทั้งหลายตลอดเวลา
- [๕๔] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันทั้งหลายก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันทั้งหลายก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันทั้งหลายตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วย่อมอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ดวงปัญญาข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วย่อมอยู่อย่างอิสระ
- [๕๕] การที่หม่อมฉันทั้งหลายมาในสำนัก
ของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันทั้งหลายได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๕๖] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
ดังนี้แล

ได้ทราบว่ ภิกษุณีบุตรีพราหมณ์ ๘๔,๐๐๐ รูปได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ เฉพาะ
พระพักตร์พระผู้มีพระภาค ด้วยประการฉะนี้

จตุราสีติสหัสสพราหมณกัณฐาเถรีนมปทานที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๓. อุปปลทายิกาเถรียาปทาน

๓. อุปปลทายิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอุปปลทายิกาเถรี

(พระอุปปลทายิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๕๗] ในกรุงอรุณวดี มีกษัตริย์พระองค์หนึ่งพระนามว่าอรุณ

หม่อมฉันเป็นพระมเหสีของท้าวเธอ

ย่อมสนทนากันเป็นบางครั้งบางคราวเท่านั้น

[๕๘] ครั้งนั้น หม่อมฉันนั่งอยู่ในที่สงัด คิดอย่างนี้ว่า

‘กุศลที่จะนำติดตัวไปซึ่งเราทำไว้ไม่มีเลย

[๕๙] เราต้องตกนรกที่มีความเร่าร้อนมาก

ทั้งเผ็ดร้อนร้ายกาจแสนจะทารุณอย่างแน่นอน

เราไม่มีความสงสัยในข้อนี้เลย’

[๖๐] ครั้นหม่อมฉันคิดอย่างนี้แล้ว

ทำจิตให้ร่าเริงเข้าเฝ้าพระราชาแล้ว กราบทูลดังนี้ว่า

[๖๑] ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นกษัตริย์

หม่อมฉันทั้งหลายชื่อว่าเป็นสตรี หม่อมฉันทั้งหลายไม่ใช่บุรุษ

ขอพระองค์ทรงพระราชทานพระสมณะ

แก่หม่อมฉันทั้งหลายสักองค์หนึ่งเถิด

หม่อมฉันทั้งหลายจักนิมนต์ท่านให้ฉัน”

[๖๒] ครั้งนั้น พระราชาได้พระราชทานพระสมณะ

ผู้มีอินทริย์อันอบรมแล้วให้หม่อมฉัน

หม่อมฉันรับบาตรของท่านมาแล้ว

ใส่ภัตตาหารอย่างประณีตจนเต็ม

[๖๓] แล้วบรรจุอาหารอันประณีตของหอมและเครื่องลูบไล้

ไปพร้อมกัน มีใจยินดีได้ถวายให้ครองผ้าผืนใหญ่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๓. อุปปลทายิกาเถรียาปาน

- [๖๔] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้วจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๖๕] ได้เป็นพระมเหสีของท้าวเทวราช ๑,๐๐๐ ขาติ
ได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๑,๐๐๐ ขาติ
- [๖๖] และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าประเทศราช
อันไพบุลย์นับชาติไม่ถ้วน
แต่นั้น ผลอื่นอีกมากมายหลายชนิด
เป็นผลกรรมแห่งทานนั้น
- [๖๗] หม่อมฉันมีผิวพรรณเหมือนดอกอุบล
เป็นสตรีมีรูปร่าง น่าดูน่าชม
มีองค์สมบัติทั้งปวงสมบูรณ์^๑
เป็นอภิชาตบุตร ทรงไว้ซึ่งความเปล่งปลั่ง
- [๖๘] เมื่อถึงภพสุดท้าย หม่อมฉันเกิดในศากยตระกูล
เป็นหัวหน้าของนารี ๑,๐๐๐ นาง
ของพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ
- [๖๙] หม่อมฉันเป็นผู้อำนวยการครองเรือน
จึงออกบวชเป็นบรรพชิต เพียง ๗ ราตรี ก็ได้บรรลุสัจจะ ๔
- [๗๐] หม่อมฉันไม่สามารถจะประมาณจิ๋ว บิณฑบาต
เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารได้
นี่เป็นผลแห่งการถวายบิณฑบาต
- [๗๑] ข้าแต่พระมหาวีระ ผู้เป็นพระมุนี
ขอพระองค์พึงหวนระลึกถึงกุศลกรรมเก่าของหม่อมฉันเถิด
หม่อมฉันได้สละวัตถุเป็นอันมาก ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์

เชิงอรรถ :

^๑ องค์สมบัติทั้งปวง ในที่นี้หมายถึงมีอวัยวะทุกส่วนสมบูรณ์ได้สัดส่วน (ข.อป.อ. ๑/๑๗๓/๒๖๒)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๓. อุปปลทาธิกาเถรียาปาน

- [๗๒] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
 หม่อมฉันได้ถวายทานไว้ในครั้งนั้น
 จึงไม่รู้จักทุกคติเลย
 นี่เป็นผลแห่งการถวายบิณฑบาต
- [๗๓] หม่อมฉันรู้จักเพียง ๒ คติ
 คือ (๑) คติเทวดา (๒) คติมนุษย์ คติอื่นหม่อมฉันไม่รู้จักเลย
 นี่เป็นผลแห่งการถวายบิณฑบาต
- [๗๔] หม่อมฉันรู้จักแต่ตระกูลสูงซึ่งเป็นตระกูลมหาศาลมีทรัพย์มาก
 ตระกูลอื่น ๆ หม่อมฉันไม่รู้จักเลย
 นี่เป็นผลแห่งการถวายบิณฑบาต
- [๗๕] หม่อมฉันเวียนว่ายตายเกิดในภพน้อยภพใหญ่
 ถูกกุศลมูลดักเตือนแล้ว ไม่เห็นสิ่งที่ไม่พอใจเลย
 นี่เป็นผลแห่งโสมนัส
- [๗๖] ข้าแต่พระมหาราชา หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
 ในทิพพโสตราด และในเจโตปริยญาณ
- [๗๗] รูปเพณิวาसानุสสติญาณ
 ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
 อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
 บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๗๘] ข้าแต่พระมหาวิระ อตถปฏิสัมภิทาญาณ
 ธรรมปฏิสัมภิทาญาณ นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ
 และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณของหม่อมฉันที่มีอยู่
 ล้วนเกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์
- [๗๙] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ครอบงำข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณณวรรค]

๔. สิงคาลมาตุเถรียาปทาน

- [๘๐] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๘๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระอุปลทายิกาภิกษุณีได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อุปลทายิกาเถรียาปทานที่ ๓ จบ

๔. สิงคาลมาตุเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสิงคาลมาตาเถรี

(พระสิงคาลมาตาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๘๒] พระชินเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ผู้ถึงความสำเร็จแห่งธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
- [๘๓] ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลอำมาตย์
ที่รุ่งเรืองด้วยรัตนะต่าง ๆ
เป็นตระกูลมั่งคั่ง เจริญ มีทรัพย์มาก ใน**กรุงหงสวดี**
- [๘๔] หม่อมฉันมีมหาชนห้อมล้อมไปกับบิดา
ได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว บวชเป็นบรรพชิต
- [๘๕] ครั้นบวชแล้ว เว้นบาปกรรมทางกาย
ละวจีหุจรีต ขำระอาชีวะให้บริสุทธิ์
- [๘๖] มีความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า และพระธรรม
และมีความเคารพอย่างแรงกล้าในพระสงฆ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๔. สิงคาลมายุคเณรียาปาน

ชวนชวายเป็นการฟังพระสัทธรรม

มีการได้เห็นพระพุทธรูปเป็นปกติ

[๘๗] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้ฟังภิกษุรูปหนึ่ง
ซึ่งเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ฝ่ายสัทธาธิมุต
จึงปรารภนาตำแหน่งนั้นแล้วบำเพ็ญไตรสิกขา^๑ให้บริบูรณ์

[๘๘] ครั้งนั้น พระสุคตผู้มีพระอัธยาศัย
ประกอบด้วยพระกรุณา ตรัสกับหม่อมฉันว่า
'บุคคลผู้มีศรัทธาไม่หวั่นไหวตั้งมั่นดีในพระตถาคต
มีศีลดีงามที่พระอริยเจ้าใครและสรรเสริญ

[๘๙] มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์ มีความเห็นตรง
นักปราชญ์เรียกผู้นั้นว่า
เป็นผู้ไม่ขัดสน ชีวิตของผู้นั้นไม่เปล่าประโยชน์'

[๙๐] เพราะฉะนั้น บุคคลผู้มีปัญญา
เมื่อมาระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธรูปทั้งหลาย
พึงหมั่นประกอบศรัทธา ศีล ปสาทะ(ความเลื่อมใส)
และความเห็นที่ชอบธรรม

[๙๑] หม่อมฉันได้ฟังพระดำรัสนั้นแล้ว มีความเบิกบานใจ
ได้ทูลถามถึงความปรารถนาของหม่อมฉัน
ในครั้งนั้น พระสุคตผู้ทรงเป็นผู้นำชั้นวิเศษ
ทรงมีปัญญาไม่ต่ำต้อย มีพระคุณนับไม่ถ้วน
ทรงพยากรณ์ว่า 'เธอเลื่อมใสในพระพุทธรูปผู้มีธรรมอันงาม
จักได้ตำแหน่งนั้นที่เธอปรารถนาไว้แล้ว

[๙๒] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ นับจากกัปนี้ไป
พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร
ทรงสมภพในราชตระกูลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก

เชิงอรรถ :

^๑ ไตรสิกขา หมายถึงศีล สมาธิ และปัญญา (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๐๕/๒๗๒)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๔. สิงคาลมายุเถรียาปทาน

- [๙๓] สตรีผู้นี้จักมีนามว่าสิงคาลมาตา
 เป็นธรรมทายาท เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต
 เป็นสาวิกาของพระศาสดาพระองค์นั้น'
- [๙๔] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว
 เป็นผู้มีความยินดี มีจิตประกอบด้วยเมตตา
 ปรนนิบัติพระชินเจ้า ผู้ทรงเป็นผู้นำ
 ด้วยการปฏิบัติทั้งหลายจนตลอดชีวิต
- [๙๕] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น
 และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
 หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
 จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๙๖] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐี
 มีความเจริญรุ่งเรือง สัมมัตถะไว้เป็นอันมาก
 ในกรุงราชคฤห์ ที่ประเสริฐสุด
- [๙๗] บุตรของหม่อมฉันชื่อสิงคาลมาณพ มีความเห็นผิด
 เล่นไปสู่มิจฉาทิฎฐิ มุ่งแต่การบูชาทิศ
- [๙๘] นอบน้อมทิศต่าง ๆ พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำวิเศษ
 เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังพระนคร
 ทอดพระเนตรเห็นเขาแล้ว ประทับยืนโอวาทที่หนทาง
- [๙๙] เมื่อพระองค์ทรงแสดงธรรม บุตรของหม่อมฉัน
 ส่งเสียงร้อง น่าประหลาดใจ
 บุรุษสตรี ๒ โกฏิได้บรรลุธรรม
- [๑๐๐] ครั้งนั้น หม่อมฉันได้เข้าไปยังที่ประชุมนั้น
 ฟังภาษิตของพระสุคตแล้ว
 ได้บรรลุโสดาปัตติผล ออกบวชเป็นบรรพชิต

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณณวรรค]

๔. สิงคาลมายุเถรียาปทาน

- [๑๐๑] ได้เห็นพระพุทธเจ้าเป็นปกติ
เจริญพุทธานุสสติอยู่ไม่นาน ก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๑๐๒] หม่อมฉันไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเป็นประจำ
เห็นพระรูปซึ่งเป็นที่เพลิดเพลिनัยนาก็ยังไม่เบื่อ
- [๑๐๓] หม่อมฉันไม่เบื่อพระรูปที่เกิดจากบารมีทั้งปวง
เป็นที่อยู่อาศัยแห่งสิริที่ประเสริฐ
พร้อมด้วยความงามทุกอย่าง
- [๑๐๔] พระชินเจ้าทรงพอพระทัยในคุณสมบัตินั้น
จึงทรงตั้งหม่อมฉันผู้เป็นมารดาของสิงคาลมาณพไว้
ในเอตทัคคะว่า ‘เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายสัทธาธิมุต’
- [๑๐๕] ข้าแต่พระมหาราชา หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพพโสตธาตุ และในเจโตปริยญาณ
- [๑๐๖] รูปเพณิวาसानุสสติญาณ
ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มี
- [๑๐๗] ข้าแต่พระมหาวิระ อัดถปฏิสัมภิทาญาณ
ธัมมปฏิสัมภิทาญาณ นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ
และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ ของหม่อมฉันที่มีอยู่
ล้วนเกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์
- [๑๐๘] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
ศุภญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณเฑาะวรรค]

๕. สุกกาเถรียาปทาน

- [๑๐๙] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๑๐] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
- ทราบวา ท่านพระภิกษุณีมารดาสิงคาลมาณพได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สิงคาลมาตาเถรียาปทานที่ ๕ จบ

๕. สุกกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระสุกกาเถรี

(พระสุกกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๑๑] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำพระนามว่า**วิปัสสี**
มีพระวรกายงดงาม ทรงเห็นแจ้งธรรมทั้งปวง เสด็จจุบัตินั้นแล้ว
- [๑๑๒] ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลหนึ่งใน**กรุงพันธุมดี**
ได้ฟังธรรมของพระมุนีแล้ว ออกบวชเป็นบรรพชิต
- [๑๑๓] เป็นพหูสูต ทรงธรรม มีปฏิภาณ
กล่าวธรรมีกถาอย่างไพเราะ
ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระชินเจ้า
- [๑๑๔] ครั้งนั้น หม่อมฉันกล่าวธรรมเพื่อประโยชน์แก่หมู่ชนทุกสมัย
หม่อมฉันจติจากอัตภาพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดเป็นเทพธิดาผู้มียศในสวรรค์ชั้นดุสิต

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๕. สุกกาเถรียาปาน

- [๑๑๕] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
พระชินเจ้าพระนามว่าสิขี มีพระรัศมีเปรียบด้วยเปลวเพลิง
ส่องโลกให้รุ่งเรืองด้วยยศ
ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๑๑๖] แม้ในครั้งนั้น หม่อมฉันบวชแล้ว เป็นผู้ฉลาดในพุทธศาสนา
ทำพระพุทธรูปให้กระจ่างแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๑๗] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำพระนามว่าเวสสกุ
มีพระปรีชาญาณมาก เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
แม้ในครั้งนั้น หม่อมฉันก็เป็นเหมือนอย่างในภพก่อน
- [๑๑๘] ออกบวชแล้วเป็นผู้ทรงธรรม
ช่วยประกาศคำสั่งสอนของพระชินเจ้าให้รุ่งเรืองแล้ว
ไปเกิดในเมืองแห่งเทพที่น่ายินดี ได้เสวยความสุขมาก
- [๑๑๙] ในภัทรกัปนี้ พระชินเจ้าผู้สูงสุดพระนามว่ากกุสันธะ
ทรงเป็นผู้สูงสุดแห่งนระ เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
แม้ในครั้งนั้น หม่อมฉันก็เป็นเหมือนอย่างในภพก่อน
- [๑๒๐] ออกบวชแล้ว ช่วยประกาศคำสั่งสอน
ของพระชินเจ้าให้รุ่งเรืองอยู่จนตลอดชีวิต
จติจากอดีตภพนั้นแล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เหมือนไปสู่อุบัติของตน
- [๑๒๑] ในกัปนี้เอง พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำ
พระนามว่าโกนาคมนะ ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย
เป็นผู้สูงสุดแห่งสรรพสัตว์ เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๑๒๒] แม้ครั้งนั้น หม่อมฉันก็ออกบวชในศาสนาของพระองค์
ผู้คงที่ เป็นพหูสูต ทรงธรรม
ช่วยประกาศคำสั่งสอนของพระชินเจ้าให้รุ่งเรือง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๕. สุกกาเถรียาปาน

- [๑๒๓] ในกำปนีเอง พระมุนีพระนามว่า**กัสสปะ**
เป็นศาสดาผู้ประเสริฐ เป็นที่ฟังของสัตว์โลก
ไม่มีข้าศึกคือกิเลส ถึงที่สุดแห่งมรณธรรม เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๑๒๔] หม่อมฉันบวชในศาสนาของพระพุทธเจ้า
ทรงเป็นนระ ผู้เป็นปราชญ์พระองค์นั้น
ศึกษาพระสัทธรรมอย่างคล่องแคล่ว
มีความแก้แกล้วกล้าในปริปัญญา^๑
- [๑๒๕] ข้าแต่พระมหาราชา หม่อมฉันมีศีลงาม มีความละเอียด
ฉลาดในไตรสิกขา กล่าวธรรมเป็นอันมากจนตลอดชีวิต
- [๑๒๖] ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้นและด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น
หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว
จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๒๗] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย
หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐีที่เจริญมั่งคั่ง
สั่งสมรัตนะมากมาย ใน**กรุงราชคฤห์**ที่ประเสริฐสุด
- [๑๒๘] เมื่อพระผู้มีพระภาคผู้ทรงเป็นผู้นำ
มีภิกษุ ๑,๐๐๐ รูปห้อมล้อม
ท้าวสหัสสนัยน์สรเรศริยแล้ว เสด็จเข้าไปยัง**กรุงราชคฤห์**
- [๑๒๙] พระผู้มีพระภาคทรงฝึกอินทรีย์แล้ว
พ้นขาดจากสรวพกิเลส มีวรรณะเปล่งปลั่งดังแห่งทอง
เสด็จเข้าไปยัง**กรุงราชคฤห์** พร้อมทั้งพระชินาสพ
ผู้เป็นปราชญ์ ผู้มีอินทรีย์อันอบรมแล้ว
พ้นเด็ดขาดจากสรวพกิเลส

เชิงอรรถ :

^๑ **ปริปัญญา** หมายถึงการถาม การได้สวน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๕. สุกกาเถรียาปาน

- [๑๓๐] หม่อมฉันได้เห็นพุทธานุภาพ
และได้ฟังธรรมซึ่งเป็นที่สั่งสมคุณแล้ว
ทำจิตให้เลื่อมใสในพระพุทเจ้า
บูชาพระองค์ผู้มีพลธรรมมาก^๑
- [๑๓๑] ต่อมา หม่อมฉันได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต
ในสำนักของพระธรรมทินนาเถรี
- [๑๓๒] หม่อมฉันเผากิเลสทั้งหลายได้ในขณะที่กำลังปลงผม
บวชแล้วไม่นาน ก็ศึกษาศาสนธรรมได้อย่างทั่วถึง
- [๑๓๓] ต่อจากนั้น ได้แสดงธรรมในสมาคมแห่งมหาชน
เมื่อหม่อมฉันกำลังแสดงธรรมอยู่
การบรรลุธรรมก็ได้มี
- [๑๓๔] มียักษ์ตนหนึ่ง ได้ทราบการตรัสรู้ธรรมนั้น
ของสัตว์หลายพันแล้ว เกิดอัศจรรย์ใจ
เลื่อมใสต่อหม่อมฉันได้ไปยังกรุงราชคฤห์
- [๑๓๕] มนุษย์ทั้งหลายในกรุงราชคฤห์ที่ไม่ได้เข้าไปนั่งใกล้
พระเถรีชื่อว่าสุกกา ผู้แสดงอมตบทยุ
หม่อมฉันจะให้ดื่มอมตบทยเหมือนดื่มน้ำผึ้งได้อย่างไร
- [๑๓๖] ก็แลพวกเขาผู้มีปัญญา คงจะดื่มอมตบทยนั้น
อันมีสภาพไม่ถอยกลับ ให้เกิดความชื่นใจมีโอชาได้
เหมือนคนเดินทางไกลแสวงหาน้ำดื่ม
- [๑๓๗] ข้าแต่พระมหาราชนี หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพพโสตธาตุ และในเจโตปริยญาณ

เชิงอรรถ :

- ^๑ **พลธรรม** หมายถึงธรรมอันเป็นกำลัง มี ๕ อย่าง (๑) สัทธา(ความเชื่อ) (๒) วิริยะ(ความเพียร)
(๓) สติ(ความระลึกได้) (๔) สมาธิ(ความตั้งจิตมั่น) (๕) ปัญญา(ความรู้แจ้ง) (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๓๑/๓๓๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๓๗ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๕. สุกกาเถรียาปาน

- [๑๓๘] รูปเพนิวาसानุสสติญาณ
 ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
 อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
 บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๑๓๙] ข้าแต่พระมหาวีระ อัตถปฏิสัมภิทาญาณ
 ธรรมปฏิสัมภิทาญาณ นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ
 และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ ของหม่อมฉันที่มีอยู่
 ล้วนเกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์
- [๑๔๐] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ครอบงำข้างตัดเครื่องพันนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๔๑] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๔๒] คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบว่ พระสุกกาภิกษุณีได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ด้วยประการฉะนี้

สุกกาเถรียาปานที่ ๕ จบ

ภาณวารที่ ๕ จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณณวรรค]

๖. อภิรופןันทาเถรียาปาน

๖. อภิรופןันทาเถรียาปาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอภิรופןันทาเถรี

(พระอภิรופןันทาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑๔๓] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป

พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำพระนามว่าวิปัสสี

ทรงมีพระวรกายงดงาม

มีพระจักขุในธรรมทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๑๔๔] ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลใหญ่ที่มั่งคั่ง

มีความเจริญในกรุงพินธุมี เป็นสตรี มีรูปงาม

น่าเอ็นดู และน่าบูชาของหมู่ชน

[๑๔๕] ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี

ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ทรงมีความเพียรมาก

ได้สดับพระธรรมแล้ว

ถึงพระองค์ทรงเป็นผู้นำของนรชน เป็นที่พึงที่ระลึก

[๑๔๖] หม่อมฉันสำรวมอยู่ในศีล เมื่อพระผู้มีพระภาค

เป็นผู้สูงสุดแห่งนระ เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว

ได้ใช้ฉัตรทองบูชาไว้ ณ เบื้องบน

แห่งพระสถูปที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

[๑๔๗] หม่อมฉันเป็นผู้สละได้ขาดแล้ว

มีศีลจนตลอดชีวิต จิตจากอึดภavnันแล้ว

ละกายมนุษย์จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๑๔๘] ครั้งนั้น หม่อมฉันครอบงำ(เทพธิดา)ได้ทั้งหมด

ด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ (๑) รูป

(๒) เสียง (๓) กลิ่น (๔) รส (๕) โผฏฐัพพะ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๖. อภิรูปนันทาเถรียาปาน

- [๑๔๙] (๖) อายุ (๗) วรรณะ (๘) สุข (๙) ยศ
 (๑๐) ความเป็นอธิบดี รุ่งโรจน์อยู่
- [๑๕๐] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย หม่อมฉันเกิดในกรุงกบิลพัสดุ์
 เป็นธิดาแห่งเจ้าศากยะพระนามว่า **เขมกะ**
 มีนามปรากฏว่า **นันทา**
- [๑๕๑] หมู่ชนกล่าวว่า หม่อมฉันเป็นผู้หนึ่ง
 ซึ่งมีความถึงพร้อมด้วยรูปงาม นาม
 ในคราวที่หม่อมฉันเติบโตเป็นสาว(รู้จัก)
 มีรูปและผิวพรรณงดงาม
- [๑๕๒] พวกเจ้าศากยะเกิดการวิวาทกันใหญ่โต
 เพราะเรื่องแย่งตัวหม่อมฉันนี้
 ครั้งนั้น พระบิดาของหม่อมฉันดำริว่า
 ‘พวกเจ้าศากยะ จงอย่าพินาศเลย’ จึงให้หม่อมฉันบวช
- [๑๕๓] ครั้นหม่อมฉันบวชแล้ว ได้ฟังว่า
 พระตถาคตเป็นผู้สูงสุดแห่งนรชน ทรงดีเตียนรูป
 จึงไม่ยอมเข้าเฝ้า เพราะหม่อมฉันมีความหลงใหลรูป
- [๑๕๔] หม่อมฉันขลาดต่อการเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า จึงไม่ยอมไปรับโอวาท
 ครั้งนั้น พระชินเจ้าทรงให้หม่อมฉัน
 เข้าไปสู่สำนักของพระองค์ด้วยอุบาย
- [๑๕๕] พระองค์ผู้ทรงฉลาดในมรรค
 ทรงเนรมิตหญิง ๓ คน ด้วยฤทธิ์
 คือ (๑) หญิงสาวที่สวยเหมือนเทพอัปสร
 (๒) หญิงชรา (๓) หญิงที่ตายแล้ว
- [๑๕๖] หม่อมฉันเห็นหญิงทั้ง ๓ แล้วเกิดความสลดใจ
 ไม่ยินดีในซากศพของหญิงที่ตายแล้ว
 มีความเบื่อหน่ายในภพ ยินเฉยอยู่
 ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้นำ ตรัสกับหม่อมฉันว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๖. อภिरูปนันทาเถรียาปทาน

- [๑๕๗] ‘นันทา เธอจงดูรูปกายที่กระสับกระส่าย
ไม่สะอาด เปื่อยเน่า ไหลเข้าไหลออกอยู่
ที่พวกคนเขลาพากันปรารภน่ายิ่งนัก
- [๑๕๘] เธอจงอบรมจิตให้เป็นสมาธิมีอารมณ์เดียวด้วยอสุภอารมณ์เกิด
รูปนี้เป็นฉันใด รูปของเธอนั้นก็เป็นฉันนั้น
รูปของเธอนั้นเป็นฉันใด รูปนี้ก็เป็นอย่างนั้น
- [๑๕๙] เมื่อเธอพิจารณาเห็นรูปอยู่อย่างนี้
มิได้เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืน
แต่นั้น ก็จะมีเพื่อนำอยู่ด้วยปัญญาของตน’
- [๑๖๐] เมื่อหม่อมฉันไม่ประมาทแล้ว
พิจารณาในกายนี้โดยแยบคายว่า
กายนี้ทั้งภายในและภายนอก
เราได้เห็นแล้วตามความเป็นจริง
- [๑๖๑] เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงมีเพื่อนำในกาย
และคลายกำหนดในภายใน ไม่ประมาท
ไม่เกะเกี้ยว เป็นผู้สงบเย็นแล้ว
- [๑๖๒] ข้าแต่พระมหาราชา หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพพโสตธาตุ และในเจโตปริยญาณ
- [๑๖๓] รูปเพนิวาसानุสสติญาณ
ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๑๖๔] ข้าแต่พระมหาวิระ อุตถปฐิสัมภิทาญาณ
ธัมมปฐิสัมภิทาญาณ นิรุตติปฐิสัมภิทาญาณ
และปฐิภาณปฐิสัมภิทาญาณ ของหม่อมฉันที่มีอยู่
ล้วนเกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณณวรรค]

๗. อัชฌกาสีเถรียาปทาน

- [๑๖๕] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๖๖] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๖๗] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบว่ พระอภिरุพันันทาทิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อภिरุพันันทาเถรียาปทานที่ ๖ จบ

๗. อัชฌกาสีเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอัชฌกาสีเถรี

- (พระอัชฌกาสีเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)
- [๑๖๘] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพราหมณ์
 พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร มีพระยศยิ่งใหญ่
 ทรงเป็นผู้ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๑๖๙] ครั้งนั้น หม่อมฉันบวชในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
 สारรวมในพระปาฏิโมกข์ และอินทริย์ ๕^๑

เชิงอรรถ :

^๑ ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๒๐/๓๑๐

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๗. อัฏฐกาสีเถรียาปาน

- [๑๗๐] หม่อมฉันรู้จักประมาณในอาสนะต่ำ
ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เสมอ บำเพ็ญเพียรอยู่
- [๑๗๑] ในกาลนั้น หม่อมฉันมีความคิดชั่ว
ได้ดำริถึงผู้ปราศจากอัสวรูปหนึ่งครั้งเดียวว่า 'นางแพศยา'
ต้องหมกไหม้อยู่ในนรก เพราะบาปกรรมนั้นนั่นเอง
- [๑๗๒] เพราะเศษกรรมนั้นแล
หม่อมฉันเกิดในตระกูลหญิงแพศยา
อยู่อาศัยชายอื่นโดยมาก ในชาติสุดท้าย
- [๑๗๓] หม่อมฉันเกิดในตระกูลเศรษฐีในแคว้นกาสี
มีความงาม ดุจนางเทพอัปสรในหมู่เทวดา
ด้วยผลแห่งการประพฤติพรหมจรรย์
- [๑๗๔] หมู่ชนเห็นหม่อมฉันมีรูปน่าชม
จึงตั้งหม่อมฉันในฐานะเป็นหญิงคณิกา
ในกรุงราชคฤห์ที่ประเสริฐสุด
เพราะผลกรรมที่ดำริถึงนั้นของหม่อมฉัน
- [๑๗๕] หม่อมฉัน ได้ฟังพระสัทธรรมที่พระพุทธเจ้า
ผู้ประเสริฐที่สุดตรัสแล้ว
ผู้สมบูรณ์ด้วยบุพพาสนา(บาปบุญที่ได้อบรมมาในกาลก่อน)
จึงได้บวชเป็นบรรพชิต
- [๑๗๖] แต่เมื่อเดินทางไปสู่สำนักของพระชินเจ้าเพื่อจะอุปสมบท
พบพวกนักเลงดักอยู่ที่หนทาง จึงได้รับการอุปสมบทโดยทุต
- [๑๗๗] กรรมทั้งหมดสิ้นไปแล้ว บุญ และบาปก็สิ้นไปแล้วเหมือนกัน
หม่อมฉันข้ามพ้นสังสารวัฏทั้งปวงได้แล้ว
และความเป็นหญิงคณิกามหม่อมฉันก็ให้สิ้นไปแล้ว

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณณวรรค]

๘. ปุณณิกาเถรียาปทาน

- [๑๗๘] ข้าแต่พระมหาราชา หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพพโสตราต และในเจโตปริยญาณ
- [๑๗๙] รู้บุพเพนิวาสานุสสติญาณ
ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๑๘๐] ข้าแต่พระมหาวิระ อัถกปฏิสัมภิทาญาณ
ธัมมปฏิสัมภิทาญาณ นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ
และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ ของหม่อมฉันที่มีอยู่
ล้วนเกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์
- [๑๘๑] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุฬพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๑๘๒] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๑๘๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระอัทธมกาสีภิกษุณีได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อัทธมกาสีเถรียาปทานที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๘. ปุณณิกาเถรียาปาน

๘. ปุณณิกาเถรียาปาน

ประวัติในอดีตชาติของพระปุณณิกาเถรี

(พระปุณณิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๑๘๔] พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ผู้เป็นพระมณี ผู้คงที่
ทรงพระนามว่าพระวิปัสสี ๑ พระสิขี ๑ พระเวสสภู ๑
พระกกุสันธะ ๑ พระโกนาคนะ ๑ พระกัสสปะ ๑
- [๑๘๕] หม่อมฉันบวชเป็นภิกษุณีในศาสนา
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ
เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยศีล มีปัญญารักษาดน สारวมอินทรีย์
- [๑๘๖] เป็นพหูสูต ทรงธรรม สอบถามเหตุและผล
เล่าเรียน สดับธรรม เป็นผู้นั่งใกล้
- [๑๘๗] หม่อมฉันแสดงคำสอนของพระชินเจ้าในท่ามกลางหมู่ชน
ได้เป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก ดุหมั่นเพราะความเป็นพหูสูตนั้น
- [๑๘๘] บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย หม่อมฉันเกิดในเรือนแห่งนางกมุทาสี
ของอนาถปิณฑิกเศรษฐีในกรุงสาวัตถีที่ประเสริฐสุด
- [๑๘๙] หม่อมฉันไปดักน้ำ ได้เห็นโสถถียพราหมณ์
นั่งหนาวสั่นอยู่ท่ามกลางน้ำ
ครั้นเห็นแล้วได้กล่าวดังนี้ว่า 'ฉันเป็นคนดักน้ำ
- [๑๙๐] กลัวภัยต่ออาชญาของเจ้านาย
และถูกภัยคือวาจาที่เกรี้ยวกราดของเจ้านายเบียดเบียน
จึงต้องลงน้ำเป็นประจำในฤดูหนาว
- [๑๙๑] พราหมณ์เอย ท่านกลัวใคร จึงต้องลงน้ำเป็นประจำ
มีร่างกายสั่นเทา รู้สึกหนาวรุนแรงใช่ไหม'
- [๑๙๒] (พราหมณ์ได้กล่าวว่า) 'นางปุณณิกาผู้เจริญ
เธอทั้งที่รู้อยู่ยังสอบถามเราผู้ทำกุศลกรรม
เพื่อกำจัดบาปกรรมอยู่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๘. ปุณณิกาเถรียาปาน

- [๑๙๓] บุคคลใดเป็นผู้ใหญ่ก็ตาม เป็นเด็กก็ตาม ทำบาปกรรมไว้
 บุคคลนั้น ๆ จะพ้นจากบาปกรรมได้ เพราะการอาบน้ำ'
- [๑๙๔] เมื่อพราหมณ์นั้นขึ้นจากน้ำมา
 หม่อมฉันได้บอกบทที่ประกอบด้วยเหตุและผล
 พราหมณ์ได้ฟังบทแห่งธรรมนั้นแล้ว
 มีความสลดใจ ออกบวชแล้วได้เป็นพระอรหันต์
- [๑๙๕] เพราะหม่อมฉันเกิดในตระกูลทาสี
 ครบจำนวนทาสี ๑๐๐ คนพอดี
 เจ้านายจึงตั้งชื่อให้หม่อมฉันว่า **ปุณณา**
 และปลดหม่อมฉัน(จากทาส)ให้เป็นไท
- [๑๙๖] แต่นั้นหม่อมฉันอนุโมทนาเศรษฐีแล้ว
 บวชเป็นบรรพชิต โดยกาลไม่นานนักก็ได้บรรลุอรหัตตผล
- [๑๙๗] ข้าแต่พระมหาราชา หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
 ในทิพพโสตธาตุและในเจโตปริยญาณ
- [๑๙๘] รู้ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ
 ทิพยจักขุหม่อมฉันชำระให้หมดจดแล้ว
 อาสวะทั้งปวงสิ้นไปแล้ว
 บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๑๙๙] อรรถปฏิสัมภิทาญาณ ธัมมปฏิสัมภิทาญาณ
 นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ
 ของหม่อมฉัน บริสุทธิ์ ไม่มีมลทิน
 เพราะอำนาจของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด
- [๒๐๐] หม่อมฉันมีปัญญามากเพราะการเจริญภาวนา
 มีสุตะมากเพราะการเรียนรู้
 เกิดในตระกูลต่ำเพราะมีมานะจัด
 แต่กุศลกรรมมิได้วิบัติไปเลย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณณวรรค]

๙. อัมพปาลีเถรียาปทาน

- [๒๐๑] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
 ภาพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๐๒] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๐๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
 และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
 ได้ทราบว่ พระปณณิการิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ปณณิกาเถรียาปทานที่ ๘ จบ

๙. อัมพปาลีเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระอัมพปาลีเถรี

(พระอัมพปาลีเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

- [๒๐๔] หม่อมฉันเกิดในตระกูลกษัตริย์
 เป็นพระภคินีของพระมหามณีพระนามว่ามุสสะ
 ผู้มีพระรัศมีงาม รุ่งเรืองดุจเทริด
- [๒๐๕] หม่อมฉันได้ฟังธรรมของพระองค์แล้ว
 มีจิตผ่องใส ได้ถวายมหาทานแล้ว ปรรณารูปสมบัติ
- [๒๐๖] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
 พระชินเจ้าพระนามว่าสิขี ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก
 ทรงส่องโลกให้สว่างไสว ทรงเป็นที่พึ่ง ที่ระลึกในไตรโลก
 เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๙. อัมพปาลีเถรียาปทาน

- [๒๐๗] ครึ่งนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลพราหมณ์
 ในกรุงอรุณทีนารัณมย์ โกรธแล้ว
 สาปแข่งภิกษุรูปหนึ่งผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วว่า
- [๒๐๘] ‘ท่านเป็นหญิงแพศยา ประพฤติอนาจาร
 ประทุษร้ายพระศาสนาของพระชินเจ้า’
 ครั้นด่าอย่างนี้แล้ว เพราะกรรมชั่วที่ทำไว้นั้น
- [๒๐๙] หม่อมฉันต้องตกนรกที่ร้ายกาจ
 เพียบด้วยมหันตทุกข์ เคลื่อนจากนรกนั้นแล้ว
 มาเกิดในหมู่มนุษย์ ก็มีความเดือดร้อนเป็นประจำ
- [๒๑๐] ครองตำแหน่งหญิงแพศยาอยู่ถึง ๑๐,๐๐๐ ขาติ
 ก็ยังไม่พ้นจากบาปกรรมนั้น
 เปรียบเหมือนคนที่กลืนกินยาพิษอย่างร้ายแรง
- [๒๑๑] หม่อมฉันได้ออกบวชเป็นภิกษุณี
 มีเพศประเสริฐในศาสนาของพระชินเจ้าพระนามว่า **กัสสปะ**
 ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพราะผลแห่งกรรมนั้น
- [๒๑๒] เมื่อถึงภพสุดท้าย หม่อมฉันเกิดเป็นโอบปาติกะ^๑
 ที่ระหว่างกิ่งต้นมะม่วง
 จึงมีชื่อว่า **อัมพปาลี** ตามนิมิตหมายนั้น
- [๒๑๓] หม่อมฉันมีประชาชนหลายโกฏิ
 แห่ห้อมล้อมมาบวชในศาสนาของพระชินเจ้า
 เป็นลูกหญิงแห่งพระพุทธเจ้า
 บรรลุถึงฐานะที่ไม่หวั่นไหว

เชิงอรรถ :

- ^๑ **โอบปาติกะ** หมายถึงสัตว์ที่เกิดและเติบโตเต็มที่ทันที และเมื่อจุติ (ตาย) ก็หายวับไปไม่ทิ้งซากศพไว้ เช่น
 เทวดา และสัตว์นรกเป็นต้น (ที.สี.อ. ๑/๑๗๑/๑๔๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๔๘ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

๙. อัมพปาลีเถรียาปทาน

- [๒๑๔] ข้าแต่พระมหาราชนี หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพพโสตธาตุ และมีความชำนาญในเจโตปริยญาณ
- [๒๑๕] รู้ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ
ทิพยจักขุ หม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๒๑๖] อตถปฏิสัมภิทาญาณ ธรรมปฏิสัมภิทาญาณ
นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ
ของหม่อมฉัน บริสุทธิ ไม่มีมลทิน
เพราะอำนาจของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๒๑๗] ก็เลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
จุจพญาข้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๑๘] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
เป็นการมาที่ดีแล้วโดยแท้
วิชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว
- [๒๑๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบว่ พระอัมพปาลีภิกษุณีได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

อัมพปาลีเถรียาปทานที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณณวรรค]

๑๐. เสลาเถรียาปทาน

๑๐. เสลาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเสลาเถรี

(พระเสลาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๒๐] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์

มีพระยศยิ่งใหญ่ พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร

ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๒๒๑] ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดในตระกูลอุบาสก

ในกรุงสาวัตถีซึ่งเป็นเมืองประเสริฐ

เห็นพระชินเจ้าผู้ประเสริฐพระองค์นั้น

และฟังพระธรรมเทศนาแล้ว

[๒๒๒] ถึงพระวโรวาทของพระองค์นั้นเป็นที่ฟังที่ระลึกและสมาทานศีล

ครั้งหนึ่งในสมาคมแห่งมหาชน

พระมหาวิระขององค์นั้น

[๒๒๓] ผู้องอาจกว่านรชน ทรงประกาศอภิสัมโพธิญาณของพระองค์

ในธรรมที่ไม่เคยฟังมาในกาลก่อน

และในอริยสัจมีทุกข์เป็นต้นว่า

[๒๒๔] 'เรามีจักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา

และแสงสว่าง' แก่หม่อมฉัน

หม่อมฉันสดับ เล่าเรียนธรรมนั้นแล้ว

จึงสอบถามภิกษุทั้งหลาย

[๒๒๕] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น

และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น

หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว

จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณณวรรค]

๑๐. เสาเถรียาปทาน

- [๒๒๖] บัดนี้ ภพนี้เป็นภพสุดท้าย
 หม่อมฉันเกิดในตระกูลมหาเศรษฐี
 ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ได้ฟังพระสัทธรรมอันประกอบด้วยมัจจุ
- [๒๒๗] บวชแล้ว คั่นคว่ำอรรถธรรมทั้งปวง
 ทำอาสวะทั้งปวงให้สิ้นไปแล้ว
 ได้บรรลุอรหัตตผลโดยกาลไม่นานเลย
- [๒๒๘] ข้าแต่พระมหาราชา หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
 ในทิพพโสตธาตุ และมีความชำนาญในเจโตปริยญาณ
- [๒๒๙] รูปเพณิวาसानุสสติญาณ
 ทิพยจักขุหม่อมฉันก็ชำระให้หมดจดแล้ว
 อาสวะทั้งปวงก็สิ้นไปแล้ว
 บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก
- [๒๓๐] อรรถปฏิสัมภิทาญาณ ธัมมปฏิสัมภิทาญาณ
 นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ และปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ
 ของหม่อมฉัน บริสุทธิไม่มีมลทิน
 เพราะอำนาจของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๒๓๑] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว
 ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว
 หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ
 ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ
- [๒๓๒] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 เป็นการมาดีแล้วโดยแท้
 วิชชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [๔. ขัตติยกัณฐาวรรค]

รวมอปทานที่มีในวรรค

[๒๓๓] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล
ได้ทราบวาทานพระเสลาภิภษุณีได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เสลาเถรียาปทานที่ ๑๐ จบ

ขัตติยกัณฐาวรรคที่ ๔ จบ

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อัญญาสสหัสสขัตติย- กัณฐาเถรียาปทาน	๒. จตุราสีตีสหัสสปราหมณกัณฐา- เถรียาปทาน
๓. อุปลาทายิกาเถรียาปทาน	๔. สิงคาลมาตุเถรียาปทาน
๕. สุกกาเถรียาปทาน	๖. อภิรูปันนทาเถรียาปทาน
๗. อัชฌกาสีเถรียาปทาน	๘. ปุณณิกาเถรียาปทาน
๙. อัมพปาลีเถรียาปทาน	๑๐. เสลาเถรียาปทาน

รวมวรรคได้ ๔ วรรค คือ

๑. สุเมธาวรรค	๒. เอกุโปสถิกาวรรค
๓. กุณฑลเกสัีวรรค	๔. ขัตติยกัณฐาวรรค

ในวรรคนี้ บัณฑิตประมวลคาถาไว้ได้ ๑,๓๔๗ คาถา พร้อมทั้งอุทานคาถา
นับได้ ๑,๓๕๗ คาถา

เถรียาปทาน จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจกมณกัณฑ์

พระสุตตันตปิฎก

ขุททกนิกาย พุททวงศ์

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. รตนจกมณกัณฑ์

ว่าด้วยพระพุทธเจ้าทรงเนรมิตที่จงกรมแก้ว

- [๑] ท้าวสหัมบดีพรหม ผู้เป็นใหญ่แห่งชาวโลก
ได้ประนมมือทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาค
ผู้ไม่มีใครประเสริฐยิ่งไปกว่า
สัตว์ทั้งหลายผู้มีฤทธิในดวงตาน้อย^๑มีอยู่ในโลกนี้
ขอพระองค์โปรดอนุเคราะห์หมู่สัตว์นี้แสดงธรรมเถิด
พระผู้มีพระภาค ผู้เป็นใหญ่แห่งชาวโลก เป็นผู้สูงสุดแห่งนระ
อันหมู่พรหมประนมมือทูลอาราธนาว่า
'สัตว์ทั้งหลายผู้เป็นปราชญ์ มีฤทธิในดวงตาน้อยมีอยู่ในโลกนี้
ขอพระองค์โปรดอนุเคราะห์หมู่สัตว์นี้แสดงธรรมเถิด
ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำ
ขอพระสุคตโปรดแสดงธรรม ขอพระองค์โปรดแสดงอมตบท
ขอพระสุคตโปรดแสดงธรรมเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเถิด'
- [๒] พระตถาคต ผู้หาบุคคลเปรียบมิได้
ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ^๒ ผู้คงที่

เชิงอรรถ :

^๑ ฤทธิในดวงตาน้อย หมายถึงมีฤทธิคือราคะ โทสะ โมหะ ปิดบังดวงตา คือปัญญาเบาบาง (ข.พุทธ.อ. ๑/๑๘)

^๒ วิชา หมายถึงวิชา ๓ และวิชา ๘, จรณะ หมายถึงจรณะ ๑๕ (ข.พุทธ.อ. ๒/๒๐-๒๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๕๓ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจังกมนกัณฑ์

ผู้ทรงความรุ่งเรือง ทรงไว้ซึ่งพระวรกายครั้งสุดท้าย

ทรงเกิดความกรุณาในสรรพสัตว์

พระผู้มีพระภาค ผู้ศาสดา

ทรงสดับดังนั้นแล้วจึงตรัสพระดำรัสที่ว่า

‘พรหม สัตว์เหล่าใดผู้มีโสตประสาท

จงปล่อยศรัทธามาเถิด

เรามีได้ปัดประต้อมตธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น

เพราะเรารู้สำคัญว่าจะลำบาก

จึงมิได้แสดงธรรมที่ประณีต

คล่องแคล่วในหมู่มนุษย์^๑

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคผู้ประเสริฐกว่ามุนี

เมื่อจะทรงอนุเคราะห์เหล่าเวไนยสัตว์^๒

จึงเสด็จออกจากโคนต้นอชปาลนิโครธ

เสด็จถึงกรุงพาราณสี โดยการเสด็จดำเนินไปตามลำดับ

ก็ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนบัลลังก์ที่ประเสริฐนั้น

และทรงประกาศพระธรรมจักร

คือทุกขสัจ สมุทยสัจ นิโรธสัจ

และมรรคสัจ อันสูงสุด แก่ปัญจวัคคีย์

ในกาลนั้น พระผู้พระภาคทรงประกาศพระธรรมจักรนั้นแล้ว

ฤาษีปัญจวัคคีย์เหล่านั้น พร้อมด้วยหมู่พรหม

และเทวดาประมาณ ๑๘ โกฏิ

ได้บรรลุธรรมในการประชุมครั้งแรก

สมัยต่อมาฤาษีปัญจวัคคีย์ทั้งหมด

คือโกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ

เชิงอรรถ :

^๑ ม.ม. (แปล) ๑๒/๒๘๓/๓๐๘ และดูเทียบ วิ.ม. (แปล) ๔/๙/๑๕, ที.ม. (แปล) ๑๐/๗๑/๔๑, ส.ส. (แปล) ๑๕/๑๗๒/๒๓๒.

^๒ เวไนยสัตว์ หมายถึงเหล่าสัตว์ที่จะแนะนำให้บรรลุอรหัตตมรรคได้ (ขุ.อป.อ. ๒/๙๙/๓๑๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๕๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจกมณกัณฑ์

พร้อมด้วยหมู่พรหมและเทวดาประมาณ ๑๘ โกฎิ
 อันพระผู้มีพระภาคทรงแนะนำให้วิเศษโดยลำดับ ในกาลนั้น
 โสดาปัตตติผลได้มี(แก่เหล่าเทวดา)ในการประชุมครั้งแรก
 ในกาลนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จถึง**กรุงราชคฤห์**
 โดยการเสด็จดำเนินไปตามลำดับ
 พระพุทธองค์ผู้ประเสริฐกว่ามุนี
 ประทับอยู่ที่**พระเวฬุวันมหาวิหาร**
 ฝ่าย**พระเจ้าพิมพิสาร**ได้ทรงสดับความนั้น
 ได้เสด็จไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
 มีบริวารเป็นจำนวนมากถึง ๑๑ นหุต
 พระองค์ทรงใช้ประทีป ของหอม ฐูป
 และดอกไม้เป็นต้นบูชาพระผู้มีพระภาค
 ในสมาคมนั้น พระผู้มีพระภาค
 ทรงแสดงกามาทีนวกถา(ว่าด้วยโทษของกาม)
 ในเวลาจบพระธรรมเทศนาครั้งนั้น
 สัตว์ประมาณ ๘๔,๐๐๐ มีพระราชาเป็นประมุขได้บรรลุธรรม
 พระราชบิดาได้ทรงสดับความนั้น จึงทรงส่งทูตไป ๙ นาย
 ทูตเหล่านั้นพร้อมด้วยบริวาร ๙,๐๐๐
 ทูลขอบรรพชา กับพระมุนี ทูตเหล่านั้น
 พร้อมด้วยบริวารทั้ง ๙,๐๐๐ ได้บรรลุอรหัตตผล
 ครั่งสุดท้าย กาฬุทายีอำมาตย์กับบริวาร ๑,๐๐๐
 ถือเพศภิกษุแล้ว นิมนต์พระผู้มีพระภาค
 พระศากยมุนีผู้ประเสริฐ ทรงรับนิมนต์แล้ว
 เสด็จดำเนินไปตามทางใหญ่
 เสด็จพร้อมด้วยภิกษุ ๒๐,๐๐๐ รูป
 พระพุทธองค์เสด็จถึง**กรุงกบิลพัสดุ์**
 โดยการเสด็จดำเนินไปตามลำดับ
 ได้ทรงทำปาฏิหาริย์ที่ไถลฝั่งแม่น้ำโรหิณี

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจกมณกัณฑ์

พระผู้มีพระภาคผู้ศากยมนี ผู้ประเสริฐ
ประทับนั่งท่ามกลางบัลลังก์นั้น
แสดงมหาเวสสันดรชาดก แก่พระราชบิดาท่ามกลางบัลลังก์นั้น
สัตว์ ๘๔,๐๐๐ ได้บรรลุธรรม

[๓] (พระผู้มีพระภาคทรงพระดำริว่า)

มนุษย์พร้อมทั้งเทวดาเหล่านี้ไม่รู้ว่
พระพุทธเจ้าผู้เป็นผู้สูงสุดแห่งนรชนนี้เป็นเช่นไร
พระพุทธเจ้าผู้ทรงประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์โลก
ทรงมีกำลังฤทธิ์ และกำลังปัญญาเช่นไร มีพุทธพลัง^๑เช่นไร

[๔] มนุษย์พร้อมทั้งเทวดาเหล่านี้ไม่รู้ว่
พระพุทธเจ้าผู้สูงสุดแห่งนรชนนี้เป็นเช่นนี้
พระพุทธเจ้าผู้ทรงประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์โลก
ทรงมีกำลังฤทธิ์และกำลังปัญญาเช่นนี้ มีพุทธพลังเช่นนี้

[๕] เอาละ เราจักแสดงพุทธพลังอันยอดเยี่ยม
จักเนรมิตที่จงกรมซึ่งประดับด้วยรัตนะในนภากาศ”

[๖] เทวดาประจำภาคพื้น เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา
ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี
ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี และเทวดาที่นับเนื่องในหมู่พรหม
ต่างก็ยินดี ได้พากันส่งเสียงอื้ออึงกึกก้อง

[๗] พื้นแผ่นดินพร้อมทั้งเทวโลกสว่างไสว
โลกันตนรกจำนวนมากที่ไม่เชื่อมติดกัน
และความมืดอันหนาที่บดบังจัดไปในกาลนั้น
เพราะเห็นปาฏิหาริย์อันน่าอัศจรรย์

เชิงอรรถ :

^๑ พุทธพลัง หมายถึงพุทธานุภาพ ทศพลญาณ (ข.พุทธ.อ. ๓-๕/๒)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจกมนกัณฑ์

และอนุสาสนีปาฏิหาริย์^๑

ทรงเนรมิตที่จงกรมอันสำเร็จด้วยรัตนะทุกชนิดสำเร็จดีแล้ว

[๑๒] ทรงแสดงภูเขาสินเนรุซึ่งสูงสุดในโลกธาตุมีหมื่นจักรวาล

เป็นดุษเสาเรียงกันไปตามลำดับในที่จงกรมซึ่งทำด้วยรัตนะ

[๑๓] พระชินเจ้าทรงเนรมิตที่จงกรมเลยขอบปากหมื่นจักรวาล

ขานทั้ง ๒ ด้าน ที่จงกรมที่สำเร็จด้วยรัตนะ สำเร็จด้วยทองคำล้วน

[๑๔] ทรงเนรมิตไฟที่^๒ทองคำล้วน ลาดด้วยแผ่นทองคำ

อันเหมาะสมแก่ชื่อและเตาไว้ทั้ง ๒ ข้าง

[๑๕] รัตนจงกรมที่ทรงเนรมิต เคลื่อนไปด้วยทรายแก้วมณี

ทรายแก้วมุกดา สว่างไปทั่วทิศ เหมือนดวงอาทิตย์อุทัย

[๑๖] พระชินสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์

มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๓

ทรงเปล่งปลั่งด้วยพระรัศมีที่รุ่งเรือง

เสด็จจงกรมอยู่ ณ ที่จงกรมนั้น

[๑๗] เทพทั้งปวงที่มาประชุมกัน

ต่างก็โปรยปรายดอกมณฑารพ ดอกปทุม

และดอกปาริฉัตตกะอันเป็นทิพย์ลงบนที่จงกรม

[๑๘] เทพทั้งหลายในหมื่นจักรวาล

ได้เห็นพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นจึงได้มาประชุมกัน

ต่างก็ยินดีร่าเริงบันเทิงใจ หมอบลงกราบ

[๑๙] เทวดาทั้งหลายชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต

ชั้นนิมมานรดี และชั้นปรนิมมิตวสวัตดี

เชิงอรรถ :

^๑ อนุสาสนีปาฏิหาริย์ หมายถึงคำสอนเป็นอัศจรรย์

^๒ ดูเชิงอรรถหน้า ๘๖ ในเล่มนี้

^๓ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๕๘ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจังกมนกัณฑ์

ต่างก็มีจิตเบิกบาน มีใจดี

พากันมองดูพระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก

[๒๐] นาค ครุฑ หรือแม่มกนิร พร้อมด้วยเหล่าเทวดา

คนธรรพ์ มนุษย์ และรากษส ต่างก็ได้เห็นพระศาสดา

ผู้ทรงเกือกุล อนุเคราะห์สัตว์โลก

เหมือนดวงจันทร์ลอยเด่นอยู่ในนภากาศ

[๒๑] เหล่าอารักษ์สรรพพรหม สุกกีนพรหม เวหิผลพรหม

และอกนิฐพรหม ต่างองค์ก็นุ่งผ้าขาวล้วนยืนประนมมือ

[๒๒] ต่างก็โปรยปรายดอกไม้ ๕ สี และดอกมณฑารพ

ที่เจือด้วยกระแจะจันทร์ และพากันโบกผ้าอุยบนท้องฟ้า

ครั้งนั้น ทั้งหมดต่างก็เปล่งเสียงว่า

นำอัศจรรย์ พระชินเจ้าผู้ทรงเกือกุล อนุเคราะห์สัตว์โลก

[๒๓] พระองค์ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์

ทรงเป็นพระศาสดา ปรากฏดังเสาธง

เป็นหลักชัย เป็นที่พึ่งอาศัย และเป็นประทีปของปวงสัตว์

[๒๔] เทวดาทั้งหลายผู้มีฤทธิ์มากในหมื่นจักรวาล

ต่างก็ยินดีร่าเริงบันเทิงใจ พากันแวดล้อมถวายบังคม

[๒๕] เทพบุตรและเทพกัญญา ต่างก็เลื่อมใส

มีใจยินดี พากันบูชาพระองค์ผู้องอาจกว่านรชน ด้วยดอกไม้ ๕ สี

[๒๖] เทวดาทั้งหลาย ได้เห็นพระศาสดาพระองค์นั้น

ต่างก็เลื่อมใส มีใจยินดี

พากันบูชาพระองค์ผู้องอาจกว่านรชน

ด้วยดอกไม้ ๕ สี แล้วเปล่งเสียงว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ดอกมณฑารพ หมายถึงดอกไม้ทิพย์ (ที.ม. (แปล) ๑๐/๑๙๙/๑๔๘)

^๒ ในหมื่นจักรวาล แปลมาจากศัพท์ว่า ทสสหัสสิโลกธาตยา (ข.พุทธ.อ. ๑๘/๖๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๕๙ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจกมณกัณฑ์

- [๒๗] ‘โอ ! น้าอัศจรรย์ ขนพองสยองเกล้า
ไม่เคยปรากฏในโลก ความอัศจรรย์
ขนพองสยองเกล้าเช่นนี้ ไม่เคยปรากฏ’
- [๒๘] เทวดาเหล่านั้นนั่งอยู่ในภพของตน ๆ
ได้เห็นความอัศจรรย์ในนภากาศแล้ว
พากันหัวเราะดังลั่น
- [๒๙] เหล่าภุมมเทวดาที่ประจำอยู่ตามต้นไม้
และอากาศัญญเทวดาที่ประจำอยู่ตามดวงดาว
ต่างก็มีความยินดีร่าเริงบันเทิงใจ พากันประนมมือนมัสการ
- [๓๐] แม้พวกนาคที่มีอายุยืน มีบุญญาธิการ มีฤทธิ์มาก
ต่างก็มีความบันเทิงใจ นมัสการ
บูชาพระศาสดาเป็นผู้สูงสุดแห่งนรชน
- [๓๑] บรรเลงสังคีต ตีกลองกันอยู่ในอากาศกลางเวหา
เพราะเห็นเหตุอัศจรรย์ในนภากาศ
- [๓๒] เทวดาจำนวนมาก เป่าสังข์ แกว่งบัณเฑาะว์
เคาะมโหระทึก บรรเลงอยู่ในนภากาศ
เพราะเห็นความมหัศจรรย์ในนภากาศ
- [๓๓] เป็นความอัศจรรย์หนอไม่เคยปรากฏ
วันนี้เกิดขนพองสยองเกล้าขึ้นแล้ว
เราทั้งหลายได้ความสำเร็จประโยชน์ที่ยั่งยืน
ขณะเราทั้งหลายให้สำเร็จเฉพาะแล้ว’
- [๓๔] เพราะได้สดับคำว่า “พุทโธ”
เทวดาเหล่านั้นเกิดปีติในขณะนั้น
ต่างก็ยืนประนมมือกล่าวว่า ‘พุทโธ พุทโธ’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจังกมนกัณฑ์

- [๓๕] สัตว์ต่าง ๆ ที่อยู่ในฟากฟ้า
ต่างก็ประนมมือเปล่งเสียงสาธุการดังกระหึ่ม
และเสียงโห่ร้องบันลือลั่น
- [๓๖] นาคทั้งหลายต่างก็ขับร้อง ประสานเสียง
ระโคมะ ประพนธ์ ฟ้อนรำ
และต่างก็โปรยปรายดอกไม้ ๕ สี และดอกมณฑารพ
ที่เจือด้วยกระแจะจันทน์
- [๓๗] กราบทูลว่า 'ข้าแต่พระมหาวิระ
ที่พระยุคลบาทของพระองค์มีจักรลักษณะเป็นรูปธงชัย
รูปธงปฏิภาณ รูปวชิราวุธ รูปแว่นแก้ว และรูปขอ
- [๓๘] ไม่มีใครเทียบกับพระองค์ได้ในเพราะรูปกาย
ศีล สมาธิ ปัญญา และวิมุตติ
อนึ่ง ไม่มีใครเสมอเหมือนกับพระองค์ได้
ในเพราะการประกาศพระธรรมจักร
- [๓๙] กำลังกายของพญาช้าง ๑๐ เชือก
เท่ากับกำลังกายตามปกติของพระองค์
ไม่มีใครเสมอเหมือนกับพระองค์ด้วยกำลังฤทธิ์
ทั้งไม่มีใครเสมอเหมือนกับพระองค์ได้
ในเพราะการประกาศพระธรรมจักร
- [๔๐] ท่านทั้งหลายจงนมัสการพระมหามณี
ผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติทุกประการ
ทรงประกอบด้วยองค์คุณทั้งปวง
ทรงมีพระกรุณา ทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์โลกอย่างนี้
- [๔๑] พระองค์ย่อมควรแก่การอภิวัต การสดุดี
การไหว้ การสรรเสริญ การนมัสการ
และการบูชาทุกอย่าง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจังกมนกัณฑ์

- [๔๒] ข้าแต่พระมหาวีระ บุคคลผู้ประเสริฐที่สุด
ในบรรดาบุคคลผู้ที่ต้องไหว้
และบุคคลที่ควรไหว้ทั้งหมดในโลกเช่นกับพระองค์ไม่มี
- [๔๓] พระสารีบุตรผู้มีปัญญามาก
เป็นผู้ฉลาดในสมาธิและในฌาน ยืนอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ
ได้เห็นพระองค์ ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
- [๔๔] มองดูพระองค์ผู้องอาจกว่านรชน
ผู้งามเหมือนต้นพญาไม้สาละที่มีดอกบานสะพรั่ง
เหมือนดวงจันทร์ในท้องฟ้า
และเหมือนดวงอาทิตย์ในยามเที่ยงวัน
- [๔๕] เห็นพระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ผู้เป็นนักปราชญ์
ซึ่งมีพระรัศมีแวดล้อมอยู่ด้านละวา
รุ่งเรืองเหมือนต้นพฤษพาประทับ
งามเด่นเหมือนดวงอาทิตย์ยามรุ่งอรุณ
- [๔๖] พระสารีบุตรได้นิมนต์ภิกษุ ๕๐๐ รูป
มีกิจอันกระทำแล้ว ผู้คงที่ ผู้เป็นพระขีณาสพ
ผู้ปราศจากมลทินให้มาประชุมกันในขณะนั้น
- [๔๗] แล้วกล่าวว่า พระชินเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์
อันทำสัตว์โลกทั้งผองให้เลื่อมใส
แม้เราทั้งหลายก็จักไปกราบไหว้พระชินเจ้า ณ ที่นั้น
- [๔๘] มาเถิด เราทั้งปวงจักไปเฝ้าพระชินเจ้า
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก จักทูลถามให้บรรเทาความสงสัย
- [๔๙] ภิกษุผู้มีปัญญารักษาตน สรรวมอินทรีย์เหล่านั้น
รับคำว่า “สาธุ” แล้วต่างก็ถือบาตรและจีวร
พากันเข้าไปหา(พระสารีบุตร)อย่างรีบเร่ง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจังกมนกัณฑ์

- [๕๐] พระสารีบุตรผู้มีปัญญามาก
พร้อมด้วยพระชีณาสพผู้ปราศจากมลทิน
ผู้ฝึกตนในการฝึกอันยอดเยี่ยม^๑ พากันไปเฝ้าด้วยฤทธิ์
- [๕๑] พระสารีบุตรผู้เป็นเจ้าคณะใหญ่อันภิกษุเหล่านั้นแวดล้อม
เข้าเฝ้าด้วยฤทธิ์ ดังเทวดาลอยมาในฟากฟ้า
- [๕๒] ภิกษุเหล่านั้น ผู้มีวัตรงาม มีความเคารพยำเกรง
ไม้อ้อ ไม้จาม พากันเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- [๕๓] ครั้นเข้าเฝ้าแล้ว เห็นพระสยัมภูวิรเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ลอยเด่นอยู่ในอากาศเหมือนดวงจันทร์ในฟากฟ้า
- [๕๔] เห็นพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ผู้รุ่งเรืองดังต้นพุกษาประทีป
เหมือนสายฟ้าในท้องฟ้า
และเหมือนดวงอาทิตย์ในยามเที่ยงวัน
- [๕๕] ภิกษุทั้ง ๕๐๐ รูป เห็นพระพุทธเจ้า
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ดังห้วงน้ำใสแจ้ว
และดังปทุมชาติที่กำลังบาน
- [๕๖] ต่างก็ยินดีร่าเริงบันเทิงใจ
ประนมมือหมอบลงนอบน้อม
แทบพระยุคลบาทที่มีจักรลักษณะของพระศาสดา
- [๕๗] พระสารีบุตรผู้มีปัญญามาก
มีผิวพรรณเสมอเหมือนดอกหงอนไก่
เป็นผู้ฉลาดในสมาธิและในฌาน
ไหว้พระศาสดาผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
- [๕๘] พระมหาโมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์มาก
ไม่มีใครเสมอได้ด้วยกำลังฤทธิ์

เชิงอรรถ :

^๑ **อันยอดเยี่ยม** หมายถึงพระอรหัตตผล (ข.พุทธ.อ. ๕๐-๕๑/๘๑)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจังกมนกัณฑ์

มีผิวพรรณเสมอเหมือนดอกอุบลเขียว

ได้บันลือมา(ด้วยวิสัยแห่งฤทธิ์)

เหมือนเมฆในฤดูฝนค้ำารนอยู่

[๕๙] แม่พระมหากัสสปเถระผู้ผิวพรรณดั่งทองที่หลอมอยู่ในบ้ำ

พระศาสดาทรงสรรเสริญดั่งไว้ว่า

เป็นผู้เลิศในฝ่ายอุตตงค์คุณ

[๖๐] พระอนุรุธเถระผู้เป็นเจ้าของคณะใหญ่

เลิศกว่าบรรดาภิกษุทั้งหลายฝ่ายทิพยจักขุ

เป็นพระญาติผู้ประเสริฐของพระผู้มีพระภาค ยืนอยู่ในที่ไม่ไกล

[๖๑] พระอุบาลีเถระผู้ฉลาดในอาบัติ อนาบัติ และเสตกัจฉา

พระศาสดาทรงสรรเสริญดั่งไว้ว่า

เป็นผู้เลิศในฝ่ายพระวินัย

[๖๒] พระเถระผู้ถาฐีปรากฏชื่อว่าปุณณมันตานีบุตร

ผู้รู้แจ้งในอรรถอันละเอียดสุขุม^๑

ประเสริฐกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายพระธรรมกถึก เป็นหัวหน้าคณะ

[๖๓] พระมุนิมหาวิระผู้ทรงฉลาดในอุปมา ตัดความสงสัย

ทรงทราบจิตของท่านเหล่านั้นแล้ว

จึงตรัสถึงพระคุณของพระองค์ว่า

[๖๔] สิ่งที่น่าับไม่ได้ มีที่สุด

ที่บุคคลรู้ไม่ได้ ๔ อย่าง

คือ (๑) หมู่สัตว์ (๒) อากาศ (๓) อนันตจักรวาล

(๔) พระพุทธญาณที่หาประมาณมิได้

สิ่งเหล่านี้อันใคร ๆ ไม่อาจรู้แจ้งได้

เชิงอรรถ :

^๑ รู้แจ้งในอรรถอันสุขุม หมายถึงญาณหยั่งรู้สัจจะ ๔ และนิพพาน ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ของตน (ข.เถร.อ. ๑/๔/๕๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๖๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. รตนจกมนกัณฑ์

- [๖๕] การที่เราจะแสดงฤทธิ์นี้ จะอัศจรรย์อะไรในโลกเล่า
 เพราะความอัศจรรย์ที่ทำให้เกิดขนพองสยองเกล้าอย่างอื่น
 ยังมีอยู่อีกมากมาย
- [๖๖] ในกาลใด เราเป็นเทพอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต
 ในกาลนั้น เรามีชื่อว่าสันดุสิตเทบุตร
 เทวดาในหมื่นจักรวาล ได้มาประชุมกันแล้ว
 ประณมมือกล่าวอัญเชิญเราว่า
- [๖๗] ข้าแต่พระมหาวิระ
 บัดนี้ ถึงเวลาสมควรของพระองค์แล้ว
 ขอเชิญพระองค์เสด็จอุบัติในพระครรรภ์มารดา
 ตรัสรู้อมตบทช่วยสัตว์โลกพร้อมทั้งเทวโลก
 ให้ข้ามพ้น(สังสารวัฏ)เกิด
- [๖๘] ขณะเมื่อเราจุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตลงสู่ครรรภ์นั้น
 โลกธาตุมีหมื่นจักรวาล แผ่นดินก็ไหว
- [๖๙] ขณะเมื่อเรามีความรู้สึกตัว ประสูติจากพระครรรภ์มารดานั้น
 ทวยเทพก็พากันสาธุการ หมื่นจักรวาลก็ไหว
- [๗๐] ในการก้าวลงสู่พระครรรภ์มารดา
 และในการประสูติ ไม่มีใครเสมอด้วยเรา
 เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในการตรัสรู้
 และในการประกาศพระธรรมจักร
- [๗๑] โอ ! ความอัศจรรย์ได้มีในโลก
 เพราะพระพุทธานุภาพของพระองค์มาก
 โลกธาตุมีหมื่นจักรวาลไหว ๖ ครั้ง
 มีรัศมีสว่างจ้า น้าอัศจรรย์ขนพองสยองเกล้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะกกา

- [๗๘] พระศาสดา ผู้มีพระสรเสียงไพเราะดังเสียงนกการเวก
อันพระสารีบุตรนั้นทูลถามแล้ว ทรงพยากรณ์ให้เย็นใจ
และทรงทำนุшыโลกพร้อมทั้งเทวโลกให้รำเริง
- [๗๙] พระศาสดาทรงประกาศประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์โลก
ที่พระพุทธรูปเจ้าในอดีตทรงแสดงไว้ ทรงชมเชย
ที่น่าสืบ ๆ กันมาของพระพุทธรูปเจ้า
ด้วยพระพุทธรูปที่ไปตามบุพเพนิวาสานุสสติญาณ
ในโลกพร้อมทั้งเทวโลกว่า
- [๘๐] ท่านทั้งหลายจงทำจิตให้เกิดปีติปราโมทย์
ให้บรรเทาทุกข์คือความเศร้าโศก ให้ได้สมบัติทั้งปวงแล้วจงฟังเรา
- [๘๑] ท่านทั้งหลายจงดำเนินไปตามมรรคที่ย่ำยีความเมา
บรรเทาความเศร้าโศก เปลื้องตนจากสงสาร
เป็นที่สิ้นทุกข์ทั้งปวง โดยความเคารพเถิด

รัตนังกมนกัณฑ์ จบ

๒. สุมะกกา

ว่าด้วยสุมะพุทธรูปเจ้า

- [๑] ใน ๔ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ กัป
มีนครหนึ่งชื่อว่าอมระ เป็นนครที่น่าชม น่ารื่นรมย์ใจ
- [๒] เป็นนครที่สมบุรณ์ด้วยข้าว น้ำ
ไม่ว่างเว้นจากเสียง ๑๐ ประการ
คือ เสียงช้าง เสียงม้า เสียงกลอง เสียงสังข์
เสียงรถ(เสียงตะโพน เสียงพิณ เสียงเพลงขับ เสียงฉิ่ง)
และเสียงเขื้อเข็ญด้วยของกินและเครื่องดื่มว่า
เข็ญท่านเคี้ยวกิน เข็ญท่านดื่ม

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุเมธกถา

- [๓] เป็นนครที่สมบูรณ์ด้วยองค์คุณทั้งปวง
ประกอบด้วยการงานทุกอย่าง
สมบูรณ์ด้วยรัตนะ ๗ ประการ
คับคั่งไปด้วยหมู่ชนต่าง ๆ
เป็นนครที่อุดมสมบูรณ์เหมือนเทพนคร
เป็นที่อยู่ของผู้มีบุญ
- [๔] เราเป็นพราหมณ์นามว่า**สุเมธะ**
อยู่ใน**กรุงอมรวดี** สังสมทรัพย์ไว้หลายโกฏิ
มีทรัพย์สมบัติและธัญญาหารมากมาย
- [๕] เป็นผู้คงแก่เรียน ทรงจำนตร จบไตรเพท
ถึงความสำเร็จในคัมภีร์ทำนายลักษณะ^๑
และอิติहाสะ^๒ และในธรรมของตน
- [๖] นั่งอยู่ในที่สงัด คิดอย่างนี้ว่า
การเกิดในภพใหม่ และการแตกไปแห่งสรีระเป็นทุกข์
ความหลงตายเป็นทุกข์ ชีวิตถูกขร่าย่ำยี
- [๗] ก็ครั้งนั้น เรามีความเกิด ความแก่
ความป่วยไข้เป็นธรรมดา
เราจักแสวงหาพระนิพพาน
ที่ไม่แก่ ไม่ตาย เป็นแดนเกษม
- [๘] เอาเถิด เราควรเป็นผู้ไม่มีความห่วงใย
ไม่มีความต้องการ ละทิ้งร่างกายที่เปื่อยเน่า
เต็มไปด้วยซากศพต่าง ๆ นี้ไปเสีย
- [๙] มรรคนั้นไม่อาจจะไม่เป็นเหตุ มรรคนั้นที่มีอยู่ก็จักมี
เราจักแสวงหามรรคนั้น เพื่อหลุดพ้นไปจากภพ

เชิงอรรถ :

^๑ **ทำนายลักษณะ** หมายถึงทำนายลักษณะหญิง ลักษณะชาย ลักษณะมหาบุรุษ (ข.พุทธ.อ. ๕/๑๐๘)

^๒ **อิติहाสะ** หมายถึงคัมภีร์พิเศษ ซึ่งเป็นคัมภีร์เก่าแก่ของพราหมณ์ว่าด้วยคำพูดว่าเป็นเช่นนี้ (ข.พุทธ.อ. ๕/๑๐๘)

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๑๐] เมื่อความทุกข์มี ชื่อว่าความสุขก็ต้องมีฉันใด
เมื่อภพมีอยู่ วิภพ^๑ก็จำต้องปรารณา ฉันนั้น
- [๑๑] เมื่อความร้อนมี ความเย็นอย่างอื่นก็ต้องมีฉันใด
เมื่อไฟ ๓^๒ อย่างมีอยู่
นิพพาน(ความดับ)ก็จำต้องปรารณา ฉันนั้น
- [๑๒] เมื่อความชั่วมี แม้ความดีก็ต้องมี ฉันใด
เมื่อความเกิดมีอยู่ ความไม่เกิดก็จำต้องปรารณา ฉันนั้น
- [๑๓] บุรุษผู้ตกไปในหลุมคุดูเห็นสระน้ำเต็ม
ไม่เข้าไปยังสระน้ำนั้น นั่นไม่ใช่ความผิดของสระน้ำ ฉันใด
- [๑๔] เมื่อสระน้ำอมฤต^๓มีอยู่ บุคคลไม่แสวงหาสระน้ำนั้น
อันเป็นที่ชำระมลทินคือกิเลส
นั่นก็ไม่ใช่ความผิดของสระน้ำอมฤต ฉันนั้น
- [๑๕] เมื่อทางไปมีอยู่ บุรุษนั้นถูกเข้าศึกปิดล้อมไม่ยอมหนีไป
นั่นไม่ใช่ความผิดของหนทาง ฉันใด
- [๑๖] เมื่อทางเกษมมีอยู่ บุคคลถูกกิเลสปิดล้อม
ไม่แสวงหาทางนั้น นั่นก็ไม่ใช่ความผิดของทางอันเกษม ฉันนั้น
- [๑๗] คนป่วย เมื่อหมอมีอยู่ ก็ไม่ให้หมอเยียวยา
ความป่วยไข้นั้น นั่นไม่ใช่ความผิดของหมอ ฉันใด
- [๑๘] คนมีทุกข์ถูกความป่วยไข้คือกิเลสเบียดเบียน
ไม่แสวงหาอาจารย์ นั่นก็ไม่ใช่ความผิดของอาจารย์ผู้แนะนำ

เชิงอรรถ :

^๑ วิภพ หมายถึงธรรมที่ไม่ให้เกิด (ข.พุทธ.อ. ๑๐/๑๑๐)

^๒ ไฟ ๓ หมายถึงไฟคือราคะ โทสะ และโมหะ (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๐๕/๒๖๘)

^๓ สระน้ำอมฤต ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (ข.พุทธ.อ. ๑๔/๑๑๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า :๕๖๙ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุเมธกถา

เอาเถิดเราควรเป็นผู้ไม่มีความห่วงใย
ไม่มีความต้องการ ละทิ้งร่างกายที่เปื่อยเน่า
เต็มไปด้วยซากศพต่าง ๆ นี่ไปเสีย ฉะนั้น

- [๑๙] คนปลดเปลื้องซากศพที่น่ารังเกียจที่ผูกไว้ที่คอแล้ว
ไปอยู่เป็นสุขอย่างเสรีตามลำพังตน ฉนใด
- [๒๐] เราไม่มีความห่วงใย ไม่มีความต้องการ
ละทิ้งร่างกายที่เปื่อยเน่าเป็นที่รวมซากศพต่าง ๆ นี่ไปเสีย ฉะนั้น
- [๒๑] คนชายหญิงถ่ายอุจจาระลงในส้วม
แล้วละทิ้งส้วมไปไม่มีความห่วงใย ไม่มีความต้องการ ฉนใด
- [๒๒] เราจักละทิ้งร่างกายที่เต็มไปด้วยซากศพต่าง ๆ นี่ไปเสีย
ดูคนถ่ายอุจจาระ(ลงในส้วม) แล้วละทิ้งส้วมไป ฉนนั้น
- [๒๓] เจ้าของเรือทิ้งเรือที่คร่ำคร่า ชำรุด น้ำไหลเข้าได้ไป
อย่างไม่มีความห่วงใย ไม่มีความต้องการ ฉนใด
- [๒๔] เราจักละทิ้งร่างกายนี้ที่มีทวาร ๙
มีช่องไม่สะอาดไหลออกอยู่เป็นนิตย์ไปเสีย
ดูเจ้าของเรือละทิ้งเรือที่คร่ำคร่าไป ฉนนั้น
- [๒๕] บุรุษนำสิ่งของมีค่าไปกับพวกโจร
เห็นภัยคือการถูกปล้นสิ่งของจึงละทิ้ง(โจร)ไปเสีย ฉนใด
- [๒๖] กายนี้ก็ฉนนั้นเหมือนกัน เปรียบเสมอด้วยมหาโจร
เราจักละกายนี้ไปเพราะกลัวแต่การปล้นกุศลธรรม ฉนนั้น
- [๒๗] ครั้งเราคิดอย่างนี้แล้ว ได้ให้ทรัพย์หลายร้อยโกฏิ
แก่คนมีที่พึ่งและไม่มีที่พึ่งแล้วเข้าไปยังภูเขาคิณนิพพานต์
- [๒๘] ในที่ไมไกลจากภูเขาคิณนิพพานต์ มีภูเขาลูกหนึ่งชื่อธรรมิกะ
เราสร้างอาศรมอย่างดี สร้างบรรณศาลาอย่างดีไว้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๒๙] ในที่นั้น เราสร้างที่จงกรมซึ่งเว้นโทษ ๕ ประการ^๑
 เป็นที่นำมาซึ่งอภิญญาพลจะประกอบด้วยคุณ ๘ ประการ^๒
- [๓๐] ละทิ้งผ้าสาฎกซึ่งประกอบด้วยโทษ ๙ ประการ^๓เสีย
 แล้วนั่งผ้าคากรอง(ผ้าเปลือกไม้) ซึ่งประกอบด้วยคุณ ๑๒ ประการ
- [๓๑] เราละทิ้งบรรณศาลาที่ประกอบไปด้วยโทษ ๘ ประการ^๔เสีย
 เข้าไปอาศัยโคนต้นไม้ซึ่งประกอบด้วยคุณ ๑๐ ประการ^๕
- [๓๒] เราละทิ้งข้าวเปลือกที่หว่านไว้ ปลูกไว้เสียโดยไม่เหลือ
 บริโภคผลไม้ที่หล่นเองซึ่งประกอบด้วยคุณหลายอย่าง
- [๓๓] ในที่นั้น เรามำเพ็ญความเพียรอยู่ในที่นั่งที่ยืนและที่จงกรม
 ภายในเวลา ๗ วัน ก็ได้บรรลุอภิญญาพละ
- [๓๔] เมื่อเราบรรลุถึงความสำเร็จ
 มีความชำนาญในศาสนาอย่างนี้แล้ว
 พระชินเจ้าพระนามว่า**ที่ปังก** ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
- [๓๕] ในขณะที่พระชินเจ้าทรงปฏิสนธิ ประสูติ ตรัสรู้
 และแสดงธรรม เราเป็นผู้เปี่ยมด้วยความยินดีในฉันท
 จึงไม่ได้เห็นนิมิต ๔ ประการ

เชิงอรรถ :

^๑ **โทษ ๕ ประการ** คือ (๑) ที่แข่งกระดังขรุขระ (๒) มีต้นไม้อยู่ภายใน (๓) มีกอไม้ปกคลุม (๔) แคบเกินไป
 (๕) กว้างเกินไป (ข.พุทธ.อ. ๒๙/๑๑๗)

^๒ **ประกอบด้วยคุณ ๘ ประการ** หมายถึงประกอบด้วยสุขของสมณะ ๘ ประการ (๑) มีจิตเป็นสมาธิ
 (๒) บริสุทธ์ (๓) ผุดผ่อง (๔) ไม่มีกิเลสียวน (๕) ปราศจากกิเลส ที่เป็นเหตุให้เศร้าหมอง (๖) อ่อนโยน
 (๗) ควรแก่การงาน (๘) ตั้งขึ้นไม่หวั่นไหว (ข.พุทธ.อ. ๒๙/๑๑๗)

^๓ ข.พุทธ.อ. ๓๐/๑๑๘

^๔ ข.พุทธ.อ. ๓๐/๑๑๘

^๕ ข.พุทธ.อ. ๓๑/๑๑๙

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๓๖] ในแคว้นปัจฉิมประเทศ ชนทั้งหลาย
 ทูลนิมนต์พระตถาคตแล้ว มีใจยินดี
 ช่วยกันแผ้วถางทางสำหรับพระตถาคตเสด็จดำเนินมา
- [๓๗] ครั้งนั้น เราออกจากอาศรมของตนแล้ว
 สลัดผ้าคารอง เหาะไปในท้องฟ้า
- [๓๘] เห็นหมู่ชนผู้มีจิตโสมนัส ยินดีรำเรงบันเทิงใจ
 จึงลงจากท้องฟ้ามาถามมนุษย์ทั้งหลายในขณะนั้นว่า
- [๓๙] มหาชนผู้มีจิตโสมนัส ยินดีรำเรงบันเทิงใจ
 ช่วยกันแผ้วถางทางสำหรับเดินเพื่อใคร
- [๔๐] ชนเหล่านั้นถูกเราถามแล้วบอกว่า
 ‘พระพุทธรูปเจ้าผู้ยอดเยี่ยม พระนามว่า**ที่ปังกร**
 ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก เสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว
 ชนทั้งหลายช่วยกันแผ้วถางทางสำหรับเสด็จดำเนินเพื่อพระองค์’
- [๔๑] เดี๋ยวนั้น ปีติเกิดแก่เราเพราะได้ฟังคำว่า ‘**พุทธโ**
 เราจึงกล่าวประกาศความโสมนัสว่า ‘**พุทธโ พุทธโ**’
- [๔๒] เราทั้งยินดี ทั้งตื่นตันใจ ยืนคิดอยู่ ณ ที่นั้นว่า
 ‘เราจักปลุกพืชคือบุญลงในที่นี้ ขณะอย่าได้ล่วงเลยไป’
- [๔๓] แล้วกล่าวว่า ‘ถ้าท่านทั้งหลายช่วยกันแผ้วถางทางเพื่อพระพุทธเจ้า
 ขอจงให้โอกาสหนึ่งแก่ข้าพเจ้า
 แม้ข้าพเจ้าก็จะช่วยแผ้วถางทางสำหรับเสด็จดำเนิน’
- [๔๔] ครั้งนั้น ชนเหล่านั้นได้ให้โอกาสแก่เราเพื่อการแผ้วถางทาง
 เราแผ้วถางทางไปพลางคิดไปพลางว่า ‘**พุทธโ พุทธโ**’
- [๔๕] เมื่อโอกาสของเรายังไม่ทันเสร็จ
 พระชินมหาราชนิพระนามว่า**ที่ปังกร**

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๒. สุเมธกถา

กับพระชีณาสพ ๔๐๐,๐๐๐ รูป

ผู้ได้อภิญญา ๖ ผู้คงที่ ปราศจากมลทินก็เสด็จมาถึงทาง

[๔๖] การต้อนรับย่อมเป็นไป คนเป็นอันมากประโคมกลองเกร์
เทวดาและมนุษย์ต่างก็มีความชื่นชม เปล่งเสียงสาธุการ

[๔๗] เทวดาก็เห็นมนุษย์ มนุษย์ก็เห็นเทวดา
ทั้ง ๒ พวกนั้น พากันประนมมือเดินตามพระตถาคต

[๔๘] เทวดาทั้งหลายนำดนตรีทิพย์มาประโคม
มนุษย์ทั้งหลายนำดนตรีมนุษย์มาประโคม
ทั้ง ๒ พวกนั้นพากันประโคม

[๔๙] เทพผู้อยู่ในอากาศ
ต่างก็โปรยปรายดอกมณฑารพ ดอกปทุม
ดอกปาริฉัตตกะอันเป็นทิพย์ลงมายังทิศน้อยทิศใหญ่

[๕๐] และโปรยปรายกระแจะจันทน์ และของหอมอย่างดี
ล้วนแต่เป็นของทิพย์ลงมายังทิศน้อยทิศใหญ่

[๕๑] มนุษย์ทั้งหลายผู้อยู่บนพื้นดิน ต่างก็โปรยปรายดอกจำปา
ดอกสน กระทุ่ม ดอกกาละมัง
ดอกบุษราคัม ดอกการะเกดลงมายังทิศน้อยทิศใหญ่

[๕๒] เราสยายผมแล้วลาดผ้าคากรอง
และหนังสือตัวลงบนเปือกตม
แล้วนอนคว่ำหน้าลงที่นั่น

[๕๓] ด้วยคิดว่า 'พระพุทธเจ้าพร้อมทั้ง(สาวก)ผู้เป็นศิษย์
จงเหยียบเราเสด็จไปเถิด อย่าทรงเหยียบเปือกตมที่นั่นเลย
ข้อนั้นจักเป็นประโยชน์แก่กุลแก่เรา'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะณฑกา

- [๕๔] เมื่อเรานอนอยู่ที่พื้นดิน มีความคิดอย่างนี้ว่า
เราเมื่อต้องการอยู่ ก็พึงเผากิเลสเราได้ในวันนี้
- [๕๕] (แต่)จะมีประโยชน์อะไรแก่เรา
ที่จะรู้แจ้งพระธรรมในศาสนานี้ โดยเพศที่คนอื่นไม่รู้จัก
เราจักบรรลुพระสัพพัญญุตญาณ พ้นแล้ว
พึงปลดปล่อยมนุษย์พร้อมทั้งเทวดา
- [๕๖] จะมีประโยชน์อะไรแก่เรา
ที่เป็นผู้ขายเห็นกำลังความสามารถ
จะข้ามพ้นแต่เพียงผู้เดียว
เราจักบรรลุพระสัพพัญญุตญาณ
ช่วยมนุษย์โลกพร้อมทั้งเทวโลกให้ข้ามพ้นด้วย
- [๕๗] ด้วยอธิการ(คือกุศลอันยิ่งใหญ่) นี้
ที่เราได้ทำแล้วในพระพุทธรเจ้า ทรงเป็นสูงสุดแห่งบุรุษ
เราจะบรรลุพระสัพพัญญุตญาณ
จะช่วยหมู่ชนเป็นอันมากให้ข้ามพ้น
- [๕๘] เราจักตัดกระแสสังสารวัฏ^๑ ทำลายภพทั้ง ๓^๒
แล้วขึ้นสู่ธรรมนาวา^๓(เรือคือธรรม)
ช่วยมนุษย์โลกพร้อมทั้งเทวโลกให้ข้ามพ้น
- [๕๙] อภินิหารย่อมสำเร็จได้เพราะธรรม ๘ ประการ
ประชุมพร้อมกัน คือ ความเป็นมนุษย์ ๑
ความสมบูรณ์ด้วยบุรุษเพศ ๑

เชิงอรรถ :

^๑ กระแสสังสารวัฏ ในที่นี้หมายถึง กำเนิด คติ วิญญาณลลิตี สัตตาวาส ๙ หรือกระแสตัณหา (ขุ.พุทท.อ. ๕๘/๑๓๙)

^๒ ภพทั้ง ๓ ได้แก่ กามภพ รูปภพ อรูปภพ (ขุ.พุทท.อ. ๕๘/๑๓๙)

^๓ ธรรมนาวา ได้แก่ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ (ขุ.พุทท.อ. ๕๘/๑๓๙)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

เหตุที่จะทำให้สำเร็จพระอรหันต์ได้ในชาตินั้น ๑

การได้เห็นพระศาสดา ๑ การบรรพชา ๑

ความถึงพร้อมแห่งคุณ(คือสมาบัติ ๘ และอภิญญา ๕) ๑

อธิการคือการทำให้งิเลส ๑ ความเป็นผู้มีฉันทะ ๑

[๖๐] พระพุทธเจ้าพระนามว่า**ทีปังกร**

ผู้ทรงรู้แจ้งโลก สมควรรับเครื่องบูชา

ประทับยืนอยู่เหนือศิระเรา ตรัสพระดำรัสที่ว่า

[๖๑] 'เธอทั้งหลายจงดูขุณฺโณดาบสนี้ ผู้มีตบะแก่กล้า

ในกัปอันประมาณมิได้นับจากกัปนี้ไป

เขาก็คือพระพุทธเจ้าในโลก

[๖๒] พระตถาคตได้เสด็จออกจาก**กรุงกบิลพัสดุ์**ที่นารีนรมย์

ทรงเริ่มตั้งความเพียรบำเพ็ญทุกรกิริยา

[๖๓] พระตถาคตจักประทับนั่งที่**โคนต้นอชปาลนิโครธ**

ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้นแล้ว

เสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**

[๖๔] พระชินเจ้าพระองค์นั้น จักเสวยข้าวปายาส

ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา** แล้วเสด็จไปที่**โคนต้นโพธิ์**

ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว

[๖๕] จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่

จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว

ตรัสรู้ที่**โคนต้นอัสสัฏถพฤษภ**

[๖๖] พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้

จักมีพระนามว่า**มายา** พระบิดาจักมีพระนามว่า**สุทโธทนะ**

พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่า**โคดม**

[๖๗] พระโกลิตเถระและพระอุปลิสสเถระ

ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะถกถา

ตั้งมันต์ จักเป็นพระอัครสาวก

พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก

บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

[๖๘] พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี

ผู้ไม่มีอาสวะ ลี้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมันต์ จักเป็นพระอัครสาวิกา

ต้นไม้มันเป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัถตถพฤษ

[๖๙] จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคหบดีอุบาสก

ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก

นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา

จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระโคตมผู้มียศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี'

[๗๐] เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้

ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว

ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า

ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร'

[๗๑] สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา

ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง

ประนมมือนมัสการว่า

[๗๒] 'ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้

เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล

[๗๓] มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว

ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันท

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๗๔] เราทั้งหมดก็ฉันทันเหมือนกัน
ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล
- [๗๕] พระพุทธเจ้าพระนามว่าที่ปิงกร ผู้ทรงรู้แจ้งโลก
สมควรรับเครื่องบูชา
ทรงประกาศกรรมของเราแล้ว
ทรงยกพระบาทเบี่ยงขวาขึ้น
- [๗๖] สาวกของพระชินเจ้าที่อยู่ในที่นั้น
ได้ทำประทักษิณเราทุก ๆ องค์
เทวดา มนุษย์ อสุร ยักษ์ อภิวัตเราแล้ว พากันหลีกไป
- [๗๗] ครั้งนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าพระนามว่าที่ปิงกร
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก พร้อมทั้งพระสงฆ์ลวงคลองจักขุเราไป
เรารู้จักขึ้นจากการนอนแล้ว นั่งขัดสมาธิอยู่
- [๗๘] เราสำราญใจด้วยความสุข บันเทิงใจด้วยความปราโมทย์
และดื่มด่ำด้วยปีติ นั่งขัดสมาธิอยู่ในกาลนั้น
- [๗๙] ครั้งนั้น เรานั่งขัดสมาธิแล้วคิดอย่างนี้ว่า
'เราเป็นผู้มีความชำนาญในฌาน ถึงความสำเร็จอภิญา
ในโลกธาตุมีหมื่นจักรวาล ไม่มีภาษาผู้เสมอกับเรา
ในธรรมคือฤทธิ์ ก็ไม่มีใครเสมอกับเรา เราได้สุขเช่นนี้'
- [๘๐] ขณะที่เรานั่งขัดสมาธิอยู่
เทวดาผู้สถิตอยู่ในโลกธาตุมีหมื่นจักรวาล
พากันเปล่งเสียงอย่างกึกก้องว่า
'ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๘๑] นิमितเหล่าใดที่เคยปรากฏ
ในขณะที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

นั่งขัดสมาธิอย่างประเสริฐ

นิมิตเหล่านั้นก็ปรากฏในวันนี้

[๘๓] ความหนาวก็บาราศไป และความร้อนก็สงบ

นิมิตเหล่านั้นปรากฏในวันนี้

ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

[๘๔] โลกธาตุมีเหมือนจักรวาล ปราศจากเสียง

หมดความวุ่นวาย นิมิตเหล่านั้นปรากฏในวันนี้

ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

[๘๕] ลมพายุไม่พัด แม่น้ำทั้งหลายก็ไม่ไหล

นิมิตเหล่านั้นปรากฏในวันนี้

ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

[๘๖] ดอกไม้ทั้งหลาย ทั้งที่เป็นพันธุ์ไม้บก

และพันธุ์ไม้น้ำทุกชนิดต่างก็ผลิดอกในขณะนั้น

แม้ในวันนี้ดอกไม้เหล่านั้นก็บานหมดทุกดอก

ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

[๘๗] ไม้เถาหรือไม้ต้นต่างก็ผลัดผลแล้วในขณะนั้น

แม้ในวันนี้ ไม้ผลเหล่านั้นก็ผลัดผลแล้วทุกต้น

ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

[๘๘] รัตนะทั้งหลายที่อยู่ในอากาศ

และที่อยู่บนพื้นดินสว่างไสวแล้วในขณะนั้น

แม้ในวันนี้ รัตนะเหล่านั้นก็สว่างไสว

ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

[๘๙] ดนตรีทั้งหลาย ทั้งที่เป็นของมนุษย์

และเป็นของทิพย์ ต่างก็บรรเลงขึ้นแล้วในขณะนั้น

แม้ในวันนี้ ดนตรีทั้ง ๒ อย่างนั้นก็บรรเลง

ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๙๐] ทิพยบุปผชาติอันวิจิตร ต่างก็ตกลงจากท้องฟ้าในขณะนั้น
 แม้ในวันนี้ ทิพยบุปผชาติเหล่านั้นก็ปรากฏ
 ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๙๑] มหาสมุทรย่อมกระฉ่อน โลกธาตุมีหมื่นจักรวาลก็ไหว
 แม้ในวันนี้ ทั้ง ๒ นั้น(มหาสมุทรและโลกธาตุ)ก็บันลือลั่น
 ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๙๒] ไฟนรกนับหมื่นดวงก็ดับลงในขณะนั้น
 แม้ในวันนี้ ไฟนรกนั้นก็ดับแล้ว
 ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๙๓] ดวงอาทิตย์ปราศจากมลทิน
 ดาวทุกดวงต่างก็สุกสว่าง
 แม้ในวันนี้ ดวงอาทิตย์และดวงดาวต่างก็ผ่องแผ้วสดใส
 ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๙๔] ทั้งที่ฝนไม่ตกเลย (แต่)น้ำในแม่น้ำ
 กลับเอ่อขึ้นจากแผ่นดินในขณะนั้น
 แม้ในวันนี้ น้ำในแม่น้ำนั้นก็เอ่อขึ้นจากแผ่นดิน
 ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๙๕] หมู่ดาวนพเคราะห์และหมู่ดาวนักษัตร
 เปล่งประกายสว่างทั่วท้องฟ้า
 ดวงจันทร์ประกอบด้วยวิสาขฤกษ์แจ่มจรัส
 ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๙๖] สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่อยู่ในรู
 และจำพวกที่อาศัยอยู่ตามซอก
 ต่างก็พากันออกจากที่อยู่ของตน
 แม้ในวันนี้ สัตว์เหล่านั้นละทิ้งที่อยู่อาศัย
 ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะกถา

- [๙๗] ความไม่พอใจมิได้มีแก่สัตว์ทั้งหลาย
สัตว์ทั้งหลายต่างพากันยินดีอยู่ทั่วกันในขณะที่นั้น
แม้ในวันนี้ สัตว์ทั้งหลายก็ยินดีอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น
ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๙๘] โรคทั้งหลายต่างก็สงบระงับลง
และความหิวโหยก็หายไปในขณะที่นั้น
แม้ในวันนี้ ภาวะทั้ง ๒ อย่างนั้นก็ปรากฏเหมือนกัน
ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๙๙] ราคะก็เบาบางลงไป โทสะ และโมหะ
ต่างก็ถดถอยไปในขณะที่นั้น
แม้ในวันนี้ ก็เลสเหล่านั้นก็ปราศจากไปจนหมดสิ้น
ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๑๐๐] ภัยมิได้มีในขณะที่นั้น แม้ในวันนี้ ก็ปรากฏอย่างนั้น
เพราะเหตุนี้เราทั้งหลายจึงรู้ได้ว่า
ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๑๐๑] ขณะที่นั้น ธุลีมิได้ฟุ้งขึ้นไปในอากาศ
แม้ในวันนี้ ก็ปรากฏอย่างนั้น
เพราะเครื่องหมายนั้น เราทั้งหลายจึงรู้ได้ว่า
ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๑๐๒] กลิ่นที่ไม่น่าปรารถนาก็ปราศไปหมดสิ้น
กลิ่นทิพย์ก็หอมฟุ้งตกลงไป(ในขณะที่นั้น)
แม้ในวันนี้ กลิ่นหอมก็ฟุ้งตกลงไป
ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๑๐๓] เทวดาทั้งปวงก็ได้พากันปรากฏกาย(ในขณะที่นั้น)
เว้นแต่รูปพรหม แม้ในวันนี้ ก็ปรากฏอย่างนั้นทั้งหมด
ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๑๐๔] นรกทั้งหลายมีประมาณเท่าใด
ก็ได้อปรากฏทั้งหมดเท่านั้น ในขณะนั้น
แม้ในวันนี้ ก็ปรากฏทั้งหมด
ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๑๐๕] กำแพง ประตู และภูเขา
ก็มีได้เป็นสิ่งที่ปิดกันได้ ในขณะนั้น
แม้ในวันนี้ ทั้งหมดก็เปิดโล่ง
ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๑๐๖] การจติและการอุบัติ^๑ก็มีได้มีในขณะนั้น
แม้ในวันนี้ การจติและการอุบัติเหล่านั้นก็ปรากฏ
ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
นิमितเหล่านี้ย่อมปรากฏ
เพื่อประโยชน์แก่การตรัสรู้ของสัตว์ทั้งหลาย
- [๑๐๗] ท่านจงบำเพ็ญความเพียรให้มั่นคง
อย่าถอยกลับ จงก้าวไปข้างหน้าเถิด
แม้เราทั้งหลายก็รู้ความเพียรนั้นอย่างแจ่มแจ้งว่า
ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน'
- [๑๐๘] เราได้สดับพระพุทธดำรัสและคำ
ของเทวดาในหมื่นจักรวาลทั้ง ๒ แล้ว
ก็ยินดีร่าเริงบันเทิงใจ ได้คิดอย่างนี้ในกาลนั้นว่า
- [๑๐๙] 'พระพุทธชินเจ้าทั้งหลาย มีพระดำรัสไม่เป็นสอง
มีพระดำรัสไม่เป็นโมฆะ พระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ไม่มีพระดำรัสไม่จริง เราคงจะเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

เชิงอรรถ :

^๑ การจติ หมายถึงการตาย การอุบัติ หมายถึงเกิด (ข.พุทธ.อ. ๑๐๖/๑๕๓)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๑๑๐] พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 ย่อมเที่ยงแท้แน่นอน เหมือนก้อนดินที่โยนขึ้นไปบนท้องฟ้า
 ย่อมตกลงมาที่พื้นดินเป็นแน่
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่มีพระดำรัสไม่จริง
 เราคงจะเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๑๑๑] พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 ย่อมเที่ยงแท้แน่นอน เหมือนสัตว์ทั้งปวง
 ต้องมีความตายเที่ยงแท้แน่นอน
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่มีพระดำรัสไม่จริง
 เราคงจะเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๑๑๒] พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 ย่อมเที่ยงแท้แน่นอน
 เหมือนสิ้นราตรีแล้ว อาทิตย์ต้องอุทัยแน่
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่มีพระดำรัสไม่จริง
 เราคงจะเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๑๑๓] พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 ย่อมเที่ยงแท้แน่นอน เหมือนราชสีห์ลุกออกจากที่นอน
 ต้องมีการบันลือสีหนาทแน่
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่มีพระดำรัสไม่จริง
 เราคงจะเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน
- [๑๑๔] พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
 ย่อมเที่ยงแท้แน่นอน เหมือนสตรีมีครรภ์แก่
 จะต้องมีการคลอดบุตรในครรภ์เป็นแน่
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่มีพระดำรัสไม่จริง
 เราคงจะเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๒. สุเมธกถา

- [๑๑๕] เอาเถิด เราจักค้นหา**พุทธการกรรม**^๑จากสิบทิศ
คือข้างนี้ ๆ เบื้องบน เบื้องล่าง ตลอดทั่วธรรมชาติ
- [๑๑๖] ครั้งนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นทานบารมีเป็นข้อที่ ๑
ซึ่งเป็นทางใหญ่ที่ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลายในปางก่อน
ได้อบรมสั่งสมมา จึงเตือนตนเองว่า
- [๑๑๗] ‘ท่านจงยึดทานบารมีข้อที่ ๑ นี้ บำเพ็ญให้มั่นคงก่อน
ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุ**พระโพธิญาณ**
ท่านก็จงบำเพ็ญทานบารมีเถิด
- [๑๑๘] หม้อที่เต็มด้วยน้ำซึ่งผู้ใดผู้หนึ่งจับคว่ำลง
น้ำย่อมไหลออกหมด ไม่ชังอยู่ในหม้อนั้น ฉะนั้นใด
- [๑๑๙] ท่านเห็นผู้ขอทั้งชั้นต่ำ ชั้นกลาง และชั้นสูงแล้ว
จงให้ทานอย่าให้เหลือ ดุจหม้อน้ำที่เขาคว่าลง ฉะนั้น
- [๑๒๐] แต่พุทธธรรมเหล่านี้จักมีเพียงเท่านี้ก็หามิได้
เราจักค้นหาธรรมที่เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป
- [๑๒๑] ครั้งนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นศีลบารมีเป็นข้อที่ ๒
ที่ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลายในปางก่อน
ได้อบรมสั่งสมมา จึงเตือนตนเองว่า
- [๑๒๒] ‘ท่านจงยึดศีลบารมีข้อที่ ๒ นี้ บำเพ็ญให้มั่นคงก่อน
ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุ**พระโพธิญาณ**
ท่านก็จงบำเพ็ญศีลบารมีเถิด
- [๑๒๓] จามรีย่อมรักษาขนหาง(ของตน)ที่ติดข้องอยู่ในที่ใด ๆ
ก็ยอมตายในที่นั้น ไม่ยอมให้ขนหางเสียไป ฉะนั้นใด

เชิงอรรถ :

^๑ **พุทธการกรรม** ได้แก่ ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้ามี ๑๐ ประการ คือ (๑) ทาน (๒) ศีล (๓) เนกขัมมะ
(๔) ปัญญา (๕) วิริยะ (๖) ขันติ (๗) สัจจะ (๘) อธิษฐาน (๙) เมตตา (๑๐) อุเบกขา (ข.พุทธ.อ. ๑๑๕/๑๕๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๘๓ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะกถา

- [๑๒๔] ท่านจงบำเพ็ญศีลในภุมิทั้ง ๔^๑
 รักษาศีลให้บริบูรณ์ในกาลทุกเมื่อ
 ดุจจามรีรักษาขนหาง ฉะนั้น'
- [๑๒๕] แต่พุทธรธรรมเหล่านี้จักมีเพียงเท่านี้ก็หาไม่ได้
 เราจักค้นหาธรรมที่เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป
- [๑๒๖] ครั้งนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นเนกขัมมบารมีเป็นข้อที่ ๓
 ที่ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลายในปางก่อน
 ได้อบรมสั่งสมมา จึงเตือนตนเองว่า
- [๑๒๗] 'ท่านจงยึดเนกขัมมบารมีข้อที่ ๓ นี้ บำเพ็ญให้มั่นคงก่อน
 ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณ
 ท่านจงบำเพ็ญเนกขัมมบารมีเถิด
- [๑๒๘] คนที่ถูกขังอยู่ในเรือนจำ ได้รับทุกข์มานาน
 ย่อมไม่เกิดความยินดีในเรือนจำนั้น
 มีแต่จะหาช่องทางที่จะพ้นออกไป ฉะนั้นใด
- [๑๒๙] ท่านจงเห็นภพทั้งปวงดุจเรือนจำ
 จงมุ่งหน้าต่อเนกขัมมะเพื่อหลุดพ้นไปจากภพ ฉะนั้นเถิด'
- [๑๓๐] แต่พุทธรธรรมเหล่านี้จักมีเพียงเท่านี้ก็หาไม่ได้
 เราจักค้นหาธรรมที่เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป
- [๑๓๑] ครั้งนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นปัญญาบารมีเป็นข้อที่ ๔
 ที่ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลายในปางก่อน
 ได้อบรมสั่งสมมา จึงเตือนตนเองว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ศีลในภุมิทั้ง ๔ ในที่นี้ ได้แก่ ปาฏิโมกขสังวรศีล อินทริยสังวรศีล อาชีวาปาริสุทธิศีล และปัจจุเวกขณศีล
 (ข.พุทธ.อ.๑๒๔/๑๕๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๘๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๑๓๒] ‘ท่านจงยึดปัญญาบารมีข้อที่ ๔ นี้ บำเพ็ญให้มั่นคงก่อน
ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณ
ท่านก็จงบำเพ็ญปัญญาบารมีเถิด
- [๑๓๓] ภิกษุเมื่อเที่ยวบิณฑบาต
มิได้เว้นว่าจะเป็นตระกูลชั้นต่ำ ชั้นกลาง หรือชั้นสูง
ย่อมได้อาหารพอยังอัตภาพให้เป็นไปได้ ฉันท
- [๑๓๔] ท่านเมื่อสอบถามคนมีความรู้ตลอดกาลทั้งปวง
บำเพ็ญปัญญาบารมีไปเถิด
แล้วจักบรรลุสัมโพธิญาณได้ ฉันทัน
- [๑๓๕] แต่พุทธธรรมเหล่านี้จักมีเพียงเท่านี้ก็หาไม่ได้
เราจักค้นหาธรรมที่เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป
- [๑๓๖] ครั้งนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นวิริยบารมีเป็นข้อที่ ๕
ที่ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลายในปางก่อน
ได้อบรมสั่งสมมา จึงเตือนตนเองว่า
- [๑๓๗] ‘ท่านจงยึดวิริยบารมีข้อที่ ๕ นี้ บำเพ็ญให้มั่นคงก่อน
ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณ
ท่านก็จงบำเพ็ญวิริยบารมีเถิด
- [๑๓๘] ราชสีห์พญาเนื้อมีความเพียรไม่ย่อหย่อน
ทั้งในขณะหมอบ ยืน และเดิน ประคองใจไว้ทุกเมื่อ ฉันท
- [๑๓๙] ท่านจงประคองความเพียรให้มั่นคงทุกภพทุกชาติ
บำเพ็ญวิริยบารมีไปเถิด
แล้วจักบรรลุสัมโพธิญาณได้ ฉันทัน
- [๑๔๐] แต่พุทธธรรมเหล่านี้จักมีเพียงเท่านี้ก็หาไม่ได้
เราจักค้นหาธรรมที่เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๑๔๑] ครั้งนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นขันติบาร์มีเป็นข้อที่ ๖
 ที่ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลายในปางก่อน
 ได้อบรมสั่งสมมา จึงเตือนตนเองว่า
- [๑๔๒] ‘ท่านจงยึดขันติบาร์มีข้อที่ ๖ นี้ บำเพ็ญให้มั่นคงก่อน
 ท่านมีใจแน่วแน(ไม่เป็นสอง)ในขันติบาร์มีนั้น
 จักบรรลุสัมโพธิญาณได้
- [๑๔๓] ธรรมดาแผ่นดินย่อมทนทานต่อสิ่งที่เขาทิ้งลงทุกอย่าง
 ทั้งที่สะอาดและไม่สะอาด
 ไม่ทำความยินดีและความขัดเคือง แม้ฉันใด
- [๑๔๔] ถึงท่านก็ฉันนั้นเหมือนกัน อดทนต่อการยกย่อง
 และการดูหมิ่นของคนทั้งปวง
 บำเพ็ญขันติบาร์มีแล้วจักบรรลุสัมโพธิญาณได้’
- [๑๔๕] แต่พุทธธรรมเหล่านี้จักมีเพียงเท่านี้ก็หาไม่ได้อีก
 เราจักค้นหาธรรมที่เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป
- [๑๔๖] ครั้งนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นสัจจบาร์มีเป็นข้อที่ ๗
 ที่ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลายในปางก่อน
 ได้อบรมสั่งสมมา จึงเตือนตนเองว่า
- [๑๔๗] ‘ท่านจงยึดสัจจบาร์มีข้อที่ ๗ นี้ บำเพ็ญให้มั่นคงก่อน
 ท่านมีคำพูดที่แน่อน(ไม่เป็นสอง)ในสัจจบาร์มีนั้น
 จักบรรลุสัมโพธิญาณได้
- [๑๔๘] ธรรมดาดาวประกายพรึก
 เป็นดาวนพเคราะห์ที่เที่ยงตรงในโลกพร้อมทั้งเทวโลก
 ย่อมไม่เคลื่อนไปจากวิถีโคจร ไม่ว่าจะเป็นฤดูร้อน
 ฤดูหนาว หรือฤดูฝน แม้ฉันใด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๑๔๙] ถึงท่านก็ฉันนั้นเหมือนกัน
จงอย่าถอยกลับไปจากทาง(ที่ถูกต้องมั่นคง)
ในสัจจะทั้งหลาย บำเพ็ญสัจจบารมีแล้ว
จักบรรลุสัมโพธิญาณได้'
- [๑๕๐] แต่พุทธธรรมเหล่านี้จักมีเพียงเท่านี้ก็หามิได้
เราจักค้นหาธรรมที่เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป
- [๑๕๑] ครั้งนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นอธิษฐานบารมีเป็นข้อที่ ๘
ที่ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลายในปางก่อน
ได้อบรมสั่งสมมา จึงเตือนตนเองว่า
- [๑๕๒] 'ท่านจงยึดอธิษฐานบารมีข้อที่ ๘ นี้ บำเพ็ญให้มั่นคงก่อน
ท่านเป็นผู้ไม่หวั่นไหวในอธิษฐานบารมีนั้นแล้ว
จักบรรลุสัมโพธิญาณได้'
- [๑๕๓] ภูผาไม่หวั่นไหว ตั้งมั่นไม่สะเทือนเพราะลมแรง
คงตั้งอยู่ในที่เดิมนั่นเอง แม้ฉันใด
- [๑๕๔] ท่านก็ฉันนั้นเหมือนกัน
จงเป็นผู้ไม่หวั่นไหวในอธิษฐานบารมีทุกเมื่อ
บำเพ็ญอธิษฐานบารมีแล้ว
จักบรรลุสัมโพธิญาณได้'
- [๑๕๕] แต่พุทธธรรมเหล่านี้จักมีเพียงเท่านี้ก็หามิได้
เราจักค้นหาธรรมที่เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป
- [๑๕๖] ครั้งนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นเมตตาบารมีเป็นข้อที่ ๙
ที่ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลายในปางก่อน
ได้อบรมสั่งสมมา จึงเตือนตนเองว่า
- [๑๕๗] 'ท่านจงยึดเมตตาบารมีข้อที่ ๙ นี้ บำเพ็ญให้มั่นคงก่อน
ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณ
ท่านก็จงเป็นผู้ไม่มีใครเสมอในเมตตาบารมี

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๑๕๘] ธรรมดาน้ำย่อมแผ่ความเย็น
 ชำระล้างมลทินคือธุลีเสมอกัน
 ทั้งในคนดีและคนชั่ว แม้ฉันใด
- [๑๕๙] ท่านก็ฉันนั้นเหมือนกัน จงเจริญเมตตาให้เสมอกัน
 ทั้งในคนที่เกื้อกูลกันและในคนที่ไม่ได้เกื้อกูลกัน
 บำเพ็ญเมตตาบาบริแล้ว
 จักบรรลุสัมโพธิญาณได้
- [๑๖๐] แต่พุทธธรรมเหล่านี้จักมีเพียงเท่านี้ก็หามิได้
 เราจักค้นหาธรรมที่เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป
- [๑๖๑] ครั้งนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นอุเบกขาบาบริเป็นข้อที่ ๑๐
 ที่ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลายในปางก่อน
 ได้อบรมสั่งสมมา จึงเตือนตนเองว่า
- [๑๖๒] ‘ท่านจงยึดอุเบกขาบาบริข้อที่ ๑๐ นี้ บำเพ็ญให้มั่นคงก่อน
 ท่านเป็นผู้มีอุเบกขาเที่ยงตรง มั่นคง
 จักบรรลุสัมโพธิญาณได้
- [๑๖๓] ธรรมดาแผ่นดินย่อมวางเฉยในสิ่งที่เขาทิ้งลงทั้งสะอาด
 และไม่สะอาด ทั้ง ๒ อย่าง เว้นความโกรธและความยินดี แม้ฉันใด
- [๑๖๔] ท่านก็ฉันนั้นเหมือนกัน
 จงมีใจเที่ยงตรงในสุขและทุกข์ในกาลทุกเมื่อ
 บำเพ็ญอุเบกขาบาบริแล้ว
 จักบรรลุสัมโพธิญาณได้
- [๑๖๕] ธรรมที่เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณ
 มีอยู่ในโลกเพียงเท่านี้ นอกจากนี้ยิ่งกว่านั้นไม่มี
 ท่านจงตั้งมั่นอยู่ในธรรมนั้นเถิด’
- [๑๖๖] เมื่อเราพิจารณาเห็นธรรมเหล่านี้
 พร้อมทั้งกิจและลักษณะอันเป็นภาวะของตน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุเมธกถา

พื้นพสุธาโลกธาตุมีหินจักรวาล

ก็ไหวด้วยเดชแห่งธรรม

- [๑๖๗] ปลุกไฟไหวสะเทือนเลื่อนลั่นเหมือนยन्द์หีบอ้อย
เมทนีดลหวั่นไหวเหมือนล้อที่หีบน้ำมัน
- [๑๖๘] บริษัทประมาณเท่าใด มีอยู่ในบริเวณรอบ ๆ พระพุทธเจ้า
บริษัทประมาณเท่านั้น สันเทานอนสลบอยู่บนภาคพื้นทีบริเวณนั้น
- [๑๖๙] หมอน้ำหลายพันหม้อ หม้อข้าวหลายร้อยหม้อ
หม้อใส่กระแจะและหม้อที่ใส่เปรียงในที่นั้น
ต่างก็กระทบกันและกัน
- [๑๗๐] มหาชนหวาดเสียว สะดุ้งกลัว ตื่นตระหนก
มีใจหวาดหวั่น ประชุมกัน
พากันเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพระนามว่า**ที่ปิงกร**
- [๑๗๑] ทูลถามว่า ‘อะไรจักมีแก่ชาวโลก
เป็นเหตุดีหรือเหตุร้าย
ชาวโลกทั้งปวงถูกเบียดเบียน
ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระจักขุ
ขอพระองค์ได้โปรดบรรเทาภัยที่เบียดเบียนนั้นเถิด’
- [๑๗๒] ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าพระนามว่า**ที่ปิงกร**
ทรงเป็นพระมหายานี ทรงแจ้งให้มหาชนได้เข้าใจว่า
‘ในการที่พสุธาไหวครั้งนี้ ท่านทั้งหลายจงเบาใจเถิด
อย่าตกใจกลัวเลย
- [๑๗๓] วันนี้เราพยากรณ์ผู้ใดว่าจักเป็นพระพุทธเจ้าในโลก
ผู้นั้นพิจารณาเห็นธรรมที่พระชินเจ้าทรงอบรมสั่งสมมาก่อน
- [๑๗๔] เมื่อผู้นั้นพิจารณาธรรมซึ่งเป็นพุทธภูมิโดยไม่มีเหลือ
เพราะเหตุนั้น ปลุกไฟโลกธาตุมีหินจักรวาล
ในโลกพร้อมทั้งเทวโลกจึงไหวแล้ว’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

- [๑๗๕] ขณะนั้น มหาชนได้ฟังพระดำรัสแล้ว
ก็เกิดความสบายใจขึ้น
ทุกคนพากันมาหาเราแล้วอภิวาทอีก
- [๑๗๖] ครั้งนั้น เรายืดพระพุทธรูป ทำใจให้มั่นคง
นมัสการพระพุทธเจ้าพระนามว่า**ที่ปิงกร**แล้วลุกจากอาสนะ
- [๑๗๗] ชน ๒ ฝ่าย คือ เทพถือดอกไม้ทิพย์
หมู่มนุษย์ถือดอกไม้ที่เป็นของมนุษย์
ต่างโปรยปรายดอกไม้ทั้งหลายเพื่อเราผู้ลุกจากอาสนะ
- [๑๗๘] อนึ่ง เทพและมนุษย์ทั้ง ๒ ฝ่ายเหล่านั้น
ต่างก็ประกาศความสวัสดิ์ว่า
‘ท่านปรารถนาตำแหน่งอันใหญ่หลวง
ขอท่านได้ตำแหน่งนั้นตามความปรารถนาเถิด
- [๑๗๙] เสนียดจัญไรทั้งปวงจงอย่ามี
ความโศกและโรคจงอย่ามี
อันตรายจงอย่ามีแก่ท่าน
ขอให้ท่านได้บรรลุพระโพธิญาณ^๑อันประเสริฐเร็วพลันเถิด
- [๑๘๐] เมื่อถึงฤดู (ที่ต้นไม้ผลิดอก) หมู่ไม้จำพวกที่มีดอก
ก็ผลิดอก ฉันทไฉ
ท่านผู้มีความเพียรอันยิ่งใหญ่
ขอท่านจงผลิดด้วยพระพุทธรูป^๒ ฉันทนั้นเหมือนกันเถิด
- [๑๘๑] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์
ก็ได้ทรงบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการมาแล้วฉันทไฉ

เชิงอรรถ :

^๑ โพธิญาณ ในที่นี้ ได้แก่ อรหัตตมรรคญาณ หรือสัพพัญญุตญาณ (ข.พุทธ.อ. ๑๗๙/๑๗๗)

^๒ พุทธรูป ได้แก่ พุทธญาณ ๑๘ (ข.พุทธ.อ. ๑๘๐/๑๗๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๙๐ }

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. สุมะธกถา

ท่านผู้มีความเพียรอันยิ่งใหญ่

ขอท่านจงบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ ฉะนั้นเหมือนกันเถิด

[๑๘๒] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์

ก็ได้ตรัสรู้ที่โพธิมณฑล ฉนใด

ท่านผู้มีความเพียรอันยิ่งใหญ่

ขอท่านจงตรัสรู้ที่ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระชินเจ้า

ฉนนั้นเหมือนกันเถิด

[๑๘๓] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์

ก็ทรงประกาศพระธรรมจักรแล้ว ฉนใด

ท่านผู้มีความเพียรอันยิ่งใหญ่

ขอท่านจงประกาศพระธรรมจักร ฉนนั้นเหมือนกันเถิด

[๑๘๔] ดวงจันทร์ในวันเพ็ญเต็มดวงส่องสว่าง ฉนใด

ขอท่านผู้มีใจปรารถนาที่เต็มเปี่ยมแล้ว

จงรุ่งโรจน์(สว่างไสว)ในหมื่นจักรวาล

ฉนนั้นเหมือนกันเถิด

[๑๘๕] ดวงอาทิตย์พ้นจากราหุลแล้ว

ย่อมไพโรจน์แจ่มจ้าด้วยแสงสว่าง ฉนใด

ขอท่านจงพ้นจากโลกธรรมแล้ว

แจ่มจ้าด้วยสิริ(แห่งพระพุทธเจ้า) ฉนนั้นเหมือนกันเถิด

[๑๘๖] แม่น้ำทุกสายไหลไปสู่ทะเลหลวง ฉนใด

ขอชาวโลกพร้อมทั้งเทวดาทั้งหลาย

จงพากันหลั่งไหลไปในสำนักของท่าน ฉนนั้นเหมือนกันเถิด'

[๑๘๗] ครั้งนั้น สุมะธดาบสนั้น อันทวยเทพและหมู่มนุษย์เหล่านั้น

ชมเชย สรรเสริญแล้ว สมาทานธรรม ๑๐ ประการ(บารมี ๑๐)

เมื่อจะบำเพ็ญธรรมเหล่านั้นให้บริบูรณ์ จึงเข้าไปยังป่าใหญ่

สุมะธกถา จบ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. ทีปังกรพุทธวงศ์

๓. พุททวงศ์

๑. ทีปังกรพุทธวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระทีปังกรพุทธเจ้า

- [๑] ครั้งนั้น ชนเหล่านั้นทูลนิมนต์พุทธเจ้าพระนามว่าทีปังกร
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพร้อมทั้งภิกษุสงฆ์ให้เสวยและฉันแล้ว
ได้ถึงพระศาสดาพระนามว่าทีปังกรพระองค์นั้นเป็นสรณะ
- [๒] พระตถาคตให้คนบางคนตั้งอยู่ในสรณคมน์
ให้คนบางคนตั้งอยู่ในศีล ๕ ให้คนบางคนตั้งอยู่ในศีล ๑๐
- [๓] ทรงประทานสามัญผล^๑ ๔ อันสูงสุดให้แก่คนบางคน
ทรงประทานธรรมที่ไม่มีธรรมอย่างอื่นเสมอเหมือน
คือปฏิสัมภิทาให้แก่คนบางคน
- [๔] พระตถาคตผู้่องอาจกว่านรชน
ทรงประทานสมบัติที่ประเสริฐ ๘ ประการ^๒ให้แก่คนบางคน
ทรงประทานวิชา ๓ อภิญญา ๖ ให้แก่คนบางคน
- [๕] พระมหามุนีย่อมตรัสสอนหมู่ชนตามลำดับนั้น
เพราะเหตุนั้นศาสนาของพระโลกนาถ
จึงแผ่ไปอย่างกว้างขวาง
- [๖] พระศาสดาพระนามว่าทีปังกร
ผู้ทรงมีพระหนใหญ่ และพระวรกายงดงาม
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
ทรงปลดปล่อยจากทุกคติ

เชิงอรรถ :

^๑ สามัญญผล ๔ คือ โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตตผล (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๑๑/๒๘๗)

^๒ ดูเทียบ ข.ป. (แปล) ๓๑/๖๐/๖๙

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. ทีปังกรพุทธวงศ์

- [๗] พระมหามณีทรงเห็นชนที่ควรแนะนำให้ตรัสรู้ได้
แม้ในที่ไกลถึง ๑๐๐,๐๐๐ โยชน์
ก็เสด็จไปเพียงชั่วขณะเดียว ทรงช่วยผู้นั้นให้ตรัสรู้
- [๘] ในการบรรลุลหรรณ(การตรัสรู้ธรรม) ครั้งที่ ๑
พระพุทธเจ้าทรงช่วยเทวดาและมนุษย์ ๑๐๐ โกฏิให้บรรลุลหรรณ
ในการบรรลุลหรรณครั้งที่ ๒ พระผู้เป็นที่พึ่ง
ทรงช่วยเทวดาและมนุษย์ ๙๐ โกฏิให้บรรลุลหรรณ
- [๙] และในคราวที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมในเทพพิภพ
ได้มีเทวดา ๙๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุลหรรณครั้งที่ ๓
- [๑๐] พระศาสดาพระนามว่าทีปังกร
ได้มีการประชุมสาวก ๓ ครั้ง
สาวกประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกันเป็นครั้งที่ ๑
- [๑๑] เมื่อพระชินเจ้าประทับอยู่ในสถานที่อันสงัด ที่ยอดภูเขานารทะ
พระชินาสพผู้ปราศจากมลทินประมาณ ๑๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน
- [๑๒] ในกาลใด พระมหาวิรเจ้าผู้ทรงเป็นพระมหามณี
ทรงปวารณาออกพรรษา
พร้อมทั้งภิกษุสงฆ์ ๙๐,๐๐๐ โกฏิ ที่ยอดเขาสุทิสสนะ
สมัยนั้น เราเป็นชฎิลผู้มีตบะแก่กล้า
สำเร็จอภิญญา ๕^๑ เหาะไปในอากาศได้
- [๑๓] เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ ได้บรรลุลหรรณ
การบรรลุลหรรณครั้งละองค์สององค์นับจำนวนไม่ถ้วน
- [๑๔] ครั้งนั้น พระศาสนาของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าทีปังกร
แผ่ไพศาล มีคนรู้มาก เจริญแพร่หลาย สะอาด บริสุทธิ์

เชิงอรรถ :

^๑ อภิญญา ๕ ได้แก่ อภิญญาที่เป็นโลกียะ (ข.อป.อ. ๒/๖-๗/๒๓๙, ที.สี. (แปล) ๙/๔๗๔-๘/๒๐๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๙๓ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. ทีปังกรพุทธวงศ์

- [๑๕] ภิกษุประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ รูป ล้วนได้อภิญญา ๖ มีฤทธิ์มาก
แวดล้อมพระผู้มีพระภาคพระนามว่า**ทีปังกร**
ผู้ทรงรู้แจ้งโลกในกาลทั้งปวง
- [๑๖] สมัยนั้น ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่ง
ไม่ได้บรรลุอรหัตตผล เป็นพระเสขะละมุนุษยภูมิไป
ชนเหล่านั้นย่อมถูกติเตียน
- [๑๗] ศาสนาแพร่หลาย งดงามด้วยพระอรหันตชีนาสพ
ผู้คงที่ ปราศจากมลทิน ในกาลทั้งปวง
- [๑๘] เมืองชื่อว่า**รัมมวดี** กษัตริย์พระนามว่า**สุเทพ** เป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่า**สุเมธา**เป็นพระชนนี
ของพระศาสดาพระนามว่า**ทีปังกร**
- [๑๙] พระชินเจ้าทรงครองขรवासอยู่ ๒๐,๐๐๐ ปี
ทรงมีฝูงหงส์ นกกระเรียน นกยูงมากมาย
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
- [๒๐] มีนางสนมกำนัล ๓๐๐,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**ปทุมมา**
พระราชโอรสพระนามว่า**อุสภขันธ์กุมาร**
- [๒๑] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔^๑ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือช้างออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๑๐ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๒๒] ครั้นทรงบำเพ็ญความเพียรเสร็จแล้ว
ก็ได้ตรัสรู้สัมโพธิญาณ
พระมหามุนีพระนามว่า**ทีปังกร** ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ นิมิต ๔ ได้แก่ (๑) คนแก่ (๒) คนเจ็บ (๓) คนตาย (๔) บรรพชิต (ที.ม. (แปล) ๑๐/๔๓-๔๒/๒๒-๓๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๕๙๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑. ทีปังกรพุทธวงศ์

- [๒๓] พระมหาวีรชินเจ้าทรงประกาศพระธรรมจักร
แล้วประทับอยู่ในนันทาราม ประทับนั่งที่โคนต้นชีก
ทรงปราบปรามเดียรฉัตร
- [๒๔] พระสมังคลเถระและพระติสสเถระเป็นพระอัครสาวก
พระศาสดเถระเป็นอุปัฏฐากของพระศาสดาพระนามว่าทีปังกร
- [๒๕] พระนันทาเถรีและพระสุนันทาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า ต้นเลียบ
- [๒๖] ดบัสสอุบาสกและภัลลิกอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
สิริมาอุบาสิกาและโสณอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๗] พระมหาโมนิพระนามว่าทีปังกร
ทรงมีพระวรกายสูง ๘๐ ศอก
ทรงงดงามดั่งต้นพฤษพาปะทีป
ดั่งต้นพญาไม้สาละที่มีดอกบานสะพรั่ง
พระองค์ทรงมีพระรัศมีแผ่ช้านอก ๑๐ โยชน์โดยรอบ
- [๒๘] พระองค์ทรงแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ทรงมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
ทรงดำรงอยู่นานเพียงนั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้น(สังสารวัฏ)ได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๙] พระองค์พร้อมทั้งสาวกประกาศพระสัทธรรมให้รุ่งเรือง
ช่วยมหาชนให้ข้ามพ้นได้
แล้วเสด็จดับขันธปรินิพพานเหมือนกองไฟที่ลุกโพลงแล้วดับไป
- [๓๐] พระองค์ทรงมีพระฤทธิ์ มีพระยศ
พร้อมทั้งจักรรัตนที่พระยุคลบาท
ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว
สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. โกณฑัญญพุททวงศ์

- [๓๑] พระชินศาสดาพระนามว่าที่ปึงกรเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
ณ นันทาราม พระสถูปอันประเสริฐของพระชินเจ้าพระองค์นั้น
สูง ๓๖ โยชน์ ณ นันทารามนั้น
พระสถูปบรรจบาตร จีวร บริหาร และเครื่องบริโภค
ของพระองค์ผู้ศาสดา ที่โคนต้นโพธิ์ในกาลนั้นสูง ๓ โยชน์

ที่ปึงกรพุททวงศ์ที่ ๑ จบ

๒. โกณฑัญญพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระโกณฑัญญพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าที่ปึงกร
ได้มีพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะ
ผู้ทรงเป็นผู้นำ ทรงมีพระเดชหาที่สุดมิได้
มีพระยศประมาณมิได้ มีพระคุณประมาณมิได้
และยากที่จะกระทบกระทั่งได้
- [๒] พระองค์ทรงเปรียบดั่งแผ่นดินโดยขันติธรรม
เปรียบดั่งสาครโดยศีล
เปรียบดั่งภูเขาสิเนรุโดยสมาธิ
เปรียบดั่งท้องฟ้าโดยปัญญา
- [๓] ทรงประกาศธรรมที่ควรประกาศคืออินทรีย์ พละ โพชฌงค์ มรรค
อริยสัจ ในกาลทุกเมื่อ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์
- [๔] เมื่อพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะ
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ทรงประกาศพระธรรมจักร
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๕] จากนั้น เมื่อทรงแสดงพระธรรมในสมาคมของเทวดาและมนุษย์
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๙๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. โกณฑัญญพุททวงศ์

- [๖] ในคราวที่พระองค์เมื่อทรงแสดงธรรมย่ำยีพวกเดียรถีย์
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๘๐,๐๐๐ โกฏิได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓
- [๗] พระพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ได้มีการประชุมพระสาวกผู้เป็นชีณาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง
- [๘] พระชีณาสพจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน ครั้งที่ ๑
พระชีณาสพจำนวน ๑,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน ครั้งที่ ๒
พระชีณาสพจำนวน ๙๐ โกฏิ มาประชุมกัน ครั้งที่ ๓
- [๙] ครั้งนั้น เราเป็นพระมหากษัตริย์มีนามว่าวิชิตาวี
แผ่ความเป็นใหญ่ไปโดยมีมหาสมุทรสาครเป็นขอบเขต
- [๑๐] เราได้อังคาสภิกษุประมาณ ๑๐,๐๐๐ โกฏิ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้ปราศจากมลทิน
พร้อมด้วยพระผู้ทรงเป็นที่พึ่งอันเลิศของสัตว์โลก
ให้อิ่มหนำด้วยอาหารอันประณีต
- [๑๑] แม้พระพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะพระองค์นั้น
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ก็ทรงพยากรณ์เราว่า
ในกัปอันนับประมาณมิได้นับจากกัปนี้ไป
เราจักเป็นพุทธเจ้าในโลก
พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์
- [๑๒] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้นอชปาลนิโครธ
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา
พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๒. โกณฑัญญพุทธวงศ์

- จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
 จักทำประทักษณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
 ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัฏถพฤษภ
- [๑๓] พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 จักมีพระนามว่ามายา พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ
 พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม
- [๑๔] พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ ลี้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก
 บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้
- [๑๕] พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ ลี้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
 ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัฏถพฤษภ
- [๑๖] จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
 พระโคดมผู้มียศพระองค์นั้น จักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
- [๑๗] เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธางกูร’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๒. โกณฑัญญพุทธวงศ์

- [๑๘] สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
ประนมมือนมัสการว่า
- [๑๙] 'ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรณ์ในอนาคตกาล
- [๒๐] มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาหน้าแล้ว
ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันทใด
- [๒๑] เราทั้งหมดก็ฉันทันเหมือนกัน
ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรณ์ในอนาคตกาล'
- [๒๒] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นแล้ว
ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง เราเมื่อจะทำประโยชน์นั้นให้สำเร็จ
จึงได้ถวายราชสมบัติอันใหญ่หลวงแก่พระชินเจ้า
ครั้นแล้วก็ออกบวชในสำนักของพระองค์
- [๒๓] เราได้เล่าเรียนพระสูตรและพระวินัย
อันเป็นนวัคสัสตฤศาสน์ทั้งปวง
แล้วช่วยประกาศศาสนาของพระชินเจ้าให้รุ่งเรือง
- [๒๔] เราเป็นผู้ไม่ประมาทอยู่ในคำสั่งสอนนั้นทั้งในเวลานั่ง
ยืนและเดิน ถึงความสำเร็จอภิญญาแล้ว ได้ไปเกิดยังพรหมโลก
- [๒๕] กรุงชื่อว่ารัมมวดี กษัตริย์พระนามว่าสุนันทะเป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่าสุชาดา เป็นพระชนนี
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๖] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๑๐,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือสุสิปปราสาท สุริปิปราสาท และสุภปราสาท

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒. โกณฑัญญพุททวงศ์

- [๒๗] มีนางสนมกำนัล ๓๐๐,๐๐๐ นาง
 ล้วนประดับประดาสวยงาม
 พระมหาสีพระนามว่า**รุจิเทวี**
 พระราชโอรสพระนามว่า**วิชิตเสนะ**
- [๒๘] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
 จึงทรงราชพาหนะคือรถออกผนวชแล้ว
 ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๑๐ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุ**พระโพธิญาณ**)
- [๒๙] พระมหาวิระพระนามว่า**โกณฑัญญะ**
 ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์
 ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
 ทรงประกาศพระธรรมจักรแก่เทวดา
 และมนุษย์ทั้งหลาย ณ ป่ามหาวัน
- [๓๐] พระภัททเถระและพระสุภัททเถระเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่าอนรุทธะเป็นพระอุปัฏฐาก
 ของพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะ
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๓๑] พระติสสาเถรีและพระอุปติสสาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
 ตันขานางเป็นต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะ
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๓๒] โสณอุบาสกและอุปโสณอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทอุบาสิกาและสิริมาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๓๓] พระมหานีพระองค์นั้นทรงมีพระวรกายสูง ๘๘ ศอก
 ทรงงดงามดังดวงจันทร์ในวันเพ็ญ
 และดังดวงอาทิตย์ในเวลาเที่ยงวัน
- [๓๔] ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
 พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
 ทรงช่วยหมู่มนุษย์ให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๓. มังคลพุททวงศ์

- [๓๕] เมทนีดลงามวิจิตรด้วยพระชีณาสพ ผู้ปราศจากมลทิน
เมทนีนั่งงามเหมือนทองฟ้าที่วิจิตรไปด้วยหมู่ดาว
- [๓๖] พระอรหันต์ผู้ประเสริฐแม่เหล่านั้น
มีคุณหาประมาณมิได้ ไม่กำเริบ หาผู้กระทบบกระทั้งไต่ยาก
ท่านผู้มียศเหล่านั้น แสดงประดุจสายฟ้าฟาด ปรีณิพพานแล้ว
- [๓๗] ฤทธิ์ของพระชินเจ้าไม่มีที่เปรียบ
สมาธิอันปัญญาอบรมดีแล้ว
ทุกอย่างอันตรธานไปพร้อมกันแล้ว
สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ
- [๓๘] พระพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะ ผู้ทรงพระสิริ
เสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ นันทาราม
พระเจดีย์ของพระองค์สูง ๗ โยชน์
ณ นันทารามนั้น ฉะนี้แล

โกณฑัญญะพุททวงศ์ที่ ๒ จบ

๓. มังคลพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระมังคลพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะ
ได้มีพระพุทธเจ้าพระนามว่ามังคละ ผู้ทรงเป็นผู้นำ
ทรงชุบเพลิงคือพระธรรม กำจัดความมืดในโลก
- [๒] รัศมีของพระองค์ไม่มีที่เปรียบ
ยิ่งกว่าพระชินเจ้าองค์อื่น ๆ
ข่มรัศมีของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์
รุ่งโรจน์ไปทั่วหมื่นจักรวาล
- [๓] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ก็ทรงประกาศอริยสัจ ๔ ที่ประเสริฐสุด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๓. มังคลพุททวงศ์

เทวดาและมนุษย์ต่างก็ได้ดีมรสแห่งอริยสัจ

แล้วย่อมบรรเทาความมืดมนเสียได้

[๔] เมื่อพระองค์ทรงบรรลุพระโพธิญาณอันไม่มีที่เปรียบแล้ว

ทรงแสดงธรรมครั้งแรก

เหล่าสัตว์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑

[๕] พระพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรม

ที่ภพของเทวดาผู้เป็นจอมเทพ

ครั้งนั้น เทพประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ

ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒

[๖] ในกาลเมื่อพระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่าสุนันทะ

เสด็จเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสิ้นธรรมภริ(กลองคือธรรม)

อันประเสริฐยอดเยี่ยม

[๗] และครั้งนั้น บริวารของพระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่าสุนันทะ

มีประมาณ ๙๐ โกฏิ ทั้งหมดนั้น ไม่เหลือเลย

ได้บวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา

[๘] พระพุทธเจ้าพระนามว่ามังคละ

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ได้มีการประชุมสาวก ๓ ครั้ง

สาวกประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑

[๙] สาวกจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒

สาวกจำนวน ๙๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๓

การประชุมครั้งนั้น ล้วนแต่พระสาวก

ผู้พระขีณาสพปราศจากมลทินเท่านั้น

[๑๐] สมัยนั้น เราเป็นพราหมณ์มีนามว่าสุริจ

เป็นผู้คงแก่เรียน ทรงจำนงค์ จบไตรเพท

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๓. มังคลพุทธวงศ์

- [๑๑] เราได้เข้าเฝ้าพระศาสดาพระองค์นั้น
ได้ถึงพระองค์เป็นสรณะ และได้บูชาพระสงฆ์
ซึ่งมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธานด้วยของหอมและดอกไม้
ครั้นแล้วได้อังคาสให้อิมหน้าด้วยนํ้านมโค
- [๑๒] แม้พระพุทธเจ้าพระนามว่ามังคละพระองค์นั้น
ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์ก็ทรงพยากรณ์เราว่า
ในกัปอันประมาณมิได้นับจากกัปนี้ไป
“พราหมณ์ชื่อสุรจิณี จักเป็นพระพุทธเจ้า
พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์
- [๑๓] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้นอชปาลนิโครธ
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้นแล้ว เสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา
พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัตถพฤกษ์
พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่ามายา
พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ
พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม
พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ
ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก
บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๓. มังคลพุททวงศ์

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ ลิ่นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
 ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า **ต้นอัสสัตถพฤษ**
 จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
 พระโคดมผู้มียศพระองค์นั้น
 จักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
 เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’
 สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
 ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
 ประนมมือนมัสการว่า
 ‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
 เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล
 มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาหน้าแล้ว
 ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันทใด
 เราทั้งหมดก็ฉันทันเหมือนกัน
 ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’
 [๑๔] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
 ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
 ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ ให้ยิ่งขึ้นไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๓. มังคลพุทธวงศ์

- [๑๕] ครั้งนั้น เราเพิ่มพูนปีติเพื่อบรรลุสัมโพธิญาณอันประเสริฐ
จึงถวายเรือนของเราในพระพุทธเจ้าแล้ว
บวชในสำนักของพระพุทธองค์
- [๑๖] เราได้เล่าเรียนพระสูตรและพระวินัย
อันเป็นนวัคส์ตฤศาสน์ทั้งปวง
แล้วช่วยประกาศศาสนาของพระชินเจ้าให้รุ่งเรือง
- [๑๗] เราเป็นผู้ไม่ประมาทอยู่ในคำสั่งสอนนั้น
เจริญพรหมวิหารภาวนา
ถึงความสำเร็จอภิญญาแล้ว ได้ไปเกิดยังพรหมโลก
- [๑๘] กรุงชื่อว่า**อุตตระ** กษัตริย์พระนามว่า**อุตตระ**เป็นพระชนก
พระเทวีนามว่า**อุตตรา**เป็นพระชนนี
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**มังคละ** ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๑๙] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๙,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือยสวปราสาท สุจิตมาปราสาท และสิริมาปราสาท
- [๒๐] มีนางสนมกำนัล ๓๐,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**ยสวดี**
พระราชโอรสพระนามว่า**สิวละ**
- [๒๑] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือม้าออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุ**พระโพธิญาณ**)
- [๒๒] พระมหาวีระพระนามว่า**มังคละ**ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์ ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักรเสด็จจาริกไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๓. มังคลพุททวงศ์

- [๒๓] พระสุเทวเถระและพระธรรมเสนเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่า**ปาลิตะ**เป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**มังคละ**
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๔] พระสีลวาเถรีและพระอโสกาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้มันเป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า **ต้นกาคะทิง**
- [๒๕] นันทอุบาสกและวิสาขอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
อนุพ้าอุบาสิกาและสมณอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๖] พระมหามณีทรงมีพระวรกายสูง ๘๘ ศอก
มีพระรัศมีแผ่ชานออกจากพระวรกาย
ของพระองค์นั้นไปไกลหลายแสนจักรวาล
- [๒๗] ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๙๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๘] สาวกของพระองค์ใคร ๆ ไม่สามารถจะนับได้
เหมือนคลิ้นในสมุทรสาครที่ใคร ๆ ไม่อาจนับได้
- [๒๙] ครั้นนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**มังคละ**
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ทรงดำรงพระชนมายุอยู่เพียงใด
ในศาสนาของพระองค์ไม่มีการตายอย่างคนมีกิเลสเพียงนั้น
- [๓๐] พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่ ทรงชุบเลี้ยงคือพระธรรม
ทรงช่วยมหาชนให้ข้ามพ้น
ทรงรุ่งเรืองเหมือนเปลวไฟ เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
- [๓๑] ทรงแสดงอรรถแห่งสภาวะของสังขาร
ในมนุษย์โลกพร้อมทั้งเทวโลก
ทรงรุ่งเรืองดังกองเพลิง เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
ดังดวงอาทิตย์อัสดง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๔. สมนพุททวงศ์

- [๓๒] พระพุทธเจ้าพระนามว่า**มังคละ**
เสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ พระราชอุทยานช่อเวสสระ
พระสถูปของพระชินเจ้านั้นสูง ๓๐ โยชน์
ณ พระราชอุทยานช่อเวสสระนั้น” ฉะนี้แล

มังคลพุททวงศ์ที่ ๓ จบ

๔. สมนพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระสมณพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่า**มังคละ**
ได้มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำพระนามว่า**สมณะ**
ไม่มีใครเสมอโดยธรรมทั้งปวง
ทรงสูงสุดแห่งสัตว์ทั้งปวง
- [๒] ครั้งนั้น พระศาสดาทรงลั่นอมตเถรี^๑ในเมฆลบุรี
คำสอนของพระชินเจ้ามีองค์ ๙ ประกอบด้วยธรรมฝ่ายขาว
- [๓] พระศาสดาพระองค์นั้น ทรงชำนะกิเลสแล้ว
ทรงบรรลุสัมโพธิญาณอันประเสริฐสุด
ทรงสร้างนครคือพระสัทธรรมซึ่งเป็นเมืองประเสริฐที่สุด
- [๔] พระองค์ทรงสร้างถนนใหญ่คือสติปัญญา อันล้ำเลิศ
ไม่มีอะไรคั่น ไม่คด เป็นถนนตรง ไพบูลย์ กว้างขวาง
- [๕] ทรงแผ่สามัญผล ๔ ปฏิสัมภีทา ๔ อภิญา ๖
และสมาบัติ ๘ ไว้บนถนน^๒นั้น
- [๖] ชนเหล่าใดเป็นผู้ไม่ประมาท ไม่มีกิเลสเพียงดังตะปูตรึงใจ^๓
ประกอบด้วยหิริและความเพียร
ชนเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมถือเอาคุณอันประเสริฐนี้ได้อย่างสบาย

เชิงอรรถ :

^๑ ลั่นอมตเถรี ได้แก่ บรรลุนิพพาน (ขุ.พุทท.อ. ๒/๒๒๗)

^๒ ถนน หมายถึงมหาสติปัญญา ๔ (ขุ.พุทท.อ. ๔/๒๒๘)

^๓ กิเลสเพียงดังตะปูตรึงใจ ได้แก่ เคลือบแคลงสงสัยในพระพุทธ ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในสิกขาและ
โกธ (อง.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๔/๒๒)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๔. สมนพุททวงศ์

- [๗] พระศาสดาทรงช่วยเหลือมหาชนด้วยความเพียรน้อยอย่างนี้
ทรงช่วยเทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
ให้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๘] พระมหาวิระตรัสสอนหมู่เดียรถีย์ในกาลใด
ในกาลนั้นทรงช่วยเหลือสัตว์ ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
ให้บรรลุธรรมในกาลแสดงธรรมครั้งที่ ๒
- [๙] ในกาลเมื่อเทวดาและมนุษย์ผู้พร้อมเพรียงกัน
รวมใจกันมาทูลถามนิโรธปัญหาและความสงสัยทางใจ
- [๑๐] ในกาลทรงแสดงธรรมเป็นเครื่องแสดงนิโรธ
แม้ครั้งนั้นเหล่าสัตว์ประมาณ ๙๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓
- [๑๑] พระพุทธเจ้าพระนามว่าสมณะ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ มีการประชุมแห่งพระชีณาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง
- [๑๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงจำพรรษาแล้ว
เมื่อสงฆ์ประกาศปวารณา พระตถาคตทรงปวารณา
พร้อมด้วยภิกษุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
- [๑๓] จากนั้น ในการประชุมกันที่สุวรรณบรรพตอันสูงปลั่ง
พระชีณาสพประมาณ ๙๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒
- [๑๔] ในกาลเมื่อท้าวสักกเทวราชเสด็จเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า
พระชีณาสพจำนวน ๘๐,๐๐๐ โกฏิ
มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๓
- [๑๕] สมัยนั้น เราเป็นพญานาค ผู้มีฤทธิ์มาก
มีชื่อว่าอดุละ เป็นผู้สร้างกุศลให้เจริญขึ้น
- [๑๖] ครั้งนั้น เราพร้อมด้วยหมู่ญาติออกจากนาคพิภพ
บำรุงพระชินเจ้าพร้อมทั้งพระสงฆ์ด้วยดนตรีทิพย์ของพวกนาค

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๔. สมนพุททวงศ์

- [๑๗] จัดอังกาสพระสงฆ์สาวก ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
ให้ห่มหน้าด้วยข้าวและน้ำแล้ว ถวายผำรูปละหนึ่งคู่
ได้ถึงพระชินเจ้าพระองค์นั้นเป็นสรณะ
- [๑๘] แม้พระพุทธเจ้าพระนามว่าสมณะพระองค์นั้น
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ก็ทรงพยากรณ์เราว่า
ในกัปอันประมาณมิได้นับจากกัปนี้ไป
อดุลพญานาคนี้ จักเป็นพระพุทธเจ้า
พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์
- [๑๙] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้น**อชปาลนิโครธ**
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้นแล้ว เสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**
 พระชินเจ้าพระองค์นั้น จักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา** แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
 จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิ์มณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่โคนต้น**อัสสัตถพฤกษ์**
 พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่า**มายา**
พระบิดาจักมีพระนามว่า**สุทโธทนะ**
พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่า**โคดม**
 พระโกสิตเถระและพระอุปติสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะ ลีณราคะ มีจิตสงบ
ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่า**อานนท์** จักเป็นพระอุปัฏฐาก
บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๔. สมนพุททวงศ์

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ ลี้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
 ดันไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า ดันอัสสัตถพฤษภ
 จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
 พระโคตมผู้มียศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
 เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’
 สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
 ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
 ประนมมือนมัสการว่า
 ‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
 เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล
 มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาหน้าแล้ว
 ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันใด
 เราทั้งหมดก็ฉันนั้นเหมือนกัน
 ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๔. สมนพุททวงศ์

- [๒๐] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ ให้ยิ่งขึ้นไป
- [๒๑] กรุงชื่อว่า**เมขละ** กษัตริย์พระนามว่า**สัทตะ**เป็นพระชนก
พระนาง**สิริมา**เป็นพระชนนี
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**สมณะ** ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๒] พระองค์ทรงครองขรรवासอยู่ ๙,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือจันทปราสาท สัจจปราสาท และวรุณปราสาท
- [๒๓] มีนางสนมกำนัล ๖,๓๐๐,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**กัณฐิกี**
พระราชโอรสพระนามว่า**อนุปมะ**
- [๒๔] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือช้างออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๑๐ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุ**พระโพธิญาณ**)
- [๒๕] พระมหาวิระเจ้าพระนามว่า**สมณะ**
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ เมฆลบุรีซึ่งเป็นเมืองประเสริฐที่สุด
- [๒๖] พระสรณเถระและพระภาวิตตเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่า**อุเทน**เป็นพระอุปัชฌาย์
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**สมณะ**
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๗] พระโสณาเถรีและพระอุปโสณาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
แม่พระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือนพระองค์นั้น
ได้ตรัสรู้ที่โคนต้น**กาเกะทิง**

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๔. สมนพุททวงศ์

- [๒๘] วรุณอุบาสกและสรณอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
 จาลาอุบาสกและอุปจาลาอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๙] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นทรงมีพระวรกายสูง ๙๐ ศอก
 ทรงงดงามดังทองคำที่ล้ำค่า
 รุ่งเรืองไปทั่วหมื่นจักรวาล
- [๓๐] ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๙๐,๐๐๐ ปี
 พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
 ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้จำนวนมาก
- [๓๑] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงช่วยคนที่ควรข้ามให้ข้าม
 ทรงช่วยคนที่ควรตรัสรู้ให้ตรัสรู้
 แล้วเสด็จดับขันธปรินิพพาน เหมือนดวงจันทร์ดับไป
- [๓๒] ภิกษุผู้เขลาเหล่านั้น ผู้มียศยิ่งใหญ่
 และพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเปรียบได้พระองค์นั้น
 แสดงพระวิเศษที่ไม่มีอะไรเปรียบได้เสด็จดับขันธปรินิพพานไป
- [๓๓] พระสัพพัญญุตญาณและพระรัตนตรัย
 ที่ไม่มีอะไรเทียบเคียงเหล่านั้น
 ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว
 สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ
- [๓๔] พระพุทธเจ้าพระนามว่าสมณะ ผู้ทรงพระยศ
 เสด็จดับขันธปรินิพพานที่อังคาราม
 พระสกลุพของพระชินเจ้านั้นสูงที่อังคารามนั้นสูงถึง ๔ โยชน์ ฉะนั้นแล

สมณพุททวงศ์ที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๕. เรวดพุททวงศ์

๕. เรวดพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระเรวดพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าสมณะ
ได้มีพระชินเจ้าทรงเป็นผู้นำพระนามว่าเรวดะ
ไม่มีผู้เปรียบปาน ไม่มีผู้เทียมเท่า ผู้สูงสุด
- [๒] แม้พระองค์อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ก็ทรงประกาศพระธรรม อันกำหนดด้วยขันธและธาตุ
ไม่เป็นไปในภพน้อยภพใหญ่
- [๓] ในกาลที่พระองค์ทรงแสดงธรรม
การบรรลุธรรมมี ๓ ครั้ง
ผู้ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑ จะคำนวณนับไม่ได้เลย
- [๔] ในกาลเมื่อพระมุนีพระนามว่าเรวดะ
ทรงแนะนำพระเจ้าอรินทมะ
เทวดาและมนุษย์จำนวน ๑,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรม ครั้งที่ ๒
- [๕] พระผู้องอาจกว่ารชนเสด็จออกจากนิโรธสมาบัติในวันที่ ๗
ทรงแนะนำเทวดาและมนุษย์ในอรหัตตผลจำนวน ๑๐๐ โกฏิ
- [๖] พระชินเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่พระนามว่าเรวดะ
ได้มีการประชุมพระชีณาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน หลุดพ้นดี คงที่ ๓ ครั้ง
- [๗] ครั้งที่ ๑ มีพระชีณาสพมาประชุมกันมากจนเกินกว่าที่จะนับ
ครั้งที่ ๒ มีพระชีณาสพจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน
- [๘] ในกาลเมื่อพระองค์ไม่มีใครเสมอด้วยพระปัญญาของพระองค์
ทรงประกาศพระธรรมจักรแล้ว
ทรงพระประขวรจวนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๕. เรวัตพุททวงศ์

- [๙] ครั้งที่ ๓ มีพระชีณาสพที่มาเข้าเฝ้าพระมุนี
เพื่อทูลถามพระอาการประชวรของพระองค์
ครั้งนั้นมีเทวดาและมนุษย์จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน
- [๑๐] สมัยนั้น เราเป็นพราหมณ์มีนามว่า**อดิเทพ**
ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพระนามว่า**เรวตะ**
แล้วถึงพระองค์เป็นสรณะ
- [๑๑] ได้กล่าวสดดีศีลคุณ สมาธิคุณ และปัญญาคุณ
อันยอดเยี่ยมของพระองค์
แล้วได้ทูลถวายผ้าห่มแด่พระองค์ตามกำลัง
- [๑๒] แม้พระพุทธเจ้าพระนามว่า**เรวตะ** พระองค์นั้น
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกก็ทรงพยากรณ์เราว่า
ในกัปอันประมาณมิได้นับจากกัปนี้ไป
พราหมณ์นี้จักเป็นพระพุทธเจ้าในโลก
พระตถาคตได้เสด็จออกจาก**กรุงกบิลพัสดุ์**ที่นารีนรมย์
- [๑๓] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้น**อชปาลนิโครธ**
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**
พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา**แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิ์มณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่โคนต้น**อัสสัตถพฤกษ์**
พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่า**มายา**
พระบิดาจักมีพระนามว่า**สุทโธทนะ**
พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่า**โคดม**

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๕. เรวัตพุททวงศ์

พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ ลี้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก
 บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ ลี้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา

ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัตถพฤกษ์
 จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวีจักเป็นอัครอุปัฏฐาก

นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระโคตมผู้มียศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
 เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธางกูร’

สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
 ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
 ประนมมือนมัสการว่า

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
 เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธางกูรนี้ในอนาคตกาล
 มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาหน้าแล้ว
 ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันทใด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๕. เวตพุททวงศ์

- เราทั้งหมดก็ฉันทันเหมือนกัน
ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุททางกูรนี้ในอนาคตกาล’
- [๑๔] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ ให้ยิ่งขึ้นไป
- [๑๕] แม้ครั้งนั้น เราระลึกถึง**พุทธการกธรรม**นั้นแล้ว
เพิ่มพูนให้เจริญขึ้นด้วยหวังว่า ‘เราจักนำมาซึ่งธรรมนั้น
อันเป็นธรรมที่เราปรารถนาอย่างยิ่ง’
- [๑๖] กรุงชื่อว่า**สุธัญญกะ** กษัตริย์พระนามว่า**วิปุละ**เป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่า**วิปูลา**เป็นพระชนนี
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**เวตตะ**
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๑๗] พระองค์ทรงครองขราวาสอยู่ ๖,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือสุทิสสนปราสาท รัตนคฆิปราสาท และอาเวฬปราสาท
ตกแต่งสวยงาม บังเกิดเพราะบุญกรรม
- [๑๘] มีนางสนมกำนัล ๓,๓๐๐,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**สุทิสสนา**
พระราชโอรสพระนามว่า**รุณะ**
- [๑๙] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือรถออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุ**พระโพธิญาณ**)
- [๒๐] พระมหาวิริยชินเจ้าพระนามว่า**เวตตะ**ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร
ประทับอยู่ที่**วรุณาราม**

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๕. เรวัตพุททวงศ์

- [๒๑] พระวรุณเถระและพระพรหมเทพเถระเป็นพระอัครสาวก
พระสัมภวเถระเป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่าเรวตะ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๒] พระภัททาเถรีและพระสุภัททาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
แม้พระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือนพระองค์นั้น
ก็ได้ตรัสรู้ที่โคนต้นกาละหิง
- [๒๓] วรุณอุบาสกและสรกอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
ปาลาอุบาสิกาและอุปปาลาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๔] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีพระวรกายสูง ๘๐ ศอก
ทรงเปล่งพระรัศมีสว่างไสวไปทั่วทิศ ดังดวงอาทิตย์อุทัย
- [๒๕] วงพระรัศมี อันยอดเยี่ยม
ที่เกิดในพระสรีระของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
แผ่ไปโดยชนหนึ่งโดยรอบ ทั้งกลางวันกลางคืน
- [๒๖] ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๖๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่มนุษย์ให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๗] ทรงแสดงพุทธพลังแล้ว
ประกาศอมตธรรมในโลก
ไม่ทรงมีอุปาทานเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
เพราะสิ้นความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นผู้เลิศ
- [๒๘] พระวรกายมีพระรัศมีดังทอง
พระธรรมก็ไม่มีอะไรเหมือน
ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว
สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๖. โสภิตพุททวงศ์

- [๒๙] พระเวรตพุทเจ้าพระองค์นั้นผู้มีพระยศ
ผู้เป็นนมหามุนีเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์
แผ่ไปอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ ฉะนั้นแล

เวรตพุททวงศ์ที่ ๕ จบ

๖. โสภิตพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระโสภิตพุทเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทเจ้าพระนามว่าเวรตะ
ได้มีพระพุทเจ้าพระนามว่าโสภิตะทรงเป็นผู้นำ
มีพระทัยสงบมั่นคงไม่มีใครเสมอเหมือน ไม่มีบุคคลเปรียบ
- [๒] พระชินเจ้าพระองค์นั้นไม่ทรงยินดีในพระราชวังของพระองค์
ทรงบรรลุพระโพธิญาณโดยสิ้นเชิง ประกาศพระธรรมจักรแล้ว
- [๓] จากเบื้องบนจรดอเวจีมหานรก จากเบื้องล่างจรดภวัคคพรหม
ในระหว่างนี้ มีบริษัทเป็นหนึ่งเดียวกัน ในการแสดงธรรม
- [๔] พระสัมมาสัมพุทเจ้าทรงประกาศพระธรรมจักรแก่บริษัทนั้น
ผู้ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑ จะคำนวณนับมิได้เลย
- [๕] ถัดจากนั้น เมื่อพระองค์ทรงแสดงธรรม
ในสมาคมของเทวดาและมนุษย์
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๙๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรม ครั้งที่ ๒
- [๖] ในกาลนั้น พระราชบุตรผู้เป็นกษัตริย์พระนามว่าชัยเสน
ทรงรับสั่งให้สร้างพระอารามอีกแห่งหนึ่งน้อมถวายพระพุทเจ้า
- [๗] พระพุทเจ้าผู้ทรงมีพระจักขุ
ทรงแสดงธรรมประกาศการบูชาของกษัตริย์พระองค์นี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๖. โสภิตพุทธวงศ์

เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑,๐๐๐ โกฏิ

ได้บรรลุธรรม ครั้งที่ ๓

[๘] พระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่พระนามว่า**โสภิตะ**

ได้มีการประชุมแห่งพระชินาสพ ผู้ปราศจากมลทิน

มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง

[๙] พระราชาทรงพระนามว่า**อุคคตะ**พระองค์นั้น

ทรงถวายทานแด่พระพุทธเจ้าเป็นผู้สูงสุดแห่งนรชน

ในทานนั้น พระอรหันต์ประมาณ ๑๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน

[๑๐] ครั้งนั้น มีหมู่คณะมาถวายทานแด่พระพุทธเจ้า

เป็นผู้สูงสุดแห่งนรชน

พระอรหันต์ประมาณ ๙๐ โกฏิ มาประชุมกัน ครั้งที่ ๒

[๑๑] ในกาลเมื่อพระชินเจ้าทรงเสด็จจำพรรษาในเทวโลกแล้วเสด็จลง

พระอรหันต์ประมาณ ๘๐ โกฏิ มาประชุมกัน ครั้งที่ ๓

[๑๒] สมัยนั้น เราเป็นพราหมณ์มีนามว่า**สุชาตะ**

เราได้อังคาสพระพุทธเจ้าพร้อมทั้งสาวกให้อิ่มหนำด้วยข้าวและน้ำ

[๑๓] แม้พระพุทธเจ้าพระนามว่า**โสภิตะ**พระองค์นั้น

ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ก็ทรงพยากรณ์เราว่า

ในกัปอันประมาณมิได้จากกัปนี้ไป

สุชาตพราหมณ์นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า

พระตถาคตได้เสด็จออกจาก**กรุงกบิลพัสดุ์**ที่นารีนรมย์

[๑๔] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร

บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้น**อชปาลนิโครธ**

ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้นแล้ว เสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**

พระชินเจ้าพระองค์นั้น จักเสวยข้าวปายาส

ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา** แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์

ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๖. โสภิตพุททวงศ์

จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
 จักทำประทักษณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
 ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัฏถพุกษ
 พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 จักมีพระนามว่ามายา
 พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ
 พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม
 พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก
 บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้
 พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
 ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัฏถพุกษ
 จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวีจักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
 พระโคดมผู้มียศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
 เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๖. โสภิตพุทธวงศ์

- สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
ประนมมือนมัสการว่า
‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรณ์ในอนาคตกาล
มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาหน้าแล้ว
ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันทใด
เราทั้งหมดก็ฉันทนั้น
ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรณ์ในอนาคตกาล’
- [๑๕] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
ทั้งยินดี ทั้งดีนตันใจ ได้บำเพ็ญความเพียรให้ยิ่งขึ้นไป
เพื่อบรรลुประโยชน์นั้น
- [๑๖] กรุงชื่อว่า**สุธรรม** กษัตริย์พระนามว่า**สุธรรม** เป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่า**สุธรรมา** เป็นพระชนนี
ของพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า**โสภิตะ** ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๑๗] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๙,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือกมุทปราสาท นพินิปราสาท และปทุมปราสาท
- [๑๘] มีนางสนมกำนัล ๔๓,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**มกิลลา**
พระราชโอรสพระนามว่า**สีหะ**
- [๑๙] พระองค์ผู้เป็นผู้สูงสุดแห่งบุรุษทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงเสด็จออกจากปราสาทไปผนวช
ทรงบำเพ็ญความเพียรอยู่ ๗ วัน(จึงได้บรรลु**พระโพธิญาณ**)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๖. โสภิตพุททวงศ์

- [๒๐] พระมหาวิระพระนามว่าโสภิตะ
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกผู้อันพรหมทัลดาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักร
ณ พระอุทยานสุทธรรมาอันประเสริฐ
- [๒๑] พระอสมเถระและพระสุนตเถระเป็นพระอัครสาวก
พระอโนมเถระเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าพระนามว่าโสภิตะ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๒] พระนกุลเถรีและพระสุชาดาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
และพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น เมื่อตรัสรู้
ก็ได้ตรัสรู้ที่โคนต้นกาละหิง
- [๒๓] รัมมอุบาสกและสุนตอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
นกุลอุบาสิกาและจิตตาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๔] พระมหามุนีทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก
ทรงเปล่งพระรัศมีสว่างไสวไปทั่วทิศ ดังดวงอาทิตย์อุทัย
- [๒๕] คำสั่งสอนของพระองค์ออกไปด้วยกลิ่นศีล
เปรียบเหมือนป่าไม้ที่มีดอกบานสะพรั่งอบไปด้วยกลิ่นต่าง ๆ
- [๒๖] คำสอนของพระองค์ใคร ๆ ไม่เบื่อจะฟัง
เหมือนสาครที่ใคร ๆ ไม่เบื่อที่จะเห็น
- [๒๗] ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๙๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่มนุษย์ให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๘] พระองค์พร้อมกับสาวกนั้น
ทรงประทานพระโอวาทและการพร่ำสอน
ทรงสั่งสอนหมู่มนุษย์ที่เหลือให้เผากิเลสแล้ว
ปรินิพพานดังเปลวไฟไหม้เชื้อแล้วดับไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๗. อโนมทัสสีพุททวงศ์

- [๒๙] พระพุทธเจ้าผู้หาใครเสมอเหมือนมิได้
และสาวกผู้บรรลุพลธรรม
ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว
สังฆาทิปปังเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ
- [๓๐] พระโสภิตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่สีหาราม
พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์
แผ่ไปอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ ฉะนี้แล

โสภิตพุททวงศ์ที่ ๖ จบ

๗. อโนมทัสสีพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระอโนมทัสสีพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าโสภิตะ
ได้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าอโนมทัสสี
ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์ มีพระยศหาประมาณมิได้
ทรงมีพระเดชยากที่จะล่วงได้
- [๒] พระองค์ทรงตัดกิเลสเครื่องผูกได้ทุกอย่าง^๑
ทรงทำลายภพทั้ง ๓^๒ แล้ว
ทรงแสดงทางที่มีการไปไม่หวนกลับ^๓
แก่หมู่เทวดาและมนุษย์
- [๓] พระองค์ทรงเป็นผู้ไม่หวั่นไหวตั้งมหาสมุทร
หาผู้กระทบกระทั่งได้ยากดังภูเข

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงตัดกิเลสเครื่องผูกคือสังโยชน์ ๑๐ ได้ทั้งหมด (ขุ.พุทท.อ. ๒/๒๕๓)

^๒ ภพ ๓ ได้แก่ กามภพ รูปภพ และอรุภพ (ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๐๕/๒๖๕)

^๓ ทางที่ไปแล้วไม่หวนกลับในที่นี้ได้แก่ นิพพาน (ขุ.พุทท.อ. ๒๕๓)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๗. อโนมทัสสีพุททวงศ์

ทรงมีพระคุณหาที่สดมิได้ดั่งอากาศ

ทรงงดงาม(ด้วยมหาปริสลักษณะและพระอนุพยัญชนะ)

ดั่งต้นพญาไม้สาละที่มีดอกบานสะพรั่ง

[๔] สัตว์ทั้งหลายย่อมยินดีแม้ด้วยการเห็นพระพุทธรองค์

สัตว์เหล่านั้นได้สดับพระดำรัสที่กำลังตรัสแล้ว

ย่อมบรรลุมตธรรม

[๕] ครั้งนั้น ในการแสดงธรรมครั้งแรกของพระองค์

การบรรลุธรรมเจริญรุ่งเรืองแผ่ไปอย่างกว้างขวาง

เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรม

[๖] สมัยต่อมา ในการตรัสพระธรรมเทศนาครั้งที่ ๒ นี้

เมื่อพระพุทธเจ้ายังฝนคือธรรมให้ตกอยู่

เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๘๐ โกฏิได้บรรลุธรรม

[๗] สมัยต่อมา เมื่อพระพุทธองค์ยังธารน้ำคือธรรมให้หลั่งไหล

ท่าห่มสัตว์ให้อิ่มหนา

เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๗๘ โกฏิได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓

[๘] เฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าอโนมทัสสีพระองค์นั้น

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

ได้มีการประชุมพระภิกษุสงฆ์สาวกผู้บรรลุอภิญญา

และพลธรรม ผู้เบิกบานด้วยการหลุดพ้น ๓ ครั้ง

[๙] ครั้งนั้น พระชินาสพผู้ละความมัวเมาและความหลง

ผู้มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน

[๑๐] พระชินาสพผู้ไม่มีกิเลสเครื่องยั่วยวน ปราศจากธุลีคือกิเลส

ผู้มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ จำนวน ๗๐๐,๐๐๐ รูป

มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒

[๑๑] พระชินาสพผู้บรรลุอภิญญาและพลธรรม ดับกิเลสได้แล้ว

มีตบะ ประมาณ ๖๐๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๓

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๗. อโนมทัสสีพุททวงศ์

- [๑๒] สมัยนั้น เราเกิดเป็นยักษ์ผู้มีฤทธิ์มาก วางอำนาจ
เป็นใหญ่กว่ายักษ์หลายโกฏิ
- [๑๓] แม้ครั้งนั้น เราก็ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐพระองค์นั้น
ผู้ทรงแสงหาคุณอันยิ่งใหญ่มากแล้ว
ได้อังคาสพระองค์ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
พร้อมทั้งพระสงฆ์ให้อิ่มหนำด้วยข้าวและน้ำ
- [๑๔] ครั้งนั้น แม่พระมุนีผู้มีนัยนาบริสุทธิ์พระองค์นั้น
ก็ทรงพยากรณ์เราว่า
ในกัปอันประมาณมิได้นับจากกัปนี้ไป
ยักษ์ตนนี้จักเป็นพระพุทธเจ้า
พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์
- [๑๕] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้น**อชปาลนิโครธ**
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้นแล้ว เสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**
พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา** แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่**โคนต้นอัสสัตถพฤกษ์**
พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่า**มายา**
พระบิดาจักมีพระนามว่า**สุทโธทนะ**
พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่า**โคดม**
พระโกลิตเถระและพระอุปลิสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๗. อโนมทัสสีพุททวงศ์

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก

พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก

บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี

ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา

ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัฏถพฤษภ

จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคหบดีอุบาสก

ชาวเมืองอาฬวีจักเป็นอัครอุปัฏฐาก

นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา

จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระโคตมผู้มียศพระองค์นั้น

จักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี

เทวดาและมนุษย์ ได้ฟังพระดำรัสนี้

ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว

ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า

‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’

สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา

ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง

ประนมมือนมัสการว่า

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้

เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล

มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาหน้าแล้ว

ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันใด

เราทั้งหมดก็ฉันนั้น ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้

ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๗. อโนมทัสสีพุททวงศ์

- [๑๖] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
ทั้งยินดี ทั้งดีนังใจ
ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป
- [๑๗] กรุงชื่อว่าจันทวดี กษัตริย์พระนามว่ายสวาเป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่ายโสธราเป็นพระชนนี
ของพระศาสดาพระนามว่าอโนมทัสสี
- [๑๘] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๑๐,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือสิริปราสาท อุปลิรีปราสาท และวัฑฒปราสาท
- [๑๙] มีนางสนมกำนัล ๒๓,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่าสิริมา
พระราชโอรสพระนามว่าอุปสาละ
- [๒๐] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงวาทออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๑๐ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๒๑] พระมหาวีรมหานีพระนามว่าอโนมทัสสี
ผู้อันพรหมทูลาธาราณาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร
ณ พระอุทยานสุทิสสนะอันประเสริฐ
- [๒๒] พระนิสสเถระและพระอโนมเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่าวณะเป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระศาสดาพระนามว่าอโนมทัสสี
- [๒๓] พระสุนทราเถรีและพระสมณาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่าต้นรกฟ้า
- [๒๔] นันทิวัฑฒอุบาสกและสิริวัฑฒอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
อุปปลากุบาสิกาและปทุมอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๘. ปทุมพุททวงศ์

- [๒๕] พระมหามณีทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก
พระองค์มีพระรัศมีแผ่ชานออกสว่างไสว ดังดวงอาทิตย์อุทัย
- [๒๖] ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๗] ศาสนาของพระชินเจ้าบานสะพรั่ง
งดงามด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้คงที่
ปราศจากราคะและไม่มีมลทิน
- [๒๘] พระศาสดาพระองค์นั้นผู้มีพระยศหาประมาณมิได้
และคู่พระอัครสาวกผู้ไม่มีบุคคลเสมอเหมือน
ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว
สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ
- [๒๙] พระชินศาสดาพระนามว่า **อโนมทัสสี**
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่ธรรมาราม
พระสถูปของพระชินเจ้านั้น
ที่ธรรมารามนั้น สูง ๒๕ โยชน์ ฉะนั้นแล

อโนมทัสสีพุททวงศ์ที่ ๗ จบ

๘. ปทุมพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติพระปทุมพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า **อโนมทัสสี**
ได้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า **ปทุมะตามพะโคตร**
ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์ ไม่มีใครเสมอเหมือน
ไม่มีบุคคลเปรียบ
- [๒] แม้ศีลของพระองค์ก็ไม่มีสิ่งไรเสมอ แม้สมาธิก็ไม่มีที่สุด
พระญาณอันประเสริฐนับไม่ถ้วน และแม้วิมุตติก็ไม่มีอะไรเปรียบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๘. ปทุมพุททวงศ์

- [๓] แม้ในคราวที่พระองค์ผู้มีเดชหาอะไรเทียบมิได้
ทรงประกาศพระธรรมจักร
การบรรลุธรรม กำจัดความมืดใหญ่ได้มี ๓ ครั้ง
- [๔] ในการบรรลุธรรม ครั้งที่ ๑ พระพุทธเจ้า
ทรงช่วยเทวดาและมนุษย์ ประมาณ ๑๐๐ โกฏิ ให้บรรลุ
ในการบรรลุธรรม ครั้งที่ ๒ ทรงช่วยเทวดาและมนุษย์
ประมาณ ๙๐ โกฏิ ให้บรรลุ
- [๕] และในคราวเมื่อพระปทุมพุทเจ้า
ตรัสสอนพระราชโอรสของพระองค์
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๘๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรม ครั้งที่ ๓
- [๖] พระปทุมพุทเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ได้มีการประชุมสาวก ๓ ครั้ง
ภิกษุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑
- [๗] เมื่อกลืนจิ๋วเกิดขึ้นในสมัยกรานกลืน
ภิกษุทั้งหลายช่วยกันเย็บจิ๋วเพื่อประโยชน์แก่พระธรรมเสนาบดี
- [๘] ครั้งนั้น ภิกษุเหล่านั้นล้วนปราศจากมลทิน
ได้อภิญญา ๖ มีฤทธิ์มาก
ผู้ไม่พ่ายแพ้ ประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน
- [๙] สมัยต่อมา ในคราวที่พระปทุมพุทเจ้า
ผู้องอาจกว่านรชนทรงเข้าจำพรรษาในป่าใหญ่
ครั้งนั้น ภิกษุประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน
- [๑๐] สมัยนั้น ข้าพเจ้าเกิดเป็นราชสีห์
เป็นเจ้าแห่งฝูงเนื้อได้เห็นพระชินเจ้า
ซึ่งกำลังเจริญวิเวกธรรมอยู่ในป่าใหญ่
- [๑๑] ข้าพเจ้ากราบพระยุคลบาทด้วยศีรษะ
กระทำประทักษิณพระองค์ บันลือสีหนาท ๓ ครั้ง
บำรุงพระชินเจ้าอยู่ตลอด ๗ วัน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๘. ปทุมพุททวงศ์

- [๑๒] ครบ ๗ วันแล้ว พระตถาคตเสด็จออกจากสมาบัติอันประเสริฐ
ทรงมีหทัยดำริให้ภิกษุจำนวน ๑ โกฏิ มาประชุมกัน
- [๑๓] แม้ครั้งนั้น พระมหาวิระพระองค์นั้น
ก็ทรงพยากรณ์ในท่ามกลางภิกษุเหล่านั้นว่า
ในกัปอันประมาณมิได้นับจากกัปนี้ไป
พญาราชสีห์นี้ จักเป็นพระพุทธเจ้า
พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์
- [๑๔] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้น**อชปาลนิโครธ**
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้นแล้ว
เสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**
 พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา** แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
 จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิ์มณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่โคนต้น**อัสสัตถพฤกษ์**
 พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่า**มายา**
พระบิดาจักมีพระนามว่า**สุทโธทนะ**
พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่า**โคดม**
 พระโกสิตเถระและพระอุปติสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะ ลีณราคะ มีจิตสงบ
ตั้งมั่นดีจักเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่า**อานนท์** จักเป็นพระอุปัฏฐาก
บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๘. ปทุมพุททวงศ์

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ ลิ่นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
 ดันไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า **ตันธัสสัถตถพฤกษ์**
 จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและชชชุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
 พระโคตมผู้มียศพระองค์นั้น
 จักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
 เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’
 สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
 ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
 ประนมมือนมัสการว่า
 ‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
 เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล
 มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว
 ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันทใด
 เราทั้งหมดก็ฉันทันเหมือนกัน ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’
 [๑๕] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
 ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
 ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๘. ปทุมพุททวงศ์

- [๑๖] กรุงชื่อว่า**จัมปกะ** กษัตริย์พระนามว่า**อสมะ** เป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่า**อสมมา** เป็นพระชนนี
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมะ** ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๑๗] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๑๐,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือนันทปราสาท วสุปราสาท และยสุตตรปราสาท
- [๑๘] มีนางสนมกำนัล ๓๓,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**อุตตรา**
พระราชโอรสพระนามว่า**รัมมะ**
- [๑๙] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือรถออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุ**พระโพธิญาณ**)
- [๒๐] พระมหาวิระพระนามว่า**ปทุมะ** ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร
ณ พระอุทยานธัญญะอันประเสริฐ
- [๒๑] พระสาลเถระและพระอุปสาลเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่า**วณะ**เป็นพระอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้า
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๒] พระราธาเถรีและพระสุราธาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า **ต้นอ้อยช้างใหญ่**
- [๒๓] สภียอุบาสกและอสมอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
รุจิอุบาสิกาและนันทรามอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๔] พระมหามุนีทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก
พระองค์มีพระรัศมีหาอะไรเสมอมิได้ ซึ่งแผ่ชานออกทั่วทิศ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๙. นารทพุททวงศ์

- [๒๕] แสงดวงจันทร์ แสงดวงอาทิตย์ แสงรัตนะ แสงไฟ
และแสงแก้วมณีจินดาแม่มุขอย่างนั้น
ครั้นมาถึงรัศมีอันสูงสุดของพระชินเจ้าแล้วยอมอันตรธานไป
- [๒๖] ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๗] พระองค์พร้อมกับสาวกนั้น ทรงช่วยเหลือสัตว์
ที่มีญาณแก่กล้าให้ตรัสรู้ได้โดยไม่เหลือ
ทรงปราสอนชนที่เหลืออื่น ๆ แล้วเสด็จดับขันธปรินิพพาน
- [๒๘] พระองค์ทรงละทิ้งสังขารทั้งปวงเหมือนงูลอกคราบเก่า
ดังรุกขชาติสลัดใบเก่า แล้วเสด็จดับขันธปรินิพพาน
เหมือนเปลวเพลิงดับไป
- [๒๙] พระปฐมชินศาสดาผู้ประเสริฐ
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่ธรรมาราม
พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์
แผ่ไปอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ ฉะนั้นแล

ปฐมพุททวงศ์ที่ ๘ จบ

๙. นารทพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระนารทพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าปฐมะ
ได้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่านารทะ ตามพระโคตร
ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์ไม่มีใครเสมอเหมือน ไม่มีบุคคลเปรียบ
- [๒] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงเป็นพระเชษฐโอรส
ที่ทรงโปรดปรานของพระเจ้าจักรพรรดิ
ทรงสวมใส่อภรณ์แก้วมุกดา เสด็จเข้าไปยังพระราชอุทยาน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๙. นารทพุทธวงศ์

- [๓] ในพระราชอุทยานนั้น มีต้นไม้ใหญ่
แผ่กิ่งก้านสาขาร่มครึ้มสวยงาม
พระองค์เสด็จถึงท่ามกลางพระราชอุทยานนั้นแล้ว
ประทับนั่งภายใต้ต้นไม้**อ้อยช้างใหญ่**
- [๔] ณ ที่นั้น เกิดพระญาณอันประเสริฐหาที่สุดมิได้
เปรียบด้วยเพชร ทรงพิจารณาสังขาร
และพิจารณาสังขารว่าเป็นสภาวะที่เปิดเผย
และที่ปกปิด ด้วยพระญาณนั้น
- [๕] ทรงลอยกิเลสทั้งปวงได้โดยไม่เหลือในที่นั้นเอง
ทรงบรรลุ**พระโพธิญาณ**ทั้งสิ้นและพระพุทธานุภาพ ๑๔^๑
- [๖] ครั้นทรงบรรลุสัมโพธิญาณแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักร
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๗] ในกาลนั้นพระมหายานีทรงกำราบพญานาค
ผู้มีลำตัวเท่าเรือโกลนขนาดใหญ่
ได้ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ให้มนุษย์โลก
พร้อมทั้งเทวโลกได้เห็นพร้อมกัน
- [๘] ในกาลที่ทรงประกาศพระธรรมแก่เทวดาและมนุษย์
ครั้งนั้น เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๙๐,๐๐๐ โกฏิ
ข้ามความสงสัยทั้งปวงได้
- [๙] ในกาลเมื่อพระมหาวีระตรัสสอนพระราชโอรสของพระองค์
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๘๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓

เชิงอรรถ :

^๑ พุทธญาณ ๑๔ ได้แก่ มรรคญาณ ๔ ผลญาณ ๔ อสารถญาณ ๖ (ขุ.พุทธ.อ. ๕/๒๖๘-๒๖๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๖๓๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๙. นารทพุทธวงศ์

- [๑๐] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่านารทะ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ได้มีการประชุมสาวก ๓ ครั้ง
สาวกประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑
- [๑๑] ในกาลที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธานุ
พร้อมด้วยเหตุ สาวกผู้ปราศจากมลทิน
ประมาณ ๙๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน
- [๑๒] ในกาลที่เวโรจนาคราชถวายทานแด่พระศาสดา
สาวกของพระชินเจ้าประมาณ ๘๐ ล้าน มาประชุมกัน
- [๑๓] สมัยนั้น เราเป็นขฤิณผู้มีตบะแก่กล้า
สำเร็จอภิญญา ๕ เหาะไปในอากาศได้
- [๑๔] แม้ครั้งนั้น เราก็ดำรงคาสพระศาสดา
หาผู้เสมอเหมือนมิได้พร้อมทั้งพระสงฆ์
และบริวารชนให้อิ่มหนำด้วยข้าวและน้ำแล้ว
ได้บูชาด้วยไม้จันทน์หอม
- [๑๕] ครั้งนั้น แม้พระพุทธเจ้าพระนามว่านารทะ
พระองค์นั้น ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ก็ทรงพยากรณ์เราว่า
‘ในกัปอันประมาณมิได้นับจากกัปนี้ไป
เขจักเป็นพระพุทธเจ้าในโลก’
พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารินรมย์
- [๑๖] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้น**อชปาลนิโครธ**
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**
พระชินเจ้าพระองค์นั้น จักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา** แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๙. นารทพุททวงศ์

จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
 จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
 ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัฏถพฤกษ์
 พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 จักมีพระนามว่ามายา
 พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ
 พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม
 พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก
 บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้
 พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
 ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัฏถพฤกษ์
 จิตตคหบดีอุบาสิกและหัตถคคหบดีอุบาสิก
 ชาวเมืองอาฬวีจักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
 พระโคดมผู้มียศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
 เทวดาและมนุษย์ ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธางกูร’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๙. นารทพุททวงศ์

- สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
ประนมมือนมัสการว่า
‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุททางกูรนี้ในอนาคตกาล
มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว
ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันทใด
เราทั้งหมดก็ฉันทันเหมือนกัน
ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุททางกูรนี้ในอนาคตกาล’
- [๑๗] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
ก็ทำใจให้ยินดีอย่างยิ่ง
ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป
- [๑๘] กรุงชื่อว่า**ธัญญวดี** กษัตริย์พระนามว่า**สุเทพ** เป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่า**อโนมา** เป็นพระชนนี
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**นารทะ** ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๑๙] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๙,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือขีดปราสาท วิขีดปราสาท และอภิรามปราสาท
- [๒๐] มีนางสนมกำนัล ๔๓,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**วิขีดเสนา**
พระราชโอรสพระนามว่า**นันทุตระ**
- [๒๑] พระองค์ผู้เป็นผู้สูงสุดแห่งบุรุษ ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงเสด็จออกผนวชด้วยการเดินเท้า
บำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วัน(จึงได้บรรลุ**พระโพธิญาณ**)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๙. นารทพุททวงศ์

- [๒๒] พระมหาวิระพระนามว่านารทะ ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร
ณ พระอุทยานธัญญะอันประเสริฐ
- [๒๓] พระภัททสาละเถระและพระชิตมิตตเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่าวาเสฏฐะเป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่านารทะ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๔] พระอุตตราเถรีและพระผัคคุนีเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า ต้นอ้อยช้างใหญ่
- [๒๕] อุคครินทอุบาสิกและวสกุอุบาสิกเป็นอัครอุปัฏฐาก
อินทวรีอุบาสิกาและคณทัอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๖] พระมหามุนีทรงมีพระวรกายสูง ๘๘ ศอก
ทรงงดงามดังทองคำที่ล้ำค่า ทำหมื่นจักรวาลให้สว่างไสว
- [๒๗] พระองค์ทรงมีพระวรกายมีรัศมีวาหนึ่ง
พระรัศมี(นั้น) แผ่ซ่านไปทั่วทิศ ติดกันไปตลอดโยชน์หนึ่ง
ทั้งกลางวันและกลางคืนทุกเมื่อ(ที่ต้องการ)
- [๒๘] ขณะนั้น ในระยะโยชน์หนึ่งโดยรอบ
ใคร ๆ ไม่ต้องจุดคบเพลิงหรือประทีป(เพราะ)พระพุทธรัศมีแผ่ไปทั่ว
- [๒๙] สมัยนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๙๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๓๐] ศาสนาของพระองค์งดงามด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย
เหมือนท้องฟ้างามวิจิตรด้วยหมู่ดาว
- [๓๑] พระผู้เฝ้าอาภรณ์พระองค์นั้น
ทรงสร้างสะพานคือธรรมไว้อย่างมั่นคง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๐. ปทุมุตตรพุททวงศ์

สำหรับให้คนผู้ปฏิบัติที่เหลื่อ^๑เดินข้ามกระแสสังสารวัฏแล้ว
เสด็จดับขันธปรินิพพาน

[๓๒] แม้พระพุทเจ้าหาผู้เสมอเหมือนมิได้พระองค์นั้น
และพระชินาสพผู้มีเดชหาอะไรเทียบมิได้เหล่านั้น
ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว
สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ

[๓๓] พระนารทชินเจ้าผู้ประเสริฐ
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่สุทสสนนคร
พระสอุปอันประเสริฐของพระองค์
ที่สุทสสนนครนั้นสูง ๔ โยชน์ ฉะนี้แล

นารทพุททวงศ์ที่ ๙ จบ

๑๐. ปทุมุตตรพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระปทุมุตตรพุทเจ้า

[๑] สมัยต่อจากพุทเจ้าพระนามว่านารทะ
ได้มีพระชินสัมมาสัมพุทเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ
ผู้สูงสุดกว่าเทวดาและมนุษย์
ไม่หวั่นไหว เปรียบด้วยสมุทสาคร
[๒] ก็กับที่พระพุทเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นนั้น
เป็นมณฑกัป(กัปที่มีพระพุทเจ้าเสด็จอุบัติ ๒ พระองค์)
หมู่ชนผู้มีกุศลมากได้เกิดขึ้นในกัปนั้น
[๓] ในคราวที่พระผู้มีพระภาคพระนามว่าปทุมุตตระ
ทรงแสดงธรรมครั้งแรก
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โภกิ ได้บรรลุธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ คนผู้ปฏิบัติที่เหลื่อ ในที่นี้ได้แก่ เสกขบุคคลกับกัลยาณปุณฺณ (ขุ.พุทท.อ. ๓๑/๒๗๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๖๓๙ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๐. ปทุมุตตรพุททวงศ์

- [๔] จากนั้น เมื่อพระองค์ทำฝนคือธรรมให้ตก
ช่วยเหล่าสัตว์ให้อิ่มหนำ(ด้วยฝนคืออมตะ)
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๓๗,๐๐๐(โกฏิ) ได้บรรลุธรรม ครั้งที่ ๒
- [๕] ในกาลที่พระมหาวีรเจ้า
ได้เสด็จเข้าไปหาพระเจ้าอนันต๊ะ(ผู้เป็นพระราชบิดา)
ครั้นเข้าไปสำนักของพระราชบิดาแล้ว ได้ทรงลั่นอมตเกร์
- [๖] เมื่อพระพุทเจ้าทรงลั่นอมตเกร์
บันดาลสายฝนคือธรรมให้ตกลง
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๕,๐๐๐,๐๐๐ (โกฏิ)
ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓
- [๗] พระพุทเจ้าผู้ฉลาดในเทศนา ผู้ทรงประทานโอวาท
ผู้ทำเหล่าสัตว์ให้รู้แจ้งทรงช่วยสัตว์ทั้งปวงให้ข้าม
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๘] พระศาสดาพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
มีการประชุมสาวก ๓ ครั้ง
มีสาวกประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑
- [๙] ในกาลที่พระพุทเจ้า
ผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน ประทับอยู่ที่เวภารบรรพต
สาวกประมาณ ๙๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒
- [๑๐] เมื่อพระองค์เสด็จจากคามนิคมและแวนแคว้นหลักจาริกไป
สาวกประมาณ ๘๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๓
- [๑๑] สมัยนั้น เราเป็นชฎิลมีชื่อว่า**รัฐฐิกะ**
ได้ถวายผ้าพร้อมภัตตาหารแด่พระสงฆ์
มีพระสัมมาสัมพุทเจ้าเป็นประธาน
- [๑๒] แม้พระพุทเจ้าพระองค์นั้น ก็ประทับนั่งท่ามกลางพระสงฆ์
ทรงพยากรณ์เราว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๐. ปทุมุตตรพุททวงศ์

จากนี้ไปอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัป

ชฎิลนี้จักเป็นพระพุทเจ้า

พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์

[๑๓] ทรงเริ่มตั้งความเพียร บำเพ็ญทุกกรกิริยา

จักประทับนั่งที่โคนต้นอชปาลนิโครธ

ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา

พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส

ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชราแล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์

ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว

จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่

จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว

ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสสัตถพฤษ์

พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้

จักมีพระนามว่ามายา

พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ

พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม

พระโกสิตเถระและพระอุปติสสเถระ

ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก

พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก

บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี

ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา

ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสสัตถพฤษ์

จิตตกหบดีอุบาสกและหัตถกคหบดีอุบาสก

ชาวเมืองอาฬวีจักเป็นอัครอุปัฏฐาก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๐. ปทุมุตตรพุททวงศ์

นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
 พระโคตมผู้มีศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
 เทวดาและมนุษย์ ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’
 สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
 ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
 ประนมมือนมัสการว่า
 ‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
 เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล
 มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว
 ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป จันใด
 เราทั้งหมดก็จันนั้นเหมือนกัน
 ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’
 [๑๔] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม้พระองค์นั้นแล้ว
 ก็อธิษฐานวัตรให้ยิ่งขึ้นไป เราได้บำเพ็ญเพียร
 อย่างมั่นคงเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป
 [๑๕] ครั้งนั้น เติรเถียรทั้งปวงถูกขจัดไป จึงพากันโทมัสเสียใจ
 ใคร ๆ ก็ไม่บำรุงเติรเถียรเหล่านั้น
 ขับไล่พวกเขาไปจากแวนแคว้น
 [๑๖] พวกเขาได้ประชุมกันในที่นั้นทั้งหมด
 เข้าไปสำนักของพระพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๐. ปทุมุตตรพุททวงศ์

- กราบทูลว่า 'ข้าแต่พระมหาวีรเจ้าผู้มีพระจักขุ
ขอพระองค์เป็นที่พึ่งที่ระลึกของพวกข้าพระองค์เถิด'
- [๑๗] พระองค์ผู้ทรงอนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณา
ทรงแสวงหาประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์
ทรงทำเดียรถียที่มาเฝ้าทั้งหมดให้ดำรงอยู่ในเบญจศีล
- [๑๘] เมื่อเป็นเช่นนี้ พุทธศาสนานั้นหมดความอากุล
ว่างจากพวกเดียรถีย
และงดงามด้วยพระอรหันต์ทั้งหลายผู้ได้วิไล ผู้คงที่
- [๑๙] กรุงชื่อว่าหงสวดี กษัตริย์พระนามว่าอานนทเป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่าสุชาดาเป็นพระชนนี
ของพระศาสดาพระนามว่าปทุมุตตระ
- [๒๐] พระองค์ทรงครองขรรवासอยู่ ๙,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือณาริปราสาท พาหนปราสาท และยสวดีปราสาท
- [๒๑] มีนางสนมกำนัล ๔๓,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่าวสุลทัตตา
พระราชโอรสพระนามว่าอุตตระ
- [๒๒] พระองค์เป็นผู้สูงสุดแห่งบุรุษ ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงเสด็จออกจากปราสาทไปผนวช
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วัน(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๒๓] พระมหาวีระพระนามว่าปทุมุตตระทรงเป็นผู้นำวิเศษ
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร
ณ พระอุทยานมิถิลา อันประเสริฐ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๐. ปทุมุตตรพุททวงศ์

- [๒๔] พระเทวิลเถระและพระสุชาตเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่า**สมณะ**เป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระศาสดาพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
- [๒๕] พระอมิตาเถรีและพระอสมมาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า **ต้นสน**
- [๒๖] อมิตอุบาสกและติสสอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
หัตถาอุบาสิกาและสุจิตตาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๗] พระมหามุนีทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก
ทรงงดงามดังทองคำที่ล้ำค่า
ทรงมีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑
- [๒๘] กำแพง บานประตู ฝาเรือน ต้นไม้ และภูผาสง
ก็กำบังพระรัศมีของพระองค์นั้น ในที่ ๑๒ โยชน์โดยรอบไม่ได้
- [๒๙] ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๓๐] พระองค์พร้อมกับสาวกนั้น ทรงช่วยหมู่ชน
ให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
ทรงตัดความสงสัยของชนทั้งปวงแล้ว
ทรงรุ่งเรือง ดับไปเหมือนกองไฟไม่มีเชื้อดับไป
- [๓๑] พระชินพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่นั่นทาราม
พระสถูปอันประเสริฐของพระองค์
ที่นั่นทารามนั้นสูง ๑๒ โยชน์ ฉะนั้นแล

ปทุมุตตรพุททวงศ์ที่ ๑๐ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๖๔๔ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๑. สุมะตพุททวงศ์

๑๑. สุมะตพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระสุมะตพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่า**ปทุมุตตระ**
ได้มีพระชินเจ้าพระนามว่า**สุมะตะ** ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
หาผู้กระทบกระทั้งไต่ยาก ทรงมีพระเดชรุ่งเรือง
ทรงประเสริฐสุดในบรรดาสัตว์โลกทั้งปวง
- [๒] ทรงมีพระเนตรสุกใส มีพระพักตร์ขึ้นบาน
มีพระวรกายสูงสง่า ทรงแสวงหาประโยชน์แก่อกุลแก่สรรพสัตว์
ทรงเปลื้องสัตว์เป็นจำนวนมากให้หลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการ
- [๓] พระพุทธเจ้าทรงบรรลุ**พระโพธิญาณอันอุดม**
ทรงประกาศพระธรรมจักรที่สุทิสสนนคร
- [๔] แม้ในการที่พระองค์ทรงแสดงธรรม
ได้มีการบรรลุธรรม ๓ ครั้ง
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรม ครั้งที่ ๑
- [๕] อีกเรื่องหนึ่ง พระชินเจ้าทรงทรมานยักษ์ชื่อว่า**กุมภกรรณ**
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๙๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรม ครั้งที่ ๒
- [๖] อีกเรื่องหนึ่ง พระองค์ผู้มีพระยศนับไม่ได้
ทรงประกาศอริยสัจ ๔
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๘๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรม ครั้งที่ ๓
- [๗] พระชินเจ้าพระนามว่า**สุมะตะ** ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ได้มีการประชุมแห่งพระชีณาสพผู้ปราศจากมลทิน
มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง
- [๘] ในกาลที่พระชินเจ้าเสด็จเข้าไปยังสุทิสสนนคร
พระชีณาสพจำนวน ๑๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน
- [๙] อีกเรื่องหนึ่ง เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบนกฺลิน ๓ เทวภูมิจบบรรพ
พระชีณาสพประมาณ ๙๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๑. สุมะณพุททวงศ์

- [๑๐] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่พระทศพลเสด็จจาริกไป
พระชีณาสพประมาณ ๘๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๓
- [๑๑] สมัยนั้น เราเป็นมาณพมีชื่อว่า**อุตตระ**
มีทรัพย์ที่เก็บสะสมไว้ในเรือนถึง ๘๐ โกฏิ
- [๑๒] เราได้ถวายทรัพย์สมบัติทั้งสิ้นแด่พระชินเจ้า
ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพร้อมทั้งพระสงฆ์
ถึงพระองค์เป็นสรณะแล้ว พอใจการบรรพชา
- [๑๓] ครั้นนั้น แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น เมื่อทรงทำอนุโมทนา
ก็ทรงพยากรณ์เราว่า
ใน ๓๐,๐๐๐ กัป มาณพนี้จักเป็นพระพุทธเจ้า
พระตถาคตได้เสด็จออกจาก**กรุงกบิลพัสดุ์**ที่นารีนรมย์
- [๑๔] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่**โคนต้นอชปาลนิโครธ**
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**
พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา** แล้วเสด็จไปที่**โคนต้นโพธิ์**
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่**โคนต้นอัสสัตถพฤกษ์**
พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่า**มาया**
พระบิดาจักมีพระนามว่า**สุทโธทนะ**
พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่า**โคดม**
พระโกลิตเถระและพระอุปลิสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๑. สุมะณฑพทวงศ์

ตั้งมันต์ จักเป็นพระอัครสาวก

พระเถระนามว่าอานนท์จักเป็นพระอุปัฏฐาก

บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี

ผู้ไม่มีอาสวะ ลี้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมันต์ จักเป็นพระอัครสาวิกา

ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัถตถพฤษภ

จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถกคหบดีอุบาสก

ชาวเมืองอาฬวีจักเป็นอัครอุปัฏฐาก

นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา

จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระโคตมผู้มีพระยศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี

เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้

ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีผู้เสมอเหมือน

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว

ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า

‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’

สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา

ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง

ประนมมือนมัสการว่า

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้

เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล

มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว

ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันทิ

เราทั้งหมดก็ฉันทิเช่นนั้นเหมือนกัน

ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้

ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๑. สุมะตปุททวงศ์

- [๑๕] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
ได้อธิษฐานวัตรเพื่อการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป
- [๑๖] เราได้เล่าเรียนพระสูตรและพระวินัย
อันเป็นนวัคสัตตศาสนาทั้งปวงแล้ว
ช่วยประกาศศาสนาของพระชินเจ้าให้รุ่งเรือง
- [๑๗] เราเป็นผู้ไม่ประมาทอยู่ในคำสั่งสอนนั้น
ทั้งในเวลานั่ง ยืน และเดิน
ถึงความสำเร็จอภิญญาแล้วได้ไปเกิดในพรหมโลก
- [๑๘] กรุงชื่อว่า**สุทิสสนะ** กษัตริย์พระนามว่า**สุทัตตะ**เป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่า**สุทัตตา**เป็นพระชนนี
ของพระชินเจ้าพระนามว่า**สุเมธะ**ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๑๙] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๙,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือ**สุจันทปราสาท** **กัญจนปราสาท** และ**สิริวิฑฒปราสาท**
- [๒๐] มีนางสนมกำนัล ๔๘,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**สมนนา**
พระราชโอรสพระนามว่า**ปณัพพะ**
- [๒๑] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือช้างออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุ**พระโพธิญาณ**)
- [๒๒] พระมหาวีระพระนามว่า**สุเมธะ** ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร
ที่พระอุทยาน**สุทิส**อันประเสริฐ
- [๒๓] พระสรณเถระและพระสัพพกามเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่า**สาคระ**เป็นพระอุปัฏฐาก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๑. สุมะตพุททวงศ์

ของพระชินเจ้าพระนามว่า**สุมะ**

แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๒๔] พระรามมาเถรีและพระสุรามมาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา

ตันไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ชาวโลกเรียกว่า **ตันสะเดา**

[๒๕] อรุเวลาอุบาสกและยสวาอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก

ยโสธราอุบาสิกาและสิริมาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

[๒๖] พระมหามณีทรงมีพระวรกายสูง ๘๘ ศอก

ทรงเปล่งรัศมีสว่างไสวไปทั่วทิศ เหมือนดวงจันทร์ในหมู่ดาว

[๒๗] พระรัตนะ^๑ของพระองค์แผ่ไปตลอดโยชน์หนึ่งโดยรอบ

เหมือนแก้วมณีของพระเจ้าจักรพรรดิแผ่ไปโยชน์หนึ่ง

[๒๘] ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๙๐,๐๐๐ ปี

พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น

ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

[๒๙] ศาสนาของพระองค์ค้ำคั่งไปด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย

ล้วนแต่ผู้ได้วิชา ๓ อภิญญา ๖ และพละ^๒ ผู้คงที่

[๓๐] แม้ท่านทั้งหมดนั้นล้วนมียศนับไม่ถ้วน หลุดพ้นแล้ว

ไม่มีอุปธิมีพระยศอันยิ่งใหญ่ แสดงแสงสว่างแห่งญาณแล้วนิพพาน

[๓๑] พระชินพุทธเจ้าผู้ประเสริฐพระนามว่า**สุมะ**

เสด็จดับขันธปรินิพพานที่เมธาราม

พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์

แผ่ไปอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ ฉะนั้นแล

สุมะตพุททวงศ์ที่ ๑๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ พระรัตนะ หมายถึงพระรัศมี (ข.พุทธ.อ. ๒๗/๒๙๓)

^๒ พละ หมายถึงกำลังฤทธิ์ (ข.พุทธ.อ. ๒๗/๒๙๓)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๒. สุธาตพุททวงศ์

๑๒. สุธาตพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระสุชาตพุทธเจ้า

- [๑] ในมณฑลที่ป่านั้นแล ได้มีพระพุทธเจ้าพระนามว่า**สุชาตะ**
ทรงเป็นผู้นำ มีพระหนุดังคางราชสีห์
มีลำพระศอกงามดงามล้ำคอโคอุสกะ
ทรงมีพระคุณหาประมาณมิได้ หาผู้กระทบทกระทั่งได้ยาก
- [๒] พระองค์ไม่มีมลทิน บริสุทธิดุจดวงจันทร์
มีพระวรกายงามดั่งดวงอาทิตย์
มีพระรัศมีรุ่งเรืองงามทุกเมื่ออย่างนี้
- [๓] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบรรลุพระโพธิญาณ
อันประเสริฐอย่างสิ้นเชิงแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักรที่สมังคลนคร
- [๔] เมื่อพระพุทธเจ้าพระนามว่า**สุชาตะ**ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ทรงแสดงพระธรรมอันประเสริฐ ในการแสดงธรรมครั้งที่ ๑
เทวดาและมนุษย์จำนวน ๘๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรม
- [๕] ในคราวที่พระสุชาตพุทธเจ้าผู้มีพระยศหาประมาณมิได้
เสด็จจำพรรษาในเทวโลก
เทวดาและมนุษย์จำนวน ๓,๗๐๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรม ครั้งที่ ๒
- [๖] ในคราวที่พระสุชาตพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
เสด็จเข้าไปยังสำนักของพุทธบิดา
เทวดาและมนุษย์จำนวน ๖,๐๐๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรม ครั้งที่ ๓
- [๗] พระพุทธเจ้าพระนามว่า**สุชาตะ**ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
มีการประชุมแห่งพระชินาสพ ผู้ปราศจากมลทิน
มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๒. สุธาตพุททวงศ์

- [๘] พระชีณาสพลวันบรรลุลูกภิญญาและพลธรรม
ผู้ที่ยังไม่บรรลู่ในภพน้อยภพใหญ่
ประมาณ ๖,๐๐๐,๐๐๐ รูป เหล่านั้นมาประชุมกัน ครั้งที่ ๑
- [๙] ในการประชุมครั้งต่อมา
ในกาลเมื่อพระชินเจ้าเสด็จลงจากดาวดึงสเทวโลก
มีพระชีณาสพลประมาณ ๕,๐๐๐,๐๐๐ รูป
มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒
- [๑๐] พระอัครสาวกพร้อมด้วยพระชีณาสพลประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ รูป
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
เข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้องอาจกว่านรชน
- [๑๑] สมัยนั้น เราเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ มีพละนาภามาก
เป็นใหญ่ในทวีปทั้ง ๔ เหาะไปในอากาศได้
- [๑๒] เรานั้น เห็นความอัศจรรย์น่าประหลาดใจ
ให้เกิดขนพองสยองเกล้าในโลก
จึงเข้าไปกราบพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า **สุชาติ** ตรึงเป็นผู้นำสัตว์โลก
- [๑๓] เรามอบถวายราชสมบัติเป็นอันมากในทวีปทั้ง ๔
และรัตนะ ๗ ประการอันอุดมในพระพุทธรูปเจ้าแล้ว
จึงบวชในสำนักของพระองค์
- [๑๔] พวกคนรักษาอารามได้รวบรวมสิ่งที่เกิดขึ้นในชนบท
นอมปัจฉัย^๑ ที่นอน ที่นั่งเข้าไปถวายภิกษุสงฆ์
- [๑๕] ครั้งนั้น แม้พระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้น
ผู้เป็นใหญ่ในหมื่นจักรวาล
ก็ทรงพยากรณ์เราว่า
“ในที่สุด ๓๐,๐๐๐ กัป ผู้นี้จักเป็นพระพุทธรูปเจ้า”
พระตถาคตได้เสด็จออกจาก **กรุงกบิลพัสดุ์** ที่นารีนรมย์

เชิงอรรถ :

^๑ **ปัจฉัย** หมายถึงปัจฉัยต่าง ๆ มีจีวรเป็นต้น (ข.พุทธ.อ. ๑๔/๒๙๘)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๒. สุธาตพุททวงศ์

- [๑๖] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
 บำเพ็ญทุกกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้น**อชปาลนิโครธ**
 ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**
 พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
 ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา**แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
 ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
 จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
 จักทำประทักษิณโพธิ์มณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
 ตรัสรู้ที่**โคนต้นอัสสัฏถพุกุณ**
 พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 จักมีพระนามว่า**มายา**
 พระบิดาจักมีพระนามว่า**สุทโธทนะ**
 พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่า**โคดม**
 พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่า**อานนท์** จักเป็นพระอุปัฏฐาก
 บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้
 พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
 ดันไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า **ต้นอัสสัฏถพุกุณ**
 จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
 พระ**โคดม**ผู้มียศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๒. สุธาตพุททวงศ์

เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 “ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร”
 สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
 ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
 ประนมมือนมัสการว่า
 ‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
 เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล
 มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาหน้าแล้ว
 ก็ยึดเอาท่าลัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันทใด
 เราทั้งหมดก็ฉันทันเหมือนกัน
 ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’
 [๑๗] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
 ก็ทำความยินดีให้เกิดขึ้นอย่างยิ่ง
 ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ ให้ยิ่งขึ้นไป
 [๑๘] เราได้เล่าเรียนพระสูตรและพระวินัย
 อันเป็นนวัคสัตตศาสน์ทั้งปวงแล้ว
 ช่วยประกาศศาสนาของพระชินเจ้าให้รุ่งเรือง
 [๑๙] เราเป็นผู้ไม่ประมาทอยู่ในคำสั่งสอนนั้น
 เจริญพรหมวิหารภาวนา
 ถึงความสำเร็จอภิญญาแล้ว ได้ไปเกิดในพรหมโลก
 [๒๐] กรุงชื่อว่า**สมังคละ** กษัตริย์พระนามว่า**อุคคตะ**เป็นพระชนก
 พระเทวีพระนามว่า**ประภาวดี**เป็นพระชนนี
 ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**สุชาตะ** ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๒. สุธาตพุททวงศ์

- [๒๑] พระองค์ทรงครองขราวาสอยู่ ๙,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือสิริปราสาท อุปลิรีปราสาท และจันทปราสาท
- [๒๒] มีนางสนมกำนัล ๒๓,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่าสิรินันทา
พระราชโอรสพระนามว่าอุปเสนะ
- [๒๓] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือม้าออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๙ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๒๔] พระมหาวีระพระนามว่าสุชาตะ ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร
ที่พระอุทยานสมังคละ อันประเสริฐ
- [๒๕] พระสุทัสสนเถระและพระสุเทวเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่านารทะเป็นอุปัฏฐาก
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่าสุชาตะ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๖] พระนาคาเถรีและพระนาคสมานาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า ต้นไผ่ใหญ่
- [๒๗] และต้นไม้นั้น ลำต้นแข็งเป็นไผ่ต้น^๑ มีใบแน่นหนา
ลำต้นตรงใหญ่ นาดู น่าชื่นรมย์ใจ
- [๒๘] ต้นหนึ่งเจริญงอกงามแล้วแตกกิ่งก้านสาขาออกไป
ต้นไม้นั้นย่อมงามเหมือนกำหางนกยูงที่ผูกไว้ดีแล้ว
- [๒๙] ไผ่ไผ่นั้นไม่มีหนาม มีช่องไม้ใหญ่
มีกิ่งชิดไม่ห่าง มีเงาทึบ น่าชื่นรมย์ใจ

เชิงอรรถ :

^๑ ไผ่ต้น หมายถึงไผ่มีรูที่ปล้องเล็ก (ข.พุทท.อ. ๒๗/๓๐๐)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๒. สุธาตพุททวงศ์

- [๓๐] สัทธตตอุบาสกและจิตตอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
สัทททาอุบาสิกาและปทุมอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๓๑] พระชินเจ้าพระองค์นั้นทรงมีพระวรกายสูง ๕๐ ศอก
ประกอบด้วยพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑
และทรงประกอบด้วยพระคุณทั้งปวง
- [๓๒] ทรงมีพระรัศมีไม่มีอะไรเสมอเหมือน
ชานออกไปโดยรอบ ไม่มีประมาณ
ไม่มีอะไรเทียบเคียง หาอุปมามิได้
- [๓๓] ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๙๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยมนุษย์ให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๓๔] ครั้นนั้น ศาสนางดงามไปด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย
เหมือนคลื่นในสาคร และเหมือนดวงดาวในท้องฟ้า
ศาสนาของพระองค์ค้ำคั่งไปด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย
ล้วนแต่ผู้ได้วิชา ๓ อภิญญา ๖ และพละ ผู้คงที่
- [๓๕] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น หาผู้เสมอเหมือนมิได้
และพระคุณเหล่านั้นก็หาอะไรเทียบเคียงมิได้
ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว
สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ
- [๓๖] พระชินพุทธเจ้าผู้ประเสริฐพระนามว่า**สุชาตะ**
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่เสลาราม
พระเจดีย์ของพระศาสดา
ที่เสลารามนั้น สูงถึง ๓ คาวุต ฉะนั้นแล

สุชาตพุททวงศ์ที่ ๑๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๓. ปิยทัสสีพุททวงศ์

๑๓. ปิยทัสสีพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระปิยทัสสีพุททเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าสุชาตะ
ได้มีพระสยัมภูพระนามว่าปิยทัสสี ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
หาผู้กระทบกระทั้งได้ยาก ไม่มีผู้เสมอเหมือน มีพระยศยิ่งใหญ่
- [๒] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นผู้มียศอันนับมิได้
ทรงรุ่งเรืองดังดวงอาทิตย์ ทรงขจัดความมืดทั้งปวงแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักร
- [๓] (สาวก)ของพระพุทธเจ้าผู้มีพระเดชไม่มีอะไรเปรียบปาน
มีการบรรลุธรรม ๓ ครั้ง
เทวดาและมนุษย์จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๔] ท้าวสุทัสสนเทวราช มากราบทูลถึงมิจฉาภิภูลี
พระศาสดาเมื่อจะทรงบรรเทามิจฉาภิภูลี
ของท้าวเทวราชนั้นจึงทรงแสดงธรรม
- [๕] ครั้งนั้น มหาชนได้มาประชุมกันมากมาย ประมาณไม่ได้
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๙,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒
- [๖] ในกาลที่พระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นสารถีฝักรชน
ทรงฝึกช้างโทณมุข
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๘๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓
- [๗] แม้พระปิยทัสสีพุททเจ้าพระองค์นั้น
ก็มีการประชุมสาวก ๓ ครั้ง
พระสาวกประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑
- [๘] พระมนีชีณาสพประมาณ ๙๐ โกฏิ มาประชุมร่วมกัน
ในการประชุมครั้งที่ ๓ มีพระมนีชีณาสพประมาณ ๘๐ โกฏิ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๓. ปิยทัสสีพุททวงศ์

- [๙] สมัยนั้น เราเป็นมาณพมีชื่อว่า**กัสสปะ**
เป็นผู้คงแก่เรียน ทรงจำนงค์ จบไตรเพท^๑
- [๑๐] เราได้ฟังธรรมของพระองค์แล้ว เกิดความเลื่อมใส
ได้บริจาคทรัพย์ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิสร้างสังฆาราม
- [๑๑] ครั้นถวายอารามแก่พระองค์แล้ว ราเริง ตื่นตันใจ
ได้สมาทานสรณคมน์และเบญจศีลให้มั่นคง
- [๑๒] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นประทับนั่ง ท่ามกลางสงฆ์
ทรงพยากรณ์เราว่า
“ใน ๑๑๘ กัป มาณพนี้จักเป็นพระพุทธเจ้า”
พระตถาคตได้เสด็จออกจาก**กรุงกบิลพัสดุ์**ที่นารีนรมย์
- [๑๓] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยาจักประทับนั่งโคนต้น**อชปาลนิโครธ**
ทรงรับข้าวปายาสที่ที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**
พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา** แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่**โคนต้นอัสสัฏถพฤกษ์**
พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่า**มายา**
พระบิดาจักมีพระนามว่า**สุทโธทนะ**
พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่า**โคดม**
พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ

เชิงอรรถ :

^๑ **ไตรเพท** หมายถึงบทสวดสรรเสริญเทพเจ้า ซึ่งรวบรวมเป็นหมวด ๆ เรียกชื่อว่า ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอาถรรพเวท (ที.สี. (แปล) ๙/๒๕๖/๘๗-๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๖๕๗ }

พระสดตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๓. ปิยทัสสีพุททวงศ์

ตั้งมันต์ จักเป็นพระอัครสาวก

พระเถระนามว่าอานนท์จักเป็นพระอุปัฏฐาก

บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี

ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมันต์ จักเป็นพระอัครสาวิกา

ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัถยพฤษ

จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถกคหบดีอุบาสก

ชาวเมืองอาฬวีจักเป็นอัครอุปัฏฐาก

นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา

จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระโคตมผู้มียศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี

เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้

ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว

ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า

‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’

สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา

ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง

ประนมมือนมัสการว่า

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้

เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล

มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว

ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันทิ

เราทั้งหมดก็ฉันทิเช่นนั้นเหมือนกัน

ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้

ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๓. ปิยทัสสีพุททวงศ์

- [๑๔] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป
- [๑๕] กรุงชื่อว่า**สุธัญญะ** กษัตริย์พระนามว่า**สุทัตตะ**เป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่า**สุจันทา**เป็นพระชนนี
ของพระศาสดาพระนามว่า**ปิยทัสสี**
- [๑๖] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๙,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือสุนิมมลปราสาท วิมลปราสาท และศิริคูหาปราสาท
- [๑๗] มีนางสนมกำนัล ๓๓,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**วิมลา**
พระราชโอรสพระนามว่า**กัญจนาวะฬะ**
- [๑๘] พระองค์ผู้สูงสุดแห่งบุรุษทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือรถออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๖ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๑๙] พระมหาวีรมหานีพระนามว่า**ปิยทัสสี**
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร
ที่**พระอุทยานอุสภวัน**นารีนรมย์ใจ
- [๒๐] พระปาลิตเถระและพระสัพพทัสสีเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่า**โสภิตะ**เป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระศาสดาพระนามว่า**ปิยทัสสี**
- [๒๑] พระสุชาตาเถรีและพระธรรมทินนาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า **ต้นกุ่ม**
- [๒๒] สันทกอุบาสกและธรรมิกอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
วิสาขอุบาสิกาและธรรมทินนาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๑๔. อัฏฐกัณฐีพุทธวงศ์

- [๒๓] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นผู้มีพระยศนับไม่ถ้วน
ทรงพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑
มีพระวรกายสูง ๘๐ ศอก ปรากฏดังต้นพญาไม้สาละ
- [๒๔] รัศมีไฟ รัศมีดวงจันทร์ รัศมีดวงอาทิตย์
ก็ไม่เหมือนกับพระรัศมีพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
หาผู้เสมอมิได้ ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๕] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
มีพระจักขุ ก็ดำรงพระชนมายุอยู่ในโลกประมาณ ๙๐,๐๐๐ ปี
- [๒๖] แม้พระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือนพระองค์นั้น
แม้คู่พระอัครสาวกซึ่งไม่มีผู้เทียบเคียงเหล่านั้น
ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว
สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ
- [๒๗] พระมุนีผู้ประเสริฐพระนามว่าปิยทัสสี
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่อัสนัสดาราม
พระสกุปของพระชินเจ้านั้น
ที่อัสนัสดารามนั้น สูงถึง ๓ โยชน์ ฉะนี้แล

ปิยทัสสีพุทธวงศ์ที่ ๑๓ จบ

๑๔. อัฏฐกัณฐีพุทธวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระอัฏฐกัณฐีพุทธเจ้า

- [๑] ในมณฑลที่นั่นแล ได้มีพระพุทธเจ้าพระนามว่าอัฏฐกัณฐี
ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่ ทรงขจัดความมืด^๒ใหญ่ออกไปแล้ว
ทรงบรรลุลัมโพธิญาณอันสูงสุด

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

^๒ ความมืด หมายถึงความมืดคือโมหะ (ขุ.พุทธ.อ. ๒๑๓)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๔. อัถฐกัณฐีพุทธวงศ์

- [๒] พระองค์ผู้อันพรหมทูลาธารณาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักร
ทรงช่วยชาวโลกในหมื่นจักรวาล
พร้อมทั้งเทวดาให้อิ่มหนำด้วยอมตธรรม
- [๓] สาวกของพระองค์เมื่อนั้นผู้ทรงเป็นที่พึ่งของโลก
มีการบรรลุธรรม ๓ ครั้ง
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๔] ในกาลที่พระพุทธเจ้าพระนามว่าอัถฐกัณฐีเสด็จจาริกไปในเทวโลก
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒
- [๕] ต่อมา ในกาลที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม
ในราชสำนักของพระชนก
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓
- [๖] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ก็ได้มีการประชุมแห่งพระชีนาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง
- [๗] พระชีนาสพประมาณ ๙๘,๐๐๐ รูป
มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑
พระชีนาสพประมาณ ๘๘,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒
- [๘] พระชีนาสพผู้หลุดพ้น เพราะไม่ถือมั่น
ผู้ปราศจากมลทิน ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ประมาณ ๗๘,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๓
- [๙] สมัยนั้น เราเป็นขฤโณมีชื่อว่าสุสิมะ ตามโคตร มีตบะแก่กล้า
ประชาชนยกย่องว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในแผ่นดิน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๑๔. อัฏฐกัณฐีพุทธวงศ์

- [๑๐] เรานาดอกมณฑารพ ดอกปทุม และดอกปาริฉัตตกะ
อันเป็นทิพย์จากเทวโลก มาบูชาพระสัมพุทธเจ้า
- [๑๑] แม้พระมหามณีพุทธเจ้าพระองค์นั้นพระนามว่าอัฏฐกัณฐี
ก็ทรงพยากรณ์เราว่า
“ใน ๑๑๘ กัป ขุณฺณจักเป็นพระพุทธเจ้า”
พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นาเร็นรมย์
- [๑๒] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้นอชปาลนิโครธ
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา
พระชินเจ้าพระองค์นั้น จักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิ์มณฑอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัตถพฤกษ์
พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่ามายา
พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ
พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม
พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ
ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก
บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้
พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ
ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๑๔. อัฏฐกัณฐีพุทธวงศ์

- ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า **ต้นอัสสัตถพฤกษ์**
 จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
 พระโคตมผู้มีพระยศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
 เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธางกูร’
 สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
 ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
 ประนมมือนมัสการว่า
 ‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
 เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธางกูรนี้ในอนาคตกาล
 มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว
 ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันใด
 เราทั้งหมดก็ฉันนั้นเหมือนกัน
 ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธางกูรนี้ในอนาคตกาล’
 [๑๓] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม้พระองค์นั้นแล้ว
 ทั้งยินดี ทั้งตื่นตันใจ
 ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป
 [๑๔] กรูขอว่า **โสภณะ** กษัตริย์พระนามว่า **สาคร** เป็นพระชนก
 พระเทวีพระนามว่า **สุทิสสนา** เป็นพระชนนี

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๑๔. อัฏฐกัถสสีพุทธวงศ์

ของพระพุทธเจ้าพระนามว่าอัฏฐกัถสสี

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

- [๑๕] พระองค์ทรงครองขราวาสอยู่ ๑๐,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คืออมรคิปราสาท สุรคิปราสาท และคิริพาหนาปราสาท
- [๑๖] มีนางสนมกำนัล ๓๓,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่าวิสาखा
พระราชโอรสพระนามว่าเสละ
- [๑๗] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือม้าออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๑๘] พระมหาวิระพระนามว่าอัฏฐกัถสสี ผู้องอาจกว่านรชน
มีพระยศยิ่งใหญ่ ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักรที่พระอุทยานอโนมา
- [๑๙] พระสันตเถระและพระอุปสันตเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่าอภัยเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้า
พระนามว่าอัฏฐกัถสสี ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๐] พระธรรมมาเถรีและพระสุธรรมมาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า ต้นจำปา
- [๒๑] นกุลอุบาสกและนิสกุลอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
มกลาอุบาสิกาและสุนันทาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๒] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
ทรงมีพระวรกายสูง ๘๐ ศอก ทรงสง่างามดั่งต้นพญาไม้สาละ
เหมือนดวงจันทร์เต็มดวง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๑๕. ธรรมทัสสีพุทธวงศ์

- [๒๓] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นมีพระรัศมีหลายร้อยโกฏิตามปกติ
แผ่ไปตลอดโดยชนหนึ่งทั่ว ๑๐ ทิศทั้งเบื้องบนและเบื้องล่างตลอดเวลา
- [๒๔] แม้พระพุทธรูปพระองค์นั้น
ผู้มองอาจกว่านรชน ผู้สูงสุดแห่งสรรพสัตว์
ผู้มีพระจักขุ ก็ดำรงอยู่ในโลกตลอด ๑๐๐,๐๐๐ ปี
- [๒๕] แม้พระองค์ทรงแสดงพระรัศมีที่ไม่มีสิ่งอื่นเทียมทัน
ให้สว่างไสวรุ่งโรจน์ในโลกพร้อมทั้งเทวโลกแล้ว
ก็ถึงสภาวะไม่เที่ยง(เสด็จดับขันธปรินิพพานไป)
ดังไฟสิ้นเชื้อดับไป ฉะนั้น
- [๒๖] พระชินเจ้าผู้ประเสริฐพระนามว่า**อรรถทัสสี**
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่อนามาราม
พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์
แผ่ไปอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ ฉะนั้นแล

อรรถทัสสีพุทธวงศ์ที่ ๑๔ จบ

๑๕. ธรรมทัสสีพุทธวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระธรรมทัสสีพุทธเจ้า

- [๑] ในมณฑลที่นั่นแล ได้มีพระพุทธเจ้าพระนามว่า**ธรรมทัสสี**
ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่ทรงขจัดความมืดแล้ว
ทรงรุ่งเรืองอย่างยิ่งในโลกพร้อมทั้งเทวโลก
- [๒] แม้ในการที่พระองค์ผู้มีพระเดชไม่มีอะไรเปรียบเทียบ
ทรงประกาศพระธรรมจักร
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๓] ในกาลที่พระพุทธเจ้าพระนามว่า**ธรรมทัสสี**
ทรงแนะนำสัญญาชัยฤทธา
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๙๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๕. รัมมทัสสีพุททวงศ์

- [๔] ในกาลที่ท้าวสักกะพร้อมทั้งบริษัท
เสด็จเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำวิเศษ
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๘๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓
- [๕] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
ก็มีการประชุมแห่งพระชีนาสพผู้ปราศจากมลทิน
มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง
- [๖] ในกาลที่พระรัมมทัสสีพุทธเจ้า
ทรงเสด็จจำพรรษาที่สรณนคร
พระชีนาสพประมาณ ๑,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑
- [๗] ต่อมา ในกาลที่พระพุทธเจ้า
เสด็จลงจากเทวโลกมายังโลกมนุษย์
พระชีนาสพประมาณ ๑๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒
- [๘] ต่อมา ในกาลที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศตุดงค์คุณ
พระชีนาสพจำนวน ๘๐ โกฏิ มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๓
- [๙] สมัยนั้น เราเป็นท้าวสักกปรินทนะ^๑
ได้บูชาด้วยของหอมมาลาและดนตรีทิพย์
- [๑๐] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ประทับนั่งท่ามกลางเทวดา
ก็ทรงพยากรณ์เราว่า
“ใน ๑๑๘ กัป ท้าวสักกปรินทนะนี้จักเป็นพระพุทธเจ้า”
พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์
- [๑๑] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้นอชปาลนิโครธ
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา

เชิงอรรถ :

^๑ ปรินทนะ หมายถึงผู้ให้ทานในชาติก่อน เป็นชื่อของท้าวสักกะ (ข.วิ.อ. ๙๗๘/๓๐๑)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๕. อัมมทสสีพุททวงศ์

พระชินเจ้าพระองค์นั้น จักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชราแล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว

จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัตถพฤกษ์

พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่ามายา

พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ

พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม

พระโกสิตเถระและพระอุปติสสเถระ

ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก

พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก

บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี

ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา

ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัตถพฤกษ์

จิตตกหบดีอุบาสกและหัตถกคหบดีอุบาสก

ชาวเมืองอาฬวีจักเป็นอัครอุปัฏฐาก

นั้นทมารดาอุบาสิกาและขุชชุตตราอุบาสิกา

จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระโคดมผู้มียศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี

เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้

ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๕. อัมมทสสีพุททวงศ์

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว

ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า

‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’

สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา

ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง

ประนมมือนมัสการว่า

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้

เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล

มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว

ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป จันใด

เราทั้งหมดก็จันนั้นเหมือนกัน

ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้

ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’

[๑๒] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม้พระองค์นั้นแล้ว

ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง

ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป

[๑๓] กรงชื่อว่าสรณะ กษัตริย์พระนามว่าสรณะเป็นพระชนก

พระเทวีพระนามว่าสุนันทาเป็นพระชนนี

ของพระศาสดาพระนามว่าอัมมทสสี

[๑๔] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๘,๐๐๐ ปี

มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง

คืออรัยปราสาท วิรชปราสาท และสุทัสนปราสาท

[๑๕] มีนางสนมกำนัล ๔๐,๐๐๐ นาง

ล้วนประดับประดาสวยงาม

พระมเหสีนามว่าวิจิโกสี

พระราชโอรสพระนามว่าปัญญวัฑฒนะ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๕. อัมมทสสีพุททวงศ์

- [๑๖] พระองค์ผู้สูงสุดแห่งบุรุษทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงเสด็จออกจากปราสาทไปผนวช
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วัน(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๑๗] พระมหาวิระพระนามว่าอัมมทสสี ผู้องอาจกว่านรชน
เป็นผู้สูงสุดแห่งนรชน ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักรที่มฤคทายวัน
- [๑๘] พระปทุมเถระและพระปัสสเทวเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่าสุทัตตะเป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระศาสดานามว่าอัมมทสสี
- [๑๙] พระเขมาเถรีและพระสัจจนามาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า ต้นมะกล่ำหลวง
- [๒๐] สุภัททอุบาสกและกกุสสอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
สาฬหอุบาสกและกฬิสสาอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๑] แม้พระพุทธานุเจ้าพระองค์นั้นผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
ทรงมีพระวรกายสูง ๘๐ ศอก
ทรงรุ่งเรืองยิ่งด้วยพระเดชในโลกธาตุมีหมื่นจักรวาล
- [๒๒] พระองค์ทรงงามสง่าดั่งต้นพญาไม้สาละที่มีดอกบานสะพรั่ง
เหมือนสายฟ้าในท้องฟ้า และเหมือนดวงอาทิตย์ในยามเที่ยงวัน
- [๒๓] แม้พระพุทธานุเจ้าผู้มีพระจักขุ
มีพระเดชไม่มีอะไรเปรียบเทียบ
ทรงดำรงชีวิตอยู่ในโลก ๑๐๐,๐๐๐ ปีถ้วน
- [๒๔] พระองค์พร้อมทั้งสาวก ทรงแสดงพระรัศมีอันสว่างไสว
ทำศาสนาให้ปราศจากมลทิน เสด็จดับขันธปรินิพพาน
ดังดวงจันทร์บนท้องฟ้าเคลื่อนลับไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๖. สิทธัตถพุททวงศ์

- [๒๕] พระมหาวิระพระนามว่าธัมมทัสสี
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่เกสาราม
พระสถูปอันประเสริฐของพระองค์นั้น สูงถึง ๓ โยชน์ ฉะนี้แล

ธัมมทัสสีพุททวงศ์ที่ ๑๕ จบ

๑๖. สิทธัตถพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระสิทธัตถพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทเจ้าพระนามว่าธัมมทัสสี
ได้มีพระพุทเจ้าพระนามว่าสิทธัตถะทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ทรงกำจัดความมืดทั้งปวง(ปรากฏ)
เหมือนดวงอาทิตย์อุทัย
- [๒] แม้พระองค์ทรงบรรลุสัมโพธิญาณแล้ว
ทรงช่วยหมู่มนุษย์พร้อมทั้งเทวดาให้ข้ามพ้น
ทรงบันดาลฝนคือธรรมให้ตก
ช่วยชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลกให้เย็น
- [๓] สาวกแม่ของพระองค์ผู้มีพระเดชไม่มีอะไรเปรียบเทียบ
ได้มีการบรรลุธรรม ๓ ครั้ง
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๔] ต่อมา ในกาลที่พระพุทเจ้าพระองค์นั้น
ทรงสิ้นอมตเกร์ที่ภิมรณนคร
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๙๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒
- [๕] ในกาลที่พระพุทเจ้าพระองค์นั้นทรงเป็นนระผู้สูงสุด
ทรงแสดงธรรมที่เวภารบรรพต
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๙๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๖. สิทธัตถพุททวงศ์

- [๖] พระพุทธเจ้าพระนามว่า**สิทธัตถะ**ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ได้มีการประชุมแห่งพระชินาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง
- [๗] ได้มีการประชุมของพระชินาสพผู้ปราศจากมลทิน ๓ ครั้งเหล่านี้
คือพระชินาสพประมาณ ๑๐๐ โกฏิ ๑ ครั้ง
พระชินาสพประมาณ ๙๐ โกฏิ ๑ ครั้ง
พระชินาสพประมาณ ๘๐ โกฏิ ๑ ครั้ง
- [๘] สมัยนั้น เราเป็นดาบสมิ์ชื่อว่ามวงคล มีเดชรุ่งเรือง
ข่มได้ยาก ทั้งประกอบด้วยอภิญาและพละ
- [๙] เราได้นำผลหว่ามาถวายพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**สิทธัตถะ**
พระองค์ทรงรับแล้ว ได้ตรัสพระดำรัสที่ว่า
- [๑๐] จงดุษฎีดาบสผู้มีตบะแก่กล้านี้ ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
ขฎีดาบสนี้จักเป็นพระพุทธเจ้า
พระตถาคตได้เสด็จออกจาก**กรุงกบิลพัสดุ์**ที่นารีนรมย์
- [๑๑] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้น**อชปาลนิโครธ**
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**
พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา** แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิ์มณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่**โคนต้นอัสสัฏถพฤษ์**
พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่า**มายา**

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๖. ลีหัตถพุททวงศ์

พระบิดาจักมีพระนามว่า**สุทโธทนะ**

พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่า**โคดม**

พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ

ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก

พระเถระนามว่า**อานนท์** จักเป็นพระอุปัฏฐาก

บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี

ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา

ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ชาวโลกเรียกว่า **ต้นอัสสัตถพุกษ**

จิตตกหบดีอุบาสกและหัตถกคหบดีอุบาสก

ชาวเมืองอาฬวีจักเป็นอัครอุปัฏฐาก

นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา

จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระ**โคดม**ผู้มียศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี

เทวดาและมนุษย์ ได้ฟังพระดำรัสนี้

ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว

ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า

‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธางกูร’

สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา

ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง

ประนมมือนมัสการว่า

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้

เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธางกูรนี้ในอนาคตกาล

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๖. สิทธัตถพุททวงศ์

- มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดทำเฉพาะหน้าแล้ว
ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉะนั้นใด
เราทั้งหมดก็ฉะนั้นเหมือนกัน
ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุททางกูรีในอนาคตกาล’
- [๑๒] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป
- [๑๓] กรุงชื่อว่าเวภาระ กษัตริย์พระนามว่าอุเทนเป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่าสุผัสสาเป็นพระชนนี
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่าสิทธัตถะ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๑๔] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๑๐,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือโกกาสปราสาท อุปลปราสาท และโกกนุทปราสาท
- [๑๕] มีนางสนมกำนัล ๔๘,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่าสมนา
พระราชโอรสพระนามว่าอนุปมะ
- [๑๖] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงวาทองออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๑๐ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๑๗] พระมหาวิระพระนามว่าสิทธัตถะทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ทรงเป็นผู้สูงสุดแห่งนระ ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักรที่มฤคทายวัน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๖. สิทธัตถพุททวงศ์

- [๑๘] พระสัมพลเถระและพระสมิตตเถระ เป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่าเรวตะเป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**สิทธัตถะ**
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๑๙] พระสีวลเถระและพระสุรามาเถระเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้มันเป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า **ต้นกรรณิการ**
- [๒๐] สุปปียอุบาสกและสมุททอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
รับมาอุบาสิกาและสุรัมมาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๑] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีพระวรกายสูง ๖๐ ศอก
ทรงงดงามดังทองคำที่ล้ำค่า
รุ่งเรืองไปทั่วพื้นจักรวาล
- [๒๒] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
มีพระคุณนับไม่ได้ ไม่มีบุคคลเปรียบ ผู้มีพระจักขุ
ก็ดำรงพระชนมายุอยู่ในโลกประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
- [๒๓] พระองค์ทรงแสดงพระรัศมีอย่างกว้างขวาง
ทรงทำสาวกทั้งหลายให้เบิกบาน
ทรงเยื้องกรายงดงามด้วยสมบัติ
พร้อมทั้งสาวกเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
- [๒๔] พระพุทธเจ้าพระนามว่า**สิทธัตถะ**ทรงเป็นมุนีผู้ประเสริฐ
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่อนามาราม
พระสถูปอันประเสริฐของพระองค์
ที่อนามารามนั้น สูงถึง ๔ โยชน์ จะนี้แล

สิทธัตถพุททวงศ์ที่ ๑๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๗. ดิสสพุททวงศ์

๑๗. ดิสสพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระดิสสพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าสิทธัตถะ
ได้มีพระพุทธเจ้าพระนามว่าดิสสะ
ไม่มีผู้เสมอ ไม่มีบุคคลเปรียบ
มีศิวาที่สุตมิได้ มีพระยศนับมิได้
ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก
- [๒] พระมหาวิระผู้มีพระจักขุ ผู้ทรงอนุเคราะห์
เสด็จอุบัติขึ้นในโลก ทรงขจัดความมืดได้แล้ว
ฉายพระรัศมีให้มนุษยโลกพร้อมทั้งเทวโลกสว่างไสว
- [๓] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีพระฤทธิ์
ศีลและสมาธิอันหาสิ่งทัดเทียมมิได้
ทรงถึงความสำเร็จในธรรมทั้งปวงแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักร
- [๔] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นทรงแสดงธรรม
ประกาศความบริสุทธิ์ไปในหมื่นจักรวาล
ในพระธรรมเทศนาครั้งที่ ๑
เทวดาและมนุษย์ ๑๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรม
- [๕] เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๙๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒
ในการแสดงธรรมครั้งที่ ๓
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๖๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรม
ครั้งนั้นพระองค์ทรงเปลื้องเทวดาและมนุษย์
ที่มาประชุมกันให้หลุดพ้นจากเครื่องผูกพัน^๑
- [๖] พระดิสสพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ได้มีการประชุมแห่งพระชินาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง

เชิงอรรถ :

^๑ เครื่องผูกพัน หมายถึงสังโยชน ๑๐ (ข.พุทธ.อ. ๕/๓๓๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๖๗๕ }

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๑๗. ดิสนพุทธวงศ์

- [๗] พระขีณาสพประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ รูป
มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑
พระขีณาสพประมาณ ๙,๐๐๐,๐๐๐ รูป
มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒
- [๘] พระขีณาสพผู้ปราศจากมลทิน
เบิกบานแล้วด้วยวิมุตติประมาณ ๘,๐๐๐,๐๐๐ รูป
มาประชุมกันเป็นครั้งที่ ๓
- [๙] สมัยนั้น เราเป็นกษัตริย์มีนามว่า **สุชาตะ**
ละทิ้งโกศจะเป็นอันมากแล้ว บวชเป็นฤาษี
- [๑๐] เมื่อเราบวชแล้ว พระพุทธเจ้า
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกเสด็จอุบัติขึ้น
เพราะได้ฟังเสียงว่า **พุทธโธ** ปิติจึงเกิดแก่เรา
- [๑๑] เราผู้กำจัดมานะแล้ว ใช้มือทั้ง ๒ ประคองดอกมณฑารพ
ดอกปทุม และดอกปาริฉัตตกะอันเป็นทิพย์เข้าเฝ้า
- [๑๒] เราถือดอกไม้ฉันนั้น กันเหนือพระเศียร
พระชินเจ้าพระนามว่า **ดิสนะ**
ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก
ผู้แวดล้อมด้วยวรรณะทั้ง ๔^๑
- [๑๓] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ประทับนั่งท่ามกลางประชุมชน
ทรงพยากรณ์เราว่า
'ในกัปที่ ๙๒ จากกัปนี้ไป ผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า'
พระตถาคตได้เสด็จออกจาก **กรุงกบิลพัสดุ์** ที่นารีนรมย์
- [๑๔] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่ **โคนต้นอชปาลนิโครธ**
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำ **เนรัญชรา**

เชิงอรรถ :

^๑ **วรรณะ ๔** หมายถึง วรรณะกษัตริย์ พราหมณ์ คหบดี และสมณะ (ข.พุทธ.อ. ๑๒/๓๓๗)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๗. ติสสปุททวงศ์

พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชราแล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว

จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัฏถพุกษ

พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่ามายา

พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ

พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม

พระโกสิตเถระและพระอุปติสสเถระ

ผู้ไม่มีอาสวะ ลี้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก

พระเถระนามว่าอานนท จักเป็นพระอุปัฏฐาก

บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี

ผู้ไม่มีอาสวะ ลี้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา

ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัฏถพุกษ

จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคหบดีอุบาสก

ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก

นั้นทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา

จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระโคดมผู้มีศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี

เทวดาและมนุษย์ ได้ฟังพระดำรัสนี้

ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๗. ดิสังพุททวงศ์

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว

ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า

‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’

สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา

ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง

ประนมมือนมัสการว่า

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้

เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’

มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาหน้าแล้ว

ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป จันใด

เราทั้งหมดก็จันนั้นเหมือนกัน

ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้

ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล

[๑๕] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม้พระองค์นั้นแล้ว

ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง

ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป

[๑๖] กรุงชื่อว่า**เขมกะ** กษัตริย์พระนามว่า**ชนสันธะ**เป็นพระชนก

พระเทวีพระนามว่า**ปทุมมา**เป็นพระชนนี

ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**ดิสังสะ** ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๑๗] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๗,๐๐๐ ปี

มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง

คือคุณเสลาปราสาท นาถียปราสาท และนิสภปราสาท

[๑๘] มีนางสนมกำนัล ๓๐,๐๐๐ นาง

ล้วนประดับประดาสวยงาม

พระมเหสีพระนามว่า**สุภัททา**

พระราชโอรสพระนามว่า**อานันทะ**

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๗. ดิสังพุททวงศ์

- [๑๙] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือม้าออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ครึ่งเดือนเต็ม(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๒๐] พระมหาวิระพระนามว่าติสสะ ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักรที่ยสวดีทนายวันอันประเสริฐ
- [๒๑] พระพรหมเทพเถระและพระอุทัยเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่า**สุมังคละ**เป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**ติสสะ**
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๒] พระมุสสาเถรีและพระสุทัตตาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า **ต้นประดู่**
- [๒๓] สัมพลอุบาสกและสิริอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
กัสาโคตมีอุบาสิกาและอุปเสนากุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๔] พระชินพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ทรงมีพระวรกายสูง ๖๐ ศอก
ผู้ไม่มีบุคคลเปรียบ ผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน ทรงปรากฏดังภูเขา
- [๒๕] แม้พระองค์ผู้มีเดชไม่มีอะไรเปรียบเทียบ ผู้มีพระจักขุ
ทรงดำรงพระชนมายุอยู่ในโลกประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
ไม่ยิ่งไปกว่านั้น^๑
- [๒๖] พระองค์พร้อมทั้งสาวก เสวยยศยิ่งใหญ่ อุดม ประเสริฐสุด
ทรงรุ่งเรืองดังกองเพลิงเสด็จดับขันธปรินิพพาน

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่ยิ่งไปกว่านั้น หมายถึงไม่มากไม่น้อยไปกว่า ๑๐๐,๐๐๐ ปี (ข.พุทธ.อ. ๒๕/๓๓๓)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๘. ปุสสปุททวงศ์

- [๒๗] พระองค์พร้อมทั้งสาวก เสด็จดับขันธปรินิพพาน
ดั่งเมฆหายจางไปเพราะสายลม
ดั่งน้ำค้างเหือดแห้งไปเพราะดวงอาทิตย์
และดั่งความมืดหายไปเพราะดวงไฟ ฉะนั้น
- [๒๘] พระชินพุทธเจ้าผู้ประเสริฐพระนามว่าติสสะ
เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วที่นั่นทาราม
พระสถูปของพระชินเจ้านั้น
ที่นั่นทารามนั้น สูงถึง ๓ โยชน์ ฉะนั้นแล

ติสสปุททวงศ์ที่ ๑๗ จบ

๑๘. ปุสสปุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระปุสสปุทธเจ้า

- [๑] ในมณฑลที่นั่นแล ได้มีพระศาสดาผู้ยอดเยี่ยมพระนามว่าปุสสะ
ไม่มีบุคคลเปรียบ ผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก
- [๒] แม้พระองค์ก็ทรงกำจัดความมืดทั้งปวง
ทรงสร้างความรักขัญเป็นอันมาก^๑แล้ว
ทรงยังน้ำอมฤต^๒ให้ตก ช่วยมนุษย์
พร้อมทั้งเทวดาได้ดื่มจนสำราญ
- [๓] เมื่อพระพุทธรูปพระนามว่าสุสสะ
ทรงประกาศพระธรรมจักรในนักขัตตมณฑล
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑

เชิงอรรถ :

^๑ ความรักขัญเป็นอันมาก ได้แก่ ดัณหา (ข.พุทธ.อ. ๒/๓๓๕)

^๒ น้ำอมฤต ได้แก่ ธรรมกถา (ข.พุทธ.อ. ๒/๓๓๕)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๘. ปุสสปุททวงศ์

- [๔] เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๙,๐๐๐,๐๐๐
ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๘,๐๐๐,๐๐๐ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓
- [๕] พระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่พระนามว่าปุสสะ
ได้มีการประชุมแห่งพระชีณาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง
- [๖] พระชีณาสพประมาณ ๖,๐๐๐,๐๐๐ รูป
มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑
พระชีณาสพประมาณ ๕,๐๐๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒
- [๗] พระชีณาสพประมาณ ๔,๐๐๐,๐๐๐ รูป
ล้วนแต่หลุดพ้นแล้วเพราะไม่ถือมั่น ดัดที่ต่อคือกิเลสได้แล้ว
มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๓
- [๘] สมัยนั้น เราเป็นกษัตริย์มีนามว่าวิชิตะ
สละราชสมบัติเป็นอันมาก แล้วออกผนวชในสำนักของพระองค์
- [๙] แม้พระพุทธเจ้าพระนามว่าปุสสะ
พระองค์นั้น ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของชาวโลก
ทรงพยากรณ์เราว่า
'ในกัปที่ ๙๒ จากกัปนี้ไป ผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า'
พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์
- [๑๐] พระตถาคตทรงเริ่มตั้งความเพียร
บำเพ็ญทุกรกิริยา จักประทับนั่งที่โคนต้นอชปาลนิโครธ
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา
 พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชราแล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๘. ปุสสปุททวงศ์

จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
 จักทำประทักษณโพรหมันท์อันยอดเยี่ยมแล้ว
 ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัตถพฤษภ
 พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 จักมีพระนามว่ามายา
 พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ
 พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม
 พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก
 บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้
 พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
 ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัตถพฤษภ
 จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระโคดมผู้มียศพระองค์นั้น
 จักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
 เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธางกูร’

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๘. ปุสสพุททวงศ์

สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา

ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง

ประนมมือนมัสการว่า

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้

เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหนอพุทธานุกรณ์ในอนาคตกาล’

[๑๑] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว

ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง

ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป

[๑๒] เราได้เล่าเรียนพระสูตรและพระวินัย

อันเป็นนวัคคสัตตสุตตาสันทั้งปวงแล้ว

ช่วยประกาศศาสนาของพระชินเจ้าให้รุ่งเรือง

[๑๓] เราเป็นผู้ไม่ประมาทอยู่ในคำสั่งสอนนั้น

เจริญพรหมวิหารภาวนา

ถึงความสำเร็จจกัญญาแล้ว ได้ไปเกิดในพรหมโลก

[๑๔] กรุงชื่อว่ากาลิกะ กษัตริย์พระนามว่าชัยเสนเป็นพระชนก

พระเทวีพระนามว่าสิริมาเป็นพระชนนี

ของพระพุทธเจ้าพระนามว่าปุสสะ ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๑๕] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๙,๐๐๐ ปี

มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง

คือครุฬปราสาท หังสปราสาท และสุวรรณดารปราสาท

[๑๖] มีนางสนมกำนัล ๒๓,๐๐๐ นาง

ล้วนประดับประดาสวยงาม

พระมเหสีพระนามว่ากัสาโคตมี

พระราชโอรสพระนามว่าอนุปมะ

[๑๗] พระองค์ผู้สูงสุดแห่งบุรุษ ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ

จึงทรงราชพาหนะคือช้างออกผนวชแล้ว

ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วันเต็ม(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๘. ปุสสปุททวงศ์

- [๑๘] พระมหาวิระพระนามว่าปุสสะ
ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก สูงสุดกว่านรชน
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักรที่มฤคทายวัน
- [๑๙] พระสุรักขิตเถระและพระธรรมเสนเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่าสภียะเป็นพระอุปัฏฐากของพระปุสสปุทธเจ้า
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๐] พระจาลาเถรีและพระอุปจาลาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่าต้นมะขามป้อม
- [๒๑] ธัญญชัยอุบาสกและวิสาขอุบาสก เป็นอัครอุปัฏฐาก
ปทุมอุบาสิกาและสิรินาคาอุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๒] พระมุนีพระองค์นั้นทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก
ทรงงดงามดังดวงอาทิตย์ และเหมือนดวงจันทร์ในวันเพ็ญ
- [๒๓] ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ ๙๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ก็ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๔] แม้พระศาสดาผู้มีพระยศอันไม่มีใคร ๆ เสมอเหมือนพระองค์นั้น
ตรัสสอนเวไนยสัตว์เป็นจำนวนมาก
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
พระองค์ผู้เป็นไปกับสาวกเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
- [๒๕] พระชินศาสดาผู้ประเสริฐพระนามว่าปุสสะ
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่เสนาราม
พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์
แผ่ไปอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ ฉะนี้แล

ปุสสปุททวงศ์ที่ ๑๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๙. วิปัสสิพุทธวงศ์

๑๙. วิปัสสิพุทธวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระวิปัสสิพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าปัสสะ
ได้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสิ ตามพระโคตร
ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์
ผู้มีพระจักขุ เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก
- [๒] พระองค์ทรงทำลายกระเปาะฟองไข่อวิชชาแล้ว
ทรงบรรลุสัมโพธิญาณอันอุดม เสด็จไปยังกรุงพินธุมี
เพื่อทรงประกาศพระธรรมจักร
- [๓] พระองค์ทรงเป็นผู้นำ ทรงประกาศพระธรรมจักร
ให้ราชบุตรและบุตรปุโรหิตทั้ง ๒ ได้บรรลุธรรม
การบรรลุธรรมครั้งที่ ๑ บอกจำนวนไม่ได้
- [๔] ต่อมาพระองค์ผู้มีพระยศนับไม่ได้
ทรงประกาศอริยสัจ ๔ ในนครนั้น
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๘๔,๐๐๐ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒
- [๕] กุลบุตรประมาณ ๘๔,๐๐๐ บวชตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์ผู้มีพระจักขุทรงแสดงธรรมแก่เขาเหล่านั้นผู้มาถึงอาราม
- [๖] เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปรทานธรรมทานตามอุปนิสัย
จึงประทับยืนตรัสโดยอาการทั้งปวง
แม้บรรพชิตเหล่านั้นก็ได้บรรลุธรรมอันประเสริฐ
จึงชื่อว่าได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓
- [๗] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสิ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ได้มีการประชุมพระชีณาสพผู้ปราศจากมลทิน
มีจิตสงบระงับ คงที่ ๓ ครั้ง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๙. วิปัสสิพุทธวงศ์

- [๘] ภิกษุประมาณ ๖,๘๐๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑
 ภิกษุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒
- [๙] ภิกษุประมาณ ๘๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๓
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรุ่งเรืองยิ่งในท่ามกลางหมู่ภิกษุนั้น
- [๑๐] สมัยนั้น เราเป็นพญานาคผู้มีฤทธิ์มาก
 มีบุญ มีความรุ่งเรือง มีนามว่าอดุละ ตามโคตร
- [๑๑] ครั้งนั้น เรามีนาคหลายโกฏิแวดล้อม
 เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้เจริญที่สุดในโลก
 บรรเลงดนตรีทิพย์ถวาย
- [๑๒] เราครั้นเข้าเฝ้าพระวิปัสสิสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกแล้ว
 ทูลนิมนต์พระองค์แล้ว ได้ถวายตั้งทอง
 อันประดับด้วยแก้วมณีและแก้วมุกดา
 ประดับด้วยอาภรณ์ทุกชนิดแก่พระองค์ผู้เป็นพระธรรมราชา
- [๑๓] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
 ประทับนั่งท่ามกลางสงฆ์แล้ว
 ทรงพยากรณ์เราว่า
 ‘ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป พญานาคนี้จักเป็นพระพุทธเจ้า’
- [๑๔] พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์แล้ว
 ทรงเริ่มตั้งความเพียรบำเพ็ญทุกรกิริยา
- [๑๕] พระตถาคตจักประทับนั่งที่โคนต้นอชปาลนิโครธ
 ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา
- [๑๖] พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
 ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
 ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๙. วิปัสสิพุททวงศ์

- [๑๗] จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
 จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
 ตรัสรู้สัมโพธิญาณที่โคนต้นอัสสัตถพฤกษ์
- [๑๘] พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 จักมีพระนามว่ามายา
 พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ
 พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม
- [๑๙] พระโกลิตเถระและพระอุปลิสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก
 บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้
- [๒๐] พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบระงับ
 ตั้งมั่นดีจักเป็นพระอัครสาวิกา
 ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัตถพฤกษ์
- [๒๑] จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถกคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
 พระโคดมผู้มียศพระองค์นั้นจักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
- [๒๒] เทวดาและมนุษย์ ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธางกูร’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๙. วิปัสสิพุทธวงศ์

- สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
ประนมมือ นมัสการว่า
‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล
มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว
ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันทใด
เราทั้งหมดก็ฉันทันเหมือนกัน
ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’
- [๒๓] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว
ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป
- [๒๔] กรุงชื่อว่า**พันธุมดี** กษัตริย์พระนามว่า**พันธุมะ**เป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่า**พันธุมดี**เป็นพระชนนี
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**วิปัสสิ** ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๕] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๘,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือนันทปราสาท สุนันทปราสาท และสิริมาปราสาท
- [๒๖] มีนางสนมกำนัล ๔๓,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**สุทิสสนา**
พระราชโอรสพระนามว่า**สมวัตตคันธ**
- [๒๗] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือรถออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๑๙. วิปัสสีพุททวงศ์

- [๒๘] พระมหาวิระพระนามว่า**วิปัสสี** ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 สูงสุดกว่านรชน ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
 ทรงประกาศพระธรรมจักรที่มฤคทายวัน
- [๒๙] พระขันธเถระและพระตีสนามเถระเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่า**โสกะ**เป็นพระอุปัฏฐาก
 ของพระ**วิปัสสี**พุทธเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๓๐] พระจันทาเถรีและพระจันทมิตตาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
 ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า **ต้นแคฝอย**
- [๓๑] ปุณฺณพสุมิตตอุบาสกและนาคอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
 สิริมาอุบาสิกาและ**อุตตรา**อุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๓๒] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**วิปัสสี** ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
 ทรงมีพระวรกายสูง ๘๐ ศอก
 พระองค์ทรงมีพระรัศมีเปล่งปลั่ง แผ่ไป ๗ โยชน์โดยรอบ
- [๓๓] ขณะนั้น พระพุทธเจ้ามีพระชนมายุประมาณ ๘๐,๐๐๐ ปี
 พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
 ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๓๔] ทรงเปลื้องเทวดาและมนุษย์เป็นจำนวนมาก
 ให้พ้นจากเครื่องพันธนาการ
 ตรัสบอกทางและมีใช้ทางแก่ปุถุชนที่เหลือ
- [๓๕] พระองค์พร้อมทั้งสาวก ทรงแสดงแสงสว่าง แสดงอมตบท
 ทรงรุ่งเรืองดังกองเพลิงเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
- [๓๖] พระฤทธิ์และบุญอันประเสริฐ
 พระลักษณะมีลายจักรที่สวยงาม

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๐. ลีขีพุททวงศ์

ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว

สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ

- [๓๗] พระวีรเจ้าพระนามว่าวิปัสสี ทรงเป็นนระผู้ประเสริฐ
 เสด็จดับขันธปรินิพพานที่สุมิตตาราม
 พระสกุปอันประเสริฐของพระองค์
 ที่สุมิตตารามนั้น สูงถึง ๗ โยชน์ ฉะนี้แล

วิปัสสีพุททวงศ์ที่ ๑๙ จบ

๒๐. ลีขีพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระลีขีพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระวิปัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ได้มีพระชินสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าลีขี
 ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์
 ผู้ไม่มีบุคคลเสมอ ไม่มีบุคคลเปรียบเทียบ
- [๒] ทรงย้ายมารและเสนามารแล้ว
 ทรงบรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุด
 ทรงประกาศพระธรรมจักร เพื่ออนุเคราะห์สัตว์ทั้งหลาย
- [๓] เมื่อพระชินเจ้าผู้ประเสริฐพระนามว่าลีขี
 ทรงประกาศพระธรรมจักร
 เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๔] เมื่อพระองค์ผู้ประเสริฐที่สุดในหมู่คณะ
 เป็นผู้สูงสุดแห่งนระ ทรงแสดงธรรมแก่ผู้อื่นอีก
 เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๙๐,๐๐๐ โกฏิ
 ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๐. ลีขีพุททวงศ์

- [๕] เมื่อพระองค์ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ในมนุษย์โลกพร้อมเทวโลก
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๘๐,๐๐๐ โกฏิ
ได้บรรลุลหรรณครั้งที่ ๓
- [๖] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าลีขีผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ก็ได้มีการประชุมแห่งพระชีณาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง
- [๗] พระชีณาสพจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ รูป
มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑
มีพระชีณาสพจำนวน ๘๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒
- [๘] มีพระชีณาสพจำนวน ๗๐,๐๐๐ รูป
มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๓
ภิกษุที่มาประชุมกันแม้นั้น ไม่แปรเปลี่ยนด้วยโลกธรรม
เหมือนดอกบัวที่เจริญในน้ำก็ไม่แปรเปลี่ยนด้วยน้ำ
- [๙] สมัยนั้น เราเป็นกษัตริย์มีนามว่าอรินทมะ
ได้อังคาสพระสงฆ์มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธาน
ให้อิ่มหนำด้วยข้าวและน้ำ
- [๑๐] ได้ถวายผ้าอย่างดีมากมายหลายโกฏิผืน
ได้ถวายพาหนะคือช้างซึ่งประดับแล้วอย่างดี
แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- [๑๑] เราได้ทำราชพาหนะคือช้างให้เป็นของสมควรแก่สมณะ
แล้วนำไปถวาย ทำจิตของเราให้ตั้งมั่นเป็นนิมิต
- [๑๒] พระพุทธเจ้าพระนามว่าลีขีพระองค์นั้น
ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก
ก็ทรงพยากรณ์เราว่า
‘ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป ผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า’

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๐. ลีขีพุททวงศ์

- [๑๓] พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์แล้ว
ทรงเริ่มตั้งความเพียร บำเพ็ญทุกกรกิริยา
พระตถาคตจักประทับนั่งที่โคนต้นอชปาลนิโครธ
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั่งแล้ว เสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา
พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัฏถพฤกษ์
พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่ามายา
พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ
พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม
พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ
ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก
บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้
พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ
ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัฏถพฤกษ์
จิตตกหบดีอุบาสกและหัตถกคหบดีอุบาสก
ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๐. ลีขีพุททวงศ์

นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา

จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระโคตมผู้มียศพระองค์นั้น

จักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี

เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้

ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว

ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า

‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’

สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา

ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง

ประนมมือนมัสการว่า

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้

เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล

มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาหน้าแล้ว

ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันใด

เราทั้งหมดก็ฉันนั้นเหมือนกัน

ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้

ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’

[๑๔] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นแล้ว

ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง

ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป

[๑๕] กรุงชื่อว่าอรุณวดี กษัตริย์พระนามว่าอรุณเป็นพระชนก

พระเทวีพระนามว่าประภาวดีเป็นพระชนนี

ของพระพุทธเจ้าพระนามว่าลีขี ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๑๖] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๗,๐๐๐ ปี

มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง

คือสุวัฑฒกปราสาท ศิริปราสาท และวาหนปราสาท

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๐. ลีขีพุททวงศ์

- [๑๗] มีนางสนมกำนัล ๒๔,๐๐๐ นาง
 ล้วนประดับประดาสวยงาม
 พระมหาสีพระนามว่า**สัพพกามา**
 พระราชโอรสพระนามว่า**อดุละ**
- [๑๘] พระองค์เป็นผู้สูงสุดแห่งบุรุษ ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
 จึงทรงราชพาหนะคือช้างออกผนวชแล้ว
 ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุ**พระโพธิญาณ**)
- [๑๙] พระมหาวิระ ทรงเป็นผู้นำชั้นเลิศของโลก
 ผู้สูงสุดแห่งนรชนพระนามว่า**ลีขี**
 ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
 ทูลทรงประกาศพระธรรมจักรที่มฤคทายวัน
- [๒๐] พระอภิภูเถระและพระสัมภวเถระเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่าเขมังกะเป็นพระอุปัฏฐาก
 ของพระลีขีสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๑] พระสขิลเถรีและพระปทุมเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
 ต้นไม้มันเป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า **ต้นกุ่มบก**
- [๒๒] สิริวัฑฒอุบาสกและนันทอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
 จิตตอุบาสกและสุจิตตอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๓] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีพระวรกายสูง ๗๐ ศอก
 ทรงงดงามดังทองคำที่ล้ำค่า
 มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑
- [๒๔] แม้พระองค์ก็มีพระรัศมีประมาณวาหนึ่ง
 ชานออกไปจากพระวรกายต่อเนื่องกันไป
 พระรัศมีนั้นแผ่ไปยังทิศน้อยทิศใหญ่ถึง ๓ โยชน์

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๑. เวสสภุพุทธวงศ์

- [๒๕] พระองค์ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
มีพระชนมายุประมาณ ๗๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๖] พระองค์พร้อมทั้งสาวก
ทรงบันดาลฝนคือธรรมให้ตกลง
ช่วยเทวดาและมนุษย์ให้ชุ่มชื้น
ให้บรรลถึงความเกษมแล้ว
เสด็จดับขันธปรินิพพาน
- [๒๗] พระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑
ซึ่งสมบูรณ์ด้วยอนุพยัญชนะ
ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว
สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ
- [๒๘] พระพุทธเจ้าพระนามว่าสิขี ทรงเป็นมุนีผู้ประเสริฐ
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่อัสสาราม
พระสถูปอันประเสริฐของพระองค์
ที่อัสสารามนั้น สูงถึง ๓ โยชน์ ฉะนี้แล

สิขีพุทธวงศ์ที่ ๒๐ จบ

๒๑. เวสสภุพุทธวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระเวสสภุพุทธเจ้า

- [๑] ในมณฑลที่นั่นแล ได้มีพระชินเจ้าพระนามว่าเวสสภุ
ตามพระโคตร พระองค์ผู้ไม่มีบุคคลเสมอ ไม่มีบุคคลเปรียบ
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

{ ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๖๙๕ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๑. เวสสภุพทวงศ์

- [๒] พระชินเจ้าพระองค์นั้น
ทรงทราบว่ ไฟคือราคะนี้เป็นของร้อน
เป็นแวนแคว้นของตัณหา ทรงตัดกิเลสเครื่องผูก
ดงข้างตัดเครื่องพันนาการแล้ว
ทรงบรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุด
- [๓] พระเวสสภุพทเจ้าทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ทรงประกาศพระธรรมจักรแล้ว
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๘๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๔] เมื่อพระนราสกะผู้เจริญที่สุดในโลก
เสด็จจาริกไปในแวนแคว้น
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๗๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒
- [๕] เมื่อพระองค์ทรงกระทำปาฏิหาริย์บรรเทาทุกข์อันสำคัญ
เทวดาและมนุษย์ในโลกพร้อมทั้งเทวโลกในหมื่นจักรวาล
มาประชุมกัน
- [๖] เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๖๐ โกฏิ
ได้เห็นความมหัศจรรย์ที่ไม่เคยมี
เป็นเหตุให้ชนพองสยองเกล้าแล้วบรรลุธรรม
- [๗] พระชินเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่พระนามว่าเวสสภุ
ได้มีการประชุมแห่งพระชินาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง
- [๘] ภิกษุประมาณ ๘๐,๐๐๐ รูป ได้มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๑
ภิกษุประมาณ ๗๐,๐๐๐ รูป ได้มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๒
- [๙] ภิกษุประมาณ ๖๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน เป็นครั้งที่ ๓
ล้วนกล้วภัยมีชราเป็นต้น เป็นโอรสของพระมเหสีเจ้า
- [๑๐] สมัยนั้น เราเป็นกษัตริย์มีนามว่าสุทิสสนะ
ทูลอาราธนาพระมหาวิรเจ้า แล้วถวายทานอันมีค่ามาก
ได้บูชาพระชินเจ้าพร้อมทั้งภิกษุสงฆ์ด้วยข้าวน้ำและผ้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๑. เวสสภูพุททวงศ์

- [๑๑] เราฟังพระธรรมจักรอันประณีต
อันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ผู้ไม่มีบุคคลเสมอ ทรงประกาศแล้ว
จึงขอบใจการบรรพชา
- [๑๒] เราบำเพ็ญมหาทานให้เป็นไป
ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืน
ทราบว่าการบวชถึงพร้อมด้วยคุณ
จึงบวชในสำนักของพระชินเจ้า
- [๑๓] เราเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยอาจารย์คุณ
ตั้งมั่นอยู่ในวัตรและศีล แสวงหาสัพพัญญุตญาณ
ยินดีในศาสนาของพระชินเจ้า
- [๑๔] เราทำศรัทธาและปีติให้เกิดขึ้น
ให้พระพุทธเจ้าผู้พระศาสดา
ปีติเกิดขึ้นแก่เราเพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณนั่นเอง
- [๑๕] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบว่า
เรามีจิตไม่หวนกลับ จึงได้ตรัสตั้งนี้ว่า
'ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป ผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า'
- [๑๖] พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์
ทรงเริ่มตั้งความเพียร บำเพ็ญทุกกรกิริยา
พระตถาคตจักประทับนั่ง ที่โคนต้นอชปาลนิโครธ
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา
พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัฏถพุกกษ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๑. เวสสภูพุทธวงศ์

พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 จักมีพระนามว่ามายา
 พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ
 พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม
 พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่าอานนท์ จักเป็นพระอุปัฏฐาก
 บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้
 พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
 ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า ต้นอัสสัตถพฤกษ์
 จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระโคดมผู้มียศพระองค์นั้น
 จักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
 เทวดาและมนุษย์ ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้า ผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธางกูร’
 สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
 ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
 ประนมมือนมัสการว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๑. เวสสภุพทวงศ์

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรณ์ในอนาคตกาล
มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว
ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉนใด
เราทั้งหมดก็ฉนนั้นเหมือนกัน
ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรณ์ในอนาคตกาล’

- [๑๗] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม้พระองค์นั้นแล้ว
ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
‘ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป
- [๑๘] กรุงชื่อว่า**อินมะ** กษัตริย์พระนามว่า**สุปปติตะ**เป็นพระชนก
พระเทวีพระนามว่า**ยสวดี**เป็นพระมารดา
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**เวสสภุ** ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๑๙] พระองค์ทรงครองขราวาสอยู่ ๖,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือรุจีปราสาท สุรติปราสาท และวัฑฒกปราสาท
- [๒๐] มีนางสนมกำนัล ๓๐,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**สุจิตตา**
พระราชโอรสพระนามว่า**สุปปพุททะ**
- [๒๑] พระองค์ผู้สูงสุดแห่งบุรุษ
ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงวาทองออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๖ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุสัมโพธิญาณ)
- [๒๒] พระมหาวิระทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
เป็นผู้สูงสุดแห่งนระ พระนามว่า**เวสสภุ**

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๑. เวสสภุพทวงศ์

ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว

ทรงประกาศพระธรรมจักรที่อรุณาราม

[๒๓] พระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นพระอัครสาวก

พระเถระนามว่าอุปสันตะเป็นพระอุปัฏฐาก

ของพระชินเจ้าพระนามว่าเวสสภุ

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

[๒๔] พระรามเถรีและพระสมาลาเถรีเป็นอัครสาวิกา

ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ชาวโลกเรียกว่า **ต้นอ้อยช้างใหญ่**

[๒๕] โสตถิกอุบาสกและรัมมอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก

โคตมอุบาสิกาและสิริมาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

[๒๖] พระองค์ทรงมีพระวรกายสูง ๖๐ ศอก

เปรียบเสมอด้วยเสาทองคำ พระรัศมีเปล่งออกจากพระวรกาย

ดังไฟบนภูเขากลางคืน

[๒๗] พระชินเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่พระองค์นั้น

มีพระชนมายุประมาณ ๖๐,๐๐๐ ปี

พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น

ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

[๒๘] พระองค์พร้อมทั้งสาวก ทรงจำแนกธรรมไว้อย่างพิสดาร

ประดิษฐานมหาชนไว้ในธรรมนาวาแล้ว^๑

ก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน

[๒๙] ชนทุกหมู่เหล่า พระวิหารและอิริยาบถที่น่าทศนา

ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว

สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ

เชิงอรรถ :

^๑ **ธรรมนาวา** ในที่นี้ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ (ขุ.พุทท.อ. ๒๘/๓๖๔)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๒. กกุสันธพุททวงศ์

- [๓๐] พระชินศาสดาผู้ประเสริฐพระนามว่าเวสสกุ
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่เขมาราม
พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์
แผ่ไปอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ ฉะนั้นแล

เวสสกุพุททวงศ์ที่ ๒๑ จบ

๒๒. กกุสันธพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระกกุสันธพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าเวสสกุ
ได้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะ ตามพระโคตร
ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์
มีพระคุณหาประมาณมิได้ หาผู้กระหนาบกระทั้งไต่ยาก
- [๒] ทรงเพิกถอนภพทั้งปวง^๑ ถึงที่สุดแห่งจริยา^๒
ทรงทำลายกิเลส ดังราชสีห์ทำลายกรง^๓แล้ว
ทรงบรรลุสัมโพธิญาณอันประเสริฐ
- [๓] เมื่อพระกกุสันธพุทธเจ้า ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
ทรงประกาศพระธรรมจักร
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๔๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๔] พระองค์แสดงฤทธิ์กระทำยมกปาฏิหาริย์ในอากาศกลางหา
ทรงทำเทวดาและมนุษย์ประมาณ ๓๐,๐๐๐ โกฏิ ให้บรรลุธรรม
- [๕] ในคราวประกาศอริยสัจ ๔ แก่ยักษ์นรเทพ
การบรรลุธรรมของยักษ์นั้น ไม่ได้คำนวณนับ

เชิงอรรถ :

^๑ ภพทั้งปวง ได้แก่ ภพ ๙ (ขุ.พุทท.อ. ๒/๓๖๘)

^๒ จริยา หมายถึงบารมี (ขุ.พุทท.อ. ๒/๓๖๘)

^๓ กรง หมายถึงภพ (ขุ.พุทท.อ. ๒/๓๖๔)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๒. กกุสันธพุททวงศ์

- [๖] พระผู้มีพระภาคพระนามว่า**กกุสันธะ**
ได้มีการประชุมแห่งพระขีณาสพผู้ปราศจากมลทิน
มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ครั้งเดียว
- [๗] ครั้งนั้น พระขีณาสพผู้บรรลุถึงภูมิที่ฝึกแล้ว
เพราะความสิ้นไปแห่งหมู่ข้าศึกคืออาสวะ
ประมาณ ๔๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน
- [๘] สมัยนั้น เราเป็นกษัตริย์มีนามว่า**เขมะ**
ได้ถวายทานมิใช่น้อยในพระตถาคตและในสาวกผู้ชินบุตร
ถวายบาตร จีวร ยาหยอดตา ชะเอมเครือ
- [๙] ถวายสิ่งนั้น สิ่งนี้ ที่ประเสริฐยอดเยี่ยม
ทุกอย่างตามที่ภิกษุสงฆ์ปรารถนา
- [๑๐] แม้พระพุทธเจ้าพระนามว่า**กกุสันธะ**พระองค์นั้น
ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษก็ทรงพยากรณ์เราว่า
‘ในภัทธกัปนี้ ผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า’
- [๑๑] พระตถาคตได้เสด็จออกจาก**กรุงกบิลพัสดุ์**ที่นารีนรมย์
ทรงเริ่มตั้งความเพียร บำเพ็ญทุกรกิริยา
พระตถาคตจักประทับนั่งที่**โคนต้นอชปาลนิโครธ**
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**
พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา** แล้วเสด็จไปที่**โคนต้นโพธิ์**
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว
จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทัภษณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่**โคนต้นอัสสัฏถพุกกะ**

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๒. กกุสันธพุททวงศ์

พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 จักมีพระนามว่า **มายา**
 พระบิดาจักมีพระนามว่า **สุทโธทนะ**
 พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่า **โคดม**
 พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่า **อานนท์** จักเป็นพระอุปัฏฐาก
 บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้
 พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
 ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า **ต้นอัสสัตถพฤกษ์**
 จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวีจักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
 จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระโคดมผู้มียศพระองค์นั้น
 จักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
 เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว
 ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธางกูร’
 สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
 ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
 ประนมมือนมัสการว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๒. กกุสันธพุททวงศ์

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล
มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาหน้าแล้ว
ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันท
เราทั้งหมดก็ฉันทันเหมือนกัน
ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’

- [๑๒] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม้พระองค์นั้นแล้ว
ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
‘ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป
- [๑๓] กรุงชื่อว่าเขมวดี ครั้นนั้น เรามีชื่อว่าเขมะ
เมื่อแสวงหาพระสัพพัญญุตญาณ
จึงออกบวชในสำนักของพระองค์
- [๑๔] อัคคิทัตตพราหมณ์นั้นเป็นพุทธบิดา
นางพราหมณีชื่อว่าวิสาขาเป็นมารดาของพระพุทธเจ้า
พระนามกกุสันธะ ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๑๕] ตระกูลใหญ่ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
เป็นตระกูลที่ประเสริฐที่สุดของคนทั้งหลาย
มีชาติสูง มียศมาก อยู่ในเขมนครนั้น
- [๑๖] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๔,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือกามวัฑฒปราสาท กามสุทธิปราสาท และรติวัฑฒปราสาท
- [๑๗] มีนางสนมกำนัล ๓๐,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่าโรปีนี
พระราชโอรสพระนามว่าอุตตระ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๒. กกุสันธพุททวงศ์

- [๑๘] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือรถออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๑๙] พระมหาวิระพระนามว่า**กกุสันธะ**
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก เป็นผู้สูงสุดแห่งนรชน
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ มฤคทายวัน
- [๒๐] พระวิรุทธะและพระสิญชีวนามเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่าพุทธิยะเป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**กกุสันธะ** ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๒๑] พระสามาเถรีและพระจัมปนามาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า **ต้นชีก**
- [๒๒] อัจจุคคอุบาสกและสมณอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
นันทอุบาสิกาและสุนันทอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๓] พระมหามุนีทรงมีพระวรกายสูง ๔๐ ศอก
พระรัศมีเปล่งปลั่งดังทองคำ แผ่ออกไป ๑๐ โยชน์โดยรอบ
- [๒๔] พระชินเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่พระองค์นั้น
มีพระชนมายุประมาณ ๔๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๕] พระองค์พร้อมทั้งสาวก ทรงแผ่ขยายตลาดธรรม^๑
ให้แก่บุรุษและสตรี ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก

เชิงอรรถ :

^๑ **ทรงแผ่ขยายตลาดธรรม** หมายถึง บอกกล่าวสอนพระพุทธพจน์ที่ประกอบด้วยองค์ ๙ โดยอรรถ
พยัญชนะ นัย เหตุ อุทาหรณ์ (มิลินท. ๓๕๒)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๓. โจนาคมนพุททวงศ์

ทรงบันลือสีหนาท^๑แล้ว

เสด็จดับขันธปรินิพพาน

- [๒๖] พระองค์ทรงถึงพร้อมด้วยพระดำรัสอันมีองค์ ๘
มีศีลไม่ต่างพร้อยตลอดกาล ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว^๒
สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ
- [๒๗] พระชินเจ้าผู้ประเสริฐพระนามว่ากกุสันธะ
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่เขมาราม
พระสอุปอันประเสริฐของพระองค์
ที่เขมารามนั้น สูงถึง ๑ คาวุต ฉะนี้แล

กกุสันธพุททวงศ์ที่ ๒๒ จบ

๒๓. โจนาคมนพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระพุทธเจ้าพระนามว่าโจนาคมนะ

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะ
ได้มีพระชินสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโจนาคมนะ
ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์ ทรงองอาจกว่านรชน
เป็นผู้เจริญที่สุดในโลก
- [๒] ทรงบำเพ็ญบารมีธรรม ๑๐ ประการให้บริบูรณ์
ข้ามทางกัณดาร^๓ได้แล้ว ลอยมลทิน^๔ทั้งปวงแล้ว
ทรงบรรลุสัมโพธิญาณอันประเสริฐ

เชิงอรรถ :

^๑ บันลือสีหนาท ในที่นี้ได้แก่ บันลือสีหนาท คือ ประกาศการให้อภัย (ขุ.พุทท.อ. ๒๕/๓๗๐)

^๒ ได้แก่ ยุคของพระสาวกอันตรธานไป (ขุ.พุทท.อ. ๒๕/๓๗๑)

^๓ ทางกัณดาร คือชาติ (ขุ.พุทท.อ. ๑/๓๗๓)

^๔ มลทินทั้งปวง ได้แก่ มลทิน ๓ มีรากะเป็นต้น (ขุ.พุทท.อ. ๒/๓๗๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๗๐๖ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๓. โกนาคมนพุททวงศ์

- [๓] เมื่อพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมนะ ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ
ทรงประกาศพระธรรมจักร
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๓๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๔] เมื่อพระองค์ทรงทำปาฏิหาริย์ในการย้ายวาทะของผู้อื่น
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๒๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒
- [๕] จากนั้น พระชินสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงฤทธิ์ต่าง ๆ
แล้วเสด็จไปยังเทวโลก
ประทับที่บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ในเทวโลกนั้น
- [๖] พระมุนีนันทรงจำพรรษา ทรงแสดงพระอภิธรรม ๗ ปกรณ์
ทวยเทพประมาณ ๑๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓
- [๗] แม้พระพุทธเจ้าผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพพระองค์นั้น
ก็ได้มีการประชุมแห่งพระชินาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ครั้งเดียว
- [๘] ครั้งนั้น ภิกษุ ๓๐,๐๐๐ รูป ผู้ข้ามโอชะ
จะถูกมัจจุราชทำลาย มาประชุมกัน
- [๙] สมัยนั้น เราเป็นกษัตริย์มีนามว่าปัพพตะ
พรั่งพร้อมด้วยมิตรและอำมาตย์ มีพลนิกายและพาหนะมิใช่น้อย
- [๑๐] ไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ฟังธรรมอันยอดเยี่ยมแล้ว
นิมนต์พระสงฆ์พร้อมทั้งพระชินเจ้า ได้ถวายทานตามที่ตนปรารถนา
- [๑๑] ได้ถวายผ้าปีตตุณณะ ผ้าเมืองจีน ผ้าไหม ผ้ากำพล
และฉลองพระบาททองคำแด่พระศาสดาและสาวก
- [๑๒] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ประทับนั่งท่ามกลางสงฆ์แล้วทรงพยากรณ์เราว่า
'ในภวัตรกัปนี้ ผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า'
- [๑๓] พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์
ทรงเริ่มตั้งความเพียร บำเพ็ญทุกกรกิริยา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๓. โกนาคมมพุททวงศ์

พระตถาคตจักประทับนั่งที่โคนต้น**อชปาลนิโครธ**
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำ**เนรัญชรา**

พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำ**เนรัญชรา** แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว

จากนั้น พระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว
ตรัสรู้ที่**โคนต้นอัสสัตถพฤกษ์**

พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
จักมีพระนามว่า**มายา**

พระบิดาจักมีพระนามว่า**สุทโธทนะ**

พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่า**โคดม**

พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก

พระเถระนามว่า**อานนท์** จักเป็นพระอุปัฏฐาก

บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้

พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี

ผู้ไม่มีอาสวะ สิ้นราคะ มีจิตสงบ

ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา

ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ชาวโลกเรียกว่า **ต้นอัสสัตถพฤกษ์**

จิตตกหบดีอุบาสกและหัตถกคหบดีอุบาสก

ชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุปัฏฐาก

นั้นทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา

จักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๓. โจนาคมนพุททวงศ์

พระโคตมผู้มียศพระองค์นั้น

จักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี

เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้

ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่แล้ว

ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า

‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธานุกร’

สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา

ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง

ประนมมือนมัสการว่า

‘ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้

เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล

มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว

ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป จันใด

เราทั้งหมดก็จันนั้นเหมือนกัน

ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้

ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล’

[๑๔] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม้พระองค์นั้นแล้ว

ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง

ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป

[๑๕] เราเป็นผู้สูงสุดแห่งนรชน เมื่อแสวงหาพระสัพพัญญุตญาณ

จึงให้ท่าน สละราชสมบัติอันยิ่งใหญ่

บวชในสำนักของพระชินเจ้า

[๑๖] กรุงชื่อว่าโสภวดี กษัตริย์พระนามว่าโสกะ

ตระกูลใหญ่ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็อยู่ในครานั้น

[๑๗] ยัญญทัตตพราหมณ์นั้นเป็นพุทธบิดา

นางพราหมณีชื่อว่าอุตตราเป็นพระมารดา

ของพระศาสดาพระนามว่าโจนาคมนะ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๓. โกนาคมนพุททวงศ์

- [๑๘] พระองค์ทรงครองขราวาสอยู่ ๓,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือดุสิตปราสาท สันดุสิตปราสาท และสันตภูฏปราสาท
- [๑๙] มีนางสนมกำนัล ๑๖,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่า**รุจิฉัตตา**
พระราชโอรสพระนามว่า**สัตถวาทะ**
- [๒๐] พระองค์เป็นผู้สูงสุดแห่งบุรุษ ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชยานพาหนะคือช้างออกผนวชแล้ว
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๖ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุ**พระโพธิญาณ**)
- [๒๑] พระมหาวิระพระนามว่า**โกนาคมนะ**
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก เป็นผู้สูงสุดแห่งนรชน
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักรที่มฤคทายวัน
- [๒๒] พระภิกษุโยสเถระและพระอุตตรเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่า**โสตถิยะ**เป็นพระอุปัฏฐาก
ของพุทธเจ้าพระนามว่า**โกนาคมนะ** ผู้มีพระยศ
- [๒๓] พระสมุททาเถรีและพระอุตตราเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า**ต้นมะเดื่อ**
- [๒๔] อุคคอุบาสกและโสมเทพอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
สีวลอุบาสิกาและสามาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๕] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีพระวรกายสูง ๓๐ ศอก
ประดับด้วยพระรัศมีเปล่งปลั่งดังทองคำที่ปากแม่น้ำ
- [๒๖] ขณะนั้น พระพุทธองค์มีพระชนมายุประมาณ ๓๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุอยู่ประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๔. กัสสปพุททวงศ์

- [๒๗] พระองค์พร้อมทั้งสาวก ทรงยกธรรมเจดีย์
อันประดับด้วยผ้าคือธรรมแล้ว^๑
ทรงร้อยพวงดอกไม้คือธรรมเสร็จแล้ว
เสด็จดับขันธปรินิพพาน
- [๒๘] สาวกของพระองค์ดงามด้วยฤทธิ์อันยิ่งใหญ่
พระองค์ทรงประกาศศีริธรรม^๒
ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว
สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ
- [๒๙] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมนะ
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่ป่าดงาราม
พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์
แผ่ไปอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ ฉะนี้แล

โกนาคมนพุททวงศ์ที่ ๒๓ จบ

๒๔. กัสสปพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระกัสสปพุทธเจ้า

- [๑] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมนะ
ได้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร
ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์
ทรงเป็นธรรมราชา มีพระรัศมี
- [๒] ทรัพย์อันเป็นมรดกของตระกูล ที่สัตว์เป็นอันมากบูชากัน
พระองค์ทรงสละให้ทานแก่พวกยาก

เชิงอรรถ :

^๑ ยกธรรมเจดีย์ หมายถึงโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ

อันประดับด้วยแผ่นผ้า หมายถึงประดับด้วยอริยสัจ ๔ (ขุ.พุทท.อ. ๒๗/๓๗๗)

^๒ ศิริธรรม ได้แก่ โลกุตตรธรรม (ขุ.พุทท.อ. ๒๘/๓๗๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๗๑๑ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๔. กัสสปพุททวงศ์

ทำจิตให้เต็ม ทำลายกิเลสตัณหา

เหมือนโคอุสละทำลายคอก ฉะนั้นแล้ว

ทรงบรรลุสัมโพธิญาณอันประเสริฐ

[๓] เมื่อพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระผู้นำสัตว์โลก
ประกาศพระธรรมจักร

เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๒๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑

[๔] ในคราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกไปในโลกตลอด ๔ เดือน
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๒

[๕] ในคราวเมื่อพระองค์ทรงทำยมกปาฏิหาริย์แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ
ประกาศพระญาณธาตุ^๑

เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๕,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๓

[๖] พระชินเจ้าทรงแสดงธรรมที่สุธรรมเทพนคร ที่รื่นรมย์นั้น
ทรงทำให้เทวดาประมาณ ๓,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุธรรม

[๗] ในคราวที่ทรงแสดงธรรมแก่ยักษ์นรเทพ
อีกครึ่งหนึ่ง

เทวดาเหล่านั้นได้บรรลุธรรมค่านอนนับไม่ได้

[๘] แม้พระพุทธเจ้าผู้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพพระองค์นั้น
ก็ได้มีการประชุมแห่งพระชินาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ครั้งเดียว

[๙] ครั้งนั้น ภิกษุประมาณ ๒๐,๐๐๐ รูป
ผู้ล่วงภพ ผู้คงที่ด้วยhiriและศีล มาประชุมกัน

[๑๐] ครั้งนั้น เราเป็นมาณพมีชื่อปรากฏว่า**โชติปาละ**
คงแก่เรียน ทรงมนตร์ จบไตรเพท

เชิงอรรถ :

^๑ พระญาณธาตุ ได้แก่ สัพพัญญุตญาณ (ข.พุทธ.อ. ๕/๓๘๑)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๔. กัสสปพุททวงศ์

- [๑๑] ถึงความสำเร็จในคัมภีร์ทำนายลักษณะและคัมภีร์อิติหาสะ
เป็นผู้ฉลาดในวิชาดูพื้นที่และอากาศ เป็นผู้ใช้วิชา ไม่มีทุกข์
- [๑๒] ขฤิการอุบาสก ผู้เป็นอุปัฏฐาก
ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่ากัสสปะ
เป็นผู้มีความเคารพยำเกรง เป็นพระอนาคามี
- [๑๓] ขฤิการอุบาสกได้พาเราเข้าเฝ้าพระชินเจ้าพระนามว่ากัสสปะ
เราได้ฟังธรรมของพระองค์แล้วจึงบวชในสำนักของพระองค์
- [๑๔] เราเป็นผู้ปรารภความเพียร ฉลาดในวัตรน้อยวัตรใหญ่
ไม่เสื่อมในที่ไหน ๆ^๑ ปฏิบัติตามคำสั่งสอน
ของพระชินเจ้าอย่างสมบูรณ์
- [๑๕] เล่าเรียนนวัังคสัตตทศสน์ เท้าที่พระพุทธเจ้าตรัสแล้วทุกอย่าง
ช่วยประกาศพระศาสนาของพระชินเจ้าในหังดงาม
- [๑๖] แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงเห็นความอัศจรรย์ของเราแล้ว
จึงทรงพยากรณ์เราว่า
'ในภวัตรกัปนี้ ผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า'
- [๑๗] พระตถาคตได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์
ทรงเริ่มตั้งความเพียร บำเพ็ญทุกกรกิริยา
- [๑๘] พระตถาคตจักประทับนั่งที่โคนต้นอชปาลนิโครธ
ทรงรับข้าวปายาสในที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา
- [๑๙] พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์
ตามหนทางอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้แล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่เสื่อมในที่ไหน ๆ หมายถึงไม่เสื่อมในศีล สมาธิ และสมาบัติเป็นต้น (ข.พุทธ.อ. ๓๘๔)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๔. กัสสปพุททวงศ์

- [๒๐] จากนั้นพระองค์ผู้มีพระยศยิ่งใหญ่
 จักทำประทักษณโพรหมันท์อันยอดเยี่ยมแล้ว
 ตรัสรู้ที่โคนต้นอัสสัฏถพฤกษ์
- [๒๑] พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระชินเจ้าพระองค์นี้
 จักมีพระนามว่ามายา
 พระบิดาจักมีพระนามว่าสุทโธทนะ
 พระชินเจ้าพระองค์นี้จักมีพระนามว่าโคดม
- [๒๒] พระโกลิตเถระและพระอุปลิสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ ล้นราคะ มีจิตสงบ
 ตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวก
 พระเถระนามว่าอานนท์จักเป็นพระอุปัฏฐาก
 บำรุงพระชินเจ้าพระองค์นี้
- [๒๓] พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรีผู้ไม่มีอาสวะ
 ล้นราคะ มีจิตตั้งมั่นดี จักเป็นพระอัครสาวิกา
 ดันไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า ดันอัสสัฏถพฤกษ์
- [๒๔] จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคคหบดีอุบาสก
 ชาวเมืองอาฬวีจักเป็นอัครอุปัฏฐาก
 นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกาจักเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
 พระโคดมผู้มียศพระองค์นั้น
 จักมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐ ปี
- [๒๕] เทวดาและมนุษย์ได้ฟังพระดำรัสนี้
 ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ต่างก็มีความชื่นชมกล่าวว่า
 ‘ท่านผู้นี้เป็นหน่อพุทธางกูร’
- [๒๖] สัตว์ทั้งหลายในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา
 ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง
 ประนมมือนมัสการว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๔. กัสสปพุททวงศ์

- [๒๗] 'ถ้าเราทั้งหลายจักพลาดศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้
เราทั้งหลายก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคต
- [๒๘] มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ พลาดท่าเฉพาะหน้าแล้ว
ก็ยึดเอาท่าถัดไปจึงข้ามแม่น้ำใหญ่ไป ฉันท
- [๒๙] เราทั้งหมดก็ฉันทนั้นเหมือนกัน
ถ้าพลาดพระชินเจ้าพระองค์นี้
ก็จักพร้อมหน้าหน่อพุทธานุกรนี้ในอนาคตกาล'
- [๓๐] เราได้ฟังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแม้พระองค์นั้นแล้ว
ก็ทำจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง
'ได้อธิษฐานวัตรเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป
- [๓๑] เราะลึกถึงพุทธพยากรณ์อย่างนี้แล้ว
งดเว้นความประพฤดิเสียหาย
ข้าพเจ้าทำกรรมที่ทำได้ยาก
เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณเท่านั้น
- [๓๒] กรุงชื่อว่า**พาราณสี** กษัตริย์พระนามว่า**กิกิ**
ตระกูลใหญ่ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็อยู่ในนครนั้น
- [๓๓] **พรหมทัตตพราหมณ**นั้นเป็นพุทธบิดา
นางพราหมณีชื่อว่า**ธนวดิ**เป็นมารดา
ของพระพุทธเจ้าพระนามว่า**กัสสปะ**
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๓๔] พระองค์ทรงครองขรवासอยู่ ๒,๐๐๐ ปี
มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือหังสปราสาท ยสปราสาท และสิริจันทปราสาท
- [๓๕] มีนางสนมกำนัล ๔๘,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๔. กัสสปพุททวงศ์

พระมหาลีพระนามว่าสนันหา

พระราชโอรสพระนามว่าวิชิตเสนะ

- [๓๖] พระองค์เป็นผู้สูงสุดแห่งบุรุษ
ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงออกจากปราสาทไปผนวช
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วัน (จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๓๗] พระมหาวีระพระนามว่ากัสสปะ
ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ผู้สูงสุดแห่งนรชน
ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักรที่มฤคทายวัน
- [๓๘] พระติสสเถระและพระภารทวาชเถระเป็นพระอัครสาวก
พระเถระนามว่าสรพมิตตะเป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระพุทธรเจ้าพระนามว่ากัสสปะ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
- [๓๙] พระอนุลาเถรีและพระอุรุเวลาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ชาวโลกเรียกว่า ต้นไทร
- [๔๐] สมังคลอุบาสกและขุททิลอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
วิชิตเสนอุบาสกและภัททาอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๔๑] พระพุทธรเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีพระวรกายสูง ๒๐ ศอก
มีพระรัศมีเปล่งปลั่งดังสายฟ้าในอากาศ
ดจดวงจันทร์ทรงกลม
- [๔๒] พระองค์ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ทรงมีพระชนมายุประมาณ ๒๐,๐๐๐ ปี
พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุประมาณเท่านั้น
ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๔. กัสสปพุททวงศ์

- [๔๓] ทรงสร้างสระน้ำคือธรรมไว้ ทรงประทานเครื่องลูบไล้คือศีล
ทรงจัดผ้าคือธรรมไว้^๑เป็นเครื่องนุ่งห่ม ทรงแจกพวงมาลัยคือธรรม^๒
- [๔๔] ทรงตั้งกระจกเงาที่ไรมลทินคือธรรมไว้^๓ให้มหาชน
ด้วยทรงหวังว่า ชนบางพวกปรารถนานิพพาน
จงเห็นเครื่องประดับของเรา
- [๔๕] ทรงประทานเสื้อคือศีล^๔ เกราะหนังคือฌาน
ทรงจัดหนังคือธรรมไว้^๕คลุมกาย และเครื่องผูกสอด^๖ อย่างดีเลิศ
- [๔๖] ทรงประทานโลคือสติปัญญา ๔ หอกคือญาณอันคมกล้า
ดาบอย่างดี^๗คือธรรม และศาสตราวุธเครื่องย่ำยีศัตรูคือศีลไว้ให้
- [๔๗] ประทานภูษาคือวิชา ๓
พวงมาลัยสำหรับสวมศีรษะคือผล ๔
เครื่องอาภรณ์คืออภิญา ๖
และดอกไม้เครื่องประดับคือพระธรรม
- [๔๘] รมขาว^๘คือพระสัทธรรมอันเป็นเครื่องป้องกันบาป
ทรงเนรมิตดอกไม้^๙คือความไม่มีเวรภัยไว้ให้เสร็จแล้ว
พระองค์ก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน

เชิงอรรถ :

- ^๑ ทรงจัดผ้าคือธรรมไว้ หมายถึงหิรีและโอดตปปะ (ขุ.พุทท.อ. ๒๖/๓๘๗)
- ^๒ ทรงแจกพวงมาลัยคือธรรม หมายถึงโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ (ขุ.พุทท.อ. ๒๖/๓๘๗)
- ^๓ กระจกเงาที่ไรมลทินคือธรรมไว้ หมายถึงโสดาปัตติมรรค (ขุ.พุทท.อ. ๒๖/๓๘๗)
- ^๔ ทรงประทานเสื้อคือศีล หมายถึงศีล ๕ ศีล ๑๐ จตุปาริสุทธิศีล (ขุ.พุทท.อ. ๒๖/๓๘๗)
- ^๕ หนังคือธรรมไว้ หมายถึงสติสัมปชัญญะ (ขุ.พุทท.อ. ๒๖/๓๘๗)
- ^๖ เครื่องผูกสอด หมายถึงความเพียร (ขุ.พุทท.อ. ๒๖/๓๘๗)
- ^๗ ดาบอย่างดี หมายถึงมรรคปัญญา (ขุ.พุทท.อ. ๒๖/๓๘๗)
- ^๘ รมขาว หมายถึงวิมุตติ (ขุ.พุทท.อ. ๒๖/๓๘๘)
- ^๙ ดอกไม้ หมายถึงมรรคมองค์ ๘ (ขุ.พุทท.อ. ๒๖/๓๘๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๗๑๗ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๕. โคตมพุททวงศ์

- [๔๙] แท้จริง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีคุณหาประมาณมิได้
กระທกระທได้ยาก
พระธรรมรัตนนี้ทรงตรัสไว้ดีแล้ว ควรเรียกให้มาดู
- [๕๐] พระสังฆรัตนนี้ปฏิบัติดีแล้ว ไม่มีผู้อื่นยิ่งไปกว่า
พระรัตนทั้ง ๓ นี้ ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว
สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ
- [๕๑] พระชินศาสดาพระนามว่ามหากัสสปะ
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่เสตัพยาราม
พระสอุปของพระชินเจ้านั้น
ที่เสตัพยารามนั้น สูงถึง ๑ โยชน์ ฉะนี้แล

กัสสปพุททวงศ์ที่ ๒๕ จบ

๒๕. โคตมพุททวงศ์

ว่าด้วยพระประวัติของพระโคตมพุทธเจ้า

- [๑] ในกาลบัดนี้ ตถาคตเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านามว่าโคตม
เจริญในศากยสกุล บำเพ็ญความเพียรแล้ว
ได้บรรลุสัมโพธิญาณอันประเสริฐ
- [๒] ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ประกาศพระธรรมจักร
เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๑๘ โภกิ ได้บรรลุธรรมครั้งที่ ๑
- [๓] จากนั้น เราเมื่อแสดงธรรมในสมาคมเทวดาและมนุษย์
การบรรลุธรรมครั้งที่ ๒ ไม่ต้องกล่าวถึงจำนวน
- [๔] ต่อมา ในคราวที่เรากล่าวสอนบุตรของเรา บัดนี้ ณ ที่นี้แล
การบรรลุธรรมครั้งที่ ๓ ไม่ต้องกล่าวถึงจำนวน
- [๕] เรามีการประชุมสาวก ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ครั้งเดียว
ภิกษุประมาณ ๑,๒๕๐ รูป ได้มาประชุมกัน

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๕. โคตมพุททวงศ์

- [๖] เราผู้ปราศจากมลทิน รุ่งเรืองอยู่ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์
ให้สิ่งที่ปรารถนาทุกอย่างเหมือนแก้วสารพัดนึก
ให้สิ่งที่ต้องการทั้งปวง ฉะนั้น
- [๗] เราประกาศอริยสัจ ๔ เพื่ออนุเคราะห์สัตว์ทั้งหลาย
ผู้หวังผล ผู้แสวงธรรมเป็นเครื่องละความพอใจในภพ
- [๘] เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ องค์ ได้บรรลุธรรม
การบรรลุธรรมครั้งละองค์สององค์ นับจำนวนไม่ได้เลย
- [๙] คำสั่งสอนของเราผู้เป็นศาสดา
กว้างขวางรู้กันโดยมาก เจริญแพร่หลาย
งอกงามดี บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ในโลกนี้
- [๑๐] ภิกษุหลายร้อยรูปเป็นผู้ไม่มีอาสวะสิ้นราคะ
มีจิตสงบ ตั้งมั่น แวดล้อมเราทุกเมื่อ
- [๑๑] ในกาลนี้ บัดนี้ ภิกษุเหล่าใด เป็นพระเสขะ
ยังไม่บรรลอรหัตตผล^๑ ละภพมนุษย์ไป
ภิกษุเหล่านั้น ฤทธิคุณชนดำหนิ
- [๑๒] นรชนทั้งหลายชมเชยทางพระอริยะ ยินดีในธรรมทุกเมื่อ
มีความรุ่งเรือง ถึงจะท่องเที่ยวอยู่ในสงสารก็จักบรรลได้
- [๑๓] กรุงของเราชื่อ**กบิลพัสดุ์** พระเจ้า**สุทโธทนะ**เป็นพระบิดาของเรา
พระมารดาบังเกิดเกล้าของเราชาวโลกเรียกพระนามว่า**มายาเทวี**
- [๑๔] เราครองขรवासอยู่ ๒๙ ปี มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง
คือ**สุจันทปราสาท** **โกกนุทปราสาท** และ**โกญจปราสาท**
- [๑๕] มีนางสนมกำนัล ๔๐,๐๐๐ นาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีของเราชื่อ**ว่ายโสธรา**
พระโอรสของเราชื่อ**ว่าราहुล**

เชิงอรรถ :

^๑ ยังไม่บรรลอรหัตตผล แปลมาจากศัพท์ว่า อกุปตตมานสา (ดู มงคลดถ. ๒/๕๖๒/๔๓๓)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๕. โคตมพุททวงศ์

- [๑๖] เราเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงทรงราชพาหนะคือม้าออกผนวชแล้ว
ได้บำเพ็ญเพียรประพาสทุกกริยาอยู่ ๖ ปี
(จึงได้บรรลุพระโพธิญาณ)
- [๑๗] เราเป็นพระชินสีห์ประกาศพระธรรมจักร
ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน **เขตกรุงพาราณสี**
เราเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชื่อว่า **โคตม** เป็นที่พึ่งของสรรพสัตว์
- [๑๘] ภิกษุ ๒ รูป ชื่อ **อุปลิสสะ** และ **โกลิตะ** เป็นอัครสาวกของเรา
ภิกษุชื่อว่า **อานนท์** เป็นอุปัฏฐากอยู่ในสำนักของเรา
ภิกษุณีชื่อ **เขมา** และภิกษุณีชื่อ **อุบลวรรณา** เป็นอัครสาวิกา
- [๑๙] จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถคหบดีอุบาสก
ชาวเมืองอาฬวีเป็นอัครอุปัฏฐาก
นันทมารดาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
- [๒๐] เราบรรลุสัมโพธิญาณอย่างประเสริฐ
ที่โคนต้น **อัสสัตถพฤกษ์** เรามีรัศมีวาหนึ่ง
พุ่งขึ้นไป ๑๖ ศอกทุกเมื่อ
- [๒๑] บัดนี้ อายุของเรามีน้อยประมาณ ๑๐๐ ปี
ถึงเราจะดำรงอยู่เพียงนั้น
ก็ช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๒๒] เราตั้งคบเพลิงคือธรรมไว้สำหรับให้คนรุ่นหลังได้ตรัสรู้
อีกไม่นานเลยแม้เรากับสงฆ์สาวก
ก็จักปรินิพพาน ณ ที่นี้ เหมือนไฟสิ้นเชื้อ(ดับไป)
- [๒๓] คู่อัครสาวกเป็นต้นเหล่านั้นมีเดชไม่มีอะไรเทียบเคียง
มียศและกำลัง เรามีร่างกายทรงไว้ซึ่งคุณ
มีร่างกายวิจิตรด้วยพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ^๑

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถหน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๒๖. พุทธปกิณณกัณฑ์

- [๒๔] เรามีรัศมี ๖ ประการ สว่างไสวไปทั่วทั้ง ๑๐ ทิศ
 ดุจดวงอาทิตย์ ทุกอย่างล้วนจักอันตรธานไปหมดสิ้น
 สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ ฉะนี้แล

โคตมพุทธวงศ์ที่ ๒๕ จบ

๒๖. พุทธปกิณณกัณฑ์

ว่าด้วยเรื่องเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า

- [๑] ในกัปอันประมาณมิได้นับจากภัทรกัปนี้ไป
 ได้มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำวิเศษ ๔ พระองค์
 คือพระตัน्हังกรสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑
 พระเมธังกรสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑
 พระสรณังกรสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑
 และพระทีปังกรสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑
 พระชินเจ้าเหล่านั้น เสด็จอุบัติขึ้นในกัปเดียวกัน
- [๒] สมัยต่อจากพระทีปังกรสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ได้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะ
 ทรงเป็นผู้นำพระองค์เดียวเสด็จอุบัติขึ้นในกัปหนึ่ง
 ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก
- [๓] อันตรกัปของพระผู้มีพระภาคทีปังกร
 กับพระศาสดาพระนามว่าโกณฑัญญะ จะคำนวณนับมิได้
- [๔] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะ
 ได้มีพระพุทธเจ้าพระนามว่ามังคละ ทรงเป็นผู้นำ
 แม้อันตรกัปของพระโกณฑัญญะกับพระมังคลพุทธเจ้านั้น
 จะคำนวณนับมิได้
- [๕] พระพุทธเจ้า ๔ พระองค์ คือ พระนามว่ามังคละ ๑
 พระนามว่าสมณะ ๑ พระนามว่าเรวตะ ๑ พระนามว่าโสภิตะ ๑

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๒๖. พุทธปกิณณกัณฑ์

ผู้เป็นมุนี ผู้มีพระจักขุ มีพระรัศมีสว่างไสว

ก็เสด็จอุบัติขึ้นในกัปเดียวกัน

[๖] สมัยต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าโสภิตะ

ได้มีพระมหามุนีพระนามว่าอโนมทัสสี

แม้อันตรกัปของพระพุทธเจ้าพระนามว่าโสภิตะ

กับพระพุทธเจ้าพระนามว่าอโนมทัสสี จะคำนวณนับมิได้

[๗] พระพุทธเจ้าทั้งหลาย คือ พระนามว่าอโนมทัสสี ๑

พระนามว่าปทุมะ ๑ พระนามว่านารทะ ๑ ผู้ทรงเป็นผู้นำ

ผู้เป็นมุนี ทำที่สุดความมืดได้แม้เหล่านั้น

ก็เสด็จอุบัติขึ้นในกัปเดียวกัน

[๘] สมัยต่อจากพระนารทสัมมาสัมพุทธเจ้า

ได้มีพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ ทรงเป็นผู้นำ

เสด็จอุบัติขึ้นในกัปหนึ่ง ทรงช่วยเหลือชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก

[๙] แม้อันตรกัปของพระผู้มีพระภาคพระนามว่านารทะ

กับพระศาสดาพระนามว่าปทุมุตตระ จะคำนวณนับมิได้

[๑๐] ในกัปที่ ๑๐๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)

มีพระมหามุนีพระองค์เดียว

คือพระปทุมุตตระ ผู้ทรงรู้แจ้งโลก ผู้สมควรรับเครื่องบูชา

[๑๑] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)

ต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ

ได้มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำ ๒ พระองค์

คือพระสุเมธะและพระสุชาตะ

[๑๒] ในกัปที่ ๑,๘๐๐ (นับจากกัปนี้ไป)

ได้มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำ ๓ พระองค์

คือพระปิยทัสสี ๑ พระอัทธทัสสี ๑

พระธัมมทัสสี ๑ ล้วนเป็นผู้นำ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ ๒๖. พุทธปกิณณกัณฑ์

- [๑๓] ต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่า**สุชาตะ**
ได้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้สูงสุดแห่งเทวดาและมนุษย์
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหล่านั้นผู้ไม่มีบุคคลเปรียบได้ในโลก
เสด็จอุบัติขึ้นในกัปเดียวกัน
- [๑๔] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป
ได้มีพระมหามุนีพระองค์เดียวคือ**พระสิทธัตถะ**
ผู้ทรงรู้แจ้งโลก ทรงเป็นดังศัลยแพทย์ผู้ยอดเยี่ยม
- [๑๕] ในกัปที่ ๙๒ นับจากกัปนี้ไป
มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำ ๒ พระองค์
คือ**พระติสสะ ๑ พระปัสสะ ๑**
ผู้ไม่มีบุคคลเสมอ ไม่มีบุคคลเปรียบ
- [๑๖] ในกัปที่ ๙๑ นับจากกัปนี้ไป
มีพระพุทธเจ้าทรงนามว่า**วิปัสสี** ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นทรงมีพระกรุณา
ทรงเปลี่ยนสัตว์ทั้งหลายจากเครื่องพันธนาการ
- [๑๗] ในกัปที่ ๓๑ นับจากกัปนี้ไป
ได้มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำ ๒ พระองค์
คือ**พระสิขี ๑ พระเวสสภู ๑**
ผู้ไม่มีบุคคลเสมอ ไม่มีบุคคลเปรียบ
- [๑๘] ในภัทรกัปนี้ได้มีพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นผู้นำ ๓ พระองค์
คือ**พระกกุสันธะ ๑ พระโกนาคมนะ ๑**
พระกัสสปะ ผู้ทรงเป็นผู้นำ ๑
- [๑๙] บัดนี้ เราเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า**เมตไตรย**จักมี(ในอนาคต)
แม้พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ก็ทรงเป็นนักปราชญ์อนุเคราะห์สัตว์โลก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๗. ธาตุภาชนียกถา

- [๒๐] บรรดาพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นพระธรรมราชาเหล่านั้น
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหล่านั้นพร้อมด้วยสาวก
จักตรัสบอกมรรคนั้นแก่ผู้อื่นหลายโกฏิ
แล้วจักเสด็จดับขันธปรินิพพาน ฉะนี้แล

พุทธปกิณณกัณฑ์ที่ ๒๖ จบ

๒๗. ธาตุภาชนียกถา

ว่าด้วยการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ

- [๑] พระมหาโคดมชินเจ้าผู้ประเสริฐ
เสด็จดับขันธปรินิพพานที่กรุงกุสินารา
พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์
แผ่ไปอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ
- [๒] พระบรมสารีริกธาตุทะนานหนึ่งเป็นของพระเจ้าอชาตศัตรู
อีกทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงเวสาลี
อีกทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์
และอีกทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงอัลลกะปะ
- [๓] ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงรามคาม
ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงเวฐฐทีปะกะ
ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงปาวาของมัลลกะษัตริย์
ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงกุสินารา
- [๔] โทณพราหมณ์ให้ช่างสร้างสถูปบรรจุทะนานทอง
กะษัตริย์กรุงโมริยะผู้มีหทัยยินดี
รับสั่งให้สร้างพระสถูปบรรจุพระอังคาร
- [๕] พระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๘ แห่ง
ตมพเจตีย์เป็นแห่งที่ ๙

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๗. ชาติภาษณียกกา

- และพระสญูปบรรจพระอังคารเป็นแห่งที่ ๑๐
ประดิษฐานอยู่แล้วในกาลนั้น
- [๖] พระบรมสารีริกธาตุ ๗ อย่าง
คือพระอุณหิสี ๑ พระทาสฐาตทั้ง ๔
และพระรากขวัญ ๒ ข้าง ไม่แตก
พระบรมสารีริกธาตุที่เหลือแตกออกจากกัน
- [๗] พระบรมสารีริกธาตุขนาดใหญ่เท่ากับเมล็ดถั่วเขียว
ขนาดกลางเท่าเมล็ดข้าวสารหัก
ขนาดเล็กเท่ากับเมล็ดพันธุ์ฝักกาด มีสีต่าง ๆ กัน
- [๘] พระบรมสารีริกธาตุขนาดใหญ่มีสีเหมือนทองคำ
ขนาดกลางมีสีเหมือนแก้วมุกดา
และขนาดเล็กมีสีเหมือนดอกมะลิ
รวมทั้งหมดมีประมาณ ๑๖ ทะนาน
- [๙] พระบรมสารีริกธาตุเหล่านั้นทุกขนาด
คือขนาดใหญ่มี ๕ ทะนาน ขนาดกลางมี ๕ ทะนาน
ขนาดเล็กมี ๖ ทะนานเท่านั้น
- [๑๐] พระบรมสารีริกธาตุเหล่านี้แม้ทั้งหมด
ประดิษฐานอยู่ในที่ต่าง ๆ กัน
คือพระอุณหิสีอยู่ที่เกาะสีหฬ
พระรากขวัญเบื้องซ้ายอยู่ที่พรหมโลก
และพระรากขวัญเบื้องขวาอยู่ที่เกาะสีหฬ
- [๑๑] พระทาสฐาตองค์หนึ่งอยู่ที่ภพดาวดึงส์
องค์หนึ่งอยู่ที่นาคปุระ องค์หนึ่งอยู่ที่เมืองคันธารวิสัย
องค์หนึ่งอยู่ที่เมืองกาลิงคราช
- [๑๒] พระทันตธาตุทั้ง ๔๐ พระเกสาและพระโลมาทั้งหมด
เทวดานำมาไว้ จักรวาลละหนึ่งอย่าง

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุททวงศ์ ๒๗. ธาตุภาษนียกถา

- [๑๓] บาตร ไม้เท้า และจีวรของพระผู้มีพระภาค
อยู่ทิวชिरานคร สบงอยู่ที่กุลฆรนคร
ผ้าปีจจัดถรณ์อยู่ที่สีลนคร(กรุงกบิลพัสดุ์)
- [๑๔] ธมกรกและประคดเอาจุอยู่ที่กรุงปาดลีนุต
ผ้าอาบน้าอยู่ที่กรุงจัมปา พระอุณณาโลมอยู่ที่แคว้นโกศล
- [๑๕] ผ้ากาสาวพัสดร์อยู่ที่พรหมโลก ผ้าโพกอยู่ที่ดาวดึงส์
รอยพระบาทอันประเสริฐอยู่ที่หินเหมือนมียู่ที่กัจจตนบุรี
ผ้าสีทนะอยู่ที่วันตีชนบท ผ้าลาดอยู่ที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- [๑๖] ไม้สีไฟอยู่ที่กรุงมิถิลา ผ้ากรองน้าอยู่ที่วิเทหรัฐ
มิดและกลองเข้มอยู่ที่กรุงอินทปัตถ์ ในกาลนั้น
- [๑๗] บริขารที่เหลืออยู่ที่อปรันตชนบท
หมู่มนุษย์ในกาลนั้นจักบูชาบริขารที่พระมุนีทรงใช้สอย
- [๑๘] พระบรมสารีริกธาตุของพระโคตม
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ กระจายแผ่กว้างขวางไป
เพื่ออนุเคราะห์สัตว์ทั้งหลาย เป็นของเก่าในกาลนั้น ฉะนั้นแล

ธาตุภาษนียกถาที่ ๒๗ จบ

พุทธวงศ์ จบ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตตวรรค]

๑. อภิตตจริยา

พระสูตรตันตปิฎก

ขุททกนิกาย จริยาปิฎก

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. อภิตตวรรค

หมวดว่าด้วยอภิตตดาบสเป็นต้น

๑. การบำเพ็ญทานบารมี

๑. อภิตตจริยา

ว่าด้วยจริยาของอภิตตดาบส

- [๑] ใน ๔ อสงไขยแสนกัป ความประพตติใดในระหว่างนี้
ความประพตตินั้นทั้งหมด เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณ
- [๒] เราจักเว้นความประพตติในภพน้อยภพใหญ่ในกัปที่ล่วงแล้วเสีย
จักบอกความประพตติในกัปนี้ เธอจงฟังเรา
- [๓] เราเป็นดาบสมีนามว่าอภิตต
เข้าไปอาศัยอยู่ในป่าใหญ่ที่ว่างเปล่า
สัจเจียบปราศจากเสียงอื้ออึงในกาลใด
- [๔] ในกาลนั้น ด้วยเดชแห่งความประพตติบะของเรา
ท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่ในดาวดึงส์เทวโลก ทรงร้อนพระทัย
แปลงร่างเป็นพราหมณ์ เข้ามาหาเราเพื่อการศึกษา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตติวรรค]

๒. สังขพราหมณจริยา

- [๕] เราได้เห็นอินทพราหมณ์มายืนอยู่ใกล้ประตูบรรณศาลาของเรา
จึงหยิบใบหมากเมาที่เรานำมาจากป่า
ซึ่งไม่มีน้ำมันทั้งไม่มีรสเค็ม มอบให้จนหมดพร้อมทั้งภาชนะ
- [๖] เราครั้นให้ใบหมากเมาแก่อินทพราหมณ์นั้นแล้ว
จึงคว้าภาชนะ ละการแสวงหาใหม่ เข้าไปยังบรรณศาลา
- [๗] แม้ในวันที่ ๒ ที่ ๓ อินทพราหมณ์ก็เข้ามายังสำนักของเรา
เราไม่หวั่นไหว ไม่ยึดมั่น ได้ให้ไปเหมือนอย่างนั้น
- [๘] ในสรีระของเรามีผิวพรรณไม่เปลี่ยนแปลง
เพราะการอดอาหารนั้นเป็นปัจจัยเลย
เรายังยังอยู่ตลอดวันนั้น ๆ ด้วยปีติ สุข และความยินดี
- [๙] ถ้าเราพึงได้ทักษิณะบุคคลที่ประเสริฐ
แม้เดือนหนึ่ง สองเดือน เราก็ก็นั่นไหว
ไม่ท้อใจ พึงให้ทานอันอุดม
- [๑๐] เมื่อเราให้ทานแก่อินทพราหมณ์นั้น
เราจะได้ปรารภนายศและลาก็กินได้
แต่เราปรารภนาพระสัพพัญญุตญาณเท่านั้น
จึงได้ประพடுத்தกรรมเหล่านั้น ฉะนั้นแล

อภิตติจริยาที่ ๑ จบ

๒. สังขพราหมณจริยา

ว่าด้วยจริยาของสังขพราหมณ์

- [๑๑] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพราหมณ์นามว่าสังขะ
ต้องการจะข้ามมหาสมุทรจึงเข้าไปยังปัญฐานคาม
- [๑๒] ณ ที่นั้น เราได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้เอง
ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้เดินสวนทางมาตามทางกันดาร
บนภาคพื้นดินที่แห้งกระด้างอันร้อนจัด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตติวรรค]

๓. กุรุธรรมจริยา

- [๑๓] เราครั้นเห็นท่านเดินสวนทางมา จึงคิดถึงประโยชน์ว่า
บุญเขตนี้มาถึงสัตว์ผู้ต้องการบุญ
- [๑๔] เปรียบเหมือนบุรุษชวามาเห็นนาเป็นที่นาอินดีมาก
(เป็นอุ้งข้าวอุ้งน้ำ) แต่ไม่ปลูกพืชลงในนา
เขาชื่อว่าเป็นผู้ไม่ต้องการข้าวเปลือกฉันใด
- [๑๕] เราผู้ต้องการบุญก็ฉันนั้นเหมือนกัน
เห็นบุญเขตที่ประเสริฐสุดแล้ว
ถ้าไม่ทำสักการะในบุญเขตนั้น
เราก็คือเป็นผู้ไม่ต้องการบุญ
- [๑๖] อำมาตย์ต้องการจะให้ชนชาวเมืองของพระราชาอินดี
แต่ไม่ยอมให้ทรัพย์และข้าวเปลือกแก่ชนชาวเมืองเหล่านั้น
เขาก็อ้อมเลื่อมจากความยินดีฉันใด
- [๑๗] เราผู้ต้องการบุญก็ฉันนั้นเหมือนกัน
เห็นทักษิไณยบุคคลที่ไพบุลย์แล้ว
ถ้าไม่ถวายทานแก่ทักษิไณยบุคคลนั้น ก็จักเลื่อมจากบุญ
- [๑๘] เราครั้นคิดอย่างนี้แล้วจึงถอดรองเท้า
กราบเท้าของท่านแล้ว ได้ถวายร่มและรองเท้า
- [๑๙] เพราะเหตุนั้น เราจึงเป็นผู้ละเอียดอ่อนเจริญสุขเป็นร้อยเท่า
อนึ่ง เราเมื่อบำเพ็ญทานให้บริบูรณ์
ได้ถวายแก่ท่านอย่างนี้แล

สังฆพราหมณจริยาที่ ๒ จบ

๓. กุรุธรรมจริยา

ว่าด้วยพระจริยาของพระเจ้าอนัณชัยกุรุราช

- [๒๐] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพระราชานามว่าอนัณชัย
อยู่ในกรุงอินทปัตถ์ที่อุดม ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตติวรรค]

๓. กุรุธรรมจริยา

- [๒๑] ครั้งนั้น พวกพราหมณ์ชาวแคว้นกาลิงคะได้มาหาเรา
ขอพญาคชสาร ซึ่งประกอบด้วยธัญญลักษณะ
สมบูรณ์ด้วยมงคลกับเราว่า
- [๒๒] ชนบทฝนไม่ตกเลย เกิดทุพภิกขภัย อดอยากมาก
ขอพระองค์โปรดพระราชทานพญาคชสาร
ตัวประเสริฐมีกายสีเขียวชื่อว่าอัญชันด้วยเถิด
- [๒๓] เราคิดว่าการห้ามยาจกที่มาถึงแล้ว
เป็นการไม่สมควรแก่เราเลย
กุศลสมათานของเราอย่าได้เสียหายเลย
เราจักให้คชสารตัวประเสริฐ
- [๒๔] เราได้จับวงพญาคชสารวางลงบนมือพราหมณ์แล้ว
จึงหลั่งน้ำในเต้าทองลงบนมือของพวกพราหมณ์ ได้ให้พญาคชสารไป
- [๒๕] เมื่อเราได้ให้พญาคชสารนั้นไป พวกอำมาตย์ได้กล่าวคำนี้ว่า
“เหตุไรหนอ พระองค์จึงพระราชทานพญาคชสารตัวประเสริฐ
ของพระองค์แก่พวกยาจก
- [๒๖] เมื่อพระองค์พระราชทานพญาคชสาร
ซึ่งประกอบด้วยธัญญลักษณะ
สมบูรณ์ด้วยมงคล ชนะสงคราม
อันสูงสุดนั้นแล้ว พระองค์เป็นพระราชาจักทำอะไรได้”
- [๒๗] เราได้ตอบว่า แม้ราชสมบัติทั้งหมดเราก็ควรให้
ถึงสรีระของตนเราก็ควรให้
แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา
เพราะฉะนั้น เราจึงได้ให้พญาคชสาร ฉะนี้แล

กุรุธรรมจริยาที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตติวรรค]

๔. มหาสุทฺธสฺสนจริยา

๔. มหาสุทฺธสฺสนจริยา

ว่าด้วยพระจริยาของพระเจ้าจักรพรรดิทรงพระนามว่ามหาสุทฺธสฺสนะ

- [๒๘] ในกาลที่เราเป็นพระเจ้าจักรพรรดินามว่ามหาสุทฺธสฺสนะ
มีพละนาภามาก ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินในกรุงกุสาวดี
- [๒๙] ครั้นนั้น เราได้สั่งให้ประกาศทุก ๆ วัน
วันละ ๓ ครั้งว่า "ใครอยากได้อะไร
ปรารถนาอะไร ใครจะให้ทรัพย์อะไร
- [๓๐] ใครหิว ใครกระหาย ใครต้องการดอกไม้
ใครต้องการเครื่องลูบไล้
ใครเปลือย จักนุ่งห่มผ้าสีต่าง ๆ
- [๓๑] ใครต้องการร่มสำหรับไปในหนทาง ก็จงมารับเอาไป
ใครต้องการรองเท้าที่อ่อนนุ่มสวยงาม ก็จงมารับเอาไป
เราให้ประกาศดังนี้ ทั้งเวลาเช้าและเวลาเย็นทุก ๆ วัน
- [๓๒] ทานนั้นเราไม่ตกแต่งไว้ในที่ ๑๐ แห่ง
หรือในที่ ๑๐๐ แห่ง แต่เราตกแต่งทรัพย์ไว้
สำหรับยากในทั้งหลายร้อยแห่ง
- [๓๓] วณิพจะมาในเวลากลางวันหรือจะมาในเวลากลางคืนก็ตาม
ก็จะได้โภคะตามความปรารถนาพอเต็มมือกลับไปเสมอ
- [๓๔] เราได้ให้มหาทานเห็นปานนี้จนตลอดชีวิต
เราจะให้ทรัพย์ที่น่ารังเกียจก็หาไม่
และเราจะไม่มีการสังสมก็หาไม่
- [๓๕] เหมือนคนใช้กระสับกระส่าย เพื่อจะพ้นจากโรค
ต้องให้หมอปวดใจด้วยทรัพย์จึงจะพ้นจากโรคได้ฉันท

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตตวรรค]

๖. เนมิราชจริยา

- [๓๖] เราก็ฉันนั้นเหมือนกัน ร้อยอยู่
เพื่อบำเพ็ญทานให้บริบูรณ์โดยไม่มีส่วนเหลือ
เพื่อทำใจที่พร่องให้เต็ม จึงให้ทานแก่ฉณพิก
เรามีได้อาลัย มิได้หวังอะไร ได้ให้ทาน
เพื่อบรรลुสัมโพธิญาณ ฉะนี้แล

มหาสุทสสนจริยาที่ ๔ จบ

๕. มหาโควินทจริยา

ว่าด้วยจริยาของมหาโควินทพราหมณ์

- [๓๗] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพราหมณ์มีนามว่ามหาโควินท
เป็นปุโรหิตของพระราชา ๗ พระองค์
อันมนุษย์และเทวดาบูชาแล้ว
- [๓๘] ครั้งนั้น เครื่องบรรณาการอันใด
ในราชอาณาจักรทั้ง ๗ ได้มีแล้วแก่เรา
เราได้ให้มหาทานด้วยเครื่องบรรณาการนั้น
ซึ่งเหมือนทะเลที่ไม่กระเพื่อม
- [๓๙] ทรัพย์และข้าวเปลือกจะเป็นที่น่ารังเกียจสำหรับเราก็หาไม่
แม้ตัวเราเองจะไม่มี การสั่งสมก็หาไม่
แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา
เพราะฉะนั้น เราจึงให้ทรัพย์อย่างประเสริฐ ฉะนี้แล

มหาโควินทจริยาที่ ๕ จบ

๖. เนมิราชจริยา

ว่าด้วยพระจริยาของพระเจ้าเนมิราช

- [๔๐] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นมหาราชนามว่าเนมิ เป็นบัณฑิต
ต้องการกุศลอยู่ในกรุงมิลลิตาที่อุดมสมบูรณ์

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตตวรรค]

๗. จันทกุมารจริยา

- [๔๑] เราได้สร้างโรงทานจตุรมุข ๔ แห่ง
แล้วได้บำเพ็ญทานที่ศาลานั้นแก่หมู่นี้อ นก และคนเป็นต้น
- [๔๒] บำเพ็ญมหาทาน คือ เครื่องนุ่มห่ม ที่นอน
ข้าว น้ำ และโภชนะ ไม่ขาดสาย
- [๔๓] เหมือนเสวกรับใช้นายเพราะเหตุแห่งทรัพย์
ย่อมแสวงหานายที่ตนพึงให้ยินดีได้
ด้วยกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ฉันใด
- [๔๔] เราก็ฉันนั้นเหมือนกัน
จักแสวงหาพระสัพพัญญุตญาณในภพทั้งปวง
จึงให้สัตว์ทั้งหลายได้อิ่มหนำด้วยทานแล้ว
ปรารถนาพระโพธิญาณอันอุดม ฉะนั้นแล

เนมิราชจริยาที่ ๖ จบ

๗. จันทกุมารจริยา

ว่าด้วยพระจริยาของพระจันทกุมาร

- [๔๕] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นโอรสของพระเจ้าเอกราช
มีนามว่าจันทกุมาร อยู่ในกรุงปุมพดี
- [๔๖] เราพ้นจากการบวชอายุแล้ว ออกมาจากที่บวชสรองนั้น
ยังความสังเวชให้เกิดขึ้นแล้ว บำเพ็ญมหาทาน
- [๔๗] เรายังมิได้ให้ทานแก่ทักษิณยุบุคคลแล้ว
ก็จะไม่ดื่ม น้ำ ไม่เคี้ยว
และไม่บริโภคโภชนะแม้ ๕-๖ ชาติ
- [๔๘] ธรรมดาพ่อค้า รวบรวมสินค้าไว้แล้ว
ในที่ใดจะมีกำไรมาก ก็จะนำสินค้าไปขายในที่นั้น ฉันใด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตตวรรค]

๘. สิวราชจริยา

- [๔๙] สิ่งของที่เราให้แก่ผู้อื่น มีค่ามากกว่าสิ่งของที่ตนใช้เองฉันนั้น
เพราะฉะนั้น ควรให้ทานแก่ผู้อื่น อันนั้นจักมีผลดังร้อย
- [๕๐] เราอ่านาจาประโยชน์นั้นแล้ว จึงให้ทานในภพน้อยภพใหญ่
จักไม่ถอยกลับ(ไม่ท้อถอย) จากการให้ทาน
เพื่อบรรลุสัมโพธิญาณ ฉะนี้แล

จันทกุมารจริยาที่ ๗ จบ

๘. สิวราชจริยา

ว่าด้วยพระจริยาของพระเจ้าสิริ

- [๕๑] ในกาลที่เราเป็นกษัตริย์นามว่าสิริ
อยู่ในกรุงช็ออริฏฐะ เรานั่งอยู่ในปราสาทที่ประเสริฐ
ได้คิดอย่างนี้ว่า
- [๕๒] "ทานในมนุษยโลกอย่างใดอย่างหนึ่ง
ที่เราไม่ได้ให้แล้วไม่มี แม้ผู้ใดพึงขอจักขุกะเรา
เราก็พึงให้แก่ผู้นั้นได้ไม่หวั่นไหว
- [๕๓] ท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่กว่าทวยเทพ
ทรงทราบความดำริของเราแล้ว
ประทับนั่งในเทพบริษัธได้ตรัสพระดำรัสที่ว่า
- [๕๔] 'พระเจ้าสิริพระองค์นั้นผู้ทรงมีฤทธิ์มาก
ประทับนั่งในปราสาทที่ประเสริฐ
ทรงดำริถึงทานต่าง ๆ ไม่ทรงเห็นสิ่งที่ยังมิได้ให้
- [๕๕] ข้อนั้นจะเป็นจริงหรือไม่หนอ เอาเถอะ
เราจักทดลองพระองค์ดู ทานทั้งหลายพึงคอยเรารู้ครุ่นหนึ่ง
เพียงเราทราบความจริงใจของพระเจ้าสิริเท่านั้น'

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตติวรรค]

๘. สิวราชจริยา

- [๕๖] ท้าวสักกะจึงแปลงร่างเป็นคนตาบอด มีกายสั้น
 ศีรษะหงอก หน้างย่น กระสับกระส่ายเพราะความชรา
 เข้าเฝ้าพระราชา
- [๕๗] ครั้งนั้น อินทพราหมณ์นั้นประคองแขนทั้งซ้ายและขวา
 ประนมมือขึ้นเหนือศีรษะได้กล่าวคำนี้ว่า
- [๕๘] 'ข้าแต่พระมหाराชผู้ทรงธรรม ทรงปกครองแคว้นให้เจริญ
 ข้าพระองค์จะขอรับบริจาคทานกะพระองค์
 เกียรติคุณคือความยินดีในทานของพระองค์
 ฟุ้งขจรไปในเทวดาและมนุษย์
- [๕๙] นัยน์ตาแม้ทั้ง ๒ ข้างของข้าพระองค์ถูกโรคขจัดบอดเสียแล้ว
 ขอพระองค์จงพระราชทานพระเนตรข้างหนึ่งแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด
 แม้พระองค์ก็ทรงยังอัธยาศัยให้เป็นไปได้ด้วยพระเนตรข้างหนึ่ง'
- [๖๐] เราได้ฟังคำของพราหมณ์นั้นแล้ว ทั้งยินดีและตื่นเต้น
 ประนมมือ เกิดปีติปราโมทย์ ได้กล่าวคำนี้ว่า
- [๖๑] 'เราคิดแล้ว ลงจากปราสาทมาถึงที่นี่เดี๋ยวนี้เอง
 ทานรู้จิตของเราแล้วมาขอนัยน์ตา
- [๖๒] โอ ! ความปรารถนาของเราสำเร็จแล้ว
 ความดำริของเราบริบูรณ์แล้ว วันนี้
 เราจักให้ทานอันประเสริฐ ซึ่งเรายังไม่เคยให้แก่พวกราช
- [๖๓] มานี้แถมหอมสีกะ จงขมิขมันอย่าชักช้า
 อย่าครั่นคร้าม จงควักนัยน์ตาทั้ง ๒ ข้างออกให้แก่ภพไปเถิด'
- [๖๔] หอมสีกะนั้นถูกเราเตือนแล้ว เชื้อฟังคำของเรา
 ได้ควักนัยน์ตาทั้ง ๒ ออกให้แก่ภพ
 เหมือนคนควักจาวตาล

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตตวรรค]

๙. เวสสันตรจริยา

- [๖๕] เมื่อเราจะให้ท่านก็ดี กำลังให้ท่านก็ดี ให้ท่านแล้วก็ดี
จิตของเราไม่เป็นอย่างอื่น เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณเท่านั้น
- [๖๖] จักขุทั้ง ๒ เป็นที่น่าเกลียดชังสำหรับเราก็อหาไม่
แม้ตัวเราเองจะเป็นที่เกลียดชังก็หาไม่
แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา
เพราะฉะนั้น เราจึงได้ให้จักขุ ฉะนั้นแล

สิริราชจริยาที่ ๘ จบ

๙. เวสสันตรจริยา

ว่าด้วยพระจริยาของพระเวสสันดร

- [๖๗] นางกษัตริย์พระนามว่าพุสดีพระชนนีของเรา
เป็นพระมเหสีที่รักของท้าวสักระ ในอดีตชาติ
- [๖๘] ท้าวสักระจอมเทพทรงทราบว่าพระนางจะสิ้นอายุ
จึงตรัสตั้งนี้ว่า 'นางผู้เจริญ เราจะให้พร ๑๐ ประการ^๑
ที่เธอปรารถนาแก่เธอ'
- [๖๙] พอท้าวสักระตรัสอย่างนั้นแล้ว
พระเทวีนั้นได้ทูลท้าวสักระตั้งนี้ว่า
หม่อมฉันมีความผิดอะไรหนอ
หม่อมฉันเป็นที่น่ารังเกียจสำหรับพระองค์หรือหนอ
พระองค์จึงจะให้หม่อมฉันเคลื่อนจากสถานอันน่ารื่นรมย์
เหมือนลมพัดต้นไม้ให้หวั่นไหว

เชิงอรรถ :

- ^๑ พร ๑๐ ประการ คือ (๑) ขอให้ได้เป็นพระมเหสีของพระองค์ทุกชาติ (๒) ขอให้มิพระเนตรสีเขี้ยว (๓) ขอให้มิพระโขนงสีเขี้ยว (๔) ขอให้มินามว่าพุสดี (๕) ขอให้ได้บุตรที่ประกอบด้วยคุณ (๖) ตั้งครรภ์มีอุทรไม่บวมขึ้น (๗) มีถิ่นไม่ยวน (๘) ผอมไม่หงอก (๙) มีผิวละเอียด (๑๐) ไม่เป็นหมัน (ข. จริยา.อ. ๗๒/๙๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๗๓๖ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตติวรรค]

๙. เวสสันตรจริยา

- [๗๐] ท้าวสักกะนั้นเมื่อพระนางมุสดีตรัสอย่างนี้
ก็ไต่ตรัสกะพระนางดังนี้อีกว่า
'เธอไม่ได้ทำความชั่วเลย
และเธอจะไม่เป็นที่รักของเราก็คหาไม่
- [๗๑] แต่อายุของเธอมีประมาณเท่านั้นเอง
เวลานี้จักเป็นเวลาที่คุณต้องจุติ
เธอจงรับพร ๑๐ ประการอันประเสริฐสุดที่เราจะให้'
- [๗๒] พระนางมุสดีนั้น รับพรที่ท้าวสักกะประทานแล้ว
ร่ำเร่ยินดีปราโมทย์เลือกพร ๑๐ ประการ รวมเราไว้ด้วย
- [๗๓] พระนางมุสดีนั้น จุตจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นแล้ว
มาบังเกิดในตระกูลกษัตริย์
ได้สมาคมกับพระเจ้ากรุงสญชัย(เป็นมเหสีของพระเจ้ากรุงสญชัย)
ในกรุงเชตตร
- [๗๔] ในกาลที่เราลงสู่พระครรภ์ของพระนางมุสดีพระมารดาที่รัก
ด้วยเดชของเรา พระมารดาของเราเป็นผู้ยินดีในทานทุกเมื่อ
- [๗๕] คนไม่มีทรัพย์ คนป่วยไข้(กระสับกระส่าย)
คนแก่ ยาจก คนเดินทาง
สมณะ พราหมณ์ คนสิ้นเนื้อประดาตัว
คนไม่มีอะไรเลย พระนางก็ให้ทาน
- [๗๖] พระนางมุสดีทรงพระครรภ์ครบ ๑๐ เดือน
เมื่อพระเจ้าสญชัยทรงทำประทักษิณพระนคร
พระนางก็ประสูติเราที่ท่ามกลางถนนของคนค้าขาย
- [๗๗] ชื่อของเราจึงไม่เนื่องข้างฝ่ายพระมารดา
และไม่เนื่องข้างฝ่ายพระบิดา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตติวรรค]

๙. เวสสันตรจริยา

เพราะเราเกิดที่ถนนของคนค้าขายนี้

เพราะฉะนั้น เราจึงมีนามว่าพระเวสสันดร

[๗๘] ในกาลที่เราเป็นทารกอายุได้ ๘ ขวบแต่กำเนิด

นั่งอยู่ในปราสาทคิดจะให้ทานว่า

[๗๙] เราพึงประกาศให้หัวใจ นัยน์ตา แม้กระทั่งเนื้อและเลือด

พึงให้ทั้งกาย ถ้าใครจะพึงขอกับเรา

[๘๐] เมื่อเราคิดถึงความเป็นจริง จิตของเราก็ดังมันไม่หวั่นไหว

ในขณะนั้น แผ่นดิน ภูเขาสิเนรุราช

และราวป่าก็ไหว

[๘๑] ในเดือนเต็มวันอุโบสถที่ ๑๕ ทุกกึ่งเดือน

เราขึ้นคอมงคลหัดถีปัจฉิมยาม เข้าไปยังศาลาเพื่อจะให้ทาน

[๘๒] พราหมณ์ทั้งหลายชาวแคว้นกาลิงคะได้เข้ามาหาเรา

ได้ขอพญาชสารซึ่งประกอบด้วยธัญลักษณะ

สมบูรณ์ด้วยมงคลกับเราว่า

[๘๓] “ชนบทฝนไม่ตกเลย เกิดทุพภิกขภัยอดอยากมาก

ขอพระองค์โปรดพระราชทานพญาชสาร

ตัวประเสริฐเผือกฟอง ซึ่งเป็นช้างอุดมมงคลด้วยเกิด”

[๘๔] พราหมณ์ทั้งหลายขอสิ่งใดกับเรา

เราจะให้สิ่งนั้นไม่หวั่นไหวเลย

เราไม่ช้อนเร้นของที่มีอยู่

ใจของเรายินดีในทาน

[๘๕] เมื่อยากมาถึงแล้ว การห้าม(การไม่ให้) ไม่สมควรแก่เรา

กุศลสมาทานของเราอย่าได้เสียหายเลย

เราจักให้ชสารตัวประเสริฐ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตตวรรค]

๙. เวสสันดรจริยา

- [๘๖] เราได้จับวงพญาคชสารวางบนมือพราหมณ์แล้ว
จึงหลั่งน้ำในเต้าทองลงบนมือ ได้ให้พญาคชสารแก่พวกพราหมณ์
- [๘๗] อีกเรื่องหนึ่ง เมื่อเราให้พญาคชสารที่อุดมเผือกผ่อง
แม้ในกาลนั้น แผ่นดิน ภูเขาสิเนรุราช
และราวป่าก็ไหวอีก
- [๘๘] เพราะเราให้พญาคชสารนั้น ชาวกรุงสีพีจึงพากันโกรธเคือง
มาประชุมกันแล้ว ขับไล่เราจากแคว้นแคว้นของตนว่า
จงไปยังภูเขาวงกต
- [๘๙] เมื่อชาวนครเหล่านั้นกลับไป จิตของเราตั้งมั่นไม่หวั่นไหว
เราได้ขอพรอย่างหนึ่งเพื่อจะบำเพ็ญมหาทาน
- [๙๐] เราขอแล้ว ชาวกรุงสีพีทั้งหมดได้ให้พรอย่างหนึ่งแก่เรา
เราจึงให้นำกลองคู่หนึ่งไปตีประกาศว่า เราจะบริจาคมหาทาน
- [๙๑] เสียงดังกึกก้องยิ่งมีนาหวาดกลัวยอมเป็นไปในโรงทานนั้นว่า
ชาวกรุงสีพีขับไล่พระเวสสันดรนี้เพราะทาน
เรายังจะให้ทานอีกหรือ
- [๙๒] เราได้ให้ช้าง ม้า รถ ทาสี ทาสา แม่โค ทรัพย์
ครั้นให้มหาทานแล้ว ก็ออกจากนครไปในกาลนั้น
- [๙๓] เมื่อเราครั้นออกจากนครแล้ว เหลียวกลับมาดู
แม้ในกาลนั้น แผ่นดิน ภูเขาสิเนรุราช
และราวป่าก็ไหวแล้ว
- [๙๔] เราให้ม้าสินธพ ๔ ตัวและรถแล้วยืนอยู่ที่ทางใหญ่ ๔ แยก
ผู้เดียวไม่มีเพื่อน ได้กล่าวกับพระนางมัทรีเทวีดังนี้ว่า
- [๙๕] “แม่มัทรี เธอจงอุ้มกัณหากุมาริเถิด
เพราะเธอเป็นน้องคงเบากว่า พี่จะอุ้มพ่อขาลี
เพราะเขาเป็นพี่คงจะหนัก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตติวรรค]

๙. เวสสันตรจริยา

- [๙๖] พระนางมัทรีทรงอุ้มแม่ก้นหาผู้อ่อนนุ่มดั่งดอกปทุมและบัวขาว
เราได้อุ้มฟ่อชาลีหน่อกษัตริย์ เปรียบดั่งแท่งทองคำ
- [๙๗] ชนทั้ง ๔ เป็นกษัตริย์สุขุมลชาติ ผู้อภิชาตบุตร
ได้เสด็จดำเนินไปตามทางที่ขรุขระและราบเรียบไปยังภูเขาวงกต
- [๙๘] มนุษย์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง เดินตามมาในหนทางก็ดี
สวนทางก็ดี เราทั้งหลายได้ไต่ถามเขาถึงหนทางว่า
เขาวงกตอยู่ที่ไหน
- [๙๙] เขาเห็นเราทั้งหลาย ณ ที่นั้นแล้ว
ได้เปล่งเสียงอันประกอบด้วยกรุณา
กษัตริย์เหล่านี้คงจะต้องเสวยทุกข์อย่างยิ่ง เพราะภูเขาวงกตไกล
- [๑๐๐] ถ้าพระกุมารและกุมารีเห็นต้นไม้ที่มีผลในป่าใหญ่
พระกุมารกุมารีกะทรงกันแสง เพราะเหตุแห่งผลไม้เหล่านั้น
- [๑๐๑] ต้นไม้ทั้งหลายอันสูงใหญ่ไพศาล
เห็นพระกุมารและกุมารีทรงกันแสง
ก็จะโน้มยอดลงมาหาพระกุมารและกุมาริเอง
- [๑๐๒] พระนางมัทรีผู้ทรงความงามทั่วสรรพางค์กาย
ทรงเห็นความอัศจรรย์นี้ซึ่งไม่เคยมีมา
น่านนอนสงยองเกล้า จึงให้สาธุการเป็นไปว่า
- [๑๐๓] ความอัศจรรย์ไม่เคยมีในโลก บังเกิดขนชูชันหนอ
หมู่ไม้น้อมยอดลงมาเองด้วยเดชแห่งพระเวสสันดร
- [๑๐๔] ยักษ์(เทวดา)ทั้งหลายได้ย่นทางให้
ด้วยความเอ็นดูพระกุมารและกุมารี
ในวันที่เสด็จออกจากกรุงสีพันนั่นเอง
เราทั้ง ๔ ได้ไปถึงเจตราชูรุ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตตวรรค]

๙. เวสสันตรจริยา

- [๑๐๕] ครั้งนั้น พวกเจ้า ๑๖,๐๐๐ องค์อยู่ในกรุงมถุละ
 ทั้งหมดก็ประนมมือร้องให้มาหา
- [๑๐๖] เราเจรจาปราศรัยกับโอรสของพระเจ้าเจตราชเหล่านี้อยู่ ณ ที่นั้น
 ให้พระโอรสของพระเจ้าเจตราชเหล่านั้นกลับที่ประตุนั้นแล้ว
 ได้ไปยังภูเขาวงกต
- [๑๐๗] ท้าวสักกะจอมเทพ ตรัสเรียกวิสสุกรรมเทพบุตรผู้มีฤทธิ์มาก
 แล้วรับสั่งให้เนรมิตบรรณศาลาอย่างสวยงาม
 นารีนรมย์สำหรับเป็นอาศรมอย่างดี
- [๑๐๘] วิสสุกรรมเทพบุตรผู้มีฤทธิ์มาก
 รับพระบัญชาของท้าวสักกะแล้ว
 เนรมิตบรรณศาลาอย่างสวยงาม
 นารีนรมย์สำหรับเป็นอาศรมอย่างดี
- [๑๐๙] เราทั้ง ๔ คน มาถึงป่าใหญ่อันสงัดเงียบไม่พลุกพล่าน
 อยู่ในบรรณศาลานั้น ณ ระหว่างภูเขา
- [๑๑๐] ครั้งนั้น เรา พระนางมัทรีเทวี
 และโอรสทั้ง ๒ คือ ชาลีและกัณหาชينا
 บรรเทาความเศร้าโศกของกันและกันอยู่ในอาศรม
- [๑๑๑] เรารักษาสองกุมารเป็นผู้ไม่ว่างอยู่ในอาศรม
 พระนางมัทรีนำผลไม้มาเลี้ยงคนทั้ง ๓
- [๑๑๒] เมื่อเราอยู่ในป่าใหญ่ พราหมณ์ (ชุกก)
 ผู้มีความต้องการ เดินเข้ามาหาเรา
 ได้ขอพระโอรสทั้ง ๒ ของเรา คือ ชาลีและกัณหาชينا
- [๑๑๓] เพราะได้เห็นผู้ขอเข้ามาหา ความรำเริงจึงเกิดขึ้นแก่เรา
 ครั้งนั้น เราได้พาบุตรและธิดาทั้ง ๒ มาให้พราหมณ์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตตวรรค]

๙. เวสสันตรจริยา

- [๑๑๔] เมื่อเราสละบุตรและธิดาทั้ง ๒ ของตน
ให้พราหมณ์ชุกไป ในกาลใด
แม้ในกาลนั้น แผ่นดิน ภูเขาสิเนรุราช และราวป่าก็ไหวแล้ว
- [๑๑๕] ท้าวสักกะทรงแปลงร่างเป็นพราหมณ์เสด็จลงจากเทวโลก
มาขอพระนางมัทรีเทวีผู้มีศีลจริยาวัตรตรงดงามกับเราอีก
- [๑๑๖] เรามีความด่าริแห่งใจผ่องใส
จับพระหัตถ์พระนางมัทรีแล้วมอบให้ด้วยการหลั่งน้ำ(ทักษิโณทก)
ได้ให้พระนางมัทรีแก่พราหมณ์นั้น
- [๑๑๗] เมื่อเราให้พระนางมัทรี
หมู่เทวดาในท้องฟ้าพากันเบิกบาน(พลอยยินดี)
แม้ในกาลนั้น แผ่นดิน ภูเขาสิเนรุราช และราวป่าก็ไหวแล้ว
- [๑๑๘] เราสละพ่อขาลีและแม่กณหาชินาผู้เป็นบุตรธิดา
และพระนางมัทรีเทวี ผู้มีจริยาวัตรตรงดงาม
ไม่คิดถึงเลยเพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณนั่นเอง
- [๑๑๙] บุตรทั้ง ๒ จะเป็นที่น่ารังเกียจสำหรับเราก็อหโมห
พระเทวีมัทรีเป็นที่น่ารังเกียจก็หาไม่
แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา
เพราะฉะนั้น เราจึงให้บุตรธิดาและภรรยาผู้เป็นที่รัก
- [๑๒๐] อีกเรื่องหนึ่ง เมื่อพระมารดาและพระบิดาเสด็จมาพร้อมกัน
ณ ป่าใหญ่ ทรงกันแสงสะเกือกสะเกี้ยนนำเวทนา
ตรัสถามถึงสุขทุกข์กันอยู่
- [๑๒๑] เราได้เข้าเฝ้าพระมารดาและพระบิดาทั้ง ๒
ด้วยหิริและโอตตปโปด้วยความเคารพ
แม้ในกาลนั้น แผ่นดิน ภูเขาสิเนรุราช และราวป่าก็หวั่นไหว

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตตวรรค]

๑๐. สสปีณทิตจริยา

- [๑๒๒] อีกเรื่องหนึ่ง เรากับบรรดาพระญาติของเราออกจากป่าใหญ่
เข้าสู่กรุงเชตุดร ซึ่งเป็นนครที่น่ารื่นรมย์
- [๑๒๓] แก้ว ๗ ประการตกลงมา มหาเมฆทำฝนให้ตก
แม้ในกาลนั้น แผ่นดิน ภูเขาสิเนรุราช และราวป่าก็ไหวแล้ว
- [๑๒๔] แม้แผ่นดินนี้ไม่มีจิตใจ ไม่รู้สุขและทุกข์ ก็ไหวถึง ๗ ครั้ง
เพราะกำลังแห่งทานของเรา ฉะนั้นแล

เวสสันดรจริยาที่ ๙ จบ

๑๐. สสปีณทิตจริยา

ว่าด้วยจริยาของสสปีณทิต

- [๑๒๕] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นกระต่าย เทียวอยู่ในป่า
มีหญ้า ใบไม้ ผัก และผลไม้เป็นรักษา เว้นการเบียดเบียนผู้อื่น
- [๑๒๖] ครั้งนั้น ลิง สุนัขจิ้งจอก ลูกนาค และเรา
อยู่ร่วมสามัคคีกัน มาพบกันทั้งเวลาเช้าและเวลาเย็น
- [๑๒๗] เราสั่งสอนสหายเหล่านั้น ในการทำความดีและความชั่วว่า
“ท่านทั้งหลาย จงเว้นความชั่ว จงตั้งอยู่ในความดี”
- [๑๒๘] เราเห็นดวงจันทร์เต็มดวงในวันอุโบสถ
จึงบอกแก่สหายเหล่านั้นว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถ
- [๑๒๙] ท่านทั้งหลายจงตระเตรียมทานเพื่อให้แก่ทักษิณบุคคล
ให้ทานแก่ทักษิณบุคคลแล้ว จงอยู่จำอุโบสถ
- [๑๓๐] สหายเหล่านั้นรับคำของเราว่า “สาธุ”
แล้วได้ตระเตรียมทานต่าง ๆ ตามความสามารถ
ตามกำลัง แล้วแสวงหาทักษิณบุคคล

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตตวรรค]

๑๐. สสปีณทิตจริยา

- [๑๓๑] เรานอนคิดถึงทานอันสมควรแก่ทักษิณบุคคลว่า
‘ถ้าเราพึงได้ทักษิณบุคคล เราจักให้อะไรเป็นทาน
- [๑๓๒] งา ถั่วเขียว ของเราก็ไม่มี ถั่วราชมาส
ข้าวสาร เปรียงของเราก็ไม่มี
เราเลี้ยงชีวิตด้วยหญ้า เราไม่อาจที่จะให้หญ้า
- [๑๓๓] ถ้าทักษิณบุคคลสักท่านหนึ่งมาเพื่อขอในสำนักของเรา
เราพึงให้ร่างกายของตน ทักษิณบุคคลจักไม่ไปเปล่า’
- [๑๓๔] ท้าวสักกะทรงทราบความดำริของเราแล้ว
จึงแปลงร่างเป็นพราหมณ์ เข้ามายังที่อยู่ของเรา
เพื่อทรงทดลองทานของเรา
- [๑๓๕] เราเห็นพราหมณ์นั้นแล้วก็ยินดี ได้กล่าวคำนี้ว่า
‘ท่านมาถึงที่อยู่ของเราแล้ว เพราะเหตุแห่งอาหารเป็นการดีแล
- [๑๓๖] วันนี้เราจักให้ทานอันประเสริฐที่ใคร ๆ
ไม่เคยให้แก่ท่าน ท่านผู้ประกอบด้วยศีลคุณ
การเบียดเบียนผู้อื่นไม่ควรแก่ท่าน
- [๑๓๗] ท่านจงไปนำไม้ต่าง ๆ มาก่อไฟให้ลุกโพล่งขึ้น
เราจักปิ้งตัวของเรา ท่านจักได้กินเนื้อที่สุก’
- [๑๓๘] พราหมณ์รับคำว่า “สาธุ” แล้วมีใจร่าเริง
ได้นำไม้ต่าง ๆ มาทำเป็นเชิงตะกอนใหญ่
ทำเป็นห้องซึ่งเต็มไปด้วยถ่านเพลิง
- [๑๓๙] ก่อไฟลุกโพล่งขึ้น ณ ที่นั่นทันที
เหมือนไฟนั้นเป็นกองใหญ่
เพราะฉะนั้น เราสลดตัวอันมีธุลีแล้ว เข้าไปนั่งอยู่ข้างหนึ่ง
- [๑๔๐] ในเมื่อกองไม้ที่ไฟติดทั่วแล้วเป็นควันลอบอยู่
ขณะนั้น เราโดดลงไปในท่ามกลางระหว่างเปลวไฟ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๑. อภิตตวรรค]

รวมจริยาที่มีในวรรคนี้

- [๑๔๑] น้ำเย็นอันผู้ใดผู้หนึ่งด่ำลงแล้ว
 ย่อมระงับความกระวนกระวายและความร้อน
 ย่อมให้ความยินดี และปีติได้ จันใด
- [๑๔๒] ในขณะที่เราเข้าไปยังไฟที่ลุกโพลง ก็ฉนั้นนั่นเหมือนกัน
 เหมือนด่ำลงไปในน้ำเย็น
 ความกระวนกระวายทั้งปวงระงับไป
- [๑๔๓] เราได้ให้ร่างกายทั้งสิ้นโดยไม่เหลือ
 คือผิว หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก
 และชันเนื้อหัวใจแก่พราหมณ์ ฉะนี้แล

สप्तปัณทิตจริยาที่ ๑๐ จบ

อภิตตวรรคที่ ๑ จบ

รวมจริยาที่มีในวรรคนี้คือ

อภิตตดาบส สังฆพราหมณ์ พระเจ้าธัญชัยกुरुราช
 พระเจ้ามหาสุทนต์จักรพรรดิราช
 มหาโควินทพราหมณ์
 พระเจ้าเนมิราช จันทกุมาร พระเจ้าสิริราช
 พระเวสสันดร และสप्तปัณทิต
 ผู้ให้ทานอันประเสริฐในกาลนั้น เป็นเรานี่เอง
 การบริจาคเหล่านี้เป็นบริวารแห่งทาน เป็นทานบารมี
 เราได้ให้ชีวิตเป็นทานแก่ยาจก จึงบำเพ็ญบารมีนี้ได้
 เราเห็นยาจกเข้ามาเพื่อขอแล้ว ได้สละร่างกายของตนให้
 ความเสมอด้วยทานของเราไม่มี
 นี่เป็นทานบารมีของเรา ฉะนี้แล

การบำเพ็ญทานบารมี จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]

๑. มาตุโปสกจริยา

๒. หัตถินาควรรค

หมวดว่าด้วยพญาช้างเป็นต้น

๒. การบำเพ็ญศีลบารมี

๑. มาตุโปสกจริยา

ว่าด้วยจริยาของพญาช้างตัวเลี้ยงมารดา

- [๑] ในกาลที่เราเป็นช้างกฤษณเลี้ยงมารดาอยู่ในป่าใหญ่
ครั้งนั้น ในแผ่นดินนี้ไม่มีอะไรที่จะเสมอด้วยคุณ(ศีล)ของเรา
- [๒] พรานป่าพบเราในป่าใหญ่แล้ว ได้กราบทูลแด่พระราชว่า
'ข้าแต่มหाराช ช้างมงคลซึ่งสมควรแก่พระองค์อยู่ในป่าใหญ่
- [๓] อันการจับช้างนั้นไม่ต้องขุดคุ้ย
แม้การปักเสาตะลุง(เสาสำหรับผูกช้าง)
และการขุดหลุมพรางก็ไม่ต้อง
ในขณะที่จับที่วังเท่านั้น ช้างนั้นก็มา ณ ที่นี้เอง พระเจ้าข้า'
- [๔] ฝ่ายพระราชได้สดับคำของพรานป่านั้นแล้ว
ก็ทรงดีพระทัย ทรงส่งความไปยังซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ฉลาดศึกษาดีแล้วไป
- [๕] ความไปยังนั้นไปแล้ว ได้พบช้างกำลังถอนเหง้าบัวอยู่
ในสระบัวหลวง เพื่อเลี้ยงมารดา
- [๖] ความยังรู้คุณคือศีลของเรา พิจารณาคุณลักษณะแล้วกล่าวว่า
มานี้แนบลูก แล้วได้จับที่วังของเรา
- [๗] ครั้งนั้น กำลังของเราที่มีอยู่ในกายตามปกติอันใด
วันนี้ กำลังของเรานั้นเสมอเหมือนด้วยกำลังของช้างหลายพันเชือก
- [๘] ถ้าเราโกรธความยังเหล่านั้น ผู้เข้ามาใกล้เพื่อจับเรา
เราก็สามารถเหยียบเขาเหล่านั้น(ให้แหลกละเอียด)ได้
แม้จนถึงราชสมบัติของมนุษย์

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]

๒. ฐิริทัตตจริยา

- [๙] อีกอย่างหนึ่ง แม้เขาจะผูกข้าพเจ้าไว้ที่เสาตะลุง
เราก็มิทำความเสียใจ เพราะรักษาศีล
เพื่อบำเพ็ญศีลบารมีให้บริบูรณ์
- [๑๐] ถ้าเขาเหล่านั้นพึงทำลายเราที่เสาตะลุงนี้ด้วยขวานและหอกขัด
เราก็มิโกรธเขาเหล่านั้นเลย
เพราะเรากลัวศีลขาด ฉะนั้นแล

มาตุโปสกจริยาที่ ๑ จบ

๒. ฐิริทัตตจริยา

ว่าด้วยจริยาของฐิริทัตตนาคราช

- [๑๑] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพญานาคชื่อว่าฐิริทัตตะ
มีฤทธิ์มาก ได้ไปยังเทวโลกพร้อมกับท้าววิรูปักษ์มหาราช
- [๑๒] ในเทวโลกนั้น เราได้เห็นทวยเทพ
ผู้เพียบพร้อมด้วยความสุขโดยส่วนเดียว
จึงสมათานศีลวัตร เพื่อต้องการจะไปยังสวรรค์นั้น
- [๑๓] เราชำระร่างกาย บริโภคอาหารพอเป็นเครื่องเลี้ยงชีพแล้ว
นอนบนยอดจอมปลวก อธิษฐานองค์ ๔ ประการว่า
- [๑๔] ‘ผู้ใดพึงทำกิจด้วยผิวก็ดี หนังกี้ดี เนื้อกี้ดี เอ็นกี้ดี
กระดูกกี้ดี ผู้นั้นจงนำอวัยวะที่เราให้นี้ไปเถิด’
- [๑๕] พราหมณ์เฝ้าลัมพานะผู้ที่คนออกตัญญูบอกแล้ว
ได้จับเราใส่ไว้ในตะกร้า ให้เล่นในที่นั้น ๆ
- [๑๖] แม้เมื่อพราหมณ์เฝ้าลัมพานะใส่เราไว้ในตะกร้าบ้าง
บีบเราด้วยฝ่ามือบ้าง เราก็มิโกรธพราหมณ์เฝ้าลัมพานะนั้น
เพราะเรากลัวศีลขาด

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]

๓. จัมเปยยจริยา

- [๑๗] การที่เราสละชีวิตของตนเป็นของเบาแม้กว่าหญ้า
การล่วงศีลของเราเป็นเหมือนดังว่าพลิกแผ่นดินขึ้น
- [๑๘] เราพึงสละชีวิตของเราสิ้น ๑๐๐ ขาดิเนอง ๆ
เราไม่พึงทำลายศีลแม้เพราะเหตุแห่งทวีปทั้ง ๔
- [๑๙] อีกอย่างหนึ่ง แม้เขาจะใส่เราไว้ในตะกร้า
เราก็มิทำความเสียใจ
เพราะรักษาศีล เพื่อบำเพ็ญศีลบารมีให้เต็ม ฉะนั้นแล

ภริทัตตจริยาที่ ๒ จบ

๓. จัมเปยยจริยา

ว่าด้วยจริยาของจัมเปยยกนาคราช

- [๒๐] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพญานาค
ชื่อว่าจัมเปยยกะ มีฤทธิ์มาก
แม้ในกาลนั้น เราเป็นผู้ประพடுத்தธรรม เพียบพร้อมด้วยศีลวัตร
- [๒๑] หมองูได้จับเราผู้ประพடுத்தธรรม รักษาอุโบสถ
แล้วให้เล่นร่าอยู่ใกล้ประตูประราชวัง
- [๒๒] หมองูนั้นคิดสืใด คือ สีเขียว สีเหลือง หรือสีแดง
เรายอมเปลี่ยนไปตามความคิดของเขา
แปลงกายให้เหมือนที่เขาคิด
- [๒๓] เราได้เนรมิตบก(คือแผ่นดิน)ให้เป็นน้ำบ้าง
เนรมิตน้ำให้เป็นบกบ้าง ถ้าเราโกรธเคืองต่อหมองูนั้น
ก็พึงทำเขาให้กลายเป็นเถาไปในพริบตา
- [๒๔] ถ้าเรารู้จักเป็นไปตามอำนาจจิต เราก็จักเสื่อมจากศีล
เมื่อเราเสื่อมจากศีล ประโยชน์สูงสุดก็จะไม่สำเร็จ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]

๔. จุฬโฬจิจริยา

- [๒๕] กายของเรานี้จึงแตกไป จงกระจัดกระจายอยู่ ณ ที่นี้
เหมือนแกลบกระจัดกระจายอยู่ก็ตามเถิด
เราไม่ควรทำลายศีล ฉะนั้นแล

จัมเปยยจริยาที่ ๓ จบ

๔. จุฬโฬจิจริยา

ว่าด้วยจริยาของจุฬโฬจิปริพาชก

- [๒๖] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นปริพาชกชื่อว่าจุฬโฬจิ
มีศีลงาม เราเห็นภพโดยความเป็นของน่ากลัว จึงออกบวช
- [๒๗] นางพราหมณี ผู้มีผิวพรรณดังทองคำ
ซึ่งเป็นภรรยาเก่าของเรา แม้นางมิได้อาลัยในวิญญูะ ออกบวชแล้ว
- [๒๘] เราทั้ง ๒ ไม่มีความอาลัย ตัดขาดพวกพ้อง
ไม่ห่วงใยในตระกูลและหมู่ญาติ
เที่ยวไปยังบ้านและนิคม มาถึงกรุงพาราณสี
- [๒๙] เราทั้ง ๒ อยู่ ณ ที่นั้น มีปัญญารักษาตน
ไม่คลุกคลีกับสกุลกับคณะ
เราทั้ง ๒ อยู่ในพระราชอุทยานอันสงัดเงียบ ไม่พลุกพล่าน
- [๓๐] พระราชาสัตถ์จทอดพระเนตรพระราชอุทยาน
ได้ทอดพระเนตรเห็นนางพราหมณี
จึงเสด็จเข้ามาหาเราแล้วตรัสถามว่า
“นางพราหมณีคนนี้เป็นอะไรกับท่าน เป็นภริยาของใคร”
- [๓๑] เมื่อพระราชาสัตถ์ถามอย่างนี้ เราได้ทูลพระองค์ดังนี้ว่า
“นางพราหมณีนี้มีไขภริยาของอาตมภาพ
แต่เป็นผู้ประพฤดิธรรมร่วมกัน มีศาสนาเดียวกัน”

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]

๕. มหิสรราชจริยา

- [๓๒] พระราชาทรงกำหนดหนักในนางพราหมณีนั้น
จึงรับสั่งให้พวกราชบุรุษจับ ทรงบีบคั้นด้วยกำลัง
สั่งให้นาเข้าไปภายในนคร
- [๓๓] เมื่อภรรยาเก่าของเราซึ่งเกิดร่วมกัน
มีศาสนาเดียวกัน ถูกจุดคร่าไป ความโกรธเกิดขึ้นแก่เรา
- [๓๔] เราระลึกถึงศีลวัตรได้พร้อมกับความโกรธที่เกิดขึ้น
เราข่มความโกรธได้ ณ ที่นั่นเอง ไม่ให้มันเจริญขึ้นไปอีก
- [๓๕] ถ้าใคร ๆ พึงเอาหอกอันคมกริบแทงนางพราหมณีนั้น
เราก็ไม่พึงทำลายศีลของเราเลย เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณเท่านั้น
- [๓๖] นางพราหมณีนั้นจะเป็นที่รังเกียจของเราก็อหามิ
และเราจะไม่มีกำลังก็หามิได้
แต่เพราะพระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา
เพราะฉะนั้น เราจึงตามรักษาศีลไว้ ฉะนี้แล

จุฬโพธิจริยาที่ ๔ จบ

๕. มหิสรราชจริยา

ว่าด้วยจริยาของพญากะระบือ

- [๓๗] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นกระบือ เทียวอยู่ในป่าใหญ่
มีกายอ้วนพี มีกำลังมาก ใหญ่โต ดุนากลัว
- [๓๘] พื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งในป่านี้ อันเป็นที่อยู่ของฝูงกระบือ
มีอยู่ที่เงื้อมภูเขาก็ตี ที่ชอกภูเขาก็ตี ที่โคนต้นไม้ก็ตี ที่ใกล้บึงก็ตี
- [๓๙] เราเทียวไปในที่นั้น ๆ เมื่อเราเทียวไปในป่าใหญ่
ได้เห็นสถานที่อันเจริญ เราจึงเข้าไปยังที่นั้น
แล้วยืนพักอยู่และนอนอยู่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]

๕. มหิสรราชจริยา

- [๔๐] ครั้งนั้น ลิงป่าตัวชั่วร้าย ไม่เจริญ ลอกแลก
มาที่นั่น ถ่ายปัสสาวะอุจจาระรดที่คอ ที่หน้าผาก ที่คิ้ว
- [๔๑] ย่อมเบียดเบียนเราวันแรกครั้งหนึ่ง
วันที่ ๒ วันที่ ๓ วันที่ ๔ ก็วันละครึ่ง
เราจึงถูกลิงนั้นเบียดเบียนตลอดกาลทั้งปวง
- [๔๒] ยักษ์(เทวดา)เห็นเราถูกลิงเบียดเบียนได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า
“ท่านจงทำสิ่งชั่วช้าลามกตัวนี้ให้ฉิบหาย
ด้วยเขาและกิบเสียเถิด”
- [๔๓] เมื่อยักษ์กล่าวอย่างนี้ในครั้งนั้นแล้ว เราได้ตอบยักษ์นั้นว่า
“เหตุใด ท่านจะให้เราเป็นอนชาคศพอันลามกไม่เจริญเล่า”
- [๔๔] ถ้าเราพึงโกรธต่อลิงนั้น เราก็จะพึงเลวกว่ามัน
ศีลของเราจะพึงขาด และวิญญูชนทั้งหลายก็จะพึงติเตียนเรา
- [๔๕] เราเป็นผู้บริสุทธิ์ ดายเสียยังประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ที่น่าติเตียน
เราจักเบียดเบียนผู้อื่น แม้เพราะเหตุแห่งชีวิตได้อย่างไร
- [๔๖] ลึงนี้ดูหมิ่นเราได้อย่างไร ก็จักกระทำแม้แก่ผู้อื่นอย่างนี้
เขาก็จักขำมันเสีย เราก็จักถอดตัวไป
- [๔๗] บุคคลผู้มีปัญญา อุดก้นคำดูหมิ่นในเพราะคำของคนเลว
คนปานกลาง และคนชั้นสูง
ย่อมได้สิ่งตามที่ใจปรารถนาอย่างนี้ ฉะนั้นแล

มหิสรราชจริยาที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]

๖. รุจราชจริยา

๖. รุจราชจริยา

ว่าด้วยจริยาของพญาเนื้อชื้อรุจ

- [๔๘] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพญาเนื้อชื้อรุจ
มีขนสีเหลืองคล้ายทองคำที่หลอมดีแล้ว
ประกอบด้วยศีลอันบริสุทธิ์ยิ่ง
- [๔๙] เราเข้าไปอาศัยอยู่ ณ ประเทศที่น่ารื่นรมย์ใจ
เป็นรมณีสถาน สงัดเงียบปราศจากมนุษย์
เป็นที่ยินดีแห่งใจใกล้ฝั่งแม่น้ำ
- [๕๐] ครั้งนั้น บุรุษถูกเจ้าหนี้เบียดเบียน
จึงโดดลงในแม่น้ำ ในกระแสน้ำข้างเหนือ
ด้วยคิดว่า เราจะเป็นหรือตายก็ตามเถอะ
- [๕๑] เขาถูกกระแสน้ำพัดไปในแม่น้ำใหญ่
ตลอดคืนตลอดวัน ร้องให้คร่ำครวญอย่างน่าเวทนา
ลอยไปท่ามกลางแม่น้ำคงคา
- [๕๒] เราได้ยินเสียงของเขาผู้ร้องให้คร่ำครวญอย่างน่าเวทนาแล้ว
ไปยืนอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำถามว่า ท่านเป็นคนเช่นไร
- [๕๓] เขาถูกเราถามแล้ว ได้แจ้งเหตุของตนในกาลนั้นว่า
ข้าพเจ้ากลัว สะดุ้งต่อพวกเจ้าหนี้แล้ว จึงโดดลงยังมหานที
- [๕๔] เราทำความกรุณาแก่เขา
สละชีวิตของตนว่ายน้ำไปนำเขามาในเวลากลางคืนข้างแรม
- [๕๕] เรารู้กาลที่เขาสบายใจแล้ว
ได้กล่าวแก่เขาดังนี้ว่า ข้าพเจ้าจะขอพรกะท่านสักข้อหนึ่ง
คือท่านอย่าบอกใครว่า ข้าพเจ้าอยู่ ณ ที่นี่
- [๕๖] เขาไปยังนครแล้ว พระราชาตรัสถาม
มีความต้องการทรัพย์จึงกราบทูล
เขาได้พาพระราชามายังที่อยู่ของเรา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]

๗. มาตังคจริยา

- [๕๗] เรากราบทูลเหตุการณ์ทุกอย่างแก่พระราชา
พระราชาทรงสดับคำของเราแล้ว
ทรงสอดสร้อยงับนุชนั้น ตรัสว่า
“เราจักฆ่าอนารยชน ผู้ประทุษร้ายมิตรเสียในที่นี้แหละ”
- [๕๘] เราตามรักษาคนผู้ประทุษร้ายมิตรนั้น
ได้มอบตัวของเรากวายเป็น
ข้าแค้นหาราช ขอได้ทรงโปรดก่อนเถิด
พระเจ้าข้า ข้าพระองค์จะทำตามพระราชประสงค์ของพระองค์
- [๕๙] เราตามรักษาศีลของเรา ไม่ใช่ตามรักษาชีวิตของเรา
เพราะในกาลนั้น เราเป็นผู้รักษาศีล
เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณเท่านั้น

จรรุราชจริยาที่ ๖ จบ

๗. มาตังคจริยา

ว่าด้วยจริยาของขฤิณชื่อมาตังคะ

- [๖๐] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นขฤิณมีนามว่ามาตังคะ ตามโคตร
มีความเพียรทำลายกิเลสที่แรงกล้า มีศีล มีจิตมั่นคงดี
- [๖๑] เราทั้ง ๒ คือ เราและพราหมณ์คนหนึ่ง
อยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำคงคา เราอยู่ข้างเหนือ พราหมณ์อยู่ข้างใต้
- [๖๒] พราหมณ์เที่ยวไปตามริมฝั่งน้ำ เห็นอาศรมของเราข้างเหนือ น้ำ
บริภาษเราในที่นั้น แล้วแข่งให้เราศีระะแตก
- [๖๓] ถ้าเราพึงโกรธต่อพราหมณ์นั้น ถ้าเราไม่ค้มครองศีล
เราแลดูพราหมณ์นั้นแล้ว พึงทำให้เป็นดังขี้เถ้าได้
- [๖๔] ครั้งนั้น พราหมณ์นั้นโกรธ มีจิตคิดประทุษร้าย
จึงแข่งเรา คำแข่งนั้นจะตกลงบนศีระะของเขาเอง
เราได้ช่วยเปลื้องเขาให้พ้นโดยความพยายาม

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]

๘. ธรรมเทวปุตตจริยา

- [๖๕] เราตามรักษาศีลของเรา มิใช่รักษาชีวิตของเรา
 เพราะในกาลนั้น เราเป็นผู้รักษาศีล
 เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณเท่านั้น ฉะนั้นแล

มาตังคจริยาที่ ๗ จบ

๘. ธรรมเทวปุตตจริยา

ว่าด้วยจริยาของธรรมเทพบุตร

- [๖๖] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นเทพบุตรนามว่า**ธรรมะ**
 มีศักดิ์ใหญ่ มีฤทธิ์มาก มีบริวารมาก เป็นผู้แผ่เคราะห์โลกทั้งปวง
- [๖๗] เราชักชวนมหาชนให้สมาทานกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ
 พร้อมทั้งมิตรสหาย พร้อมทั้งบริวารชนเที่ยวไปยังบ้านและนิคม
- [๖๘] ครั้งนั้น เทพบุตรผู้ลามก เป็นผู้ตระหนี่
 แสดงอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ
 แม้เทพบุตรนั้น พร้อมทั้งมิตรสหาย
 พร้อมทั้งบริวารชนก็เที่ยวไปบนแผ่นดินนี้
- [๖๙] เราทั้ง ๒ คือ ธรรมวาทีเทพบุตรและอธรรมวาทีเทพบุตร
 เป็นศัตรูต่อกัน เราทั้ง ๒ นั่งรถสวนทางกันมา
 จึงทำแฉกรถให้กระทบกัน
- [๗๐] การทะเลาะอันน่าสะพรึงกลัวย่อมเกิดขึ้นแก่เทพบุตรทั้ง ๒
 ผู้ประกอบด้วยกัลยาณธรรมและบาปธรรม
 มหาสงครามปรากฏแล้ว เพื่อต้องการจะหักกันและกันหลีกทาง
- [๗๑] ถ้าเราพึงโกรธเคืองอธรรมวาทีเทพบุตรนั้น
 ถ้าเราพึงทำลายตบะคุณ เราพึงทำอธรรมวาทีเทพบุตรนั้น
 พร้อมทั้งบริวารให้เป็นจุลจุล
- [๗๒] อีกเรื่องหนึ่ง เพื่อรักษาศีลไว้ เราจึงระงับจิตได้แล้ว
 พร้อมทั้งบริวาร ได้หลีกทางให้แก่อธรรมวาทีเทพบุตรผู้ชั่วช้า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]

๙. ขยทิสจริยา

[๗๓] เพราะทำจิตให้สงบพร้อมกับหลักทางให้
แผ่นดินได้แยกช่องแก่เทพบุตรผู้ชั่วช้าในขณะนั้น ฉะนั้นแล

ธัมมเทวาปุตตจริยาที่ ๘ จบ

๙. ขยทิสจริยา

ว่าด้วยพระจริยาของพระเจ้าชัยทิส

[๗๔] ในกรุงที่ประเสริฐชื่อ**กัปปิลา** เป็นนครที่อุดมในแคว้นปัญจาละ
ได้มีพระราชทานนามว่า**ชัยทิส** ประกอบด้วยคุณคือศีล

[๗๕] เราเป็นโอรสของพระราชทานองค์นั้น
มีธรรมอันสดับแล้ว มีศีลดีงาม มีนามว่าอสิณสัตตกุมาร
มีคุณสงเคราะห์บริวารชนทุกเมื่อ

[๗๖] พระราชบิดาของเราเสด็จล่าเนื้อ ได้เข้าใกล้พระยาโปริสาท
พระยาโปริสาทนั้นได้จับพระราชบิดาของเราแล้วกล่าวว่า
ท่านเป็นอาหารของเรา อย่าดิ้นรนไปเลย

[๗๗] พระราชบิดาของเราทรงสดับคำของพระยาโปริสาทนั้น
ตกพระทัย สะดุ้งหวาดหวั่น มีพระเพลาแข็ง^๑
เพราะทอดพระเนตรเห็นพระยาโปริสาท

[๗๘] พระยาโปริสาทรีบเอาเนื้อแล้วปล่อยไปโดยบังคับให้กลับมาอีก
พระราชบิดาพระราชทานทรัพย์แก่พราหมณ์แล้วตรัสเรียกเราว่า

[๗๙] ลูกเอ๋ย จงปกครองราชสมบัติ อย่าประมาทปกครองนครนี้
พระยาโปริสาทบังคับพ้อให้กลับไปหาอีก

[๘๐] เราไหว้พระราชมารดาและพระราชบิดาแล้ว
ตกแต่งร่างกาย สะพายธนู เหน็บพระแสงขรรค์
ออกไปหาพระยาโปริสาท(เราคิดว่า)

เชิงอรรถ :

^๑ พระเพลาแข็ง หมายถึงขาแข็งไม่สามารถจะหนีไปได้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]

๑๐. สังขपालจริยา

- [๘๑] พระยาปริสาทเห็นเรามีอาวุธถืออยู่ในมือ บางทีจักสะดุ้งกลัว
แต่เพราะเมื่อเราทำความสะดุ้งกลัวต่อพระยาปริสาท
ศีลของเราจะขาด
- [๘๒] เพราะเรากลัวศีลจะขาด จึงไม่กล่าววาจาน่ารังเกียจ
แก่พระยาปริสาทนั้น
เรามีเมตตาจิตกล่าวคำที่เป็นประโยชน์ว่า
- [๘๓] “ท่านจงก่อไฟกองใหญ่ขึ้น เราจักโดดจากต้นไม้เข้ากองไฟ
ท่านปู่ ท่านรู้เวลาว่า เราสุกดีแล้วจงกินเถิด”
- [๘๔] เราไม่ได้รักษาชีวิตของเราเพราะเหตุแห่งพระราชบิดาผู้ทรงศีล
และเราได้ให้พระยาปริสาทผู้ฆ่าสัตว์เป็นปกติทุกเมื่อนั้น
บวชแล้ว ฉะนี้แล

ขยทิสจริยาที่ ๙ จบ

๑๐. สังขपालจริยา

ว่าด้วยจริยาของสังขपालนาคราช

- [๘๕] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพญานาคนามว่าสังขपालะ
มีฤทธิ์มาก มีเขี้ยวเป็นอาวุธ มีพิษแรงกล้า
มีลิ้น ๒ แฉก
- [๘๖] เราอยู่ที่หนทางใหญ่ ๔ แพร่ง คับคั่งไปด้วยชนต่าง ๆ
อธิษฐานองค์ ๔ ว่า
- [๘๗] ผู้ใดกระทำความผิดที่ควรทำด้วยอวัยวะนี้
คือผิวหนัง เนื้อ เอ็น หรือกระดูก
ผู้นั้นจงนำอวัยวะที่เราให้แล้วเท่านั้นไปเกิด
- [๘๘] พวกบุตรของนายพรานเป็นคนดื้อรั้น หยาบเข้า
ไม่มีความกรุณา ได้เห็นเราแล้ว
ถือไม้พลองตะบองสั่นกรูกันเข้ามามาหาเรา ณ ที่นั้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๒. หัตถินาควรรค]
รวมจริยาที่มีในวรรค

- [๘๙] พวกบุตรของนายพรานได้แทงที่จมูก
หางและกระดูกสันหลัง ยกใส่หาบแล้ว นำเราไป
- [๙๐] ถ้าเราปรารถนา ก็พึงเฝ้ามหาปฐพีซึ่งมีสมุทราครเป็นที่สุด
พร้อมทั้งป่าทั้งภูเขาได้ด้วยลมจากจมูกในที่นั้น
- [๙๑] แต่เราไม่โกรธเคืองพวกบุตรนายพราน
แม้จะแทงเราด้วยหาว แม้จะทุบตีเราด้วยหอก
นี่เป็นศีลบารมีของเรา ฉะนั้นแล

สังขपालจริยาที่ ๑๐ จบ
หัตถินาควรรคที่ ๒ จบ

รวมจริยาที่มีในวรรคนี้คือ

๑. มาตุโปสกจริยา	๒. ภูริหัตตจริยา
๓. จัมเปยยจริยา	๔. จุฬีโพธิจริยา
๕. มหิสราขจริยา	๖. รุรราชจริยา
๗. มาตังคจริยา	๘. ธรรมเทวปุตตจริยา
๙. ชยทิสจริยา	๑๐. สังขपालจริยา

จริยาทั้งหมดนี้เป็นกำลังของศีล เป็นบริหารเป็นข้ออ้างของศีล
เราตามรักษาศีลเพราะยังห่วงใยชีวิต
เราผู้เป็นสังขपालนาคราชได้มอบชีวิตให้
แก่คนใดคนหนึ่ง แม้ตลอดกาลทุกเมื่อ
เพราะเหตุนั้น จรียนั้นจึงเป็นศีลบารมี ฉะนั้นแล

นิทเทสแห่งศีลบารมี จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยถัมภขยวรรค]

๑. ยถัมภขยจริยา

๓. ยถัมภขยวรรค

หมวดว่าด้วยกุมารนามว่ายถัมภขยเป็นต้น

๓. การบำเพ็ญบารมีมีเนกขัมมะเป็นต้น

๑. ยถัมภขยจริยา

ว่าด้วยพระจริยาของพระยถัมภขยกุมาร

- [๑] ในกาลที่เราเป็นพระราชโอรส
 นามว่ายถัมภขย มีบริวารยศหาประมาณมิได้
 สลดใจเพราะได้เห็นหยาดน้ำค้างที่เหือดแห้งไปเพราะแสงดวงอาทิตย์
- [๒] เราทำความเป็นอนิจจัง(ความไม่เที่ยง)นั้นแล
 ให้เป็นสิ่งที่สำคัญ พอกพูนความสังเวช
 ให้พระมารดาและพระบิดาแล้วทูลขอบรรพชา
- [๓] พระมารดาและพระบิดาพร้อมทั้งชาวนิคมนักขวณแคว้น
 ประณมมืออ่อนน้อมเราว่า
 วันนี้ เจ้าจงปกครองแผ่นดินอันกว้างใหญ่ไพศาลเถิดลูก
- [๔] เมื่อมหาชนพร้อมทั้งพระบิดา นางสนม ชาวนิคมนักขวณแคว้น
 ร้องให้รำไรนาเวทนายังนัก
 เราไม่หวั่นไหว สละไปแล้ว
- [๕] เราสละราชสมบัติในแผ่นดิน หมูญาคู บัณฑิต
 และยศศักดิ์ทั้งสิ้น ไม่คิดถึงเลย เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณเท่านั้น
- [๖] พระมารดาและพระบิดาจะเป็นที่รังเกียจของเราก็อหัง
 ยศอันยิ่งใหญ่ จะเป็นที่ยังเกียจของเราก็อหัง
 แต่เพราะพระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา
 เพราะฉะนั้น เราจึงสละราชสมบัติ ฉะนี้แล

ยถัมภขยจริยาที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธชยวรรค]

๒. โสมนัสสจริยา

๒. โสมนัสสจริยา

ว่าด้วยพระจริยาของพระโสมนัสสกุมาร

- [๗] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นบุตรสุดที่รัก
พระมารดาและพระบิดารักใคร่ เอ็นดู ปรากฏนามว่าโสมนัส
อยู่ในกรุงอินทปัตถ์ที่อุดมสมบูรณ์
- [๘] เป็นผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม
มีกัลยาณธรรม มีปฏิภาณ เคารพนบนอบต่อบุคคลผู้เจริญ
มีหิริ และฉลาดในสังคหธรรม
- [๙] ครั้งนั้น มีดาบสโง่งผู้หนึ่ง
เป็นที่โปรดปรานของพระราชาพระองค์นั้น
ดาบสนั้นทำสวนและปลูกไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับเลี้ยงชีวิต
- [๑๐] เราได้เห็นดาบสโง่งนั้น เหมือนกองแกลบที่ไม่มีข้าวสาร
เหมือนไม้เป็นโพรงข้างใน เหมือนต้นกล้วยหาแก่นมิได้
- [๑๑] ดาบสโง่งผู้นี้ ไม่มีธรรมของสัตบุรุษ
ปราศจากความเป็นสมณะ ละหิริและธรรมฝ่ายขาว
เพราะเหตุแห่งการเลี้ยงชีวิต
- [๑๒] ปัจจุบันชนบทกำเริบขึ้น เพราะโจรเที่ยวอยู่ในดง
พระบิดาของเรา เมื่อจะเสด็จไปปราบความกำเริบนั้น ตรัสสั่งเราว่า
- [๑๓] พ่อย่าประมาทในชฎิล ผู้มีตบะแก้กล้านะลูก
พ่อยงอนวัตรตามความปรารถนา ด้วยว่าชฎิลนั้น
เป็นผู้ให้ความสำเร็จ ความปรารถนาทั้งปวง
- [๑๔] เราไปสู่ที่ป่ารังชฎิลนั้นแล้ว ได้กล่าวคำนี้ว่า
คหบดี ท่านสบายดีหรือ หรือว่าท่านจะให้নাอะไรมา
- [๑๕] เหตุนั้น ดาบสโง่งนั้นอาศัยมานะจึงโกรธเราว่า
เราจะให้พระราชาประหารท่านเสียในวันนี้
หรือจะให้เนรเทศเสียจากแคว้นแคว้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธชยวรรค]

๒. โสมนัสสจริยา

- [๑๖] พระราชาทรงปราบปรามปัจฉินตชนบทสงบราบคาบแล้ว
ได้ตรัสถามขณฺฑิลโกงว่า พระผู้เป็นเจ้าสบายดีหรือ
สักการสัมนานะยังเป็นไปแก่พระผู้เป็นเจ้าหรือ
- [๑๗] ขณฺฑิลช้วนั้นกราบทูลพระราชา
โดยประการที่กุมารนั้นจะพึงถูกทำให้พินาศเสีย
พระเจ้าแผ่นดินทรงสดับคำของขณฺฑิลโกงนั้น แล้วทรงบังคับว่า
- [๑๘] จงตัดศีรษะเสียในที่นั่นนั่นแหละ
จงบั่นออกเป็น ๔ ท่อน ประจานไว้ที่ถนน
นั้นเป็นตัวอย่างที่เบียดเบียนขณฺฑิล
- [๑๙] พวกโจรฆาต(ผู้ฆ่าโจร)ผู้มีใจดุร้ายหยาบคาย
ไม่มีความกรุณาเหล่านั้น ผู้ได้รับพระราชโองการไปทีนั้น
เมื่อเรานั่งอยู่บนพระเพลาของพระมารดา ก็จุดคร่านำเราไป
- [๒๐] เราได้กล่าวแก่เขาเหล่านั้น
ซึ่งกำลังผูกมัดอย่างมั่นคงนี้ว่า
ท่านทั้งหลายจงพาเราไปเฝ้าพระราชาโดยเร็ว ราชกิจของเรามีอยู่
- [๒๑] เขาเหล่านั้น พาเราไปเฝ้าพระราชาผู้ชั่ว คบแต่คนชั่ว
เราไปเฝ้าพระราชาแล้ว
ทูลให้ทรงเข้าพระทัยและนำมาสู่อำนาจของเรา
- [๒๒] พระบิดาขอให้เราอดโทษ ณ ที่นั้น
ได้พระราชทานสมบัติอันยิ่งใหญ่แก่เรา
เรานั้นทำลายความมิดมนแล้ว ออกบวชเป็นบรรพชิต
- [๒๓] ราชสมบัติจะเป็นที่นารังเกียจของเราก็อหากไม่
กามโศคะจะเป็นสิ่งที่เราพึงรังเกียจก็หากไม่
แต่เพราะพระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา
เพราะฉะนั้น เราจึงสละราชสมบัติ ฉะนี้แล

โสมนัสสจริยาที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุชฌยวรรค]

๓. อโยขรจริยา

๓. อโยขรจริยา

ว่าด้วยพระจริยาของพระอโยขรราชกุมาร

- [๒๔] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพระโอรสของพระเจ้ากาสิ
เจริญวัยในเรือนเหล็ก จึงมีนามว่าอโยขระ
- [๒๕] พระบิดาตรัสว่า เจ้าได้ชีวิตมาอย่างลำบาก
ถูกเจ้านายเลี้ยงไว้ในที่แคบ ลูกเอ๋ย วันนี้จงปกครองแผ่นดินทั้งสิ้น
- [๒๖] เราประณมมือไหว้ภักษัตริย์พร้อมทั้งชาวแวนแคว้น
พร้อมทั้งชาวนิคม และบริวารชน แล้วได้กราบทูลดังนี้ว่า
- [๒๗] บรรดาสัตว์ในแผ่นดิน ทั้งชั้นต่ำ ทั้งชั้นสูง
และปานกลาง สัตว์ทั้งหมดนั้นไม่มีอาภักขา เจริญอยู่
ในเรือนของตนพร้อมด้วยหมู่ญาติของตน
- [๒๘] การเลี้ยงดูข้าพระองค์ในที่คับแคบ
นี้เป็นความยอดเยี่ยมในโลก ข้าพระองค์เติบโตอยู่ในเรือนเหล็ก
เหมือนดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ที่ไม่มีแสงสว่าง
- [๒๙] ข้าพระองค์ประสูติจากครรภ์พระมารดา
อันเต็มด้วยซากศพที่เน่าแล้ว ยังถูกขังไว้ในเรือนเหล็ก
ซึ่งมีทุกข์ร้ายกว่านั้นเสียอีก
- [๓๐] ข้าพระองค์ได้รับความทุกข์ร้ายอย่างยิ่งเช่นนั้นแล้ว
ถ้ายังยินดีในราชสมบัติ ก็จะเป็นผู้เลวทรามที่สุด
แห่งคนที่เลวทรามทั้งหลายเสียอีก
- [๓๑] ข้าพระองค์เป็นผู้เหนื่อยหน่ายทางกาย
ไม่ต้องการราชสมบัติ
ข้าพระองค์จะแสวงหาธรรมเครื่องดับทุกข์
ที่มัจจุราชย่ำยีข้าพระองค์ไม่ได้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุชฌยวรรค]

๔. กิงสจริยา

- [๓๒] เราคิดอย่างนี้แล้ว เมื่อมหาชนไม่เห็นยวรั้งไว้
ได้ตัดเครื่องผูกเสียแล้ว เข้าไปยังป่าใหญ่
เหมือนช้างทำลายปลอกหนีไปป่าใหญ่
- [๓๓] พระมารดาและพระบิดาจะเป็นที่น่ารังเกียจสำหรับเราก็อหโมหิต
ยศศักดิ์อันยิ่งใหญ่จะเป็นที่น่ารังเกียจสำหรับเราก็อหโมหิต
แต่เพราะพระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา
เพราะฉะนั้น เราจึงสละราชสมบัติ ฉะนั้นแล

อโยจจริยาที่ ๓ จบ

๔. กิงสจริยา

ว่าด้วยจริยาของกิงสพราหมณ์

- [๓๔] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราอยู่ในกรุงกาสี
ซึ่งประเสริฐสุด มีน้องหญิงชาย ๗ คน
เกิดในตระกูลโสถียพราหมณ์
- [๓๕] เราเป็นพี่ของน้องหญิงชายเหล่านั้น
ประกอบด้วยหิริและธรรมฝ่ายขาว
เราเห็นภพโดยความเป็นภัย
จึงยืนตื้ออย่างยั้งในการออกบวช
- [๓๖] พวกสหายร่วมใจของเรา ที่มารดาและบิดาส่งมาแล้ว
เชื่อเชิญเราด้วยกามทั้งหลายว่า เชิญท่านดำรงสกุลเถิด
- [๓๗] คำใดที่สหายเหล่านั้นกล่าวแล้ว
เป็นเครื่องนำสุขมาให้ในธรรมของคฤหัสถ์
คำนั้นเป็นเหมือนคำหยาบ เสมอดด้วยผลไม้ที่ร้อนสำหรับเรา
- [๓๘] ครั้งนั้น เราปฏิเสธอยู่
สหายเหล่านั้นได้ถามถึงความปรารถนาของเราว่า

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธชยวรรค]

๕. โสณนันทปิ่นทิตจรียา

ท่านปรารถนาอะไรเล่าเพื่อน

ถ้าท่านไม่บริโภคคาม

[๓๙] เราผู้ใคร่ประโยชน์แก่ตน ได้กล่าวแก่สหาย

ผู้แสวงหาประโยชน์เหล่านั้นว่า

เราไม่ปรารถนาความเป็นคฤหัสถ์

เรายินดีอย่างยิ่งในการออกบวช

[๔๐] สหายเหล่านั้นฟังคำเราแล้ว

ได้บอกแก่มารดาและบิดา

มารดาและบิดาได้กล่าวอย่างนี้ว่า

พ่อผู้เจริญ แม้เราทั้ง ๒ ก็จะไม่บวช

[๔๑] มารดาและบิดาของเราทั้ง ๒

และน้องหญิงชายทั้ง ๗ ของเรา

ละทิ้งทรัพย์นับไม่ถ้วน

แล้วเข้าไปยังป่าใหญ่ ฉะนั้นแล

ถึงสจรียาที่ ๔ จบ

๕. โสณนันทปิ่นทิตจรียา

ว่าด้วยจรียาของโสณนันทปิ่นทิต

[๔๒] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเกิดในตระกูลมหาศาล

ซึ่งประเสริฐสุด อยู่ในกรุงพรมวทันนะ

[๔๓] ครั้งนั้น เราเห็นสัตว์โลกเป็นผู้บอดถูกความมืดครอบงำ

จิตของเราเบื่อหน่ายจากภพ

เหมือนช้างที่ถูกสับด้วยกำลังขอมมีความสลัดใจ

[๔๔] เราเห็นความชั่วต่าง ๆ จึงคิดอย่างนี้ ในกาลนั้นว่า

เมื่อไร เราจึงจะออกไปจากเรือนแล้วเข้าป่าใหญ่ได้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธชยวรรค]

๖. มุคปิกขจรียา

- [๔๕] แม้ครั้งนั้น พวกญาติก็เชื่อเชิญเราด้วยกามโศคะทั้งหลาย
เราได้ออกความพอใจแม่แก่เขาเหล่านั้นว่า
อย่าเชื่อเชิญเราด้วยสิ่งเหล่านั้นเลย
- [๔๖] น้องชายของเราเป็นบัณฑิตชื่อนั้นแหละ
แม้เขาก็คล้อยตามเรา ชอบใจการบรรพชา
- [๔๗] แม้ครั้งนั้น เราคือโสณบัณฑิต นันทบัณฑิต
มารดาและบิดาทั้ง ๒ ของเรา
ก็ละทิ้งโศคะทั้งหลายแล้วเข้าป่าใหญ่ ฉะนี้แล

โสณนันทบัณฑิตจรียาที่ ๕ จบ

๖. มุคปิกขจรียา

ว่าด้วยพระจรียาของพระมุคปิกขกุมาร

- [๔๘] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพระโอรสของพระเจ้ากาสิ
ชนทั้งหลายเรียกเราโดยชื่อนามมุคปิกขกุมารบ้าง เดมียกุมารบ้าง
- [๔๙] ครั้งนั้น นางสนมกำนัล ๑๖,๐๐๐ นาง ไม่มีพระราชโอรส
โดยวันคืนล่วงไป ๆ เราเกิดขึ้นเพียงผู้เดียว
- [๕๐] พระราชบิดารับสั่งให้กันเศวตฉัตร
ให้เลี้ยงดูเราผู้เป็นบุตรสุดที่รักซึ่งได้โดยยาก
เป็นอภิชาตบุตร ทรงไว้ซึ่งความรุ่งเรือง บนที่นั่งนอน
- [๕๑] ครั้งนั้น เรานอนหลับอยู่บนที่นอนอันอ่อนนุ่ม
ตื่นขึ้นแล้วได้เห็นเศวตฉัตร ซึ่งเป็นเหตุให้เราตกนรก
- [๕๒] ความสะดุ้งหวาดกลัว เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
พร้อมกับได้เห็นเศวตฉัตร เราถึงความตัดสินใจว่า
เมื่อไรหนอ เราจึงจะเปลื้องราชสมบัตินี้ได้

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธชยวรรค]

๖. มุคปิกขจริยา

- [๕๓] เทวดาผู้เป็นสาโลहितของเรามาก่อน
 ผู้ใคร่ประโยชน์ต่อเรา เห็นเราประสบทุกข์
 จึงแนะนำเราให้ประกอบในเหตุ ๓ ประการว่า
- [๕๔] ท่านจงอย่าแสดงความเป็นบัณฑิต
 จงแสดงความเป็นคนโง่แก่ชนทั้งปวง
 ชนทั้งหมดก็จะดูหมิ่นท่าน
 ประโยชน์จักสำเร็จแก่ท่านด้วยอาการอย่างนี้
- [๕๕] เมื่อเทวดากล่าวอย่างนี้แล้ว เราได้กล่าวดังนี้ว่า
 เทวดา ข้าพเจ้าจะทำตามคำที่ท่านกล่าวกับเรา
 ท่านเป็นผู้ปรารถนาประโยชน์
 เป็นผู้ใคร่ความเกื้อกูลแก่เรา
- [๕๖] ครั้นเราได้ฟังคำของเทวดานั้นแล้ว
 เหมือนได้พบฝังในสาคกร ร่าเริง ตื่นตันใจ
 ได้อธิษฐานองค์ ๓ ประการ
- [๕๗] คือ เราเป็นคนโง่ เป็นคนหูหนวก
 เป็นคนง่อยเปลี้ย เว้นจากคดี
 เราอธิษฐานองค์ ๓ ประการนี้อยู่ ๑๖ ปี
- [๕๘] ครั้งนั้น เสนาบดีเป็นต้นตรวจดูมือเท้าและช่องหูของเราแล้ว
 เห็นความไม่บกพร่องของเราก็ตัดใจว่า เป็นคนกาลกิณี
- [๕๙] แต่นั้น ชาวชนบท เสนาบดี และบุโรहितทั้งปวง
 รวมใจกันทั้งหมด ตัดใจการที่รับสั่งให้นำไปทิ้ง
- [๖๐] เรานั้นได้ฟังความประสงค์ของเสนาบดีเป็นต้นนั้นแล้ว
 ร่าเริง ตื่นตันใจว่า เราประพฤติตบะมาเพื่อประโยชน์ใด
 ประโยชน์นั้นสำเร็จแล้วแก่เรา
- [๖๑] ราชบุรุษทั้งหลายอาบน้ำให้เรา
 ไล่ทาด้วยของหอม สวมราชมงกุฎราชาภิเษกแล้ว
 ให้กันเสวตฉัตรทำประทักษิณนคร

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธชยวรรค]

๗. กปิลราชจริยา

- [๖๒] ให้กันไว้ ๗ วัน พอดวงอาทิตย์อุทัย
นายสารถีกี่อุ้มเราขึ้นรถ เข้าไปยังป่า
- [๖๓] นายสารถียุตรถไว้ ณ โอกาสหนึ่ง
ปล่อยรถเทียมม้าพันมือก็ชุดหลุมเพื่อจะฝังเราเสียในแผ่นดิน
- [๖๔] พระมหากษัตริย์ทรงคุกคามการอธิษฐาน
ที่เราอธิษฐานไว้ด้วยเหตุต่าง ๆ
แต่เราก็ไม่ทำลายการอธิษฐานนั้นเด็ดขาด
เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณเท่านั้น
- [๖๕] พระมารดาและพระบิดาจะเป็นที่น่ารังเกียจสำหรับเราก็หาไม่
ตนของเรจะเป็นที่น่ารังเกียจก็หาไม่
แต่เพราะพระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา
เพราะฉะนั้น เราจึงอธิษฐานองค์ ๓ ประการนี้
- [๖๖] เราอธิษฐานองค์ ๓ ประการนี้อยู่ ๑๖ ปี
บุคคลมีอธิษฐานเสมอเราไม่มี
นี่เป็นอธิษฐานบารมีของเรา ฉะนั้นแล

มุคปิกขจริยาที่ ๖ จบ

๗. กปิลราชจริยา

ว่าด้วยจริยาของพญาวานร

- [๖๗] ในกาลที่เราเป็นพญาวานร อยู่ ณ ชอกภูเขากลิ้งฝั่งแม่น้ำ
ครั้งนั้น เราถูกจระเข้เบียดเบียนไปไหนไม่ได้
- [๖๘] เรายืนอยู่ ณ โอกาสใด โดดจากฝั่งนี้ไปฝั่งโน้น
จระเข้เป็นสัตว์ร้าย แสดงความน่ากลัวอยู่ ณ โอกาสนั้น
- [๖๙] จระเข้เหล่านั้นกล่าวกับเราว่า “มาเถิด”
แม้เราก็กล่าวกับจระเข้เหล่านั้นว่า “แม้เราก็จะไป” ดังนี้
โดดลงเหยียบศีรษะจระเข้เหล่านั้นแล้ว ไปยืนอยู่ที่ฝั่งโน้น

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุคชัยวรรค]

๙. วัฏฏกโปตกจริยา

[๗๐] เรามิได้ทำตามคำของจระเข้ที่กล่าวหลอกลวงนั้นก็หาไม่
บุคคลมีสัจจะเสมอเราไม่มี นี่เป็นสัจจบาร์มีของเรา ฉะนั้นแล

กปิลราชจริยาที่ ๗ จบ

๘. สัจจสวหยปัทมจิตตจริยา

ว่าด้วยจริยาของดาบสผู้เป็นบัณฑิตชื่อว่าสัจจะ

[๗๑] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นดาบสถามว่าสัจจะ
เรารักษาสัตว์โลกไว้ด้วยคำสัจ ได้ทำหมูชนให้สามัคคีกัน ฉะนั้นแล

สัจจสวหยปัทมจิตตจริยาที่ ๘ จบ

๙. วัฏฏกโปตกจริยา

ว่าด้วยจริยาของลูกนกคุ้ม

[๗๒] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นลูกนกคุ้ม ยังอ่อน
ขนยังไม่งอก เป็นดั่งชันเนื้อ อยู่ในรัง ในมคธชนบท

[๗๓] มารดาเอางะงอยปากคาบเหยื่อมาเลี้ยงเรา
เราเป็นอยู่ด้วยผัสสะของมารดา
กำลังกายของเรายังไม่มี

[๗๔] ในฤดูร้อนทุก ๆ ปี มีไฟฟ้าไหม้ลูกลามมา
ไฟฟ้าเป็นทางตาลูกลามมาใกล้เรา

[๗๕] ไฟกำลังไหม้ มีเปลวโชติช่วง ส่งเสียงดัง
อื้ออึง ลามมาใกล้เราโดยลำดับ

[๗๖] มารดาและบิดาของเราตกใจ สะดุ้งกลัว
เพราะกลัวไฟที่ไหม้มาโดยเร็ว
จึงทิ้งเราไว้ในรังหนีเอาตัวรอดไป

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุคชยวรรค]

๑๐. มัจฉราชจริยา

- [๗๗] เราเหยียดเท้า กางปีกออกรู้ว่า กำลังกายของเราไม่มี
เรานั้นไปไม่ได้ อยู่ในรั้งนั่นเอง จึงคิดอย่างนี้ในกาลนั้นว่า
- [๗๘] เมื่อก่อนเราสะดุ้งหวาดหวั่น
พึงเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในระหว่างปีกของมารดาและบิดา
บัดนี้ มารดาและบิดาทิ้งเราหนีไปเสียแล้ว
วันนี้เราจะทำอย่างไร
- [๗๙] ศีลคุณ ความสัตย์ ความสะอาด
และความเอ็นดู ยังมีอยู่ในโลก
ด้วยความสัตย์นั้น เราจักทำสังจกิริยาอันยอดเยี่ยม
- [๘๐] เราระลึกถึงพระพุทธเจ้า ผู้พิชิตมารซึ่งมีในก่อน
คำนึงถึงกำลังพระธรรม ได้กระทำสังจกิริยา
เพื่อฝนคือกำลังความสัตย์ว่า
- [๘๑] ปีกของเรามีอยู่ แต่ชนไม่มี เท้าของเรามีอยู่
แต่ยังเดินไม่ได้ มารดาและบิดาก็กวักบินออกไปแล้ว
แนะไฟจงกลับไป(จงดับไปเสีย)
- [๘๒] พร้อมกับเมื่อเราทำสังจกิริยา
เปลวไฟที่ลุกโชติช่วงวณที่ไว้ ๑๖ กรีส^๑
เหมือนเปลวไฟที่จมน้ำ บุคคลมีสังจจะเสมอเราไม่มี
นี้เป็นสังจबारมีของเรา ฉะนั้นแล

วิภูฏโกปตกจริยาที่ ๙ จบ

๑๐. มัจฉราชจริยา

ว่าด้วยจริยาของพญาปลา

- [๘๓] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพญาปลาอยู่ในสระใหญ่
น้ำในสระแห้งขอด เพราะแสงดวงอาทิตย์ในฤดูร้อน

เชิงอรรถ :

^๑ กรีส หมายถึงมาตรานับ ๑ กรีสเท่ากับ ๑๒๕ ศอก (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตย ๒๕๒๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๗๖๘ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธชยวรรค]

๑๐. มัจฉราชจริยา

- [๘๔] ที่นั่น นกกา นกแร้ง นกกระสา นกตะกุ่ม และเหยี่ยว
มาคอยจับปลากินทั้งกลางวันและกลางคืน
- [๘๕] ครั้งนั้น เรากับหมู่ญาติถูกเบียดเบียนจึงคิดอย่างนี้ว่า
โดยอุบายอะไรหนอ หมู่ญาติจะพึงพ้นทุกข์ได้
- [๘๖] เราคิดถึงเหตุและผลแล้ว
ได้เห็นสัจจะว่าเป็นที่พึงได้
จึงตั้งอยู่ในความสัตย์แล้ว
เปลื้องความพินาศใหญ่ของหมู่ญาตินั้นได้
- [๘๗] เราระลึกกรรมของสัตว์บุรุษ คิดถึงปรมัตถธรรม
ได้กระทำสัจจกิริยา
ซึ่งเป็นธรรมอันยั่งยืนเที่ยงแท้ในโลก
- [๘๘] ตั้งแต่เราจำความได้ ตั้งแต่เรารู้เตโชงสาได้มาจนถึงบัดนี้
เราไม่รู้สึกว่าจะใจเบียดเบียนสัตว์แม้ตัวหนึ่งเลย
- [๘๙] ด้วยสัจจะจางานี้ ขอเมฆจงทำฝนทำให้ใหญ่ให้ตก
แฉะเมฆ ท่านจงคำราม
จงทำขุมทรัพย์ของกาให้พินาศไป
ท่านจงทำกาให้ตรอมตรมด้วยความโศก
จงปลดเปลื้องฝูงปลาจากความโศก
- [๙๐] พร้อมกับเมื่อเราทำสัจจะอันประเสริฐ
เมฆส่งเสียงสนั่นครั่นครื้น ทำฝนให้ตก
ครู่เดียว ก็เต็มเปี่ยมทั้งที่ดอนและที่ลุ่ม
- [๙๑] ครั้งเราทำสัจจะอันประเสริฐเห็นปานนี้
อันเป็นความเพียรอันสูงสุด อาศัยกำลังเดชความสัตย์
บรรดาลฝนทำให้ใหญ่ให้ตก บุคคลมีสัจจะเสมอเราไม่มี
นี่เป็นสัจจบารมีของเรา ฉะนี้แล

มัจฉราชจริยาที่ ๑๐ จบ

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุชฌยวรรค]

๑๑. กัณห์ที่ پایانจริยา

๑๑. กัณห์ที่ پایانจริยา

ว่าด้วยจริยาของกัณห์ที่ پایانดาบส

- [๙๒] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นฤาษีนามว่ากัณห์ที่ پایانะ
เราไม่ยินดีประพบัติพรหมจรรย์เกินกว่า ๕๐ ปี
- [๙๓] ใคร ๆ จะรู้ใจเราที่ไม่ยินดีประพบัติพรหมจรรย์นั้นหามิได้
แม้เราก็ไม่บอกแก่ใคร ๆ ว่า ความไม่ยินดี
และความยินดีมีในใจของเรา
- [๙๔] สหายเพื่อนพรหมจารีของเราชื่อว่ามณฑัพพะ
เป็นฤาษีมีอำนาจมาก
ประกอบด้วยบุญกรรม(กรรมเก่าให้ผล)
ถูกหลาวเสียบ
- [๙๕] เราช่วยเหลือพยาบาลมณฑัพพดาบสนั้นให้หายโรคแล้ว
ได้อำลากลับมายังอาศรมของเราเอง
- [๙๖] พรหมณผู้เป็นสหายของเรา ได้พาภริยาและบุตร
ทั้ง ๓ คนพร้อมใจกันเป็นแขกของเรา
- [๙๗] เรานั่งเจรจาปราศรัยกับสหาย
และภรรยาของเขาอยู่ในอาศรมของตน
เด็กโยนลูกข่างเล่นอยู่ ทำให้อสรพิษโกรธแล้ว
- [๙๘] ที่นั้น เด็กนั้นใช้มือขวานหาตามทางที่ลูกข่างหมุนไป
มือไปถูกหัวอสรพิษเข้า
- [๙๙] พอไปถูกหัวของมัน งูก็โกรธ
มันเคืองจนเหลือจะอดกลั้นอาศัยกำลังพิษ ได้กัดเด็กทันที

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยัชญขยวรรค]

๑๒. สุตโสมจริยา

- [๑๐๐] เด็กถูกงูมีพิษกัด ล้มลงที่พื้นดิน
เหตุนั้น เราเป็นผู้ได้รับทุกข์
หรือว่าทุกข์นั้นเนื่องจากเรา
- [๑๐๑] เราได้ปลอมมารดาและบิดาของเด็กนั้น
ผู้มีทุกข์เศร้าโศกให้เบาใจแล้ว
ได้ทำสังจกิริยาอันประเสริฐสุดครั้งแรกว่า
- [๑๐๒] เราผู้ต้องการบุญ ได้ประพาศพรหมจรรย์
มีจิตเลื่อมใสอยู่เพียง ๗ วันเท่านั้น
ต่อจากนั้น การประพาศของเรามีมาเกิน ๕๐ ปีนี้
- [๑๐๓] เราไม่ปรารถนาเลย แต่ก็ยังประพาศอยู่
ด้วยสัจจะนี้ ขอความสวัสดิ์จงมีแก่เด็กนี้
พิษจงระงับ ยัญญทัตตกุมารจงเป็นอยู่เถิด
- [๑๐๔] พร้อมกับเมื่อเราทำสังจกิริยา
มาณพซึ่งสิ้นเทอดด้วยกำลังพิษ
ก็รู้สึกตัว ลุกขึ้นได้ และหายโรค
บุคคลมีสัจจะเสมอเราไม่มี
นี่เป็นสัจจบารมีของเรา ฉะนี้แล

กัณฑ์ پایانจริยาที่ ๑๑ จบ

๑๒. สุตโสมจริยา

ว่าด้วยจริยาของพระเจ้าสุตโสม

- [๑๐๕] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพระเจ้าแผ่นดินนามว่าสุตโสม
ถูกพระยาโปริสาทจับตัวไปได้
ระลึกถึงคำผัดเพี้ยนไว้กะพราหมณ์(โปริสาท)

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธชยวรรค]

๑๓. สุวัณณสามจรียา

- [๑๐๖] พระยาโปริสาทใช้เชือกร้อยฝ่ามือกษัตริย์ ๑๐๑ พระองค์ไว้แล้ว
ทำกษัตริย์เหล่านั้นให้เมื่อยล้าแล้ว
เมื่อต้องการจะทำพิธีกรรมให้สำเร็จจึงนำเราเข้าไป
- [๑๐๗] พระยาโปริสาทได้ถามเราว่า
ท่านปรารถนาจะให้ปล่อยหรือ
ถ้าท่านจะกลับมาหาเรา
เรจักทำตามใจชอบของท่าน
- [๑๐๘] เรารับคำพระยาโปริสาทนั้นว่า
การกลับมาของเรามีปัญญาหรือ
แล้วเข้าไปยังนครที่น่ารื่นรมย์
มอบราชสมบัติแล้ว ในกาลนั้น
- [๑๐๙] เพราะเราระลึกถึงธรรมของสัตบุรุษ เป็นของเก่า
อันพระชินเจ้าเป็นต้นเสพแล้ว
ให้ทรัพย์แก่พราหมณ์แล้ว
จึงเข้าไปหาพระยาโปริสาท
- [๑๑๐] ในการกลับมายังสำนักของพระยาโปริสาทนั้น
เราไม่มีความสงสัยว่าจักถูกฆ่าหรือไม่
เราตามรักษาสังขวาจา ยอมสละชีวิตเข้าไปหาพระยาโปริสาท
บุคคลมีสัจจะเสมอเราไม่มี นี่เป็นสัจจบารมีของเรา ฉะนั้นแล

สุตโสมจรียาที่ ๑๒ จบ

๑๓. สุวัณณสามจรียา

ว่าด้วยจรียาของพระสุวรรณสามดาบส

- [๑๑๑] ในกาลที่เราเป็นดาบสชื่อสามะ ถูกท้าวสักกะเชื้อเชิญมาอยู่ในป่า
เรากับราชสีห์และเสือโคร่งในป่าใหญ่

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุชฌยวรรค]

๑๔. เอกราชจริยา

ต่างน้อมเมตตาเข้าหากัน

(เราเข้าใกล้ราชสีห์และเสือโคร่งในป่าใหญ่ได้ด้วยเมตตา)

[๑๑๒] เราแวดล้อมด้วยราชสีห์ เสือโคร่ง เสือเหลือง

หมี กระบือ เนื้อฟาน และหมูป่า อยู่ในป่าใหญ่

[๑๑๓] สัตว์อะไร ๆ มิได้สะดุ้งกลัวเรา

แม้เราก็มิได้กลัวสัตว์อะไร ๆ

เพราะเรามีกำลังเมตตาค้ำจุน

จึงยืนตืออยู่ในป่า ในกาลนั้น ฉะนั้นแล

สวัณณสามจริยาที่ ๑๓ จบ

๑๔. เอกราชจริยา

ว่าด้วยพระจริยาของพระเจ้าเอกราช

[๑๑๔] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลที่เราเป็นพระราชา

ปรากฏนามว่า**เอกราช** ครั้นนั้น เราอธิษฐานศีลที่บริสุทธิ์ยิ่ง

ปกครองแผ่นดินใหญ่

[๑๑๕] สมทานกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ

ประพฤติโดยไม่มีเศษ

สงเคราะห์มหาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการ^๑

[๑๑๖] เมื่อเราเป็นผู้ไม่ประมาทประโยชน์ในโลกนี้

และประโยชน์ในโลกหน้า ด้วยอาการอย่างนี้

พระเจ้าโกศลพระนามว่า**ทัฬหเสน** มาชิงเอานครของเราไป

[๑๑๗] ทรงทำข้าราชการ ขาวนิคม พร้อมด้วยทหาร ขาวชนบท

ให้อยู่ในเงื้อมพระหัตถ์หมดแล้ว ตรัสสั่งให้ฝังเราเสียในหลุม

เชิงอรรถ :

^๑ ดู สังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ (๑) ทาน (๒) เปยยวัชชะ (๓) อัถถจริยา (๔) สมานัตตดา (ที.ปา. (แปล)

๑๑/๓๑๓/๒๙๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๓๓ หน้า : ๗๗๓ }

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยัชญขยวรรค]
รวมจริยาที่มีในวรรคนี้

- [๑๑๘] เราเห็นหมู่อำมาตย์ที่แย่งชิงราชสมบัติ
ที่มั่งคั่งภายในนครเราไป เหมือนบุตรที่รัก
บุคคลมีเมตตาเสมอเราไม่มี
นี้เป็นเมตตาบารมีของเรา ฉะนั้นแล

เอกราชจริยาที่ ๑๔ จบ

๑๕. มหาโลมหังสจริยา
ว่าด้วยจริยาของมหาโลมหังสบัณฑิต

- [๑๑๙] เรานอนอยู่ในป่าช้า เอาซากศพซึ่งมีแต่กระดูกทำเป็นหมอนหนุน
เด็กชาวบ้านพวกหนึ่ง พากันแสดงอาการหยาบช้ำร้ายกาจนานัปการ
[๑๒๐] อีกพวกหนึ่งร่าเริงดีใจ พากันนำของหอม ดอกไม้ อาหาร
และเครื่องบรรณาการต่าง ๆ เป็นอันมากมาให้เรา
[๑๒๑] พวกไดนาทุกษมาให้เรา และพวกไดนาสุขมาให้เรา
เราเป็นผู้เสมอแก่เขาทั้งหมด ไม่มีความเอ็นดู ไม่มีความโกรธ
[๑๒๒] เราเป็นผู้วางเฉยในสุขและทุกข์ ในยศและความเสื่อมยศ
เป็นผู้เสมอในสิ่งทั้งปวง
นี้เป็นอุเบกขาบารมีของเรา ฉะนั้นแล

มหาโลมหังสจริยาที่ ๑๕ จบ

ยัชญขยวรรคที่ ๓ จบ

รวมจริยาที่มีในวรรคนี้คือ

เราผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ได้ประพฤติจริยาดังนี้ คือ

๑. ยัชญขยจริยา	๒. โสมนัสสจริยา
๓. อโยขรจริยา	๔. ภิงสจริยา

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธัญชยวรรค]
รวมจริยาที่มีในวรรคนี้

๕. โสณนันทปณทิตจริยา	๖. มุคปิกขจริยา
๗. กปิลราชจริยา	๘. สัจจสวหยปณทิตจริยา
๙. วัฏฏกโปตกจริยา	๑๐. มัจจราชจริยา
๑๑. กัณหาทีปายนจริยา	๑๒. สุตโสสมจริยา
๑๓. สุวัณณสามจริยา	๑๔. เอกราชจริยา
๑๕. มหาโลมหังสจริยา	

ได้เสวยทุกข์และสมบัติมากมายหลายอย่าง

เราได้ให้ทานที่ควรให้ บำเพ็ญศีลโดยหาเศษมิได้

ถึงเนกขัมมบารมีแล้ว จึงบรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุด

เราสอบถามบัณฑิตทั้งหลาย ทำความเพียรอย่างอุกฤษฏ์

ถึงขันติบารมีแล้ว จึงบรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุด

เรากระทำอธิษฐานอย่างมั่นคง ตามรักษาสัจจวาจา

ถึงเมตตาบารมีแล้ว จึงบรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุด

เราเป็นผู้มีจิตเสมอในลาภและความเสื่อมลาภ

ในยศและความเสื่อมยศ ในความนับถือและการดูหมิ่นทั้งปวงแล้ว

จึงบรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุด

ท่านทั้งหลายจงเห็นความเกียจคร้านโดยความเป็นภัย

และเห็นการทำความเพียรโดยเป็นทางเกษม

แล้วจงปรารภความเพียรเถิด

นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ท่านทั้งหลายจงเห็นความวิวาทโดยความเป็นภัย

และเห็นความไม่วิวาทโดยเป็นทางเกษม

แล้วจงกล่าววาจาอ่อนหวานอันสมควรเสมอกันเถิด

นี่เป็นคำสั่งของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธชยวรรค]

สโมธานกถา

ท่านทั้งหลายจงเห็นความประมาทโดยความเป็นภัย
และเห็นความไม่ประมาทโดยเป็นทางเกษมแล้ว
จงเจริญมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการเถิด
นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

นิเทศแห่งเนกขัมมบารมีเป็นต้น จบ

ทราบว่าพระผู้มีพระภาค เมื่อจะทรงยกย่องบุพจริยา
ของพระองค์ จึงได้ตรัสธรรมปริยายชื่อพุทธานุภาพนี้
ด้วยประการฉะนี้แล

สโมธานกถา

สรุปการบำเพ็ญบารมี ๓๐

พระผู้มีพระภาคผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ได้ตรัสไว้ดังนี้ว่า

“การบำเพ็ญบารมีอันเป็นธรรมเครื่องบ่มพระโพธิญาณเหล่านี้
จัดเป็นบารมี ๑๐ อุปปบารมี ๑๐ และปรมัตถบารมี ๑๐

คือ การบำเพ็ญทานในภพที่เป็นพระเจ้าสิริราช
ผู้ประเสริฐเป็นทานบารมี ๑

ในภพที่เราเป็นเวสสันดรและเวลามพราหมณ์เป็นทานอุปปบารมี ๒

ในภพที่เราเป็นอกิตติดาบสอดอาหารนั้น เป็นทานอุปปบารมี
ในภพที่เราเป็นพญาไค้ป่า สีลวนาถและพญากระต่าย
เป็นทานปรมัตถบารมี ๓

ในภพที่เราเป็นพญาวานร ช้างฉัททันต์และช้างเลี้ยงมารดา
เป็นศีลบารมี” ๔

การรักษาศีลในภพที่เราเป็นจัมเปยยนนคราช
และภริยัตตนาคราชเป็นศีลอุปปบารมี ๕

ในภพที่เราเป็นสังขपालบัณฑิตเป็นศีลปรมัตถบารมี ๖

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธชยวรรค]
สโมธานกถา

ในภพที่เราเป็นยุทธชยกุมาร มหาโควินทพราหมณ์ คนเลี้ยงช้าง
อโยฆรราชโอรส ภัลลาคติ สุวรรณสาม มฆเทพ
และเนมิราช บารมีเหล่านี้เป็นอุปบารมี

ในภพที่เราเป็นมโหสถ ผู้เป็นทรัพย์ของรัฐ กุณฑล ตัณฑิละ
และนกกกระทา บารมีเหล่านี้เป็นปัญญาอุปบารมี ๗

ในภพที่เราเป็นวิธูรบัณฑิตและสุริยพราหมณ์ มาตังคพราหมณ์
ผู้เป็นศิษย์เก่าของอาจารย์ บารมีทั้ง ๒ นี้ เป็นปัญญาบารมี ๘

ในภพที่เราเป็นพระราชาผู้มีศีล มีความเพียร
เป็นผู้ก่อเกิดสัตตภัสตัดชาดก บารมีนี้แลเป็นปัญญาปรมัตถบารมี ๙

ในภพที่เราเป็นพระราชา ผู้มีความบากบั่น
เป็นวิริยปรมัตถบารมี ๑๐

ในภพที่เราเป็นธรรมपालกุมารเป็นขันติบารมี ๑๑

ในภพที่เราเป็นธรรมิกเทพบุตร
ทำสงครามกับอธรรมิกเทพบุตร
เรียกว่าขันติอุปบารมี ๑๓

ในภพที่เราเป็นขันติวาทีดาบสแสงวหาพุทธรูมิ
ด้วยการบำเพ็ญขันติบารมี
ได้ทำกรรมที่ทำได้ยากเป็นอันมาก นี่เป็นขันติปรมัตถบารมี ๑๔

ในภพที่เราเป็นสสัณฑิต นกคุ่ม ซึ่งประกาศคุณสัจจะ
ทำให้ไฟดับด้วยสัจจะ นี่เป็นสัจจบารมี ๑๕

ในภพที่เราเป็นปลาอยู่ในน้ำ ได้ทำสัจจะอย่างสูง
ทำฝนให้ตกหาใหญ่ นี่เป็นสัจจบารมีของเรา

ในภพที่เราเป็นสุปารบัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์
ยังเรือให้ข้ามสมุทรจนถึงฝั่งด้วยสัจจะ
เป็นกัณฑ์ پایانดาบส ระวังพิษได้ด้วยสัจจะ

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก [๓. ยุทธชยวรรค]
สโมธานกถา

และเป็นวานรข้ามกระแสน้ำคองคาได้ด้วยสัจจะ
นี้เป็นบารมีของพระศาสดา บารมีนั้นเป็นอุปบารมี ๑๖
ในภพที่เป็นสุดโสสมราชา รักษาสัจจะอย่างสูง
ช่วยปล่อยยक्षัตริย์ ๑๐๑ นี้เป็นสัจจปรมัตถบารมี ๑๗
อะไรที่จะเป็นความพอใจไปกว่าอธิษฐาน นี้เป็นอธิษฐานบารมี ๑๘
ในภพที่เราเป็นมาตังคชภูริและข้างมาตังคะ
นี้เป็นอธิษฐานอุปบารมี ๑๙
ในภพที่เราเป็นมุคปิกขกุมารเป็นอธิษฐานปรมัตถบารมี ๒๐
ในภพที่เราเป็นมหากัณหาฤๅษีและพระเจ้าโศธนะ
และบารมี ๒ อย่างคือ
ในภพที่เราเป็นพระเจ้าพรหมทัตต์และคณทิติณทกะ
ที่กล่าวมาแล้วเป็นเมตตาบารมี ๒๑
ในภพที่เราเป็นโสณนันทบัณฑิตผู้ทำความรัก
บารมีเหล่านั้นเป็นเมตตาอุปบารมี ๒๒
ในภพที่เราเป็นพระเจ้าเอกราช เป็นบารมีไม่มีของผู้อื่นเหมือน
นี้เป็นเมตตาปรมัตถบารมี ๒๓
ในภพที่เราเป็นนกแขกเต้า ๒ ครั้ง เป็นอุเบกขาบารมี ๒๔
ในภพที่เราเป็นโลมหังสบัณฑิต เป็นอุเบกขาปรมัตถบารมี ๒๖
บารมีของเรา ๑๐ ประการนี้ เป็นส่วนแห่งพระโพธิญาณอันเลิศ
บารมีที่เกินกว่า ๑๐ ไม่มี และบารมีที่หย่อนกว่า ๑๐ ก็ไม่มี
เราบำเพ็ญบารมีทุกอย่าง ไม่ยิ่งไม่หย่อน
เป็นบารมี ๑๐ ประการจะนี้แล

สโมธานกถา จบ
จริยาปิฎก จบบริบูรณ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๓ สุตตันตปิฎกที่ ๒๕ ขุททกนิกาย
อปทาน ภาค ๒ พุทธวงศ์ จริยาปิฎก จบ